29. 30. sz.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

# MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

---

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

TIZENNEGYEDIK KÖTET.

PEST, 1866.

[illegible]

# A M. TUD. AKADEMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X és 366 l. egy pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — II. köt. 215 l. száz pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — III. köt. 264 l. egy czímerrajzzal 1 frt 40 kr.
— — — IV. köt. 260 l. 1 frt 40 kr.
— — — V. köt. 291 l. 1 frt 40 kr.
— — — VI. köt. 264 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.
— — — VII. köt. 260 l. 1 frt 60 kr.
— — — VIII. köt. 252 l. 4 kőirati táblával 1 frt 60 kr.
— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 40 kr.
— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt 60 kr.
— — — XI. köt. 240 l. 1 frt 40 kr.
— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

**Az egész tizenkét kötetes folyam ára tizenöt forint.**

TÖRÖK-MAGYAR KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Szilády Árontól és Szilágyi Sándortól. I. II. köt XXX és 158 és 480 l. 5 frt.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. köt.: *Négyszáz magyar levél 1504—1560.* Szalay Ágostontól. XX és 432 l. tizenegy kőiratú hasonmási táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTARÁNAK betűrendű tárgymutatója, Czinár Mórtól. XVI és 519 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ *Fejér György Okmánytárához,* Knauz Nándor által. 44 l. 40 kr.

HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől. I.—V. és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65 kr. — (VI. köt. sajtó alatt.)

BUDA-PEST és környékének helyrajzi története, Rupp Jakabtól. Két térképpel. X és 366 l. 2 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr. — E nagy gyűjtemény tartalmát l. a borítékok következő lapjain.

# MONUMENTA
# HUNGARIAE HISTORICA.

---

DIPLOMATARIA.

XI.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

# MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

**ELSÖ OSZTÁLY.**

TIZENEGYEDIK KÖTET.

PEST, 1867.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

# CODEX DIPLOM. ARPADIANUS CONTINUATUS.

# ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR.

A M. TUD. AKADEMIA TÖRT. BIZOTTMÁNYA

MEGBIZÁSÁBÓL KÖZZÉ TESZI

**WENZEL GUSZTÁV,**

M. AKAD. RENDES TAG.

6H.

HATODIK KÖTET.

(A MÁSODIK FOLYAM ELSŐ KÖTETE.)

890—1235.

PEST, 1867.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

Nyomatott Emich Gusztáv, magy. akad. nyomdásznál, Pesten 1863.

# ELŐSZÓ.

Tizenkét éve, hogy e sorok írója a Magyar Tudományos Akadémiának Történelmi Bizottsága által Fejér György „Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus et Civilis“ czímű munkája az árpádi korszakot tárgyazó részének folytatásával és kiegészítésével, illőleg ezen folytatásnak eszközlésével megbízatott. Közvetlen alkalmat erre az szolgáltatott, hogy néhai Czech János akad. rendes tagnak halála után (1854. novemberhó 1.), annak hátrahagyott kéziratai közt, melyeket az akadémia saját könyvtára számára megszerzett, egy csomó találtatott, mely nagyobb számú még kiadatlan árpádkorú okmányoknak másolatait tartalmazta. Ezen gyűjtemény annál becsesbnek tartatott, minthogy nevezetesebb hazai levéltáraink akkor a tudomány vizsgálódása előtt többnyire még zárva voltak, úgy hogy egy más tekintélyes buvárunk méltán azt mondhatta, hogy „egy árpádkori okmány felfedezése a magyar oklevelész előtt annyit tesz, mint egy erőd bevétele a hadvezér előtt, vagy egy sziget felfedezése a geographus szemében.“ A magyar akadémia történelmi bizottsága tehát ezen Czech-féle gyűjteményt a hazai történettudomány érdekében hasznosítani kíván-

ván, amazok alapján Fejér okmánytárának kiegészítését tűzte ki magának feladatúl, minek eszközlését alólirottra bízta. Hogy pedig én ezen nehéz megbízásnak teljesítését magamra vállaltam, annak is kettős oka volt: az egyik az, mert akkor hazai tudósaink közűl nem igen volt; ki ilynemű munkának elvállalására késznek nyilatkozott volna; a másik pedig az, mivel az okmányoknak tanulmányozása fiatal korom óta legkedvesebb foglalkodásaim közé tartozott. Mindamellett nem tagadom, hogy magam is csak nehezen határozhattam el magamat; egyrészről, mert legközelebbi hivatalos teendöim munkaerőmet csaknem egészen igénybe vették, s másrészről, mert okmányi tanulmányaimnak akkor egészen más czélpontjai voltak. Nem azoknak kiadása, hanem általában történelmi felhasználásuk volt az irány, melyet követtem; s ha szerencsés nem vagyok, néhai mélt. Rimely Mihály pannonhalmi főapát pártfogását vállalatom számára kinyerni; ha főt. Czinár Mór pannonhalmi levéltárnok engem kölönös részvéttel nem támogat; ha végre más hazai buváraink is (Érdy János, Knauz Nándor, Szabó Károly, Horváth Mihály stb.) nekem segítségöket nem igérik, úgy hiszem, hogy az Árpádkori Új Okmánytárának kiadásához soha nem fogtam volna. Miután azonban ezt magamra vállaltam, azon voltam, hogy mindent, a mihez férhettem, a vállalat érdekében megnyerjek; azon programmhoz tartván magamat, melyet a munka I-sö kötetében közzé tettem. Így indíttatott meg az Árpádkori Új Okmánytárnak elsö folyama.

Azóta, nagy örömmel mondhatjuk, hogy viszonyaink a hazai történelem érdekében sokkal kedvezőbbre fordultak. A levéltárak a hivatott buvár előtt most már

hazánkban is megszoktak nyilni; míg az ifjabb nemzedékben új munkaerő támadt, mely történelmünk jövőjére nézve a legszebb reményekkel biztat. Ezen új conjuncturák közt tehát az Árpádkori Új Okmánytárnak második folyama is, melynek I. kötetét ezennel a közönségnek átnyujtok az elsőnél kedvezőbb körülmények közt lát napfényt.

Az előbbi kötetekben is hálával említettem, miszerint a már fenntisztelt akkori pannonhalmi főapáton kivűl több hiteles hely, előkelő birtokos család és hazai város megengedték, hogy levéltáraikban vállalatom számára tanulmányokat tehessek, míg néhai gróf Dessewffy Emil és báró Eötvös József, mint a magyar akademia elnökei, e tárgybani igyekezeteimet hathatós ajánlásukkal támogatták. Okmánytárunk első folyama ezen tanulmányaim által csakugyan sok fontos és érdekes adatot nyert. Még több azonban az, mit — mivel a munka előre haladt volt — akkor már nem használhattam, mit azonban a második folyam most fog közzé tenni.

E tekintetben tehát mindenek előtt szent kötelességemnek tartom, mindazon hazai testület és jeles hazánkfiai iránt legforróbb köszönetemet kifejezni, kik levéltári tanulmányaimat ugyancsak támogatták és elősegíttették. A veszprémi, győri, beszterczebányai és szombathelyi káptalanok, s a pannonhalmi, zalaapáti és leleszi konventek azon lelkes rokonszenvvel nyitották meg előttem levéltáraikat, melyet a magyar clerus minden időben a komoly tudomány iránt tanusított; melyet azonban a krakói káptalan részéről is tapasztaltam, hol több a magyar történelem szempontjából érdekes okmányt találtam. Herczeg Batthyáni Fülöp, néhai herczeg Eszterházi

Pál; gróf Károlyi György, gróf Forgách Károly, gróf Zay Károly, báró Révay Simon, báró Mednyánszky József és Dénes, báró Vécsey József, báró Perényi Zsigmond, és több más előkelő birtokos igénytelen igyekezeteimet pártfogolván, módot nyujtottak, miszerint családi levéltáraikban a hazai történelem érdekében nevezetes kútfői anyagra szert tehettem. Nem csekélyebb elősegítést tapasztaltak okmányi tanulmányaim Melczer István királyi személynök úr Ő Excellentiájának pártfogása által is. S végre Pozsony, Nagy-Szombat, Sopron, Körmöcz-, Selmecz- és Beszterczebánya, Trencsin, Kassa, Nagy-Bánya, Zsolna, Rimaszombat és Rozsnyó városok is azon szivességükért hálára köteleznek, melynél fogva nekem megengedték, hogy levéltáraikban dolgozhassak.

Ezeken kivűl a jelen gyűjtemény főpártfogójának a főméltóságu Magyar Királyi Pénzügyi Miniszteriumot tisztelhetem, mely a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének közbenjárására nekem megengedni kegyeskedett, hogy a budai királyi kamarai levéltárnak valódi történelmi kincsházát tanulmányaim számára használhassam. Az Árpádkori Új Okmánytárnak második folyama tartalmának nagy részét ezen kegyes pártfogásnak, s nagyságos Gervay Károly ezen levéltár igazgatója, és tek. Kudelaky János levéltárnoka urak szives támogatásának köszöni, kik mit sem mulasztanak el, a mivel munkásságomat elősegíthessék és könnyíthessék.

Ezen sokoldalú rokonszenves részvét és pártolásnál nem kevésbé fontos az irányra nézve, melyet okmánzgyűjteményünk követ, azon mindinkább növekvő

lendület, mely ujabb időben a hazai okmányügyre nézve az ifjabb nemzedékben mutatkozik. Bizonyságúl szolgálna a dunántúli történetkedvelőknek már pár évvel ezelőtt megindított rendes összejövetelei, s legujabban az országos történelmi társulatnak alakulása; valamint a hazai okmányoknak azon közzételei, melyek nemcsak ezek, hanem egyes tudósaink által is történtek; névszerint Knauz Nándornak közleményei a „Magyar Sion"-ban; a dunántúli történetkedvelőknek „Hazai Okmánytárá"-nak eddig megjelent három kötete; ifjabb Kubínyi Ferencz Árpádkori Történeti Emlékei stb. Ezen közzétételek általán véve a palaeographia álláspontjára igyekszenek emelkedni; s e tekintetben azon útmutatás után indúlnak, melyet nálunk egykor Horvát István és Waltherr László adtak. Én, mint egykor Horvát István tanítványa és Waltherr László személyes tisztelője, ezen eljárást tökéletesen helyeslem, annál inkább, mert volt idő, melyben Horvátnak lelkesítő szava engem is annyira felbuzdított, hogy a palaeographia nekem csaknem legkedvesebb élethivatásammá lett volna, ha más pályára lépvén, e hajlamom más irányú teendőim által háttérbe nem nyomatott volna. Különben meg vagyok győződve, hogy a palaographiának hazánkban is biztos jövője van; melynek létesítésére azonban szükségképen megkivántatik, hogy kedvelői tanulmányaik és munkásságuk számára ugyanazon terrenumot törekedjenek elfoglalni, melyen a párizsi „École des Chartes" és a bécsi paleographiai intézet már jelenleg a legszebb eredményeket képesek felmutatni.

Az „Árpádkori Új Okmánytár"-nak második folyamában is ugyanazon tervet és irányt fogom követni, mint az első folyamban. Ezen ujabb gyüjtemény tehát szintén öt kötetből fog állni, ugyanazon időszerinti felosztással. Tárgya pedig az összes okmányi apparatus, mely Magyarországnak az Árpádokkora alatti történetére vonatkozik, mennyiben eddig vagy kiadatlan, vagy csak hiányosan volt közzétéve, és ezen hiány helyreigazítható; Magyarországot, Fejér Györgynek felfogása szerint, a szó tágabb értelmében véve, mint mindazon országoknak összesége, melyek az Árpádok korában a magyar anyaországhoz annectáltattak.

A gyüjteménynek kettős momentuma lévén, az anyagi és az alaki, mindkettőre nézve álláspontom szintén ugyanaz, csakhogy több évi kutatásaim azt is lehetségessé tették, hogy az okmányoknak aránylag már sokkal nagyobb számát tehessem közzé:

A gyüjteménynek anyagi része háromféle, ahhoz képest, a mint az egyes okmányok eredeti példányok alapján, vagy másolatok után, vagy más már nyomtatott munkákból közöltetnek. Azon roppant pusztítások után, melyeket a hazai okmányügy előbbi századokban szenvedt, a történet megkivánja, hogy a meglévő adatoknak gyüjtésében legnagyobb szorgalommal eljárjunk, s hogy a magyarországi codex diplomaticusban minden okmányi adatnak helyt adjunk, melyet bármi formában sikerül feltalálnunk. Azért, ha eredeti példányokat nem bírunk, másolatokkal és kútfői könyvkivonatokkal is meg kell elégednünk. Söt ha az okmányok egész szövegére szert nem tehetünk, töredékeket és rövidebb indicatiókat sem szabad mellőznünk, milyek p. o. hiteles levéltári lajstromokban találhatók.

A munka alakját tekintve, szintén azon nézetekhez ragaszkodom, melyeket az első folyamban kifejtettem. Általán véve nem a Palaeographia, hanem a Diplomaticának szabályai szolgálnak zsinormértékül. Minden egyes okmánynál pontosan idéztetik minősége, valamint azon levéltár, vagy kézirati munka avagy nyomtatvány, melyből véve volt. Az ortographiára nézve ehhez képest különböző szabályt kellett követni; mert míg az eredeti példányok alapján közölt okmányokban ugyanazon írásmódhoz kell ragaszkodnunk, melyet azoknak régi kiadója vagy írója használt; a nyomtatványokból vetteknél az ortographiára nézve sem szabad ezen nyomtatványoktól eltérni. Az iránt kételynek van ugyan helye, ha vajjon egy új kiadónak jogához tartozik-e, a másolatokban vagy nyomtatványokban előforduló positiv félreismerhetlen hibákat kijavítani vagy sem? — E kérdésre nézve eltérő nézetekkel találkozunk. Véleményem szerint az új kiadó második kézből vett okmányokra nézve csak kisebb hibáknál van jogosítva azokat indokolt jobb belátása szerint kiigazítani; lényegesebb, és fontosabb történeti adatokra vonatkozó leginkább chronologiai hibáknál azonban nem. Ilynemű hibákat kijelölvén, eleget tesz hivatásának. Azért p. o. az első folyam I-ső kötetének 99. lapján olvasható pápai bullát, melyet Kaprinay kéziratai szerint közöltünk (ki azt hibásan III. Inczének tulajoonítja, holott IV. Ince-é) ezen hibát ki nem javítottam. A második folyamra nézve pedig, minden félreértésnek kikerülése végett ilynemű hibákat nem ugyan kiigazítani, de mellékesen megjegyezni fogom. Így a jelen kötetben 360. l. a 220. sz. a. okmány, nem 1213. hanem 1223. kelt; a 545. l. 345. sz. a. okmány pedig nem 1234.,

hanem 1237. Ilynemü hibákat kikerülni az okmánytárok kiadóira nézve csaknem lehetetlen; míg kijavításuk azért nem látszik tanácsosnak, nehogy azon gyanu támadjon, mintha a kiadó önkényes megmásításokat tett volna. Elég, ha ilynemü kibák kijelöltetnek.

Okmánytárunk ezen folyamának első kötetébe függelékképen, és mintegy csak például, Jehuda-ha-Cohen híres XI. századi zsidó rabbinak (megh. 1070. körül) három jognyilatkozatát vagyis u. m. responsumát is felvettem, kettős oknál fogva; t. i. mert ezek magyarországi viszonyokra vonatkoznak, s mert korszerünek tartjuk Magyarország történetének szempontjából a középkori zsidó kútfőkre is figyelemmel lenni. Ezen oknál fogva, nézetem szerint, a Nagy-Szombatban 1862. az új kapu lerontásánál talált régi zsidó sírfelirásoknak közzététele a magyar tud. akadémia archaeologiai bizottmányának közleményeiben (VI. köt. 104. és 105. ll.), a hazai történelem szempontjából teljes méltatásunkat érdemli. De a responsumok ezekkel hasonló érdekkel bírnak; főképen ha azt is tekintetbe vesszük, hogy a magyarországi zsidóknak története, ha egyedül keresztyén kútfőknek alapján iratik, mindég hiányos fog maradni.

Az itt szóban lévő responsumokat illetőleg megjegyzendő, hogy középkorban a zsidóknak általános szokása volt, az egyedül köztük felmerülő jogi kételyekre nézve előkelő és talmudi tudományosságuknál fogva tekintélyes rabbiknak véleményét kikérni, kik ezt ilyen responsumok formájában adták. Ezen responsumokat az ujabb zsidó tudomány a zsidók történetének legbecsesebb kútfejei közzé sorozzák. „Eine nicht unwesentliche Ausbeute — mond egy ujabb zsidó tudós — verspricht das Studium der Responsen der

historischen und culturhistorischen Forschung. Die jüdische Literatur hat kein eigentliches Gescsichtswerk aufzuweisen. — — — — — Der Geschichtschreiber will aber die einzelnen Begebenheiten erkennen; und für sie sind die Responsen eine reiche untrügliche Fundgrube." (Frankel Z., Entwurf einer Geschichte der Literatur der nachtalmudischen Responsen, Boroszló 1865. 9. l.). Ilyen responsumoknak később egész gyűjteményei készültek, s névszerint azok, melyek itt közöltetnek a híres XIII. századi rabbi Rothenburgi Maiernek (megh. 1305.) gyűjteményéből vétettek. Az első, ki Jehuda-ha-Cohen ezen responsumaira figyelmeztetett, Cassel Selig volt (Magyarische Alterthümer, Berlin 1848. 190. l.), a híres Zunznak vizsgálataira hivatkozván, ki a középkori zsidó emlékek tanulmányozására vonatkozólag így szólal fel: „Oft wird uns hier geboten, was man noch lange nachher gesucht, oder noch heute nicht gefunden hat; z. b. dasz um das Jahr 1070. Juden in Ungarn Münzpächter gewesen, was uns R. Jehuda-ha-Cohen in Mainz berichtet" stb. (Zur Geschichte und Literatur, I. köt. Berlin 1845. 537. l.) Németországi utazásom alkalmával 1853. Berlinben dr. Zunz-ot meglátogattam, ki oly szives volt kérésemnek következtében ezen responsumokat a zsidó nyelvből előttem németre fordítani. Itt azokat egyik volt derék tanítványom, Brückler Mihály úr segítségének folytán eredeti szövegben és magyar fordításban közlöm.

Végül legyen szabad kijelentenem, hogy az Árpádkori Új Okmánytár második folyamának kiadása után teljesebb okmánygyűjteményeknek közzétételétől hihetőleg vissza fogok lépni. Mert úgy látszik, hogy más irányú sürgősb teendőimnek sokasága mellett, okmányo-

**1203.**

*Lap*



**1204.**

*Lap*

**1230.** *Lap*



**1230.** körül.



**1231.**



**1232.**

## 1233.

## 1.

*Arnulf császár és keleti-frank király okmánya, melylyel a salzburgi érsekségnek megyéjét megerősítvén, azon városokat és javakat is felemlíti, melyek, a későbbi Magyarország területén, ahhoz közvetlenül a honfoglalás előtt tartoztak. 890.*

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Arnolfus Divina favente gratia Rex. Oportet igitur nos, qui Divino sumus munere quodammodo prae ceteris mortalibus sublimati, ejus in omnibus parere praeceptis, cujus clementia praelati sumus, atque cujus praecellimus munere, loca utique sibi dicata per petitiones fidelium nostrorum nostro relevari juvamine atque Regali tuimine; quoniam hoc nobis et ad mortalem vitam temporaliter transigendam, et ad aeternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus, Quapropter comperiat omnium nostrorum fidelium, praesentium scilicet et futurorum sollertia, qualiter quidem venerabilis Archiepiscopus noster Diotmarus, veniens in procerum nostrorum praesentiam, postulavit Serenitatem nostram, ut ob mercedis nostrae augmentum quasdam res proprietatis nostrae ad Sanctam Ecclesiam Juvavensem, quae est constructa in honore Sancti Petri et Sancti Roudberti Confessoris Christi, ubi corporaliter requiescit, et ipse praedictus venerabilis Archiepiscopus praeest, in proprium jure perpetuo permanendum concedissemus. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri Jesu Christi, seu ob remedium animarum antecessorum nostrorum, ac Beatae memoriae domini ac genitoris nostri, nostraeque mercedis augmentum, libentem assensum praebentes decrevimus ita fieri. Tradimus itaque atque firmamus ad praedictum monasterium Sancti Petri Sanctique Roudberti; primitus castellum Sanctae Erndrudis cum omnibus juste atque legaliter ad eundem castellum pertinentibus,

cum venationibus, curtibus, piscationibus, id est ab ecclesia Sancti Martini, quae respicit contra monticulum qui vulgo Nochstein nuncupatur, sursum ex utraque parte fluminis Juaris nominato, usque in riuulum Quartinespach et Retilinstein. — — Insuper tradimus atque firmamus Sancto Maximiliano — — — in aquilonari parte fluit in praedictum flumen, atque riuulus Gastuna in australi parte. Insuper etiam firmamus ad praefatum monasterium Juvavensem forestum a termino, qui in Pisoncia incipit, hoc est de riuulo Erilipach, usque ad acutum montem, qui diotisce Wassinberch dicitur, prope Iscalam; in illo loco, ubi terminus forestis Rapotoni Comitis se ab isto disjungit, et in aquilonari parte de riuulo Tinuilinpach usque in summitatem montis Cirvancus nominati, et de jam dicto monte Wassinberch usque ad praefatum monticulum Nochstein, illa montana omnia, quae in potestate antecessorum nostrorum fuerunt et nostra, ad iam dictum monasterium firmamus. Curtem quoque ad Piscofesdorf, cum omnibus iuste ad eandem curtem pertinentibus, atque piscationem in lacu Atarse vocitato, sine alicuius hominis contradictione, illos quondam praedictos XII privatos tractus, sicut dominicalis terra se ad Paumgartin ipso lacu adjungit, sine alia communi piscatione in Atarse ad Atarhof pertinenti, de potestate nostra. Firmamus etiam istas curtes in proprium, quae antea inibi in beneficium fuerunt, sive ex parte antecessorum nostrorum vel nostra, sive ex alterius cuiuslibet parte ibi antea beneficiata fuissent; quarum hec sunt nomina: Ad Scafarafeld curtem et aecclesiam cum decima, et sicut ille terminus in australi parte incipit, qui Wagreini dicitur ultra Ipisam, et in occidentali usque dum ducitur, ubi Urala se dimittit in praefatum amnem. Et quicquid in origentali parte jam dicti fluminis habere videmur, per totum tradimus ad praedictum monasterium; exceptis duobus piscatoribus, cum eorum ruribus in aquilonari parte. Ad Magilicham tertiam partem civitatis, et sicut ille terminus se disjungit, de illis in occidentali parte quas quondam ad Sanctum Emmeramum antecessores nostri tradiderunt, totum in termino origentali ad praefatum monasterium tradimus, exceptis hobis tribus. Ad Arnesdorf, id est ad Wachavvam, quicquid ibi habuimus cum vineis et saginatione et monte querceato, pratisque inter ipsum querceatum montem

sitis, ct inter siluam paltam, vel quicquid in ipsis silvis habuimus, totum in usum praedicti monasterii concedimus. Ad Gruncita, quicquid superfuit hobis quinque, quas fideli nostro dedimus Detrico; hoc sunt hobas L. Ad Liubinam, ad Holunburch tertiam partem civitatis cum vines XXX et hobis XV sine curtuli terra. Ad Treisinam civitatem et ecclesiam Sancti Martini cum decima, et sursum in australi atque origentali parte fluminis Treisima, usque ad Potilinesprunnin, et sicut Dietrichespach fluit contra duos acervos, qui in origentali parte campi positi sunt; et exinde usque Danubium in illum locum, qui Tripoliza dicitur; et ita sursum prope Danubium, cum agris, pratis, cultis et incultis, aruis, locis piscationum, quae diutisce arichsteti vocantur, ct ita sursum usque ad illam marcham, quae inter Treisimam et Holunpurch ustrasque res discernendo dividit. Ad Penninovanc quicquid ibi habuimus. Ad Ecclesiam Anxonis. Ad Witinesperch, quicquid ibi habuimus, excepto quod Mosogovvoni dabamus propter fidele servitium, hoc est hobe C. Ad Aecclesiam Ellodis aecclesiam Minigonis presbyteri. Ad Guntpoldesdorf quicquid ibi habuimus. Ad R a p a m. Ad S a b a r i a m civitatem et aecclesiam cum decima et theloneis, vineis, agris, pratis, pascuis, forestibus, montibus, cunctisque ad eandem ciuitatem juste et legitime pertinentibus. Ad S i c c a m S a b a r i a m. Ad P e i n i n c h a h a. Ad M o s a b u r c h A b b a t i a m, ubi Sanctus-Adrianus martir Christi requiescit, quam antecessores nostri ad jam dictum Monasterium tradiderunt, et nos firmamus, ac nostra ex parte augmentamus. Nonam quoque de omnibus nostris curtibus inibi cum theloneo in ciuitate et piscina adjicimus. Ad S a l a p i u g i n curtem cum CCC mansis, et totidem vineis, vel quicquid ibi habuimus. Aecclesiam ad Q u a r t i n a h a. Aecclesiam ad G e n s i. Ad V A e c c l e s i a s cum theloneis ac vineis, forestibus, et cum omnibus, quae ab antecessoribus nostris antea beneficiata fuissent, firmamus in proprium. Ad Ruginesfeld, quicquid ibi habuimus. Ad Durnawa aecclesiam, quae est constructa in honore Sancti Roudberti, ceterorumque Sanctorum quam plurimorum martirum, cum monte Parauuoz nominato, cum vineis, agris, pratis, siluis et cum omnibus, quae ibi videntur habere circa montem sitis. Ad Pettouiam aecclesiam cum decima, et duas partes ciuitatis, cum bannis'

theloneis et ponte, quae ab antecessoribus nostris illo tradita fuerunt; et ex parte nostra addimus tertiam partem civitatis, que proprietas Carantani fuit, illique diiudicatum est, eo quia reus magestatis nostrae criminatus est constare; exceptis subnotatis rebus, quas uxori illius propter fidele servitium concessimus. Id est in superiori civitate in origentali parte civitatis ipsius curtilem locum, ubi nova eecclesia incepta est, atque in inferiori ciuitate in occidentali parte ciuitatis ipsius, illa curtilia loca, quae in potestate tunc habuit, cum hobis C et vineis X in Zistanesfeld, ubi nunquam antecessores nostri alicui quicquam dederunt, propter fidele seruitium praenominati Archiepiscopi tribuimus ad praefatum monasterium, sicut acervos, duo prope Travum positi sunt, ex summitate termini, qui Wagreini dicitur; et ita sicut ille Wagreini tendit usque ad Trevvina, fluit in amnem Travum. Ad Sulpam, civitatem Zuip vocatam, cum omnibus juste ad eandem civitatem pertinentibus cum quercetis et campis, sicut illa fossa, quae incipit de Muora, et tendit usque ad Luonznizam, et ut Luonzniza et Sulpa de alpibus fluunt, quicquid inter has duas amnes habemus, totum ad praedictum monasterium concedimus; et forestum Susel cum panno (uti) in potestate antecessorum nostrorum fuit et nostra, venationemque in dulcis vallibus, quam populus cum sacramentis in nostram potestatem affirmauit, id est epdomadas III ante aequinoctium auctumpnale, ac postea usque in natalem Sancti Martini ad venandos ursos et apres. Ad Lumnichan juxta Rapam, quicquid ibi habuimus. Ad Nezelinpach. Ad Sabnizam aecclesiam et curtem cum mansis L. Item ad Rapam. Ad Tudleipin. Ad Labantam aecclesiam Sancti Andreae, uti antecessores nostri ad jam dictum monasterium firmauerunt, cum decima, ut ibi consuetudo est. Et de curtibus nostris adicimus decimam, ut in Sacris codicibus habetur; nec non et saginationem in omni Labanta valle, excepto monte forest nominato, propter venationem nostram. Ligna quoque secanda ad aecclesiam, et ad aliud seruitium Episcopi, tam in ipso monte, quam in aliis omnibus montibus concedimus, et unam fossam ruderis in monte Gamanara semper per totum annum habendam. Ad Gurcizam beneficium Engilbaldi. Ad Carantanam aecclesiam Sanctae Mariae cum decima sicut ecclesiasticus praecipit ordo de curtibus nostris, id est Tra-

hof, Gravindorf, Curnuz, ibique ad Curnuz operarios servos II in monte cum hobis illorum ligna secanda in ipso monte, sine contradictione ministrorum nostrorum, cum saginatione. Trebina, Astarvviza, Chrapucfeld, Vitrino, Friesach, Curca, Grasluppa, Lunggovvi, Sublich, Tiufinpach, Chatissa, Pelissa, Chubenza, Undrima, Linta, Lieznizka, Prucca, Muonza, Liubina. Ad Strazzinalam duo loca. Ea videlicet ratione, ut ab hodierna die et deinceps praedictae res ad praedictam casam Sancti Petri et Sancti Ruodberti, ubi etiam ipse corpore requiescit, jure perpetuo permaneant absque alicuius contradictione; nec ullus successor noster, aut Dux, vel Comes, sive Vicarius, seu quaelibet alia Vicaria Potestas de praedictis rebus, quas praenominavimus, potestatem habeat, inde quippiam abstrahere. Sed per hoc nostrae auctoritatis praeceptum, sicut praediximus, ad praedictum locum Sancti Petri et Sancti Ruodberti, ubi etiam corpore requiescit in Salzburch ciuitate absque alicuius molestia vel inquietudine sint. Et ut haec auctoritas largitionis et confirmationis nostrae firmior habeatur, et per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur et diligentius obseruetur, manu propria nostra subter eam firmauimus, et annuli nostri impressione assignari iussimus.

Signum domini Arnolfi Serenissimi Imperatoris.

Hebarhardus Notarius ad vicem Grimaldi Archicapellani recognovi et subscripsi. Datum XII. Kalendas Decembris, anno Christi Incarnat. (DCCCXC). Anno domini Arnolfi Serenissimi in Origentali Francia regnante. Indictione VIIII. Actum Matahhoua villa Regia in Dei nomine feliciter. Amen.

(Nachrichten vom Zustände der Gegenden und Stadt Juvavia, Salzburg 1784 Okmányi függelék 115. l. 54. sz. a.)

**Jegyzet.** Ez azon néhány érdekes okmányoknak egyike, melyeket a keleti frank királyok birodalmuknak azon részeire nézve kiadtak, melyek a honfoglaló magyarok által ettől elszakíttattak. Keltén él fogva Árpád fejedelem korába esik (889—907); miért is egész szövegét okmánytárunkba felvenni annál inkább indokoltnak látszott; minthogy hazai iróink arra eddig mindig hibásan hivatkoztak. Salagius annak kivonatát első tette közzé, 875. évi indicatióval, ezen megjegyzéssel: „Circumferter exemplum diplomatis Arnulphi Regis a celeberrimo rerum Hungaricarum scriptore

Prayo ad Praesulem nostrum Georgium Klimo, dum viveret, missum" (De statu Ecclesiae Pannonicae IV. köt. 383. l.). Azonban már ő is észrevette, hogy „huius exempli characteres manifesto vitio laborant"; — „ut adeo merito existimare liceat, aliud non vitiosum Arnulphi diploma eius, quam exemplum nostrum praefert, sententiae existere" (n. o. 381. l.) Fejér Salagius kivonatát vette fel okmánytárába, azt a 888. évre tévén (Cod. Dipl. I. k. 220. l.), s 875. alatt ugyan azon okmánynak egy másik kivonatát szintén hibásan közölte (u. o. 193.). Az okmánynak itt közzé tett egész szövege Kleinmayr munkájából van véve „Nachrichten vom Zustande der Gegenden und Stadt Juvaria. Salzburg 1781., okmányi függelék, 51. szám, (115. l.). Az okmány évszámát 890. a tudós Boehmer János Frigyes is helyesnek találta (Regesta chronologico-diplomatica Karolorum. Frankfurt 1833. 106. l.)

---

## 2.

*Endre jádrai priornak (városi főnöknek) végrendelete. 908.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi, et eiusdem Incarnationis anno 908. Indictione VII. mense Decembri. Imperante Domino N. Constantino Piissimo et Perpetuo Augusto, in civitate Jadrensi. Maturo namque et salubri consilio a maioribus proditum est, ut omnis homo ante dispensare, et deliberare suas facultates debeat, priusquam repentinae calamitatis casu, periculo ingruente mortis metus urgeat. — — Idcirco ego peccator Andreas Prior Divino iuvamine fretus — — — decumbens in lecto, licet viribus invalidus, tamen mente Deo auxiliante tutus, volo et jubeo, Deo auctore et omnibus sanctis ejus: In primum domum, in quo jussus sum vivere, cum introitu et exitu suo habeat filio meo Andrea et domum, que fuit de Theodosio Trib. sit Agapi filiae meae, et matre eorum cum ipsis, domum novam et aliam domum juxta Sancto Laurentio eius horto ibidem; et alio horto, que emi de Joanne filio Teudore volo, ut habeant filii mei Niceforus (et) Petrus, et Dabrosia; et tamen, ut insimul ambo fratres et Dabrosia aedificent ipsa domo juxta Sancto Laurentio; et tunc accipiat eam Dabrosia filia mea. Ista domo nova cum introitu suo habeant ambo fratres Niciforus et Petrus; et domum, quae venit

mihi de socero meo Niciferus Trib. cum introitu et exitu suo, volo, ut habeat filia mea Anna; et pro eo, quod non est ipsa domo, sic hec alię adiunge ei vinea, que emi de coniux Aulici. Vinea namque de Pultago, et alia vinea de Sancto Joanne volo, ut habeant filii mei et filie mee, que habeo de prima uxore, et vinea de Veulo, et alia vinea in Comareto, volo, ut habeant filius meus Andreas, et filia mea Agapi, cum matre sua Maria. Et si custodierit lectum meum, sit particeps cum eis, et si non custodierit cedente, et quis de meis tunc prefuerit, privet eam et subtracte vinee ac terre, que videntur fuisse de prima uxore mea Agapi; cetere vinee, que sunt, dividant omnes filii mei et filie mee, et de prima uxore, et de subsequenti uxore; et coniux mea Maria dividat cum ipsis. Terre vero, que comparavi in Cabora, et ibidem alie terre, que mihi evenere de matre mea in Abravivicio, que evenerunt mihi de matre mea, volo, ut habeant filii et filie mee, que sunt de prima uxore; terre vero, que comparavi de Sicirani, et alie terre ibidem, que mihi evenere de matre mea, volo, ut habeant filius meus Andreas et filia mea Agapi cum matre sua Maria. De peculio autem trecenta capita volo, ut habeant filii mei et filie mee, que sunt de prima uxore, et alia trecenta capita de peculio habeant filius meus et filia mea cum matre sua Maria. De pastores quidem Petro et alio Petro et Desiderio, habeant filius meus et filia mea cum matre sua Maria. Ominico cum filio et filia Desidana habeant filii mei et filie mee. Armenta namque dividant omnes filii mei et filie mee, et uxor mea Maria cum ipsis. Cetera namque que sunt infra domo mobilia omnia, que videntur esse, dividant omnes filii mei et filie mee, et uxor mea Maria cum ipsis. Et in Sancto Grisogono dimitto vinea, que emi de Mazulo, et terre de Viculo, que comparavi; servum et ancillam et centum capita de pecora et uno panno de sirico et uno savano. In Sancta Maria uno panno de sirico. In Sancto Petro --— de panno sirico. In Sancto Thoma uno sasavano. In Sancta Anastasia una coppa de argento et uno panno de sirico. Firmino Episcopo dimitto cavallum meum. Petro diacono fratri meo una coppa argentea, et sella argentea. Odolberti Abbatis vestimentum de quirino investito de panno vario, et una lana caprina, et una butte de vino, et uno cavallo. Joanni diacono coopertorio de lecto de quirino

investito de sirico et uno feltro parato cum sirico. Ad sacerdotes detur pro anima mea centum capita de peculio, et centum modia de grano, et una bute de vino, et cetere oves atque capre, que remanserint, dentur pro anima mea; et in captivis dentur solidi centum, et nave venundetur, et detur pro anima mea. Et pro anima mea dimitto liberos in primis Marusco cum uxore et filia, et do ei vinea, que comparavi de Constantino Mag. Ominico Calbaroso cum uxore sint liberi. Liberi Cacano filio Butirani, Justo cum uxore sua, et quatuor filii, filio Pricinaco, filio Bribina, Techamida, Milia de Sicirano cum duo filii, uxor Rasinaco cum filio Strieterio, Simissima, Zremilo; omnes isti sunt liberi. Adzanello dimitto vinea, que comparavi de Maria Venetica, et alia facia de vinea, que emi de Barbano de Cresumi. Et si vult uxor mea Maria portionem suam possidere, observet lectum; et si duxerit virum alium, omnia auferre ab ea; et quod si absit unus ex filiis meis, aut filias obierint, omnes fratres ejus, et sorores partem defuncti dividant. Hec cuncta quidem prelibata, Deo auctore, volo firma et stabilia permaneant, et nullus unquam audeat violare. Quod si quis protervus, Deum non metuens, nostre definitioni, parvi pendens, contraire voluerit, iram Dei Omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti incurrat, et maledictionem a CCC et XVIII Sanctis Patribus, et lepra Naaman Syri plenus irremediabilis crucietur, et in novissimo maledictionis cum Diabulo, et ejus tetros ministros, ac Judas Iscariotes, in Gehenne bratro muneretur. Actum hoc tempore, die, loco, et consule ut supra.

Sigil. M. Firmini Episcopo Sanctissimi, Odolberti Abbatis, Petri diaconi commissarii fide hujus descriptionis. Sign. Praestantii Tribuni, Constantino Trib., Vitalis Trib., Gregorio Trib., Dabro Trib., Anastasius Trib., Paulo Trib.

Et ego Joannes diaconus jussus a supra memorato Andrea Priore manu propria ser. atque feliciter post tradit, complevi.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. kötet. Velencze 1775. 39. l.; és Lucius, Memorie di Trau, Velencze 1674 193. l. Ezen, jogtörténeti tekintetben igen érdekes okmányt, felette hiányosan közölte Fejér Cod. Dipl. VII. köt. 1. r. 23. l.).

## 3.

*X. János pápa levele, melylyel Tamiszló a horvátok királyát, Mihály chulmiai herczeget, János salonai (spalatoi) érseket és az összes szlavoniai-dalmat nemzetet buzdítja, hogy az igaz keresztyén hithez szilárdúl ragaszkodjanak, s követeihez, János anconai és Leo praenestei püspökökhez bizalommal legyenek. 925. körül.*

Joannes Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Tamislao Regi Croatorum, et Michaeli excellentessimo Duci Chulmorum, nec non Reverendissimo, et Sanctissimo confratri nostro Joanni Sanctae Salonitanae Ecclesiae Archiepiscopo, omnibusque Episcopis suffraganeis; verum etiam et omnibus Zupanis, cunctisque sacerdotibus, et universo populo per Sclavoniam et Dalmatiam commorantibus dilectissimis filiis nostris. Divina omnipotentis Dei dispensatione hoc factum est, ut sollicitudo omnium Ecclesiarum nobis commissa esse credatur; ea videlicet ratione, ut spirituali augmento valeamus nequitiae caliginem radicitus extirpare ab omni coetu Christianorum, praesertim ab illis, qui specialissimi filii Sacrae Romanae Ecclesiae comprobantur. Quis enim ambigit Sclavinorum Regna in primitie Apostolorum, et universalis Ecclesiae esse commemorata, cum a cunabulis escam praedicationis Apostolicae Ecclesiae perceperunt cum lacte carnis; sicut Saxones novo tempore a nostro Antecessore piae memoriae Gregorio Papa doctrinam pariter et litterarum studia, in ea videlicet lingua, in qua illorum mater Apostolica Ecclesia infulata manebat. Unde hortamur vos, dilectissimi filii, ut caritas Dei per zelum rectitudinis in vestris resplendeat cordibus, quatenus ab omni torpore mentis expulsi Deo Omnipotenti placere possitis; et quia in Decalogi mandato commissum est, ut decimas, et primitias ex nostris facultalibus contulissemus; in novo quippe praeceptum est, ut non solum ex facultatibus, verum etiam ex nostris diebus in spatio vitae praefixis Deo decimas offeramus. Unde hortamur vos, o dilectissimi filii, ut

vestros tenerrimos pueros a cunabulis in studio literarum Deo offeratis; quatenus Divinitus informati vos suis admonitionibus valeant relevare ab illecebris delictorum ad supernam patriam, in qua Christus est cum omnibus electorum agminibus. Quis etenim specialis filius Sanctae Romanae Ecclesiae, sicut vos estis, in barbara, seu Sclavinica lingua Deo sacrificium offerre delectatur? Non quippe ambigo, ut in eis aliud maneat, qui in Sclavinica lingua sacrificare contendunt, nisi illud quod scriptum est: „Ex nobis exierunt, et non sunt ex nobis." Nam si ex nobis essent, manerent utique nobiscum nisi in nostra conversatione, et lingua. Unde iterum atque iterum vos monemus, dilectissimi filii, ut in vestra conversatione maneatis, et linguam, et praecepta Reverendissimorum Episcoporum Joannis Sanctae Anconitanae Ecclesiae, et Leonis nostri familiarissimi Sanctae Palestrinae Ecclesiae, a nostro latere vobis transmissis, in omnibus nobis creduli, atque perspicaci industria suffulti audiatis. Quod vobis attentius commendamus, ut illorum admonitionibus obediatis, et quidquid vobis ab illis injunctum fuerit ex Divinis sive Canonicis argumentis, sub omni celeritate obedienter adimplere satagite, si non vultis sequestrari a nostro Collegio.

(Farlati Illiricum Sacrum, III. köt. Velencze 1765. 94. l.)

## 4.

*X. János pápa levele, melylyel János salonai (spalatoi) érseket és ennek suffraganeus püspökeit felszólítja, hogy a római egyház szokásait híven kövessék. 925. körül.*

Joannes Episcopus servus seruorum Dei Reverendissimo et sanctissimo confratri nostro Joanni Sanctae Salonitanae Ecclesiae Archiepiscopo omnibusque suffraganeis.

Cum Religio vestrae dilectionis per tot annorum curricula, et mensium spatia Sanctam Romanam, et Apostolicam, atque Universalem Ecclesiam, in cujus cathedra Deo auctore nos praesidemus, visitare neglexit, omnino miramur. Cum per caritatis augumentum omnis religio ad soliditatem fidei, et ad lapidem pertinet, sicut scriptum est: „Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam"; meam videlicet, quod aliud dicere, nisi absque reprehensione, et in fidei robore solidatam non habentem maculam, aut rugam, a qua omnes Ecclesiae augmentum intelligentiae, atque saporem bonae doctrinae suscipere debent. Et quia fama revelante cognovimus, per confinia vestrae Parochiae aliam doctrinam pullulare, quae in sacris voluminibus non reperitur, vobis tacentibus, et consentientibus, valde doluimus juxta illud Apostoli: „Si quis aliud docuerit, praeter id quod in sacris Canonibus, atque voluminibus reperitur, etiam si Angelus de coelo fuerit, Anathema sit." Sed absit hoc a fidelibus, qui Christum colunt, et aliam vitam per operationem se credunt posse habere, ut doctrinam Evangelii atque Canonum volumina Apostolicaque etiam praecepta praetermittentes, ad Methodii doctrinam confugiant, quem in nullo volumine inter sacros auctores comperimus. Unde hortamur vos, dilectissimi, ut cum nostris Episcopis, Joanne scilicet Sanctae Anconitanae, et Leone Sanctae Pelestrinae Ecclesiarum Dei juncti, cuncta per Sclavonicam terram audacter corrigere satagatis: ea videlicet ratione, ut nullo modo ab illorum supradictorum Episcoporum doctrina in aliquo deviare praesumatis. Ita ut secundum mores Roma-

nae Ecclesiae Sclavinorum terra ministerium sacrificii peragant, in Latina scilicet lingua, non autem in extranea; quia nullus filius aliquid loqui debet, vel sapere, nisi ut pater ei insinuaverit; et quia Sclavi specialissimi filii Sanctae Romanae Ecclesiae sunt, in doctrina matris permanere debent, sicut ait Apostolus: „Filioli, quos per doctrinam Evangelii ego genui", et iterum: „Filius sapiens laetificat patrem." In hoc utique gaudemus, si Sclavi nostram doctrinam sequi delectentur, ut Deo sacrificium gratum exhibeant. Quoniam qui non fide sacrificant et Deo pura libamina offerunt, vereor ne illis veniat, quod scriptum est: „Maledictus homo, qui opera Dei negligenter facit." Unde vos moneo, ut mala radix in vestris partibus minime pullulet; sed vestra praedicatione assidua defaecata maneat; ut Deo fructum offerre valeatis per praedicationem vestri ministerii, alium centesimum, alium sexagesimum; qui habet aures audiendi audiat.

(Ugyanott III. köt. 93. l.)

---

### 5.

*A 925-ki spalatoi nemzeti zsinat határozatai.*

I. Quoniam antiquitus Beatus Domnius ab Apostolo Petro praedicare Salonam missus est, constituitque, ut ipsa Ecclesia et Civitas, ubi sancta ejus membra requiescunt, inter omnes Ecclesias provinciae hujus Primatis habeat, et Metropolis nomen super omnes Episcopos legitime sortiatur: ita dumtaxat, ut ad ejus jussionem Episcopi, qui per Divinam gratiam cathedram ipsam retinuerit, et Synodus celebretur, et consecratio Episcoporum, quia dicente Domino: „Ubi fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae."

II. Ut in cunctis Ecclesiis, in quibus supra recolitur Episcopus habitasse, nunc autem clero, ordine, et populis sufficiens adest intra Diaeceseos limites, Episcopus habeatur;

quia juxta decreta Patrum, non licet in modicis civitatibus, vel villis Episcopos statuere, ne nomen Episcopi vilescat, et ut Episcopus vacans vacantem Dioecesim cum consilio Metropolitani, et caeterorum Episcoporum commune accipiat.

III. Quoniam minime termini a Patribus statuti transferri debent, unusquisque Episcopus descriptos sibi terminos possideat, et alienam Dioecesim nullatenus invadat; jure proprio servato in regnandis, consecrandis Ecclesiis, vel sacerdotibus promovendis, atque a suo Episcopo Chrisma accipiendum.

IV. Ut possessiones Ecclesiarum, quae pro peccatis conditorum oblatae sunt ad honorem Sanctorum, saecularibus minime mancipentur: quia res Deo semel dedicata humano dominio subdi non debet.

V. Ut si qua Ecclesia vel possessio per privilegium a fidelibus sub anathemate in principali Ecclesia Sancti Petri Apostoli subditae sunt, minime subtrahantur, quatenus et offerentes, et res ipsas tuentes Christi clavigeri Petri tueantur suffragiis.

VI. Ut si Divino judicio in tumultu plebis Princeps provinciae occidatur, quia quod a multis committitur, inultum manet, vel pro ipso reatu quis cognoscunt, obnoxii debent esse pro ipsa anima eleemosynas facere, et si quam Ecclesiam dedicavit, vel libertos fecit, defendere, uxorem aut filios fovere benigne.

VII. Ut si quis malignus diaboli spiritu afflatus, singulari consilio, sicut Judas dominum suum occiderit, lapideo collo suspenso, ferro corpore praecinctus, exul poeniteat.

VIII. De Episcopis Ragusitano et Catharitano, quorum manifeste una sedes dignoscitur, ipsam Dioecesim aequa lance inter se dividant, ita, ut si unus dictae Ecclesiae pastor obierit, donec ordinetur Episcopus, residens Episcopus ipsius Ecclesiae Ecclesiasticam curam gerat.

IX. De Licinio Episcopo, ut in Ecclesia, in qua ordinatus est, contentus permaneat: et nullus deinceps in ea Episcoporum, vel Presbyterorum Missam celebret, donec proprius Episcopus eam consecret canonice. Si quis postmodum praesumptor in ea contra praemissa fecerit, a nostro collegio excludatur. Quod si dictus Licinius nec legaliter in sua Ecclesia

perstiterit haeres; sed eventatus, ut extraneus accedens, et in sua mallet prima adhaerere Ecclesia, ut Presbyter permaneat.

X. Ut nullus Episcopus nostrae provinciae audeat in quolibet gradu Sclavinica lingua promovere; tamen in clericatu, et monachatu Deo deservire. Nec in sua Ecclesia sinat eum missas facere; praeter si necessitatem Sacerdotum haberet, per supplicationem a Romano Pontifice licentiam ei sacerdotalis ministerii tribuat.

XI. Ut Episcopus Chroatorum, sicut nos omnes, nostrae Ecclesiae Metropolitanae subesse se sciat.

XII. Quod si Rex et Proceres Chroatorum omnes Dioeceses Episcoporum infra limites nostrae Metropolitanae suo cupiunt vindicare Pontifici, nullus ex nostris per omnem provinciam eorum neque regenerationes faciat, neque Ecclesias, vel Presbyteros consecret, tum in suis sedibus commorantibus pro miae (igy) opus. Quisquis ad nos accesserit consecrari, regenerari, Chrisma sibi dari poposcerit, absque scrupulo omni per totam provinciam ipsa tribuant. De caetero autem ipsi cum suo Pontifice Deo reddant rationem de his omnibus, quae in eis Christianae Religionis dogma defuerit; nostra coram Deo conscientia est absoluta.

XIII. Ut in Ecclesia, ubi Presbyter occisus est, ante satisfactionem ipsius vel plebis, ut congruum ipsi Episcopo videtur, nullus missam faciat; et ut a Presbyteris res Ecclesiae non destruantur; neque semel suscepta Ecclesia sine causa relinquatur. Quod si aliter fecerit, donec perdita restituat, et Ecclesia propria accipiat, excommunicetur.

XIV. Ut uxores propriae deinceps non dimittantur, nisi propter fornicationem, quod si quis dimiserit, sic permaneat; et ut haeredes suos, servos suos litterate studiis tradant. Quicumque Christianitatem perfectam habere cupiunt, ut illi eos instanter corripiant, et ipsi eos libenter exaudiant, non ut peregrinos, sed ut proprios.

XV. Quod si Sacerdotes incontinenter propter ipsam continentiam primam, quam sortitus est, separati a consortio cellae, teneat uxorem; si vero aliam duxerit, excommunicetur.

Haec ita habita deliberatione, quae supra scripta continentur, cuncta, per ordinem sancta Synodus Romano Pontifici confirmanda per dictos suos Legatos Episcopos, et Petrum

Presbyterum Spalatensem insertis litteris nuntiare decrevit: quatenus Divinitus antiquae Religionis dogma in Ecclesiis Dalmatiarum arbitrio summi Pontificis universa praelibata sortirentur. Sed cum terminare cuncta legitime antiquo more praestolaremur — — — fuit fratris nostri Episcopi Nonensis, qui sibi vindicare cupiens Primatum Dalmatiarum Episcoporum, hoc quod non expediebat contra dictam Synodum in auribus Apostolicis, injustum injecit certamen. Quam ob rem diversa, et nunciis recitantibus de his praesentibus, et litteris patentibus non aequalia, ambiguitas Romanae Ecclesiae facta, non definita ad nos, et finienda adhuc, Epistola a Reverendissimo Papa Joanne per Legatum nostrum remissa est, cujus vero Epistolae tenor hic est.

(Ugyanott III. köt. 96. l.)

---

## 6.

*X. János pápának a 925-ki spalatoi nemzeti zsinat határozataira vonatkozó levele. 925. után.*

Joannes Episcopus servus servorum Dei Reverendissimo et sanctissimo confratri nostro Joanni Sanctae Salonitanae Ecclesiae Archiepiscopo, omnibusque suis suffraganeis Episcopis.

Quia in vobis orta fuit contentio ante nostrorum Legatorum praesentiam de Ecclesiasticis negotiis; volumus ad limina Apostolorum venientes ante nostram, nostrorumque Episcoporum praesentiam cuncta definire satagatis. Quia tunc perfectio religionis adimpletur, cum per canonicae disciplinae regulas, quod quondam ordinatum fuerat, per nos emendare comprobatur. Nam vestras litteras suscipientes, investigare non detulimus; et quia illic maxima erat impressa murmuratio, suspendere hoc curavimus, ut ante nostram praesentiam, aut tu cum Gregorio, aut unus vester suffraganeus Episcopus

veniens, cuncta per ordinem nobis revelent; quatenus per viam justitiae incedentes, quidquid rectum est inter vos, definire valeamus. De caeteris autem capitulis vobis innotescimus, quatenus hac ratione excepta, quicquid synodaliter nostri Legati Episcopi vobiscum una statuerunt, a nobis confirmata existant. Sed quia minime res praelibata tumultuantibus vobis finiri valuit, nihil dignum religionis Ecclesiastica dogmata sumere potuit.

(Ugyanott III. köt. 101. l.)

---

## 7.

*Madalbert pápai követ intézkedései Dalmátiának egyházi ügyeiben, melyeket IV. Leo pápa helybenhágy. 928.*

— — — Unde frequenter eadem poscentibus nobis definitionem recipere hac de causa terminando, injunctam sibi operis Bulgariam petentes Romanorum Legati Madalbertus Venerabilis Episcopus, et Joannes Dux Illustris, Dux Cumas; quae sequuntur epistolae, ad nos post biennium devenerunt. Pervenientes igitur se praefati legati ad confinia nostra, et sicut illis opus injunctum Apostolica jussione fuit, Bulgariam perrexerunt; quique peracto negotio pacis inter Bulgaros et Croatos, repetito iter ad nos Venerabilis Madalbertus Episcopus in Ecclesia Spalatensi adveniens, synodaliter nos Episcopos Joannem, Forminum, Gregorium, cum Croatorum Principe, et ejus Proceribus congregavit; cum quibus residens cuncta provinciae antiquae consuetudinis justo moderamine perscrutans, firmavit omnia secundum veterum statuta in omnibus Ecclesiis Episcoporum privilegia redintegrari. Ita dumtaxat, ut Ecclesia Sancti Domnii, sicut ab initio, Primatum obtineat, et intra limites Dioecesis suae cuncta canonice peragat. Similiter unaquaeque Ecclesia, vel civitas, quae Pontificali munere constipata consistit, simul sedem cum praefinitis terminis Dioecesi suae a patribus institutis regulariter abutatur; tam Ja-

dertina Ecclesia, quam ceterae Ecclesiae Dalmatiarum, Arbensis, Veclensis, Absarensis, quae sunt in occidentali parte positae; Ecclesiae vero aliae, quae in oriente habentur, idest Stagnensis, Ragusiana, et Catharitana eamdem plenitudinem sedibus, et terminis suis in omnibus catholicae fidei dogma adsequuntur. Nonensis vero Ecclesia non Episcopum antiquitus, sed Archipresbyterum sub ditione Episcopi habuisse cognoscitur. Constat legitime, ut ipse Episcopus in qualibet Ecclesia ex his Ecclesiis, quas primis temporibus habuisse Episcopos omnibus patet; cum sint utrinque omnes populatae, et Deo adjuvante sacerdotum et plebium copiam habentes proponatur, sive in Scardonitana Ecclesia, vel Sisciana, aut certe in Delminensi Ecclesia. Quod si immensum pontificii subire delectat, et unam sibi Dioecesium sufficere non vult, harum trium magnitudinem Dioecesei ponderis ad interitum suum et eorum suscipiat; dum neque plebs perfecte ab eo pontificali munere percipere valeat gratiam juxta Sanctorum Patrum statuta, neque ipse adimplere suum in eis officium valeat, cum sit propter multa terrarum spatia difficile peragrari. His ita secundum Apostolicam jussionem Madalbertus venerabilis Episcopus perscrutatus omnia et comperta veraciter, feliciter sancivit; ita ut nullus unquam hujus ordinationis violator existat; cum cuncta, quae praelibata, per dictam Apocrisarium Romano Pontifici fuerint praesentata, et ab eo Divina auctoritate, et Sancti Petri, per suas litteras, et pallii missione confirmata.

(Ugyanott III. köt. 103. l.)

## 8.

*VI. Leo pápának bullája, melylyel a dalmátiai püspököknek meghagyja, hogy János spalatoi érsek felsőbbségét elismerjék, és püspöki jogaik gyakorlásában megyéjök határain túl ne terjeszkedjenek. 928—929.*

Leo Episcopus servus servorum Dei Formino Sanctae Jadaratensis Ecclesiae Episcopo, et Gregorio Sanctae Nonensis Ecclesiae Episcopo, omnibusque Episcopis per Dalmatiam commorantibus dilectis filiis et fidelibus nostris. Quia gratuita Dei omnipotentis misericordia vos in Episcopali infula constituit, dignum est, ut vestro Metropolitano Sanctae Spalatensis Ecclesiae Archiepiscopo summam reverentiam exhibere delectemini, quatenus per ordinem, et normam justitiae gradientes securi, et intrepidi valeatis ad Divinam contemplationem pervenire. Nam quid deterius esse cernitur, quam Episcopus proprio Metropolitano inobediens esse, cum scriptum sit in Africano Concilio: „Nihil Episcopum praeter conscientiam proprii Metropolitani aliquid agere debere.“ Et si ita est, cum scimus, quia ita est, ut nullus Episcopus debeat proprium suum Metropolitam ignorare; cur vos Dalmatiarum Episcopi contemptores, et quasi per latrocinium alienas Parochias diripientes, usurpatis vobis profanum nomen, quod ab antiquis patribus vobis ereptum esse cernitur. Unde monemus vos, ut omnes Episcopi in propriis limitibus sint contenti. Forminum namque monemus, ita suam parochiam retinere, quemadmodum in antiquis temporibus mansit; similiter Absarensis Ecclesiae Episcopum, et Arbitanum, atque Ragusitanum, Spalatensem etiam Archiepiscopum in Croatorum terra volumus, ut propriam suam parochiam retineat, quemadmodum antiquitus Salonitana Ecclesia retinebat. Quia non potest parochia infra muros Civitatis, sed per longinqua spatia terrarum in plebibus, et villis, et curis, et Ecclesiis, et in populo antiquitus determinato. Gregorium vero, qui prohibitate temporis in Croatorum terra Episcopus effectus est, praecipimus in sola Scardonitana Ecclesia tantummo-

do ministrare, alienas parochias ei praecipimus nullo modo amplius usurpare; quia si fecerit, sine dubio a nostro Pontificio excommunicatus manebit. Pallium vero, et usum pallii Joanni Sanctae Spalatensis Ecclesiae Archiepiscopo, sicut antiqua consuetudo fuit, concessimus. Cui volumus, ut tota mente obediatis, eumque ut vestrum patrem ametis, quia tunc Dei gratia subditis illuxerit, cum suis praepositis veram obedientiam exhibere delectantur. Amen.

(U. o. III. köt. 106. l.; Ughelli, Italia Sacra ed. Coletti Velencze 1717. V. köt. 1421. l.)

---

## 9.

*A luxeuil-i (Luxoviensis) frankországi monostor alapítására és dotatiójára vonatkozó okmány, melyben a magyarok X. századi hadjáratairól említés tétetik. Vonatkozás 937-re.*

Minime latere credimus sensus et corda fidelium, quemadmodum Sancta Luxoviensis Ecclesia rebus quondam fuit necessariis adornata, sed successorum cessante justicia, prefate Ecclesie status multum vacillat. Tempore igitur Sigiberti Regis Francorum, cum jam per totam Galliam Diuine religionis feruor torperet, redemptor mundi Deus et Dominus noster Jesus Christus, diu dolens Ecclesiam suam ob multorum desidiam pene jam obfuscatam, ad repellendas ignavie tenebras de occiduis Hibernie partibus splendidissimum radium Gallicis finibus emergi precepit, Beatum videlicet Columbanum egregium Scothigenarum, qui ad supradictum Regem Sigibertum veniens, honorifice susceptus, ut intra terminos Galliarum resideret, ab eodem devotissime rogatur. Ille obtemperans Regis persuasionibus, heremum peciit, quod multorum vocabulo Vosagus nuncupatur. Est nempe in eadem (corr: eodem) locus admodum delectabilis, qui spiritualiter Luxovium appellatur, in quo vir Dei cum suis angelicam vitam ducens, fama

ipsius redolere cepit per omnes partes Gallie. Ad quorum sustentacionem, vt ex divitum habundancia illorum inopia sublevaretur, ceperunt nonnulli, quicquid possidere videbantur, eidem loco contradere; et non solum isti, sed eciam Reges atque Imperatores, videlicet predictus Sigibertus, Clodoveus, Chlotharius, Pipinus, Karolus, Ludovicus, Lotharius, Otho. Inter quos ego Karolus, Pipini Regis filius, eisdem fratribus in eodem cenobio sub regulari norma degentibus, ne eorum animus turbaretur, sed ut deinceps Regia securitate muniti absque aliqua molestia Prepositorum vivere potuissent et securiter oracionibus et regule vacare valerent, et mense communis victualia et corporum suorum sufficienter haberent indumenta, quedam prediorum vel villarum loca eisdem fratribus, sub Abbatis imperio regulariter militantibus, ad usus necessarios deputata, per privilegium nobis congruum visum est delegare, ut in his securiter laborantes, nullo alieno dominio aliquid inde abstrahendum (igy) stringerentur. Concessimus igitur per nostre auctoritatis largitatem ad mensam vel ad usus necessarios eisdem supranominatis fratribus per nostre largitatis privilegium in Francia villam que vocatur Nauth, Herliacum, Chislam, cum appendiciis suis. In pago Visiano, Divionensi, Belnensi, Cabilonensi atque Matisconensi, id est: Flacciacum, Solistriacum, Ambornacum, Sanz, Tonancia, Caziacum, Molesiacum. In curtili ecclesiam, vicum publicum cum XI mansis. In Festiaco apud Sanctum Antoninum mansum I. In pago Alsacense et in pago Algagense, in loco qui dicitur Bethoniscurte mansos XII cum ecclesia. Similiter vera et in Englingehiem et in Ruodeneskeim, et in Witerkeim mansos XXX; et inter Ramengas et Haasiszera mansos V; et inter Allericovillare et Susza mansos IX; et in Celeberch curtile indominicatum cum omnibus adiacenciis suis, hoc sunt XXX et I; et in Bebonisvillare ecclesiam, qui est vicus publicus in honore Sancti Petri cum mansis V, et in Rodesheim mansos XII cum capella; et (in) Hanagresheim ecclesiam I et ad CL modios de terra arabili; et ad Arzenheim mansos V extra terram indominicatam; similiter et que vocatur Sapine mansos XXXIII cum ecclesia. Infra patriam vero: Granicas, Menbriacum, Offiniacam-villam, Jusseiacum, Visinicurtem, Crinsinsiacum, Campaniolam, Legoniscurtem, Wanbionisrivum, Ebroniscurtem et

Lidinevillam, Onoraciacum, Wabram et Hairoscum, Frigidamconcam, Villare, Nurcicurtem, Quernum, Milesiacum, Dedoniscurtem, Saurilioniscurtem, Genebrarias, Joranicas ad offerendam oblacionem Domino, Brialdiscurtem, villam monachorum dimidiam cum ecclesia, Balcionachas, Aniocas, Maurinicurtem, Valerianam, Rodulfivilare, ad sarcetecta templi restauranda, Campanisum, Monasteriolum, Punicherias, Waldoniscurtem, Bonoliaci villam, ecclesiam Aymilstivile, Ansaldicurte, Siricicurte, Berlleville medietatem, ecclesias omnes de fisco Wanbionisrivi ad mensam fratrum, ceteras vero res ad vestimenta emenda. In Provincia autem has villas, id est Sels, Viridis calcis sive Wapingas et vallem Quiriadem sitam in pago Ebredunensi. In pago Lingonensi: Musciacum, Jorchenniacum, et quicquid ibi respicit, hec sunt CL mansi ad indumenta fratrum; alibi Bayrum ad indumenta fratrum; Aigunaldicurtem cum ecclesia in honore Sancti Albini, Cauriacum, Frummam et Rimiliacum, et quicquid ad istas villas pertinet. In pago Virensi villa quae Buccunaca dicitur. In pago Salinensi super fluuio Cernonem, ecclesiam in honore Sancti Martini, cum mancipiis utriusque sexus, et loca duo in Marsali cum appendiciis suis et mansis IIII. In vico Mediano loca duo circa huuas (igy) Sancti Apri. In vico Bodesio mansum unum cum universis appendiciis suis, Sanctum Bricum, Ferrerias, Ficeium, Lambreium, Kalmas, Ravinifontanam, Fulchericurtem cum duabus tonis (igy), Gundoniscurtem, Angolisvilare, Fontanas, Anagrates, Sanctum Walbertum, Trenoacum cum appendiciis suis, ecclesiam de Sanez cum appendiciis suis, Sanctum Egidium, Sanctum Sulpicium, Villam-Manfredi, Pometum, Boens, Adelens, Capellam, Perreti-villam, Boletum, Bruscam, Baldoniscurtem, Huns. Hac igitur racione et discrecione utiliter inspecta, jura, auctoritates, priuilegia, libertatem a Sancte Romane Sedis Pontificibus, sive ab antecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus supranominatis Sancte Luxoviensi Ecclesie concessam et contraditam, confirmamus, corroboramus et auctorisamus. Insuper Imperiali auctoritate nostra per omnem ejusdem Ecclesie Abbaciam tessariam omnimodis fieri prohibemus, et ut homines ejusdem monasterii necessitatibus seruientes ad diversa negocia per universum Regnum Imperiumque nostrum nostro Imperiali banno libere, secure discur-

rant, et nullus judex publicus aut exauctor nullum theloneum, portaticum, pontaticum, gestaticum, (quod) de ipsis aut eorum hominibus undecumque fiscus accipere consuevit, ulla tenus exigere presumat, nec in pontibus, nec in aquis, sicut prediximus, nec in mercatis, nec in quibuslibet locis, sed per quecunque castella, portus vel quelibet loca, homines et negociantes ipsius monasterii ire, redire, vendere et comparare absque alicujus contradiccione prevaleant. Si quis autem, quod absit, hanc nostre corroboracionis paginam violare presumpserit, auri purissimi centum libras componat et in scriniis Imperatoris reponat.

„Taliter ditata atque exornata rebus, prediis, religione diu floruit Luxoviensis Ecclesia. Cumque ibidem spiritualis scola vigeret, post multa annorum curricula subito orta est tempestas lacrimabilis, cujus rabiem pene sensit totus orbis. Gens quippe Hungrorum ferocissima cum innumerosis pugnatorum copiis ad afficiendam Ecclesiam ulcione Divina erupit. Cumque Burgundionum Regnum exercitus invaderet copiosus, contigit ut viri diabolici Luxovium venientes, locumque omnino desolantes, Abbatem et monachos, quos ibidem repererunt, interfecerunt. Sicque Ecclesia Dei confunditur, jura rumpuntur, legum statuta violantur, possessiones Ecclesie ab impiis undique rapiuntur. Sacris non est reverencia locis, prevalente nequicia impiorum, totus pariter concidit honor religionis; nam villas et possessiones prefate Ecclesie in hereditatem sibi diripuerunt manus alienorum, et in villis, ex quibus annuis censibus predicte Ecclesie fratres vivere solebant, quidam perversus Hugo Chapez in quibusdam castra construxit, quedam, uti erant, in usus proprios vendicavit. Cumque Rex non esset, qui vere intuitu justicie huius impii pravitati posset ex integro resistere, ejusdem Ecclesie fratres compulsi sunt Sedis Apostolice interpellare Pontificem. Romanus vero Pontifex illum eiusque sequaces anathematis vinculo constrixit, quousque mala ablata redderent. Itaque post multorum curricula annorum Stephano Papa Romane Ecclesie presidente, Ludovico Romanum Imperium regente, vir venerabilis Ansegisus Luxoviensis Abbas de predictis villis atque castellis diutissime male ablatis talem concordiam fecit: Denique ab utraque parte in primis statutum est, et

Apostolica auctoritate prohibitum, ut de castellis et terris eidem monasterio ablatis, aliis Ecclesiis vel monasteriis quippiam dari licitum esse; similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium, et croacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, sischalie, merescacie, brolii, ancingiarum, et decimum nummum pascinacii, decimamque omnium animalium; sicque sint Ecclesie Luxoviensis homines et parochiani. Et ut ex hinc omnis contradiccio sopiatur, nominatim castra et villas exprimimus: Wanbionisrivus cum omnibus appendiciis suis; Clarusmons cum appendiciis suis; Geonisvillam cum omnibus apendiciis; Jusses cum omnibus appendiciis suis; Onorisiacus cum omnibus appendiciis suis; Granicas cum suis; Falconiacum cum suis, Wabra, Menbreiacum, Vitreium, Reife, Piseis, Bugeium, Ongeium, Visinicurtem, Progerium, Hayroscum, Officiniacam villam, Criscenciacum, Semicort, Ebruncort, Lidinevillam, Milesiacum, Arceiacum, Embiriacum, Minurs."

Si quis igitur in futurum ex heredibus hanc concordie pactionem ad dampnum Ecclesie removere vel minuere ausus fuerit, si non congrua satisfaccione emendaverit, reum se Divino judicio de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini nostri Jesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districte ulcioni subjaceat. Acta sunt hec anno ab Incarnacione Domini D. CCC. XV. Indiccione VIII., Stephano Papa Romanam Ecclesiam gubernante, Ludovico cognomento Pio Francorum Regnum strenue regente, Ansegioso viro religioso Luxoviense cenobium pro viribus reformante.

(Teulet Sándor, Layettes du Trésor des Chartes. Inventaires et documents publiés par Ordre de l'Empereur sous la direction de M. le Comte de Laborde. Tome I-e. Paris 1865. 5 sköv. ll.)

**Jegyzet.** Ezen okmány hitelességét tüzetesen megvizsgálni a magyar történetbuvárnak nem feladata; valamint az, sem, ha vajjon áll-e azon közönséges vélemény, hogy a luxeuili kolostor jótevője, ki magát itt „Ego Karolus Pipini Regis filius"-nak nevezi, Pipin aquitaniai királynak (megh. 865.) fia volt-e, vagy nem? Mennyiben Căpet Hugó mint „quidam perversus" felemlíttetik, kétséget nem szenved, hogy az okmány 986-nál régibb, mely évben Hugo V. Lajos nyugati frank király gyámnokává lett; mert ezen állásában neki ilyen czím nem adatott volna. Úgy látszik, hogy

az okmány több régibb okmány egybefoglalásából 961. és 986. közt keletkezett. Mert Capet Hugo 941. született, s neki, midőn a luxeuli kolostort háborgatta, legalább is 20 évesnek kellett lenni. A 815. év ellenben, mely az okmány végén áll, a részokmányok egybefoglalásánál szembetünőleg régibb, azonban — mint látszik — ezeknek egyikét illette. Minket az okmány csak annyiban érdekel, a mennyiben abban a magyarok mint Francziaország pusztítói említtetnek, hihetőleg 937-re vonatkozólag. A magyaroknak X. századi hadjáratairól Francziaországban v. ö. Dussieux L., Essai historique sur les invasions des Hongrois en Europe, et spécialement en France. Paris 1839.

---

## 10.

*Vilmos mainczi érsek II. Agapitus pápához Németország külső és belső bajairól írván, különösen a magyarok ellenségeskedéseire vonatkozik. 955.*

Domino Apostolicae Sublimitatis culmine dignato, summo post caput Christum totius Christianitatis membro, Papae Agapito, merito ac nomine fulgenti, Willihelmus Sanctae Moguntinae Sedis minister indignus, ejus dono Galliae partium Germaniaeque a se secundus, orationis fidei subiectionisque securitatem, in illo autem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Postquam dignati fuistis, vestram liquere paternitatem apud nos, quantas afflictionum iniurias perpessi sumus, vos ignorare haud dubitamus; presertim illo exterorum (a magyarokat érti) evitato, internorum tali ingruente periculo; ut, etiamsi conatus essem, vel me vel mei nuntium vobis presentare causa consulendi, quid agendum esset, obliviscerer. Non utique inde, ut vestrae Sanctitatis oblivionem umquam caperem. Sed, si haec oblitus fuero, quae me pallei vicariciique Galliae partium Germaniaeque, aecclesiamque Sancti Martini iterum prius data dote, cui minister assum, ditavit, obliviscatur me dextera mea. Barbarorum videlicet gentibus Chri-

stianitatem ita inprimentibus, ut, nisi bello actae, Deo scilicet preliante, vel omnes nos suae subicerent potestati, vel ita ad nihilum redigerent, ut quantum temporis quis nostrum presentem vitam degeret, istud presens tempus semper congemisceret. Fratrum vero, Christianitatis nomine utentium, his partibus degentium ineffabili et numquam sine lacrimis dicenda crassante discordia illa, in qua pater filio, patri filius, frater fratri — — non plus Cain Abel insidiatus est — — ac quisque affinis affini insidiatur, omnis ordo, omnisque cognatio detestatur. Non est Regi locus regendi, Episcopis suum subtrahitur privilegium; qui, quasi pupillae Domini, angariantur, exterminantur, excaecuntur, sicut ille Sanctae Juvaviensis aecclesiae Archiepiscopus Heroldus, qui calendis Ma. captus a patruo nostro Heinrico Duce Baiorioram, sine aliquo accusatore canonico exoculatus et in exilium apud Seponam urbem religatus est. Eius vero parochia, res dico aecclesiasticas, insuper et sedem suam, vasallis prefati Ducis distributa esse dinoscitur, et a proprio tutore hucusque privatur. Non personam, sed factum accuso. Dux Comesque Episcopi, Episcopus Ducis Comitisque sibi operam vindicat. Non est aecclesia, quin aliquo laesa sit. Modo nostram ledere moliuntur stb. (A mainczi érsekség ellenségeinek eljárásáról részletesen panaszkodik) Hanc nostrae aecclesiae predam si ita stabiliri vos libeat, prius mittentur aepistolae domno nostro Regi, mihique vestri misericordia vestro Vicario, Brunonique Sanctae Coloniensis Aecclesiae Archiepiscopo, Sanctaeque Treverenensis Aecclesiae Ruodberto Archiepiscopo: loco quo vobis placeat, mihi carissimum Mogontiae, concilium sanctorum fratrum aggregetur. Primo inibi de statu Sanctae Aecclesiae, de Episcopis excaecatis et a sedibus suis reiectis; de caeco Heroldo et de Ratharío Leodicensi Aecclesiae canonice et legaliter intronizato, moxque more villici sine causa eiecto, caeterisque loliis triticum Sanctae Aecclesiae suffocantibus causa agetur. Post, vos audiens, vestram appellans Apostolicam dignitatem, mittar ad exteras nationes causa predicationis, si nostris non sim necessarius. Et id malo, quam videre mala nostrae Aecclesiae et sanctorum; sin alioquin plus valeat intercessio pecuniae Hadamari, quam pia constitutio Sancti Bonifacii nostri predecessoris, vestrorumque predecesso-

rum, nec non antecessorum etiam nostrorum, et sint tot pallia, quot Episcopi; sed id, non me Presule fidem subiectionemque vobis prebente.

(Jaffé Fülöp, Monumenta Moguntina, Berlin 1866. 347. l. Hadamar fuldai apát volt az, ki, hogy a halberstadti püspökséget nyerje, Rómába nevezetes kincsekkel ment, s onnan visszajövén „iactatur, se domi ferre nescio cuius munere tot pallia, quot velit, empta centum libris.")

---

## 11.

*I. Otto császár a prágai püspökséget alapítván, annak határait részletesen kijelöli. (IV. Henrik római-német császárnak 1086-ki okmánya szerint.) 973. körül.*

In nomine sanctę et individuę trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum tercius imperator augustus. Regio nomini et imperatorię dignitati congruere novimus, ut ecclesiarum dei utilitatibus ubique opitulantes, dampna vel iniurias earum quacumque necesse fuerit propulsemus. Quapropter universis dei nostrique fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse volumus, qualiter noster Bragensis episcopus Gebehardus sepe confratribus suis et coepiscopis cęterisque principibus nostris ac novissime nobis conquestus est, quod Bragensis episcopatus, qui ab inicio per totum Boemię ac Moravię ducatum unus et integer constitutus, et tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore sic confirmatus est, postea sine antecessorum suorum suoque consensu, sola dominantium potestate, subinthronizato intra terminos eius novo episcopo, divisus esset [et] imminutus. Qui cum Mogontinę coram legatis apostolicę sedis, presentibus nobis ac plerisque regni nostri obtimatibus eandem querimoniam intulisset, ab archiepiscopis Wezelino Mogontino, Sigewino Coloniensi, Eilberto Treverensi, Liemaro Bremensi, ab episcopis quoque Theoderico Wirdunensi, Conrado Traiectensi, Udalrico Eistetensi,

Ottone Ratisponensi cum assensu laicorum: ducis Boemiorum Wratizlai et fratris eius Cůnradi, ducis Fridrici, ducis Liudaldi, palatini comitis Rabodonis et omnium, qui ibidem convenerant, primitiva illa parochia cum omni terminorum suorum ambitu Bragensi sedi est adiudicata. Termini autem eius occidentem versus hii sunt: Tugust quę tendit ad medium fluminis Chub, Zedlza et Lusanę, et Dazana, Liutomerici, Lenuczi usque ad mediam silvam, qua Boemia limitatur. Deinde ad aquilonem hi sunt termini: Pssovane, Chrovati et altera Chrowati, Zlasane, Trebovane, Pobarane, Dedosize usque ad mediam silvam, qua Milcianorum occurrunt termini. Inde ad orientem hos fluvios habet terminos: Bug scilicet et Ztir cum Gracowa civitate provintiaque cui Wag nomen est cum omnibus regionibus ad predictam urbem pertinentibus, quę Gracowa est; inde U n g r o r u m limitibus additis usque ad montes, quibus nomen est Triti dilatata procedit. Deinde in ea parte quę meridiem respicit addita regione Moravia usque ad flumen cui nomen est Wag, et ad mediam silvam cui nomen est Mŏre et eiusdem montis eadem parrochia tendit, qua Bawaria limitatur. Mediantibus itaque nobis et communi principum aspirante suffragio peractum est, ut dux Boemie Wratizlaus et frater eius Cunradus supradicto Bragensi episcopo fratri suo parrochiam iudiciario ordine requisitam ex integro reprofiterentur et redderent. Proinde nos rogatu eiusdem episcopi racionabiliter inducti Bragensis episcopatus redintegrationem nostrę imperialis auctoritatis edicto illi et successoribus eius confirmamus et stabilimus inviolabiliter decernentes, ne ulla post hac cuiuslibet condicionis persona vel ulla societas hominum Bragensi ęcclesię quicquam sui iuris in prenotatis terminis alienare presumat. Cuius redintegrationis et confirmationis auctoritas, ut omni evo stabilis et inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscribi, quam sicut infra apparet, manu propria roborantes impressione sigilli nostri iussimus insigniri.

Signum domini Henrici tercii Romanorum imperatoris augusti.

Hermannus cancellarius vice Wezelonis archicancellarii recognovit.

Datum III. kalendas Maii, anno ab incarnatione domini MLXXXVI., indictione VIII., anno autem domni Heinrici regni

quidem XXXII., imperii vero III. Actum Ratispone, in Christi nomine feliciter amen.

(Stumpf K. Fr. Die Reichskanzler vornehmlich des X., XI. u. XII. Jahrhunderts, II. k. Innsbruck 1865. Függelék : Acta Imperii adhuc inedita, 79. l.

**Jegyzet.** I. Otto császár azon okmánya, melynek tartalmát IV. Henrik császár okmánya nagyrészben átírja, s mely Magyarország IX. századi határaira nézve felette fontos, sok tudományos vitatkozásnak volt tárgya. Eddig mindig azon szövegét követték, melyet Cosmas Pragensis XI. századi cseh kronista közöl (Pelzel F. M. és Dobrowsky J., Scriptores Rerum Bohemicarum I. köt. Prága 1783. 168. l. Pertz Monumenta Germaniae Historica, Scriptores IX. köt. 91. l.) L. Dobner G., Monumenta Hist. Bohemiae III. köt. 129. l.; Boczek, Codex Dipl. Moraviae I. köt. 172. sk.; Erben K. J., Regesta Bohemiae et Moraviae I. köt. Prága 1855. 73. l.; Dudik B., Des Herzogthums Troppau ehemalige Stellung zur Markgrafschaft Mähren Bécs 1857. 231. l. stb. Fejér ezen okmány kivonatát Dobner után adta (Cod. Dipl. VII. k. 1. r. 132. l.); annak egész szövegét pedig Menken után (Scriptores Rerum Germanicarum Lipcse 1728. I. köt. 2058. l.); de az 1086. évszám helyett 1076. év alatt, és oly hibásan, hogy annak hasznát venni nem lehet. (Cod. Dipl. VII. k. 4. r. 53. l.) Stumpf, kit mi követünk, az okmány szövegét egy XII. századi másolatból vette, mely a müncheni kir. levéltárban őriztetik. Az ezen okmányra vonatkozó tudományos vitatkozások minket csak annyiban érdekelnek, mennyiben Magyarország nyugati határairól van szó : t. i. „montes quibus nomen est Triti", „flumen cui nomen est Wag" és „silva cui nomen est Mŏre." Az előbbi kettő alatt a Tátra hegyeket és a Vág folyót szokták érteni. De a „silva Mŏre"-re nézve szétágaznak a nézetek ; melyeknek fejtegetése ugyan itt feladatunkhoz nem tartozik ; melyekre nézve mindazáltal talán nem érdeknélküli tudomásúl vennünk, hogy néhány lengyel és cseh író az alatt erőnek erejével a Mátra hegyeket akarja érteni ; l. Lelewel, Tygodnik Wileński 1816. 27. sköv. sz.; továbbá jegyzetek gr. Ossoliński munkájához, Vincent Kadlubek, Varsó 1822. 483. és 610. ll.; — Polska wieków srednich Posen 1856. II. köt. 147. sk. ll.; — s földabroszai lengyel történetéhez ; — Bandtke Samu, Erläuterungen der Urkunde Kaiser Heinrichs IV. über die Vereinigung der Bisthümer Prag und Olmütz 1086., Schlesische Provinzbl. 94. köt. 1831. 395. és 487. ll.; — Palacky F., Geschichte von Böhmen, I. köt. Prága 1836. 227. l. stb. Boczek ezen vélemény ellenében még 1846. előttem azon nézetét mondta ki, hogy ő a Mure, Mudre vagy Muori nevű erdő alatt inkább a modori erdőt érti, s ez a most általában elfogadott nézet. Ezen kérdést legalaposabban Dudik Béda fejtegette, Das Herzogthum Troppau 233. sk. ll.; és Mährens Allgemeine Geschichte II. köt. Brünn 1863. 42. és 426. sk. ll.

## 12.

*Pincias és rokonai, bolgár menekültek, az uralkodó családból, Spalatóba sz. Mihály templomát építik. 994.*

In Christi nomine Amen. Ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi anno noningentesimo nonagesimo quarto, die vero nona mensis Februarii; tempore quo regnabat sacrilegus et profanus Imperator Stephanus in terra Bulgarorum, in caeterisque regionibus. En ego vir Princius notavi et scripsi ad memoriam posterorum nostrorum, quatenus, nos cum essemus consanguinei Stephani Imperatoris, saepius ipsum propter ejus delictum redarguimus; excaecaverat enim patrem suum, patruum autem nostrum probum dominum Christicolam justum Sismanum Imperatorem. Quapropter nos, fratres ac propinquos suos, ex patria nostra fugavit, et expulit, de terra videlicet Bulgarorum, ex urbe Tarnova; exaltavit vero mendaces ac rebelles. Pater autem ejus caecus existens increpavit ipsum de expulsione nostra; at ipsestrangulavit eum, et remansit in patris maledictione. Nos autem venimus Missiam, et inde recedentes pervenimus Chroatiam ad Illustrissimum et probum Regem Dircislavum. At ille nos benigne recepit et adjuvit tamquam bonus ac benignus Dominus, et collocavit in suburbio Clysii. Illic igitur remansimus et recepimus veram fidem Catholicam secundum institutionem Romanae Ecclesiae.

Et ego Pincius una cum fratribus meis, videlicet Armonio, Pollemio, Joanne, Celestino, et sorore nostra Murca, et nepotibus nostris Tetralo, Martino, Alexandro, Joanne, Paulino, Georgio, Pancratio, et cum filio meo Pleso sermonem fecimus, et ita ordinavimus; videlicet collegimus inter nos pecuniam, dedimusque eam Pleso, ut obsequium Deo faciat: ut aedificet Ecclesiam in honorem Beati Michaelis Archangeli, et Sancti Petri Apostoli, et Beati Martini Episcopi; et sic ordinavimus, ut quicunque postea fuerit de tribu nostra, ut aliquid dictae largiatur Ecclesiae substantiae, scilicet stabilis,

ut agrum vel domum: fecimus enim, quod Ecclesia ista sit memoriale domus ac familiae nostrae, ut Deus exoretur jugiter pro nobis, et pro posteris nostris, et ut nullus sit possessor seu ordinator Ecclesiae hujusmodi, ejusque bonorum, nisi posteri, sive haeredes nostri ex linea masculorum, sive faeminarum procreatarum semper perpetualiter. Si vero fuerit sacerdos de tribu nostra presbyter, sive monachus, ut possideat dictam Ecclesiam unus post alium; si autem non fuerit de tribu nostra presbyter aut monachus, ut tribus nostra saecularium hominum eligat capellanum quemlibet; et fecimus hoc cum consilio, et consensu Reverendissimi et dignissimi Martini Archiepiscopi Spalatensis.

Et si aliquis voluerit facere contra istam ordinationem, sive voluntatem nostram, iram Dei super se habeat, et cadat in Sanctorum Patrum maledictionem, et cum Juda Scharioth jugiter crucietur.

(Farlati Illyricum Sacrum III. köt. 111. l.)

---

## 13.

*Ünnepélyes okmány, mely ugyanazon alapítványt részletesebben meghatározza. 1000.*

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem Domini Nostri Jesu Christi millesimo. Indictione tertia (helyesebben „decima tertia"). Regnantibus Dominis Nostris Basilio et Constantino Imperatoribus, in Regno Croatiae gubernante autem Domino Dircislavo inclyto Rege, residente etiam in Sede Beati Domnii Domino Martino Reverendissimo Archiepiscopo, una cum Domino Florino Principe Spalati et Clisii, in pactis quidem superius dictis, principibus tempore.

Ex quo ab exordio mundi primi parentes in peccatum inciderunt, ejectique fuerunt de paradiso deliciarum, et expulsi sunt in regionem mortis; et omnis status hominum ex

tunc sit subiectus, et ob id omnis mortalis homo repentinam formidet mortem, et accidentalem, ne imparatus existens morti perpetuae in aeternam incideret poenam. Hanc ob causam ruminantes, et considerantes cogitavimus nos supradicti simul, et concorditer, inspirante nos Spiritu Sancto, pro redemptione animarum nostrarum, nostrorumque parentum, ac haeredum nostrorum usque ad finem mundi, fecimus aedificare domum Dei ad honorem Sanctorum Dei suprascriptorum, in loco prope litus maris sive prope arenam.

Primum prece obtinuimus a Rege saxa Theatri, ex quibus Ecclesiam fabricaremus, et ille dedit nobis et saxa et omnem circuitum terrae Theatri ad honorem Dei, et Ecclesiae Beati Michaelis Archangeli.

Ego Plesus in primis emi terrenum, super quod aedificavimus Ecclesiam a quodam homine Slavonico nomine Sidica, qui fuit de loco nuncupato Chesica, et a fratre suo Cero octo denariis, quod habere, quo gaudere, frui, usufructuare, et facere de ipso quidquid nobis placuerit.

Aliud enim emi terrenum juxta Ecclesiam ab occidente a Firmarisco Chirini trium wretenorum, denariis X; volo, et jubeo, ut sit dictae Ecclesiae.

Et juxta dictum terrenum emi aliud terrenum a quodam Strio Zafilii Zenici denariis quinque; volo ut sit istius Ecclesiae.

Item emi terrenum prope litus maris sub sabulo a Zubinico denariis X, quod est juxta flumen in loco vocato Phrodrupglane; volo, ut sit hujus Ecclesiae. Post haec Theodorus filius ejus accepit a me dictum pretium, et firmam quietationem.

Item emi portum illum post Ecclesiam contra portam Theatri a mari usque ad viam publicam terreni Prodani, ubi est murus in medio vetustus infra terrenum ejus, et meum, quod emi a dicto Prodano denariis XXXV volo, ut sit in hac Ecclesia.

Emi etiam terrenum a superiori parte arenae wreteni unius a dicto Sidica denariis X; volo ut sit dictae Ecclesiae.

Item ibidem emi juxta illud terrenum aliud a Trapico denariis tribus; volo ut sit ejusdem Ecclesiae.

Emi quoque aliud terrenum in valle, quae dicitur Tribis, et a Michaele filio Tribiseti denariis viginti; volo ut sit in dicta Ecclesia.

Item in eodem loco emi tres funiculos terrae a Trimonio, et fratre suo Peciazito denariis VIII; volo ut sit dictae Ecclesiae.

Item similiter emi unum terrenum a Bericino Cirvica Tobri denariis VII; volo ut sit hujus Ecclesiae.

Emi etiam terrenum in loco, qui dicitur Lichina a Chiso, qui est de loco dicto Repusina, denariis XX; sit dictae Ecclesiae.

Emi terrenum in loco dicto Barda apud salinas usque supra viam; volo ut sit istius Ecclesiae.

Emi itidem terrenum in loco dicto Billa a Petralo, qui fuit a Repusina denariis quinque; volo ut sit in hac Ecclesia.

Etiam emi ibidem terrenum juxta Stiniza sub rupem, ab una parte rupis usque ad alteram, a Pazina denariis XX; volo ut sit dictae Ecclesiae.

Item in eodem loco emi terrenum trans torrentem, qui labitur a Billa ab oriente, a Civicito Buzaicho denariis XX; volo ut sit hujus Ecclesiae.

Emi etiam terrenum in loco dicto Slano in vallem incipiens a mari usque ad viam publicam, et a costa, quae usque ad mare protenditur, totam vallem illam a Diacono Dabro, et a filio ejus Dominico, denariis triginta; volo ut sit in eadem Ecclesia.

Ibi etiam juxta dictam vallem emi similiter terrenum alterum a parte orientali mei terreni usque ad torrentem, et viam publicam, a Dazina octo denariis; volo ut sit in eadem Ecclesia.

Emi etiam terrenum in loco, qui dicitur Schulcha, juxta terrenum Domnii Praestancii a Glubaz denariis quinque; volo ut sit istius Ecclesiae.

Item ego Pincius cum fratribus meis, et nepotibus superius nominatis, omnes unanimiter simul focto consilio dedimus duos molendinos, quos Majestas Regia dederat nobis in perpetuum et posteris nostris; hos dedimus Ecclesiae Sancti Michaelis, et cum Insula, quae super illos est, prope quam volvitur rota molendini ab oriente, et juxta quam decurrit aqua ad fullas, et molendinum Regium, parte autem occidentis ad molendina Sancti Michaelis.

Haec facta sunt anno Domini millesimo septuagesimo

tertio, (helyesebben 1000. „Indictione decimatertia"), mense Augusti die prima, coram judicibus, et testibus Joanne Podcupica, et fratre ejus Zulico, Negusio Podcupica, Cinico Tabiscavico, et Joanne Curino, Maiano Bravara.

Ista autem pecunia supradicta terrenorum fuit ultimum pretium, sive superadditio pretii.

(U. o. III. köt. 112. l.)

---

## 14.

*Arbe sziget közönsége arra kötelezi magát, hogy a velenczei dogenek évenként adót szolgáltat. 1018.*

In nomine Domini Dei, et Salvatoris Nostri Jesu Christi, anno ab Incarnatione ejusdem MXVIII mense Julio, Indictione I., in Civitate Arbis. Spondentes spondemus, promittentes promittimus, nos quidem Majus Episcopns dictae Civitatis Arbis simul cum tribuno — — Bellata Priore nostro, una pariter cum Clero, et populo habitante in Civitate supradicta cum successoribus, seu haeredibus ac prohaeredibus nostris, vobis Domino Othoni Seniori nostro Duci Venetorum et Dalmaticorum, et successoribus vestris tributum dare omni anno libras de seta serica decem; et nostrum Missum in Nativitate Domini Nostri Jesu Christi, et si vobis vestrum Missum transmittere placuerit, nequaquam supradictum tributum contradicere debemus per nullum ingenium. Haec autem ut supra leguntur, omnia adimplere promittimus sine omni intermissione, aut aliquo interposito capitulo. Si autem per quodvis ingenium non adimpleverimus omnia, sicut superius legitur in constituto tempore; tunc promittimus cum haeredibus et successoribus nostris vobis et vestris successoribus, auri obrizi libras quinque. Et haec promissionis cartula perpetualiter maneat in sua firmitate. Ego Majus Episcopus manu mea scripsi. Ego Bellata Prior rogavi fieri. Ego Jo. Archipresbyter manu mea

scripsi. Ego Marcus Diaconus manu me scripsi. Ego Nicephorus haec rogatus feci. Ego Lampridus haec rogatus feci. Ego Fuscus haec rogatus feci stb.

Ego Petrus Diaconus rogatus a clero et populo conscripsi atque complevi.

(Ugyanott V. köt. 226. l.)

---

## 15.

*Pál spalatoi érsek végrendelete. 1020.*

In nomine Christi. Anno ejusdem Incarnationis 1002. (helyesebben 1020.), Indictione tertia, Domino Paullo Archiepiscopo sedem Beati Domnii obtinente, et Priore Domino Praestantio ejusdem Patre.

Ego supradictus Archiepiscopus aeger quidem corpore, valens autem mènte animoque, lecto affixus, annisque oppressus, cum mihi nullae facultates, nullaeque pecuniae suppeterent, nemo inventus est, qui mei curam susciperet, praeter Praestantium Priorem (patrem meum), mea sponte, et voluntate in eam deliberationem adductus sum, ut eidem grati animi caussa donarem Ecclesiam illam, quam ad cultum honoremque Sanctae Mariae de Palude exstruxi, hortumque eidem adjunctum cum omnibus arboribus pomiferis; itemque partem agri in eadem palude constituti; ac praeterea fundum Monticalensem, Lauretanum, terram Panisani, terram Galli, terram Sanctae Mariae de Mesabra, nec non et praedia Calbarolae, Torrezziae, et Adrinae. Si quis e consanguineis meis post obitum meum hanc nostram donationem intervertere vel abrogare ausus fuerit, in odium offensionemque praepotentis Dei incurret, trecentorum et duodeviginti Sanctorum Patrum anathemate ferietur, et veluti alter Judas proditor Domini, aeternis apud inferos cruciatibus mancipabitur. Testes fuerunt Domi-

nicus Judex, Dabro Presbyter, Joannes Succus, Dabro Gravalona, Fuscus Grigina, et Diaconus Farisanus.

Ego Stephanus Diaconus scripsi, Doimus Caputa testis adfui.

(U. o. III. köt. 117. l.)

16.

*Péter diákon adománya a spalatoi szent Péter monostora számára. 1024.*

In nomine Domini Nostri Jesu Christi. Ego Petrus Diaconus pauca quaedam ex omnibus bonis meis dono tradoque Monasterio Sancti Stephani Protomartyris, in quo, si Deo cordi fuerit, Divino obsequio meipsum addico, et devoveo. Itaque Divino afflatu, et conjugis meae permissu, nec non de consilio matris meae, et Reverendissimi fratris mei domini Martini in hoc coenobio monachali militiae nomen dedi. In quo cum haud multo post in gravem morbum incidissem, me, ut optabam, solemni consecratione initiavit Venerabilis dominus Urso Abbas, quo cum omnibus fratribus praesente hanc donationem feci. Primum jubeo ex portione bonorum, quae mihi obtigerunt, calicem argenteum cum patena fieri ad Dei cultum, et sacrum ministerium. Deinde monasterio tradi jubeo agros in valle positos, quos mihi clericalem militiam inituro mater mea pro patrimonio assignavit. Caeterorum bonorum meorum haeredem instituo filium meum, si mihi superstes fuerit; si autem Deo libuerit eum ex hac vita praeripi, omnia in jus potestatemque transeant ejusdem monasterii. Si quis hanc donationem irritam facere audeat, in eam Dei praepotentis ira, et tercentorum ac duodeviginti Sanctorum Patrum, itemque duodecim Apostolorum execratio incumbat, et cum Juda proditore ad inferos detrudatur.

Haec acta sunt Paullo Archiepiscopo et Nicodemo Pri-

ore, coram his testibus, domino Ursone Abbate, Joanne Taina, domino Petro Macica etc.

Ego vero Stephanus Monachus et Presbyter scripsi, ac testis adfui.

(U. o. III. köt. 118. l.)

---

## 17.

*Birtokcsere Jadrában Trasus szent grisogoni apát és Konstantin fiai közt. 1033.*

Anno Domini 1033. die 1. Julii regnante Romano Augusto, Jaderae regente cathedram Pontificatus Andrea Venerabili Episcopo, Priore urbis Domino Gregorio et Proconsule. Permutatio facta est a Traso Abbate monasterii Sancti Grisogoni Jadrensis cum filiis Constantini, qui dederant dicto Abbati domum suam, quae erat prope monasterium; et ipse Abbas dedit illis aliam, quae fuerat — — — cum pertinentia sua, et quatuordecim solidis — — — ex auro mundo per jussionem Gregorii Prioris et Proconsulis de ipsa civitate Jadrae. Scripta manu Maij diaconi etc. coram testibus Andrea filio, Tribuno Vitali, Tribuno Drago etc.

(U. o. V. köt. 42. l.)

## 18.

*Á bakonybéli apátság birtokállapota szent István király adományozása alapján. 1036.*

**Item Registrum super possessiones Monasterii Sancti Mauricii de Beel in Bakonio sitam, et tributis cum quibus dotauit eum Sanctissimus Rex Stephanus in in priuilgio manu sua scriptum.**

Item dedit tributum in foro Zil et de portu Arpas in Raba, hac Ecclesia non possidet; de foro et de portu in Kamarin omnino dedit, tamen nunc nisi terciam partem dant.

Item dedit duas piscinas in Draua cum piscatoribus, quas ecclesia minime possidet, nec est in dominio.

Item in portu Madasa dedit liberam piscacionem, que wlgo tania dicitur. Preterea statuit, vt in Zeliph detur septimus piscis vsonum.

Item oe piscina Nandor in Tyzia dedit septimum vsonem aut septimum annum ad piscandum. De fructibus vero arborum, que ibi sunt, dedit septimam partem. Piscinas autem Thenerere dedit totaliter. Has omnes piscinas cum piscatoribus suis dedit Beato Mauricio. Do istis omnibus nichil possidet Ecclesia.

Item dedit possessiones videlicet Arpas et Mogas, quas non possidet Ecclesia.

Item possessionem Nyma omnino dedit cum montibus, terris arabilibus et pratis satisque (Rex Rela fuit in Beel et villam Nywl Ecclesie de Beel de nouo restituit; litterae sunt emanate super hoc in Porwa.)

Item possessionem Paloznak similiter omnino dedit cum montibus, terris arabilibus et pratis sufficientes, de quibus nichil possidet Ecclesia, nisi duas curias (így), decimas frugum et vinearum recipiet Capitulum Vesprimiense minus juste et indebite.

**Item Registrum super possessiones Sancti Mauricii de Bel in Bakonio sitam, cum quibus dotauit eum gloriosissimus Rex Ladislaus cum optimo priuilegio suo.**

Item primo dedit possessionem Kethel-laka, quam possessionem non possidet Ecclesia.

Item dedit villam Endree pyspuky dictam, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem Sancti Saluatoris penes Morosiam, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem Kyguis, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem Varadi, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem Dynna, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem, que dicitur Andree Episcopi in Fewldwar, quam non possidet Ecclesia.

Item possessionem Scewlews vyudovna dedit, quam non possidet Ecclesia.

**Item Registrum super donacionem Andree Regis quibus dotauit monasterium Sancti Mauritii in Bakonio sitam.**

Item Andreas Rex dedit monasterio sancti Mauricii cum priuilegio pendenti sigillo suo in omni penthecosten triginta marcas puri argenti vel in equilantibus persolvere, de quibus nichil dant Ecclesie.

**Item Registrum super donacionem alteri Andree Regis cum quibus dotauit monasterium Sancti Mauricii.**

Item dedit in Zaloko in quolibet anno triginta marcas denariorum de quibus nichil dant ecclesie.

**Item Registrum super donacionem Geyse Regis cum quibus dotauit monasterium Sancti Mauricii in Bakonio sitam.**

Item dedit possessionem Saar quam non possidet ecclesia.

Item dedit possessionem Heghcasum quam non possidet ecclesia.

Item dedit possessionem Thewel, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem Nerethe, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem Heney, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit possessionem Wgh cum piscina et molendino, quos non possidet Ecclesia.

Item Registrum super possessiones monasterii Sancti Mauricii in Bakonio sitam, cum quibus possessionibus dotauit Rex Bela.

Item dedit primo possessionem Zalmad, quam non possidet Ecclesia.

Item dedit Noztup; ibi non possedit plus nisi tres curias, alii alienati sunt ab eo.

Item in predio Thes dedit terram ad vnum aratrum, quam non possidet Ecclesia.

Item in Zon dedit terram ad vnum aratrum, quam non possidet Ecclesia.

Item in predio Zelch dedit terram ad duo aratra, quam non possidet Ecclesia.

Item in predio Vindorna dedit terram ad tria aratra, quam non possidet Ecclesia.

Item iuxta lacum Balatini in Kayar dedit octo condicionales homines, quos non possidet Ecclesia, sed fecerunt se esse nobiles.

Item in Vertus dedit terram ad vnum aratrum cum duabus vineis, quam non possidet Ecclesia.

Item in possessione Chepel dedit terram ad tria aratra et tres vineas cum vinitoribus, quos non possidet Ecclesia.

Item Kesla Regina dominica Miseracione, que me volente et Stephano Rege Sancto Mauricio contulli in Transsiluanis partibus villam Lapat et villam Ebon et in Mana dedi octo vineas cum totidem vinitoribus; dedi eciam Sancto Mauricio Balamadh cum piscinus, terra sufficiente et feneto.

Item dedit eciam vnum molendinum sub rupe Wesprimiensi.

Item de istis omnibus supra dictum monasterium Sancti Mauricii in Bakonio omnino nichil possidet; tamen omnia jura et jus predictum plene et integre habet.

(XV. századi összeírás a pannonhalmi sz. mártoni főapátság levéltárában.)

---

## 19.

*Krescimir horvát-dalmátiai király adománya a belgrádi (tengerfehérvári) apátság számára. 1059.*

Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi 1059. Indictione X. regnante Crescimiro Rege Chroatorum et Dalmatiorum mense Februario in Civitate Belgrado. Dragosclavo Priore et Theodosio Episcopo absolutionis et liberationis cartula facta est monasterio Sancti Joannis Evangelistae nuper sito in eodem loco. Praesente A(ndrea) Abbate eiusque fratribus ipso Rege jubente hoc modo.

Ego Crescimir Rex tibi venerabili Abbati A(ndreae) tuisque fratribus, tuoque monasterio, quo mea jussione, et solacio, imo vesto magno labore inchoatur et perficitur; tribuo et concedo hoc, ut praemisso Ecclesiastico jure nulli homini subjugemini, nisi Deo summo, cui vos humillime devovistis, vestrumque monasterium sit absolutum ab omnibus collectionibus, excepto in solempnitate ejusdem Ecclesiae Episcopo loci ipsius, agnus vivus, et ampullas vini largiens tribuatur, et his largitis, non Episcopo, non Priori vobis illicite ausu temerario liceat dominari. Et ne haec nostrae diffinitionis paginula solubilis per labentia tempora videatur Aprocrisario Sanctae Romanae Ecclesiae, Venerabili Abbate Maynardo, misso a Nicolao Sanctissimo Papa, roborevimus perpetuo permanenda. Cui etiam iure perpetuo adhaereat tradita a nobis insula, quae vocatur Juris et Curte in loco congruo Civitatis, quod Roggua dicitur, cum omnibus possessionibus ipsius monaste-

rii constantissime confirmamus. Si quis autem hanc justam nostram diffinitionem attentaverit solvere, Majestatis iram incurrat supernae et nostris sit legibus reus, aurea componens pondera centum. Et haec nostrae diffinitionis cartula in sua firmitate permaneat. Goyzo Banno teste, Volesclavo Tepizo teste, Piruomego Juppano de Luca teste, Episcopus Theodosiensis Belgradiensis testis, Dragesclauo Prior testis, Jurano Juppano de Sidraga teste, Prior Drago testis, Drago de Castriza testis, Georgius Vrataroo testis.

(A velenczei köztársaság „Libri Pactorum" czímű államkönyvéből I. köt. 175. sköv. ll.); v. ö. Farlati Illyricum Sacrum IV. köt. 3. l., és a belgrádi tudós társaság Glasznik-át XV. köt. 182. l.)

---

## 20.

*A keszeni község Sz. Mihály monostorának Sansigóban a neumei szigeteket adományozza. 1071.*

Anno ab Incarnatione Domini Nostri Jesu Christi MLXXI. Indictione nona. Tempore Crescimiri Dalmatinorum et Croatorum Regis, et Dragi Arbensis Episcopi. Nos denique Kesensis Communitas; quia Deo et monasterio Sancti Michaelis de Sansigo in primordio aedificationis ipsius monasterii occulte et aperte offendimus; et quia Deus sua misericordia nos per revelationem Sancti Nicolai visitavit, quod strages, qua deprimimur, ob id super nos devenisset; communi consilio pro emendatione mali facti, quod fecimus, donamus nostrum monasterium Sancti Petri de Neumis insulis monasterio Sansivoco cum suis utrisque insulis Neumis et eorum pertinencijs, et cum decem libris ecclesiae, et tribus aratris boum, et duabus campanis, et CCVI ovibus, et XVIII iumentis, et quinquaginta vachis; pristinum vero rogamus dari Manzolino Arbensi Comiti, qui noster est. Quae omnia volumus, ut dictum Monasterium Sancti Michaelis, excepto nominato pristino, habeat, et

jure haereditario id perpetuum possideat. Salva tamen justitia Arbensis Episcopatus. Ego Masolinus Arbensis et Kesensis Comes testor et me subscribi iussi. Ego — — — dono et subvolo et subscribere me rogo. Ego Dobrogost hanc donationem esse volo. Ego Petrus dono et volo. Ego Duinus Valastelin dono et volo. Ego Stanimir dono et volo. Ego Perlug dono et volo. Ego Subdimir dono et volo. Ego Paulus dono et volo. Ego Culiamir dono et volo. Ego — — dono et volo. Ego Bastian dono et volo. Ego Stoian dono et volo. Ego Gostime dono et volo. Ego — — dono et volo. Ego — — dono et volo. Et omnes quotquot sumus, hanc donationem volumus esse in perpetuum valituram.

† Et ego Dragus Arbensis Episcopus notatae interfui donationi et salvo jure nostrae Sedis assentio. Et hoc privilegium fieri jubeo, in cuius Diocesi donante donata sunt.

Ego Martinus Diaconus examinator manum misi. Ego Martinusius de Slovigna examinator domini Comitis Marchi Michaelis et eius Curiae examinavi.

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 229. l.)

## 21.

*Péter sidragai zsupán és testvére Slavizo a Jadra melletti szent chrysogoni monostort földbirtokkal adományozzák meg. 1072.*

Anno Dominicae Incarnationis MLXXII. per indictionem septimam. Ego Petrus Jupanus de Sidraga cum fratre meo Slavizo, pro remedio animarum nostrarum, et parentum nostrorum vivorum et defunctorum, tradimus coenobio Sancti Chrysogoni martyris omnem terraticum, quod possedit pater noster in loco, qui appellatur Bravizo. Siquis autem hoc irritare temperavit, quod cavet reperiat, quod vitat inveniat.

Actum est hoc in civitate Jadera praesente Petro Abbate, et his coram testibus : Martino Commerciario teste, Sergio teste, Maio Cerneca testis, Neupras testis. Ego Adam rogatus a praesentibus fratribus manu mea scripsi.

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 604. l.)

22.

*Posil, Adam fiának adománya a Jadra melletti szent chrysogoni monostor számára. 1072—1280.*

Ego Posil filius Adam cognoscens in tribulationibus me positum Divina misericordia visitatum Sancti Chrysogoni intercessione, et in die Natalitii hujus Martyris a vinculis liberatum, mea sponte, salvo ductus consilio, die post mensem septimo IV. feria in Natali Sancti Andreae Apostoli ad monasterium praefati Chrysogoni veniens, ubi et excompeditatus fui; dono meam possessionem terrae, quae est juxta viam iu Seovani in perpetua potestate habendi, et ut plaeuerit faciendi dicto monasterio. Quam possessionem Sclavi Meates domos vocant, quae paternaliter est mihi propria, in qua peccatis exigentibus neminem habeo participem, et per hujus cartulae confirmationem subscribo. Quod si quis protervus meorum posterorum quidquam huic monasterio subtrahere voluerit, Dei Sanctorumque omnium habeat maledictionem. Terra illum velut Dathan et Abiron deglutiat, cum Juda gehenaliter mancipetur, et insuper quinque auri libras persolvat sic, ut Rex medietatem, et monasterium aliam habeat, et mea meae proprietatis denario firma perpetualiter maneat. Hoc factum est Jaderae M — — — Praesulante, et Lampridio Priorante hic; coram testibus praenuncupato Principe, et Priore teste. Desinna Judex testis. Vitazza Prior testis. Cando Prior testis, et univer-

sus clerus et populus Jaderensis. Et ego G. G. Scriptor hujus cartulae his interfui, et testis sum.

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 601. l.)

## 23.

*Girard pápai követnek határozata, melylyel Pétert szent grysogoni apátot sz. János czéllájának birtokában védi. 1075.*

In anno M. L. XXV. ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, mense Novembris, ea tempestate, qua Comes Amicus Regem Croatiae cepit.

Ego Girardus Sanctae Romanae Ecclesiae Apocrisarius, Sipontinaeque Sedis gratia Dei Archipraesul, missus a Domino Gregorio Papa partes in istas, statui sanctam Synodum, Spalatina in urbe sedens, universo cum coetu firmans vera, execrans illicita, respuens falsa. Tum in hora Petrus Venerabilis Abbas Sancti Grysogoni conquestus est de cella Sancti Johannis, quae vulgo Silagus nominatur, quod suus Episcopus, videlicet Stephanus illam sibi abstulerat; unde Abbas nobis chartulam porrexit, in qua invenimus quod Corbina, quae olim supradictam cellam sua sponte donaverat, post suggerente sibi inimico, studebat auferre. Hoc gestum est tempore Acuzonis Legati domini Nicolai Papae. Sed dictus Apocrisarius videns hoc arte diabolica machinari, audax, ut Scriptura testatur: „Justus confidit ut leo"; investivit Abbatem per baculum, quem gestabat manu, eodem Priore concedente cum suo populo, et insuper aeternas maledictiones futuris usurpatoribus dedit. Ego autem videns sibi juste fieri, et omne consilium meum, rursum praecipimus suo Praesuli investire Abbatem suo illo coenobio per pedum, quod manu portabat; contradicentibus autem nostra verba haec, et auferre volentibus, post noxia verba illius missi prioris collaudamus, et no-

stra insuper posuimus. Laurentius Archipraesul collaudat, et roborat; Joannes Tragurinus Episcopus collaudavit; Praestantius Castilanus Episcopus (azaz Belgradensis) collaudavit; et omnis Synodus collaudat, et roborat.

(Farlati Illyricum Sacrum III. köt. 142. l.)

## 24.

*Zvojnimir horvát-dalmatiai király Lőrincz spalatoi érseknek a putaloi sz. György templomát adományozza. 1076.*

In nomine Sanctae, et Individuae Trinitatis.

Ego quidem Svinimir Chroatorum atque Dalmatinorum Rex residente me in Regno meo, anno Dominicae Incarnationis M. L. XXVI., Indictione vero XIV., die IX. mensis Octobris, ac Divina gratia confortante, suffragantibus meritis Beatissimorum Martyrum Domnii, et Anastasii, ob quorum reverentiam, et devotum amorem Venerabilis Praesulis mihi spiritualis patris domini Laurentii Ecclesiae Spalatensis, in qua eorum corpora requiescunt, per praesentem paginam do, et confirmo eidem domino Archiepiscopo, et suis successoribus, ac ipsi Ecclesiae suae in perpetuum Ecclesiam Sancti Georgii de Putalo cum toto territorio suo a rupibus montis signatis ex utraque parte usque ad mare, juxta confirmationem Regum praedecessorum meorum, videlicet, Tirpimir, et Mucimir, ut in ipsorum conscriptis paginis vidimus contineri, cum servis, et ancillis in eodem ierritorio positis, seu in eodem territorio in posterum residere volentibus, ita tamen quod — — — — dominus Archiepiscopus, ejusque successores temporaliter, et spiritualiter merum dominium — — — — — — — — — — — — in ipsa manentibus villa, et eorum bonis mobilibus, et immobilibus — — — — — — — — praenominata Spalatensis Ecclesia perpetuo possideat pacifice, et quiete. Nulli

igitur liceat hanc paginam nostrae donationis, et confirmationis infringere, vel turbare. Si quis vero attemptare praesumpserit, trinum et unum Deum iratum habeat, et maledictionem CCCXVIII Sanctorum Patrum incurrat, et aliorum Sanctorum, ac cum Juda proditore in inferno damnetur aeterno supplicio.

Acta sunt haec in praesentia horum servorum Dei, videlicet Stephani Episcopi Jadertinae — — — — —

— — Episcopi Ch. — — —
Gregorii Episcopi Arbensis.
Theodosii Episcopi Belgradensis.
Basilii Episcopi Absarensis.
Formini Episcopi Nonensis.
Joannis Episcopi Traguriensis.
Et Dabri Abbatis Sancti Stephani.
Nec non Comitum et Baronum.
Dominici Tepsii Curialis Comitis.
Kirne — — — Comitis.
Dobrizi Comitis Cleunensis.
Pribino Cetinensis Comitis.
Lubimiri Comitis,

et aliorum nostrorum Comitum, et Baronum, ubi fuit fidelium maxima congregatio. Pro quibus omnibus, et singulis perpetuum robur habentibus, atque tenentibus, praesentis privilegii paginam nostri sigilli charactere feci muniri.

(U. o. III. köt. 147. l.)

25.

*Praestantius belgrádi (tenger-fehérvári) püspöknek adománya a székvárosa melletti evang. sz.-jánosi monostor számára. 1076.*

In nomine Patris et Filii et Sanctissimae Unius Trinitatis, et Trinae Unitatis Individuae. Notum sit omnibus fidelibus tam praesentibus, quam futuris, quod Praestantius Belgradensis Episcopus gratia Divinae et humanae caritatis, Ecclesiam Sanctorum Cosmae et Damiani, quae sita est in acuto vertice cujusdam monticuli non longe a supradicta urbe distantis, monasterio Sancti Joannis Evangelistae perpetualiter habere concessit. Ne autem aliquis succedentium, violentia Principum, Regis videlicet, Episcopi, aut Prioris ejusdem cicivitatis temeraria mente, feroci tyrannide haec statuta violare audeat, et sua audacitate corrumpat; hujus concessionis sanctio ante personas virorum honestissimorum, et sanctae religionis cultum iugiter exequentium, absque ulla contradictione laudabiliter corroborata est; in praesentia scilicet dominorum Laurentii totius Dalmatiae et Chroatiae Reverendissimi Archiepiscopi; et domni Gebizonis Sanctorum Bonifacii et Alexii religiosissimi Abbatis, una cum Fulciano Fori Simphronii Venerabili Episcopo, Apostolicae Sedis Aprocrisariorum, in vinea justitiae Dei totis viribus misericorditer laborantium; astantibus etiam Belgradensis Ecclesiae Archipresbytero Drago, et omnibus Clericis utriusque civitatis, et domno Justo Priore, Gregorio Judice, Drago, Praestantio, Michaele, Drusia, et fere totius supradictae civitatis clero favente ac populo. Anno millesimo ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, videlicet septuagesimo sexto, Indictione vero quintadecima, tempore ejusdem Gregorii septimi Papae, et Demetrii Dalmatiae et Chroatiae Regis, et domni Petri ejusdem monasterii Abbatis religiosi. Quicumque autem corrumperit, quod horum omnium laude confimatum est, Dei et eorum maledictionem perpetuo incurrat, Amen.

(Farlati Illyricum Sacrum IV. köt. 5. l.)

## 26.

*Zirmus spalatoi prior, vagyis városi főnöknek végrendelete 1078.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Ego Zirmus nunc Prior Spalatensis filius Praestantii bonae memoriae, olim item Spalatensis Prioris. Ex quo Dominus noster me clementi sua paternaque visitatione dignatus est, adversa valetudine, variisque corporis incommodis vexari coepi, et cum supremum vitae diem mihi imminere haud dubius existimem, jussi accersiri filium meum Dominicum Dabrium Abbatem Sancti Stephani, qui cum venisset cum suis monachis, ut me inviseret, quinimmo ut mihi consilia animae profutura suggereret; omnes pariter admonere me hortarique coeperunt, ut monachalem habitum induerem, et in eorum familiam nomen profiteri, eorumque frater esse vellem. His hortationibus permotus sacrum illum habitum sumpsi, quem antea ob mea delicta suscipere abnueram, et summopere gavisus sum me adscriptum fuisse catalogo servorum et fratrum Sancti Stephani, apud quem, ut corpus meum humaretur, etiam atque etiam oravi. Porro dono tradoque huic nostro filio et Abbati Ecclesiam Sanctae Mariae de Palude, quam a parente meo accepi, ea prorsus ratione ac formula, qua mihi tradita fuit, non jure haereditatis a consanguineis in posteros devolvendae, sed jure possessionis, translatae in servos Dei atque in supradictum coenobium Sancti Stephani.

His Actis interfuerunt infrascripti testes: dominus Joannes Ataima; dominus Petrus Corvus; dominus Benedictus Calmon. Ego vero Theodorus Presbyter scripsi, et testis adfui.

(U. o. III. köt. 148. l.)

## 27.

*Zerni Péter Spalatóban szent Péter templomát építi és megadományozza. 1080.*

In Christi nomine et eiusdem Incarnationis anno millesimo octogesimo, Indictione vero VIII. Temporibus quoque domini Laurentii venerabilis Spalatine Sedis Archiepiscopi, Regis Chroatorum Suinimiri, nec non Valizze Prioris. Petrus ego Zerni, qui et Gumay filius, una cum domina Ana mea coniuge, filia scilicet Mayfave, Divina docente clementia ac plurimorum Dei servorum fulti consilio, salubre causa nostrorum defunctorum, immo delictorum redemptionis inivimus consilium: Quatinus de nostro proprio conquestu more fidelium omnipotenti Deo pro posse nostro aliquam portionem offerre possemus, quodque Deo iuvante expleri diffinimus. Igitur in loco, qui dicitur Selle, circa ecclesiam Santi Stephani, que ditioni domini nostri, videlicet Beatissimi Domnij subjacet, cepimus ad honorem principis Apostolorum omnium Petri ecclesiam construere, quamque Deo permittente studio artificum complevimus. Denique iam peracta, convocato Presule iam memorato, ceterisque ministris Ordinis Divini, V. Idus mensis Octobris eandem consecrari rogauimus. Ad cuius solempnitatem quam plurimi Spalatinorum, Chroatorumque virorum gratia remissionis seu absolutionis venerunt. Deinde auctoritate duce Divina prephatus Archiepiscopus cum ceteris sibi astantibus ministris pro dote eiusdem ecclesie nos exigere cepit. Nos vero pro viribus et nostro posse, quecumque tamen necessaria eiusdem Dei seruis dictantibus erant, optulimus ibi. Imprimis quidem competentia officii missarum librum missalem I, calicem argenteum cum sua patena et omni apparatu misse, librum passionum Sanctorum I, antiphonium nocturale I, psalterium I. Terras autem dedimus omnes, que in circuitu eius habentur ecclesie, a confinio territorij prelibate ecclesie Sancti Domnij usque ad locum qui dicitur Saline. Quidquid

infra est mons sivc vallis, a maris ripa usque ad vineam Tilstocosse; omnia enim ista nostro proprio acquisiuimus pretio, ideo in Domo Dei dedimus. Nam inprimis terram, in qua sita videtur ecclesia, comparavimus a presbitrio pro duobus solidis et uno modio frumenti, alio autem de sale, quod dedimus pro fine sibi; et hoc factum est coram Stephano filio Jupani Pribinne, et presbitero Pradano, et presbitero Dragsano, atque Girgi de Tugari. † Ibidem iuxta terram eandem emimus terras a Zulo pro IIII modiis frumenti et I argenteum pro fine coram Johannne Mesagalina et Stephano Curano, Boledrugo de Tugari. † Insuper emimus Semianum a suis inimicis pro X romanatis, ipse autem non habens, unde se redimeret dedit michi territorium, quod sui patris erat, ut ego dividerem cum filio suo omne per medietatem; et in parte mea dedit totum territorium super ecclesia, et sibi retinuit territorium in Malcin, et quod remaneret dividerem, et sic a me liber abscessit.

Et hec conventio ac diffinitio facta fuit ante ecclesiam in Acle coram hic nobilibus, scilicet presbitero Lasca, et alio presbitero Lasca, presbitero Prodano, presbitero Picna et Girgi de Tugari, et Draga Nego, et Habraham, et fratre suo Andrea, et omnibus eiusdem loci villanis; ac coram alijs, quos a Spalato mecum duxi, Johanne filio Gastani, Petro filio Salati, et Bilza filio Girdei.

† Post hec vero Miroslavus cum filiis Michahelis a Cedelo quidem et Chualo adversus nostram diffinitionem hanc maligno spiritu concitatus surrexit, et non modicam partem de prephato territorio a me subtrahere cepit, a territorio Pribistrio usque sursum ad petram. Unde nos convocatis iterum multis Spalatinorum nobilibus, inter quos etiam Jacobum Marianorum Ducem cum suis militibus ibidem interesse rogauimus. Ante quorum presentia cum prefato decertavimus Miroslavo, ubi et conventionem hisdem monentibus nobilibus cum eis denuo fecimus. Quapropter afirmavit nobis prephatas terras, quas, subtraere volebat, et insuper nobis augmentavit monticellum, qué prope petra situm est, et valle similiter incipiente de Saline vsque Satilie, et de Satilie usque ad mare. Et dedimus sibi pro conventione octoginta modia ordei et unum solidum pro fine. Et ipse Miroslavus anteposuit se dicens: Quicumque a

modo voluerit te de hoc requirere, ego me omnibus me pro te opponam. Actum ante notitiam horum testium, Ducis videlicet iam dicti, et sui Resari Savide, ac ceteris militibus eius, et Dragisani filij Semiani, Girgi de Tugari, Habraham et fratrum eius, Jadreio, Dabrovito setnico et Semidrago, et frater eius Vilcizo, et alter frater Basili, et Draga Nego duornico, et frater illius Boledrugo, Formini Spalatini qui et Busica, presbiteri Petri Piseniza, Formini Platimisse, diaconi Duymi Boce, Grubiti Zune, Prodani et diaconi Dabri et aliorum multorum.

† Nam post multorum annorum curricula decidi in infirmitate, ut nulla spes evadendi esset, ideo votum vovi in ipsa infirmitate, ut si ego convalescerem de infirmitate, in prefata ecclesia Petri Apostoli ibi me totonderem, et habitum Beatissimi Benedicti reciperem. Igitur dispensante Diuina clementia surrexi de lectulo, et consilio et de adiutorio Laurentii Archiepiscopi ceterorumque clericorum in supra nominata ecclesia domnum Gregorium nostrum nepotem Abbatem ordinavimus. Et hoc quod vovi auxilio Dei adimplevi. Set cum cepimus edificare domus, quas necessarie erant fratribus, aminiculo Dei consumavimus. Quapropter consilio memorati Abbatis aliorumque fratrum voluimus in nominato monticellum, quod comparavi a Miroslavo et a filiis Michahelis, vicum construere nostris famulis; ceperunt Vilkiki, nec non Prodanus duornico cum omnibus Tugaranis causa invidue zeloque diaboli inflammati resistere dicentes: Non licet tibi construere vicum in monticellum, quia nostrum est. Et ego illis: Vallem et montem incipiente ex Saline usque Satilie, omnia mea sunt, quia emi a Miroslavo coram idoneis testimoniis. Attigit eo tempore venire in nostris partibus Slavizo Rex et Petrus Banus, nec non Sarubba causa discordie, que erat inter Slauzo et Lubomiro; unde vocaverunt nos ante hos nominatos viros omnes Tugarani, residentibus in ecclesia Beati Petri, que sita est in Olmisi, scilicet coram Slauzo, nec non Petro et Sarubba ceperunt altercare nobiscum, et ita nobis indicaverunt, ut ego vocarem tres meliores ex prefatis testimoniis, videlicet presbiterum Petrum Piseniza, et Forminum Platimisse, nec non diaconum Duymum Boce. Igitur habii Spalatum, mecumque adduxi eos, et ad nominatas petras ascenderunt, et ita ut su-

prascriptum est, quia monticellum et vallem, et incipiente a Saline usque ad vineam Tilstocosse, totum nostrum esse testificaverunt, coram Dabro diacono filio Dili, presbitero Runtino, Duymo filio Jezamoza, Oliverio, Rugata, Ulcina, Damanego, Dabro, Petriti, Kerna de Tugari, Tragana Tilstocosse.

† Et alias terras ultra torrentem comparavimus a Juanizo pro I sol. et pario de sola pro fine coram Nycola et fratre suo Girgi.

† Et comparavimus terram aliam a Dobrovito et filio suo Dedomiro, que est supra terras Sancti Stephani sub rupe, que vulgo dicitur Lao pro VI galetas vini et media pro fine, coram presbitero Urso et diacono Dabro, Johanne Mesagalina et Petro Carboni.

† Adhuc comparavimus promunctorium qui dicitur Pissi Rit a filiis Stephanizi, Petratia et Sdedrugo pro III soli. et duobus pariis de solis pro fine, coram Mesagalina et Petro Carbone.

† Ibidem prope vinea Nycolay comparavimus vineam a Girgi fratre Nicole pro II sol. et I modium frumenti pro fine coram Gregorio Cimpli et Johanne Cotini.

† Ibidem comparavimus vineam a presbitero Sancto Maximo pro I soli. et II argenteum pro fine coram Micha Masitulo et Andrea Detugari.

† Comparavi terram a Zulo infra nostras terras pro I soli. et II stara de sale pro fine. Presbiter Madius Barbazani testis.

† Emimus terram de Juanizo iuxta terram supranominati Zuli pro IIII modia de grano et medio pro fine; ante presentiam horum testimoniorum Paulo Acina, Fuscopece filio Minya.

† Adhuc quoque comparavimus de Zulo terram prope meas terras pro III stara de grano, et alias de ipso Zulo emi terra subtus terras Sancti Maximi pro VII galetas vini et I prandium pro fine. Presbiter Gini, Pradano frater de Marco testes.

† Et comparavi de Zuli supra terras Sancti Domnii, secus meas terras pro IIII caseis et IIII panibus pro fine; filio Calendulo, Zanni testes.

† Emimus terram, quae pertinet ad Cozzinzani iuxta territorium nostrum Debozza; et de fratre eius; et de totis

parentibus eius pro I pinguissimam porcam et CCC cepas pro fine; ante hos testes Boledrug, Pradano filio Semidrago, Boiano fili Setnico, Beza, et frater eius Vilcanus.

† Ego Petrus comparavi terram in die Sancti Benedicti de Drugana, et de fratre eius Bolano, terra quae fuit de Sancto Maximo, infra territorium Sancti Petri. Nam prefatus Drugana et Bolana mutaverunt suam terram a Sancto Maximo quae habuerunt sursum, et mihi ista deorsum vendiderunt pro IIII soli et I modio de sale pro fine. Presbiter Johannes Raguseus testis; Anastasius presbiter testis; et alius Johannes testis, Johanne filio Paulelle. Isti sunt testimonia Raguseorum: Sabatius subdiaconus filius Cepuci, Velconiza filio Dabraza testes; Andres presbiter, et Dretillo celararius testes.

† Et alia terra comparavi de Bolano filio Dabrovito supra terras Sancto Maximo pro II soli et I modio de grano pro fine. Duornico Dragonego, et Johannes Calendulo filio testes.

† Et emi tres pezze de terra supranominata terra de fratre eius Dragano pro I modio frumenti et II stara de sale pro fine. Dragonego duornico testis. Ibidem comparavi terra ubi dicitur grebeni de filiis Semidragi, Pradano et Drugana pro XX vellera ovium et II pro fine; Ursane filio Juncte testis. Et omnes terras, quae habuerunt supra grebeni, totam comparavi a prenominatis fratribus pro I soli et II vellera et tres cubiti de lenzo pro fine Ursana Juncte testis. Dragonego testis.

† Et emi a Vilkizo avunculo Prodani terras, incipiente a terras Dragane usque ad terras Zurili, et usque ad terras Vitaze quae sursum sunt pro V modio frumenti et medio, I caseum pro fine, coram Dranego duornico et Calendulo. Ibidem emi terram Devitaza supra ipsas terras pro III modio frumenti et medio, et I caseum pro fine. Magister filio Calendulo, et Boledrugo et Zuli testes.

† Et emi tera de Zurillo, et de filio eius Dabriki pro I sol. et II galetas vini pro fine, coram Girdana Tilstacossa, et Draganego duornico.

† Et alia terra comparavi ab ipso Zurillo in loco ubi dicitur arca supra terras Sancti Stephani pro VII galetas vini et mesa pro fine; filio Kalendulo et Bolledrugo, nec non Jadrei, qui fuit a Casaro testes.

† Comparavi vineas de Draganego vites et terra pro XI soli. et I modio sale pro fine, coram Girgi, Abraham, et setnico Dabravito.

† Et de ipso Dranego comparavi alia terra Abrestani pro I sol. et I ovis pro fine, coram Semiano et Girgi.

† Comparavi terra Comucla Lonesa iuxta meas terras de Manizo pro medio sol. et I capra pro fine, coram filio Dragisani et Draganego et filio Calendulo.

† Et emi terra a Grubizo aurifico, incipiente de Stilbiza usque deorsum ad terras Prioris Tragurii, coram nostro Abbate, et presbitero Paulino et filio Calendulo, et Zurillo pro III capras et I modio frumenti pro fine.

† Et emi de consobrino suo Zura aurifico ibidem iuxta eum pro I modio ordei I caseum pro fine, coram Draganego et Zuli.

† Et emi vinea de Dabressa sursum iuxta Boledrugo pro IIII sol. et I modio salis pro fine coram Girgi.

† Comparavi de fratre suo Martino vineam quae est Asurbo pro I sol. et I modio salis pro fine coram Girgi.

† Et emi terram a Prasizo quae fuit avio meo Michaza, quam vendidit uxor eius; et ego redemi eam ab illorum nepotibus, qui eam comparaverant; videlicet a Uraseana et de consobrino eius Velcai, et Michazza filio Jadrei pro X sol. et II argentei atque II galetas vini pro fine; coram Osrizzo podsuppo et Togedrago cluzaro, et Villana bravaro, Petrana scurpunne, Balla, Duymo, Dragavito.

† Adhuc quoque comparavi terram supra Salona, ubi dicitur asuatizo de nepote Deuale pro V sol. et medio pro fine, coram Sinize et Rarara.

† Deinde comparavi locum in Salona a Gribiza nepode Baaz pro II sol. et I modio de sale pro fine; ante presentiam Jacobi Morslici et sue uxoris. Et in ipso loco statui molendinum. Et in ipsa domo prefata emi locum de filio Ervizo Nesnu, et de nepote eius pro II sol. et meso et I galetas vini pro fine; coram eidem Jacobo Marstico, Veliaco cum filio suo, Gregorio podsuppo, Ucha cotino. Deinde post multos annos insurrexerunt contra me nepus suus, et filius Vilcane Bravari Johannes, volentes per iniustitiam tollere prefatum molendinum. Unde preiudicavit eos Vilcana Bravare ita dicente: Fili,

sine requirere prefatum molendinum; quia prave illum requiris. Nam ego scio quod pretium tollit exinde, et pretium dedit Ciclae pro servitute sua; coram presentia Dobromiri fili Saraceni, et filio tripuni Zurra Privet Dedo.

† Deinde comparavi similiter in ipsam domum locum de Vilcano filio Martino Locardo pro II sol. et I modio de sale pro fine; Formino Platimissa et Benedicto Orbazai, atque Vicha testes.

† Et emi in alio loco quarta pars de memorato loco de Semina, et de fratre eius pro II modio de grano et medio, et mesa galeta vini et III pani pro fine coram Alcina, Trulullo et Petro Demuto, et Zanni Demaraldo.

† Et emi quarta pars in ipsum locum de Drasizo Filiastro de Crasano pro I sol. et mesa galeta vini pro fine, coram Formino Platumissa et Benedicto Orbazai.

† Denique comparavi medietatem de ipsum suprascriptum locum a presbitero Veterano qui cantat missam in Sancto Joanne acrem (v. arcem; igy) pro II sol. et I galeta vini pro fine coram Prodano nepus de Mattana, presbiter Marco, diaconus Dabro, Duymo Detule testes.

† Adhuc vero comparavi servum nomine Cyprianum cum filiis et filiabus et vineis quae sunt super callem sub ecclesia Sancti Maximi pro fine.

A Nycola pro XV sol. coram Petro Cegaita, Johanne Deporta, Dabro Laudula, Fusco Pucipani. In eadem ecclesia dedimus servum nomine Nycolaum cum uxore sua Dabrina, cum filiis et filiabus, ac vineis suis, quae iuxta vineas Cypriani, quia comparavimus illum a fratre suo Girgi; nam prenominatus Nycola sit in ipsa ecclesia; coram Lucaro et aliis multis. Dedimus illum per manum suo fratri Girgi prenominato coram Stephano Cupano, Formino Platmissa.

† Comparavi nomine Negozai a Duymo filio Stresinna pro VI sol. pro fine coram Fusco Tiberi et Drago Muti. Similiter comparavi servum nomine Dragaza a presbitero de Orechoa pro V sol. coram Basilio Stasucco et Lampredio Cybriulo, cui et C pecora et II vacce atque par bouuum (igy) dedimus ad opus eiusdem ecclesiae, et sit ibidem.

Emimus puerum adhuc paruum qui nuncupatur Slobba

a suo genitore, quem studio litterarum erudiri fecimus, quemque libertavimus, et usque ad presbiterii honore subfecimus ad eiusdem ecclesie opus, ibi illum perpetuo manere fecimus. Et dedimus Petrum Dracculum, quem comparaui a Catarinis pro III sol. Comparavi Zorgi Dracculum a Bartholy setnico pro VIII sol. coram Archiepiscopo et Johanne capellano pro fine. Comparavi servum Andriulum nomine, quod dedi patri suo XL sol. ad laborem, et non habenti unde reddere, tuli prenominatum filium pro sol. Compara — — — pro I sol. et I staro de grano pro fine in tali pacto; ut si daret servum similem sui, liber abscederet; sin autem, in perpetuum fieret ecclesie servus; coram omnes fratres, et coram sorore sua hoc firmatum est. Denique comparavi servum nomine Pribilum ex Olmisanis pro IIII sol. de preda et gradinna. Comparavi servum nomine Bolezzo filio Ulasizo de preda et ex desa pro VII sol. coram omnes monachos. Ad hec comparavi servum nomine Dragadet de Gurgi filio Berivoy pro uno mernico, qui fuit manupresso de Ludino, et ipso mediator ex servo. Denique comparavi servum nomine Dedona cum filio de mulier Casari et de filiis suis pro III solidis pro fine ante ecclesiam, et coram omnes monachi et omnes Tugarini. Adhuc quoque comparavi servum nomine Maracus de Radaslavo de Narento pro I caballum pro fine. Comparavi servum nomine Vilcota, quod dedit mihi Tollanus pro servum, quem furavit Mirusclavo pater Tollani per manupriso, coram Bartholy setniquo. Comparavi servum Radovano nomine, et compisanis, pro X soli., et Dedullum per manum ad Ursanum de Sirnounyze. Denique comparavi servum filius Mirane, et dedit michi per se puerulum nomine Bratessa coram Brano iupano et filio eius, et prenominatus filius Mirane per manupriso. Et emi seruum nomine Nycola, et soror eius nomine Marina, et monacho Sancti Bartholomei pro III sol. pro fine. Comparavi servum nomine Desinna de Micha Tigala pro VII sol. pro fine per manupriso pater suus Vilconiza coram Sarubba iupano, et Gregorio scafiule, et Nyciforo filio Telina. Denique comparavi servum nomine Lubizo de Gruba filio Purci pro I ancilla et I serviolum rogante me patre suo ut illum redimerem, coram Marslico Rusino et Grubizo suo consobrino, pater vero suus per manupriso et mater, ante presentiam horum testimo-

niorum Duymo de Frenine, et Vilkiki, et nepus suus Pradano, et omnes monachi. Comparavi servum nomine Raccana, qui fuit Usemiro de Subbenzani pro III sol. pro fine. Comparavi Lutizo servum, nam ipse Lutizo mihi debebat III sol.; non habenti unde redderet, dedit se mihi servum coram duo filii Ededrago et Stiglizo. Comparavi servum nomine Perrinna pro II sol. pro fine. Dedit Zacharias filium suum Chudali nomine, ut esset servus Sancti Petri pro III sol. pro fine. Et Raccana similiter dedit filium suum Belatiza in prefata ecclesia in sempiternum. Denique Dabressa dedit filium Strosit in memorata ecclesia, ut esset servus in sempiternum. Comparavi servum nomine Velcoz de Nebistan pro II sol. pro fine. Utecha et duo filii sint similiter in ecclesia Sancti Petri. Porcarus similiter se dedit in nominata ecclesia, eoque illum curavit Decara Abbas cum magno dispendio, quam habebat in capite. Comparavi medium molinum de Brataza fratre Zezani, quem dedit Crivali Rex pro XXV cubiti de lenzo et I galeta de vino pro fine, coram Madio longo et Formino salato, et alium medium fuit de Sancto Petro, dedit illum mihi presbiter, et omnes servi Sancti Petri, ut illum laborarem, ut fieret medietas mihi, et alia medietas illis, coram duo filii Cacaunti, et duo filii Rivelli.

Omnia ista, queque prelibata sunt, volumus in sempiternum ecclesiam habere; nostris autem filiis ad regendum hec omnia committimus; sed tali modo, ut que ibi sunt oblata, regant, custodiant, conservent, et ab omni perturbationis incursu defendant; cotidianum ut habeat officium; elaborent non ad opus suum, sed ad ecclesie, et ibi servientibus illud custodiant. Quodsi, quod absit, aliquis eorum aliter, preter quod precipimus, egerit, ut ad suum opus illud retinuerit, iratum habeat trinum et unum Deum, et maledictionem CCCX et VIII sanctorum patrum consequatur, et in perpetuum nostram possideat maledictionem.

† Memoratorium facio ego Brana, una cum filiis meis, videlicet Dragus Prior Tragurinus, nec non Ulcina, de terris, que sunt a Sekyriza subtus Stilbiza. Volumus et confirmamus, ut sit in monasterio Sancti Petri principis Apostolorum pro remedio anime nostre, meique viri, nec non filiorum meorum. Quodsi, quod absit, aliquis preter quod precipimus egerit,

iratum habeat trinum et unum Deum, ét nostram maledictionem consequatur. Hec oblata sunt coram Duymo Priore, et Georgio Usdischa, et omnes monachas (igy) Sancti Benedicti.

† Brevem recordationem facio ego Rusinus, qui et Morslici de terris, quae sunt in Tristenico; pars, que mihi contigit, volo et jubeo, ut sint in monasterio Sancti Petri pro remedio anime. Nam si quis eam subtrahere, iratum habeat trinum et Deum, et meam maledictionem. Oblata sunt autem hec coram Preda filio Stepaniti et Dragisse.

Denique post mortem prefati Marslici venit uxor eius et affirmavit, prefatas terras coram presbitero Vilcana et filio Milese, et Rusello filio Sovine, et Desmiro filio Drevaro, nec non Deviano.

Postea venit Slaviz Rex, et corroboravit prenominatas terras coram Petro Bano, et Sarubba jupano, et Ded filio Elimini, et Vulcano setnico, et Lucano filio Bavaro, et Zurra filio tripuni, presbiter Panesa, Budimir tapeiza, et presbiter Vilcano. Ibidem Slaviz ante eosdem testes, sicut partem fratris sui affirmavit, sic suam partem, que ibi habebat in eadem Ecclesia pro remedio anime sue, nec non suis fratris perpetualiter contulit.

Denique ego filio Draganego Prodano offero terra supra saline in monasterio Sancti Petri, quod mihi precepit dari pater meus pro remedio anime sue coram avunculo suo Nicla, nec non eiusdem Ecclesie Abbate.

† Post hec vero in ipsum monasterium Paulus et Petrus filii Palundunzuli, fratrique nostri abbati dederunt terras pro remedium anime sue. Imprimis Azunano vineam, et aliam in Calmito supra vineas Petracea, et vineam a Sancto Ysydoro, et vineam a Ballo et a Sancto Casiano vineam, quam habuit impignatam Susazo pro IIII sol., et a Sancto Casiano agrum, in Spalazulo vero II petie, de terra Aspinunti quoque I agrum, et medietatem de domo in Spalato que fuit de Anzulo. Ista omnia suprascripta dederunt pro medio anime sue, et quartam partem de terra eorum.

† Comparavi curtem in Brazza Detessen, Pupazuso, Agomilie omnes agros et vineas coram omnibus insilanis.

Comparavi vineas in Tonico de Cipriano, et aliam com-

paravi vineam ab ipso Cipriano, ad viam que ducit ad vicum pro IIII sol. pro fine coram Usemiro.

† Et emi terram ubi dicitur Apraszo, que fuit avio meo Michazzo, quam vendidit mulier eius, et ego redemi eam ex illorum nepotibus qui eam comparaverunt, videlicet a Vrascana, Matazza, et de consobrino eius Vilcai et Amichazza filio Jadrei pro X sol. et II argentei ac II galetas vini pro fine, coram Astrizo podsuppo et Togedrago cluzaro, et Vilcana bravaro, Damiano filio Matana, Petrana filio Scurpune, Balla, Duymo, Dragaviti.

Post hec vero Suinimir Rex dederat Stresi avunculi sui totas terras, que erant in Masaro; et incipiente a Salona usque Biaki, ut ipse tolleret tributum ab eis. Denique volebat mihi per vim tollere memoratam terram, ita dicendo, quod essent Regales. Nam ego statim ivi ad Suinimirum in Subencio, et duxi mecum vendicatores terrae, et — — — — recta, quod ipsa terra non esset Regalis, nisi eorum, qui eam vendiderunt; tam de ista terra, quam de illa, quam comparavi in Uranna Acillava niuva. Unde mihi confirmavit praefatus Rex nominatas terras, ut nullus deinceps querimonias faceret, et etiam maledictionem dedit omnibus, qui eam quesierint, ante Laurentium Archiepiscopum, Abbatem Sancti Bartholomei, Duymum priorem Abbatem Sancti Stephani, Dabrum Platichlebi, et Jacobum Marslicum, Davarado duornicum, Ulcina sagorsticum, presbiterum Petrum cardinalem, Johannem capellanum, Duymo podsuppum.

† Ad hec emi terras a filiis Viseni Desizo et Boydano, et aliis fratribus, in loco ubi dicitur Podsplize, cognomen to Mirizo, terra et silva, et petras, totum quod est in Mirizo pro VI sol. pro fine et medium besvetie, coram his testibus, presbitero Dabro filio Telina, diacono Micha Jurre filio, diacono Cernata filius Pradani Pecce, diacono Dabro filius Petrici, Ulcina filius Climini, Grubo filio Bipirelle, Paulo Acina, Drase et Gauzulo nepus Zune, Stano filio Petrici. Et ego Diti filius diaconus Dabro sicut audivi a prefatis testibus, sic scripsi.

† Denique emi de germano pro nepote Tamali tertiam partem ecclesie Sancti Martini que est sita in monte grasso, et totas terras, que pertinent de Tamali pro III sol. et medium

pro fine, coram his testibus, Nyciforo nepote Cini, Gauzulo filio Scanacani, et Cegayta, Trunzanni filio Rugate, nec non Paulo Acina, Dominicus Abbas Sancti Stephani, Johannes filius Putipani, et Sennica atque Eicla.

† Emi vineas de Vilcumiro fratre Prede subtus ecclesia Sancti Maximi, que fuit Arabizo pro XII galetas vini et I porca pro fine coram germano Tamali et Paulino monacho et ceterorum monachorum.

† Post hec vero emi ex Girdana medietatem de vinea que est ubi dicitur Imbresti, totam sibi pertinet, pro I soli. et medium pro fine modium de grano, coram Zirnugo et Cloni, Miro fratre Grubti, et Vitan fratre duornico, et Abbas cum suis monachis. Et ego Dabrus diaconus sicut audivi ex memoralis testibus sic scripsi.

† Denique emi de muliere Beneda, et ex filiis suis vinea, que est subtus Sancta Maria, que vocatur Nache prope mare pro I modio de grano, et I staro pro fine. Girdana et omnes monachi testes.

† Comparavi filia Scarane cum filio suo Nadeia pro I sol. et II stara de grano pro fine, Pradano duornico et frater eius testes.

† Post hec emi mulier Nevadi cum filio suo Nadeia pro I sol. et I libra de lino pro fine, ante Pradano duornico et fratre eius, et Boledrugo de Nacle, et Kerni de Nigar cum fratre suo Belata, et Girdana. Ego Dabro diaconus scriptor sum et testis.

† Ad hec comparavi mater Striani de Cirnecha filio Prioris pro III soli., et filiam comparavi de Longobardis pro X soli. in tali tenore, ut sint omnes fratres et sorores in servitute. Duymus Prior et filius eius testes.

† Emi de Bratizo filio Chudina vineam et agrum a Bresti secus me pro IIII galetas de vino et media pro fine. Cirnotta et presbitero Cechizo, et diaconus Stephanus testes.

Brevem recordationem ego Petrizo facio de conventione, quam feci cum Ludino filio Miroslavo, quando illum retinui Spalato apud me. Nam dimisi sibi duos servos et trecentos porcos tali quidem tenore, ut si deinceps mihi faceret aliquod damnum, isti parentes eius, scilicet Vilcano de Goynego, et Branizo, et Vekero, et Jerislavo, et Slavizo frater eius, et duo

nepotes filii Casari, et omnes parentes iuraverunt, etiam ipse Ludinus, ut mihi componerent damnum prenominati parentes, insuper et Nepta dedi ei baptizare. Post hec habii ad monasterium. Set ipse non quievit facere mihi damnum; venit et devastavit totam villam meam, cepit quatuor servos et duas ancillas, et patrem ancillarum flagellavit usque ad mortem, et cepit duos optimos equos, et unum mulum, et tres boves, et due vacce, et quinque tele de sagis, habentes unaquaque viginti cubiti, et quatuor bela, et novem camise, et una racana, due cucure, et quatuor spate, et quinque para — — — et duodecim marre, et sex vomeres, et quinque delatoria, et sex saga, octo pulatoria, et duodecim sicli, et sex porcos. Post hec habii ad prenominatos parentes eius, videlicet et per manuprisos ita dicendo: Reddite michi damnum que fecit vester consanguineus. At ipsi responderunt: Verum est sicut tu dicis; jam nos te rogamus, ut accipias totam hereditatem illorum, que pertinet illis ex suo patre. Set ego nolebam, nisi michi vinxeritis terra Abelay, que terra incipiente a muris usque ad meas terras, quas emi a Tomizay et de fratre suo Sbinna. Denique dederunt mihi totam hereditatem ipsorum, et ipsa terra Abelay ante presentia horum testimoniorum; presbiterorum Joannis Kernemica de Suliza, Michune monacho, Savida, Uratinna, Demalla. Nam ipsi prenominati testes, presbiter Johannes, et filio Suliza, et Savida, et filio Malla Uratinna ambulaverunt per totas terras, quas michi dederunt parentes illorum. Postea ivimus Araccinico, et dederunt totum quod est in Raccinico, et in Jessemeno totas vineas, et ubicumque que pertinet illis. Post hec dicebat Susalo de Bilsoy, quia non est verum, non dedit Aracinico. Set prescripti testes testificaverunt in Clisa coram judice, Volenno, et Ulcina filio Bravari, nec non et Ulcina de Stresazza, Tessenno de Sittimiro, Tomidrugo filio Naiesda, Dimitrio filio Slocolle; quod Racinico, et omnia que illis pertinent dedimus in sempiternum.

Denique emi terra de Tomizay et de fratre suo Sbina in loco ubi dicitur Abelay, ex uno torrente usque ad alium pro trecentos vellera de lana, et quinquaginta dedi eis pro fine. Et eodem die comparavi de Vilemiro et de fratre suo Preda curtem in Sirnouniza, et vinea in Peruno pro uno equo; ante

presentia horum testium, presbiter Vilcana, Teodorus Pudisini, Savida et filio Malla, et filio eius Cernugnuo, et omnes parentes eius. Et comedi cum prefatis testibus unam porcam, et unum modium de farina, et duodecim galetas vini in loco ubi dicitur Acobilabe. De duabus emtionibus isti prenominati sunt testes; et de Tomizay et de Preda.

In Christi nomine et eiusdem Incarnationis millesimo octogesimo, Indictione vero octaua. Temporibus quoque domini Laurencii venerabilis Archiepiscopi Spalatine Sedis, Regis Croatorum Suinimiri, nec non Volize Prioris. Ego Petrus Cerni qui et Gumay filius, una cum uxore mea domina Ana dedimus omnes terras, que sunt in Bilay, incipiendo a muro qui est supra mare, et ad alium murum, ubi fuit pons ad amentem (így, talán amnem), qui vocatur Gargene, et usque ad aquam, que vocatur Cripoanne, et inde ad alium torrentem; et inde versus mare ad murum pristinum.

Et ego Isac Habas Sancti Stephani hoc scripsi.

(Ezen okmány rövid kivonatát Farlati közli Illyricum Sacrum III. köt. 154. l.; egész szövegét Carrara Ferencz tette közé, Archivio Capitolare di Spalato, Spalato 1844. 51. sköv. ll.)

28.

*Zvoinimir horvát-dalmátiai király a spalatoi szent benedeki apáczazárdát megadományozza Pustizza nevü földdel 1084.*

In Christi nomine. Ego Svinimir nutu Dei Chroatorum et Dalmatinorum Rex; nobis Divina clementia concedente in Regali solio inviolabilis residentibus, undique uterque sexus militum, videlicet utriusque vitae, laicorum, servorum, et ancillarum nostrarum effluens pro rebus sibi opportunis curiam, ac causis sibi necessariis perquirens semper astabat. Inter quos quaedam sanctimonialium, mater Maria videlicet Coenobii Sancti Benedicti in solemnitate consecrationis Ecclesiae nostrae — — — — Sanctae Mariae vocabulo; auxilium, imo subsidium memorati Coenobii a nobis requirens, et Regali throno cum suis quibusdam sororibus coram nobis astitit. Unde consultu omnium servorum Dei, et nobilium nostrorum, qui supradictae solemnitatis advenerant propensione, et voluntate praefatae Abbatissae, et quia locus territorii eidem Monasterio contiguum videbatur, nostra Regali potestate, quod Pustiza nominatur, perpetuo jure possidendum sibi inviolabiliter concessimus in Lazani.

Actum est hoc in villa Regali, quo in loco jam dicta Ecclesia Sanctae Mariae sita videtur, his coram testibus: In primis coram Laurentio Venerabili Archiepiscopo, Petro Chroatensi Episcopo, Stephano Jadrensi Episcopo, Johanne Traguriensi Episcopo, Johanne Sancti Bartholomaei Abbate, Petro Belgradensi Abbate, Dominico Tepsi, Isirna Tenenstico, Viseno Politico. Isti ad nostram et confirmatione, et innumerabili multitudine ibidem astante sufficiat. Jacobum vero Ducem Marianorum ex parte nostra Legatum, et introductorem Abbatissae fieri in memoratis terris permisimus. Si quis vero Regum, vel Principum, Jupanorum parvae, sive magnae personae, huic nostrae donationi contravenire temptaverit, trinum et unum Dominum habeat iratum, et 318 Sanctorum Patrum

consequatur maledictionem. Et molendinum quae est intra ipsorum similiter.

Ego Theodorus Presbyter et Ecclesiae Sancti Domnii, et ejusdem Regis Cancellarius scripsi, et sum testis ibidem.

(Farlati, Illyricum Sacrum, III. köt. 155 l.)

## 29.

*Lőrincz spalatoi érsek és az ottani városi község, a szent-Istváni apátságnak a városban bizonyos helyiséget átengednek. 1085.*

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Anno Incarnationis Dominicae 1085. Indictione septima. Ego Laurentius Dei gratia (Archi)Episcopus Spalatensis una cum Valiga Priore, Clero, et universo populo, Dabrum Abbatem Coenobii Sancti Stephani Protomartyris extra urbem, cum ipse et ejus monachi expositi essent incursionibus hostilibus, omni ope et consilio juvandum esse censuimus. Itaque de communi consensu constitutum est, ut eidem traderetur locus quidam proximus templo Sancti Michaelis, unde via est ad moenia civitatis oramque maritimam; insuper Ecclesiam ipsam eidem daturos nos esse polliciti sumus, et quando ipsi libuerit, et iis conditionibus, quas in suam rem esse judicaverit. Itaque idem Abbas cum suis monachis ejus loci possessione inita, coepit aedificare, et absoluto aedificio palatium extruxit. Tandem haud multis post annis dominus Dabelaus Rector ejusdem templi, idemque olim Archiepiscopus, se hac Praefectura abdicare omnino constituit, et templi regimen ac procurationem nobis renunciavit, negans se velle imposterum huic templo regendo praeesse. Nos hanc abdicationem libenter admisimus, et templum Sancti Michaelis cum omni ejus supellectili, libris, ornamentisque detulimus monachis ejusdem coenobii

accersiri jussis, ut traditae sibi Ecclesiae curam susciperent. Qui cum venissent, Ego cum Archidiacono et caeteris omnibus, qui aderant, eos ad hunc modum alloqui coepi. „En haec illa est dies, fratres filiique, quae Divino favente auxilio nobis facultatem attulit promisso nostro ac recepto satisfaciendi. Vos itaque, licet nunc Abbate vestro orbati, templi procurationem suscipite, et donum jamdiu vobis promissum recipite.“ Tum negotium datum est Joanni Aedituo, ut hanc donationem litteris consignaret: qui cum saepius rogatus abnueret et excusatione valetudinis uteretur, Ego Theodorus Presbyter indignus haec omnia scripsi rogatu Venerabilis Archiepiscopi, qui his actis et constitutis ab initio ad finem usque interfui; ut hujusmodi donatio, quam eorum, qui supra nominati sunt, auctoritas sancivit, videlicet Archiepiscopi, Cleri, Prioris, Nobilitatis, et plebis universae, firma sit ac perpetua, et aedes Sancti Michaelis ab Ecclesia Sancti Stephani, cui nunc rite conjuncta est, nullius cavillatione seu malitia segregari possit. Si quis autem nostrorum successorum cujusvis causae praetextu eam ab Ecclesia Sancti Stephani (quod Deus avertat) seu potius ab ipso Michaele Principe Angelorum disjungere conetur, ejusdem Archangeli indignationem subeat, et perpetuum dolorem sustineat.

Haec acta et confirmata sunt coram testibus infrascriptis, videlicet Petro Archidiacono, Gregorio Episcopo, Petro Primicerio, Martino Presbytero, Dominico Mazzuola Presbytero, Joanne Aedituo, Majone Barbajanne Presbytero et Ceculo Presbytero.

Ego vero Theodorus Presbyter pro Joanne Aedituo, cui id mandatum fuerat, haec scripsi, et testis adfui.

(Ugyanott III. köt. 155. l.)

## 30.

*Szent László király a tihanyi apátság birtokát és jogosítványait megerősíti. 1093.*

In nomine Sancte Trinitatis Amen. Notum sit omnibus Sancte Ecclesie fidelibus, quod Ego Ladislaus Dei annuente clementia Hungarorum Rex ad instanciam precum Cosme Abbatis Monasterii Sancte Marie Virginis Sanctique Aniani confessoris de Tychon, quasdam litteras priuilegiales felicissimorum progenitorum meorum, scilicet Sancti Stephani Regis super pertinenciis Capelle Sancti Nicolai et celle monachorum in loco Hurozkw olym per quemdam nobilem virum Huroz de eadem Tychon Diuino cultui concauatis et per ipsum eidem celle donatis, Andree ac Bele similiter Regum Hungarorum, de consensu et authoritate tocius consilii approbaui, meoque priuilegio annui adnotari nomina villarum, prediorum aliorumque iurium nunc ad monasterium prenotatum pertinencium, que in eisdem litteris priuilegialibus seriose continentur. Nominatim ville Azzofeu, Cuesd, Ermenes et Oduory cum omnipertinenciis earum, quarum terminus incipit in loco Soshel versus vilam Derguche; inde ad aquilonem directe ad vallem Zabathegh; exinde in bono spacio ascendendo ad viam, ubi sunt mete; abhinc ad plagam orientalem per montes et siluas procedendo descendit ad vallem, que est infra villam Vozul, et in inferiori fine eiusdem vallis per prata quatuor versus aquilonem circumeundo dicta prata inclunduntur versus villam Pechel dicti Monasteriis Alie ville Fyred, Keku, Poposka, Aarach, que talibus terminis includuntur: Exit de lacu Balatun prope villam Sopok vbi aqua Balatun magis se extendit ad aquilonem; inde recto cursu ascendit ad montem, et per montes ac siluas bonum spacium eundo directe venit ad publicam viam, in qua versus occidentem dirigitur ad vallem Ukerath (v. Ukerag) in cuius angulo ad occidentem per magnum spacium ascendendo pertingit ad viam et ad metas;

inde in eodem cursu descendit ad vallem que dicitur Euetes, rursum ascendit versus occidentem, et per magnum spacium in montibus procedendo dirigitur ad montes, qui separant terram Zeules et ville Vosun, ac terram Galyw prope eandem, et flectitur ad meridiem, venitque ad dictam Zewles, vbi separant XV mansiones dicti monasterii Tychon ad orientem; deinde retro hortum populorum flectitur versus occidentem, procedendo in parte aquilonari terre Mereste, et per prata ac terras in dicto cursu et in giro moncium eundo descendit ad fluuium et in pratis coniungitur pratis, supradictis iuxta vineas quumque infra hec quecunque loca in terris seu molendinis, aquis, montibus, siluis, vineis, pratis, in arundinetis, in piscacionibus in lacu Balatun continentur, ad dictum monasterium procul dubio pertinent. Villa Cuesd iuxta Sopok; in villa Walk XIII mansiones cum tribus molendinis aliisque appertinencijs; villa Pilip cum portu in loco Chazta, cuius terminus ab occidente iuxta villam Echir in congerie lapidum ab aquilone in cacumine moncium ab oriente versus villam Zepesd Abbatis Simigiensis; in villa Zeleufeu due mansiones; in villa Apathur iuxta fluuium Piliske prope Sanctum Andream cum montibus, vineis, siluis, pratis et aliis pertinenciis suis. In villa Dergiche septem mansiones cum silua Apathur et loco Holm dicto terra Peazele absque appendiciis. In villa Kapulch terra ad unum aratrum cum pratis, molendinis et aliis appendicijs in prouincia Wesprimiensi; Zeules, Gelemer cum appertinenciis eorum. In villa Turch, que his terminis includitur; a meridie prope villam Hordan — — — Zaantheu et prope Choltka, et ibidem in villa Berend X mansiones cum duobus molendinis aliisque appertinenciis, villa Zeules inter villas Wasarhel et Zeules, cuius terminus prope villas easdem ex utraque parte prope castrum Somlyo. Post hec villa Chaz in Bokon, que vicinatur ville Tyz; villa Chont cum telonio ac molendinis aliisque appertinenciis, in territorio Simigiensi; villa Fok — — — — — — — — — — eadem villa Fok cum telonio; villa Turuk cum silua inter aliam villam Turuk et inter villas Jod et Endred, que ville his terminis concluduntur: Exit de lacu Balatun et venit prope villam Zabadi, et versus meridiem ad montem, in cuius cacumine flectitur ad occidentem, descenditque ad fluuium Fok, et pertranseundo dictum fluuium dirigitur

prope villam Keletha (? vagy Kelethi), inde versus villam Turuk per continuas metas descendit in vallem, et venit iuxta eandem villam Turuk; rursum ascendit ad vineas, abhinc progreditur ad viam, in qua descendit ad fluuium, et in eodem ad lacum, in cuius medio intrat ad lacum Balatun, — — — quicquid infra hec quecunque loca in terris cultis et incultis, molendinis, arundinetis, piscacionibus, procul dubio ad dictum cenobium pertinet. Villa Zantod, que his metis terminatur: iuxta Balatun est fossatum, quod meta Regis dicitur; inde ad viam, vbi est lapis pro meta; abhinc versus meridiem ad fossatum, et ad montem et in vertice moncium dirigitur fere ad vnum miliare, et ibi est meta; inde versus occidentem descendit ad vallem, rursum ascendit ad montem in cuius latere est meta; inde ascendit in dicto cursu ad montem, et in descensu ultimi montis ex utraque parte vie sunt mete, in qua via descendit ad vallem, inde ad metas versus aquilonem venit ad viam, qua venitur de villa Zantod ad Keuresheg, et per prata ac arundineta transeundo ascendit ad Feulduar. Quicquid infra hec quecunque loca in terris, in montibus, vineis, siluis, piscaturis sunt, ad dictum cenobium procul dubio pertinent. In villa Keurusheg X mansiones ab aquilone cum monte versus orientem ac aliis apendiciis. In villa Zarozou X mansiones cum duabus mansionibus versus meridiem, et siluis nomine G — n ac Erdemegy aliisque appendiciis ville Gamas. Ibidem villa Baklar cum portu, que hys terminis includuntur: Exit de Balaton et venit in arundinetis palisper versus occidentem prope ecclesiam Sancti Clementis, et ad meridiem per bonum spacium eundo venit ad viam, et iuxta quandam ecclesiam ad predium Regis, et ad viam Hodut; inde ad metas iuxta ipsam viam, inde in eadem via per bonum spacium ascendendo penes tres metas, et ad vallem rursum ascendit versus occidentem, vbi est alia via, in qua descendendo et demum procedendo dirigitur prope villam Chechy, vbi flectitur ad aquilonem et ingreditur ad lacum Balatun. Quecunque autem his metis includuntur, procul dubio ad dictum cenobium pertinent. Ibidem est silua Path nomine dicti Cenobii, tercia pars forensis tributi in Simigio; ibidem tercia pars ville Hýdas, et tercia pars tributi ville Saag cum montibus, siluis, terris, vineis, aliisque appendiciis suis ac terra iuxta villam

Kethel, pars ville Magyari cum pertinenciis suis, villa Lapa cum montibus, vbi sunt multe arbores fructuum diuersi generis et terra, cum pratis, feno abili aliisque appendiciis. Villa Apathy, ibidem pars ville Tetes, que his terminis includuntur: Est fons fluens ad dictam villam Tetes, et in eodem ad villam — — ar et in superiori parte eiusdem in via publica versus orientem; inde supra molendinum dicti cenobii in fluuio Fyzeg habitum, et ad fossatum, de quo ascendit ad riuum qui dicitur Irsidesmegere (?), inde versus aquilonem ad viam, in qua per bonum spacium metis interpositis ad siluam; dein flectitur versus ericatem Fenicudo ad aliam viam et dirigitur eadem uersus meridiem per binas metas, prope villam Scule est meta inter terras cultas, descenditque ad fluuium Fyzyg, de quo versus meridiem acsendit ad siluam dicte ville Apathy, et in dicto cursu per magnum spacium eundo coniungitur terre dicte ville Lapa in bono spacio ab orientali parte. In villa Igol XX mansiones ab aquilone cum terris, pratis, montibus vsque metas possessionum Ecclesie de Alba Regali, pars ville C — — p ab occidente cum siluis et aliis appertinenciis suis, pars ville B — ry cum appendiciis suis, pars ville Baluanus cum appendiciis suis. In villa Tard septem mansiones; in villa Nezde tres mansiones; in villa Zolad tres mansiones cum pertinenciis suis. In prouincia Tolnensi villa Fyden XIII mansiones, in villa Kupan iuxta Fyzig XXII mansiones et curia Isaac Comitis cum molendino, montibus, vineis, decimis, aliisque appendicijs. Pars ville Zakoly cum multis arboribus nucum et siluis, cum lacu ac aliis appendicijs suis. Villa Mortus iuxta fluuium Saar, in qua est ecclesia in honorem Omnium Sanctorum, cui ab oriente vltra ipsum fluuium vicinantur Mord — — falua Ecclesie de Iwan, a meridie villa Anya, ab aquilone Bikch, et ab occidente tres montes et silue fere ad vnum miliare. Villa Fedeh, in qua est ecclesia Sancti Michaelis cum siluis Abbatis et aliis appendiciis suis, tercia pars ville Tolnauar cum tributo et portu in Danubio. In partibus Bodrug villa Beseneu inter Danubium, Woyas et Tulgufoca, Hagmas, et quandam vallem. Villa in ante — — vulgo Framati vocant, et V piscine, scilicet Budrig, Eurym, Weymyr, Plas, Ertsin. In Danubio autem dominus Abbas illud, quod caperetur in ansis Sancti Aniani, Abbas haberet. Villa in puteo Ducis. Prę-

ter hec venerabilis Dauid Dux frater meus prefato cenobio in remissione suorum delictorum et parentum suorum tradidit totam terram Posaga Ducatum — — — cedentem de consensu nostro cum castris Posagauar, Kw, Feulduar — — Ment cum montibus, Horinda (?), Velik cum tenutis, villis, tributis, aliisque appendicijs suis. Item villas Bela nomine, ut monachorum grex in dicto cenobio agregatus, quibus cuncta queque ad victum et vestitum ex Regia et eiusdem venerabilis Dauid Ducis habundacia perpetuis temporibus administrentur, ne in Dei seruicijs tepescant, sed laudes Diuinas strenue et indefesse peragere valeant, et ad laudem Dei et Sanctorum veneracionem processu temporum super his, que ad honorem inibi degencium sibique famulancium racionem ad prefatum cenobium tradita sunt, ne aliquam paciantur calumpniam. Preter ista villa Dob prope Danubium cui vicinatur villa Tas, villa Segusd cum piscina Segusdtou, cui vicinatur villa Holm, villa Peterreue iuxta Tyza, cui — — — villa Anyas cum appendicijs suis, villa Mortua similiter iuxta Tyza quam vulgo Zeuleus vocant prope villam Martus — — — — — — — — piscacionibus — — — — cum portu — — streu villa Vrkuta, cuius termini ab occidente Baluanus magnus, ab aquilone — — sagite de puteo Vrkuta. Inde per terras, prata, et terram ad Ecclesiam Sanctorum Cosme et Damiani; inde versus meridiem ad — — in latere monticuli et infra usque inter duos montes magna villa Keneaza — — — — — — — Mathka ab occidente — — — — — — — ab aquilone versus villam — — desertam vsque terream vallem — — — — — — tributo cum molendinis et aliis appendiciis suis. Preterea prefatus gloriosus Rex eidem insule de Tychon tantam elargitus est graciam specialem, quantam Monasterio Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie. Et vt nullus omnino hominum de predicta insula facere presumpmat aliquam collectam in denariis seu victualibus quoquo modo, aut violenciam aliquam. Preter hec vila Zel, cui vicinatur villa — —. Hec autem adnotata sunt sub testimonio domini Althmari Episcopi, et Comitis Ban, et Isaac, et Cupan Capellani nostri, et Fulberti — — — et Viden Prepositi, in cuius curia hoc actum est. In signum vero huius operis sub presencia eorundem quos supra retuli, et omnium qui aderant ad hoc opus — — — — — — sexto

decimo Regni nostri, octauo Kalendas Septembris. Insuper autem prefatum monasterium cum omnibus sibi pertinentibus possessionibus et ecclesiis in eisdem constructis seu construendis, prediis, decimis earundem, terris, vineis, piscaturis, ac rippis, atque vt nullius Ecclesie alterius infra Romani Pontificis dicionibus submittatur. Si quis autem, quod absit, hanc graciam prefato cenobio per me inuentam ac benigniter factam infringere attemptauerit, componat centum libras auri optimi, medium Curie Regie, medium vero monasterio prenotato, malediccionisque perpetuo vinculo eternaliter subiaceat.

(Dénes nádornak 1274-ki itéletéből, melyet Szécheni Frank országbíró 1399. átirott. Az átírat a pannonhalmi főapátság levéltárában őriztetik. V. ö. Fejér Cod. Dipl. VII. köt. 5. r. 77. l.)

## 31.

*Itéletlevél a File bán és a cháky-i nemesek közti birtokvitáról (Kálmán király korából) 1095—1114.*

Ego N. Comes notum facio omnibus presens scriptum visuris, quod dominus Rex terram Selusta contulit File Bano. Nobiles de villa Chaky proibuerunt dicentes, quod terram generalem intra illam terram aberent. Prenominatum F. Banum homines de Chaky ante nostram presenciam citauerunt, et cum ante nos utraque pars peruenisset, ut responderent, preter istos V homines omnes alij causam dimiserunt. Isti autem responderunt: Soda, Chkv, Topos, Artuna, Abraham; et iuris tenore per ostensionem multorum bonorum uirorum sacramento in nostra capella iustificaverunt terram eorum, que erat tercia pars terre illius; castrenses autem et ipse F. Banus fecerunt iurare ipsos homines, quia ipsi fuerunt contrarii eis.

Ut igitur haec causa firma ualeat permanere, nostro sigillo corroboratas eis litteras contulimus possidendas.

(Eredetie börhártyán, melynek előlapjára nyomott pecséte lemállott; a nemzeti muzeum kézirati gyüjteményében).

## 32.

*Gergely nonai és Vilmos absari püspökök Krescentius spalatoi érseknek hüséget és engedelmességet fogadnak. 1099—1103.*

Ego Gregorius Episcopus Nonensis ab hac hora in antea promitto fidelitatem, et obedientiam secundum ordinem meum Ecclesiae Spalatinae, et tibi Crescentio Archiepiscopo nostro, tuisque successoribus canonice intrantibus. Sic Deus me adjuvet et ista sancta quatuor Evangelia.

Ego Guillelmus Absarensis Episcopus promitto fidelitatem, et obedientiam ab hac hora in antea, secundum ordinem meum Ecclesiae Spalatinae, et tibi Crescentio Archiepiscopo nostro, tuisque successoribus cononice intrantibus. Sic Deus me adjuvet et quatuor haec sancta Evangelia.

(Farlati Illyricum Sacrum, III. köt. 162. l.)

## 33.

*II. Paschalis pápa a pannonhalmi szent benedeki apátság jogait megerősítvén, azt az apostoli szék pártfogásába veszi. 1103.*

Paschalis Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto fratri Petro Abbati Monasterii Sancti Martini in monte supra Pan-

noniam siti, eiusque legitimis successoribus in perpetuum. Quoniam bonorum operum status, si karitatis fundamento caruerit, ruinam facit, et quod uidebatur esse aliquid, cum ad summum bonum oculos mentis intendimus, pro nichilo reputatur; necesse est; ut ad illam inseparabilem dilectionem nostrum transferimus intuitum, que preter unum ignorat alterum. Intueamur itaque creatoris dilectionem erga creaturam habitam, et eam pre oculis semper habentes, super commisso nobis grege Apostolica auctoritate moniti inuigilemus, ut exterius et interius de eorum salute solliciti, et a tumultibus secularibus quieti, et in spiritualibus ualeant semper augeri. Nos autem, qui licet indigni loco Petri residere uidemur, magis inuigilare oportet, ut exemplum bone operationis aliis prebeamus, et ueri magistri possimus esse discipuli. Postulauit itaque dilectio tua, dilectissime frater Petre, ut monasterium Sancti Martini situm in monte supra Pannoniam, quod tanto patrono congaudet, sub tuitione Romane Ecclesie susciperemus. Et quia huiusmodi uota minime excludenda uidentur, secundum preceptum beate memorie Stefani pij Regis per presens priuilegium confirmamus atque statuimus, ut nulli Regum, nulli Comitum, nulli Episcoporum, nulli cuiquam alii de rebus, que jam dicto Monasterio collate sunt et concesse, vel inposterum canonice conferende, liceat minuere vel auferre seu ablatas retinere. Inter que nominatim eidem Monasterio confirmamus: In Episcopatu Uespremiensi Ecclesiam Sancti Martini in uilla Caurisi constitutam, Ecclesiam domini Saluatoris in uilla Tardi, Ecclesiam Sancte Marie in uilla Toppe, cum universis earum pertinentiis. In Episcopatu Jauriensi Ecclesiam Sancti Martini in Sabaria, et Ecclesiam Sancti Wilibaldi, Eclesiam Sancte Marie Cappelle, Ecclesiam Sancte Marie in Fizie, Ecclesiam Sancti Adelberti in uilla Uuasciana cum omnibus earum appendiciis. In Archiepiscopatu Strigoniensi Ecclesiam Sancte Marie in Uuaga. Preterea statuimus, ut nulli liceat cenobium illud temere perturbare, uel inquietare, seu uexationibus servos Dei fatigare, nec eius possessiones auferre; sed omnia in integrum conseruentur eorum usibus, pro quorum sustentatione et gubernatione concessa sunt omnimodis profutura. Decernimus etiam, ut fratribus eius cenobii liceat clericos cuiuscunque ordinis secundum traditio-

nem sanctorum patrum recipere ad monachicum habitum suscipiendum, absque quorumlibet Episcoporum interdictione. Monachos etiam et sanctimoniales eidem monasterio subiectas sine cuiuscunque prohibitione eis liceat iudicare. Obeunte vero te, nunc loci ipsius Abbate, vel quocunque successorum tuorum, nullus ibi eligatur uiolentia uel aliqua subreptionis astutia, sed quem fratres communi consensu elegerint, uel pars fratrum sanioris consilii. Statuimus, ut Abbas et monachi eiusdem monasterii, qui sunt ad sacros ordines promouendi, consecrationes quoque Ecclesiarum seu altarium, chrisma et oleum sanctum ab Episcopis, in quorum Diocesi sunt, petant, si gratiam Apostolice Sedis habuerint, et gratis ac sine prauitate aliqua dare uoluerint; sin alias, ad quem maluerint Catholicum uadant. Babtisma quoque per Ecclesias illas fieri concedimus, in quibus ex more soliti sunt facere. Decernimus etiam, ut nulli Episcoporum liceat in iam dicto monasterio ordinationes facere, seu puplicas missas celebrare, nisi ab Abbate inuitatus fuerit; uel in Ecclesiis eidem monasterio subiectis, sacerdotem excommunicare, uel ad synodum uocare, aut Abbates et monachos. Decime uero, quas pie recordationis Stefanus Rex ab Ecclesia Sancti Michaelis emit, et alie concessiones, quas pro tuitione patrie, pro statu Regni, pro augmento fidei Beato Martino concessit, firme et illibate permaneant. Si quis autem sciens contra huius nostri decreti paginam agere temptaverit, secundo vel tertio admonitus, nisi resipuerit, a Sacratissimo Corpore et Sanguine Domini nostri Jesu Christi alienus fiat. Is autem, qui obseruator extiterit, et hic benedictionem percipiat, et in futuro per intercessionem Beati Martini ad gaudia eterna peruenire merearur.

(P. H.) (Pápai jegy.)

† Ego Paschalis Catholice Ecclesie Episcopus ss.

† Ego Anastasius Cardinalis Sancti Clementis ss.

† Ego Petrus Portuensis Episcopus ss.

† Ego Richardus Albanus Episcopus ss.

† Ego Augustinus Cardinalis in titulo Sanctorum IIII coronatorum ss.

Datum Beneuenti per manus Gualterij Diaconi Cardinalis anno Dominice Incarnationis MCIII., et quarto anno Pon-

tificatus domini Paschalis Pape, VI. Idus Decembris, Indictione undecima.

(Eredetie börhártyán a pannonhalmi szent-benedeki főapátság levéltárában. Fejér ezen bullának csak töredékét közli Cod. Dipl. II. köt. 40. l.; annak teljes hasonmását pedig Sickel Tivadar közzé tette, Monumenta Graphica aevi medii III. fasc. 5. sz.)

---

## 34.

*Törvénykezési tárgyalás a dalmatiai tartományi zsinaton Jadrában, melyben Lőrincz esztergami érsek részt vett. 1103.*

Ego Gregorius Abbas Sancti Petri recordationem facio, qualiter interpellavi cum Teobaldo, Laurentii Strigoniensis Archiepiscopi in Synodo Jaderensis, coram Archiepiscopo Crescentio, et Gregorio Jaderensi Episcopo, nec non Lupo Arbensis Episcopo, atque Petro Absarensi Episcopo, et Dominico Verlensi Episcopo et Johanne Traguriensi Episcopo, et Duymo Abbate Sancti Stephani, et Desa Sancti Grisogoni Abbate, et Damiano Traguriensi Abbate et alii plures, qui ibi interfuerunt. Nam Teobaldus dicebat, quod totas terras illas incipiente a Geseniza usque ad Tessemil dub pertinet a Sancto Moysen; e contra ego hec respondebam: Non est verum; nam sunt ibi terre de Sancto Domnio, et de Sancto Martin, et de Sancto Gregorio; et alie sunt de nobilibus Chroatensis et ignobilibus, insuper et de Priore Valiza. E contra ipse dicebat: Habetis testes? Ego respondi: Plures testes habeo presbiteros et laycos. Denique sic iudicauerunt prephatus Archiepiscopus, et alii Episcopi; ut sicut presbiteri et alii seniores dixerint, sit ratum et firmum. Quod et factum est. Postea pereximus utrique ad testes, ego et Teobaldus. Et cepimus interrogare illos ita dicentes: Sunt omnes terre iste de Sancto Moysen, an non? Qui dixerunt non omnes, set solummodo

insula, que infra montem grassum est, pertinet Sancto Moysi. Histi sunt testes, qui testificaverunt: Presbiter Ponesa et frater eius Belzo, Pradano dornicuo (így), presbiter Clemente de Srenina, et omnes Srenani. Isti testificaverunt coram Crescentio Archiepiscopo et Dabro diacono, et presbitero Johanne filio Kerna, et presbitero Ulcina, et Fusco judicatore, Nyciforo filio Eino, Lucaro filio Benetic,Gaudio Frucci.

(Carrara, Archivio Capitolare di Spalato 61. l.)

---

35.

*Kálmán király oklevelének töredéke a nyitramegyei Kér helyhelységről. 1113.*

Item nota, quod in anno Domini millesimo ducentesimo tercio decimo (helyesebben 1113.), concurrente VIII. (helyesebben VI.), epacta vndecima (helyesebben I.), Indictione VI., regnante Colomano Rege piissimo Hungarorum, inter alia hec clausula continetur: In villa Keer est terminus de suburbanis Keer lapis; et alter terminus est in monte de terra factus; de villa Zelevs est terminus quidam fluuius Wlscit; ex alia parte fluuij communem habemus siluam cum omni prouincia nomine prudas; et habemus tres insulas communes similiter, vna insula Trusmar, et alia insula Syrmit; de villa Luch est super fluuium Cyrint terminus terra factus, super rippam Nitrie est terminus fouea; de villa Strobel sunt termini de terra facti; de villa Quescu est terminus mons Mondi; de villa Kezev est terminus fouea; de villa Thanarnt, iterumque alia villa Thanarnyt et suburbana Kezew; cum hys villis Comitis est villa Sancti Ipoliti.

(Egy hártyára írt, s Kuralról szóló 1431. évi jegyzékből a primási levéltárban. Knauz, Magyar Sion I. köt. 56. l.)

---

## 36.

*Itéletlevél a pannonhalmi szent-benedeki apátság birtokviszonyairól. 1105–1114.*

Quando Nitriensis Comes nomine Moyses predium, quod Beato Martino Sancti Stephani Regis gracia concesserat, auferre uoluerat, data est potestas domino Geruasio eiusdem loci Episcopo, causam discutere, discuciendoque rei ueritatem inuestigare. Inquisitis autem omnibus, aduersariisque resistere uolentibus, in vrbem Strigoniensem nobis arbiter iudicium ferre iudicauit, vt Deus justus et immunis iudex iustis iusticiam ostenderet, aduersariosque Sancte domus offenderet. Illa namque luce, in qua ferrum portaretur, nemo illorum, ut lex obuiare constituit, uenit, nosque ilico teste Archiepiscopo Laurencio, ebdomadario presbitero nomine Alberto, Diacono Andrea, et Subdiacono Roteno, ceterisque testibus, scilicet eiusdem rei arbitro Vidisdino, atque binis religiosis viris Fiure et Zemera, ad iudicem reuersi fuimus, narrantesque sibi ea que facta erant cum ipso teste, in siluas cum pristaldo nomine Metesdino intrauimus, intrantes his testibus: Poneta, Atimouata, Nenoc, metas recuperauimus, quarum quidem hec sunt loca: Prima meta oritur de ipsa aqua Wacha, et desinit super quamdam arborem que uocatur lothos; secunda desinit super arborem populum; tercia uero desinit in similem arborem; quarta meta facta est de terra; exinde quinta meta cadit in arborem *zylfa;* sexta inde exiens cadit in arborem quercum, que stat super piscinam, septima meta stat super viam ecclesie, que est lothos; octaua meta est quercus, que est ultima ex parte ville nostre.

(A pannonhalmi főapátság levéltárában őrzött ú. n. vörös könyvből 23. l.)

## 37.

*Gerdo ragusai bírónak itélete, melylyel Szent Márton birtokát a szent-benedeki lacromai monostornak oda itéli. 1114.*

Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo decimo quarto, Indictione VII. mense novembri, Regis Georgii filii Regis Bodini primo anno, regnante praedicto Rege. Surrexit Marco de Pari, qui dicebat, quod Ecclesia Sancti Martini cum omni haereditate sua, quam Boleslavo Judex dedit ad monasterium Sancti Benedicti, qui vocatur Locromono, est propria nostra, et donavit eam injuste, vim nobis faciendo. Ait eis Judex Gerdo: Verum non dicitis, quoniam ab initio Regale fuit ipsa et Ecclesia, et sint adhuc homines senes, qui sciunt bene istam rem, videlicet Lampredi Monaci cognomento, Pelmonebo, et Bella uxor Proculi de Cazariza, filia Tidiaslavae, quae fuit soror Domini Regis Dobroslavo. Placuit autem ex utraque parte credere istorum testium, et ivimus ad Locromono interrogare. Ego Gerdo cum meis consanguineis, et Nobiles Ragusii, et de Tribune; in primis Mariza, vel Marcus filii Regis Bodini, et Judex Grubessa filio Branislavae, et Drago Priori filio Slabae, et Luccharo Priore filio Nicolitae — — — — Goislavo filio Crosii, Zanello Casnezio Savatino, Zabrathocho Zupano de Comene, Thechmiro Surcito de Canale, Greogira Zupano de Tribigna, et David Carniz de eadem Zupania. Ante istorum praesensiam interrogavimus praedictos testes; et dixerunt, quia nos audivimus pro certo, quoniam ipsa Ecclesia cum sua haereditate semper Regalia fuit; et Lubezo haereticus per iussionem Regibus eam tenebat, et in vita sua tradidit omnia in manu Judicis Bolislavi, et fecit eum sibi filium; ab illo quarto die omnia caussa ipsius in potestate praedicti Judicis fuit, et tunc ille dedit ipsam haereditatem ad Sanctum Benedictum. Quapropter Ego Judex Gerdo, et cum meis suprascriptis consanguineis similiter eam affirmavimus per remedium nostrorum consanguineo-

rum defunctorum, et nostro. Hoc factum est et definitum ante praesenciam de suprascriptis testibus.

Et ego A. Abbas scripsi per jussionem domini Regis supra dicti.

(Farlati Illyricum Sacrum VI. köt. 59. l.)

---

## 38.

*Falieri Ordelafo velenczei dogenek privilegiuma az Evangelista szent János belgrádi (tengerfehérvári) monostor számára. 1116.*

Anno Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi 1116, Indictione nona. Ego Ordilafus Faletrus Dux Venetiarum, Dalmaticorum, atque Croaticorum, privilegium Sancti Joannis Evangelistae Belgradiensis monasterii a Crescimiro Rege factum, ego collaudo et in sua stabilitate confirmo, ita ut nullus Episcopus, aut Comes, vel civis praedicti monasterii libertatem violare audeat, quam non solum a nobis confirmandam esse dicimus, sed a Beato Gregorio Romanae Urbis Papa sancitam in suis decretis esse cognoscimus. Volo igitur Ducali auctoritate firmare, ut si quislibet huius libertatis concessionem temerario ausu infringere temptaverit, libram auri Regali fisco persolvat. Similiter ecclesiam Sanctorum Cosmae et Damiani laudo et confirmo; ideo, ut agnosco veraciter fuisse propriam monasterii Beati Joannis Evangelistae Belgradensis monasterii ex donatione Episcopi illius civitatis, et Romanae Sedis Apochrisariorum confirmatione, et cleri ac populi; collaudo, et confirmo eam habendam in perpetuo. Quicumque autem Episcoporum, aut aliorum hominum, hoc decretum infringere temptaverit, et alia illius ecclesiae privilegia violaverit, omnia quae possidet in fisco Ducali et Regali deveniant. Haec decreta, scilicet libertatis monasterii Sancti Joannis Evangelistae, tibi Fusco Abbati, omnibusque successoribus tuis firmiter et in perpetuum tenenda.

Ego Marcus Michael Comes Jadre manu mea subscripsi, meoque sigillo pendenti ad pleniorem fidem communiri feci.

Ego Marinus Barbadico presens scrivo in meam presentiam fideliter ad autenticum ascultavi, et quia utrumque concordari inveni, manu mea testis subscripsi.

Ego Petrus Meso presens scriptum in mei presentia fideliter autenticatum ascultavi, et quia utrumque concordari inveni, me in testem subscripsi.

Ego Nicolaus Benedicti de Matafaro examinator praesens scriptum in mei praesentia ad autenticum fideliter legi, audivi, et quia utrumque concordare inveni, manu mea supscripsi.

Ego Gregorius de Zadolmis iudex examinator praesens scriptum in mei praesentia ad autenticum fideliter legi, audivi, et quia utrumque concordare inveni, manu mea subscribsi.

Ego Egidiollus de Predalata de Cremona Imperiali auctoritate pubblicus notarius hoc exemplum ad autenticum sumptum manu Blasii Michaelis Leonardi notarij infrascripti diligenter, et fideliter ascultavi una cum infrascriptis notariis: et quia utrumque concordare inveni, me in testem subscripsi.

Ego Nicolaus quoṅdam Johannis de Jadra Imperiali auctoritate notarius hoc exemplum ad suum autenticum scriptum diligenter et fideliter ascultavi una cum notariis predictis predicto et subscripto. Et quia concordare utrumque inveni me subscripsi in testem.

Ego Blasius Michaelis Leonardi Jadrae juratus notarius hoc instrumontum sive exemplum ad autenticum fideliter exemplavi, nil addens, vel minuens, quod sensum vel sententiam mutet, aut variet intellectum, et postmodum in presentia dicti domini Comitis, et ejus curie, diligenter, et fideliter cum ipso autentico ascultavi. Et quia utrumque concordare inveni, de ipso Comitis, et ejus curiae mandato ad ejusdem exempli plenam fidem et testimonium me subscripsi, et publicavi, meoque consueto signo signavi, currentibus annis Domini millesimo tercentesimo vigesimo quarto, Indictione sepseptima die XXVI. mensis Augusti Jadre, temporibus quidem domini Johannis Superancio incliti Ducis Venetiarum, et domini Johannis de Butorane Jadre Venerabilis Jadrensis Archiepiscopi ac domini Marce Michaelis egregii Comitis.

(U. o. IV. k. 6. l.; s a belgrádi tudós társaság Glasznik-ában XV. k. 183. l.)

## 39.

*Ursacius cattaroi püspöknek adományа szent Triphon ottani templom számára. 1124.*

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Anno MCXXIIII. Ego Ursacius Episcopus una cum Mele Priore, et Nobilibus Catharensibus, in primis Businas Catapanus, Georgius de Gurbana, Evaicius Bollia de Groni Crosi, Vita Dabrazze, Tryphon de Domana, Ursacius de Visao, Simeon Pauli, Vitalis de Grasana Derza, Sergius de Buda, Micha de Belez, Goislavus Derze, Baliazza bis et semel Consiliarii pulsavimus campanam — — — — — — donamus Tumbam Sancti Archangeli ad Ecclesiam Sancti Tryphonis, videlicet a Vaize usque ad littus maris, et a littore maris usque ad Vaice — — — — — Si aliquis esset haeres in eadem Tumba — — — — — qui omnes unanimiter — — — — — Quoniam nulla humana persona habet aliquam haereditatem in eadem Tumba extra quatuor vel quinque — — — — — quae sunt a parte Sancti Vincentii. Et hanc dominationem si aliquis rumpere temptaverit vel calumniam fecerit, ex parte Dei Omnipotentis et Beatae Mariae semper Virginis et Omnium Sanctorum excommunicetur, et cum condemnatis condemnetur; et ex parte nostra quamvis peccatores — — — — — et in secundo adventu — — — — — appareant. Et sicut luminaria, quae a vento extinguuntur, extinguantur. Ego autem praefatus Ursacius Episcopus per voluntatem omnium nobilium et auctoritate communi propria manu scripsi.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 433. l.)

## 40.

*Mihály jadrai püspök sz. Kozma és Damián templomát átengedi a belgrádi (tengerfehérvári) barátoknak. 1129.*

Almificae Incarnationis Jesu Christi, nostraeque reparationis anno Domini millesimo CXXIX. abeunte. Indictione VI. elabente. Ego M(ichael) Divina favente clementia almae Anastasiae cathedrae praesulante (így), notum facio tam praesentibus, quam remotis, stabile privilegium libertatis Ecclesiae Sanctorum Cosmae et Damiani, quam Ecclesiam post reversionem Romaniae, desolationemque civitatum, Dux Venetiarum mihi concessit habere; qua de re maxima collectio clericorum, ac laicorum unanimes venerunt ad me, ut ego concederem sibi praefatam Ecclesiam, quam Deo illustrante, favorabili voluntate, vel precamine istorum condonavi Abbati Joanni, suisque fratribus ecclesiam M. frui Divinis officiis, pro ablutione suorum facinorum, vel suorum commissorum. Quod si aliquis procax temere hoc meum exaratum corrumpere temptaverit, habeat maledictionem Dei, et trecentorum decem et octo Patrum, nec non et meam — — — ab omnibus bonis in futuro, particeps sit cum Juda proditore. Hujus rei testes Micha, Cotona, Michade Starecca, Michael de Panza, Cuzilla, Domazza. Ego Madius Unula Sancti Michaelis hanc scedulam scripsi, et hujus rei testis sum.

(Ugyanott V. köt. 55. l.)

## 41.

*Hodának adománya a pannonhalmi szent benedeki apátság számára. 1137.*

In nomine Sancte et Individue Trinitatis. Vt ait Apostolus: „Hic manentem ciuitatem non habemus, sed futuram in celis expectamus.“ Ad quam Ego Hoda toto desiderio suspirans tendo, et patrocinio Dei, et Beati Martini, et Abbatis D(avid) eiusdem cenobii, et fratrum pariter oracionibus humiliter me committo. Offero ita predicto cenobio terram in Nulos, que ad sortem meam pertinet: Aratrum cum VIII bobus et duobus mancipiis, scilicet Somboth et Keleb, cum vxoribus suis; et LX oues cum pastore nomine Kyud, et V vineas cum IIII colonis, quorum nomina sunt Rodouan et cum duobus filiis, et Ceyca cum vxore sua et tribus filiis, et Cykor cum vxore et filio, et Cyka cum vxore; item terram in Sebus ad me pertinentem, cum aratro, VIII bubus, et duobus mancipiis; Tecvla cum tribus filijs, et Vasard cum vxore et duobus filijs.

(Eredetie bőrhártyán a pannonhalmi szent-mártoni főapátság levéltárában. Ezen adományt II. Béla király megerősítette ugyan 1137.; v. ö. Fejér Cod. Dipl. VII. köt. 5. r. 108. l.)

---

## 42.

*Henrik pápai követ okmánya a spalatoi szent-istváni monostor barátai és az ottani kanonokok közti barátságos egyezkedésről. 1145. körül.*

Cum universorum mortalium non sit una eademque voluntas, et jam definita negotia in priorem dubitationem sae-

pissime reducere consueverint, inde venit consuetudo, ut omnes contractus, sive conditiones adnotent in scriptis, ne postmodum exinde oriatur dissensio, et a tramite veritatis audientes compellat avertere. Inde est, quod Ego Magister Henricus Apostolicae Sedis Legatus tempore Sanctissimi Eugenii Papae et Archiepiscopi Gaudii hanc paginam de placito, quod fuit inter monachos Sancti Stephani, et canonicos Sancti Domnii, in nostri praesentia scribi praecepi. Dum autem hinc inde variae ostenderentur causae, confessus est Abbas nostri praedicti Monasterii cum omnibus suis monachis, quod debito tenebant dare optimum prandium Canonicis Sancti Domnii in secunda feria in Albis Paschae. Sed quoniam videbat asperum, et molestum praefatis monachis per innumerabilem hominum affluentiam praedictum prandium praeparare, rogaverunt ipsi monachi, ut illum domi acciperent. Tandem praefati Canonici habito consilio, et nostris precibus, et rogatu totius Communis adquiescentes, consenserunt illud domi suscipere hoc modo: Quod omni anno debeant ipsi monachi repraesentare Canonicis 50 bucellatos optimo pane, et tantae quantitatis, quod quilibet eorum abundet, cuilibet Clerico; et duos optimos berbecos trium annorum, et duos agnos perfectissimos, et duas galletas de bono vino. Hujus autem placiti, et conventionis sunt testes in primis Mirata Jupanus de Cetina, Vita, Jude, Dabrana, Trumpani, Desa, Sallone, Drago, Pirle, Ulcina, Tribunus cognomine Pilosus, Desa, Vazaro Perumna.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 175. l.)

---

## 43.

*Gaudius salonai (spalatoi) érsek végrendelete. 1150.*

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis, Anno quidem Dominicae Incarnationis 1150., Indictione XIII. hoc conscriptum, ut subsequitur. Ego Gaudius Sanctae Salonitanae Eccle-

siae Archiepiscopus firmum, et stabile permanere dispono: qualiter ego praenotatus Archiepiscopus causa visitationis ad Curiam Romanam ire volens, paupertatis necessitate aggravatus a Clericis pro suis Ecclesiis adjutorium quaesivi; praefati vero Clerici contra me tali modo responderunt: Quia nec tuis praedecessoribus dedimus, nec tibi, nec tuis successoribus causa consecrationis, vel consuetudine, nec per nos, nec per nostras Ecclesias aliquid dare debemus. Et hoc bonis testibus scientibus, scilicet duo filii Carusii monachi Sancti Stephani, Zuzalo et Cernecha. Ego autem una cum judicibus, scilicet Vita, Dindiculo, et Drago Pirle, atque Dabrana Trunzanni ad Coenobium Sancti Stephani testes ad testimonium rogandum misimus, scilicet Lucam de Sumite, et Petrum de Manana, atque Dominicum Paleteci. Testes vero con (igy) juramento eis praenominatis nostris tali modo testati sunt. Quod Clerici, nec per se, nec per suas Ecclesias suo Archiepiscopo causa consecrationis, vel visitationis, neque ullo modo aliquid dare debent. Quoniam haec a patre nostro Comite audivimus, qui a nostro avo Archiepiscopo Gaudio audivit, et vidit eum euntem ad dominum Apostolicum causa consecrationis cum suo proprio; et quod sibi defuit, duos proprios fornaces vendidit, et ad Curiam causa consecrationis perrexit; et non tantum hoc Archiepiscopus facere debet, verum etiam Clericos, quos in legatione miserit, vel secum duxerit, cum expendio suae Curiae ducere debet. His auditis, Ego Gaudius Archiepiscopus cum praescriptis judicibus Clericos in pace dimisimus. Tum videns me ab eis de supradicta ratione convictum, tandem eos tamquam filios et fratres rogare coepimus, ut de quinquaginta Byzantiis nobis fidejussores existerent. Qui votis ac petitionibus nostris faventes, illos inde securos, ac certos reddere volentes, quid in pignore dandum foret recogitavimus. Quia igitur ipsi tum partem nostram decimarum civitatis cum oblatione nummorum a praedecessoribus nostris, pro quodam eorum jure scilicet, quia olim Archiepiscopalis curia quinque Canonicis, Presbytero, Diacono, Sacristae, Acolytho per totam hebdomadam alimenta praebere tenebatur, ne quinque, nisi tribus tantum Dominico die exinde teneretur, concessam possidebant; nihil de Curia nostra in pignore quid dare habuimus, nisi quartam partem decimarum, videlicet restaura-

tionis, qua potiebamur, cum oblatione nummorum, quousque ipsi quinquaginta Bysantii cum usuris extorqueri possent, eis tenere concessimus.

(Farlati Illyricum Sacrum III. köt. 180. l.)

---

## 44.

*III. Jenő pápa Endre ragusai érsekhez. 1150 körül.*

Eugenius Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri A(ndreae) Ragusiensi Archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Cognito fraternitatis tuae statu per latorem presentium S. presbiterum tuum, qui ad nos Domino ductore pervenit, infirmitati corporis tui debita cordis infirmitate compatimur, sed gaudemus, quia in huius ignis camino conditor omnium Dominus rubiginem dilectorum suorum expurgans, te in filiorum suorum numero collocare dignetur. Tu vero inter haec — — — a — — — — ad patriam erigens exilii praesentis angustias — — — oculis cordis excogita, et plebem Dominicam regimini tuo commissam — — — et exemplo gubernare et fovere non desinas. In lucrandis animabus invigila — — — r — — — — rectitudinem esto sollicitus, utilitatem Ecclesiae iniuste perire vel deteriorari nulla negligentia vel surreptione permittas, et in certis bonis operibus sacerdotali sollicitudine ita Domino largiente invigila, ut ante tribunal aeterni judicis constitutus fructum bonae operationis, qui ad mercedem tuam pertinet, eidem Redemptori nostro, in quo laetari possit, exhibeas. Illud vero, unde a nobis sollicite indulgentiam postulas, scilicet quod ex debito juramenti Apostolorum limina visitare astringeris, et gravi aegritudine praepeditus id per te ipsum hactenus non potuisti efficere, tuae fraternitati ex Apostolicae Sedis benignitate remittimus. Sed cum opportunitatem tibi Clementia Divina permiserit, si per

te ipsum non poteris, per tuum Nuncium Matrem tuam Sanctam Romanam Ecclesiam devotione debita studeas visitare, quatenus nos de tuae habitudinis statu, et tu dc his, quae circa nos aguntur, possis praestante Domino informari, de — — — — pro visitatione tua fraternitati tuae gratias agimus. Datum — — — — X. kalendas Octobris — — — —

(Farlati Illyricum Sacrum IV. köt. 64. l.)

---

## 45.

*L. soproni föispán rendelete Egyed ispánjához, hogy Tamás kalmár jogainak eleget tegyen. 1150. körül.*

Nos L. Comes Suproniensis precipimus tibi Egidio Comiti fideli nostro, quatenus Thomam fidelem nostrum mercatorem in omnem possessionem terrarum, quam ab ipso inpedierant, introducas integraliter restituendo, si aliquid forte de rebus ipsius deportassent. Et aliud non facturus; quia nos eidem ad peticionem domine nostre concessimus. Et si in equo illo, quem ei dedisti, es falsus, eidem iustitie facias complementum. Datum Supronii in Dominica post festum Sancti Martini.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a pecsét már elveszett, a nemzeti muzeum kézirati gyűjteményében.)

---

### 46.

*IV. Anasztaz pápa bullája, melylyel a jadrai érseki széket megerősíti. 1154.*

Anastasius Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Lampredio Jadertino Archiepiscopo, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum. Licet universalis Ecclesiae pastor et Pontifex dominus noster Jesus Christus existit, sicut per primum Apostolum dicitur: „Conversi estis ad pastorem et episcopum animarum vestrarum" ; ascensurus tamen ad coelos hanc Apostolis commendavit et per eos successoribus eorum, nobis scilicet, quos episcopos super eam pastoresque constituit, tamquam hereditario jure omnis ipsius providentiae curam indulsit; quatenus ex Divini dispensatione consilii nati pro patribus filii, et pro eis super omnem terram Principes constituti, imitatores eorum simus sicut et ipsius Christi. Ceterum et inter Beatos Apostolos juxta Sancti Leonis sententiam in similitudine honoris quaedam habita est discretio potestatis, et quamvis omnium par esset electio, uni tamen datum est, ut ceteris praemineret. De qua utique forma Episcoporum etiam est orta distentio (így), et solicita discretione provisum est, ne omnes sibi omnia vendicarént, sed et essent in singulis Provinciis singuli, quorum prima inter fratres sententia haberetur, et rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem eorum caperent ampliorem, per quos ad unam Beati Petri sedem Universalis Ecclesiae cura conflueret, et nihil usquam a suo capite dissideret. Ad hanc siquidem constitutionem, regulam paternarum (így) et generalis forman Ecclesiae, postquam Dalmatia imbre supernae gratiae irrigata, praedicantibus Apostolicis Viris semen verbi Dei suscepit, et juxta evangelicum verbum fructum cepit reddere tricesimum, sexagesimum et centesimum, ne Pontificalis ei plenitudo deesset officii, unus ibi est, qui aliis praesideret, ordinatus Antistes et Salonitana Civitas,

quae ad hoc convenientior videbatur, est metropolis instituta, quae nimirum hujus excellentiam dignitatis per annos multos obtinuit, et tanquam prima sedes caput est habita regionis illius, exhibentibus scilicet aliarum Civitatum Episcopis Salonitano Antistiti sicut metropolitano suo plenam obedientiam, et in majoribus causis juxta formam Canonicam recurrentibus ad ejus examen. Ab aliquantis vero temporibus Salona reddita in sollitudinem, et in alium locum sedes translata, et tam super illam, quam super qua sdam alias ejusdem Provinciae Civitates Vngaris dominium usurpantibus, et Jadera cum quibusdam aliis Civitatibus in priori remanentibus libertate, gravis inter ipsas Civitates est orta dissensio, ut nec Episcopis et hominibus quarumdam ipsarum ad metropolim suam licuerit pro imminentibus causis accedere, nec ille, qui metropolitani officio fungebatur fratres, et coepiscopos suos ausus fuerit visitare. Quocirca nos, qui Universalis Ecclesiae curam Deo, prout ipsi placuit disponente, suscepimus et pro necessitate locorum et temporum novos Episcopos, novos etiam debemus Archiepiscopos constituere, ne illis urbibus, quae a subjectione ac dominio Vngarorum liberae remanserunt, metropolitani cura deesset, et metropolitani judicium, dum non possent in sua, in alienis quaerere Provinciis cogerentur, evidenti necessitatis illarum Civitatum inspecta de omni fratrum nostrorum consilio te, venerabilis in Christo frater Lampredi honore pallii statuimus decorandum, et super quatuor subscriptos Episcopos Archiepiscopum ordinandum, decreto quidem valituro in perpetuum statuentes, ut comissa tuo Pontificio Civitas Jadertina perpetuis temporibus metropolis habeatur, cui nimirum Absarensis, Veglensis, Arbensis et Farensis Episcopatus tanquam suae metropoli subjacebunt, et eorum Episcopi tibi tuisque successoribus sicut metropolitanis suis plenam obedientiam semper impendânt. Pallio itaque, plenitudine videlicet Pontificalis officii insignitus erga subjectos tuos talem te satage iugiter exhibere, ut plus pensare onus regiminis, quam dignitatis excellentiam videaris, qui tamen pallio his diebus tantum uteris, qui inferius leguntur in scripto: Nativitate Domini, in celebratione Festivitatis Beatae Anastasiae, Epiphania, Coena Domini, Resurrectione, Ascensione, Pentecostes, in solempnitatibus Beatae Dei Genitricis semper Vir-

ginis Mariae, in Natalicio Beatorum Apostolorum Petri et Pauli; in Nativitate Beati Joannis Baptistae; in festivitate Beati Joannis Evangelistae, Commemoratione Omnium Sanctorum; in consecrationibus Ecclesiarum et Episcoporum, benedictionibus Abbatum; ordinationibus presbiterorum; in dedicatione Ecclesiae tuae, in festivitate Beati Grisogoni, et in anniversario consecrationis tuae die. Studeat ergo tua fraternitas plenitudine tantae dignitatis suscepta ita strenue cuncta peragere, quatenus morum tuorum ornamenta eidem valeat convenire. Sit vita tua subditis exemplum, ut per eam agnoscant, quod appetere debeant, et quae cogantur vitare. Esto discretione praecipuus, cogitatione mundus, actione purus, discretus in silentio, utilis in verbo; curae tibi sit magis hominibus prodesse, quam praeesse; non in te potestatem ordinis, sed aequalitatem oportet pensare conditionis. Stude, ne vita doctrinam destituat, nec rursum vitae doctrina contradicat. Memento, quia ars est artium regimen animarum. Super omnia studium tibi sit Apostolicae Sedis decreta firmiter observare, eique tamquam matri et dominae tuae fideliter obedire. Ecce frater in Christo carissime, inter multa alia haec sunt pallii, ista sacerdotii, quae omnia facile Christo adjuvante adimplere poteris, si virtutum omnium magistram caritatem et humilitatem habueris, et quod foris habere ostenderis intus habebis. Nulli ergo hominum liceat hanc nostram constitutionem infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica, secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetua iniquitate cognoscat, et a Sanctissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subjaceat. Conservantibus autem sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud discretum judicem praemia aeternae pacis inveniat Amen.

(Pápai jegy, s a pápa és 12 bibornok aláírása.)

Datum Lateranensi per manum Rolandi Sanctae Romanae Ecclesiae Presbiteri Cardinalis et Cancellarii XVI. kalendas Novembris, Indictione XIII., Incarnationis Dominicae anno M. C. L. IV., Pontificatus vero domini Anastasii Papae IV. anno secundo.

(A liber Pactorum czímü velenczei államkönyv I. köt. 68. sk. ll., és II. köt. 155. sk. ll.; v. ö. Fejér Cod. Dipl. VII. k. 3. r. 16. l.)

## 47.

*István, Adorján fiának végrendelete, a Garam melletti szent-Benedeki monostor javára 1156. körül.*

Notum sit omnibus hominibus, tam modernis, Diuine legi subditis, quam eciam posteris eorum imitantibus deuocionem; quod ego Stephanus, filius Adriani, herede carens carnali, post obitum Eusidini fratris mei, et filiorum suorum, pissimi Regis Geysse clemenciam per Gabrielem Comitem rogaui, quatenus sua clemencia permittente de meis possessionibus, de iure patrimonij habitis, secundum meum placitum disponerem. Quo annuente, monasterio Sancti Benedicti de Grana duas possessiones dedi, unam Bratka, vbi ecclesia Sancti Martini sita est, cum omnibus pertinencijs suis, et octo mansionibus libertinorum cum familijs suis, et terram ad quinque aratra cum fenetis et terra sacerdotis, ac pulsatorum, cum proprijs terminis; item aliam possessionem Zanto in vicinato adiacentem cum LXXII mansionibus hospitum, et terram ad XL aratra, cum fenetis et alijs pertinencijs suis, et locum molendini, super fluuium Cumpa, qui transit ipsas possessiones. Huius autem rei disposicio, ut stabilis permaneat, nobilissimus Rex Geyssa, presencia nobilium suorum, scilicet Apa Bani, Folcus Comitis, Wolfer Comitis, Ders Comitis, per notarium Barnabam hanc cartam stabiliri, et per Nicolaum

Capelle sue Comitem sigillo suo precepit sigillari. Siquis vero hoc testamentum infringere temptauerit, a Deo patre anathematizetur, et Regalem incurrat iram.

(Knauz Nándor, Magyar Sion II. köt. 34. l.)

## 48.

*II. Geiza király okmánya, melylyel az esztergami egyháznak a nánai és párkányi királyi sóvámot adományozza. 1157.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuiduae Vnitatis Amen. Anno ab Incarnacione Domini nostri Jhesu Christi M.C. L.VII., Indiccione V., concurrente I., epactis VII., mense Marcio. Ego Geythsa (így) Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rameque Rex, anno Regni mei XVII., Martirio Archiepiscopo Strigoniensi Sedi presidente, Belo Palatino Comite existente, pro anime mee remedio, et pro salute animarum matris et patris mei, sales tributarios de Nana et de Cokot, quotcumque in partem meam euenerint, Ecclesie Sancti Adalberti, interueniente Geruasio Geuriensi Episcopo, et eodem eciam uerbo meo tribuente, perpetuo concessi. Ne autem hoc aliquando a memoria laberetur, placuit scripto commendare, et sigilli mei impressione confirmare. Si quis vero contra hoc meum statutum agere presumpserit, Diuina ulcione puniatur. Huius facti conscii sunt Mico Archiepiscopus, Luca Episcopus, Ypolitus Episcopus, Galterus Episcopus, Henricus Curialis Comes, Apa Comes, Gabriel Comes, Julilianus (így) Comes, Zachit Comes. Verumtamen III. anno, cum mihi placuerit, et meum preceptum fuerit; C dentur sales, qui uero cerui congregare solent, in terram poni debent.

(Knauz Nándor, Magyar Sion II. köt. 35. l.)

## 49.

*I. Frigyes római-német császár Ottokár stajeri herczeghez megbizottakat küld, hogy vele, s a cseh királylyal és az ausztriai herczeggel Magyarország tekintetében tanácskozzanak. 1157.*

Fridericus stb. — — Nos itaque auditis singulorum nuntiorum de Hungaria singulis legationibus, sine carissimorum nostrorum consilio, Regis videlicet Bohemiae, et Ducis Austriae, patrui nostri, et tuis similiter nihil nunc tractare, nihil ordinare, nihil prorsus terminare volumus. Inde est, quod ex consilio curiae nostrae honorabiles legatos nostros, Magistrum videlicet H(einricum), Sacri Palatii nostri Protonotarium, qui de omnibus consiliis nostris familiarior nobis est, et magis secretarius, et Comitem H(einricum) de Dietz, nobilem virum et prudentem, tuae honestati a latere nostro transmittimus. In quorum ore verba nostra plenarie posuimus; quibus etiam totam voluntatem nostram tibi secretius intimandam commisimus; quae omnia ex ore ipsorum audies et cognosces. Age ergo sicut vir fidelis et charissimus Princeps, et quem honorem nostrum et Imperii perfecte diligere credimus et amplecti, et ad promovendum honorem Imperii circa hoc negotium, una cum Rege Bohemiae et Duce Austriae, juxta verbum et persuasionem legatorum nostrorum omnem curam, sollicitudinem et studium tuum ita diligenter adhibeas, sicut nos de tua dilectione speramus et confidimus. Quidquid enim vos tres ex consilio vestro, una cum legatis nostris super hoc verbo ordinaveritis et statueritis, nos absque omni retractatione ratum habebimus et gratum.

(Sudendorf, Registrum oder merkwürdige Urkunden für die deutsche Geschichte. Jena 1849. I. köt. 61. l.)

## 50.

*Adorián pápa megerősíti a ragusai érseki megye hatósági jogosítványait. 1158.*

Adrianus Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Tribuno Ragusino Archiepiscopo eiusque successoribus canonice substituendis in perpetuum. In Apostolicae Sedis specula Domino disponente constituti, fratres nostros Episcopos fraterna debemus charitate diligere, et eorum quieti ac tranquillitati salubriter auxiliante Domino providere. Eapropter, venerabilis in Christo frater Tribune Archiepiscope, tuis iustis postulationibus gratum impertientes assensum, et praedecessorum nostrorum felicis memoriae Paparum Innocentii atque Anastasii vestigiis inhaererites, praefatam Ecclesiam, cui Deo auctore praeesse dignosceris, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus. Confirmamus tibi tuisque successoribus, et illibatas omni tempore permanere decernimus omnes Parochias ad jus commissae tibi Ecclesiae pertinentes; scilicet Regnum Zachulmiae, Regnum Serviliae (Serviae), ac Regnum Tribuniae, civitatem quoque Catherinensem seu Rosae, Buduanensem, Avarorum, Ulcinatensemsive Olchiniensem, Liciniatensem, Scodrinensem, Drivastinensem et Polatensem, cum Abbatiis, Ecclesiis et Parochiis suis. Praeterea etc. Si qua igitur in futurum Ecclesia, saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, terciove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat etc. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus etc.

Ego Adrianus Catholicae Ecclesiae Episcopus SS.
Ego Hubaldus etc.

Datum Sutrii per manus Rolandi Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis et Cancellarii IIII. Nonas Julii, Indictione VII., anno MCLVIII., Pontificatus vero Adriani Papae IIII anno IIII.

(Farlati Illyricum Sacrum IV. köt. 79. l.)

---

## 51.

*Borics bán megerősíti a lacromai benedekrendi monostornak Meleda szigetén sz. Pongrácz temploma birtokát. 1158.*

Quodam tempore facta est accusatio super monachos Sancti Benedicti Lacromensis Insulae, quod iniuste possiderent Ecclesiam Sancti Pancratii de Meleta, coram me Bano Boritio. Ego autem aures meas eorum fallacibus verbis non totaliter accomodavi, usque dum veniret aliquis ex fratribus Monasterij. Interea siquidem veniens dominus Vincentius Abbas praedicti Monasterij cum quibusdam de fratribus, ostendit nobis litteras ab aliis antiquis nostris decessoribus terrae Principibus, in quibus litteris data est dicta Ecclesia Sancti Poncratij praedicto Monasterio Sancti Benedicti eorum sigillo perpetuo affirmata. Unde Ego Banus Boritius cum filiis meis atque propinquis, quorum (? coram) universo populo terrae meae cum magno gaudio affirmo eandem Ecclesiam de Babina Palla, quae est in Meleta, cum omnibus terris et planicie Monasterio Sancti Benedicti, his in litteris domino Vincentio eiusdem Monasterii Abbati datis, et sigillo meo signatis, ut sine omni impedimento possideant, et securi obtineant.

Ego et filii mei defensores, protectores, atque adiutores existimus illorum omni tempore. Quicumque autem eisdem contrarium fecerit, maledictionem et iram Dei super se concitet, eiusque ultione et judicio cum improbis damnetur. Datum mense Augusto die VII.

(Farlati Illyricum Sacrum VI. köt 79. l.)

---

## 52.

*I. Frigyes római-német császár, a IV. Adorján pápa halála után az új pápa választásnál beállt egyenetlenségek kiegyenlítése végett Páviában zsinatot tartandó, e czélra a franczia, angol, spanyol és magyar királyok közremunkálását szükségesnek tartja. 1159.*

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator et semper Augustus, Hartmanno Brixinensi Episcopo salutem et omne bonum. Quod si in passione sua Christus duobus gladiis contentus fuit, hoc in Romana Ecclesia et in Imperio Romano credimus mirabili providentia declarasse, cum per haec duo rerum capita et principia totus mundus tam in Diuinis quam in humanis ordinetur. Cumque unus Deus, unus Papa, unus Imperator sufficiat, et una Ecclesia Dei esse debeat; quod sine dolore dicere non possumus, duos Apostolicos in Romana Ecclesia habere videmur. Defuncto itaque Adriano Papa, in kalendis Septembris Cardinales, qui columnae immobiles esse videbantur, quibus Sancta et universalis firmissime inniteretur Ecclesia, non quae Dei sunt, sed sua quaerentes, et unitatem Ecclesiae scindentes, duos Pontifices elegerunt, et ambos consecraverunt. Pro tanta namque et tam perniciosa Ecclesiae iactura, tota nimirum Italica Ecclesia conturbatur, et dissensionis schismate orto in capite, iam in inferiora membra defluxisset, et totum Ecclesiae corpus defoedasset, nisi nos consilio et auxilio religiosorum virorum, qui spiritu Dei aguntur, tam impudicae iniquitati iustitiae rigorem opposuissemus. Ne itaque in tantae discrimine discordiae Universalis Ecclesia periclitari possit, Romanum Imperium, quod ad remedium tam perniciosi morbi Divina clementia providit, universorum saluti debet sollicite providere, et ne tanta mala in Ecclesia Dei praemineant, futuris casibus solerter obviare. Coadunatis itaque in unum omnibus Episcopis tam Italicis quam Teutonicis, caeterisque Principibus ac viris religiosis, qui zelum Dei et

Ecclesiae habere videbantur, quod facto opus esset, diligenter investigavimus, et descretis Romanorum Pontificum et statutis Ecclesiae veraciter accipientes, quod exorto schismate in Romana Ecclesia ex duorum Apostolicorum dissensione, ambos vocare, et secundum sententiam et consilium orthodoxorum litem decidere deberemus. Ex consilio itaque omnium qui aderant Episcoporum, caeterorumque Principum curiam solennem, et generalem conventum omnium ecclesiasticorum virorum in octaua Epiphaniae Papiae celebrandam indiximus, ad quam ambos, qui se dicunt Romanos Pontifices, vocavimus, omnesque Episcopos Imperii nostri, et aliorum Regnorum, Franciae videlicet, Angliae, Hispaniae atque Ungariae, ut eorum in praesentia nostra iusto declaretur examine, quis illorum regimen Universalis Ecclesiae de iure debeat obtinere. Quia vero ad unitatem Ecclesiae reformandam sapientia admodum nobis necessaria est, ut ea nequaquam carere valeamus; dilectionem tuam attentissime rogamus, et rogando commonemus, quatenus pro fidelitate Ecclesiae et Imperii ad praedictam curiam omni occasione remota venias, ut in adventu tuo unitas, et pax, et tranquillitas Ecclesiae transformetur. Interim autem praedictae scissurae in neutram partem assensum tuum declines, nec tanquam iustam et rationabilem aliquatenus recipias. Datum Cremae 10. kal. Novembris (1159.)

(Pertz Monumenta Germaniae, Leges II. köt. 118. l.)

**Jegyzet.** A dolog természetében fekszik, hogy ilyen fontos ügyben I. Frigyes császár a franczia, angol, spanyol és magyar királyokat, kiknek segítségében támaszkodni akart, közremunkálásra formaszerüleg felkérte. Ilyen tartalmu levelet azonban, melyet a császár II. Geiza magyar királyhoz intézett volna, mindeddig feltalálni nem sikerült. Kétséget nem szenved, hogy ilyen levél elküldetett, és tartalmára nézve hasonló volt ahhoz, melyet a császár az angol királyhoz intézett (5. kal. Novembris u. o. II. köt. 119. l.); s melyben I. Frigyes a királyhoz ezeket írta: „Sane, cum sis unum de principalibus membris Ecclesiae, sine cuius consilio et auxilio tam arduum tamque necessarium negotium salutarem effectum sortiri nec debet, nec probatur, si fieri posset, (nisi) pro reformanda unitate Ecclesiae etiam personae tuae sublimitas insudare deberet."

## 53.

*Frigyes császár a páviai zsinatra Roland bibornokot (a későbbi III. Sándor pápát) meghívja. 1159.*

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator et Semper Augustus Rolando Cancellario, caeterisque Cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum Pontificem, salutem et omne bonum. Quoniam Divina praeordinante clementia, Romani Imperii gubernacula suscepimus, oportet, ut in omnibus viis nostris ipsius legem custodiamus, cuius voluntate dignitatis nostrae apicem adepti sumus. In hoc itaque sacratissimo proposito constitutis, cum omnibus Ecclesiis in Imperio nostro constitutis debeamus patrocinari, Sacrosanctae Romanae Ecclesiae tanto propensius debemus providere, quanto ipsius cura et defensio et Divina providentia creditur nobis esse commissa specialius. Eapropter de discordia, quae in substituendo Romanum Pontificem inter vos suborta est, plurimum dolemus; timentes, ne occasione huius schismatis Ecclesia Christi sanguine redemta debeat dilacerari, praesertim cum robur Ecclesiae foris titubare videatur; quoniam unitas ipsius scissura domestica interius dilaniatur. Ut autem huic pesti competens et Deo gratum exhibeamus remedium, religiosorum virorum consilio generalem curiam et conventum in octava Epiphaniae Papiae indiximus celebrandam. Ad quam evocavimus totius Imperii nostri, et aliorum Regnorum, scilicet Angliae, Franciae, U n g a r i a e, Daciae (helyesebben Daniae) Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, et viros religiosos ac Deum timentes, quatenus remoto omni saeculari iudicio, hoc tam magnum Ecclesiae negotium ecclesiasticarum tantum personarum sententia ita sopiatur, ut et Deo debitus exinde honor deferatur, et Ecclesia Romana sua integritate et iustitia non possit a quoquam privari, vel status Urbis, quae caput Imperii nostri est, inquietari. Proinde Eruditioni vestrae mandamus, ut ex parte Dei Omnipotentis et totius Ecclesiae Ca-

tholicae praecipimus, ut ad eandem curiam sive conventum veniatis, ecclesiasticarum personarum sententiam audituri et recepturi. Testis enim nobis est Deus, quia in hac curia nec amore, nec odio alicuius personae quicquam aliud quaerimus, quam honorem Dei, et Ecclesiae suae unitatem. Quod si ad tam celebrem Ecclesiae conventum examinationis causa venire volueritis, charissimi Principes nostri et Ecclesiae Catholicae, Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, patres et Episcopi venerabiles, quos de palatio nostro ad vos transmisimus, una cum Comite Palatino, consanguineo nostro, aliisque legatis nostris, securum vobis conductum praestabunt. Si vero iustitiam Dei et Ecclesiae in tam solemni conventu recipere nolueritis, videat Deus et iudicet. Nos autem ipsius favente gratia, qui dat salutem Regibus, iusticiam Dei, quae nullum magis quam Imperatorem Romanum decet, prosequemur.

(Pertz Monumenta Germaniae, Leges II. köt. 118. l.)

---

## 54.

*A páviai egyházi zsinat határozatai. 1160.*

P. Dei gratia Aquilegiensis Patriarcha, Ar. Moguntinus, R. Coloniensis, W. Magdeburgensis et H. Bremensis Archiepiscopi, et universi Episcopi et Abbates et viri religiosi in Concilio Papiae congregati; Regibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Marchionibus et omnibus Christi fidelibus ad quos litterae istae peruenerint salutem et orationes in Domino. Quia Sedis Apostolicae turbatio Christianorum animos admodum sauciavit, nos qui ad resecanda schismata Papiae fuimus congregati, qualitatem causae modumque negotii et Sacri Concilii statutum Universitati vestrae plenarie duximus intimandum stb. Ut autem omnis actio plenius legentibus elucescat, dignum duximus, ut omnium con-

sensus nostrum et nomina subscribantur. Ego Peregrinus Aquileiensis Patriarcha, cum fratribus suffraganeis interfui et consensi. Ego Arnoldus Moguntinus, Ego Reinaldus Colonensis, Ego Wicmannus Magdeburgensis, Ego Ardwicus Bremensis Archiepiscopi interfuimus et cum omnibus suffraganeis nostris consensimus. Hellinus Trevirensis Archiepiscopus, Ebrardus Salzburgensis Archiepiscopus, Arelatensis Archiepiscopus, Viennae Archiepiscopus, G. electus Ravennas omnes per legatos suos et litteras suas consenserunt. Rex Hungarorum, Rex Danorum, Rex Bohemiae, per legatos suos et litteras suas consenserunt. Archiepiscopus et Dux Poloniae per legatos et litteras suas consenserunt. Episcopus Ripensis, Episcopus Augustidunensis stb. (40 püspök, de ezek közt egy sem magyarországi vagy dalmatiai.) Est autem numerus Archiepiscoporum et Episcoporum, qui praesentes fuerunt, et qui litteris suis consensum suum praebuerunt, centum quinquaginta tres. Abbatum vero et Archidiaconorum et Praepositorum multorum Regnorum inaestimabilis multitudo interfuit et cum desiderio consensit. Interfuit etiam Dux Saxoniae et Bawariae, Dux Welfo, Dux Zaringiae, Dux Suevorum, Comes Palatinus de Rheno, Palatinus de Saxonia, de Bawaria, et alii Marchiones et Comites, quorum nomina ignorantur.

(Pertz G. H., Monumenta Germaniae Historica, Legum Tomus II. 125—127. ll.)

---

## 55.

*I. Frigyes császár a paviai zsinat után IV. Victor pápáról említést tévén, felhozza, hogy annak obedientiájához Magyarország is tartozik. 1160.*

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator et Semper Augustus dilecto et fideli suo P(eregrino) venerabili Aquileiae Patriarchae gratiam suam et omne bonum. — — — Quicun-

que etiam statum Reuerendissimi Papae Victoris minorari et attenuari praedicant, scias omnino falsum esse; quia iam multa Regna; Hispaniae, Ungariae, Daciae (helyesebben Daniae), Boemiae, Comes quoque Barholi et Comes Sancti Egidii, cum tota Provincia et Burgundia ei obediunt, et de die in diem dilatatur et crescit stb.

(Pertz Monumenta Germaniae, Leges II. köt. 129. l.)

56.

*Absolon spalatoi érsek levele, melylyel a spalatoi papságot és népet tudósítja, hogy II. Geiza királynál és fia István herczegnél mi járatban van 1160.*

A(bsolon) Dei gratia Spalatensis Ecclesiae humilis Minister, Spalatensi Clero et populo salutem, et paternam benedictionem. Filii dilectissimi. Mallem inter vos morari propter sancta corpora Beati Domnii, et Anastasii, quam alibi in divitiis. Audivimus enim, quod minamini nobis sine nostra culpa. Scitis enim, in praesentia vestra, quam coram Legato Regis, qualiter Marcutius Comes contra Dominum, quam in nos insanivit. Idcirco, quia justitiam meam quaerebam, relatum est hoc Regi, quam Duci, et toti Regno. Unde valde indignati fuerunt; et quia ego in praesentia Regis fui interrogatus, voluit, noluit, oportuit me dicere. At tum tantum rogavi Regem, quam Ducem, quod condonaverit sibi, et cum gratia circa Regem moratur, et cum honore Spalatum redibit. At tum hoc mando vobis, si placeat vobis paternitas nostra, et honor Ecclesiae vestrae, aliquem de nostris Clericis ad nos mittetis. Hoc Rex et Banus audientes majores grates vobis referrent. Quod si non feceritis, nos quidem per gratiam Regis, quam Ducis in Dalmachia erimus, ut pater et dominus S., quia Ecclesia vestra sine pastore sedebit, peccatum vobis erit. Satisne vobis praecipimus: „Mitte nobis incensum pro romanato emptum.“

Nos vero cum Consilio Regis et Ducis mittimus inter vos Joannem Comitem nostrum, causa vos visitandi, et ut emat nobis oleum, et bonum vinum; quam vos, filii karissimi, clerici et laici, juvare eum, quantum potestis. Joannes, qui peregrinus est, gratia Dei et Regis magno honore nobiscum moratur; qui pro pascha nobiscum redibit. De caetero valete.

(Értetik II. Geiza magyar király, és fia István vezér. Farlati Illyricum Sacrum III. köt. 180. l.)

57.

*II. Geiza király felszóllítja Eberhardot salzburgi érseket, hogy egyetértésben legyenek. 1161.*

Goviso Dei gratia Vngarie, Dalmacie, Chroatie, Rameque gloriosissimus, nec non victoriosissimus; ejusdem gratia Salisburgensis Sedis Archiepiscopo, dilectionem et dulcis amicicie firmitatem. Vestre nullatenus credo latere prudentie, qualiter antecessores vestri nostris predecessoribus et nobis, et amicicie fidem seruaverint, et prout amicicie norma et ratio postulabat, dignum semper exhibuerunt seruitivm. Cautum avtem habendum est apud maturitatem sensus, ut quemadmodum exempla prauorum veluti scopuli naufragorum sunt vitanda; sic uestigia bonorum veluti vie nauis prosperantis ad portvm summopere sunt imitanda. Vt ergo robusto principio concors exitus respondeat, amiciciam inter nostros priores inchoatam eo propensius volumus intemeratam seruare; quanto in fide Ecclesie, dum navicula Petri fluctibus persecutionum quatiebatur, cognovimus firmiorem. Si ergo in pari amicicie soliditate uolueritis consistere, animum Imperatoris adversum vos exasperatvm, et cuiuslibet alterius potentis, nostro suffragio poteritis tolerare. Preterea si nostram amiciciam nolueritis tepescere, sed potius roborare, F. de Pettowe, et quemli-

bet alivm terram nostram perturbantem grauiter corripere non differatis.

(A bécsi cs. kir. udv. könyvtár kéziratai közt 629. sz. a. 55. lev.; v. ö. Fejér Codex Dipl. II. köt. 161. l.)

---

## 58.

*Eberhard salzburgi érsek válasza. 1161.*

G(eisae) Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Chroacie, Rameque gloriosissimo et victoriosissimo Regi E(berhardus.) Dei gracia Juuauiensis Ecclesie minister in Domino orationem et seruitium cum summa deuocione. Meminerit Excellentia Vestra, si meminisse placet, ante aliquos annos per beate memorie Wolfh Comitem et alios nuncios vestros, inter Ecclesiam nostram et Regnum vestrum firmatam fuisse amicitiam; ita vt nos vobis ad omnem Regni vestri honorem fideles et deuoti existeremus, et uos, prout Regalem uestram Magnificenciam decet, familiari nos diligeretis affectv. Quod quidem propter malorum hominvm utrobique incursancium presumpcionem tvrbatum est; sed tamen contra nostram uoluntatem factum esse, uestre debet constare Excellencie. Quia uero placuit uestre Celsitudini redintegrare, quod confractum erat, et dissolutum consolidare; nos quantas possumus, etsi non tantas quantas debemus, gracias uobis referimus; maxime cum in negocijs Ecclesie, et fidelitate Beati Petri, et confirmatione Papatus, fortem et precipuvm uos patronum cognoscimus. De eo autem, quod in subleuacione nostra, si forte necesse fuerit, promptum vos cognouimus, nichil est, quod digne vobis respondere possimus, preter oraciones nostras et promptissimum deuocionis affectum. Hoc autem vobis constare debet, quod nullo metv vel periculo, adiuuante Domino, ab unitate Ecclesie recedimus; quia extra Catholicam Ecclesiam nec salus, nec uis sacrificii locus est.

(U. o. 56. lev.)

---

## 59.

*Farkas Paznan fiának végrendelete a Garam melletti szent-benedeki apátság javára, melyet III. István király megerősít. 1165. körül.*

Notum sit omnibus Christi nomen confitentibus, tam presentibus, quam futuris, quod Ego Forcos, filius Poznan, herede carens carnali, predium meum, quod nominatur Selepchen, super aquam Sitouua, pro saluacione anime mee, fratrum meorum, necnon et parentum meorum conferens, dedi monasterio in honore Sancti Benedicti constructo, cum XVI mansionibus libertinorum et terram ad XII aratra, quorum nomina sunt Zombot, Penassa, Michael, Chulches, Malizt, Jezu, Malusa, Herman, Chechen, Pipnac, Kokon cum filio suo Suece, Bosku, Potah, Porusku, Edu, et curiam meam cum pomerio, ad residendum Abbati, cum uenerit. Preterea aliud minus predium Selepchen iuxta eandem aquam Sitouua cum VI mansionibus seruorum, super proprios equos seruiencium, et terram ad quatuor aratra predicto monasterio dedi, scilicet Poruschuna, Nadas, Biba, Dirsa, Puruenig, Vrunda et Colimam, cum seruis aratoribus, uxoribus et infantibus eorumdem supradicto monasterio dedi; et ipsi ita uocantur Waderei, Chiden, Golombos, Petrus, Ymitza, Bocel, Berta, qui nisi fideliter solito modo seruiant, ad quod uult seruicium eos Abbas pertrahat; que predia sub equali meta prope inuicem iuncta sunt; siluam magnam, et nemus cum multis fenetis, et cumulone habencia inter orientalem et meridionalem plagam. Preterea vnum seruientem meum Deueter nomine tali libertate dotaui, ut quamdiu uxor mea non nupserit, sibi seruiat, taliter et curiam meam predictam cum sex mansionibus libertinorum; et molendinorum, quod predicto sancto obtuli, cum duobus molis, uxor mea, quousque nupserit, habeat. Item predium Edeci supradicto monasterio dedi cum duobus aratris boum et quatuor familias seruorum, scilicet Fetyk, Zerechen, Ysop et Chob, cum fratre suo, Quasik nomine. Pre dicti vero libertini tali tenore Abbati seruiant, sicut antea

mici (így) seruiebant. Scilicet per tres dies segetes metant, et per alios tres fenum colligant et comportent, et quocunque voluerit eos Abbas mittere poterit. Vt autem hec mea testamentalis disposicio rata, stabilisque permaneat, nobilissimus Stephanus Rex Hungarie, Geytse (így) Regis filius ad suplicem peticionem Georgii Comitis Borsiensis pio fauore inclinatus, per Bicenum notarium in presencia suorum nobilium, Ompud Bani, Laurencii Curialis Comitis, Luce Comitis, Ruben Comitis, Fulconis Comitis, Fonsol Comitis, sigillo Regie Maiestatis Sue hanc cartam muniri precepit. Si quis ergo inposterum huius salubris oblacionis datum infringere, aut violare temptauerit, Omnipotentis Dei gracia et Sancti Stephani Regis adiutorio careat, Regieque Maiestatis anathemati subiaceat.

(Knauz Nándor, Magyar Sion II. köt. 36. l.)

---

## 60.

*Micheli Vital velenczei doge Arbe város és sziget szabadságait megerősíti. 1161.*

Quotiescunque earum rerum negotia geruntur, quarum memoria necessario posteritati transmittitur, vinculo scripturae innodari oportet, ne processu temporis abusu memoriae antiquata, aliqua in dubium rediviva contemptio revocet, et gignat ex pace litigium. Quapropter Nos quidem Vitalis Michael Dei gratia Venetiarum, Dalmatiae atque Chroatiae Dux omnibus Christi fidelibus suae antiquitatis statum et quod sui juris esse dignoscitur intemerate perpetuo servare cupientes, ea, quae venerabilis domini Henrici Danduli Gradensis Patriarchae, nostrorum judicum et sapientum consilio inter nos et nobiles Arbensis Civitatis viros fideles nostros quiete sancita sunt, in scriptis redigere fecimus, et ut hujus sanctionis pagina solidam perpetuis temporibus firmitatem obtineat, no-

stra et supramemoratorum Illustrium virorum subscriptione roborari, nostrique sigilli impressione muniri decrevimus. Cum itaque jam dictae civitatis nobiles viri Andreas sacerdos et Christophorus et Vitalis sacerdotes; Dabregna, Praestantius Judices; Lampredius Jupanus; Albertus, Dobrosclavo Fuscus, Stephanus, Bertaldus, Nicolaus, `Grube, Dimigna et ceteri, qui cum eis fuerunt, ad praesentiam nostram venissent, secundum suae antiquitatis statum liberam eligendi Comitis facultatem instanter requirebant. Nos vero contrario, licet prorsus ista abnuerimus, in potestate nostra esse Comitis electionem et ejus confirmationem asserentes, praememorati tamen venerabilis Patriarchae, Judicum et Sapientum communicato consilio, liberam eligendi Comitis facultatem praedictae Civitatis civibus tandem tali conditione concessimus; ut ipsi quatuor de concivibus suis nobilioribus personas sine exactione aliqua eligere, et nostro debeant conspectui praesentare; nos vero ex his unum, qui nobis aptior et fidelior visus fuerit sapientum, qui tunc religione jurisjurandi honoris Venetiae astricti erunt, consilio confirmare debeamus. Quod si forte inter se dissenserint, et de suis, sicut suprascriptum est, concorditer eligere noluerint, de Venetiis duos, quos voluerint, absque exactione libere eligant, et non de alienis; nos vero unum ex illis, quem voluerimus communi consilio confirmabimus. In praesentiarum vero de Venetiis unum, quem voluerint, eligere debeant. Actum est hoc in Palatio Venetiae tempore Ducatus Vitalis Michaelis Dei gratia nobilissimi atque gloriosissimi Ducis, anno Domini 1166. Indictione 14., quarto kalendarum Julii. Praefatae tamen electionis ordine sine fraude servato, si noluerint, postquam a nobis praemoniti fuerint, infra 5 menses electionem, sicut supra scriptum est, facere, in potestate nostra electio sicut confirmatio remanebit, et hoc sine Dei impedimento.

Ego Vitalis Michael Dei gratia Dux manu mea scripsi.

Ego Vitalis Dandulo manu mea scripsi.

(Következik még 30 aláírás.)

(A velenczei köztársaság „Liber pactorum“ czímű államkönyvéből I. köt. 333. l.)

## 61.

*Malo cattaroi püspök okmánya szent Trifon cattaroi főegyháza beszenteléséről. 1166.*

Ego Malo Episcopus declaro, quod duodecimo anno mei Episcopatus, cum confratribus nostris Episcopis Lazaro Arbanensis, et cum Martino Drivastensis, et cum Johanne Episcopo Dulciniensis Ecclesiarum, Ecclesiam Sancti Tryphonis nostri Episcopatus, adjunctis Abbatibus, Michaele Abbate Sancti Johannis, et cum Petro Abbate Sanctorum Sergii et Bachi, et Johanne Abbate Sancti Salvatoris Antibarensis, et Petro Abbate Sancti Petri, et Johanne Abbate Sancti Georgii, et Georgio Abbate Sancti Salvatoris Arbanensis (consecravi) cum tribus altaribus, quorum medium sacravi Ego Majo ad honorem Sancti Tryphonis, et Sanctorum Martyrum Primi et Feliciani; aliud altare a sinistro latere sacravit Lazarus Episcopus Arbanensis, ad honorem Beatae Mariae, Sanctorumque Innocentium nostra concessione et voluntate; a dextro videlicet latere sacravit altare Johannes Episcopus Dulcinensis nostra concessione et voluntate ad honorem Sanctorum Apostolorum, et Sanctorum Martyrum Johannis et Pauli. Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi millesimo C. LXVI. Indictione XIII. tertiodecimo kalendas Julii; in Sede Apostolica residente Papa Alexandro imperante; piissimo et semper triumphatore Hemanuhele, Duce existente Dalmatiae atque Diocliae — — —; qui in eadem dedicatione sua gratuita voluntate et benignitate affuit. Priore Vita existente in Catharo. Petrus Soacinensis Electus interfuit, et Andreas Prior Arbanensis cum et toto populo civitatis.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 433. l.)

## 62.

*III. Sándor pápa levele Albert bibornok és apostoli követhez. 1167.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Alberto tituli Sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, Apostolicae Sedis Legato, salutem, et Apostolicam benedictionem. Litteras devotionis tuae paterna benignitate recepimus, et intellecta earum continentia pro liberando filio Bon de Siponto, venerabili fratre nostro Lampridio Archiepiscopo, et nobilioribus de Jadra, juxta quod nos rogasti, litteras satis diligentes, et efficaces transmisimus. De caetero super eo, quod nobis significasti, quod Clerus et populus Spalatensis te in Pastorem suum voluerunt assumere, tibi voluntatem nostram, et animum aperimus, quod si etiam tu velles, et major pars fratrum nostrorum instaret, nulla ratione consentiremus; nec unquam possemus induci, quod a nobis absenteris, a quibus ita pure et sincere diligeris, et tam carus acceptusque haberis. Quapropter hujusmodi ab animo tuo sollicitudinem, et suspicionem omnino propulsa; injunctae tibi legationi prudenter, et studiose intendas, ut Ecclesia Romana de diligentia et studio tuo laetum incrementum recipiat, et tu quoque de labore, et vigilantia tua fructum dignum valeas reportare. Datum Beneventi II. kalendas Septembris.

(Ugyanott III. köt. 188. l.)

## 63.

*III. Sándor pápa a ragusai egyházat és annak jogait az apostoli szék különös pártfogása alá veszi. 1167.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Tribuno Ragusino Archiepiscopo, eiusque successoribus salutem et Apostolicam benedictionem. In eminenti Apostolicae Sedis specula constituti fratres nostros Episcopos fraterna debemus charitate diligere, et eorum quieti ac tranquillitati salubriter auxiliante Domino providere. Eapropter, venerabilis in Christo frater Tribune Ragusine Archiepiscope, tuis iustis postulationibus clementer annuimus, et Ecclesiam Ragusinam, cui auctore Domino praeesse dignosceris, ad exemplar praedecessorum nostrorum felicis memoriae Innocentii, Anastasii, Adriani Romanorum Pontificum sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus et confirmamus tibi tuisque successoribus etc. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis: Omnes parochias ad jus commissae tibi Ecclesiae pertinentes; scilicet Zachulmiae Regnum, Regnum Serviliae, ac Regnum Tribuniae, civitatem quoque Catharinensem, seu Rosae, Buduanensem, Avarorum, Liciniatensem, Scodrinensem, Drivastinensem, et Polatensem, cum Abbatiis, Ecclesiis et Parochijs suis. Praeterea etc. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat etc- Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostr Jesu Christi quatenus stb.

(Pápai jegy.)

Ego Alexander Catholicae Ecclesiae Episcopus ss.

Ego Bernardus etc.

Datum Beneventi per manum Girardi Sacrae Romanae Ecclesiae Notarii IV. kalendas Januarii, Indictione prima Incarnationis Dominicae anno MCLXVII. Pontificatus vero domini Alexandri Papae III. anno nono.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 80. l.)

---

## 64.

*III. Sándor pápa meghagyja a politanai, suacenai és drivaszti püspököknek, és híveiknek, hogy a ragusai érseknek engedelmeskedjenek. 1167.*

Alexander servus servorum Dei venerabilibus fratribus Politanensi, Suacensi et Drivastensi (Episcopis), et dilectis filiis universis clericis Suacensis, Scutarensis et Polinensis Ecclesiarum salutem et Apostolicam benedictionem. Si quanta sit virtus obedientiae humili mente et sincera devotione considerare velletis; et quantum bonum de illius observantia procedat, ad cor reduceritis, Praelatis vestris in omni deberetis humilitate substerni, et eorum salubribus monitis atque praeceptis toto cordis affectu curaretis parere. Obedientia enim sola virtus est, quae transcendit meritum; unde dicitur: „Melius est obedire, quam sacrificare"; quoniam quasi peccatum — — — — est repugnare, et quasi scelus, idolatriae nolle acquiescere. Per inobedientiam enim primus homo corruit; propter obedientiam filius Dei nomen, quod est super omne nomen, meruit obtinere. Haec ideo, dilecti in Domino filii, vobis proposuimus; quoniam, sicut accepimus, bonae memoriae Adrianus Papa antecessor noster vobis per sua scripta mandavit, ut venerabili fratri nostro Tribuno Ragusino Archiepiscopo, tanquam patri et rectori animarum vestrarum debitam obedientiam et reverentiam impenderetis. Vos autem, prout nobis suggestum est, ad hoc efficiendum, unde

magis miramur atque gravamur, cum filii obedientiae esse deberetis, aures vestras obturastis, nec bonae memoriae Anastasii et Adriani Romanorum Paparum, qui super hoc satis paterne vos instruxerunt, mandatum atque admonitionem attendere voluistis. Unde quoniam de inobedientia non solum — — — simplex clericus gravi esset animadversione plectendus, et ad periculum animarum vestrarum, nisi citius cor — — — dubio pertinere per Apostolica vobis scripta praecipiendo mandamus, et in virtute obedientiae, sicut antecessores vestri antecessoribus eius fecisse noscuntur, plenam studeatis obedientiam — — — Metropolitano vestro, sicut boni et devoti filii humiliter persistatis. Quod si forte neglexeritis — — — Legatus noster, quem ad partes illas dirigimus, propter hoc in vos canonice promu — — — permanere. Quodsi nec sic resipueritis, timendum vobis erit, ne depositionis sententiam — — — — — discessum legati memoratus Archiepiscopus propter inobedientiam et rebellionem vestram — — — — curabimus firmam habere.

Datum Beneventi quarto kalendas Januarii.

(Ugyanott VI. köt. 81. l.)

## 65.

*III. Sándor pápa rendelete a dulcinai és antibarri-i püspökségek papságának, ugyanazon érdemben. 1167.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis uniuersis clericis per Dulchinensem et Antibarensem Episcopatus constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut ex insinuatione venerabilis fratris T(ribunii) Ragusini Archiepiscopi nuper nobis innotuit, Dulchinensis et Antibarensis Episcopi — — — contra eum et Ecclesiam suam cornua ela-

tionis, et superbiae calcaneum erexerunt, per inobedientiae vitium adeo graviter deliquerunt, quod auctoritate Romanae Ecclesiae et sua ipsos excommunicationi subiecit. Sed ipsi in sua obstinatione indurati delicti sui reatum recognoscere noluerunt, nec ad satisfactionem redire curarunt. Unde merito de ipsis potest dici: „Computruerunt jumenta in stercore suo." Jam enim videntur infixi in limo profundo et puteus abyssi os suum super eos clausisse videtur. Sane scire debent, quod obedientiae virtus omne sacrificiorum genus incomparabiliter antecedit; et per ipsam primum hominem, qui corruerat miserabiliter per superbiam, Omnipotens Deus mirabiliter coelesti gloriae reparavit. Unde nos per Apostolica eis scripta mandavimus, et in virtute obedientiae praecepimus, quatenus a praedicto Archiepiscopo absolvi, cum omni humilitate et patientia postulent, et sibi et Ecclesiae suae jure metropolitico suppliciter et devote obedientiam debitam et reverentiam impendant. Quodsi — — — — — — — superbiae et inobedientiae dati in reprobum sensum deponere noluerint, Nos Legato, quem Deo favente ad partes illas dirigimus, firmiter mandavimus, ut sententiam Archiepiscopi inconcusse faciat, et inviolabiliter observari; et alio modo, si nec sic resipuerint, in ipsos studeat vindicare. Vobis autem nihilominus praecipiendo mandamus, ut praedictis Episcopis, donec in excommunicatione perstiterint, filialem devotionem aut subjectionem aliquam nullo modo exhibeatis, nec eos revereamini, quousque Archiepiscopo tanquam metropolitano suo studeant, in his quae Dei sunt, humiliter obedire.

Datum Beneventi VI. kalendas Januarii.

(Ugyanott VI. köt. 81. l.)

66.

*Lampridius jádrai érsek, és Morosini Domonkos jádrai gróf itélete a jádrai Szent Plato és Boldogságos asszony apáczazárdák közt. 1167.*

Anno ab Incarnationo Domini MCLXVII. Indictione XII. Temporibus itaque Vitalis Michaelis Ducis Venetiarum, et Lampridii Jadertini Archiepiscopi, atque Dominici Mauroceni Comitis. Nos denique praenominatus Lampridius Archiepiscopus et Dominicus Maurocenus Comes, ac alii nobiles viri, qui in isto placito interfuimus, jubemus fieri cartulam recordationis de placito, quod Abbatissa Sancti Platonis Urania contra Scemosam Sanctae Mariae Abbatissam, de terris, quae in Bracsizo sitae sunt, placitabat; quas Petrus Semiviti filius una cum filiis Crine et suis propinquis praenominato coenobio dederat. Haec namque terra incipit a territorio Sancti Chrysogoni ex utraque parte usque ad rivum descendentem, ex alia parte rivum ascendentem usque ad silvam juxta territorium Sancti Nicolai, praeter quasdam terrulas in medio positas, quae Sancti Chrysogoni fieri probantur. Dicebat enim Sancti Platonis Abbatissa: Haec terra coenobio Sancti Platonis attinere; et testamentum ostendebat, quod a quodam viro pro vig-nti romanatis emerat. E contra Sanctae Mariae Abbatissa respondebat: Immo nobis attinet, et nos eam semper laboravimus, et per manus nostras aliis ad laborandum tradidimus, quia Petrus Semiviti filius, una cum suis propinquis, hanc terram monasterio Beatae Mariae dederat, ac etiam testamentum inde ostendebat. Unde nos rationem perscrutantes ex utraque parte, judicavimus Scemosae Abbatissae Sanctae Mariae cum sex sanctis monialibus suum testamentum affirmare; quod ipsa, uti curia praecepit, coram pluribus affirmavit. Hoc actum est coram his testibus : Josepho Judice, Chrysogono Judice, Madio Judice, Madio Plebano Sancti Petri, Michaele Plebano Sancti Petri, Nicolao Milzaci, Andrea Lisre,

Zura Talarigi, Cemesso, Vulgicina filio Copre, Grubessa filio Josephi, Micha filio Tripze Gregorio Vitaze, et Stephano Cosritti, Jacobo Segarluti Surdano, atque Stephano Zele. Et ego Joannes Sanctae Anastasiae Subdiaconus atque Notarius, ibidem cum his suprascriptis testibus interfui, scripsi etc.

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 59. l.)

---

## 67.

*Almissa keneze és emberei békességet esküsznek Cattaro város községének. 1167.*

Ego Nicola Kenesius Almyscii una cum meis consanguineis, et cum omnibus, qui sub meo dominio sunt, juramus tibi Vicecomiti Catharino, et omnibus Catharinis, super Dei Evangelia, salva fide et bona intentione, ut ab hodierna die nos et nostri successores vobiscum et vestris successoribus puram et rectam habeamus pacem, absque dolo usque ad nonam generationem; et si Catharinus conduxerit navem, et fecerit nobis justitiam, nullam laesionem ei faciemus; et a Malonto usque Trasti si viderimus navem, quae Catharum venire voluerit, nullum damnum ei faciemus. Sic nos Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia. Anno Domini Millesimo CLXVII.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 434. l.)

---

## 68.

*III. Sándor pápa utasítása Gellért spalatoi érsekhez. 1168.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Girardo Spalatensi Archiepiscopo, Apostolicae Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Intellectis anxietatibus, et sollicitudinibus tuis, quibus vehementer urgeris super conservandis justitiis Ecclesiae tuae, satis inde tuam sumus prudentiam admirati, eo quod nimis repente super Episcopatu et aliis coeperis quaestiones movere; cum deceat Episcopum usque ad annum ita omnia videre, tanquam non videat; et in simplicitate dissimulare, quae alias essent durius requirenda. Quapropter monemus prudentiam tuam, consulimus, et hortamur, ut in praesentiarum his supersedeas, statum terrae, et qualitates, et mores hominum plenius cognoscere studeas, et paulatim rationes Ecclesiae tuae diligenter inquiras; et cum fueris super his informatus, si quid quaestionis vel dubietatis emerserit, nobis confidenter significes, securus et certus, quod nos fraternitati tuae, in quibus salva conscientia poterimus, libenti animo deferre, et in justitiis tuis tibi tanquam venerabili fratri nostro adesse curabimus, et favorem, et auxilium conferemus. De caetero S. latorem praesentium ad te redeuntem sinceritati tuae sollicite commendamus, rogantes atque monentes, quatenus cum — — — — — — opportunum habueris, quod Domino volente in proximo erit, praedicto S. ita provideas et benefacias, quod tibi possit devotior, et magis fidelis existere, et preces nostras sibi sentiat apud te profuisse. Datum Beneventi II. Idus Februarii.

(Ugyanott III. köt. 189. l.)

## 69.

*III. Sándor pápa Gellért spalatoi érseknek meghagyja, hogy a sebenicoiakat arra szorítsa, hogy Guofrid, Bonumir fiának azt visszaadják, mit tőle elvettek. 1169.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri G(irardo) Spalatensi Archiepiscopo Apostolicae Sedis Legato salutem et Apostolicam Benedictionem. E transmissa dilecti filii nostri relatione nobilis viri Bonumir de Siponto auribus nostris innotuit, quod homines de Sevenico Guoffrido filio ejus violenter et furtim res suas auferre non dubitarunt. Unde quoniam eidem B(onumir) tum ex officii nostri debito tum etiam consideratione devotionis, quam circa nos specialiter gerit, in suo jure adesse debemus; fraternitati tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus praedictae civitatis homines, qui hoc facinus commiserunt, instanter moneas et districte compellas, ut ea, quae furtim vel per violentiam filio praefati B(onumir) abstulerunt, eidem postposita cunctatione remittant. Quod si infra congruum terminum a te sibi praefixum facere forte renuerint, eos usque ad dignam satisfactionem excommunicationis vinculo non differas innodare. Datum Beneventi X. kalendas Januarii.

(Ugyanott III. köt. 190. l.)

## 70.

*III. Sándor pápának utasítása Gellért spalatoi érsekhez, hogy ez egyházi hatalmát miként gyakorolja. 1170.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri G(irardo) Salonitano Archiepiscopo Apostolicae Sedis Legato salutem, et Apostolicam benedictionem. Super eo, quod a nobis tua fraternitatis requisivit, quid videlicet faciendum sit de bigamis, inquisitioni tuae litteris praesentibus respondemus; quod et ordinatores potestate et officio ordinandi, et ordinati, si ad sacros ordines promoti fuerint, eisdem debent ordinibus omnino privari; quia in bigamis contra Apostolum dispensari non licet, ut ad sacros ordines debeant promoveri, vel in eisdem, si promoti fuerint, possint aliqatenus permanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate et officio non privetur. De simoniace vero ordinatis juxta postulationem tuam certum tibi non possumus dare responsum, nisi plenius nosceremus, qualiter fuerint ordinati; cum quidam, licet secundum quamdam speciem, utpote ignorantibus ipsis ordinatis, simoniace ordinentur, in suis tamen possint ordinibus remanere, quia simoniaci non sunt. Verum super eo, quod in quarto et quinto gradu consanguinitatis quidam in provincia tua dicuntur esse conjuncti; propter duritiam populi talia matrimonia, licet sint contra sacrorum canonum institutionem contracta, sub silentio, et dissimulatione praetereas; et ne similia de caetero matrimonia contrahantur, universis generaliter studeas in communi synodo sub interminatione anathematis prohibere; decernens quod talia matrimonia, si post prohibitionem tuam contracta fuerint, irrita debeant esse; et tu deinceps, si in praescripto gradu consanguinitatis contracta inveneris, cassare nequaquam omittes. Uxores autem juxta Divinae vocis praeceptum et commonitionem Apostoli dimittere nullus praesumat, nisi sola fornicationis causa; et si quis uxorem suam

ob aliam causam dimiserit, eum ad ipsam celerius recipiendam auctoritate nostra et tua arctius studeas districtione Ecclesiastica coercere; et si eam ob causam fornicationis dimiserit, vel ei reconcilietur, aut ipsum ea vivente continentiam servari compellas. Datum Beneventi II. kalendas Februarii.

(Ugyanott III. köt. 191. l.)

---

## 71.

*III. Sándor levele a spalatoi káptalanhoz egy javadalmától megfosztott kanonok visszahelyezése tárgyában. 1170.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Archidiacono, Archipresbytero, et Canonicis Spalatensibus salutem et Apostolicam benedictionem. Litteras, quas nobis vestra devotio destinavit, benigne recipimus; ex quarum tenore comperimus, quod Cern. Concanonicus vester, Ecclesia sua nulla sit alia de causa privatus, nisi quod pro dolore capitis, sicut ei fuerat adjunctum, in Ecclesia legere semel neglexit. Unde quoniam haec facilis et levis culpa fuit, quam debuerit ita dure tractari, discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si alia causa non fuit suae privationis, nisi quam nobis exposuistis, ei Ecclesiam suam, omni excusatione et appellatione cessante, in integrum auctoritate nostra restituatis, et in pace faciatis dimitti. Satis enim fuit ei ad poenam usque ad nos laborare. Si autem pro alia culpa fuit expoliatus, vos causam audiatis, et ita fine debito terminetis, quod idem C. non possit conqueri se injuste gravari. Datum Beneventi Nonis Aprilis.

(Ugyanott III. köt. 191. l.)

---

## 72.

*Gellért spalatoi érsek papságának tudtul adja, hogy legközelebb székhelyébe vissza fog térni. 1172.*

G(erardus) Dei gratia Sanctae Salonitanae Ecclesiae humilis Minister, et Apostolicae Sedis Legatus, L. Archipresbytero, Primicerio, nec non Sacristae, Walgot Acolytho, universoque Clero Spalatensi salutem, et orationes in Domino. In intrinseca confidentia, et pura dilectione, quam circa vos hactenus habuimus, et a modo habere speramus, non modica jugiter admiratione tenemur, quare vestris litteris per nuncios istos non fuimus visitati. Comes etenim cum populo litteris et viva voce verba quaedam significavit, volentes nos ad propria utcumque reverti. Nos nimirum Ecclesiam nostram injuriam aliquam perpeti nequaquam volentes, vobis intimare curamus, domini videlicet Papae et cardinalium consilio tali tenore adquiesse, quod praesentium latores ad propria debent reverti, et Comes cum universo populo a majori usque ad minorem, praeter manualem fidem jam datam, juramenta super sancta Evangelia solito more debent facere, hoc modo; quod ipsi bona fide, et sine aliquo malo ingenio defendant nos, et omnia nostra, et aliquam injuriam perpeti pro eorum posse non permittant, nec cogant nos, nec cogi sinant ad Constantinopolitanum Imperatorem, aut alibi. Quibus juramentis exhibitis praeparent navem competentem, saginam, vel aliam; et eam usque bestiam ducant, in qua nos, et omnia nostra honorifice valeant deportare. Nos utique in partibus illis usque ad kalendas Januarii Domino concedente erimus praeparati. Quod si effectui mancipari non poterit, adnitamini, ut nos in curia commorantes nostris reditibus possimus visitari; adeo enim laboravimus, quod universa, quae nobiscum apportavimus, parum aut nihil habere videmus. Timemus enim, quod si jam dicta executioni mandata non fuerint; domini Papae indignatio super vos non extendatur.

(Ugyanott III. köt. 193. l.)

## 73.

*Péter áldozár adakozása sz. Mihály temploma számára Spalatóban. 1173.*

In nomine Christi Amen. Ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi anno millesimo centesimo septuagesimo tertio, die XX. mensis Octobris.

Ecce ego Presbyter Petrus cum essem possessor Ecclesiae Sancti Michaelis in Sabulo, quia pertinebat ad me jure praedecessorum meorum, et ex ordinatione majorum nostrorum, et pro memoria posterorum nostrorum, et ne exeat a posteris nostris Ecclesia haec, emi unum terrenum supra Ecclesiam Sancti Michaelis in collibus, denariis octo a Pallino, qui fuit de Regustina, et dedi illud huic Ecclesiae.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 196. l.)

## 74.

*Egy bolognai kanonok levele Rainer spalatoi érsekhez, melyben szerencsékivánatait kifejezi. 1175.*

Venerabili patri ac domino Raynerio Dei gratia quondam Calliensi Episcopo, nunc eadem Divina dispensatione Spalatensi Archiepiscopo, M. Bononiensis Ecclesiae solo nomine Canonicus se ipsum, et si quid est, cum omnimodae subjectionis obsequio. Veram animi deuotionem verborum adminicula non desiderare, dilectioni vestrae scio non esse incognitum, quia magis animorum affectu, quam verborum lepore devotionis amorem maxime honestum conciliari nemini vel

aliquantum perito venit in dubium. Inde est, pater venerande, quod cum vera et indissolubili moris necessitudine me vobis benignitate vestra credo copulatum, verborum solemnitate postposita, ad id quod intendo, succineta narratione existimo decurrendum. Verum, quia vestrum semper desidero statum videre prosperum, meum quoque litteris significare vobis non credidi inhonestum. Noveritis siquidem vestra prudentia, per Divinam gratiam (me) satis bene pro tempore permanere, ac de vestra honoris excellentia jugiter in me ipso quamplurimum congaudere. Meae itaque parvitatis litteras solertia vestra nunc sane recipiat, et me adeo suum pura mentis intentione cognoscat, ut sim penitus ad omne obsequium, quod a vestra mihi fuerit paternitate injunctum. Ad haec igitur clementiam vestram propensius exorando deposco, quatenus latorem praesentium non detinentes apud vos, personae vestrae ac dignitatis statum mihi desideratissimum per eundem portitorem vobis fidelissimum, mihique carissimum, vestris litteris parvitati meae significare non dedignemini.

(Ugyanott III. köt. 195. l.)

## 75.

*Spalatóban a szent Péter monostora és több ottani lakos közti egyenetlenségek elintézése. 1176.*

In Christi nomine Amen. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo septuagesimo sexto, Indictione vero nona. Regnante domino nostro Manuele Sanctissimo Imperatore, et in Sede Beati Domnii presidente domino Rainerio venerabili Archiepiscopo; et in civitate Spalatina existente Comite Martino, et in buccaratu Miche filii (így) Bredani hoc actum est: Cum instantis temporis omnia sint momentanea et transitoria, et queque dilapsa nullum ulterius

possint habere recursum; congruum valde ac laudabile fore asseritur, ut quecunque sint digna memoria, ea sollicitudine et cautela privilegiis annotentur; quod presentibus fidem faciant, et pro his, que scripta fuerint, omnem ambiguitatem et errorem a cordibus audientium plane removeant. Eapropter ego Johannes Sancti Domnii Sacrista et Procurator Monasterii Sancti Petri de Gomai, una cum Roberto eiusdem Monasterii Preposito, et cum Juppano Talmazo, et cum consensu omnium fratrum predicti Monasterii, et de voluntate universorum parentum hoc memoriale scribere fecimus. Factum est in prenominato tempore quidam Sclavi, Adrianiki videlicet, Predanus scilicet cum parentibus suis Sclavis; et quidam Latini, videlicet Jacobus de Aprizi, qui fuit eorum advocatus, Dabrati Cascarus, Prodanne de Cicla, P. Saulus, et Nicolaus de calo Janni, et omnes eorum parentes, insurgentes adversus monasterium Sancti Petri de Gomai, ceperunt petere terras que sunt in loco, qui dicitur Stilpiza, asserentes utique, quod prenominate terre eisdem pro suo parentatu pertinerent, et hereditario iure ipsas possidere volebant. Tandem vero ad placitum devenimus, et in presentia domini Raynerij venerabilis Spalatensis Archiepiscopi, et aliorum nobilium virorum tam laicorum, quam clericorum, nomina quorum inferius leguntur. Placitum habuimus hoc modo: Conquerebantur itaque predicti Adrianiki de prefato monasterio, quod memoratas terras sibi per violentiam et usurpationem retineret. Quibus demum Juppanus Talmazo noster advocatus de voluntate et mandato omnium nostrum ita respondit: Monasterium Sancti Petri de Gomai a longis retro temporibus sepedictas terras possedit; quas quidem terras Rossene Morislicus prius donauit Monasterio Sancti Petri de Gomai; et post mortem ipsius Rossene Morislici Petrus Slavus filius eius, et Slavizo avunculus eiusdem Petri Slavi prenominatas terras in sepedicto Monasterio confirmavit, et eas in pace et magna quiete hactenus possedit. Et quod a predictis viris donatione et confirmatione prelibate terre nostro Monasterio fuerint tradite, cartam confirmationis dimonstravimus. Et in presentia omnium assistentium perlecta fuit. Auditis igitur utriusque partis allegationibus, et visa carta confirmationis pariter, et audita ratione et iustitia dictante dominus Rainerius venerabilis Spa-

latensis Archiepiscopus iudicavit : Quod ego Johannes Sancti Domnii Sacrista et Procurator cenobii Sancti Petri de Gomai, et juppanus Talmazo predictam cartam confirmationis veram esse iuramento firmaremus; et terre sepedicte, sicut prius fuerant date et confirmate predicto Monasterio, ita essent in perpetuum; et eas in omni quietudine ac sine molestia possideret ammodo et usque in seculum. Sic autem prefate terre describuntur et terminantur; ex parte boree est mons; ex australi parte incipiunt a Stilpiza descendendo usque ad magnum lapidem, qui est supra fontem, et ab illo lapide descendendo usque ad mare; ex occidentali vero parte sunt terre de Serecla continue istis terris, incipiendo a prefato monte usque ad mare.

Huius autem placiti pro prelibatis terris duo fuerunt dati pristaldi; Dabre videlicet filius Ottoli, et Alexander serviens domini Rainerii venerabilis Archiepiscopi.

Huius autem rei isti fuerunt testes; inprimis Duimus Primicerius Sancti Domnii; presbiter Radde, Micha de Mata intrata, et Dragus juppanus.

Et ego magister Gualterius Communis Notarius huius cartule scriptor testis sum.

(Carrara Archivio Capitulare di Spalato 64. sk. ll.)

## 76.

*Jánosnak adománya szent Mihály temploma számára Spalatóban. 1176.*

In nomine Dei Amen. Anno a Nativitate Christi millesimo centesimo septuagesimo sexto currente, mensis Maji die 8.

Ecce ego Joannes pater Gaudini dedi unum terrenum Ecclesiae Sancti Michaelis in loco vocato Stabine draegie in harena pro institutione majorum nostrorum, pro memoria posterorum nostrorum.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 196. l.)

## 77.

*III. Sándor a spalatoi érseknek és a traui püspöknek meghagyja, hogy azon kalózokat, kik Rajmundot pápai aldiákont kirabolták, arra szorítsák, hogy az elrabolt tárgyakat visszaszolgáltassák. 1177.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Spalatensi Archiepiscopo Apostolicae Sedis Legato, et Michaeli Traguriensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius Raymundus de Capella Subdiaconus noster a praesentia carissimi in Christo filii nostri W(ilhelmi) illustris Siciliae Regis, ad quem fuerat a nobis et a dilecto filio nostro Jacobo Sanctae Mariae in Cosmedin Diacono Cardinali transmissus, rediret ad nos, piratae, qui erant in sagettia castri de Sevenico, in qua duo Comites erant, Nestros videlicet, et Perlat, in ipsum, et socios suos praesumpserunt violentas manus iniicere, et ei quidquid habebat in navi, valens ultra sexaginta marchas argenti, et litteras etiam nostras, et illas etiam, quam praefatus Rex nobis mittebat, ut scriptum de d — — — — pecuniae ipsius Cardinalis, ei turpiter et inhoneste auferre minime dubitarunt. Super quo itaque tanto movemur amplius, et turbamur, quanto id amplius in nostram injuriam respicit, et contemptum; cum tantam jacturam, et injurias cujuslibet Clerici, nedum Subdiaconi nostri non possemus sub taciturnitate, et silentio praeterire. Quoniam igitur sustinere non possumus, nec debemus, ut tanta praesumptio et excessus incorrectus remaneat, fraternitati vestrae per Apostolica scripta praecipiendo mandamus, et mandando praecipimus, quatenus illos duos Comites, et piratas, et raptores alios, qui in praedicta sagettia fuerunt, quantocius moneatis, ut tam litteras, quam etiam ablata nuncio memorati Subdiaconi nostri latori, praesentium, sine diminutione, et dilatione cum expensis, quas propter hoc facere coactus est, restituant; et castrum de Sevenico, cujus illa sagitta fuit, ad restituendum quicquid de his ad suas manus

devenit, diligenter inducatis. Si vero ad commonitionem commendati vestram id non fecerint, eosdem et omnes, qui tunc in praedicta sagettia fuerunt, contradictione et appellatione cessante, publice accensis candelis auctoritate nostra excommunicetis; et si nec sic infra decem dies resipuerint, in civitate Sevenici, et in alia terra Communis Sevenici, si ejus fuit ipsa sagettia, omnia Divina, praeter baptisma parvulorum et poenitentiam, prohibeatis officia celebrari. Illos autem, qui in praedictum Subdiaconum nostrum violentas manus injecerunt, sublato appellationis remedio publice excommunicatos sine dilatione denuncietis, et eos faciatis sicut excommunicatos vitari, donec universa ablata restituant, et cum litteris vestris nobis, et prefato Cardinali, nec non etiam eidem Subdiacono nostro satisfacturi ad Apostolicam Sedem accedant. Qualiter autem idem nuncius cum his, quae recuperaverit, ad nos secure possit redire, studeatis sollicite providere. Porro, si uterque Vestrum — — — sequendis interesse non poterit, alter et nihilominus exequatur.

(Ugyanott III. köt. 197. l.)

## 78.

*Azon tárgyaknak jegyzéke, melyek Rajmund pápai aldiakontól elraboltattak. 1177.*

Centum et octo marboti, et valent ultra quindecim marcas. Centum maismutine, valent novem marcas, uncia folii auri ad deaurandum, valet marcam argenti. Quatuor marce inter sterlingos et aliud argentum, valens ultra trium marcarum inter megulienses, igeunos, provinos, puglios et obolos megulienses. Scarlati optimi due canne et dimidia, valent ultra tres marcas. Pannus de lino, valet ultra quatuor marcas. Decem et octo anuli aurei, constaverunt duodecim marbotos. Duo

alii anuli aurei cum gemmis, rubinis, et alii tres vel quatuor cum aliis gemmis, tria monilia auri, gemme quedam. Sandalia ad opus domini Pape; ista omnia valebant ultra sexdecim marcas argenti, et ego non computo, nisi pro duodecim sundatum unum. Musci fere uncia, licet plus valeret, ego computo eam duas marcas. Tiriace libra una, serici albi libra una; hec duo valent marcam argenti. Zonarum braccalium retecellarum de opere Salernitano, sicut credo plus quam duodene, et una zona de opere Pessulano sine fibula, que omnia valent plus marca argenti. Sex cultelli uno vaginis, octo paria cirotecarum, duo corrigie, una cum fibulà et bracteolis argenti, et alia cum fibula de oricalco facta de esmaldo, nuces muscate, gariofoli et alie species et quinque mappe mense, ista omnia valebant ultra marcam unam. Supra — — — — a de bocherana larga et nova. Mantellum de burnete cum pellibus de conillis, capa de burneto cum pellibus de ovibus, mantellum de burneto sine pellibus, tunica et duo paria caligarum, valebant ultra tres marcas argenti. Quatuor linteamina lecti auriculare, duo paria hosarum, due male, refacie, ferra, — — — — —i martale — — — et ceteris munita, quatuor paria camisiarum, et totidem braccarum, camisum unum de fustanico albo, et alie res plures, de quibus non recordor; que omnia, si poterint inveniri, reddantur; sin autem, sint in superiori computo. Quinque uncie tarrenorum Regis Sicilie et amplius, que valebant quatuor marcas. Ista non habeo recuperata. Recuperavi librum breviarii et psalterium unum, quod fuit clerici, qui mecum erat XII. anulos. Gramatam unam et aliquot gemmas. Seinoretus clericus qui mecum erat, amisit duos mantellos, unum irridem, et alium de bruno Flandrensi, ambos cum pellibus cuniculinis, capam nigram cum pellibus agninis, linteamina lecti, et sicut firmiter asseverabat, XV marbotinos et novem obolos masmutinos, camisum, camisias et braccas, et alias res plures.

Jordanus camerlingus meus mantellum, denarios et quedam alia ibidem amisit.

— — — eius quidem est condictum.

(Carrara Ferencz, Archivio Capitolare di Spalato, Spalato 1844. 69. l.)

## 79.

*III. Sándor pápa a spalatoi érseket arról tudosítja, hogy a közte és a jádrai érsek közt keletkezett egyenetlenségek elintézését Rajmund pápai aldiákonra bízta. 1177.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Spalatensi Archiepiscopo, Apostolicae Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum inter te et venerabilem fratrem nostrum Jadrensem Archiepiscopum super Episcopatu de Fara controversia agitetur, caussam ipsam dilecto filio Raymundo de Capella Subdiacono nostro, quem in Sclavoniam Legatum Apostolicae Sedis dirigimus, duximus committendam. Quia cum sit litteratus, providus, ac discretus, speramus, quod eadem causa sub examine suo dignum debeat effectum sortiri. Mandamus itaque fraternitati tuae, atque praecipimus, quatenus (si) ab eodem subministro nostro propter hoc vocatus fueris, per te, vel per sufficientem responsalem ejus praesentiam adeas; et quod ipse inde statuerit, suscipias firmiter et observes. Si vero alterutra pars appellaverit, eidem Subdiacono dedimus in mandatis, ut ipse nihilominus rationes et allegationes hinc inde diligenter audiat, testes appellatione cessante recipiat, eorumdem juratorum depositiones studiose conscribat, atque nobis transmittat, praefigens utrique parti terminum competentem, quo debeant cum ipsis attestationibus et allegationibus Apostolico se conspectui praesentare. Porro si alterutra partium se absentaverit, quominus ad praesentiam ipsius Subdiaconi nostri accedat, vel requisita valeat inveniri; eidem Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut nihilominus testes alterius partis appellatione cessante recipiat, et eorum depositiones transmittat. Datum Venetiis in Rivoalto XI. kalendas Septembris.

**Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 198. l.)**

## 80.

*Rajmund bibornok és pápai követ a spalatoi tartományi zsinatot egybehívja. 1177.*

Raymundus Cardinalis de Capella Dei gratia Sanctae Romanae Ecclesiae Subdiaconus, Apostolicae Sedis Legatus. Venerabili fratri L(ampridio) Jadrensi Archiepiscopo, et caeteris Episcopis, et suffraganeis, atque Abbatibus, Archidiaconis, Archipresbyteris universis per eorum Episcopatus constitutis salutem et sinceram in Domino dilectionem. Cum dominus Papa, et Sacrosancta Romana Ecclesia nos ad Dalmatiae atque Croatiae partes propter hoc destinaverit, ut pro vigili sollicitudine Apostolica, doctrinam et ecclesiasticam disciplinam, in quantum Dominus ministraret, ibidem dilataremus; quae corrigenda essent corrigentes, et quae plantanda plantantes; salubriori habito consilio perspeximus de omnibus Ecclesiarum Praelatis, qui in nostra sunt legatione, unum celebrare Concilium, ut de communi tantorum patrum auctoritate, quae fuerint statuenda, in Domino statuantur. Volentes itaque vestris laboribus et expensis, salva honestate, in quantum possumus, parcere; ut Praelatos superioris Dalmatiae non videamur nimium fatigare; in Spalatensi civitate, in loco sat magni confinii, et tam propinquo vobis, quam eis, praedictum Concilium auctore Domino duximus celebrandum. Ideoque universitati vestrae mandamus praesenti scripto, et auctoritate domini Papae, cujus vices licet indigni gerimus, firmiter praecipimus, quatenus ad praedictum Concilium, quod in praedicta civitate Spalatensi proximis kalendis Septembris, Christo permittente, sumus celebraturi; ad eandem diem, contradictione et occasione cessante, accedatis, ut quae ad honorem Dei, et utilitatem vestrae Ecclesiae, ad salutem animarum, ibi statuta fuerint et ordinata, tanquam obedientiae et disciplinae filii scire studeatis, et observare, subditosque vestros ad eorundem observationem diligenter exhortari, et com-

monere; ut sic in diversis talentis foenerantes, una cum grege vobis credito ad vitam mereamini pervenire sempiternam. Si quis autem vestrum in hac parte, quod non credimus, inobediens extiterit, qui ad praelibatum Concilium non veniret, sciat se procul dubio canonicae sententiae subjacere. De cetero praefatum Lucarem familiarem nostrum, quem pro saepe dicto Concilio vocando ad vos dirigimus, fraternitati vestrae commendamus, rogantes affectuose, et mandantes, quatenus eum benigne tractetis, et nostri amoris, ac Sacrosanctae Romanae Ecclesiae intuitu, sic liberaliter benefaciatis; scientes, quod si eum, uti decet, honoraveritis, nos valde gratum habebimus et acceptum, et pro temporis opportunitate libenti animo vobis inde curabimus respondere.

(Ugyanott V. köt. 61. l.)

---

## 81.

*Lampridius jádrai érsek levele a Spalatóban tartandó zsinat ügyében 1177.*

— — — — Spalatensi Primicerio, et ejusdem Sedis toti venerabili Capitulo, Majoribus et Magistris et dominis — — — — uti fratribus; nobilissimo E. Comiti, suo carnali consanguineo, et ordine filio spirituali, et omnibus ejusdem civitatis hominibus — — — propinquis — — — salutem, orationem et — — — est. Qualiter nobis Dalmatinis Spalatensis Ecclesia, mater, magistra, et domina extiterit, qualiterque ditioni ejus tota Dalmatia, obedientia et subjectione subdita fuerit, Dominus scit, et homines, vobisque et integre et melius scientibus non est intimandum. Inde est, quod decessorum nostrorum exempla volens multotiens prosequi, a fratribus nostris Jadrensibus multa adversa patiens, aliquando navi et rebus in ea necessariis ablatis, aliquando navi perforata et in fundum versa, ut vestrorum multi, qui

praesentes fuerunt, viderunt, et aliis multis machinationibus ac minis, huc usque venire nequivi. Nunc autem desiderio desidero venire, sed prohibeor, quoniam angustiae mihi sunt undique; si venirem, inciperent — — — — — Veneticorum dicentium, non pro Synodo, sed nostro pro impedimento, et dolo vadit; illuc amicorum civium rogantium me Venetiam ire pro Communitate, et libertate, et statu terrae Jadrensium, Sclavorum, Ungarorum, aliorum aliquorum manibus non evadam. Quapropter vobis et majoribus supplico, ut cum domino Legato terminum praefixum Synodi elongare dignemini, congruo nobis ac pacis tempore venturis Episcopis, vel importabilia nobis praecepta ac gravamina impossibilia remittat. Alioquin Summum apellamus Pontificem. Ut cupitis, valete.

(Ugyanott V. köt. 61. l.)

---

## 82.

*Lampridius jádrai érsek és Jádra város elöjárói, mint választott birák Kesse sziget birtokáról itéletet hoznak. 1177.*

Anno Domini — — — Jesu Christi 1177. mense Februario. Indictione XI. temporibus equidem Sebastiani Ziani Ducis et Lampridii Venerabilis Jadrensis Archiepiscopi, atque Dominici Mauroceni Comitis. Nos namque Lampridius Jadrensis Sedis Archiepiscopus una cum nostris Consulibus Bar — — — nice, Martino Sloradi, Petro Ro — — — itaze, et aliis nostrae civitatis nobilibus; Grisogono Judice, Damiano Sloradi, Vota — — — arra, Madio Joannis Graeci, Scioppe Michebotolage, Valentino Kessi, Praestantio — — — ichael Pance, Lampredio Vitaze, Micha Petrizi, Bolisio de Bonoguali, Martino Lip — — — a, et multis aliis hunc contractum — — — imus, volentes resecare controversiam, quae inter Arbenses, et Rogerium Dominici Mauroceni Jadertini Comitis filium de Comitatu in-

sulae Kesse vertebatur; nam praedictus Rogerius insulam Kesse, incipiendo a columpnis Canuli, et Bar — — um, ab introitu ver — — — pagum sui Comitatus, scilicet Kesse fore asserebat. E contra And — — — nas Archidiaconus, Stephanus Maldenarius Michae Arbenses Judices, Petrus Dominna Basilii, qui ad hujus negotii causam tractandam ad nos venerant, respondentes dicebant: Manifestum quidem et certum habetur, praedecessores nostros per ducentos annos et eo amplius praefatam insulam possedisse, et coluisse semper; super haec igitur vos, domine Archiepiscope, et Jadrensium Consulum, ceterorumque nobilium provideat sagacitas, si nos iam dictae insulae ca — — — respondere teneminib (igy). Nos itaque Lampridius unacum supradictis Consulibus et nobilibus, utramque partem sua justitia et ratione — — — iter destitui de his omnibus per duos — — — m habentes per legem et judicium statuen — — — — crevimus, ut Arbenses saepe dicto Rogerio, ejusque successoribus in perpetuum respondere non de — — — stabilivimus, quatenus praedicta insula Kesse communiter a Jadrensibus, Arbensibus, hominibusque — — — coli, pasci, et omnibus modis uti perpetuis temporibus debeatur. Et ut praesens contractus — — — mus, et stab — — — — ctim conservetur, Archiepiscopalis sigilli munimine firmavimus simul, et ipsum communivimus. † Ego Lampridius Dei gratia Jadrensis Archiepiscopus m. m. miss. † Ego Andreas Dei gratia Arbensis Episcopus m. m. miss. † — — — Cosmas Arbensis Archidiaconus m. m. miss. †. Ego Andreas Presbiter Saldini filius m. m. miss. †. Ego Joannes Sanctae Anastasiae Diaconus m. m. miss. †. Ego P. dictae Sanctae Anastasiae Subdiaconus m. m. miss. †. Signum David Consulis, qui hoc fieri jussit †. Signum Martini Sloradi Consulis, qui hoc fieri jussit †. — — trize Vitaze, qui hoc fieri jussit †. Signum Grisogoni Judicis, qui hoc scrib — — — †. Signum Damiani Sloradi, qui hoc fieri voluit †. Madii Johannis Graeci, qui hoc fieri voluit †. Signum Sciop — — — bolugi, qui hoc scribi voluit †. Signum Valentini Kessi — — — nee, qui hoc fieri voluit †. Signum Nicolai Mozzaci, qui hoc fieri voluit †. Signum Dobre Resinne, qui hoc fieri voluit †. Sig — — — — taze, qui hoc fieri voluit †. Sig — — — — gualdi, qui hoc fieri voluit †. Signum Martini Lippe, qui hoc fieri vo

luit †. Ego Matthaeus Sanctae Anastasiae Subdiaconus, et Jadrensis Curiae Notarius — — — voluntate praescripti domini mei Archiepiscopi Lampredii, Consulum, et reliquorum nobilium scripsi, et roboravi et solito signo signavi.

Et ego Maratha Arbensis Archipresbyter ac Notarius hoc exemplum exemplavi sic — — — repperii sigillo D. Lampredii Archiepiscopi munita, nec auxi, nec minui, complevi et — — — consueto signavi.

(Ugyanott V. köt. 62. l.)

---

## 83.

*A nónai püspök és papság nyilatkozata a papság törvénykezési kiváltságáról. 1177.*

Anno Domini MCLXXVII. Indictione XI. Tempore itaque Sebastiani Ziani Ducis, ac Andreae Episcopi et Nicolai Comitis, Stephani ac Michaelis Judicum. Nos quidem Arbensis clerus hanc testamenti cartulam fieri facimus posteris perpetuo habendam. Igitur cum praefatus Episcopus ac Comes et Judices una insimul cum aliis nobilibus hominibus, post altare Sanctae Mariae causa Consilii congregati essent; tunc quidam Diaconus Johannes nomine proclamavit, se vim pati a Comite dicens: Ego namque cum sim major omnium domus meae, et mater vidua, fratres ac sorores sub me sint, unde ego de eis rationem facere debeo domino Episcopo meo, dominus Comes me cogit sibi rationem facere. Tunc vero praenotatus Episcopus et clerus dederunt se in testimonium praedictorum Judicum ac aliorum nobilium de hoc jure Ecclesiae. Ipsi nempe in Consilio venerunt et convocato Consilio testati sunt ita: quatenus clericus cum sub se matrem viduam habet, et ipse aetate omnium fratrum ac sororum major est, et una insimul omnia communiter habent, et omnia communiter inveniunt ac perdunt, et hoc probabile esse potuit, cui clericus ra-

tionem facere debet ipse et omnis eis domus, et si alias frater aut soror alicujus clerici in matrimonio se vinxerit, et a clerico exierit, et in domu per se moratus fuerit, jam ille non debet alicui rationem facere nisi Comiti; et clericus cum subjectis Episcopo. Praedicti Judices testes; Albertus Betraldi testis. Dabrava Teodori testis. Petrus Zuanc testis. Petrus Canatalie testis. Diminna Baxilii testis. Micha Silvestri testis, et nonnulli alii. Ego Stephanus Sanctae Arbensis Ecclesiae Diaconus ac Notarius scripsi ac roboravi. Ego Gabriel scriptor Sacri Palatii Notarius hoc exemplar exemplavi; et sicut in exemplari continebatur, ita et in isto continetur, nihil addens vel minuens, nisi quas in eo inveni existere litteras, plus minusve; et roboravi signo meo atque §. Ego Michael Federici Dragi Sacri Palatii Notarius hoc exemplavi, nihil addens vel minuens in eo, quod summam mutet, vel tenorem; et signum meum imposui consuetum.

(Ugyanott V. köt. 237. l.)

---

## 84.

*Máté nónai püspök a spalatoi érseket kéri, hogy őt a pápa előtt az ellene támasztott hamis feladásra nézve pártfogolja. 1177.*

Suo venerabili patri ac domino Rainero Sanctae Salonitanae Ecclesiae Archiepiscopo, et Apostolicae Sedis Legato Mattheus Sanctae Nonensis Ecclesiae Episcopus licet indignus salutem, et debitam reverentiam. Visis vestrae Paternitatis litteris, tam corde, quam animo pergavisus fui, et ad servitium vestrum, sicut vester clientulus vidit, fervens fui, et in omnibus undique negotiis me vivente, et Deo concedente semper ero. Notificamus vobis, sicut patri ac domino, de quodam nostro negotio, videlicet de una muliere de Clino, quae de nobis ad Curiam domini Papae cum fallaciis fecit querimoniam de decima nostra, quam nostri antecessores semper manute-

nuerunt, quod Apostolicus fecit ei privilegium, quod de caetero nec de decima, nec de clero illius civitatis potestatem haberemus. Unde deprecando, sicut discreto ac religioso domino, rogamus vobis amore Dei, et nostro parvo, et fratrum nostrorum servitio, ut in constituto tempore auxilium vestrum nobis praebeatis. Et alterum notificamus vobis, quod Legatus domini Papae mala voluntate recessit a Jadrensi Archiepiscopo; et appellavimus ad Romanam Curiam pro Joanne filio Bernardi, qui fecit Archidiaconum esse voluntatem suam, et totius Cleri suae civitatis. Sciatis, quod Magister F. ivit, et R. vult ire Lombardiam.

(Ugyanott III. köt. 199. l.)

---

## 85.

*Gergely antibari érsek, a spalatoi egyház primási fönökségét elismeri. 1178.*

Venerabili patri suo, et domino R(ainero) Dei gratia Sanctae Salonitanae Ecclesiae Archiepiscopo, Apostolicae Sedis Legato G. Antibarensis minister licet immeritus salutem cum reverentia. Ex antiquis rescriptis et monumentis antecessorum meorum, et diversis aliis conjecturis veritatem perpendens, quod Salonitana Ecclesia totius Dalmatiae dominatum et primatum quondam obtinuit; et quod Diocletiana Ecclesia, cujus vicem Antibarensis Ecclesia in se recto transtulit consilio, in Metropoli praedictae Salonitanae Ecclesiae consensu se ordinavit, reverentia suae matrici servata; satis et satis mecum reputans, tam gravissimum excessum potius cum honore sepeliendum, quam quod ut ad consequentiam et exemplum traheretur, ut illa nobilis Ecclesia, tam nitidissimis monumentis decorata, diutius in tantum sua privaretur nobilitate. Hinc enim quoque curiosus satis permansi, volens debitam decenter reverentiam Dominae meae firmiter exhi-

bere, nuncium certum hoc agendi per me non tamen inveniens; tandem dominus noster, et verus, qui pia gubernatione quemlibet amplectitur, fidelissimos nuncios vestros Magistros F. et R., qui supra certa servitia vestra tractare procurant, mihi multa volventi dirigere destinavit, quorum avidis precibus — — — et quibus inclytam vestram voluntatem referentibus, jam Ecclesiam vestram in matrem, et dominam recognoscere destinavi, et ei debitum honorem, et reverentiam, ceu dominae speciali exhibere. Ita tamen, quod mihi ad pallium ad vestrum servitium a Curia Romana inquirendum, tamquam in negotio proprio curiosius existatis; et quod consilium, auxilium, et autorium huic Ecclesiae Antibarensi, cum successoribus meis, perpetuo vos, et vestri successores impendatis; et quod dominus Papa hoc velit, vobis incumbat. Me autem eidem hoc domino Papae attestaturum personaliter vel internuncio omnino fore sciatis.

(Farlati, Illyricum Sacrum, III. köt. 200 l.)

---

## 86.

*III. Sándor pápa nyilatkozata, hogy a jádrai érsek a gradoi patriarcha primási fönöksége alatt álljon. 1179.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri T(hebaldo) Jadertino Archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Ex fraternitatis tuae litteris et relatione illorum, qui litteras portaverunt, te apud Fossam Novam dolenter audivimus infirmari. Compatientes autem infirmitati oramus, ut fortior per gratiam Omnipotentis resurgas, et Apostolum imitatus glorieris in infirmitatibus tuis, ut inhabitet in te virtus Christi. Ex ipsarum quoque litterarum tenore nobis innotuit, quod clerus et populus civitatis tuae, licet te honorifice susceptum devote ac reverenter audivissent, postea verbo de promittenda venerabili fratri nostro Gradensi Patriarchae obe-

dientia, intellecto turbati et moti sunt ultra modum. Miramur autem plurimum, quod sicut te significante accepimus, adquiescunt, ut eorum Archiepiscopus a praefato Patriarcha consecrationem recipiat, et ad ipsius Concilium vocatus accedat, confirmationem autem electionis a Patriarcha fieri, vel ad eum appellari firmissime contradicunt. Sane major aliquid est consecratio, quam confirmatio electionis, sicut evidenter apparet. Consecrari quidem non potest quis, nisi ab eo, qui plenitudinem habet Pontificalis officii. Confirmari autem electio alicujus ab electo Metropolitano vel Primate potest, aut etiam a Capitulo, si Ecclesia vacat. Appellationes vero a Metropolitano ad Primatem fieri canonicum est, et in Gradensi et Jadertina Ecclesiis a tempore felicis memoriae praedecessoris nostri Papae Adriani hactenus observatum. Ceterum Venetia in unitate Catholica laudabiliter stetit, et fuit Civitas refugii Episcopis et aliis Ecclesiarum Praclatis, qui de Lumbardia, Tuscia et Marchia a sedibus propriis instante schismate illuc divertere voluerunt; in reformatione quoque Ecclesiae Imperii, qualiter Sedem Apostolicam adjuverint, et honoraverint, ad tuam credimus notitiam pervenisse. Quia igitur sollicitudini tuae manet, subjectos a praesumtione sua compescere, cum non debeamus sequi populum, sed docere; nec tibi molestum videri debet, obedire jam dicto Patriarchae velut Primati, quum scriptum sit, qui se subsit alii esse propositum, non moleste ferat aliquem sibi Praelatum, sed obedientiam, quam exigit, ipse dependat, fraternitatem tuam per Apostolica scripta monemus, mandamus, atque praecipimus, quatenus infra tres menses postquam Jadertinam inieris, pergens Venetias, eidem Patriarchae obedientiam et reverentiam Primati debitam, occasione et excusatione cessante, promittas et impendas, et clerum et populum tuum ad id, sicut te decet, inducas, ita quod ipse Patriarcha continue materiam conquerendi non habeat, nec inter Venetos et Jadrenses gravis ex hoc et periculosa discordia oriatur. Alioquin usum tibi palii interdicimus, et te consecrandi suffraganeos tuos, et Ecclesias dedicandi auctoritate privamus. Datum Anagnoni VIII. Calendas Decembris.

(A „Liber Pactorum" czímü velenczei államkönyv I. köt. 62. lev.)

## 87.

*III. Sándor pápa a jádrai érsek felszentelése tárgyában nyilatkozik. 1179.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Gradensi Patriarchae salutem et Apostolicam benedictionem. Cum defuncto Jadrensi Archiepiscopo clerus loci in terra non possit electionem concorditer facere; quosdam de clericis et laicis suis ad nostram praesentiam destinarunt, plenam eis potestatem praebentes eligendi Archiepiscopum, vel recipiendi quem eis Apostolica Sedes decerneret providendum. Qui siquidem venerabilem fratrem nostrum Egubiensem Episcopum, virum religiosum, et honestum in Archiepiscopum suum pariter elegerunt, et nos electionem ipsius confirmantes, ipsum eis concessimus in pastorem. Unde quod idem Archiepiscopus de manu tua consecrationis munus, sicut Ecclesiae tuae privilegium continet, non accepit, cum ipse Pontificali officio praedictus consecratione tua, vel nostra nequaquam egerit, statuimus quod nec tibi, nec Ecclesiae tuae debeat in posterum praejudicium generari, sed prout in eodem privilegio continetur, tibi, tuisque successoribus Jadrenses Archiepiscopi tam consecratio, quam confirmatio reservetur. Datum Laterani XVIII. Calendas Julii.

(A „Liber Pactorum" czímű államkönyv I. köt. 63. lev.)

## 88.

*Malichnik tengermelléki zsupánnak és rokonainak egyezkedése Arbe sziget közönségével. 1179.*

Anno Dominicae Incarnationis 1179. Indictione XII. Nos quidem Maljchnicus filius Borisclavi Jupani, una cum fratre meo Strojano Jupano, et Porugano, ac Mirco filio Bogdani Jupani, et aliis nostris parentibus; cum in Ablana fuimus insimul cum Andrea Arbensi Episcopo, Stephano, et Micha Judicibus, Drabana Theodori, et aliis nobilibus, missi causa pacificandi controversiam, quae inter nos et Arbenses erat; pacificata controversia, placuit nobis renovare pacem et amicitiam cum Arbensibus, ita, ut ipsi securi, et omnia eorum secura, tuta in partibus nostrae dominationis sint, ac pro posse nostro — — — possessio nostra, quae a parte maris est, sit communis tam vobis, quam nobis, pascendi, laborandi, venandi, et quidquid placuit, faciendi; et e contra nos et nostra omnia sint secura in dominatione vestra. Insuper ecclesia Sancti Nicolai, quam aedificavimus, volumus, quod Arbenses sint haereditarii ex ea, sicut et nos; omnia, quae ad eam pertinent, communia sint tam Arbensium, quam nostrorum. Unde nos jubemus hanc cartulam fieri perpetuae memoriae commendandam; ut a modo in antea, et in perpetuum hoc firmum, et stabile permaneat.

Ego Stephanus Arbensis, et Ecclesiae Diaconus ac Notarius jussu eorum scripsi, et roboravi VI. kalendas Novembris.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. köt. 238. l.)

## 89.

*Gergely antibari érsek levele Valter spalatoi kanonok és pápai követhez, melyben a spalatoi egyház primási főnökségét elismervén, megyéjének megszorult viszonyairól panaszkodik. 1180.*

Magistro Gualterio inclito Spalati Canonicoet Sancte Romane Ecclesie Legato G(regorius) Diocletianc atque Antivarine Ecclesie humilis Minister salutem et sincere dilectionis affectum. Dignitatis Vestre litteras, quas nobis direxistis, summa cum reverentia suscepimus, et earum continentiam intelligentes, innumeras benignitati vestre grates rependere curamus. Quoniam Ecclesie nostre clementer sollicitudinem gerens, que valde nobis congruunt, cum Comite et ceteris nobilibus Spalati locuti estis, quorum prudentie et caritatis compago nobis semper consulere consuevit. Nam Salonitanam Ecclesiam Primatum in tota Dalmatia provincia, et nostre Ecclesie matricem fuisse non ignoramus. Unde in nullo nobis convenit ab ea discrepare, set auxilii et consilii commodum sperare. Itaque magna controversia superveniente, ciuitati nostre a magno jupano factum, quod vobiscum locuti fuimus, prosequi nequivimus; octingentos namque perperos, quos in preterito anno coacti sibi dare promisimus, nunc cum violentia exigit, et quia persolvendi facultas non adest, agrorum nostrorum reditibus ammissis, iterum in nos sevit, iterum minatur juxta quod presbiter Maraldus lator presentium, ocularia fide poterit vobis referre. Unde in tantis perturbationibus et pressuris positi, omnes gemunt at dolent. Knesius quoque Michahel, cui Diocletiane Ecclesie cura et sollicitudo non modica est, ab avunculis molestatus ad ea, que nos cupimus nunc intendere minime valet. Tamen in proximo superna gratia concedente nostre Ecclesie commodum prosequi, et usque ad effectum perducere vestro consilio et auxilio indubitanter speramus.

(Eredetie a bécsi cs. k. titkos levéltárban.)

## 90.

*Izsák, a spalatoi érsek helyettesének ítélete az ottani szent Péter monostor birtokának tárgyában. 1180.*

In Christi nomine Amen. Anno Dominicae Incarnationis millesimo centesimo octogesimo; VII. Indictione; existente Petro filio Chitleni venerabili Spalatensi Archiepiscopo, Issaac Sancti Stephani Abbate praedicti Archiepiscopi Vicario. Insurrexit Cirne filius Chrappe adversus Monasterium Sancti Petri de Gumajo, et placitavit cum eius Abbate Ruberto ante praedictum Archiepiscopi Vicarium Isaac de terris, que sunt a Belayo ad murum, scilicet ad caput pontis; quas terras Cirne dicebat esse suas. Set quia nullam ostendebat certitudinem, et monasterium eas possidebat, et scriptum ostendebat, iudicavit monasterio, quod eas iuramento firmaret, et placitum obtineret. Quod iuramentum Talmatius Sancti Petri jupanus ibi fecit astantibus testibus Magerro et Duymo Pinose, et etiam predictus Abbas Issaac suum Prepositum Martinum pristaldum dedit.

Ego Sabatius subdiaconus, Communis Juratus Notarius precepto Abbatis Issaac hoc breve scripsi.

(Carrara Ferencz Archivio Capitolare di Spalato 66. l.)

## 91.

*III. Sándor pápa a Buci szigeten lévő, sz. Szilveszter apátságát apostoli pártfogásába veszi. 1181.*

Alexander Episcopus servus sevorum Dei dilectis filiis Abbati monasterii Sancti Silvestri de insula Buci, eiusque fratribus tam praesentibus quam futuris regulari vita professis in perpetuum etc. Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et praefatum monasterium Sancti Silvestri, quod in Insula Buci situm est, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus; statuentes, ut quascunque possessiones, quaecunque bona idem monasterium in praesenti iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis praestante Domino poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum, in quo praefatum monasterium situm est, cum ipsa insula, et aliis suis pertinentiis; in civitate Spalatensi ecclesiam Sancti Silvestri cum pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Michaelis et ecclesiam Sancti Nicolai in insula, quae dicitur Lissa, cum earum pertinentiis, et possessiones alias, quas habetis in eadem insula. Sane novalium vestrorum, quae propriis manibus aut sumptibus colitis, seu de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere praesumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos e saeculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis aut astutia seu violentia proponatur; nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et Beatae Virginis, providerint eligendo. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas

sit, praefatum monasterium temere, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet fatigare vexationibus; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva Sedis Apostolicae auctoritate, et Dioecesani Episcopi secundum canonicam justitiam. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, saecularisve persona hanc nostrae concessionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri alienus fiat, atque in extremo examine Divinae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum Judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen.

† Ego Alexander Catholicae Ecclesiae Episcopus.

† Ego Baldus Ostiensis, Velitrensis Episcopus.

† Ego Theodinus Rufinae Sedis Episcopus.

† Ego Paulus Praenestinae Ecclesiae Episcopus.

† Ego Joannes Sancti Marci Presbyter Cardinalis.

† Ego Presbyter Petrus Cardinalis tituli Sanctae Susannae.

† Ego Vivianus Sancti Stephani in Monte Presbyter Cardinalis.

† Ego Cynthius Presbyter Cardinalis Sanctae Caeciliae.

† Ego Ugo Presbyter Cardinalis — — —

† Ego Arduinus Presbyter Cardinalis Sanctae Crucis in Jerusalem.

† Ego Marcus Presbyter Cardinalis Sancti Marcelli.

† Ego Laborius Presbyter Cardinalis Sanctae Mariae trans Tyberim et Callixti.

† Ego Jacobus Diaconus Cardinalis Sanctae Mariae in Cosmedin.

† Ego Raynerus Diaconus Cardinalis Sancti Georgii ad — — — —

† Ego Gratianus Sanctorum Cosmae et Damiani Diaconus Cardinalis.

† Ego Joannes Diaconus Cardinalis Sancti Angeli.

† Ego Matthaeus Sanctae Mariae novae Diaconus Cardinalis.

Datum Tusculani per manus Albertisci Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis et Cancellarii IV. Idibus Maii, Indictione VIII., Incarnationis Domini anno 1181., Pontificatus vero domini Alexandri Papae anno XXII. etc.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 243. l.)

---

## 92.

*III. Sándor pápa Miroszlavot tacholmi (? zachulmi) zsupánt felszólítja, hogy az egyházat ne háborgassa, s hogy a spalatoi érseknek a tőle elvett pénzt visszaadja. 1181.*

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei nobili viro Miroslave Comiti Tacholminato. Quod tibi benedictionis alloquium non impendimus, non de duritia nostra, sed de tuis credas potius meritis provenire, quia ea te penitus reddidisti indignum. Cum enim ab omnibus Christi fidelibus Romane sit deferendum Ecclesie, que inter omnes, Divina disponente clementia, obtinet principatum, tu sicut homo ad creatorem tuum respectum non habes, nec legatum nostrum recipere, nec nostris parere litteris voluisti, quas tibi pro restituenda pecunia venerabilis fratris nostri Spalatini Archiepiscopi miseramus. Accepimus etiam, quod loca illa, in quibus cathedrales sedes olim fuisse noscuntur, ordinari libere non permittis: propter quod dilectus filius T. Subdiaconus noster in te, dum in partibus illis legationis officio fungeretur, sicut eo referente accepimus, excommunicationis sententiam promulgavit. Quia vero durum est tibi Omnipotenti Deo et Ecclesie sue resistere, cui humiliter per omnia obedire teneris, monemus nobilitatem

tuam, et tibi paterno pietatis affectu consulimus, ne Ecclesias Dei vel ecclesiasticas personas, quo minus, sicut a sanctis patribus noscitur institutum, valeant ordinari, aliquatenus inquietes. Alioquin grave anime tue periculum in Divino poteris examine formidare, si Ecclesie ipsius, dum fueris in carne mortali, filialem obedienciam ac reverenciam sicut spirituali matri neglexeris exhibere. Datum Viterbii Nonis Julii.

(Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium Historiam illustrantia, Roma 1863. 1. l.)

---

## 93.

*III. Sándor pápa Theobald aldiakont apostoli követnek küldi Dalmátiába. 1181. körül.*

Alexander Episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, et dilectis filiis nobilibus viris, Comitibus, Baronibus, universo Clero et populo per Dalmatiam et totam Sclavoniam constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Ordo postulat rationis, et cura injunctae nobis administrationis exposcit, ut qui sumus in supremo examine rationem de omnibus reddituri, de salute omnium cogitemus, et studeamus per nos et alios, quae pertinent ad profectum fidelium procurare. Cum autem longe positis per nos ipsos paternam impendere diligentiam non possimus, dignum est, ut vices Apostolicas illis committamus, qui specialius nobis conjuncti sunt, et quorum prudentiam sumus et fidem experti. Inde utique fit, quod dilecto filio T. Subdiacono nostro, viro litterato, honesto, nobisque caro plurimum et accepto, in provinciis vestris officium legationis commissimus, ut vice nostra evellat et destruat, que fuerint destruenda, aedificet ac plantet, quae Domino viderit instruente plantanda. Ideoque universitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, atque praecipimus, quatenus eum sicut Legatum

Sedis Apostolicae curetis honeste recipere, et ad vocationem ipsius humiliter accedentes, quae pro statu Ecclesiae, vel salute fidelium auctoritate nostra decreverit, suscipiatis, firmiterque servetis. Alioquin si quis inobediens illi extiterit, sententiam, quam canonice idem Legatus dictaverit, nos auctore Domino ratam habebimus, nec patiemur levitate qualibet immutari. Datum Tusculani IV. Nonas Octobris.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 211. l.)

---

## 94.

*Mihály scardonai püspök és bírótársainak ítélete, Buniani-ban lévő birtokról, a Scardonába áttelepedett belgrádi (tengerfehérvári) apáczák számára. 1181.*

In nomine aeterni Dei, anno Incarnationis ejus 1181. mense Martio, Indictione quarta decima, Jadrae, temporibus domini Thebaldi venerabilis Jadrensis Archiepiscopi hoc actum est. Ego in Christi nomine Michael Scardonensis Episcopus, residentibus mecum magnifico Marino Ragusino, Nicolao Sancti Petri Plebano, Drase et Martino Capellanis meis, Reinerio Quinqueeclesiensi, magnifico Laurentio, Purce, Bratonia sacerdotibus, Votchania Judice, Nicolao Molcac, Dimitrio Sclavo, Petro Sloradi Consule, Blanculino, Domachia, Strechia, et Gaudio Mutagange, Lampredio, Vitaze, ac Botta; quod jam in mea praesentia actum fuerat, intimare curavi; quippe cum non minus sit peccatum veritatem tacere, quam proferre mendacium. Venit equidem Petriz filius Michaelis Pance, Sanctorum Dimitrii Martyris et Thomae Apostoli Advocatus respondere pro eisdem Ecclesiis de quibusdam terris, quae sunt in loco, qui dicitur Bubniani, quas moliebantur invadere Saracenus filius Bessiani et Bruconia; praefati vero Saracenus et Bruconia in nostra praesentia positi post litis contestationem

inducias postularunt — — — — ad causae decisionem illis terminum primum, secundum, tertium, quartum et quintum praefiximus, consideratis temporibus, et ambarum partium opportunitatibus; audito quod apud Jadram Farcasius Palatinus Comes domini mei Regis Ungariae, et cum eo Flasconus Tinensis Episcopus, et Machareusius Comes, et plures nobiles viri Sclavoniae essent, ad illos pergere studui, in quorum praesentia, et mea, et ad quorum collaudationem volens, quod ratio ita definiri deberetur; praedictos Saracenum et Bruconiam citavimus, habito, et dato illis ultimo termino, ut ad litem contestandam, si de causa confiderent, accederent responsuri; sin vero, sententiae non lucrarentur examen. Ipsi vero non venientes, justa necessitatis praecedentis causa sublata, nobis dandae sententiae praestiterunt opportunitatem. Nos itaque instrumenta, testes, atque allegationes praedictorum Sanctorum sufficientes esse cernentes, de consilio omnium astantium, Episcopi, et Comitum, pro Ecclesia Sanctorum Dimitrii et Thomae, sententiae corroborationem nostra auctoritate firmavimus, terram a praedictis Saraceno et Bruconia invasam jure perpetuo ad Ecclesiam Beatorum Dimitrii Martyris et Thomae Apostoli reverti debere secundum regulam canonum et civilis juris, et ad ultimum per soliditatem prestaldi nobilis viri Drassenni Juppani filii Sloviniae, dominam Bonam praedicti monasterii Abbatissam in possessione praedictarum terrarum ponere fecimus, et eas perpetuo jure possidendas dedimus. Hanc utique sententiam de mandato praedicti Michaelis Scardonensis Episcopi scripsi ego Mattheus Sanctae Anastasiae Subdiaconus, et Jadrae tabellio, ut audivi, roboravi, et solito signo signavi.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 11. l. Fejér ezen okmánynak csak rövid kivonatát adta, Cod. Dipl. VII. k. 5. r. 125. l.)

95.

*Az Esztergam melleti Szent István és Tokod helységek határai.*
*1181.*

Metae Sancti Regis, data denominationis metarum Millesimo Centesimo Octuagesimo Primo: Deinde inter vineas descendendo uenit ad magnam viam, per quam itur uersus Budam, iuxta quam duae metae terreae; deinde descendendo per modicum spatium, est una meta erecta; deinde vadit ad unum pratum, in cuius medio est una meta lapidea, ubi separatur a terra Nyr et iungitur terre Capituli Strigoniensis Dorogh vocatae; deinde transeundo directe per dictum pratum, vadit ad tres metas angulares, quac sunt iuxta viam lapidosam, quas predictj homo Regis et noster ueras esse affirmarunt, quarum una separat terrae Dorogh, alia Cruciferorum Sancti Lazari et tertia Ecclesia Sancti Regis.

Metae Tokod: Incipit sub monte Keueczes, et ibidem sub monte Keueczesest meta terrea, quae pertinet ad villam Tokod, et uadit sub eodem monte usque viam, quae transit ad Dagh, pertranseundo; deinde accedendo, uadit ad unum montem, ubi sunt duae metae, quarum una est Dagh, alia Tokod; deinde ascen dit ad cacumen montis Gethe, ubi sunt duae metae; deinde descendit uersus meridiem et vadit ad metas Sapy et Dagh, ubi conuicinantur; deinde reveritur uersus occidentem et descendit penes aquam usque ad terram Vgan Cruciferorum Sanctj Regis etc.

(XVII. szazadi nem hitelesített másolatból Knauz, Magyar Sion II. 121. l.)

## 96.

*III. Béla király, Péter spalatoi érsek és Szalók nemzetségbőli Baya kértére, a Pécs melletti szent háromság, és az okuri minden szentek monostorait Temes föld birtokában megerősíti. 1183.*

Ego Bela tercius secundi Gyesse Regis filius Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rameque Rex, condescendens peticionibus Petri Spalatensis Archiepiscopi, patroni videlicet monasterij Sancte Trinitatis, quod prope Quinqueecclesias situm est, et patroni monasterij Omnium Sanctorum de Okur nomine Baya de genere Zalok, pro quadam terra, que vulgo Temes dicitur, quam pater meus bone memorie Rex Gyesse, fideli suo Paulo de genere Chaak perpetuo possidendam contulerat, quam postmodum herede carens prefatis duabus Ecclesijs pro remedio anime sue, Regie auctoritatis priuilegio roboratam donauerit, eandem sacrario, prout in litteris supradictis perspexi; priuilegio nostre Maiestatis ad peticionem supradictorum sepedictis roboraui monasterijs, signata certis metis, secundum tenorem predictarum litterarum. Mete autem eiusdem terre sunt hec: Incipit a meridionali parte iuxta villam Teustachij Almanu (Almam?), et idem fluuius Abna (Alma?) tendit ad occidentem usque Karantui, cum villa Resnohow; inde a septemtrione usque Karanseu; inde ad orientem Bermochuta; infra Thusuilliget, usque Terecheufew infra predictam siluam, et Vagiensem, currit ad meridionalem partem ad predictam Almam. Factum est autem hoc priuilegium in insula a Saulo filio Stephani Comitis Regie dignitatis Prothonotario, et a Redabano Preposito Capelle Regalis Magistro sigillatum est. Anno ab Incarnacione Domini Millesimo C.L.XXXIII., Nicolao existente Strigoniensi Archiepiscopo, Johanne Wesprimiensi Episcopo, Calano Quinqueecclesiensi Episcopo, Petro Agriensi Episcopo, Micudino Geuriense Episcopo; Dyonisio existente Bano, Farkasio Palatino Comite, Petro Curiali Comite, Gallo Culusiensi Comite, Thoma Albensi Comite.

(Szalóki Dániel családi levéltárából Véghely Dezső, Hazai Okmánytár I. köt. 1. l.)

97.

*III. Orbán pápa a boisce-i kereszteseket az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1184.*

Urbanus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Matthaeo Rectori et fratribus Cruciferariis Hospitalis Sancti Petri Boicae, tam praesentibus quam futuris communem vitam ducentibus in perpetuam memoriam. F. PP. MM. Effectum justa postulantibus indulgere, et vigor postulat aequitatis, et ordo exigit rationis; praesertim quando petentium voluntatem et pietas adiuvat, et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis pustulationibus clementer annuimus, et praefatum hospitale Sancti Petri de Boisce cum omnibus, quae in praesentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis praestante Domino poterit adipisci, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, ac praesentis scripti privilegio communimus; statuentes, ut ea firma vobis, vestrisque successoribus, et illibata permaneant. Possessiones autem istas duximus propriis nominibus exprimendas. Locum ipsum, in quo praefatum hospitale situm est cum omnibus pertinentiis suis; Ecclesiam de Boisce in partibus Sclavoniae positam, quam Nonensis Episcopus ordini vestro rationabiliter assignavit, sicut in authentico ipsius scripto plenarie continetur, vobis et successoribus vestris auctoritate Apostolica confirmamus; et quidquid habetis in loco, qui dicitur Palatium. Sane novalium vestrorum, quae propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus de vobis decimas exigere vel extorquere praesumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos e saeculo fugientes, liberos et absolutos, ad conversionem vestram recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum hospitale temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuscumque vexationibus

fatigare; sed omnia integre conserventur, eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva Sedis Apostolicae auctoritate, et Dioecesani Episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a Sacratissimo corpore ac sanguine Dei et domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

† Ego Urbanus Catholicae Ecclesiae Episcopus.

† Ego Henricus Albanensis Episcopus.

† Ego Paulus Praenestinus Episcopus.

† Ego Theobaldus Hostiensis et Velitrensis Episcopus.

† Ego Joannes Presbyter Cardinalis tituli Sancti Marci.

† Ego Petrus Presbyter Cardinalis tituli Sanctae Susannae.

† Ego Laborans Presbyter Cardinalis Sanctae Mariae trans Tyberim tituli Calixti.

† Ego Pandulfus Presbyter Cardinalis XII Apostolorum.

† Ego Albinus Presbyter Cardinalis tituli Sanctae Crucis in Jerusalem.

† Ego Melior Presbyter Cardinalis Sanctorum Joannis et Pauli tituli Pagmachii.

† Ego Adelardus tituli Sancti Marcelli Presbyter Cardinalis.

† Ego Jacobus Sanctae Mariae in Cossmidyn Diaconus Cardinalis.

† Ego Gratianus Sanctorum Cosmae et Damiani Diaconus Cardinalis.

† Ego Bobo Sancti Angeli Diaconus Cardinalis.

† Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bachi Diaconus Cardinalis.

† Ego Goffredus Sanctae Mariae in Via Lata Diaconus Cardinalis.

† Ego Petrus Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis.

Datum Veronae per manum Alberti Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis et Cancellarii VIII. Idus Maii, Indictione IV., Incarnationis Dominicae anno MCLXXXVI. Pontificatus vero domini Urbani Papae III. anno primo.

(Farlati Illyricum Sacrum IV. köt. 216. l.)

---

## 98.

*III. Béla király Sanad nejének végintézkedését a zobori apátság számára megerősíti. 1185.*

— — Paulus litteratus pro domino Thoma Abbate Zoboryensi et Conventu loci eiusdem quasdam litteras privilegiales Serenissimi Principis domini Bele quondam Illustris Regis Hungarie felicis recordacionis in anno Domini M. CC. XL. — emanatas, continentes in se de verbo ad verbum formam et tenorem privilegii domini Bele similiter Regis Hungarie aui sui sub anno Domini M. C. octuagesimo quinto confecti, nobis presentaret, in quibus habebatur manifeste, quod ipse dominus Bela Rex auus ipsius alterius Bele Regis, vxoris Sanad — — — propulsatus, cuius filius vnicus Stoyzlou, cum in quodam prelio, quod contra ipsum, videlicet dominum Belam Regem actum fuisset, letale vulnus accipiens diem clausit extremum, testamentariam inscriptionem tam filij sui quam su — — Regia auctoritate confirmasset; hec autem fuisset eorum ordinacio: agens extremis iam — — — Stoyslou sponte confessus extitisset, matri sue patrem suum videlicet Sanad donasse predium, quod diceretur Sarfew, quod quidem pre-

dium mater eius post obitum suum donasset Ecclesie Sancti Ippoliti de Zobor, cuius quidem tere mete stb.

(Tamás országbírónak 1352-ki ítéletéből. V. ö. Fejér Cod. Dipl. IX. köt. 2. r. 203. l.)

## 99.

*III. Orbán pápa bullája a lesinai püspökség, suffragani állása tárgyában. 1185.*

Urbanus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis clero, nobili viro M. Comiti et populo Spalatensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venissent ad praesentiam felicis memoriae Lucii Papae praedecessoris nostri dilecti filii B. Canonicus Ecclesiae vestrae, et judex; supervenit postmodum venerabilis frater noster P. Archiepiscopus vester, et significarunt sibi iniuriam, quam super Episcopatu Pharensi videmini sustinere. Verum licet vestrae vellet indemnitati Ecclesiae providere, et vos sicut dilectos Ecclesiae filios in vestris petitionibus exaudire, et nunciorum vestrorum acquiescere voluntati; quia tamen Jaderensis Ecclesia vacat, nec Episcopatum illum Ecclesiae vestrae confirmare potuit, ut petebant, nec antequam ipsa Ecclesia ordinetur, de negotio finiendo tractare volens, ipsum in eo, in quo nunc est, statu sine contentione manere permisit. In — — — — — discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum eadem Jadertina Ecclesia fuerit ordinata, cum nunciis partis adversae ad nostram praesentiam accedatis, vestram per nos justitiam auxiliante Deo recepturi. Parati enim sumus et in hoc, et in aliis honori et utilitati Ecclesiae vestrae, quantum secundum Dominum possimus, providere. Nolumus autem, ut rescriptum aliquod juri vestro praejudicium faciat, a Sede Apostolica, veritate tacita, impetratum. Datum Veronae II. Idus Decembris.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 245. l.)

## 100.

*Nyilatkozat Arbe sziget szokásos jogáról. 1185.*

Anno Domini nostri Jesu Christi M. C. octuogesimo V. Indictione octava. Tempore quidem Sebastiani Ziani Ducis Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae, Andreas Arbensis Episcopus quaesivit, et interrogavit duodecim homines, qui ad Ecclesiam Sancti Leonardi juraverunt indicare judicio et ostendere, quomodo navigare debeant suum Comitem; ut ipsi dicerent sub illo idem sacramento, quae esset consuetudo viduarum. Et ipsi videlicet Diminna Baxilii, Andreas Ergani, Lorentius Scorobagati, Marcius de Manica Boni, Zuanellus Sgie, Stephanus Matine, et caeteri alii dixerunt: Consuetudo viduarum haec est: Si vidua sub se filium habet clericum, qui major aliis filiis est, mater et omnes, qui sub se sunt, Episcopo subjacent de omnibus racionibus, quas Comiti facere debuerunt; similiter dicimus, quod Episcopus debet excusare tres homines quoscumque voluerit, hoc scimus et per verum dicimus testimoniis. Ego Stephanus Arbensis Ecclesiae Diaconus et Notarius interfui, scripsi et roboravi. Ego Michael Federici Dragi Sacri Palatii Notarius hoc exemplavi, nihil addens vel minuens in eo, quod summam mutet, vel valorem; et consuetum meum signum imposui.

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 237. l.)

## 101.

*Az 1185-ki spalatói tartományi zsinatnak aktái.*

### I. Synodus Provincialis domini Petri Spalatensis Archiepiscopi, celebrata in Ecclesia Sancti Andreae Apostoli.

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Anno ab Incarnatione Domini MCLXXXV. Indictione III., domino Lucio Papa III. Apostolicae Sedi praesidente, ac domino Bela III. Hungariae Regnum gubernante, et domino H(emerico) filio ejus eo vivente coronato, hoc actum est. Quoniam pastoralis officii cura, quibus spiritualium rerum summa committitur, admonet universos, ac paterna sollicitudo invitat, ut gregibus sibi creditis ita quisque providiat, quod luporum morsibus non exponantur incaute, et ne incongrua abutentes licentia terrenis commodis inhiare videantur, et ne animarum lucra omittant diligenter inquirere. Ideo Ego P. Divina favente gratia Spalatinae Sedis Archiepiscopus, videns multa enormia per nostrum Archiepiscopatum emersisse, multiplicesque subditorum errores considerans graviter pullulare, ut Domino providente excessibus tantis finem congruum imponere, atque salutaribus monitis audientes possem informare, de mandato et voluntate Summi Pontificis in nostra Spalatensi Civitate, cum omnibus Suffraganeis et Abbatibus, nec non Clericorum copia, Generalem Synodum invocata Sancti Spiritus gratia kalendis Maji celebravimus. Ubi vero anathematisavimus omnes sectas haereticorum, et eorum complicii contra Sacrosanctam Romanam Ecclesiam et ejus doctrinam oblatrantes, et omnes indebite ecclesiastici officii verberatores, et decimarum terrarum, redituumque ecclesiasticorum raptores, invasores, ac illicite retentores, nisi digna satisfecerint satisfactione. Ubi et statuimus, ut omnes usualitates antiquas, quas Ecclesia Sancti Domnii habuerat, et jurisdictiones tam in Episcopos, quam

in alium Clerum percipiendo secundum Deum habeant auctoritatem; et quod neminem ad ordinem Archiepiscopus promoveat, nisi per Archidiaconum, aut per Canonicos Sancti Domnii praesentatum, sicut in alio privilegio, quod Canonicis super antiquis usualitatibus servandis fecimus planum, est expressum. Instituimus etiam, ut officium Beatae Virginis Mariae in omnibus Ecclesiis per nostram Dioecesim omni die cantetur. Praeterea cum Parochiae Suffraganeorum nostrorum ad se invicem essent confusae, et certis limitibus nequaquam distinctae, et nullis privilegiis communitae, ita, ut ipsi Episcopi in errorem et controversiam saepe inducerentur, placuit nobis omnibus memoratas Parochias taliter distinguere ac privilegiis communire, ut de caetero unusquisque Episcoporum attributis sibi Parochiis et privilegiatis gaudeat, et nulli unquam fratrum suorum quaestionem exinde movere praesumat. Definivimus itaque pari voto et communi voluntate eorumdem Suffraganeorum, ut Archiepiscopus Spalatensis has habeat Parochias: Clissam, Scale, Sminam, Cettinam, totam Cleunam, totum Massaron, et totum Pol, usque ao Vrullam; et ubicunque sunt terrae Sancti Domnii, debent dare decimas Sancto Domnio. Insuper habeat has Ecclesias Santam Martham, Sanctum Petrum de Clobuco, Sanctam Mariam, Sanctum Stephanum, Sanctum Moysem, Sanctum Bartholomaeum.

Tiniensis Episcopus habeat sedem suam in Tenin, et habeat has Parochias: Tenin, Campum, Verchzeccam, Pset.

Traguriensis Episcopus habeat has Parochias: Trangurium, Drit, Sibenicum, et totum Comitatum Zagoriae.

Scardonensis Episcopus habeat Scardonam et Briber, Belgrad cum tota Sidraga.

Nonensis Episcopus habeat Nonam, totam Lucam et medietatem Licae.

Signiensis Episcopus habeat sedem suam in Signia, et habeat has Parochias: Signiam, Ketsciam totam, et medietatem Licae.

Corbaviensis Episcopus habeat sedem suam in Corbavia, et habeat has Parochias: Corbaviam, Vinodol, Bussan, Novigrad, Presnic, Plas et Modrussam

Pharensis Episcopus habeat sedem suam in Phar, et habeat has Parochias, Phar, Bratiam, et Lissam, Corceram Lastam, et Mulcer, et totam Crainam.

Ecclesiae vero Sancti Stephani Regis, et Capellae nostrae in honore Sancti Joannis Evangelistae, quam nos manu nostra consecravimus, hanc ordinationem fecimus: Quod ei post Archiepiscopum nullus praesit, nisi sacerdos ei ordinatus, cui hos reditus communi voluntate fratrum ibi assistentium concessimus: Vineam unam in Biaci, quam a quodam Tragurino filio Firmini Calogeorgii, justitia dictante, judicio Pirsemiri tunc Tragurii Comitis recepimus, cujus causae prestaldus est Cerne filius Cypriani. Testes sunt Petrus Jupanus filius Cregorelli, et Martinus de Benedicite, et alii quamplures. Et itidem in Biaci terram ad duos boves, bovem et vaccam.

Statuimus siquidem, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis et confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Quisquis vero ausu temerario id facere attemptaverit, indignationem Omnipotentis Dei, et nostram, ac fratrum nostrorum maledictionem, se noverit incursurum, et Sancto Domnio componat centum marcas argenti. Praecipimus insuper, quod praesens scriptum in majori Ecclesia sub cura Canonicorum servetur, qui loco nostri, dum Ecclesia vacat, tam Episcopis, in quibus Ecclesiae obedire juramento tenentur, quam universo Clero nostrae Dioecesis de jure praesunt, et auctoritatem habent imperandi; ut si alicui violentia fuerit illata, habeat illuc recursum, et si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam eorumdem Canonicorum juxta considerationem puniantur nolentes nostra statuta observare. Ut autem haec ordinatio, quam his personis eam approbantibus statuimus, Flascone Tiniensi Episcopo, Michaele Traguriensi Episcopo, Michaele Scardonensi Episcoqo, Mathaeo Nonensi Episcopo, Miraeo Signiensi Episcopo, Matthaeo Corbaviensi Electo, Micha Pharensi Electo, Isaac Sancti Stephani Abbate, Vincentio Traguriensi Abbate, Duimo Sancti Domnii Primicerio, Joanne Sacrista cum toto ejusdem Ecclesiae Capitulo, Vilcotta Archipresbytero de Clissa, Vilcotta Archipresbytero de Kileo, Gaudio Archidiacono Traguriensi cum suis clericis, Prasez Archipresbytero Scardonensi cum eiusdem Ecclesiae clericis, Desimiro Licensi Archipresbytero cum cle-

ricis eiusdem Ecclesiae, Radona Busanensi Archipresbytero cum clericis eiusdem Ecclesiae, Decomiro Nonensi Archipresbytero et Petro Primicerio, cum reliquis eiusdem Ecclesiae clericis, firma stabilisque permaneat, per Cancellarium nostrum Albertum Sancti Bartholomaei Praepositum fecimus conscribi, et insigniri propriis sigillis. Datum Spalati in Ecclesia Sancti Andreae Apostoli per manum supradicti Praepositi Alberti Cancellarii nostri.

## II. Appendix ad Concilium Provinciale Spalatense.

I. Ut Canonici, qui reditus canonicos habent, in nigris cappis, vel albis superpelliceis ad Divina officia celebranda conveniant; et dormiant in dormitorio uno. Et si aliquis ex Canonicis de mandato Archiepiscopi, qui pro tempore fuerit, vel Capituli, processerit aliquorsum, donec extra permanserit exigente necessitate, fructus praebendae suae, seu reditus suos integre consequatur.

II. Ne conventicula fiant, quae fraternitates appellantur; et ne Comes, vel alius quicumque laicus, cum Ecclesiam Rectore vacare contigerit, de domo, vel aliis rebus ecclesiasticis se intromittere ullo modo praesumat, vel personam aliquam eis praeficere.

III. Nullus in sacerdotio ducat uxorem, nec ad sacerdotii ordinem assumatur, nisi se victurum promiserit continenter.

IV. Ut nullus Episcopus presbyterum, seu clericum alterius Dioecesis accipere sine proprii Episcopi litteris, vel ordinare praesumat.

V. Ut nullus clericus Ecclesiam obtinere per laicos, vel accipere ab aliquo investituram Ecclesiae non vacantis attemptet.

VI. In causa ecclesiastica, nisi parva sit, nullius sine juramento testimonium admittatur.

VII. Moniales post annum suae probationis velamen accipiant, aut egrediantur de claustro; Abbatissa vero infra mensem electionis suae benedictionem accipiat, vel remota eadem, alia subrogetur; moniales neque lineo vestimento, neque carne utantur, nisi forte fuerint infirmitate detentae.

VIII. Si quis dimissa propria uxore acceperit aliam, nisi se correxerit, nec in vita, nec in morte sepultura, vel alia ei sacramenta ecclesiastica impendantur.

IX. De imponendis ac persolvendis decimis.

X. De usuris minuendis ac moderandis.

XI. Ne quis intra quintum consanguinitatis, vel affinitatis gradum ineat matrimonium.

XII. Qui privilegia Ecclesiae surripiunt, vel ex eis utile aliquod ex sua iniquitate abradunt; et quicumque rem mobilem, vel immobilem Ecclesiae auferunt, praesertim Ecclesiae Sancti Bartholomaei, ipso facto excommunicationem incurrant.

### III. A zsinat határozatainak kihirdetése.

Petrus Dei gratia Archiepiscopus Ecclesiae Spalatensis omnibus, ad quos haec scripta pervenerint, salutem in Domino. Quoniam aetas hujus saeculi perpetuo cursu instar fluminis delabitur, et nihil stabile et fixum retinet; praeclare ac prudenter more majorum comparatum est, ut mortalium acta et decreta litteris publicis impressa posteritati tradantur. Quare cum nos praesideremus Synodo Provinciali, quam ex mandato Lucii Papae III. cum nostris Episcopis, Abbatibus, et Clero totius Provinciae in aede Sancti Andreae Apostoli celebravimus; postquam omnia, quae agenda erant, facta et transacta essent, ut finis aliquando controversiarum omnium constitueretur, palam ediximus, ut quisque in medium proferret, quae Synodi auctoritate decerni, aut confirmari oportere putaret; nam post Synodum dimissam de hisce rebus agendi facultatem ademptum iri. Tunc Duimus Primicerius Sancti Domnii, et Canonici Aedis Metropolitanae surgentes e subselliis, exposuerunt coram nobis, quid et quantum ex antiqua consuetudine singulis annis die Paschatis post prandium sibi contribuere monachi Sancti Stephani deberent; nimirum duos verveces, duos agnellos adhuc intonsos, duas amphoras vini optimi, itemque panes triticeos quinquaginta : id, quod Isaac Abbas ejusdem Coenobii, Martinus Praepositus, Claudius, Dresedape, et caeteri monachi confirmarunt. Quamvis autem faterentur Canonici, haec omnia sibi quotannis integre ac fideliter praebita fuisse; tamen ne hujusmodi contributio aut in controversiam vocari, aut desuetudine exsolescere aliquando

posset, postularunt, ut illa omnia hisce litteris singillatim ac distincte consignarentur. Contra vero monachi ajebant, moris esse Canonicorum Spalatensium, ut singulis annis die Dominica in Albis, quae octava est post diem festum Paschalem, solemni supplicatione instituta, ad aedem Sancti Stephani adirent. Sed ex testimonio M. Episcopi Traguriensis, et Michaelis Episcopi Scardonensis, et G. Archidiaconi Traguriensis, qui legitime rogati fuerant, cognitum ac decretum est, morem illum Canonicis nulla lege praescriptum fuisse, sed plane liberum ac voluntarium esse, ejusque abrogandi vel retinendi penes ipsos arbitrium ac potestatem esse. Quocirca ne ad contributionem illam annuam vel Canonici aliquid addere, vel monachi de illa aliquid detrahere possent, haec per M. Albertum Praepositum Sancti Bartholomaei et Canonicum nostrum tabulis publicis mandari, et has tum nostro, tum fratrum nostrorum signo muniri jussimus. Datum Spalati anno 1185. Indictione 3. Lucio III. Pontifice et Bela Rege Hungariae.

IV. III. Orbán pápa megerősitése. 1186.

Urbanus Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Petro Spalatensi Archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Quae a fratribus et Coepiscopis nostris rationabiliter pertractantur, firma debent, et illibata permanere; et ne processu temporis per alicujus malitiam immutentur, Apostolico praesidio communiri. Eapropter tuis justis postulationibus gratum impertientes assensum, divisiones Parochiarum, quas de Suffraganeorum tuorum assensu fecisse dignosceris, et redigi fecisti in scriptum, pro eo, quod ex confusione ipsarum quaestiones difficiles saepius consurgebant, sicut rationabili de illorum Suffraganeorum conscientia factae sunt, et in scripto authentico continentur; et constitutiones alias, quae pro corrigendis quorundam excessibus et aliis honestis causis, congregato Concilio deliberatione provida statuistis, cum additionibus et determinationibus, quae ipsis capitulis inferius apponuntur, auctoritate Apostolica confirmamus. Ut officium Beatae Mariae ab omnibus communiter celebretur. Praeterea Canonici, qui reditus canonicos habent, in nigris cappis, vel albis superpelliceis ad Divina officia celebranda conveniant, et dormiant in dormitorio uno; et si aliquis ex Canonicis Ec-

clesiae tuae de mandato Archiepiscopi, qui pro tempore fuerit, vel Capituli processerit aliquorsum, donec extra permanserit exigente necessitate, fructus praebendae suae, seu alios reditus suos integre consequatur. Prohibuisti etiam ne conventicula fierent, quae fraternitates appellantur; et ne Comes, vel alius quicumque laicus, cum tuam Ecclesiam Rectore vacare contigerit, de domo, vel aliis rebus ecclesiasticis se intromittere ullo modo praesumat, vel personam aliquam eis praeficere — — — — clericus de communi, vel majoris et sanioris partis Suffraganeorum consilio duxerit ordinandum. Statuisti etiam, ut nullus in sacerdotio ducat uxorem, nec ad sacerdotis ordinem assumatur, nisi se victurum promiserit continenter, quod volumus etiam in diaconatus ordine observari. Ad haec insuper statuisti, ut nullus Episcopus presbyterum, seu clericum alterius Dioecesis accipere sine proprii Episcopi litteris, vel ordinare praesumat; et ut nullus clericus Ecclesiam obtinere per laicos, vel accipere ab aliquo investituram Ecclesiae non vacantis attemptet; quod si fecerit, officii, beneficiique poena mulctetur. In causa ecclesiastica, nisi parva sit, nullius sine juramento testimonium admittatur, quod in qualibet etiam ecclesiastica causa dicimus observandum. Ita vero de monialibus decrevisti, quod post annum suae probationis velamen accipiant, aut egrediantur de claustro. Quod sic tantum volumus observari, ut expulsae in aliquo loco votum suum (observent), ne redarguendae transgressionis videantur. Abbatissa vero infra mensem electionis suae benedictionem accipiat, vel remota eadem alia subrogetur; et (moniales) neque lineo vestimento, neque carne utantur, nisi forte fuerint infirmitate detentae. Et quia multi passim legitimis dimissis uxoribus superinducunt alias, statuisti, ut si quis dimissa propria uxore acceperit aliam, nisi se correxerit, nec in vita, nec in morte sepultura, vel alia ei sacramenta ecclesiastica impendantur. Quod etiam de imponendis decimis decrevisti, decernimus observandum. Illud vero, quod de usurariis, et de contractu matrimonii ante quintum consanguinitatis, vel affinitatis gradum lineam statuisti, ne videantur in aliis gradibus indulgeri, non decernimus confirmandum, vel usuram in aliquo casu permitti. Praeterea vinculo anathematis innodasti, qui auferret Ecclesiae privilegia, vel ex eis utile aliquod ex

sua iniquitate abradunt, quod quidem observari jubemus. Reliquum vero capituli, ut videlicet quicumque rem mobilem vel immobilem Ecclesiae auferunt, et praesertim Ecclesiae Sancti Bartholomaei, eadem poena plectantur; quia nimium severitatis esse videtur, non decernimus confirmandum; nolentes tamen auctoritati tuae per hoc aliquatenus derogari. Nulli igitur hominum liceat hanc paginam infringere nostrae confirmationis, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Veronae III. Idus Novembris.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 213. sk. ll. Fejér ezen fontos zsinat határozatainak csak részét közli Cod. Dipl. II. köt. 220. és 225. ll.)

## 102.

*III. Béla király megerősíti Hudának végrendeletét, mellyel ez több szolgáját szabadon bocsátja. 1186.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rameque Rex, in perpetuum. Justis petencium desideriis facilem nos decet adhibere consensum, et uota, quibus equitatis libra consentit, efficaci sunt prosecucione complenda. Hinc est utique, quod cum Hvda ageret in extremis, et ad eundem uisitandum iuissemus, pia eiusdem prece pulsati, libertatem, quam quibusdam hominibus dederat, Regia auctoritate firmauimus, et presentis scripti patrocinio communiuimus. Sunt autem eorum hec nomina : Sciget eiusque filii, Keue, Ab, Egidius et Buus. Statuimus itaque, ut nulli omnino hominum liceat iam dictos homines, seu posteritatem eorum in seruitutem reuocare. Anno Incarnacionis Dominice M°. C°. L°XXXVI°. Regnante gloriosissimo Rege Bela tercio; venerabili Job Strigoniensem Cathedram feliciter gubernante, Andrea Colocensi Archiepisco-

po; Thoma Palatino Comite, Mok Curiali Comite. Hanc Regie confirmacionis seriem Adrianus Budensis Ecclesie Prepositus, et Regalis Aule Cancellarius adnotauit.

(A pannonhalmi főapátság levéltárában létező ú. n. vörös könyvből 18. l.)

---

## 103.

*III. Béla király megerősíti a vajkaiak szabadságát. 1186.*

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Bela Dei gracia Rex Hungarie tercius, bone memorie Geyze Regis filius. Vniversis Christi fidelibus, ad quos littere presentes peruenirent, salutem in eo, qui est salus omnium. Quoniam facta queque mortalium ingrata posteritatis celat obliuio, propterea veterum sagacitate compertum est, vt successoribus litterarum officio tamquam recentia reluceant. Hinc est ergo, quod ad uniuersorum noticiam tenore presentium volumus pervenire, quod Job Archiepiscopus Strigoniensis terrarum quosdam homines de Posoniensi prouincia, Marchum et Petrum in nostram presenciam, agens contra ipsos super libertate eorum et asserens eosdem jobagiones Ecclesie prenominate; hij vero dicentes, se esse liberos et militari armatu in exercitu domini Regis equitandos, tamquam decet nobiles seruientes. Perceptis ergo ipsorum responsionibus, cum multis nostri Regni magnatibus adiudicaramus, ut utriusque responsiones testimonijs comprobarentur, quod dominus Archiepiscopus se facturum nequaquam susscepit, sed dictis hominibus comprobare permisit. Die ergo statuto, cum multis nobilibus et ignobilibus, tam magnatibus, quam seruientibus et iobagionibus castri prenominati, cum quibus ab inicio uite sue permanserant, suas libertates satis honeste comprobauerunt. Quorum responsiones nos ac nostri iustas esse considerantes, ac uoluntatem nostri patris spiritualis confringere nolentes, XII preelectos homines ex testibus predictorum, quos dominus Archiepiscopus elegit,

in sacramentum fidei adiudicavimus; tali tamen condicione, ut statuto sacramento fidei in nostra capella, terra Vayka, quam ipsi hereditariam eorum asserebant, libere eisdem cum sua libertate existeret. Qua disposicione facta, magnates nostri Regni ad reformacionem pacis, ut ipsos permitteremus nimis rogitarunt, quod et concessimus. Gracia ergo ipsorum multi nobiles nostri Regni in disponendo laborauerunt, et ipsos pacatos asserentes, tali modo, ut dictos homines cum sua libertate libere permansuros permitteret terciam partem dicte terre eisdem statuendo. Quorum disposicioni nec nos contradiximus; sed precipientes Mokvd nostro fideli, de genere Solomun, ut dictam terciam partem terre circumquaque metis assignando statueret eisdem perhenniter perdurandam. Vt igitur ipsorum libertas per calumniam processu temporum in irritum ab ipsorum heredibus nequeat prouocari, presentes litteras per Adrianum Budensem Prepositum, nostrumque Cancellarium fecimus scribi, et Regie auctoritatis sigillo muniri precepimus, et quantum iuris ordo super hac re est, adornata istorum presencia fuerat interposita: Macarii videlicet Quinqueecclesiensis Episcopi, Joannis Besprimiensis Episcopi, Micudini Jauriensis Episcopi; Thome Palatini Comitis, Mok Curialis Comitis, Dionisij Bachiensis Comitis, Esau Bihariensis Comitis, et aliorum, quam plurium vna nobiscum commoranciam. Factum est autem hoc priuilegium anno Dominice Incarnacionis millesimo centesimo octuagesimo sexto. Si quis autem violator huic nostre disposicionj exstiterit, anathema sit, et in cameram domini Regis centum libras auri soluere teneatur.

(Eredetie bőrhártyán a primási levéltárban. Knauz M. Sion I. köt. 129. l. V. ö Fejér Cod. Dipl. II. köt. 228. l.)

## 104.

*III. Béla királynak okmánya 13 szabad udvarnok számára Locsmán megyében. 1186.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Vnitatis. Ego Bela Tercius Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rameque Rex, nolens in obsequijs Regijs aliquam interuenire confusionem, seruorum meorum numerum pariter et officia distinxi. Et quia aliqui inter eos libertatis sibi nomen usurpare consueuerunt, eos, qui liberi sunt et liberi vduornicorum uocari consueuerunt, placuit nobis sub numero designare. Sunt autem in Luchman tredecim mansiones, quorum unus (így) est Thomas Comes filius Symum, liberorum vduornicorum, seruientes Regi in libertate liberorum vduornicorum. Anno Incarnacionis Dominice millesimo centesimo octogesimo sexto. Regnante glorioso Rege Bela tercio, venerabili Job Strigoniensem kathedram feliciter gubernante; Thoma Palatino; Comite Mok Curiali Comite. Hanc Regie constitucionis paginam Adrianus Budensis Ecclesie Prepositus et Regalis aule Cancellarius annotauit.

(IV. Béla király 1265-ki megerősítő privilegiumából, mely alább olvasható.)

## 105.

*Ragusa város, és Neman szerb nagyzsupán közti békekötés. 1186.*

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Anno eiusdem Incarnationis millesimo centesimo octogesimo sexto, Indictione quinta, mense Septembris, die Sanctorum Cosme et Damiani. In ciuitate Ragusii in curia domini gloriosissimi Regis W(ilhelmi Siciliarum), et domini Tribuni Archiepiscopi; in presentia Tasahgardi Regis Camerarii, ac Geruasii Comitis, cunctorumque nobilium et populi vniuersi; Perut Mendalus Jupan, et Drusinna Semiga Uidossi filii ex parte Magni Jupani Neman, et fratrum eius Comitis Strazimiri et Myroslaui; quorum locutiones audientes Archiepiscopus, Camerarius, Comes, cum nobilibus et populo, hoc ordine pacem fecerunt — — — videlicet: ut omnia mala, que retro tempore acta fuerunt inter Raguseos et Sclauos, scilicet in decimis (?), galeis, sagittis — — — — — animalium et omnium rerum, ex utraque parte usque ad diem istum in pace remaneant, et nunquam rememorentur omni tempore — — — — — tamen hereditates Raguseorum, quas antiquitus possederunt a patribus et auis suis et per se, excepto loco Ragat (et Curilla) — — — in lege habende, sint posite. Et iidem secure Ragusei per totam terram illorum, nominatim a portu Narenti, mercando, laborando, pascendo, et sua reposita recipiendo, ligna incidendo pergant, sine ullo contrario, secundum antiquam consuetudinem. Et ut tollatur decima, que ex nouo super Raguseos posita fuit. Et — — — — — denarios tollatur, per quos antea acceptum fuit. Et quod solidos nullo unquam tempore super Raguseis — — — — — accipiant, sicut prius retro tempore acceperunt, pro nulla culpa quorumlibet hominum. Item ex Sclav — — — — — — — — salvi, et nullum malum sit eis Raguseis per terram aut per mare, et nullam captionem habeant timendam. Et Sclaui de Chelmunia — — — — — ubi voluerint emant. Et quod Ragusei coram

— — — — non querant. Et quod pax pro nulla re aut culpa aliquorum hominum proici possit perpetuo — — — — — fuerit per iusticiam emendetur. Insuper, quod inimici illorum Ragusium stando illis et — — — — — Raguseorum inimici in terra illorum stando Raguseis non offendant. Hanc pacem cum Megajupano Neman, Strazimiro, Mirislavo, nos Ragusei facimus, et heredibus eorum; et terra illorum, ut perenne firma permaneat omni tempore, salva tamen iussione et ordinacione atque fidelitate domini nostri gloriosissimi Regis — — — — — — nullum quid queramus a Mega Jupano et fratribus eius sine racione. Sic nos Deus adiuvet — — — — et sancta patrocinia, et Crux Sancta, hoc, quod hic scriptum est tenere. Amen.

(✝ ѣзь ве) ли жоупань кльнь се и подьписахь.
(Én a nagy zsupán esküdtem és aláirtam.)

✝ ѣзь кнезь Мирославь кльнь се и подьписахь.
(Én Miroszlav knéz esküdtem és aláirtam.)

(Eredetie bőrhártyán, melyről a pecsétek már lemállottak, igen rongált állapotban a bécsi cs. k. levéltárban. Az ó-szláv aláirásokra különösen vonatkozik Miklosich Ferencz, Monumenta Serbica czímű munkájában, Bécs 1858. III. sz. a. Ezen békekötés tartalmát közli A p p e n d i n i M., Notizie istorico-critiche sulle antichità, storia e litteratura de' Ragusei I. köt. Ragusa 1802. 270. l., és E n g e l J. K., Geschichte des Freistaates Ragusa, Bécs 1807. 85. l.)

## 106.

*III. Orbán pápa bullája az esztergami szent János rendü lovagok számára. 1187.*

Urbanus Episcopus seruus seruorum Dej dilectis filijs Nicolao Magistro Domus Hospitalis Sancti Stephani Regis, site Strigonij, eusque (igy) fratribus, tam presentibus, quam futuris, regularem uitam professis, in perpetuum. Religiosa loca, Diuino cultui mancipata, tenemur Apostolica protectione defendere et in suis justitijs tanto propensiorj studio confouere, quanto celebrius in eis Omnipotens Dominus colitur, et devotius a fidelibus honoratur. Eapropter, dilecti in Domino filij, uestris iustis postulationibus clementer annuimus, et domum vestram, in qua Dei estis et pauperum servitio deputati, sub Beati Petri et nostra protectione ad exemplar felicis recordationis Alexandrj Papae, predecessoris nostri, suscipimus, et presentis scripti priuilegio communimus. Inprimis siquidem statuentes, ut domus ipsa semper sit hospitalitatis officio dedita, cui est discrete, ac prouide deputata, et ordo canonicus, qui in ea de auctoritate pie memorie Mamfredi (igy), quondam Prenestiensis Episcopi, tunc inter Sancte Cecilie Presbiteri Cardinalis, Apostolice Sedis Legati, secundum Deum et Beati Augustini regulam institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur; ea in canonicorum numero moderatione seruata, quod hospitalitas graue non sustineat detrimentum. Preterea quascunque possessiones, quecunque bona eadem domus in presentiarum iuste et canonice possidet, vel in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, uel Principum, oblatione fidelium, seu alijs justis modis, prestante Domino, poterit adipisci, firma uobis, uestrisque successoribus et illibata permaneant. Sane cum recolende memorie Geyza quondam Rex Hungarorum Jerosolimis, sicut in eius scripto autentico continetur, Ecclesiam in honorem Dei et ad memoriam Beate Marie semper Virginis, matris sue et Sancti Stephani Regis fecisset de suis et suorum Principum elemosinis pietatis intuitu construi,

et domum etiam hospitalem, in qua peregrini et alij transeuntes, propter Deum subsidia reciperent karitatis, et cum fratribus ipsius Ecclesie, qui domum vestram construxerant, copiosam terram ad construendas domos et ad praeparandas officinas necessarias Strigonij contulisset; id eidem domui libertatis indulsit, ut nullus in ea commorantium hospitum tributa persolueret, et insuper ad cotidianos (igy) usus ipsius domus singulis diebus de propria silua sua, que vulgo Ples (Pilis) nuncupatur, quinque currus lignorum portandi, liberam uobis contulit facultatem. Ipsum autem Principes eius, et quidam alij fideles Dei de Regno, suis in bonis operibus imitantes, predicte domui uestre predia, villas, agros, siluas, seruos et ancillas, piscinas, et alia misericorditer optulerunt, data per diacesanos (igy) Episcopos libertate, ut quicquid erat domui uestre fidelium largitione collatum, a solutione tributorum et decimarum abeatur immune. Nos itaque officio suscepte amministrationis inducti, tam ea, que prediximus, quam etiam monasterium Sancti Stephani Regis, ab omnium jurisdictione liberum, et hospitalem domum, positam in loco, qui Obon nuncupatur, et insuper duodecim naves et quinque villas — — — karissimo in Christo filio nostro Bela Illustri Ungarorum Rege, necnon Ecclesiam Sancti Stephani de pulchro, de predio, Ecclesiam Sancte Trinitatis de Aqua Calida (a budai hévvézi egyház), Ecclesiam Sancti Nicolay de Veytyo — —, Ecclesiam Sancte Ma — — — hovt, Ecclesiam Sancte Marie de Sokol, Ecclesiam Sancte Margarete de Charca, et alias Ecclesias — — — — bet earum pertinentiis, de auctoritate diocesanorum Episcoporum — — nui uestre — — — — ia omnia, que siue de liberalitate Regum, siue de (concessione) Episcoporum, uel aliorum fidelium incionabili — — — — domui uestre — — Apostolica a — — — — — egil — — — uel ab alijs ecclesiasticis, aut secularibus personis domui uestre rationabiliter in — — — hactenus — — — — — — — — in domo uestra, vel in obedientijs sibi subditis persona laica super ecclesiasticos uiros nullam habeat potestatem; sed ad eas regendas fratres, qui clerici sint et idonei, presint. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit prefatam domum temere perturbare, aut eius possessiones aufferre, uel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet uexationibus fatigare; sed omnia in-

tegre conseruentur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Salua Sedis Apostolice auctoritate. Ad indicium autem huius a Sede Apostolica percepte libertatis, unam unciam auri nobis nostrisque successoribus annis singulis persoluetis. Si que igitur in futurum ecclesiastica, secularisue persona, anc (igy) nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire temptauerit, secundo tertioue commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a Sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem, eidem loco sua iura seruantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum Judicem premia eterne pacis inueniant. Amen.

† Ego Petrus de Bono Presbyter Cardinalis tituli Sancte Susanne ss.

† Ego Laborans Presbyter Cardinalis Sancte Marie trans Tiberim tituli Calixti ss.

† Ego Pandulfus Presbyter Cardinalis Basiliensis XII Apostolorum ss.

† Ego Melior Presbyter Cardinalis Sanctorum Joannis et Pauli tituli Pamachij ss.

† Ego Adelardus tituli Sancti Marcelli Presbyter Cardinalis ss.

(Pápai jegy.)

† Ego Urbanus Catholice Ecclesie Episcopus ss.

† Ego Henricus Albanensis Episcopus ss.

† Ego Paulus Prenestinus Episcopus ss.

† Ego Jacintus Sancte Marie in Cosmedyn Diaconus Cardinalis ss.

† Ego Gratianus Cosme et Damiani Diaconus Cardinalis ss.

† Ego Rolandus Sancte Marie in Porticu Diaconus Cardinalis ss.

† Ego Petrus Sancti Nicholay in Carcere Tulliani Diaconus Cardinalis ss.

† Ego Radulfus Sancti Georgij ad Velum Aureum Diaconus Cardinalis ss.

Datum Verone per manus Alberti Sancte Romane Ecclesie Presbyteri Cardinalis et Cancellarij VIIII. kalendas Julij Indictione quinta, Incarnationis Dominice anno M° C° LXXXVII°. Pontificatus uero domini Urbani Pape III. anno II.

(Knauz Nándor, Magyar Sion I. köt. 130. l.)

---

## 130.

*A velenczeiek a Magyarország elleni háborúra készülnek. 1187.*

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno Incarnationis ejusdem M.C.LXXX.VII. die VII. mensis Novembris, Indictione VI. Rivo alto. Quum nos Aureus Magister Petrus Dei gratia Venetiarum, Dalmatie atque Croatie Dux cum nostris Judicibus et Sapientibus Consilii et Advocatoribus Communis Venetiarum videremus, nostro Communi necessarium esse pro guerra, quam cum Hungarie Rege habemus, ad galeas in obsidionem Jadre mittendas pecuniam invenire; ad eos precibus duximus recurrendum, qui possunt nostre patrie hoc necessitatis tempore subvenire. Rogavimus itaque omnes, quorum nomina inferius continentur, ut pro sua liberalitate Communi nostro, in tali necessitate hoc tempore constituto, de prefata pecunia subvenirent. Qui, quoniam terre nostre veri sunt amatores, promiserunt nostro Communi jam dictam pecuniam se daturos. De qua suprascripta pecunia dedit dominus Mattheus Abbas Sancti Nicolai cum Collegio libras Venetorum D; Jacobus Ziani filius condam domini Sebastiani bone memorie predecessoris nostri libras M; Marcus Falerius libras D; Dominicus Caravello libras DCCCC; Dominicus Memo libras CCL; Matheus Trivisanus libras CC; Pancratius Michael de pecunia Sancti Leonis Pape libras C; Johannes Barbani libras C; Bartholomeus Venerio libras C; Johannes Hornado libras C; Petrus Grimani libras C; Molendina relicta Petri Michael

libras CCL; Mattheus Marzulo libras C; Bernardus Signorello libras C; Mattheus Calbani libras CC; Henricus Dandulus libras CL; Stephanus Calbo libras C; Nicolaus Antolinus libras C; Henricus Gradonicus libras C; Jacobus Belli libras C; Angelus Steno libras CL; Andreas Donato libras CL; Philippus Navillarius libras CC; Jacobus Venero libras C; Mattheus Venero libras CCC; Jacobus Agadi libras CL; Dominicus Joanne libras CL; Petrus de Canale cum Angelo fratre suo libras CCL; Albertinus de Honesto libras C; Pancracius Capellus libras CLV; Daniel de Molino libras CLX; Angelus Caballo libras CXL; Petrus Baduarius libras CL; Mattheus Rapani libras CV; Marcus Acotanto cum fratribus libras CC; Vitus Cupo libras C; Dominicus Barbadico cum fratre libras CC; Johannes Cavo libras CL; Frugerius Abramo libras CC; Henricus da Molino libras XC; Dominicus Cupo libras C; Adam de Sancto Apollinare libras C; Amulfinus libras CC; Leonardus de Salmaria cum fratre libras CL; Theonistus Johanne libras CXLII; Johannes Faletro de Sancto Samuele libras CXX; Dominicus Vasallo libras CC; Henricus Contarini libras Venetorum C; Petrus Calbo de Sancto Mattheo libras C; Johannes Quirinus libras C; Petrus Barbetta libras Venetorum CLXXXV; Mattheus Vilioni libras CL; Johannes Baronus libras CCL; Marcus Bondimiro libras C; Pancracius Montanarius libras XC; Vinetus libras CXXV; Juntolinus Mudaro libras C; Jacobus Barbo cum fratribus libras CC; Angelus Lombardo libras C; Johannes Marignunus libras CL; Marcus Albrigo libras XCV; Marinus Geno libras XC; Hungarus Natalis libras C; Ambrosius Dagera libras C; Daniel Coro libras XC; Marcus Murulo libras C; Marinus Barbadico libras CCL; Lambertus Tinctor libras C; Gondricus Villi de Caprolo libras CL; Dominicus Trivisanus libras CL; Gisla uxor Marsilii Lambardi pro suprascripto viro suo libras CCC; Armodius de Tuba de Caprulis libras XC; Dominicus de Tuba de Caprulis libras CCC; Dominicus Minaldus libras CL; Leonardus Lizado cum fratre libras C; Marinus Valaresso libras C; Petrus Ziani quondam domini Sebastiani Ziani Ducis libras C; Petrus da Molino Presbyter Plebanus Sancti Johannis Babtiste libras CL; Marinus Nano libras CC; Damonus Contareno libras C; Henricus Zeno libras

C; Geòrgius Vitulinus libras CC; Spinellus Mergulo libras C; Dominicus Greci libras XC; Jacobus de Molino in confinio Sancti Eustachii libras C; Petrus Baldnino libras C; Petrus Grimanus de Sancta Agnete libras CXV; Guidotus Janne libras CL; uxor Vitalis Voltani pro dicto viro suo libras C; Marinus Donato libras C; Pancracius Cabriel libras CXXII; Michael Entio libras CL; Bernardinus de Vicencia libras CL; Angelus Tinto libras C; Johannes Hungarus libras C; Bonus filius Ziani de Caprulis libras XVI cum dimidia; Frugerus Tinto libras CCXCV. Quapropter nos prenominatus Dux, cum Judicibus et Sapientibus Consilii, a Advocatoribus Communis Venetiarum, collaudatione populi Venetiarum, cum nostris successoribus, vobis omnibus suprascriptis viris, et vestris heredibus et successoribus obligamus omnes introitus nostri Communis, qui de sale provenient, et de moneta, et de Comitatu Ausari ab istis calendis mensis Decembris nuper venturis per suprascriptam indictionem usque ad annos duodecim. Ut de suprascriptis reditibus tantum debeatis recipere omni anno per terminum quatuor mensium, secundum quantitatem suprascriptae pecuniae usque ad suprascriptum terminum, quantum habebunt illi viri, quibus forum Rivoalti et quadragesimum, et quintum, et cetera sunt obligata; secundum quantitatem quadraginta millium librarum, quas ipsi nostro Communi dedere, sicut per rationem venerit de introitu cuiusque anni. Propter quod nos omni anno debemus facere camerarios ad introitus salis recipiendos, et eos omni anno per sacramentum distringuere ad tenendos suprascriptos introitus salis ad vestram utilitatem secundum ordinem suprascriptum, et ad pacandum vos omni quarto mense, ut supra legitur de suprascripto introitu salis, si tantum fuerit, et ad dicendam veritatem de toto eo, quod vobis pacatum habuerint sine fraude. Similiter autem et monetarios omni anno facere debemus, et distringere eos per sacramentum, si aliquid vobis deerit ad complementum pecuniae, quam habere debetis secundum ordinem suprascriptum, quod ipsi debeant vobis adimplere, quicquid deerit vobis, si reditus de moneta fuerit tantus, et dicere veritatem per suum sacramentum, quantum vobis datum habuerint, similiter sine fraude. Quod si nec de introitu salis, nec de moneta pacati eritis, omni anno secundum ordinem

suprascriptum, tunc habeatis cum omni vigore et robore illam promissionem factam anno Incarnationis Domini MCLXXXV. mense Junii Indictione III. quam nobis suprascripto Duci et Judicibus ac Sapientibus Consilii atque Communi Venetiarum fecere Dominicus Mauroceno Comes Jadrae et Rogerius filius eius, eodem patre sibi consentiente, pro Comitatu Ausari et insulae eidem Rogerio concessis; unde nostro Communi omni anno soluere debent libras Venetorum CCCC, ut in ea legitur, et illam aliam promissionis chartam similiter, quam nobis fecere Johannes Dandulus, Petrus Ursiolus, Leonardus Sucucula, Propheta de Molino, Petrus Maurocenus, Henricus Maurocenus, Vitalis Venerius et Stephanus Constantinus anno Domini M. C. L. XXXV. mense Julio Indictione III. Quodsi suprascripti Dominus Mauroceno et Rogerius, sicut nobis obligati sunt et Communi Venetiarum, non soluerent omni anno etc. ipsi infra unum mensem etc., ut in ea legitur, plenissima potestate ad excutiendum cum eis tantum, quantum vobis defuerit de suprascripto vestro reditu omni anno. Et si de suprascriptis omnibus non eritis pacati omni anno secundum ordinem suprascriptum, nos omni anno de nostro Communi vobis adimplere debemus secundum ordinem suprascriptum, quidquid minus habueritis, remota omni occasione et sine ulla diminutione etc.

Ego Auro Mastropetro Dei gratia Dux. Ego Andreas Dandulo Judex. Ego Dominus Secundo Judex. Ego Henricus Navigajoso Consiliator. Ego Petrus Cornario Consiliator. Ego Aureus Dauro Consiliator. Ego Philippus Zancairolo Camerarius. Ego Propheta de Molino Camerarius. Ego Johannes Vilioni. Ego Raphael Bertanus. Ego Martinus Balduinus. Ego Manasses Badoario Judex Communis. Ego Jacobus Navigajoso Judex Communis. Ego Philippus Falerio Judex Communis. Ego Dominicus Secreto Advocator. Ego Dominicus Aurio Advocator. Ego Johannes Faletro Advocator. Ego Philippus Daibolo. Ego Martinus Martinazio Advocator. Ego Engelperto Mauroceno. Ego Vido de Equilo.

Ego Paternanus de Puteo Subdiaconus et Notarius complevi et roboravi.

(Muratori Scriptores Rerum Italicarum XXII. köt. 522. l.)

## 108.

*III. Kelemen pápa a jádrai szent grisogoni apátság birtokát pártfogásába veszi. 1189.*

Clemens Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis G. Abbati et fratribus salutem et Apostolicam benedictionem. Justis pententium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, et vota, quae a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Ecclesiam Sancti Martini cum omnibus pertinenciis suis a patronis ipsius Ecclesiae, de consensu Jadertini Capituli, monasterio vestro pia largitione concessam, sic ut ipsam iuste ac sine controversia possideatis, vobis, et per vos eidem monasterio auctoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Data Laterani IV. kalendas Julii, Pontificatus nostri anno secundo.

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 65. l.)

## 109.

*III. Kelemen pápa meginti Ragusa város községét, hogy az ottani érsek iránt kellő tisztelettel legyen. 1189.*

Clemens Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis nobili viro Gervasio Comiti et universo populo Ragusino salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabilis frater noster Bernardus Ragusinus Archiepiscopus ad Sedem Apostolicam accessisset; ipsum suae probitatis, honestatis, et litteraturae intuitu benigne recepimus, eique Pallium, scilicet Pontificalis officii plenitudinem clementer curavimus impertiri. Ipsum igitur, quem suae discretionis et probitatis consideratione sincera caritate diligimus, ad vos cum gratia Sedis Apostolicae remittentes, universitatem vestram monemus, et per Apostolica scripta mandamus atque praecipimus, quatenus eum benigne curetis, et devote recipere, et ei obedientiam et reverentiam debitam exhibentes ipsius salubria monita et mandata reverenter et sine refractione servetis, et in iis, quae ad Deum sunt, ei tanquam patri et animarum vestrarum pastori cum omni mansuetudine et devotione assistere studeatis, et favorem vestrum fidenter impertiri, ut ipse in suscepto ministerio vobis et commissae sibi Ecclesiae utiliter proficere valeat; et vos de obedientiae et fidelitatis observantia proemium a Domino possitis indeficiens expectare. Datum Laterani VII. kalendas Decembris Pontificatus nostri anno secundo.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 83. l.)

## 110.

*Spilanoban, Trau mellett szent Mária templomának alapító okmánya. 1189.*

In nomine Sancte et Individue Trinitatis Amen. Anno Incarnationis 1189. Indictione VII. regnante domino nostro Bela Rege Ungarie, Tragurensis quippe Ecclesie venerabili Episcopo Michaele, Comite scilicet Marino hoc actum est: Nos quidem fundatores Ecclesie Sancte Marie de Spilano, Stance Orebina, Bratiza Matheye, Petrus scilicet, et Stephanus Podcupp, Strumbrada, Grubina, Drasechna. In primis namque est terra Sancte Marie sub via de Spilano sita in loco, quod dicitur Pocivala, ex aquilonari parte cujus est terra Sancti Nicolai, iuxta terram eiusdem Ecclesie, ex parte orientali cuius est terra Sancte Marie sub viam, que ducit ad Spilanum supra aquam, que appellatur Snnichen terra Sancte Marie; sub eadem aqua est terra Sancte Marie in occidentali parte ecclesie, sub via est terra Sancte Marie; ex orientali et occidentali parte cujus sunt terre Branco supra viam, que ducit ad Ostroc; ex orientali parte ecclesie est terra Sancte Marie. In eodem loco juxta ecclesiam subtus viam est terra Sancte Marie; ex occidentali parte ejus est terra Sancti Joannis sub Stenizo; in orientali parte ecclesie est terra Sancte Marie. In loco, quod dicitur Sustic est terra Sancte Marie; ex australi parte cujus terra Sancti Joannis; apud Stinizam est terra Sancte Marie; ex orientali parte cujus est terra Sancti Nicolai. In loco, quod dicitur Sustic est terra Sancte Marie; ex australi parte cujus est terra Ponete. In orientali parte apud Pocrounicum est terra Sancte Marie; ex australi parte cujus est terra Sancte Marie, ex orientali parte cujus est terra Branco. A vegete Maramide usque ad terram Sancti Joannis tota terra illa est Sancte Marie. In australi parte Bezize est terra Marie. In eodem loco est terra Sancte Marie; ex orientali parte cujus est terra Bufali, et in aquilonari est terra Sancti Georgii de Mirano; ex

aquilonari parte ecclesie tota illa terra, in qua dividit aqua per medium. Usque ad Stenizam est terra Sancte Marie; ex orientali parte lacus, qui est prope viam, que vadit apud Sanctum Georgium, est terra Sancte Marie. Dictis et numeratis nominibus terrarum, opportuit scribi nomina rerum Ecclesie. In primis est unum missale continuum, unum ymnarium, et ymnarius mixtus cum psalterio, una cortina, et pannus super altare etc.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 332. l.)

## 111.

*A Diepold passaui püspök és Henrik formbachi apát közti egyezkedés. 1189.*

Diepold passaui püspök minden jogait, melyekkel az Engersdorfban szent Vit tiszteletére felszentelt templomra nézve birt, a formbachi monostornak átengedi. „Actum feliciter in Patavia anno ab Incarnatione Domini M° C° LXXX° VIIII°, Indictione nona Idibus Maji.“ A tanuk közt emlittetik „Pernoldus Dux Dalmatiae.“

(Hauswirth Ernő, Urkunden der Benediktiner-Abtei unser Frauen zu den Schotten in Wien, Bécs 1859. 14. l.)

## 112.

*Jádra város és Arbe sziget közti egyezkedés, az igazság kölcsönös szolgáltatásáról. 1190.*

Anno Dominicae Incarnationis 1190. mense Junii die Sanctorum Joannis et Pauli, Indictione octava Jadrae. Temporibus domini nostri Belae Dei gratia invictissimi Regis Ungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, nec non Calatiae (Galiciae); et Petri Jadertinae Sedis venerabilis Archielecti. Instrumentum, per quod Damianus Jadrae Comes, una cum Gregorio Soppe, Biste de Juda, et Petro Sluradi Judicibus, renovant pacem inter ambas civitates cum Andrea Arbensi Episcopo, Andrea Surre, Stephano Martini Judice, Fusco Manarini, Christoforo Calderarii, Ve, Kiedrago et Petraniola Arbensibus in haec pacta. Si quispiam utriusque civitatis aliquam alicui pecuniam crediderit, et eam rehabere nequiverit, ipsum debitorem suum, et non alium quaerat in aspectu judicum debitoris, et cogant eum reddere universa; et si nihil in civitate habuerit, non debet intra moenia capi, sed extra ubi reperiri poterit, ut libertas civitatum illaesa permaneat. At vero, si quis nobilis vel ignobilis in latrocinio seu rapina repertus fuerit, pro duodecim Romanatis (excepta damni compositione, quae ex integro dari debet) vendatur; si id, unde reddere non habuerit, persona eius infra urbem per manum Curiae capiatur, et tamdiu in potestate perditoris maneat vinculatus, donec reddat universum debitum.

(Lucius János, de Regno Dalmatiae et Croatiae III. könyv 12. fej.)

## 113.

*III. Kelemen pápa a spalatoi érseknek a palliumot átküldvén, érsekségének jogait és birtokát az apostoli szék pártfogása alá helyezi. 1191.*

Clemens Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Petro Spalatensi Archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. In Apostolicae Sedis specula disponente Domino constituti, fratres nostros Episcopos, tam propinquos, quam longe positos, fraterna charitate diligere et eorum postulationibus effectum celerem indulgere debemus. Eapropter, venerabilis in Christo frater Archiepiscope, tuis precibus annuentes, Spalatensem Ecclesiam, cui Deo auctore praeesse dignosceris, ad exemplar felicis reminiscentiae Pachalis Papae praedecessoris nostri, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona eadem Ecclesia in praesentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, vel aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis: Villam Sancti Georgii cum omnibus pertinentiis suis, Cosiza, Ostrogo, Labina, Serenine, et cum omnibus appendiciis suis; totum territorium de Creme; montem Crassum; Asceze; Malorne, Delamoze; Classine; et territorium de — — — — Ecclesiam Sanctae Mariae in Salona cum molendinis, aquimoliis, et omnibus pertinentiis suis; Ecclesiam Sancti Moysi in Salona cum omnibus pertinentiis suis; Ecclesiam Sancti Stephani in Salona cum omnibus appendiciis suis; Ecclesiam Sancti Bartholomaei de Tennine cum omnibus pertinentiis suis; Parochiam Cleunae; Parochias Citinae, Clissae, cum tota Jupania Polici, cum toto Massaro, et Parochiam Almissii usque ad Mocharum, et usque ad flumen de Narente;

et totam Bastizam; Segniensem, Corbaensem, Nonensem, Scardonensem, Traguriensem, Tiniensem, Machariensem, Naroniensem, Stagnensem, Farensem, Bosnensem, et Delmitensem Episcopatus. Paleum (igy) praeterea fraternitati tuae, plenitudinem nimirum Pontificalis officii, Apostolicae Sedis liberalitate concedimus, quo te intra Ecclesiam tuam ad missarum solemnia subscriptis diebus noveris induendum: id est Coenae Domini, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Nativitatis Domini, Epiphaniae, in tribus festivitatibus Sanctae Mariae, omniumque Apostolorum, Nativitatis Sancti Joannis Baptistae, solemnitate Sancti Domnii, in consecrationibus Ecclesiarum, Episcoporum, presbyterorum, et diaconorum, ac subdiaconorum Spalatensis Ecclesiae, et consecrationis tuae die. Cujus nimirum palei volumus te per omnia — — — vendicare. Hujus siquidem indumenti honor humilitas atque justitia est. Tota ergo mente fraternitas tua se exhibere pertinet in prosperis humilem, in adversis, si quando adveniunt, cum justitia rectum, amicum bonis, perversis contrarium; et nullius unquam faciem contra veritatem recipiens, nullis unquam faciem pro veritate loquentem premens, misericordiae operibus juxta veritatem substantiae insistens, et cui insistere etiam supra veritatem cupiens; infirmis compatiens, benevalentibus congaudens, aliena damna propria deputans, de alienis gaudiis tanquam de propriis exultans; in corrigendis vitiis pie saeviens, in fovendis virtutibus auditorum animos demulcens — — — — — judicium sine ira tenens, in tranquillitate autem severitatem juxta mensuram non deserens. Haec est, frater carissime, palei accepti dignitas, quam si sollicite servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habebis. Decrevimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam — — — — contra eam temere temptaverit — — — nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reumque se Divino judicio existere de per-

petrata iniquitate cognoscat, ac a Sacratissimo Corpore et Sanguine Dei ac Redemptoris nostri Jesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine distincto judicio subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura — — — — fiat pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus, et hic fructus bonae actionis percipiant, et apud districtum Judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen.

Ego Pandulphus Presbyter Cardinalis Basilicae XII Apostolorum ss.

Ego — — Sanctorum Joannis et Pauli Presbyter Cardinalis ss.

Ego Joannes N. Sancti Clementis Cardinalis Tuscanus Episcopus ss.

Ego Romanus N. Sanctae Anastasiae Presbyter Cardinalis ss.

Ego Hige Presbyter Cardinalis Sancti Martini ss.

Ego Joannes Ecclesiae Sancti Stephani Valle Mon. Presbyter Cardinalis ss.

Ego Sancti Cosmae et Damiani Diaconus Cardinalis ss.

Ego Girardinus Sancti Donati Diaconus Cardinalis ss.

Ego Gofredus Sanctae Mariae in Via Lata Diaconus Cardinalis ss.

Ego Joannes Sancti Theodori Diaconus Cardinalis ss.

Ego Bernardus Sanctae Mariae Novae Diaconus Cardinalis ss.

Ego Georgius Sancti Marci in Aquino Diaconus Cardinalis ss.

Ego Gregorius Sancti Georgii ad Vellum Aureum Diaconus Cardinalis ss.

Ego Lotharius Sanctorum Sergii et Bacchi Diaconus Cardinalis ss.

Ego Nicolaus Sanctae Mariae in — — —

Datum Laterani per manum Moysi Sacrae Romanae Ecclesiae Subdiaconi Lateranensis. III. Idus Martii, Indictione X. Incarnationis Dominicae anno MCXCI. Pontificatus vero Clementis Papae tertii anno primo.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 223. l.)

## 114.

*III. Czelestin pápa az esztergami érseket a koronázási, és a királyi udvar személyzete feletti lelki hatóság jogában megerősíti, s az erdélyi szászok ujonan alapított prépostságát helyben hagyja.*
*1191.*

Celestinus Episcopus servus servorum Dej, venerabilj fratri . . . Strigoniensi Archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Tue deuotionis feruorem, quam circa Romanam Ecclesiam et nos specialiter habes, certis rerum indicijs cognoscentes, tuis desiderijs duximus et petitionibus annuendum, et tam in coronatione Regis, iuxta quod in registro bone memorie C. predecessoris nostrj habetur inscriptum, tibi privilegium confirmamus, quam etiam Regie domus officialium prepositos uinculo anathematis alligandi, et in causis spiritualibus iudicandi, plenam et illibatam tuam fraternitatem habere decernimus potestatem; ita siquidem, ut nullus Vngarici Regni Prelatorum, nisi tu solus; sicut etiam in Regia concessione habetur, beate memorie predecessoris nostrj Alexandri auctoritate, ac nostra, tue Ecclesie confirmata, id presumptione qualibet audeat attemptare. Cum autem Ecclesia Theuthonicorum Vltrasiluanorum in Prepositurам sit liberam instituta, et eisdem, quibus et alie Preposituгe exempte, libertatis insignibus redimita, et eam autentico scripto karissimus in Christo filius noster B(ela) Illustris Rex Vngarie studuerit communire, quam etiam dilectus filius noster Gregorius Sancte Marie in Porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apostolice Sedis Legatus, priuilegij sui munimine roborauit, et Apostolica postmodum auctoritas confirmauit; eandem institutionem ratam habentes, precepimus nostri registri serie continerj, perhenni memoria duraturam. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre constitutionis infringere, uel ej ausu temerario contraire. Si quis uero hoc attemptare praesumpserit; indignationem Omnipotentis Dej et Beatorum Petri et Pauli

Apostolorum eius se nouerit incursum. Datum Laterani XIII. kalendas Januarij Pontificatus nostri anno primo.

(Az eredeti után közli Knauz Nándor, Magyar Sion II. évf. 1864. 124. l. Fejér György ez okmányból hibásan kettőt csinálva, közli Cod. Dipl. II. köt. 276. l. Török János annak egész szövegét tette közzé, Magyarország Prímásai; Pest 1859., II. rész 11. l.)

---

## 115.

*III. Béla király a pannonhalmi apátságot évenkénti három hajó sóval adományozza meg. 1192.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rameque Rex in perpetuum. Quoniam Diuine miseracionis operatur effectus, ut pro temporalibus etèrna, pro terrenis celestia, pro casuris perhenniter mansura valeant comparari; quilibet Catholicus huiusmodi Sancte negociacionis studia diligencius exercere, et ad imputrescibilem thesaurum iuxta modulum facultatis sue per manus pauperum aliquid debet aggregare. Eapropter et nos in celesti gazophilacio thesaurizare cupientes, affectu pietatis prouocati, Monasterio Beati Martini de Sacro Monte Pannonie ad sustentationem fratrum ibidem Deo seruiencium tres naues saliferas liberas contulimus, ea videlicet libertate priuilegiatas, ut ab ipso salifodine loco usque ad iam dictum Montem Pannonie, tam per aquam, quam per terram nemo de salibus in illis tribus nauibus delatis tributum exigere, uel aliqua alia dampnifica exaccione audeat eas attemptare, uel infestare. Vt igitur huius nostre donacionis pagina perpetuis temporibus inconcusse stabilitatis robur optineat, presentis eam scripti patrocinio communimus; statuentes, ne quis unquam contra eam presumat aliquid attrectare, aut temerarie contradicere. Datum per manus magistri Cathapani Albensis Prepositi, Aule Regie Cancellarii anno ab Incarna-

cione Domini M° C° nonagesimo II. Venerabili Job Archiepiscopo Strigoniensi existente. Saule (így) Colocensi Archiepiscopo, Petro Agriensi Episcopo, Vgryno Geuriensi Episcopo, Adriano Vltrasiluano Episcopo, Crispino Senadiensi Episcopo, Blasio eiusdem loci Abbate. Mog Palatino Comite et eodem Bachyensi; Dominico Curiali Comite, et eodem Budrigyensi; Andrea Comite de Suprun, Both Comite de Bychor, Cornelio Geuriensi Comite.

(Az u. n. vörös könyvből a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

---

## 116.

*Chaza a spalatoi szent Benedeki zárda fejedelem-asszonya, Péter érsek ítéletének folytán Aballo nevü birtokát eskűvel bebizonyítja. 1192.*

In Christi nomine. Anno Dominicae Incarnationis 1192., Indictione vero X., tempore Grubessae Comitis, et in Bucaratu filii Caruculi hoc actum est, quod praedicto tempore clericus Vita Sancti Cypriani plebanus, nepos Mundizi contra me Chazam Sancti Benedicti Abbatissam insurgens, ut de terra, quae est Aballo, quam olim Mariula Heclene Monasterio obtulerat, coram Archiepiscopo responderemus, assidue instabat. Constituto itaque termino, et die pro optinendo Monasterii jure coram Petro Archiepiscopo, et universo Capitulo in curiali palatio astitimus. Igitur nobis jam dictus clericus Vita de praedicta terra proposuit asserens, ipsam Sancti Cypriani esse. Nobis itaque ad invicem disceptantibus, quam longo temporum curriculo ipsa terra jure haereditario Monasterium usus fuerat, mihi Abbatissae Archiepiscopus simul cum Capitulo sacramento, quia praefata terra non Sancti Cypriani, sed nostri Monasterii est, judicavit, et ex inde diaconum Salicetum nobis praestaldum tribuit; quod sacramentum his scien-

tibus presbytero Miche, diacono Helia Strescio, et Vifle fecit. Et ego Sabatius Subdiaconus Notarius hujus rei praestaldus scriptor et testis fui.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 225 l.)

---

## 117.

*Foscarini Péter, a velenczei doge nevében, Arbe szigetét arról biztosítja, hogy jogai és szabadságai fenn fognak tartatni. 1193.*

In Christi nomine amen. Anno ab Incarnatione Domini 1193. Indictione septima, mensis Septembris exeunte die septima. Tempore domini Henrici Danduli Ducis inclyti, atque Andreae Arbensis Episcopi, et Petri Ziani Comitis. Ego quidem Petrus Fuscarenus, veniens Arbensem civitatem ex jussu dicti domini Ducis ad acquirendam fidelitatem a populo ejus civitatis, testificor in Deo coram vobis omnibus in hoc episcopali palatio, et in ea veritate, quae Christus est, et in ipsa fide, qua Christianus vocor, verum testimonium dico, quod dominus Henricus Dux Venetorum juravit super Sacra Dei Evangelia statum et consuetudinem omnibus, et civitatibus, quae sub districtu sui Ducatus videntur esse, eas in rectitudine et justicia tenere. Unde ego dictus Petrus praecipio M. Arbensi Notario hoc scriptum scribere, et firmare sub testimonio horum testium.

Ego Petrus Foscarenus scripsi.

Ego M. filius Comitis B. de Veglia testis.

Ego Ve. et An. Balbi tt.

Ego Minta Arbensis Presbyter ac Notarius jussu dicti Petri nobilis viri, et testis complevi et roboravi.

(Ugyanott V. köt. 238. l.)

---

## 118.

*A templomrendüleknek egyezkedése sz. Damián és Kozma knini monostorával bizonyos földek birtokáról. 1194.*

In nomine Sancte et Individue Trinitatis. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jhesu Christi M. C. LXXXXIIII. mense Julii die nono intrante, Indictione duodecima, apud Tynum, regnante domino nostro Bela Serenissimo Rege Ungarie, Dalmatie, Chroatie atque Rame, et Almerico filio super Dalmatiam et Chroatiam. Cum nos, nempe Petrus Spalatine Sedis Archiepiscopus, una cum Matheo Nonensi Episcopo, et Damiano Jadrentinensi Comite, ac Grubesia Spalatinensi Comite, ceterisque nobilibus, quorum nomina inferius subscribentur, in ecclesia Sancti Johannis de Tyno ad controversias, que inter Templarios et Monasterium Sanctorum Cosme et Damiani pro terris et aquarum discursibus vertebantur, resecandas de mandato Regio resideremus: post multas altercaciones et verba, que memorate Ecclesie inter se habebant, wadias ab utraque parte per stipitem de voluntate utriusque partis suscipientes, pro bono pacis et concordie talem inter utrasque Ecelesias finem et divisionem auctoritate Regia composuimus: Vt incipiendo a via, que inter villam Tyni et villam Sanctorum Cosme et Damiani est, et eundo versus meridiem recto tramite usque ad Gomillam inferius, et abinde usque ad Blatam, quidquid in austro in terris et in aquis est, quod ad monasterium Sancti Damiani pertinuit, domui Templi remaneat perpetuo possidendum; praeter aquam Chriplinam, quam commune esse decernimus utrisque Ecclesiis; et quidquid a prefata via et terminis in partibus occidentis in terris et aquis, ac pascuis eciam ultra vallem Tyni habetur et ad Templarios spectavit, prefato Sancti Damiani monasterio sit amodo in perpetuum. Aquam vero Chicme cum aquarum discursibus Templarios habere jugiter statuimus, tali videlicet ordine, ut in ea molendina faciant quotquot possunt, ita tamen, quod molendino Sanctorum

Cosme et Damiani de Virbiza, quod est ultra Blatam, non noceat in aliquo. Volumus eciam et sancimus, ut prefata Sancti Damiani Ecclesia omnes terras illas, quas ultra Blatam et usque mare possedit antiquitus, et eciam si qua molendina sub suo molendino in austro fecerit, habeat et possideat semper absque omni Templariorum calumpnia. Stabilimus eciam, ut si qua utriusque partis (contra) antiqua testamenta vel scripta, preter hanc nostre constitutionis cartam, ire presumpserit, Omnipotentis Dei, Sanctorumque Apostolorum Petri et Pauli, ac Omnium Sanctorum, et nostram malediccionem incurrat; fiatque anathema, et super hoc pena duarum librarum auri mulctetur. Que omnia firma ac rata esse volumus, presente Gualterio Magistro, et fratre Aczo Preceptore, et omnibus fratribus, et Dominico Abbate, Privioria monacho et Diminoscia monacho, cunctisque fratribus coram his idoneis testibus: Petro Sagarelle, et Tolmatio, et Burello presbiteris Spalatinis. De Jadretinis vero fuerunt testes hii: Petrona Cucille, Peitiz Vitache, Peitiz Michaelis, Georgius Soppe, Bitte de Juda, Bitte Prestantii cum fratre Grisochono, Petrus Scluradi Templariorum Advocatus et quamplures alii. De Sclavis vero fuerunt testes hii: de Dominis Juppanus, Wlcominis Juppanus, Betisius Jupanus, Grubescia Gaudii Jupanus, et Rillizus Jupanus cum pluribus aliis. Fuerunt etiam testes ibidem hii: venerabiles viri Gregorius Antivarensis Archiepiscopus, et Vincencius Sancti Grisogani Martiris Abbas cum suis monachis et multis de plebe. Et ego Blasius Sancte Anastasie Diaconus et Jadretine civitatis Notarius, qui interfui, hanc constitutionis et concordie cartulam iussu iamdicti Archiepiscopi Spalatensis et Nonensis Episcopi ac Comitum prescriptorum, ceterorumque testium rogatu, ut audivi, complevi, roboravi et signo consveto signavi.

(III. Incze pápa 1199. január 25 alatti megerősítő bullájából, Migne Innocentii III. Romani Pontif. Opera I. k. Paris 1855. 849. l., és Theiner Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium 11. l. Fejér csak kivonatát adta Cod. Dipl. II. köt. 297. l., Farlati után Illyricum Sacrum III. köt. 225. l.)

## 119.

*III. Béla király adománya a pilisi monostor számára.* 1173—1196.*

— — Tributa autem possessiones et redditus, de quibus nobis constitit ipsam Ecclesiam in eorum pacifica possessione fuisse et esse, sunt hec : videlicet medietas tributi Regalis de Jaurino, nam due partes tocius tributi Jauriensis ad nos pertinebant, de quibus unam partem habet Ecclesia de Bocon (Zircz), aliam partem Ecclesia de Plijs, quam possidet ex donacione inclyte recordacionis Bele Regis avi nostri, terciam vero partem percipit Comes Jauriensis pro tempore constitutus stb. — —

(IV. Béla király 1254-ki megerősítő privilegiumából, Fejérnél Cod. Dipl. IV. köt. 2. r. 216. l.)

## 120.

*III. Czelestin pápa Vincze, sz. grizogoni jádrai apátnak, az egyházi hatóság jelvényeinek használását megengedi. 1196*

Caelestinus Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Vincentio Abbati Sancti Grisogoni Jadertini salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te devotum, et fidelem Ecclesiae filium esse credamus, honori tuo libenter intendimus, et personam tuam aliquo speciali privilegio duximus honorandum, et ut ferventius in nostra, et Romanae Ecclesiae devotione persistas, quo te noveris per nos honore, ac dignitate ecclesiastica decoratum. Eapropter, dilecte in Domino fili, devotionem tuam et prudentiam attendentes, usum mitrae, annuli,

baculi, et sandalium, sicut praedecessores tui hactenus habuisse noscuntur, de benignitate Sedis Apostolicae tibi duximus concedendum, ut ipsis ecclesiasticis insignibus solemnibus processionibus et praecipuis festivitatibus Ecclesiae tuae de auctoritate Sedis Apostolicae, tam infra monasterium tuum, quam ecclesias pertinentes ad ipsum libere potiaris. Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani XV. kalendas Junii, Pontificatus anno V.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. köt. 65. l.)

---

## 121.

*III. Czelestin pápa a spalatoi érsek és megyéjének papsága közti egyenetlenségek elintézését helyben hagyja. 1196.*

Caelestinus Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Archiepiscopo, et dilectis filiis Canonicis Spalatensibus salutem et Apostolicam benedictionem. Cum inter te, frater Archiepiscope, et tuae civitatis Clericos, super variis articulis quaestio verteretur, eam nostro conspectui praesentastis, ut sub nostro examine ventilata fine debito clauderetur; a quibus utique Clericis tu, frater Archiepiscope, postulabas, ut quartam partem decimationis, et oblationum de corpore civitatis tibi debitam exhiberent. Petebas etiam, ut eo tempore, quo ad Romanam Curiam accederes consecrandus, se Romanum Pontificem, Imperatorem, vel Regem causa visitationis adires, tu, vel successores tui, idem Clerici tibi adjutorium impenderent opportunum. Ipsi vero tibi ad haec taliter respondebant, quod cum praedecessores tui quinque hebdomadarios, Presbyterum scilicet, Levitam, Subdiaconum, Acolithum, et

Sacristam per totam tenerentur hebdomadam procurare, et hoc eis importabile videretur, ita convenerunt cum Canonicis, ut pro recompensatione procurationum supradictarum haberent ipsi quartam partem decimationis et oblationum de corpore civitatis, sicut in scriptis bone memorie Gaudii, Gerardi, et Petri praedecessorum tuorum continetur expressum. Petebant insuper duodecim prandia constitutis et certis festivitatibus anni percipienda, potationes Sabbathorum, et procurationes tribus hebdomadariis singulis diebus Dominicis exhibenda. Cum igitur nos multis et variis negotiis occupati, ad haec intendere non possemus, venerabilem fratrem nostrum J. Viterbiensem Episcopum Sanctis Clementis, et dilectum filium C. de Sancto Apostolo Sanctae Mariae in Porticu Diaconum Cardinales vobis concessimus auditores; in quorum siquidem vos praesentia constituti post multas disceptationes et allegationes hinc inde saniori usi consilio taliter convenistis, quod quartam partem decimationis et oblationum civitatis vos Clerici ipsi Archiepiscopo constituetis, et tu, frater Archiepiscope, dabis Clericis memoratis de ipsa quarta parte decimationis et oblationum per tuum procuratorem annuatim viginti perperos pro recompensatione supradictarum procurationum, et quod residuum fuerit de ipsa quarta, in usus tuos, et commodum convertatur. Praeterea sex tantum prandia dabis eisdem statutis festivitatibus anni, scilicet Sancti Domnii, Pentecostes, in Translatione Beati Domnii, Sancti Anastasii, Sanctorum Cosmae et Damiani, et Sancti Vincentii; potationes Sabbathorum, et tribus hebdomadariis singulis Dominicis diebus procurationes. Ab omnibus, et aliis adjutoriis, quae a totius civitatis Clericis debito expectabas, tam pro te, quam pro successoribus tuis praedictos Clericos perpetuo reddes immunes. Quam utique conventionem amicabilem de assensu et voluntate utriusque partis factam, nos ratam habentes, et firmam, non obstantibus scriptis supradictis, vel aliis in praejudicium ipsius Archiepiscopi apparentibus, eam auctoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apo-

stolorum ejus se noverit incursum. Datum Laterani XVII. kalendas Julii, Pontificatus nostri anno sexto.

(Ugyanott III. köt. 226. l.)

---

## 122.

*A spalatoi káptalan küldötteinek, kik Rómába indultak, hogy az érsekkel fennforgó egyenetlenségek tárgyában eljárjanak, jelentése. 1196.*

Venerabilibus fratribus et dominis A. Primizerio, M. sacriste, et ceteris, G. Archidiaconus et G. Archipresbyter cum omnibus fratribus omnem salutem. Noverit vestra fraternitas, quoniam licet importunitas temporis per multorum dierum spatium nos detinuerit in insulis Jadere, tamen quinto decimo die transmeavimus, et omnes sani et illares marchiam pervenimus, ubi honorifice recepti fuimus, et ibi certissime accepimus, quod littere nostre prevenerunt Archiepiscopum, et cum domino Pape representate fuerunt. Archiepiscopus, postquam venit, nondum fuit receptus in Curia. Dominus Papa cum Romanis concors est, et nunc est Florentini, et in festo Sancti Johannis dicitur, quod cum Rege Sicilje debet insimul esse.

(Másolata, a bécsi cs. k. udvari levéltárban.)

---

## 123.

*III. Czelestin pápa a scardonai és a knini püspököknek meghagyja, hogy a spalatoi érsek és kanonokok közti egyenetlenségek tárgyában vizsgálatot tegyenek. 1196.*

Caelestinus Episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Scardonensi et Tiniensi Episcopis salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabilis frater noster Archiepiscopus vester, et ejus Canonici, in nostra essent praesentia constituti super decima parte decimationum, quae de toto Archiepiscopatui extra civitatem proveniunt; ipsi Canonici adversus eumdem Archiepiscopum coeperunt proponere quaestionem, et eam ab ipso cum instantia postulare. Verum quia non venerant ad hoc sufficienter instructi, vestro duximus examini committendam et fine debito terminandam. Ideoque fraternitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis audiatis, quae hinc inde duxerint proponenda; et causam inter eos justitia, vel concordia terminetis. Datum Laterani XVII. kalendas Julii, Pontificatus nostri anno sexto.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 227. l.)

## 124.

*Imre király sz. Gothard monostorának alapitványi birtokát megerősíti. 1198.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Hemmericus Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rameque Rex in perpetuum. Quum Regie dignitati congruit et honori, si uirorum uita religiosorum securitatis sue et pacis per nos sumat incrementum, hominis nostri Leusse, uidelicet Bespriemiensis Canonici studuimus testimonio cognoscere, que hactenus fratrum Sancti Gothardi ex iure elemosinarum absque alicuius priuilegij assertione et hominum contradictione tenuit Ecclesia: et sic accepta certitudine presentis scripti uolumus patrocinio communire, ut et illi, per quos sunt Ecclesie collata, proficiant ad salutem, et nobis ad presens perpetuumque suffragentur anime remedium. Igitur fratribus Cysterciensis Ordinis in Sancto Gothardo sub regulari uita degentibus, confirmamus omnia, que a Symone uel alijs fidelibus in elemosinarum largitione noscuntur oblata, predia uidelicet et seruos, quorum nomina hec sunt. Vbi monasterium situm est: Hamard et tres filij eius; Quesend; Warou, Stephanc cum filijs et filiabus suis; Negu cum filia, fratres quoque ipsius Jacob et Bulchov; Much cum filijs suis; Martinus cum filijs suis, quem Comes Laurentius dedit; Behed filius Mence; Joahun filius Puruete; Theke; Scombot, quem Macho dedit pro anima sua; Sculgad oblatus ab Wzd conuerso. Dedit et aliud predium idem Symon, quod Bothian dicitur, cuius terra communis est cum cognatis eiusdem Symonis, quam precepto piissimi Bele Regis cum cumulis et signis certis assignauit pristaldus Jacobus uidelicet Centurio de Ferreo Castro. Et hec (sunt) nomina seruorum in eodem predio consistentium: Pethe cum uxore, filijs et filiabus, Cheke cum filio, Chom cum filio et filiabus, Chekesc cum filijs et filiabus, Aruhd, Munka cum

uxore, filijs et filiabus, Burgard cum uxore, filijs et filiabus, Budur, Lechk. In territorio eiusdem predii Comes Laurentius dedit terram ad unum aratrum. Dedit et alibi predium idem Comes, quod Wossian dicitur, a pristaldo prefato certis terminis et cumulis assignatum, et seruis, quorum nomina hec sunt: Phitoch et duo filii eius, Bekv et Bika cum uxoribus, filijs et filiabus, Apungna cum uxore, filijs et filiabus. Dedit et in Almas predictus Comes terram ad duo aratra, et septem uineas, et seruos, quorum nomina hec sunt: Chuk filius Weng cum uxore, filijs et filiabus; Wassa cum uxore, filijs et filiabus, pro quo se (igy) redemit nonas de seruitute Ecclesie; ita tamen, quod ipse libere seruiat Ecclesie; Chuda cum filijs et filiabus, quia uxor libera est. In eodem predio Comes Dionisius dedit tres uineas, Henche Comes unam. Exceptis his habentur quinque uinee. Preterea ad Sacrum Fontem Wgrinus Geuriensis Episcopus predictis fratribus de Sancto Gothardo concessit capellam cum uinea. Cui terram adiacentem precepto pie memorie Bele Regis Egidius, tunc temporis Ferrei Castri Comes certis terminis et cumulis assignauit. Circa eundem Sacrum Fontem, in territorio uidelicet Noui Castri habent uineas, quas sepe dicti fratres cum consensu et elemosina patris nostri, gloriosi Bele Regis, partim a subscriptis hominibus comparauerunt, partim in elemosinam susceperunt. Quorum nomina hec sunt: Petrus, Jacobus presbiter, Eurhardus, Gerolt, Lippoldus, Wlker, Otto, Gerolt, Henricus, Bertoldus, Wlfer, Tym. Que sicut a patre nostro eisdem fratribus hactenus noscuntur absque alicuius tributi exactione collate, sic in perpetuum liberas confirmamus eis possidendas. Et duo molendina cum curia sua in Ferreo Castro, sicut a Symone fuerat relicta, possideant. Vt igitur hec nostre confirmationis carta perpetue stabilitatis robur obtineat, nostri sigilli impressione placuit munire; statuentes, ne quis unquam contra eam aliquid audeat attemptare, aut ausu temerario contradicere. Anno Incarnationis Dominice millesimo centesimo nonagesimo VIII°. Datum per manus Catapani Agriensis Episcopi, aule Regie Cancellarij. Venerabili Job Strigoniensi Archiepiscopo existente, Saulo Colocensi Archiepiscopo; Calano Quinque-Ecclesiensi, Vgrino Geuriensi, Johanne Chanadiensi Electo; Mogh Palatino Co-

mite et eodem Bachiensi, Nicholao Comite de Suprun, Mika Comite de Bichor.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a király nagy pecsétje rózsaszínű selyem zsinoron függ; a herczeg Batthyáni család levéltárában. Kivonatát l. Fejérnél Cod. Dipl. II. köt. 326. l.)

---

## 125.

*III. Incze pápa Vulcán dalmátiai és diocliai fejedelemnek követeit ajánlja. 1198.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio Wulcano Illustri Regi Dalmatie et Dioclie, salutem et Apostolicam benedictionem. Ut evidentius evangelica doctrina pateret, et in omnem terram iuxta verbum propheticum sonus Apostolorum exiret, et in fines orbis terre verba diffunderentur ipsorum, noster Dominus et Magister, qui prebuit nobis exemplum, ut sequamur vestigia eius, discipulos suos per universas mundi partes ad predicandum direxit, dicens eis iuxta evangelicam veritatem: „Euntes in mundum universum, predicate Evangelium omni creature." Quam siquidem observantes constitutionem providam et salubrem Romani Pontifices, Vicarii Jhesu Christi, qui in beato Petro Apostolorum Principe ab ipso Domino receperunt plenitudinem potestatis, et constituti sunt super gentes et Regna, ut iuxta verbum propheticum evellant et destruant, edificent et plantent; quia suam non possunt ubique presentiam exhibere, per varia mundi climata a suo latere aliquos dirigunt et transmittunt, qui fideles in fide consolident, corrigenda corrigant, de agro Domini nociva destruant, et utilia plantare procurent. Intelligentes igitur per litteras tuas nostro Apostolatui presentatas tue devotionis ardorem, quod videlicet Romanam Ecclesiam matrem tuam super omnia post Deum diligere et honorare proponis, et mandatis nostris omnimodis inherere,

iuxta quod a nobis tua nobilitas postulavit, dilectos filios Joannem Capellanum et Symonem Subdiaconum nostros, de quorum scientia et probitate nos et fratres nostri plenam fiduciam optinemus, de fratrum nostrorum consilio ad partes tuas duximus dirigendos, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus eos tamquam Apostolice Sedis Legatos benigne recipias et honeste pertractes, et que secundum Deum in partibus ipsis duxerint statuenda, suscipias humiliter, et sine refragatione conserves, ut cum ad nos, Domino dante, redierint, nobis referre valeant tue devotionis affectum, et Romana Ecclesia tuis efficacius possit intendere incrementis. Nos enim eis dedimus in mandatis, ut Apostolicam in te confirmantes doctrinam, reforment quicquid invenirent reformandum, et tamquam membra capiti Apostolice Sedi conforment, in ipsius devotione pariter et obedientia solidantes, per quos etiam pallium, plenitudinem scilicet Pontificalis officii, venerabili fratri nostro . . . Diocliensi Archiepiscopo transmittimus, ut in partem nostre sollicitudinis evocatus sine defectu valeat officii sui debitum adimplere. Datum Laterani VI. Idus Januarii.

Scriptum est super hoc in eundem fere modum uxori eiusdem Regis.

In eundem fere modum nobili viro S. Magno Jupano et uxori eiusdem S. Magni Jupani.

In eundem fere modum . . . Diocliensi Archiepiscopo usque adimplere. Quibus etiam nobis et successoribus nostris fidelitatis iuramentum, quod tibi sub bulla nostra mittimus interclusum, devote studeas et humiliter exhibere. In eundem fere modum Archiepiscopis, Episcopis Abbatibus, Ecclesiarum Prelatis et aliis Clericis per Dalmatiam et Diocliam in Regno karissimi in Christo filii nostri Wulcani Illustris Regis Dioclie et Dalmatie constitutis usque solidantes.

(Migne, Innocentii III. Romani Pontificis opera I. köt. Paris 1855. 481. l. — Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium Róma 1863. 5. l.) Fejér ezen pápai levélnek kivonatját adta Cod. Dipl. VII. köt. 5. r. 147. l.

## 126.

*III. Incze pápa a traui püspöknek és káptalannak megírja, hogy P. nevü áldozár a szerzeti fogadás alól felmentetett. 1198.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Episcopo et dilectis filiis Capitulo Traguriensibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut tenor vestrarum litterarum nobis aperuit, cum P. lator presentium in sacerdotali esset officio constitutus, et tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quod nec sibi, nec suis progenitoribus, seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere, proprii corporis laboribus et maris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore et acquisitione honesta suam et suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hec, quod ipse longe a vestra civitate consistens tam gravi cepit egritudine laborare, quod extra se positus desperaret de vita presenti, et dum in tali esset articulo constitutus, a quodam simplici monacho indutus fuit habitu monachali, et ad monasterium deportatus. Deinde paucis diebus elapsis, cum iam esset in principio sue convalescentie, deposuit habitum et de licentia eiusdem loci Abbatis monasterium dereliquit : et cupiens progenitorum indigentiis subvenire, a vobis suppliciter postulavit, ut posset sicut prius in sacerdotali officio ministrare, et vobiscum pariter conversari. Quid autem super hiis vobis fuerit faciendum, Sacro Apostolice Sedis oraculo humiliter petitis edoceri. Nos igitur vestre conconsultationi taliter duximus respondendum. Quod licet ista duo inter se repugnantia videantur, ut scilicet quisquam sit extra se positus et de presenti vita desperet, si tamen eo tempore, quo positus extra mentem asseritur, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, prefatum presbiterum denuncietis ab observatione monastici ordinis absolutum, nisi postquam mentis sue factus est compos, voluntate spontanea professionem fecerit mona-

chalem. Datum Laterani (— — — — Martii Pontificatus nostri anno primo.)

(Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. Róma 1863. 2. l.; Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 334. l.)

---

## 127.

*Imre királynak levele III. Incze pápához, melyben magát több ellene támasztott panasz tekintetében igazolja. 1199.*

Reverendo in Christo patri Innocentio Dei gratia Sacrosancte Romane Ecclesie Summo Pontifici, H. eadem gratia Hungarie, Damatie, Choroatie Rameque Rex, salutem et tam devotam quam debitam in Domino reverentiam. Quoniam penes Sanctitatem vestram summa potestas post Deum est et auctoritas, et vestrum est spiritualium filiorum causas affectu paterno discutere, injurias Majestati nostre a falsis Principibus nostris, et precipue a Prelatis Ecclesiarum illatas vestre discretioni detegimus. Sane quidam Episcoporum Regni nostri, inter ceteras adversitatis causas, fratrem nostrum, ex ultimo patris sui mandato contra inimicos crucis armatum, super nos reducentes, eumdem multa latenter data pecunia, manu etiam propinquorum necnon aliorum Regni proditorum adversum nos confoverunt; inter quos Bagiclaus Elvinus (azaz Boleslaus Vaciensis) et Johannes Vesprimensis (Episcopi), perfidia notabiliores ceteris, atrocius et apertius in nos sevierunt; quorum unus B. Vaciensis justam nostre lesionis querimoniam preveniens, thesaurum ecclesie nos rapuisse, etiam se verberatum a nobis esse mentitus, tirannidis crimen coram vobis nostre innocentie imposuit, falso tamen, ut duximus. Predictum etenim Episcopum in crimine proditionis jam pridem multotiens deprendentes, a quibusdam suis audivimus, quod litteras in perturbationem nostram conscriptas, a fratre nostro et aliis nfidelibus transmissas, et ab ipso illuc transmittendas, et

quod pecuniam fratri nostro, dudum a domino Papa C. cum omnibus fauctoribus suis excommunicato, destinandam penes se haberet congregatam. Ad quorum certitudinem perscrutandam cum Principibus nostris ad Vaciensem Ecclesiam accessimus, et ab ejusdem ecclesie Canonicis altissima hora diei cum processione solempniter recepti fuimus. Postmodum vero Episcopo et Canonicis convocatis, coram Principibus nostris, cameram, in qua dicebatur thesaurus infidelium esse reconditus, aperiri pacifice petivimus. Quo petitioni nostre nullatenus acquiescente, major nobis orta est suspicio. Unde nos ipsum diligenter ammonuimus, ut ad removendam a se infidelitatis suspicionem eamdem cameram aperiri faceret, quatinus nos experimento videremus, si pecunia infidelium et littere tradi tionis ibi essent recondite. Ipse vero non solum cameram non aperuit, verum etiam Regiam Majestatem nostram multis contumeliis et verbis probrosis presumpsit lacessere, usque adeo, quod etiam nos latronem vituperando vocavit. Quo facto cameram per thesaurarium aperiri fecimus, et thesauris Ecclesie Canonicis presentibus intactis omnino relictis, litteras in perniciem nostram conscriptas illic invenientes accepimus, et per latores presentium vobis presentandas misimus. Quicquid itaque contra Deum et honorem Ecclesie idem Episcopus nos commisisse vobis dixerit, non credatis. E(luinus) quoque frater ejus Varadiensis dictus Episcopus, cujus vita detestabili relatione non indiget, videns nos Palatinum Comitem, per quem ipsi rabiem armorum in eversionem nostram incitaverant, propter deprehensam ejus infidelitatem, dignitatibus suis denudare, et Michaelem Comitem propter eminentiam sue fidelitatis eidem nos velle subrogare, ad impedimentum propositi nostri eumdem Michaelem Comitem denuntiavit excommunicatum; imponens ei, quo quemdam clericum, ut ipse dicebat, incarcerasset; qui tamen nec in sua parochia, sed a portanariis cum litteris predictorum captus et incarceratus fuerat. Nec idem Comes suus parrochianus, nec citatus, nec ammonitus, nec confessus extiterat. Licet autem hec et alia mala manifeste nobis intulerint, licet infidelitates eorum, seditiones, persecutiones, perplexas et intricatas ipsorum simultates experimento noverimus, licet corone nostre periculum et causas fraterni exilii, civilis etiam belli et effusi sanguinis eos ope-

rari oculo ad oculum viderimus, juris tamem ordinarii non immemores, quamvis et in hoc diffugium constituentes, de frustatoria (igy) dilatione ad impunitatem sibi blandiuntur, nullam in eos vindictam potestative ac secundum scientie nostre certitudinem exercuimus; quin potius ob reverentiam Sedis Apostolice vestro totum reservamus examini. Sed eorumdem adversariorum insidiis (non ignota loquimur) prepediti, vestre Paternitatis judicium expetere usque nunc distulimus; certissime proponentes, quod si vestra discretio severitatem juris in eos non exercuerit, cum non sit ulterius nobis libera de ipsis patientia, manum protectionis Ecclesiarum Prelatis, sicut quibusdam eorum non immerito jam subtraximus, necessitatis tempore omnino denegabimus. De eo autem, quod Colochensis Archiepiscopus, ut audivimus, conqueritur, quia ipsum ad presentiam nostram cum litteris vestris accedere non permisimus, de vera conscientia respondemus, quod non in contemptum Romane Ecclesie hoc facimus; sed timentes, ne capitales eius inimici, quos precipue ob defensionem Elvini Episcopi, multis enormitatibus respersi, et apud audientiam vestram ab eodem Archiepiscopo jam pridem veraci testimonio diffamati, nunc autem constantissime contra conscientiam suam et omnium fere Ungarorum defensi, in odium sui concitavit, verbis vel factis in aliquos de suis irruerint, quod scandalum forte sedare non possemus; mandavimus ei, quatinus litteras et mandatum vestrum per aliquem de suis suffraganeis, vel per quoslibet alios nobis dirigeret. Quod autem audivimus, quia fidelem ac dilectum nostrum Vgernum Geuriensem Episcopum ob invidiam nostre dilectionis, quam ei merito sue devotionis impendimus, quidam inculpare nituntur, vobis in verbo veritatis significamus, quod eum et Curie Romane et nobis devotum ac fidelem invenimus. Unde beate memorie predecessor vester Papa Celestinus sepe devotionem ipsius nobis per nuntios et litteras suas commendavit, et eumdem, redditis de fidelitate sua gratiarum actionibus, ut in constantia fidelitatis persisteret, ammonuit. Id ipsum quoque a vestra caritate, cujus interest de commodo filiorum applaudere, diligenter petimus, quatinus grates super merito sue devotionis eidem Episcopo, ut antea, referentes, in ardorem perpetue dilectionis ipsum erga nos incitetis. Propter hec au-

tem et alia plurima, que scribere non potuimus, dilectos ac fideles nostros prepositum G. et magistrum Ubaldum ad vestre Sanctitatis presentiam direximus, benignitatem vestram, de qua omnino confidimus, quantum possimus exorantes, quatinus eis, que tam super hiis, quam super aliis plurimis vobis intimaverint, fidem indubitanter adhibeatis, et petitionibus, quas super hiis et aliis plurimis porrexerint, vestrum consilium et auxilium non denegetis.

(Az u. n. Cluny-i csomóban foglalt okmányok közt, mely az 1245-ki lyoni egyházi zsinaton készült. Kiadta Huillard-Bréholles, Examen des chartes de l'Eglise Romaine contenues dans les rouleaux dites rouleaux de Cluny, Páris 1865. 75. l.)

---

## 128.

*III. Incze pápa Joannitius a bolgárok uralkodóját felszóllítja, hogy a római széknek követét, ki hozzá elküldetett, tisztelettel fogadja. 1199.*

Innocentius Episcopus scruus seruorum Dei nobili viro Johannicio (Domino Bulgarorum et Blachorum) salutem et Apostolicam benedictionem. Respexit Dominus humilitatem tuam, et devotionem, quam erga Romanam Ecclesiam cognosceris hactenus habuisse, et te inter tumultus bellicos et guerrarum discrimina non solum potenter defendit, sed etiam mirabiliter et misericorditer dilatavit. Nos autem, audito, quod de nobili Urbis Romanae prosapia progenitores tui originem traxerint, et tu ab eis et sanguinis generositatem contraxeris, et sincerae devotionis affectum, quem ad Apostolicam Sedem geris, quasi haereditario jure, jampridem te proposuimus litteris et nunciis visitare; sed variis Ecclesiae sollicitudinibus detenti hactenus non potuimus nostrum propositum adimplere. Nunc vero inter alias sollicitudines nostras hanc etiam assumendam duximus, immo consummandam potius jamdudum as-

sumptam, ut per Legatos et litteras nostras te in laudabili foveamus proposito, et in devotione Sedis Apostolicae solidemus. Dilectum itaque filium nostrum Dominicum, Archipresbyterum Graecorum de Brundusio, ad te personaliter destinantes, monemus nobilitatem tuam et exhortamur in Domino, ac per Apostolica tibi rescripta mandamus, quatenus ipsum humiliter et devote recipiens, honorifice ac benigne pertractes, et per eum plenius nobis tuam devotionem exponas. Cum enim plene nobis per ipsum de sinceritate tui propositi et devotionis affectu constiterit, ad te proposuimus maiores nuncios vel Legatos potius destinare, qui tam te quam tuos in Apostolicae Sedis dilectione confirment, et te de benevolentia nostra efficiant certiorem. Datum Laterani II. kalendas Januarii (Pontificatus nostri anno secundo.)

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera Páris 1855. I. köt. 825. l.; Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 11. l.)

---

## 129.

*III. Incze pápa a spalatoi káptalannak meghagyja, hogy a lesinai püspökség érdekei felett őrködjön. 1199.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Capitulo Spalatensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabilis frater noster M. dictus Farensis Episcopus venerabilem fratrem nostrum N. Farensem Episcopum asserentem, postulationem suam esse per Sedem Apostolicam approbatam, transisse proponat ad Ecclesiam Jadertinam, et in ea ut Archiepiscopum ministrasse, et in Farensi Ecclesia alium sibi substituere voluisse, se vero ad Farensis Ecclesie regimen fuisse, illo transeunte, vocatum: prefatus vero N. Episcopus ad civitatem Jadertinam, unde fuerat oriundus, non transisse, sed accessisse proponat, et in ea se non Archi-

episcopum, sed Archidiaconum ministrasse, ac dictum M. Farensem se in Ecclesia Farensi fecisse intrudi, et nos inquisitionem horum duxerimus committendam : sollicite volumus precavere, ne interim in eadem Farensi Ecclesia aliquid in spiritualibus vel temporalibus detrimentum incurrat. Ipsam ergo vestre sollicitudini committentes, donec aliud statuamus, discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus taliter ipsi providere curetis, quod occasione controversie hu ius aliquod dispendium non incurrat. Datum Laterani II. Idus Julii, Pontificatus nostri anno secundo.

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera I. köt. 863. l.; Theiner Monumenta Vetera Slavorum Meridionalium I. k. 15. l. ; Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 246. l.)

## 130.

*III. Incze pápa Henriket, kolosi esperestet és esperestségét az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1199.*

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Henrico Archidiacono Clusiensi salutem et Apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, et vota, quae a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis postulationibus grato concurrentes assensu, personam tuam cum omnibus bonis tam ecclesiasticis quam mundanis, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem Archidiaconatum Clusiensem, cum omnibus pertinentiis suis, sicut illum juste possides et quiete, devotioni tuae auctoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum

Petri et Pauli se noverit incursum. Datum Laterani XVIII. kalendas Januarii, Pontificatus nostri anno secundo.

(Migne, Innocentii III. Romani Pontificis Opera, Páris 1855. I. köt. 808. l. V. ö. Fejér Cod. Dipl. II. köt. 349. l.)

## 131.

*III. Incze pápa megerősíti a templomrendűek birtokegyezkedését a szent Kozma és Damian kolostorával. 1199.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis ... Magistro et fratribus Militie Templi in Sclavonia constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, sicut vestra petitio nobis exhibita continebat, nos vestris supplicationibus grato assensu annuentes, compositionem inter vos et monasterium Sanctorum Cosmae et Damiani factam super terris et aquarum decursibus et aliis, de quibus inter vos quaestio vertebatur, sicut rationabiliter et absque pravitate facta est et ab utraque parte recepta, et in authentico exinde confecto plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem evidentiam hujus rei ipsum authenticum de verbo ad verbum presentibus litteris duximus inserendum : cujus tenor ita se habet:

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis stb. következik az említett egyezkedés, mint fentebb 1194-re vonatkozólag 118. sz. a.)

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit,

indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani VII. kalendas Februarii (Pontificatus nostri anno secundo.)

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera I. köt. Paris 1855. 849. l.; Theiner Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 11. l.)

---

## 132.

*III. Incze pápa a ragusai érseket és suffragan püspökeit a szent föld segítségére felszóllítja. 1199.*

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . Ragusino Archiepiscopo et Suffraganeis ejus, et dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis et universis Clericis tam subditis, quam Praelatis in Ragusina Provincia constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. Graves Orientalis Terrae miserias, et necessitates urgentes jam potius, peccatis exigentibus, deflere cogimur, quam referre, cum ad eum statum, si tamen status dicendus est casus, quod dolentes dicimus, eadem terra devenerit, ut nisi citius ipsius fuerit necessitati succursum, et occursum, conatibus paganorum, pauci Christiani, qui se defensioni haereditatis Domini, et Crucifixi obsequiis devoverunt, hostiles sagittas sui sanguinis effusione inebriaturi credantur, et paganorum gladios suis jugulis placaturi. Reliquiis desolationis illius terrae sine spe humani subsidii perdendis totaliter, et ab hostibus occupandis, nemo est, qui subveniat, cum de partibus illis pene omnes jam redierint peregrini. Id autem hactenus dominus Jesus Christus, ut probaret adhuc fortius fidem nostram, et intelligeret plenius, qui sunt ejus, misericorditer impedivit manus eorum in ipsos convertere, et eos inter se multiformiter discordantes permittens ad invicem desaevire, ut Christianis interim ad ipsius terrae subsidium excitatis, facilior daretur facultas recuperandi perdita, et de hostibus

triumphandi. Recepimus enim litteras venerabilium fratrum nostrorum . . . Antiocheni et . . . Jerosolimitani Patriarcharum, Archiepiscoporum etiam, et Episcoporum utriusque Provinciae, similiter et carissimorum in Christo filiorum nostrorum A. Jerosolimitanorum, et L. Armeniorum Regum illustrium, et dilectorum filiorum . . . et . . . Magistrorum Jerosolimitanorum Hospitalis et militiae Templi, aliorumque multorum ipsius terrae miserias et necessitates plenius exponentes, et postulantes subsidium diutius exspectatum, cum plus ibi sperent dante Domino paucos hoc tempore propter Saracenorum discordiam profuturos, quam hactenus copiosus exercitus profuisset. Adjectum est etiam, quod cum jam inter Saracenos de pace tractetur, si priusquam subveniatur Jerosolimitanae Provinciae, inter eos fuerit concordia reformata; nisi Deus solus resistat, cum sit viris et viribus pene penitus destituta, non erit, qui eorum possit violentiam cohibere. Nos ergo cum fratribus nostris, ascitis etiam Episcopis, et aliis viris religiosis apud Sedem Apostolicam existentibus, de ipsius terrae subventione tractantes, ne videremur onera gravia humeris imponere subditorum, quae digito etiam movere nolumus, dicentes tantum, et aut nihil, aut modicum facientes, ut a nobis ad vos, et a vobis ad laicos benefaciendi derivetur exemplum, ejus exemplo, qui coepit facere et docere; decimam partem omnium reddituum, et proventuum nostrorum curavimus subventioni Orientalis Provinciae deputare, subtrahentes non modicum necessitatibus nostris, quibus, cum graviores sint solito, et ob hoc exigant graviores expensas, nostrae non sufficiant facultates, ut ei etsi nihil largiremur de proprio, modicum saltem retribueremus de suo, qui nobis sua miseratione tribuit universa. Et ut non solum in rebus, verum etiam in personis necessarium terrae subsidium destinemus, dilectos filios nostros S. tit. Sanctae Praxedis Presbyterum, et P. Sanctae Mariae in Via Lata Diaconum Cardinales Apostolicae Sedis Legatos, quibus jampridem imposuimus signum Crucis, illuc proposuimus destinare, qui exercitum Domini vices nostras exequendo praecedant, et ad eos tanquam ad unum caput universi recurrant. Verum quia id quasi modicum, imo vere modicum ad tot necessitates ipsius Provinciae sufficere nullatenus reputamus, universitati vestrae per Apostolica

scripta mandamus, et ex parte Dei Omnipotentis in virtute Spiritus Sancti sub interminatione Divini judicii districte praecipimus, quatenus singuli vestrum saltem quadragesimam partem omnium ecclesiasticorum redditunm, et proventuum suorum, prius tamen deductis usuris, quarum solutio vitari non possit, in subsidium terrae Sanctae convertant, omnibus Clericis tam subditis, quam Praelatis, qui quadragesimam ipsam sponte et fideliter solverint, de Dei Omnipotentis misericordia, et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, quartam partem injunctae sibi penitentiae relaxantes, dummodo nulla fraus interveniat, et pia devotio suffragetur. Sciat autem se culpabiliter durum, et dure culpabilem, qui tantillum subsidium in tanta necessitate Creatori, et Redemptori suo negaverit exhibere, a quo corpus, et animam, et universa bona, quae habet, accepit. Et nos, qui licet indigni vices ejus exercemus in terris, hujus culpae duritiam nullatemus dissimulare possumus; nec aliquomodo credatis, quod per hoc in dispendium vestrum legem vobis imponere intendamus, ut a vobis imposterum quadragesima quasi debita, vel consuetudinaria exigatur, imo vobis nullum ex hoc praejudicium volumus generari, qui tantae necessitatis articulum nobis et vobis supervenisse dolemus; et quod similis de caetero non contingat, optamus. Volumus etiam, et nihilominus vobis praecipiendo mandamus, quatenus vos fratres, Archiepiscope, et Episcopi, in Metropolitana Ecclesia, vel si hoc ibi propter hostilitatem, vel aliud evidens impedimentum fieri non poterit, in duobus vel tribus locis Ragusiensis Provinciae, sine dilatione convenire curetis, et inter vos juxta formam mandati Apostolici de ipsius terrae subventione tractare, et post reversionem suam quilibet vestrum in sua Diocesi Concilium convocet sine mora, auctoritate nostra praecipiens Abbatibus et Prioribus, tam exemptis, quam aliis Archidiaconis et Decanis, et universis omnino Clericis in ejus Diocesi constitutis, justa aestimatione proventus et reditus suos taxent, et infra tres menses post factam eis denunciationem, quadragesimam partem valoris eorum sub ipsius Episcopi testimonio, et aliquot virorum religiosorum, adhibitis nihilominus ad cautelam aliquibus laicis fidelibus et discretis, in locum idoneum ejusdem Diocesis non differant consignare, quod et nos vobis, fratres Archiepiscope et

Episcopi, sub eadem districtione mandamus. Ab hac autem generalitate monachos Cistercienses, Praemonstratenses Canonicos, Eremitas Grandimontenses, et Cartusienses excipimus, quibus super hoc mandatum injungimus speciale. Nolumus autem, ut ii, qui redditus suos et proventus diligenter aestimare curaverint, praemissae transgressionem districtionis incurrant, siquidem non ex certa scientia, sed ignoranter potius quadragesimae forte aliquid subtraxerint; dum tamen, postquam recognoverint defectum suum, quod minus solverint, plenarie recompensent. Si quis autem, quod absit, quadragesimae persolvendae aliquid ex certa scientia subtraxerit, cum digne satisfecerit, ab hujus transgressionis debito penitus sit immunis. Nec miretur quisquam, aut etiam moveatur, quod hoc sub tanta districtione praecipimus, cum summa necessitas id exposcat; nam etsi voluntarium esse debeat Divinae servitutis obsequium, legimus tamen in Evangelio de invitatis ad nuptias Dominum praecipisse, ut compellerentur intrare. Mandamus praeterea, ut vos, fratres Archiepiscope et Episcopi, quadragesimam ipsam per vestras Dioceses instanter exactam et collectam fideliter faciatis juxta praedictam formam in tuto loco deponi, summam omnem per vestras litteras et speciales nuncios nobis, quam citius fieri poterit, expressuri. Ad haec in singulis Ecclesiis truncum concavum poni praecipimus, tribus clavibus consignatum, prima penes Episcopum, secunda penes Ecclesiae Sacerdotem, tertia per aliquem religiosum laicum conservandis, et in eo fidelis quilibet, juxta quod eorum mentibus Dominus inspiraverit, suas eleemosynas deponere in remissionem suorum peccatorum moneantur, et in omnibus Ecclesiis semel in hebdomada pro remissione peccatorum, et praesertim offerentium, missa publice decantetur. Concedimus autem vobis, fratres Archiepiscope et Episcopi, ut circa eos, qui de bonis suis terrae Sanctae voluerint subvenire, de discretorum virorum consilio, qualitate personarum, et rerum qualitate pensatis, et considerato nohilominus devotionis affectu, opus injunctae poenitentiae commutare possitis in opus eleemosynae faciendae. Volumus insuper, ut adhibitis vobis, ubi poterunt inveniri, duobus fratribus, uno Jerosolimitani Hospitalis, et alio Militiae Templi, aliisque religiosis

laicis et discretis militibus, vel aliis bellatoribus, qui signum Dominicae Crucis assumpserunt, si in suis non poterunt sumptibus transfretare, congrua de eadem summa stipendia ministretis, sufficientia ab eis cautione recepta, quod in defensione terrae orientalis per annum vel amplius, juxta quantitatem subsidii commorentur, et si, quod absit, in via decesserint, susceptum subsidium non in alios usus convertant, sed reddant potius in stipendia bellatorum, qui etiam cum redierint, non prius absolvantur a praestita cautione, quam litteras Regis vel Patriarchae, aut Jerosolimitani Hospitalis, vel Militiae Templi Magistri, aut etiam Legati nostri vobis exhibuerint, de mora ipsorum testimonium perhibentes. Quia vero summa necessitas exigit, et communis requirit utilitas, ut populus Christianus non solum in rebus, sed etiam in personis contra paganos in succursum terrae Sanctae sine dilatione, succurrat, fraternitati vestrae per Apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus ad exhortandos et inducendos fideles per vos ipsos et alios viros idoneos prudenter et diligenter instetis, ut qui sufficientes fuerint ad bellum Domini praeliandum, in nomine Domini Sabaoth signum Crucis assumant; alii vero juxta suarum sufficientiam facultatum pias eleemosynas largiantur. Nos enim de Dei misericordia et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa, quam Deus nobis, licet indignis, ligandi et solvendi contulit, potestate, omnibus, qui labores hujus itineris in personis propriis subierint, et expensis, plenariam peccatorum suorum, de quibus cordis et oris egerint poenitentiam, veniam indulgemus, et in retributione justorum salutis aeternae pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis tantum expensis juxta facultatem, et qualitatem suam, viros idoneos destinarint illuc per annum moraturos ad minus, et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis assumptae peregrinationis laborem impleverint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remissionis volumus esse participes juxta quantitatem subsidii et devotionis affectum omnes, qui ad subventionem ipsius terrae de bonis suis congrue ministrabunt. Personas insuper ipsorum, et bona eorum, ex quo Crucem susceperint, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, nec non sub Archiepis-

coporum et omnium Praelatorum Ecclesiae Dei defensione consistant; statuentes, ut, donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant, et quieta consistant. Quod si quisquam contra praesumpserit, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescatur. Si qui vero proficiscentium illuc ad praestandas usuras juramento tenentur adstricti, vos, fratres Archiepiscope et Episcopi, per vestras Dioceses creditores eorum, sublato appellationis obstaculo, eadem districtione cogatis, ut eos a sacramento penitus absolventes, ab usurarum ulterius exactione desistant. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum; eum ad restitutionem earum, sublato appellationis obstaculo, districtione simili compellatis; Judaeos vero ad remittendas ipsis usuras per saecularem compelli praecipimus potestatem, et donec eas remiserint, ab universis Christi fidelibus, tam in mercimoniis, quam aliis, per excommunicationis sententiam, eis jubemus communionem omnimodam denegari. Horum autem vos, fratres Archiepiscope et Episcopi, singulos in suis Diocesibus executores esse volumus et mandamus, quae tam diligenter et fideliter exequamini, ut in districto novissimae discussionis examine, cum adstabitis ante tribunal Christi, dignam debeatis reddere rationem.

Datum Laterina kalendas Januarii, Pontificatus nostri anno secundo.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 84. sk. ll.)

## 133.

*I. Otakar cseh királynak levele III. Incze pápához, melyben jelentvén, hogy elöbbi egybekelése egy közeli rokonával semmis házasság volt, házasságát Konstancziával, Imre magyar királynak nővérével, helybenhagyatni kéri. 1199.*

Sanctissimo Patri suo Innocentio Sancte Romane Sedis Summo Pontifici O(tacharus) Dei gracia Rex Bohemie debite subieccionis reverenciam et obsequium. Cum vestre discrecionis cauta et potens auctoritas cunctis sciat et possit finem ac robur dare negocijs, vestre notificamus Sanctitati, nos in puericia nostra cuidam consanguinee nostre, ipsa eciam in tenera etate existente, sine dotalibus instrumentis, preter parentum nostrorum conscientiam, insuper illius cognatis ignorantibus, adhesisse, et sic nos aliquot annis, sed non sine hesione vtriusque consciencie, cohabitasse. Super autem nostra disiunccione littere a Romana Sede fuerunt impetrate, nec vnquam predecessores vestri, quamuis super hoc essent consueti (így), talem contractum stabilire voluerunt, eo quod nos in quarto gradu consanguineitatis attingeremus; sed nescio qua de causa, Episcopus Pragensis beate memorie eidem supersedit negocio. Cum vero ex ea sobolem suscepissemus, statueramus pudori suscepte prolis consulere, et quod acciderat, sub silencio preterire. Verumtamen cum ab amicis nostris et utriusque sexus cognatis, nec non et aliis viris religiosis super eodem facto sepe argueremur, eo quod nobis non esset tutum tali copula detineri, nec ipsa a nobis secrecius et diligencius inquisita eandem consanguineitatem inficiaretur; vtile nobis visum fuit, indebite coniunccionis sustinere dissolucionem, quam cohabitare, et contra Ecclesie preceptum, et honestatem. Cum vero ipsa mecum esset in Regno, accesserunt vtriusque cognati, et nostrum in facie Ecclesie coram Episcopis judicibus ordinariis Regni nostri impecierunt contractum, asserentes illum impediente consanguineitate in tercio (gradu) non esse legitimum. Citati itaque pariter sumus ad

judicum presenciam, et pro cognatis illius propinquioribus eciam est missum; sed nec ipsi, nec ipsa ad locum prefixum, quamuis eis esset tutissimus, noluerant accedere, qui ne potuissent accedere, nullum per nos habuere impedimentum. Accessit autem Episcopus Pragensis cum aliis viris venerabilibus ad praefatam vxorem et consanguineam nostram, et quid de eadem consanguineitate fatetur, inquiserunt; nec ipsa nos esse consanguineos difatetur. Cerciores itaque facti Episcopi, cum tribus edictis essemus vocati, et accusatores instarent, processerunt in eodem negocio, et auditis allegacionibus accusatorum, cum ipsa se contumaciter absentaret, septem nobilium virorum testimonium, eorundem iureiurando confirmatum super eadem consanguineitate, eo quod esset in quarto gradu, receperunt, sicque inter nos auctoritate Ecclesiastica sentenciam diuorcii promulgarunt. Quapropter, Sanctissime Pater, cum ista, sicut nobis videtur, rite sint acta, et nos in facie Ecclesie aliam duxerimus in vxorem, sororem scilicet dilecti et vobis in omnibus deuoti Regis Hungarorum, obnixe petimus hoc (igy) matrimonii confirmacionem et a consanguinee nostre impeticione absolucionem. Preterea latorem presencium, Priorem Ecclesiam (?) monasterii nostri, virum religiosum, cuius fides nobis in omnibus est probata, non solum pro hac causa, sed eciam pro diuersis negociis, que sunt ad honorem Romane Curie vestre Sanctitati direximus, cui non minus in omnibus, quam nobis, credatis. Si que autem alie littere ex nostra parte apparuerunt, — — — — eis aut (?) istis integraliter prestetis consensum. (Sine dato.)

(A római Vallicellliféle Codexből közölte velem Dudik Boda; v. ö. szintén Erben K.J., Regesta Diplomatica Bohemiae et Moraviae I. köt. Prága 1855. 201. l. V. ö. Palaczky F., Italiänische Reise, Prága 1838. 1. 18. l.; és Fejér Cod. Dipl. VII. k. 5. r. 151. l.)

## 134.

*Gergely diákonbibornoknak levele a spalatoi papsághoz és néphez, melyben az új lesinai püspök számára azoknak segitségét kikéri. 1199.*

Gregorius de Sancto Apostolo Dei gratia Sanctae Mariae in Porticu Diaconus Cardinalis carissimis amicis suis, universo clero, et populo Spalatensi salutem in eo, qui est vera salus. Universitati vestrae sit notum, quod nos venerabilem fratrem nostrum M. Farensem Episcopum benigne recepimus, et in iis, quae sibi novimns expedire, quantum cum Deo potuimus, auxilium ei impendimus et favorem. Verum quia ipsius promotio honorem vestrum videtur respicere ac profectum, universitatem vestram exoramus attentius, consulimus et hortamur, ut obstensione juris sui, ejus defensionem efficaciter adjuvetis. Credimus enim, et speramus in Domino, quod si ea, quae in litteris apostolicis continentur, sufficienter probata fuerint; quod in dicto Episcopo fuit per Spalatensem Ecclesiam constitutum, optatum finem, et debitum, auctore Domino, consequetur.

(Farlati Illyricum Sacrum IV. k. 246. l.)

## 135.

*Békekötés Ragusa és Ancona tengeri városok közt. 1199.*

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Haec sunt capitula pacis compositae et componendae et firmandae inter Bonum Baronem Potestatem Anconae, et Girardum Judicem pro Communi Anconae ex una parte; et Kalendum nun-

cium Ragusiae pro Communi ejusdem civitatis ex altera. Imprimis jurabunt pacem firmam tenere; et non removere; et jurabunt Anconitani Ragusinos, et res eorum, in Ancona et in tota eorum fortia, salvare et defendere bona fide et sine fraude. Ragusini hoc idem jurabunt observare et facere. Et si quis Anconitanus offenderet aliquem Ragusianum, non debent Ragusiani aliquem Anconitanorum impedire vel offendere; sed debeat ille, cui fiet facta offensio, venire in hac civitate; et illi, qui pro tempore habebunt regimen hujus civitatis, debeant ei facere fieri rationem intra XXX dies, nisi remanserit parabola actoris. Hoc idem Ragusiani debeant facere et observare ex eorum parte. Et si quid placuerit consensu partium addi vel diminui, de additione teneantur, et de diminutione sint absoluti. Et haec omnia in perpetuum debent ab utraque parte observari.

Et haec omnia jurabunt observare bona fide sine fraude, et hoc sacramentum debent facere CC boni homines sine fraude ex una parte, et CC ex altera; et si quid debent ex hac parte vel ex illa, homines, quibus debent, valeant debitum recipere, secundum supradictum modum. Facta sunt haec in civitate Ancona anno M°C°XCVIIII°. Indictione II$^a$., VIII. kalendas Septembris.

Hoc sacramentum juraverunt Filippus Petri Berej, Dominicus Stephani Dominici, Vitalis Palea. In praesendia Marsilii Bocca, Zupi Bertini, Cacan Vrachac, Johannis Albici, Nicolai Paleac, Nicolai Albici, Tragoli Tancredi, Johannis Benedicti, et aliorum multorum in consilio morantium.

Ego Jacobinus Notarius pro Communi civitatis Anconae ex consensu praedictorum hoc totum, quod supra legitur, in publicam formam redegi, et hic ideo subscripsi.

(XIII. századi másolatból, mely a bécsi cs. k. udv. levéltárban őriztetik.)

## 136.

*III. Incze pápa a ragusai egyházi tartomány összes híveit a keresztes hadjáratra felszólítja. 1200.*

Innocentius Episcopus servus servorum Dei universis Christi fidelibus in Ragusiensi Provincia constitutis salutem et Apostolicam benedictionem. Nisi nobis dictum a Deo per Prophetam, et in Propheta sciremus : „Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam"; nisi ad pastorale crederemus officium pertinere, quod inquit Apostolus: „Insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa"; nisi gregis Dominici nobis esset cura commissa, possemus nunc tandem a clamore desistere, cum etsi tuba exhortationis nostrae saepe sonum dederit non incertum, exhortando populum Christianum ad terrae Sanctae succursum, paucos tamen adhuc ad bellandum bellum Domini excitavit. Quia vero magis instat necessitas, quam unquam institerit, ut ipsi terrae celeriter succurratur, clamamus ad vos, et pro illo clamamus, qui voce magna clamando spiritum pro nobis emisit in cruce, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, ut nos ab aeternae mortis eriperet cruciatu. Qui clamat — — — per se ipsum, et dicit: „Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me." Recepimus enim litteras venerabilium fratrum nostrorum Antiocheni et Jerosolymitani Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum utriusque Provinciae, et carissimorum in Christo filiorum nostrorum A. Jerosolymorum et L. Armenorum Regum illustrium, similiter et Magistrorum Jerosolymitani Hospitalis, et Militiae Templi, quibus nobis exposuerunt necessitates et miserias terrae Sanctae, asserentes inter alia, quod cum hactenus Dominus per discordiam Saracenorum, qui se ipsos impugnant, Orientali Provinciae pepercisset, et iam nunc inter eos de pace tractetur, si priusquam redeant ad concordiam, congruum subsidium mitteretur, sperent pro certo, quod facile posset hoc tempore Orientalis Provincia liberari. Si autem prius redie

rint ad concordiam, quam subsidium destinetur, timetur ab omnibus, quod residuum terrae Saraceni de facili valeant obtinere, cum peregrinis ad propria iam reversis terra remanserit et viris et viribus destituta. Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et in remissionem vobis iniungimus peccatorum, quatenus ante oculos cordis habentes vexillum Crucis, qui potentes sint praelium Domini praeliari, et Crucem et arma conferant; qui non sint habiles ad pugnandum, in expensis suis secundum proprias facultates aliquos dirigant bellatores, nec sit, qui se ab huius obsequio subventionis excuset, quin aliquid saltem modicum propter hoc devote ac libenter impendat, nisi qui aeternae voluerint esse remunerationis immunes. Quicunque enim eum erubuerit coram hominibus, et ipse illum coram angelis erubescet. Potestis enim, et debetis considerare vobiscum, quod si Rex aliquis temporalis in captivitatem forsitan deveniret, nisi vassalli eius pro liberatione Regia non solum res exponerent, sed personas, nonne cum restitueretur pristinae libertati et acciperet tempus iustitiam iudicandi, proditores eos Regios, et quasi perfidos et infideles damnabiles iudicaret, et excogitaret mortis hactenus inexcogitata tormenta, quibus malos male perderet, et in bona eorum fideles aliquos subrogaret? Nonne similiter Dominus Jesus Christus, Rex Regum et dominus dominantium, qui corpus et animam nobis contulit, qui nos sanguine pretioso redemit, de ingratitudinis vitio, et velut fidelitatis crimine vos damnabit, si ei eiecto de terra, quam pretio sui sanguinis comparavit, et quasi captivo in salutiferae Crucis ligno detento neglexeritis subvenire. Sane cum nihil possit Omnipotenti resistere, quia tamen fideles suos temporaliter probare disponit in opere, quos aeternaliter in praedestinatione cognovit, praeter arcanum Divini judicii, quod nulli mortalium datum est posse scrutari, forte misericors Deus, cum iam superabundasset iniquitas refrigescente charitate multorum, voluit fidelibus suis occasionem parare salutis, imo salvationis causam praebere, ut qui — — — dimitterent, ipsum omnia in omnibus invenirent. Cum enim Jerusalem civitas illa terrestris secundum interpretationem vocabuli, pacis visio nuncupetur, et ipsa vix iucundam modico tempore pacem potuerit obtinere, promissio pacis — — — — profecto

transmittit, quae sursum est, mater est nostra, in qua pax Dei, quae exsuperat omnem sensum, abundat ad hanc utique novi sub novo tempore Machabaei, qui pro paternis legibus et Sancta Civitate sanctas — — — cum victi putantur victores ascendunt ineffabili gloria coronandi, quam militibus suis Rex Gloriae praeparavit. Caeterum ne videremur mera gravia imponere humeris subditorum, quae digito nostro in opere — — — de ipsius terrae — — — tractantes, decimam partem proventuum et redituum nostrorum ad eius subsidium duximus deputandam, Legatos nostros illuc dante Deo in proximo transmissuri, qui exercitum — — — humilitate praecedant, et ad eos tanquam ad unum caput universi recurrant, venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis, Episcopis, et dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Decanis et aliis Ecclesiarum Praelatis, imo etiam Clericis universis in virtute Sancti Spiritus, et sub Divini iudicii obtestatione mandantes, ut saltem quadragesimam partem ecclesiasticorum redituum et proventuum suqrum, aestimatione habita diligenti, in subventionem Orientalis Provinciae non differant erogare. Ad haec in singulis Ecclesiis truncum concavum poni praecipimus tribus clavibus consignatum, una penes Episcopum, secunda penes Presbyterum Ecclesiae, tertia per aliquem religiosum laicum conservandis, in quibus fideles quilibet deponere suas eleemosynas in remissionem suorum criminum moneantur, et in singulis Ecclesiis semel in hebdomada pro remissione peccatorum praesertim offerentium missa publice decantetur. Concedimus etiam Archiepiscopis et Episcopis, ut circa eos, qui de bonis suis terrae Sanctae voluerint subvenire, de discretorum virorum consilio pro qualitate personarum et rerum facultate pensatis, et considerato nihilominus devotionis affectu, opus iniunctae poenitentiae convertere possint in opus eleemosynae faciendae. Ne autem clerici vel laici in hoc frustra se doleant aggravari; sed iam nunc de sua sint quodammodo mercede securi, de Dei Omnipotentis misericordia, et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa, quam nobis Deus, licet indignis, ligandi et solvendi contulit, potestate, omnibus, qui laborem huius itineris in personis propriis et expensis subierint, plenam suorum peccatorum, de quibus oris et cordis egerint poenitentiam, veniam indulgemus,

et in retributione iustorum salutis aeternae pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in personis propriis illac accesserint, sed in suis tantum expensis iuxta facultatem et qualitatem suam viros idoneos destinarint illic per annum moraturos ad minus, ac illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis assumptae peregrinationis laborem impleverint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Hujus — — — esse participes juxta quantitatem subsidii, et devotionis affectum omnes, qui ad subventionem ipsius terrae de bonis suis ministrabunt, personasque eorum et bona, ex quo crucem susceperint — — — sub nostra protectione suscipimus, nec non et sub Archiepiscoporum et omnium Praelatorum Ecclesiae Dei defensione consistunt; statuentes, ut donec de ipsorum obitu, vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant et — — — — contra praesumpserit per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescatur. Si qui vero proficiscentium illuc ad praestandas usuras juramento tenentur adstricti, creditores eorum per Ecclesiarum Praelatos remittant eis praestitum juramentum, et ab usurarum exactione desistant, eadem praecipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus. Judaeos vero ad remittendas ipsis usuras per saecularem compelli praecipimus potestatem, et donec eas remiserint, ab universis Christi fidelibus, tam in mercimoniis quam aliis, per excommunicationis sententiam jubemus communionem omnimodam denegari. Datum Laterani II. Nonas Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Farlati Illyricum Sacrum VI. köt. 96. l.)

## 137.

*III. Incze pápa a spalatoi érseknek meghagyja, hogy Miklós volt lesinai püspök ellen a kiközösitési itéletet közzé tegye. 1200.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Spalatensi salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte tua fuit in audientia nostra propositum, quod Nicolaus quondam Farensis Episcopus ad duos Episcopatus positus, in provincia Spalatensi duos eligi fecit adhuc in minoribus ordinibus constitutos, et in Jadertina provincia, post latam in eum suspensionis sententiam, quosdam ad ordines non erubuit promovere. Cum igitur contemptus huiusmodi relinqui non debeat impunitus, fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus eos, quos in tua provincia taliter eligi fecit, donec Apostolico se conspectui presentarint, et illos, quos ordinavit suspensus, si scienter a suspenso ordines susceperunt, donec super hoc aliud statuamus, ab officio et beneficio, sublato appellationis impedimento, suspendas. Ipsum autem Nicolaum tu et suffraganei tui singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, per universam Spalatensem provinciam excommunicatum publice nuncietis, et per Jadertinam provinciam faciatis publice nunciari, adicientes, quod nisi resipuerit infra mensem, non solum a dignitate, verum eciam ab ordinibus deponetur. Datum Laterani II. Idus Octobris, Pontificatus nostri anno tercio.

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera I. köt. 870. l.; Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 13. l)

## 138.

*A pápai követek az apostoli szék nevében a lacromai apátot az egyházi hatalom jelvényeinek használásában megerősítik. 1200.*

Johannes Capellanus, et Symon Subdiaconus, domini Papae Familiares, Apostolicae Sedis Legati, dilectis in Christo Abbati et Capitulo de Acrumina aeternam in Domino salutem. Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios consuevit brachiis sincerae dilectionis amplecti, et pro statu et qualitate diversarum personarum suam cuique dignitatem conservare, et ad gradum etiam promovere majorem. Inde est, quod nos considerata, et intellecta diligentius fama et honestate Monasterii vestri, et personae vestrae, et fratrum vestrorum, probata quoque devotione Cleri et populi Ragusiensis, audito testimonio bonorum tam Clericorum, quam laicorum, quod bonae memoriae Archiepiscopus Andreas de concessione domini Papae Eugenii Abbati prephatae Ecclesiae mitram, baculum, et sandalia concesserit, tibi, domine Abbas Constantie, et tuis successoribus ad honorem Dei, et domini Papae Innocentii, salva tamen in omnibus auctoritate Apostolica, ad instanciam Cleri et populi Ragusiensis, prephata insignia concedimus et confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel eidem ausu temerario contraire. Quicunmque autem contra hanc temere venire temptaverit, indignationem Omnipotentis Dei, et Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli se noverit incursurum. Anno Dominicae Incarnationis millesimo CC°., domini vero Papae Innocentii tertii II., Indictione tertia.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 88. l.)

## 139.

*Cattaro város községének adóssági viszonyokszabályozását tartalmazó helyhatósági statutuma. 1200.*

In nomine Domini aeterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno MCC. in mense Januarii in die 3-a. Nos nomine populorum Catharinorum Lupinus Lupanae, Maurus Jacobi Leoce, Ursacius Simeonis, Euticius Michapag, Paschalis Dragus, Rille Dabrazza, Nicolaus Graban, cum omni populo civitatis similiter et dominorum; Micha Archidiaconus cum suo Capitulo ibi existens. Recolentes et firmiter in mente retinentes, quod quondam sub tempore Comitis Benese, veniens quidam Legatus a Curia Romania, nomine Gualterius, et coram sui praesentia reclamavisse totius populus civitatis de superfluitate laboris, quam sine misericordia exigebat a suis debitoribus. Unde per voluntatem omnium nostrum ex jussione Apostolica decreverunt hoc, ut pro decem annis de labore non plus possit quaerere exactor, nisi duplicatos solidos ad rationem de quinque in sex; quoniam in antiquo tempore hoc fuit usu nostrae civitatis, alium laborem non exigebant, nisi de quinque in sex. Unde pro decem annis deorsum non possit quaerere, nisi medium laborem de quinque in sex; et decem vero annos sursum non possit quaerere nisi duplicatos. Hanc quidem scripturam bene recolimus esse factam, sed nullo modo eam invenire potuimus; sed quia cuncta, quae illic scripta sunt, pleniter recolentes; juxta hoc decretum hanc scripturam confirmamus, et firmiter perpetualiter esse tenendam communi voluntate jubemus. Hoc fuit actum sub tempore domini nostri Velcanni, et Comitatum regente apud nos Desimirus et famls (?).

Ego autem Junius Presbyter, et Consilii Notarius audiens hoc ab istis nobilibus sine dilatione praenotavi.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 435. l.)

## 140.

*Oszl comes kiadványa bizonyos földről, melyet felméretett. XII. századnak végéből.*

Ego Oslu Comes uolo per hanc cartam in memoriam prouocare computacionem terrarum, silicet duarum farad cum tribus a(ratris) n(ostris), ac Kisseu Zaar XX minus octingenta jugera cum tribus aratris nostris, et seruis ac ministris quibusdam super LXXX mansionibus, cui quelibet XX jugera sufficiunt, remisi, et illi tenentur dare censum.

(Eredetie bőrhártyán, melynek pecséte már lehullatt, a nemz. muzeum kéziratttárában.)

## 141.

*Bento beuri lakosnak végintézkedése. XII. század végéből.*

Notum sit tam presentibus quam futuris cuiusuis nationis hominibus, quoniam Bentho de villa Beur talem rerum suarum fecit distributionem. Dedit uidelicet Ecclesie Beati Jacobi de Libin IIII boues, et terram ad unum aratrum, et unum missale, et VII equas indomitas, et quatuor uineas, que uocabulo nuncupantur *cacyka ozv* prope uillam Ecy. Vt autem hec cartula firma ac stabilis maneat, sigillo fratrum Geuriensium fecit eam roborari.

(Eredetie bőrháryán, melyről a zsinegen függött pecsét már elveszett, a mélt. báró Révay család levéltárában.)

## 142.

*I. Przesyszl Otakar cseh királynak adománya, neje, Konstantia királyné, III. Béla magyar király leányának hozzájárultával.*
*1201.*

Anno Dominicae Incarnationis MCCI. epecta XVI. conc. VII. Ind. IV. Ego Premizl pro mea Regnique mei incolumitate ac stabilitate, justitiae debito ac misericordiae precibus informatus, unaque pro germani fratris mei Wladizlay Marchionis Morauiensis sospitate, nec non et uxoris meae, filiae Regis Ungarorum et Reginae Boemorum Constantiae, et filii mei Wratizlay meorumque remissione peccatorum, et ceterorum fratrum meorum, Wladimiri videlicet et Brecislay Principum Morauiensium, qui jam vinculis carnis absoluti debitum naturae persolverunt, consensu omnium nobilium Boemorum et Moravorum villam nomine Sccpanouiche, insuper et per ómnes villas omnem censum annualem, qui collecta nuncupatur, eidem monasterio praedicto Beati prothomartyris Stephani in usum fratrum perpetuo possidenda concessa. Praeterea stb.

(Boczek Codex Dipl. Moraviae II. köt. 2. l.)

## 143.

*Imre király adománya az esztergami káptalan számára. 1202.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Vnitatis. Emericus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Bulgarieque Rex in perpetuum. In conspectu conditoris omnium acceptum fore credimus, dum ea, que sacris locis priores donauerunt, posteri seruent perhempniter, et suis amplient donatiuis. Proinde notum facimus vniuersis, quod nos domini Bele quondam Regis Hungarie pie recordacionis, patris nostri karissimi donacionem, quam de tributo fori Strigoniensis ob remedium sue salutis Capitulo Strigoniensis Ecclesie, et fratribus in ea Deo famulatibus fecerat suis litteris mediantibus, ratam habemus atque firmam, et perpetuo confirmamus; et insuper uolentes elemosinam nostram addere perpetuam, ut per hoc a Domino brauium salutis eterne consequamur; locum eiusdem fori Strigoniensis, de consilio Prelatorum et Baronum Regni nostri, cum fundis, areis, terra et edificijs, a portu Danubij minoris, ubi pisces in uiauarijs seruantur, uersus orientem directe usque terminum fosse, et abhinc versus lacum aque calide usque ad portum magni Danubij, eidem Ecclesie Strigoniensi, et fratribus residentibus in eadem, dedimus, donauimus et contulimus perhempniter possidendum, cum pleno dominio tenendum et habendum, tali modo, quod hospites in eadem terra et loco nostre donacionis residentes sint distincti a uico Latinorum, et nullo iure in ipso uico residentibus, debeant subiacere; prout in alijs litteris nostris plenius continetur. Sed quia quedam terra vduornicorum nostrorum Strigoniensium, in medio circa ecclesiam Sancti Laurencij remanebat, ipsam ad peticionem venerabilis patris Job Archiepiscopi Strigoniensis, dilecti et fidelis nostri, predictis fratribus intuitu fidelitatis eorum, et pro nostra ac eiusdem patris nostri salute sempiterna, donauimus perhempniter possidendam, ne predicti vduornici nostri habeant aliquando causam, ipsos fratres perturbandi. Cuius terre quantitas et

situs taliter distinguitur; videlicet a parte orientali est via, qua itur ad portam; a parte septemtrionali fossatum usque ad Danubium minorem; a parte vero meridionali, locus fori infra ecclesiam Sancti Nicolai, tendens vsque ad Danubium minorem, vbi pisces seruantur et uenduntur. Vt igitur hec nostra donacio perpetuam obtineat firmitatem, presentes litteras nostro fecimus sigillo roborari. Datum per manus Desiderij Prepositi Scybiniensis, dilecti et fidelis nostri, anno Domini millesimo ducentesimo secundo, Regni autem nostri sexto. Venerabili Job predicto Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Saul Colocensi Archiepiscopo; Kalano QuinqueEcclesiensi, Vgrino Jauriensi, Adriano Transiluano, et alijs Episcopis Ecclesias Dei gubernantibus; Myke Palatino et Bichoriensi Comite; Nicolao Vayuoda; Benedicto Bachiensi, Tiburcio Budrugiensi, Thoma Scepusiensi, et Both Musuniensi Comitibus, et alijs Comitatus nostros tenentibus et honores.

(Diplomatarium Széchenyianum a nemz. museum könyvtárában 4-o Lat. 1280. sz. a. I. köt. 143. l. és II. köt. 354., igazítva Knauz szerint M. Sion II. köt. 125. l.; V. ö. Fejér Cod. Dipl. II. köt. 391. l.)

---

## 144.

*III. Incze pápa Bernát spalatoi érseknek és János pápai káplánnak meghagyja, hogy Bosszniában a keresztyén hit tárgyában vizsgálatot tegyenek és intézkedjenek. 1202.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri B. Spalatensi Archiepiscopo, et dilecto filio J. Capellano nostro, salutem et Apostolicam benedictionem. Illam gerimus de discretione vestra fiduciam, quod secure vobis committamus ea, que viris sunt prudentibus committenda, pro certo sperantes, quod illa promovere studebitis ad Divini nominis gloriam et Apostolice Sedis honorem. Cum igitur in terra nobilis viri Culini Bani quorumdam hominum multitudo moretur, qui de

dampnata Catharorum heresi sunt vehementer suspecti et graviter infamati: nos carissimo in Christo filio nostro Henrico Regi Ungarorum illustri Apostolica scripta direximus contra illos, qui prefatum Culinum super hoc arguens et obiurgans precepit, ut huiusmodi homines de tota terra sibi subiecta proscriberet, bonis eorum omnibus confiscatis. Ipse vero semetipsum excusans respondit, quod eos non hereticos, sed Catholicos esse credebat, paratus quosdam eorum pro omnibus ad Sedem Apostolicam destinare, ut fidem et conversationem suam nobis exponerent, quatenus nostro iudicio vel confirmarentur in bono, vel revocarentur a malo, cum Apostolice Sedis doctrinam velint inviolabiliter observare. Nuper ergo prefatus Culinus venerabilem fratrem nostrum . . . Archiepiscopum et dilectum filium . . . Archidiaconum Ragusinum, et cum eis quosdam ex prefatis hominibus ad nostram presentiam destinavit, petens humiliter et implorans, ut aliquem virum idoneum de latere nostro in terram suam mittere dignaremur, qui tam ipsum quam homines suos de fide ac conversatione diligenter examinet, evellens et plantans, que secundum Deum evellenda cognoverit et plantanda. Nos igitur, qui licet indigni, vicem eius exercemus in terris, qui non vult mortem peccatorum, sed ut convertantur et vivant, petitionem huiusmodi decrevimus admittendam, cum correctionem illorum paterno desideremus affectu. Quocirca de communi fratrum nostrorum consilio te, fili Johannes, ad huiusmodi executionem negotii duximus destinandum, quod ut perfectius executioni mandetur, te, frater Archiepiscope, qui tam vicinitate locorum, quam rerum experientia super hoc notitiam obtines pleniorem, duximus adjungendum; discretioni vestre per Apostolica scripta precipiendo mandantes, quatenus ad terram prefati Culini pariter accedentes, de fide ac conversatione tam ipsius, quam uxoris et hominum terre sue inquiratis diligentissime veritatem, et que secundum fidem Catholicam Apostolicamque doctrinam inveneritis confirmanda, nostra freti auctoritate, secundum ritum ecclesiasticum confirmetis. Si qua vero inveneritis inter eos, que sapiant hereticam pravitatem, et sane adversentur doctrine, ad viam veritatis secundum fidei regulam reducatis. Quod si forsan monitis et mandatis vestris noluerint acquiescere, vos in eos, appellatione

remota, secundum constitutionem, quam edidimus adversus hereticos, procedatis, attentius provisuri, ut Deum habentes pre oculis mandatum nostrum cum omni puritate ac sollicitudine studeatis implere. Nos enim sententiam, quam canonice protuleritis, ratam habebimus, et faciemus auctore Deo, inviolabiliter observari. Datum Laterani XI. kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno quinto.

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis opera I. köt. 1108. l.; Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 15. l.)

---

## 145.

*Joannitius Bolgárország uralkodójának válasza III. Incze pápa 128. sz. a. levelére. 1202.*

Venerabili et Sanctissimo patri Summo Pontifice, Ego Caloiohannes Imperator Bulgarorum et Blachorum, gaudium et salutem mando tibi. Notum facimus Sanctitati vestre, quod nos accepimus vestras sacrosanctas litteras, quas nobis portavit religiosus Archipresbiter Brundusius, et nos reputavimus eas caras super omne aurum et quemlibet lapidem pretiosum. Unde multas egimus gratias Omnipotenti Deo, qui visitavit nos servos suos indignos secundum suum ineffabilem bonitatem, et respexit humilitatem nostram, et reduxit nos ad memoriam sanguinis et patrie nostre, a qua descendimus. Et nunc, sancte pater, tamquam bonus pastor et caput omnium fidelium Christianorum filios Sancte Catholice et Apostolice Sedis congregare volens in unum, requisisti nos remotos filios secundum corpus. Et quamvis fratres mei beate memorie iamdudum (nuncios) voluerint mittere Sanctitati vestre, non tamen ad vos pervenire propter multos nostros contrarios, potuerunt: et nos similiter probantes semel, secundo et tertio ad vos dirigere, deducere non potuimus, quod optabamus in fructum. Et nunc videntes, quod Sanctitas vestra dignata est mittere

Imperio nostro tamquam proprii et dilectissimi filii, sicut amantissimo et desideratissimo patri mittimus misericordie vestre religiosum electum Brandizuberensem, fidelem nostrum presbiterum Blasium, una cum fideli nuncio vestro Archipresbitero Brundusino, referentes vobis ex parte nostra gratiarum actiones, et amicitiam et servitium sicut patri spirituali et Summo Pontifici. Sanctissime pater, significastis nobis per sacras litteras vestras, quod nos significaremus vobis, quid ab Ecclesia Romana petamus. Hoc autem petit Imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simus in Ecclesia Romana, sicut matris filialitate firmati. In primis petimus ab Ecclesia Romana, matre nostra, coronam et honorem tamquam dilectus filius, secundum quod Imperatores nostri veteres habuerunt. Unus fuit Petrus, alius fuit Samuel et alii, qui eos Imperio precesserunt, sicut in libris nostris invenimus esse scriptum. Nunc autem, si placitum est Sanctitati vestre nobis istud implere, quicquid Imperio nostro duxeritis iniungendum, illud ad honorem Dei et Ecclesie Romane complebitur. Nec miremini, quod nuncius vester cito non rediit, quia nos suspicati fuimus aliquid contra eum, quia multi venerunt in Imperium nostrum nos decipere cogitantes, sed nos ab omnibus bene nobis novimus precavere; sed nos pro eo testimonium recepimus Pretaxtati, et ei acquievimus. Verum si placet vobis, sanctissime pater, mittite nobis magnos nuncios, de quibus nobis per vestras litteras intimastis, et istum destinate cum eis, et tunc certificabimus de prima missione pariter et secunda. Det vobis Dominus multos annos.

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera I. köt. 1112. l.; Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium. A levél eredetileg bolgár nyelven volt írva, melyből görögre, és ebből latinra fordíttatott. Fejér annak csak kivonatát adta Cod. Dipl. VII. köt. 5. r. 165. l.)

## 146.

*III. Incze pápának válasza Joannitius, a bolgárok uralkodójának 145. sz. a. levelére. 1202.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei nobili viro Caloiohanni Domino Bulgarorum et Blachorum. Gaudium et salutem mando tibi. Apostolica Sedes, cui licet immeriti presidemus, evangelici verbi memor, quo Beato Petro, Apostolorum Principi, et cuilibet successorum eius intelliget esse dictum: „Si diligis me, pasce oves meas"; ut pure dilectionis affectum habere circa Dominum se ostendat, oves eius pascere satagit, et in unius Ecclesie gremio remotas etiam congregare, ut sit unum ovile et unus pastor. Cum enim mater sit omnium generalis, ut circa filios matris exhibeat lenitatem, convocare ipsos et congregare conatur in unum, sicut gallina congregat pullos suos, et eos tum per legatos, tum per litteras suas visitat, ut et pastor suas oves agnoscat, et cognoscant oves ovile pariter et pastorem. Hoc igitur attendentes, iam pridem nobilitatem tuam per nuncium et litteras nostras duximus visitandum, ut intellecto devotionis affectu, quem habes ad Romanam Ecclesiam matrem tuam, maiores ad te nuncios postmodum mitteremus, qui tam te, qui ex nobili Romanorum prosapia diceris descendisse, quam degentem sub te populum verbo pascerent et exemplo, et de benevolentia et gratia Sedis Apostolice redderent certiorem. Et licet de nuntio nostro primum tua nobilitas dubitaret, sciens, quod angelus Sathana interdum se in lucis angelum transfigurat, intellecta tamen postmodum per nobilis viri Pretaxtati testimonium veritate, benigne ac honorifice ipsum recipere procurasti, sicut transmisse ad nos tue littere continebant. Rescripsisti autem nobis per eum et humiliter intimasti, quod litteras nostras reputaveras pretiosas super omne aurum et quemlibet lapidem pretiosum, et Deo gratiarum exolveras actiones, quod te dignatus fuerat visitare. Addidisti etiam, quod licet inclite recordationis fratrum tuorum secutus exemplum, semel, secundo, et

tertio ad nos nuntios dirigere temptavisset, non potueras tamen, quod desideraveras adimplere: sed nunc per nostras litteras confortatus B. presbiterum Brandiburznensem Electum, cum nostro nuntio destinabas, quamvis idem Electus ad nos propter viarum discrimina non potuerit pervenire. Petisti vero humiliter, ut coronam tibi Ecclesia Romana cencederet, sicut illustris memorie Petro, Samueli, et aliis progenitoribus tuis in libris tuis legitur concessisse. Nos ergo, ut super hoc maiorem certitudinem haberemus, regesta nostra perlegi fecimus diligenter, ex quibus evidenter comperimus, quod in terra tibi subiecta multi Reges fuerunt coronati. Preterea continebatur in eis, quod tempore bone memorie Nicolai Pape, predecessoris nostri, Rex Bulgarorum, ad quorum consulta sepissime respondebat, cum toto Regno sibi commisso ad predicationem eius fuerat baptizatus, et Rex ipse ab eo Archiepiscopum postularat. Legatus quoque, Michaelis Regis Bulgarici cum donis Regalibus Adriano Pape predecessori nostro Regias litteras presentarat, et postularat ab eo, ut aliquem ex Cardinalibus in Archiepiscopum eligendum dirigeret, quem post approbationem eorum ad Sedem Apostolicam remeantem ipse postmodum consecraret. Cumque idem Adrianus illuc cum duobus Episcopis quendam Subdiaconum direxisset, Bulgari corrupti donis Grecorum et promissionibus circumventi, Romanis eiectis, Grecos Presbiteros receperunt. Licet igitur tante memorie levitatis nos usque adeo induxerit ad cautelam, ut nullum ex fratribus nostris, Cardinalibus scilicet, presentialiter ad suam presenciam mitteremus, nichilominus tamen dilectum filium J. Capellanum et familiarem nostrum Apostolice Sedis Legatum, virum providum et discretum, quem nos et fratres nostri, sue religionis et probitatis obtentu, inter ceteros capellanos nostros specialis dilectionis in Domino brachiis amplexamur, ad te duximus destinandum: cui etiam commisimus vices nostras, ut in tota terra tua quoad spiritualia corrigat, que corrigenda cognoverit, et statuat, que secundum Deum fuerint statuenda. Per ipsum quoque Archiepiscopo terre tue pallium, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, destinamus, et iuxta formam, quam sub bulla nostra dirigimus, conferendum. Eidem quoque Legato nostro dedimus in mandatis, ut si qui forsan in terra tua promovendi

ad ordines fuerint, vel in Episcopos consecrandi, per vicinos Catholicos dumtaxat Episcopos et ordinandos ordinet, et consecret consecrandos. Mandavimus quoque ipsi, ut de corona progenitoribus tuis ab Ecclesia Romana collata tam per libros veteres, quam alia documenta inquirat diligentius veritatem, et de omnibus tecum tractet, que fuerint pertractanda, ut cum per ipsum et nuntios tuos de omnibus redditi fuerimus certiores, consultius et maturius, prout procedendum fuerit, procedamus. Monemus igitur nobilitatem tuam et exhortamur in Domino, quatenus Legatum ipsum, sicut personam nostram, benigne suscipias et honorifice studeas pertractare, salubria monita et statuta ipsius et tu ipse recipiens, et ab universa Bulgarorum et Blachorum Ecclesia recipi faciens et servari. Expedit enim tibi tam ad temporalem gloriam, quam salutem eternam, ut sicut genere, sic sis etiám imitatione Romanus, et populus terre tue, qui de sanguine Romanorum se asserit descendisse, Ecclesie Romane instituta sequatur, ut etiam in cultu Divino mores videantur patrios redolere. Datum Laterani V. kalendas Decembris (Pontificatus nostri anno quinto.)

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera I. köt. 1113. l.; Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 16. l.)

## 147.

*Bazilius zagorai, azaz bolgárországi érseknek levele III. Incze pápához. 1202.*

Honoratissimo et Sanctissimo Summo Pontifici et Papae, Ego Basilius indignus Archiepiscopus Sanctitatis Vestre et pastor de Zagora, salutem, gaudium et adorationem merito vobis tamquam patri nostro speciali. Quamvis non possimus vos corporaliter adorare, vos tamen spiritualiter adoramus, notificantes Sanctitati Vestre, quod cum nos vidimus missum a vobis Dominicum Archipresbiterum Brundusinum, Deo gra-

tias egimus, qui non despexit nos humiles et indignos servos suos esurientes et sitientes gratiam et benedictionem Sancte Catholice et Apostolice Ecclesie: quia domini nostri Imperatores et nos voluimus a multis annis mittere ad vos, sed non potuimus; et nunc per voluntatem Omnipotentis Dei et Vestre Sanctitatis, quia misistis domino nostro Imperatori orationem et benedictionem, valde bene fecistis. Nos autem hec ab Imperatore discentes, qui nos fecit vocari, levavimus manus ad celum cum universo populo sic dicentes: „Memor fuit Dominus nostri, quod nos non cogitavimus.“ Unde nos omnes, parvi et magni, sicut boni filii rogamus sicut bonum patrem, ut dominus noster Imperator, quod petit a vobis, obtineat, quia dignus est hoc obtinere, quia ipse ac totum Imperium eius bonam devotionem ad Ecclesiam Romanam habent, tamquam heredes descendentes a sanguine Romano. Iterum rogamus Sanctitatem Vestram, quod sint vobis recommendati filius et socius noster Blasius Presbiter, Electus Civitatis Brandizuberensis, una cum fidelissimo nuntio vestro D. Archipresbitero Brundusino, quia eis commisit dominus noster Caloiohannes Imperator sua secreta, et quod isti dixerint vobis, et nostre littere, firmum habeatis: et precamur Sanctitatem Vestram, quod festinetis vestros nuntios destinare, quia tunc de missione vestra erimus certiores. Concedat vobis Dominus multos annos.

(Migne u. o. I. k. 1115. l. Theiner u. o. I. 17. l.)

---

## 148.

*III. Incze pápának válasza Bazilius zagorai érsek levelére. 1202.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo de Zagora salutem et Apostolicam benedictionem. Quia nobis in Beato Petro Apostolorum Prin-

cipe intelligimus esse dictum : „Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos“; cum ab innumeris sollicitudinibus, que nobis incumbunt, ad tranquillitatem convertimur nostre mentis, remotos etiam fratres et coepiscopos nostros, quos etsi habeamus absentes corpore, presentes tamen spiritu reputamus, confirmamus in his, que ad salutem eorum, et Ecclesie pertinent unitatem, ut sicut sunt in partem sollicitudinis evocati, sic etiam nostris monitis roborentur. Sane cum unum sit Ecclesie corpus, iuxta illud Apostoli : „Omnes unum corpus sumus in Christo“; extimari non debet in uno corpore capita esse plura, sed is dumtaxat post Dominum intelligendus est Ecclesie Dei caput, quem Jhesus Christus Dominus noster Vicarium sibi substituit, et caput eciam nominavit, dicens ad Petrum : „Tu vocaberis Cephas“, quod et Petrus interpretatur et caput. Sane cum ei Dominus pascendas commiserit oves suas, „Pasce, inquiens, oves meas“; ab ovili Christi, quod est Ecclesia, extraneum se demonstrat, qui caput eum habere noluerit et pastorem. Nos ergo, quos Dominus, licet immeritos, vicarios suos esse voluit, et Apostolorum Principis successores, ut paterne dilectionis affectum circa Bulgarorum et Blachorum Ecclesiam, que a Romanis etiam secundum carnem et sanguinem descendisse dicitur, per effectum operis monstraremus, iampridem dilectum filium . . . Archipresbiterum Brundusinum ad dilecti filii, nobilis viri Caloiohannis, Domini Bulgarorum et Blachorum presenciam duximus destinandum, qui tam ipsum, quam degentem sub eo populum Christianum in devotione Sedis Apostolice roboraret, et nos de puritate fidei et sinceritate dilectionis ipsius rediens redderet certiores. Gaudemus autem, et tuam prudentiam in Domino commendamus, quod Apostolice Sedis magisterium recognoscens, scripsisti gratiam et benedictionem Sancte Catholice et Apostolice Ecclesie te sitire, ac Deo gratiarum actiones egisse, quod predictus nobilis nostris meruerat litteris visitari. Volentes igitur adhuc plenius te ac Ecclesiam tibi commissam ecclesiastica unitate ac devotione Sedis Apostolice roborare, dilectum filium Johannem capellanum et familiarem nostrum, Apostolice Sedis Legatum, virum providum et discretum, quem nos et fratres nostri sue religionis et probitatis obtentu inter capellanos nostros specialis dilectionis in Domino brachiis amplexamur,

ad te et nobilem memoratum duximus destinandum, cui etiam commisimus vices nostras, ut in tota terra tua quoad spiritualia corrigat, que corrigenda cognoverit, et statuat, que secundum Deum fuerint statuenda. Per ipsum quoque fidelitati tue pallium, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, destinamus, tibi iuxta formam, quam sub bulla nostra dirigimus, conferendum. Monemus igitur fraternitatem tuam et exhortamur attente, per Apostolica scripta mandantes, quatenus Magisterium et Primatum Sedis Apostolice recognoscens, in nostra et Ecclesie Romane devotione persistas, et Legatum ipsum sicut personam nostram benigne recipias et honorifice studeas pertractare, salubria monita et statuta ipsius et tu ipse recipiens, et ab universa Bulgarorum et Blachorum Ecclesia recipi faciens et servari, ut qui a Romanis traxerunt originem, Ecclesie Romane instituta sequantur. Noveris autem, quod eidem Legato nostro dedimus in mandatis, ut si qui forsan in provincia tua promovendi ad ordines fuerint, vel in Episcopos consecrandi, per vicinos, Catholicos duntaxat Episcopos, et ordinandos ordinet, et consecrandos consecret. Mandavimus quoque ipsi, ut de corona progenitoribus eiusdem nobilis ab Ecclesia Romana collata, tam per libros veteres, quam alia documenta inquirat diligentius veritatem, et de omnibus tecum tractet, que fuerint pertractanda, ut cum per ipsum tum nuntios tuos de omnibus redditi fuerimus certiores, consultius et maturius, prout procedendum fuerit, procedamus. Datum Laterani V. kalendas Decembris.

(Migne u. o. I. köt. 1116. l.; Theiner u. o. I. köt. 17. l.)

## 149.

*Bellota bolgár fönöknek levele III. Incze pápához. 1202.*

Ego, Bellota Princeps, nimis peccator, adoro majorem Sanctitatem Vestram superexaltatam universo mundo. Facimus tibi notum, quod, veniente ad nos nuntio vestro, Archipresbytero Dominico, et referente ad nos de sanctitate et oratione vestra, valde gratum habuimus. Et ego saluto ex parte Dei majorem Sanctitatem Vestram, et peto orationem vestram et benedictionem Sanctitatis Tuae, ut ego debeam esse particeps, et uxor, filii mei et tota domus mea, gratiae Ecclesiae Romanae, et quicunque primum per nos transierit, nobis deferat scripta vestra et vestram benedictionem, ut in vestris orationibus confirmemur.

(Bolgár nyelvből latinra fordítva. Migne u. o. I. köt. 1116. l.; Theiner u. o. I. köt. 18. l.)

## 150.

*III. Incze pápa válasza. 1202.*

Innocentius Episcopus stb. Recepimus litteras, quas per dilectum filium . . . Archipresbyterum Brundusinum vestra nobis nobilitas destinavit, benignitate quam decuit; et quae significastis per eas intelleximus diligenter. Gaudemus autem in Domino, et vestrae nobilitatis prudentiam commendamus, quod circa nos et Romanam Ecclesiam pure geritis devotionis affectum et benedictione nostra muniri petitis, et orationibus adiuvari. Monemus igitur nobilitatem vestram et exhortamur attentius, et per Apostolica scripta mandamus, quatenus in nostra et Apostolice Sedis devotione humiliter persistentes,

dilectum filium J... Capellanum et familiarem nostrum, Apostolice Sedis Legatum, virum providum et discretum, quem nos et fratres nostri, sue religionis et probitatis obtentu, inter ceteros capellanos nostros specialis dilectionis in Domino brachiis amplexamur, benigne recipere et pertractare honorifice procuretis. Nos enim habentes vos in visceribus charitatis, oramus ad Dominum, ut sic per bona temporalia tribuat vos transire, quod tandem obtineatis eterna. Datum Laterani V. kalendas Decembris.

(Migne u. o. I. köt. 1118. l.; Theiner u. o. I. köt. 18. l.)

## 151.

*III. Incze pápának levele a franczia keresztesekhez, kik Jádrát a velenczeiek számára elfoglalták, melylyel őket kellő elégtételre kötelezi. 1202. végén.*

Innocentius Episcopus etc. Comitibus, Baronibus et aliis crucesignatis. Tacti sumus dolore cordis intrinsecus, et non modico moerore turbati, quod qui a propriis laribus Christi milites recessistis, in via, imo in invio potius Satanäe satellites facti estis; et qui miseratis manum ad aratrum, conversi retrorsum jam apti non estis, juxta sententiam evangelicam, Regno Dei. Cum enim ab Aegypto in Hierusalem ascendere non novissetis, ab Hierosolima descendistis potius in Aegyptum, et retro cum Loth conjuge respexistis; propter quod cum eadem estis in salis statuam immutati, non illius quod in omni sacrificio jubetur apponi, sed illius verius, de quo Dominus: „Si sat evanuerit, inquiens, iu quo satietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et ab omnibus conculcetur.“ Sane, cum crucem tuleritis propter Christum, in eum arma postmodum convertistis; et qui debueratis Sarracenorum provinciam expugnare, Christianorum Jaderam occupastis. Accepimus

enim, quod cum illuc navigio venissetis, signa vestra contra civitatem protinus expandentes, tentoria in obsidione fixistis, vallavistis undique civitatem, et muros ipsius non sine multa effusione sanguinis suffodistis. Cumque cives subire cum Venetis judicium nostrum vellent, nec in hoc etiam apud vos potuissent misericordiam invenire, circa muros suos Crucis imagines suspenderunt. Sed vos in injuriam Crucifixi non minus civitatem impugnastis et cives, sed eos ad deditionem violenta dextera coegistis. Debuerant autem vos a tam nequissimo proposito vel reverentia crucis assumptae, vel charissimi in Christo filii nostri Henrici, Regis Hungarorum illustris, et nobilis viri Andreae Ducis, fratris ejus, devotio, qui pro terrae sanctae subsidio crucis signaculum assumpserunt, vel saltem Apostolicae Sedis auctoritas, quae vobis curavit districtius inhibere, ne terras Christianorum invadere vel laedere tentaretis, nisi vel ipsi vestrum iter nequiter impedirent, vel alia causa justa vel necessaria forsan occurreret, propter quam aliud agere, accedente consilio Legati possetis. Ne vero praemissa inhibitio segniter audiretur, si qui contra eam venire praesumerent, eos denuntiavimus excommunicationis vinculo innodatos et beneficiis indulgentiae, quam Apostolica Sedes crucesignatis indulsit, immunes. Caeterum licet dilectus filius noster Petrus, tituli Sancti Marcelli Presbyter Cardinalis, Apostolicae Sedis Legatus, prohibitionis nostrae tenorem quibusdam ex vobis exponere curavisset, et tandem litterae nostrae vobis fuissent publice praesentatae, nec Deo nec Sedi Apostolicae detulistis, sed ut se redderent, coegistis miseros Jadertinos. Veneti ergo in oculis vestris subverterunt muros civitatis ejusdem, spoliaverunt ecclesias, aedificia destruxerunt et vos cum eis Jadertinorum spolia divisistis. Licet autem super hoc fuerimus non modicum conturbati, gaudemus tamen in Domino, quod culpam vestram cognoscitis, et eam proponitis per poenitentiam expiare, sicut venerabilis frater noster Suessionensis Episcopus, et alii, qui venerunt cum eo, ex parte vestra nobis humiliter intimarunt; qui etsi vestrum apud nos extenuarint excessum, noluerunt tamen, quia nec poterant, contumaciter excusare. Intelleximus namque per eos, quod non inducti propria voluntate, sed quasi quadam necessitate coacti, ad expugnationem Jaderae processistis, licet hoc tantae crudelitatis auda-

ciam non excuset, cum in hujusmodi necessitate induxeritis vosmetipsos, et cum pellem pro pelle, ac cuncta quae habet homo debeat dare pro anima sua. Ut igitur crimen vestrum penitus expurgetur, monemus universitatem vestram et exhortamur attentius, et per Apostolica vobis scripta districte praecipiendo mandamus, quatenus de tanto poenitentes excessu, et satisfacientes congrue de peccato, per poenitentiam placare Dominum, et per satisfactionem proximum studeatis, universa reddentes, quae ad vos de Jadertinorum spoliis devenerunt, et a similibus de caetero penitus abstinentes. Quia vero sententiam Sedis Apostolicae, quam pro facto proprio incurristis, praeter auctoritatem nostram nullus valuit relaxare, cum inauditum sit hactenus, ut quisquam eos, quos Ecclesia Romana ligasset, absolvere attentaret, nisi, forsan in mortis articulo constitutos, sicut ipsa permittit; ideoque absolutio illa nulla fuerit, quam vobis exhibuerunt Episcopi vobiscum in exercitu constituti, dilecto filio P... tituli Sancti Marcelli Presbytero Cardinali, Apostolicae Sedis Legato, dedimus in mandatis, ut vel per se, vel per alium virum discretum, ab eis qui nondum juraverunt nostris stare mandatis, hujusmodi exigant et recipiant juramentum; a juratis autem exposcant, ut se jurasse taliter in eorum praesentia recognoscant, et sic vobis auctoritate nostra suffulti juxta formam Ecclesiae munus absolutionis impendant. Deinde salvo in aliis mandato nostro vobis injungant sub debito juramenti, ut vos, Comites et Barones, per litteras vestras apertas cum sigillis pendentibus, tam vos, quam successores vestros Sedi Apostolicae obligetis, quod ad mandatum eius de tanta praesumptione satisfactionem curabitis exhibere, omnibus autem praecipiant in communi, ut a similibus de caetero penitus caveatis, nec invadentes terras Christiaoorum, nec laedentes in aliquo, nisi forsan illi vestrum iter nequiter impedirent, vel alia justa, sive necessaria causa forsan occurreret, propter quam aliud agere interveniente Apostolicae Sedis consilio valeretis. Caeterum verba quaedam in ore posuimus Episcopi memorati, quae ipse vobis poterit fideliter explicare. Monemus igitur universitatem vestram et exhortamur in Domino, et per Apostolica scripta mandamus, quatenus praedicto Regi Hungariae humiliter supplicetis, ut de innata sibi Regali clementia super offensa, quam

commisistis in eum, pro Deo et propter Deum vobis dignetur misericordiam exhibere.

(Migne u. o. I. köt. 1179. sk. ll.)

## 152.

*Imre király levele III. Incze pápához, melylyel a Jádra tekintetében tett intézkedésekért köszönetet mondván, a pápát arra kéri, hogy az esztergami érsekre az apostoli szék követségét ne bízza. 1203.*

Venerabili in Christi patri I. Dei gratia Sacrosancte Romane Ecclesie Summo Pontifici, H. eadem gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servieque Rex, salutem et filialem in omnibus reverentiam. Paternitatis Vestrae Sanctitatem uberrima gratiarum exequimur actione, quia, sicut fidelis noster clericus R. Colocensis Prepositus nobis significavit, Barones Francie crucesignatos pro injuria nobis illata et pro malis factis eorum, que inique contra nos egerunt, publice redarguistis et pravis mentibus ipsorum vestre paterne auctoritatis et indignationis terrorem incussistis. Unde Sanctitatem Vestram modis quibus possumus exoramus, ut ea, que circa negotia nostra misericorditer incepistis, ad commodum finem paterna benignitate perducere non desistatis, et barones jamdictos ad talem satisfactionem per rigorem correctionis et discipline vestre compellatis, ut civitatem nostram in priori statu et integritate cum omnibus ablatis nobis restituant. Ad hec pietatem vestram, licet jam sepe ac sepius nostrarum precum super hoc uniformes receperitis litteras, humiliter duximus exorandam, quatinus si J. Strigoniensis Archiepiscopus, qui noster est inimicus manifestus, ad presentiam vestram accedens legationem vel aliquid tale, unde Regni nostri tranquillitas possit disturbari, a vobis impetrare voluerit, nostrarum precum ac justitie intuitu petitiones ejus nullatenus admittatis, quia si legationis officium Vestra ei concederet Pa-

ternitas, nos illud nullatenus equanimiter possemus sustinere precipue cum in brevi, si Deo placeat, ad exsolutionem votivi itineris transfretare habeamus in proposito, et cum ipse, qui nobis presentibus contraire et adversari non desistit, multo crudelius nobis absentibus contra Regni nostri pacem desevire indubitanter credamus. Ceterum si Paternitati Vestre placeret, ut aliquando ex vestro latere de vestris Cardinalibus ad Regnum nostrum Legatum transmitteretis, solita eum benignitate reciperemus et pro reverentia Sacrosancte Romane Sedis in omnibus honorifice tractaremus. In omnibus autem presentium latori, que de predicto Archiepiscopo ex parte nostra vobis viva voce dixerit, indubitanter credatis.

(Huillard-Bréholles, Examen des chartes de l'église Romaine contenues dans les rouleaux dits rouleaux de Cluny, Paris 1865. 78. l.)

---

## 153.

*A franczia keresztesek nyilatkozata III. Incze pápa 150. sz. alatti határozatára. 1203.*

B. Flandriae et Hainoviae, L. Blezensis a Claromontensis et H. Sancti Pauli Comites, Oddo de Chanliet, et W. frater ejus, omnibus ad quos litterae istae pervenerint, salutem in Domino. Notum fieri volumus, quod super eo, quod apud Jaderam incurrimus excommunicationem Apostolicam, vel incurisse nos timemus, tam nos, quam successores nostros Sedi Apostolicae obligamus, quod ad mandatum ejus satisfactionem curabimus exhibere. Datum apud Jaderam anno Domini 1203. mense Aprilis.

Migne u. o. II. köt. 104. l.)

---

## 154.

*Ugyanazoknak jelentése III. Incze pápához ugyanazon tárgyban. 1203.*

Sanctissimo Patri et charissimo domino, I. Dei gratia Summo Pontifici, B. Flandriae et Hainoviae, L. Blezensis et Claromontensis, et H. Sancti Pauli Comites, milites sui, cum promptissima ad omne obsequium voluntate, oscula pedum. Intellecto Paternitatis vestrae mandato, et tam vestris quam venerabilis Patris, P. tituli Sancti Marcelli Presbyteri Cardinalis, Apostolicae Sedis Legati, litteris per nuntium ipsius et nostros veneratione condigna receptis, prompta sumus devotione in omnibus exsecuti, et secundum formam expressam in litteris vestris juramento praestito, sive recognito, absolutionis Apostolicae sumus beneficium censecuti, et litteras, quas petistis, juxta mandatum dicti Legati eidem remisimus, quarum etiam tenorem per latorem praesentium Apostolatui vestro duximus intimandum, de vestra Apostolica pietate confisi, quod mandatum vestrum, quantumcunque ex paterna severitate dure sonet exterius, pro obedientia filiorum et devotione promptissima nihil nobis vel haeredibus nostris interius continere debeat captiosum. Tenor siquidem dictarum litterarum hic est:

B. Flandriae stb. (mint fentebb 153. sz. a.)

Sane, litteris istis sigilla nostra Comitum sine contradictione libenter appendimus, sed Baronum sequentium, hoc est Od. et W. fratris ejus intelleximus defuisse, licet et Barones se esse confessi sint, sicut ab illis accepimus, quibus fuit absolutionis vestrae officium delegatum, et illis injunctum fuerit, in virtute praestiti juramenti statim absolutione concessa, ut litteras, quas recepistis emitterent. Super facto autem Illustris viri ac Principis exercitus nostri, Marchionis Montisferrati, quo videlicet, pro Apostolica reverentia et de conservatione stolii vestra voluntate complenda, ostensionem litterarum vestrarum humiliter impedivit ad tempus, donec videlicet iterata jussione Sanctitas Vestra praeciperet, quod in hac tempestate

super his agendum foret, supplicamus piissime Paternitati Vestrae, ut Divini amoris intuitu non feratis indigne; certissime tenentibus vobis, quod, si ostensae fuissent litterae... Duci et Venetis, eo loco et tempore, quod ipsa die, et stolium ruptum, et nunc fuisset dissolutus exercitus. Sane, per magistrum Joannem Noviomensem, nuntium nostrum, accepimus, quod ipse pro dissimulanda excommunicatione Venetorum ad tempus, pro ipso periculo dissolutionis exercitus, Paternitati Vestrae propensius supplicasset, et non fuisset auditus, et quod super hoc imposuisset ei praeceptio vestra silentium. Nihilominus tamen voluntatem vestram inquirere iterata consultatione maluimus, quam in corporum et animarum nostrarum periculum, et terrae sanctae desolationem, et inimicorum crucis insultationem atque derisum, contra voluntatem etiam vestram, sicut omnino credimus, et per nuntios vestros intelleximus, per dictarum ostensionem litterarum stolium scinderetur. Illud autem certissime teneat Paternitatis Vestrae discretio, quod quidquid super litteris eisdem praeceperit jussione, quidquid inde contingere debeat, sive dictus Marchio, sive cuicunque ex nobis injunxeritis, faciet incunctanter.

(Migne u. o. II. köt. 103. l. Tafel és Thomas, Urkunden zur älteren Handels und Staatsgeschichte der Republik Venedig I. k. 411. l. Ezen levélre nézve l. Montferrati Bonifácz grófnak ugyanazon évi levelét Fejérnél Cod. Dipl. II. köt. 399. l.)

---

## 155.

*III. Incze pápának levele ugyanazon tárgyban a franczia keresztesek vezéreihez. 1203.*

Innocentius Episcopus etc. B. Marchioni Montisferrati, B. Flandriae, L. Blesensi et H. Sancti Pauli Comitibus. Cum in manu valida et extento brachio egressi fueritis de Aegypto, ut vos ipsos Domino in sacrificium offerretis, doluimus non modi-

eum et dolemus, quod Pharao vos persequitur fugientes, vel vos potius sequimini Pharaonem, qui vos, sub quadam necessitatis specie ac velamine pietatis, sub jugo peccati vetustae nititur subdere servituti. Doluimus autem, sicut praemisimus, et dolemus, pro nobis pariter, et pro vobis, et pro universo populo Christiano. Pro nobis, quia, dum quod seminaveramus in lacrymis, per Legatos et litteras nostras, vobis et aliis saepius, non absque quadam amaritudine cordis et corporis anxietate non modica verbum Domini proponentes, et exhortantes nominis Christiani cultores ad vindicandam injuriam Jesu Christi, credebamus nos in exsultatione messuros, ex improviso messi nostrae inimicus homo superseminavit zizania, et sic semina vitiavit, ut in lolium degenerasse triticum videatur. Pro vobis autem, quoniam, cum expurgassetis vetus fermentum, et crederemini jam penitus veterem hominem cum suis actibus exuisse, modicum fermenti, et utinam modicum, corrupit denuo totam massam, et dum vestimenta vestra candida non servastis, quasi veterem reinduistis amictum, manum retrahentes ab aratro, et respicientes cum conjuge Loth retrorsum; ita ut jam apti non videremini, secundum Apostolum, Regno Dei. Pro populo autem Christiano doluimus et dolemus, quoniam inde humiliatur amplius, unde credebatur potius exaltari. Cum enim multi, qui vos praecesserant in Terrae Sanctae succursum, quod non ascenderatis audito, ad propria sunt reversi de proximo vestro passagio diffidentes; Saraceni de accessu vestro dubii, et illorum recessu securi, contra Christianos animos assumpserunt, et qualiter peccatis exigentibus praevaluerint contra eos referre nolumus, cum sit fere ubilibet divulgatum. Gaudemus autem, quod receptis litteris nostris, erraneum in vobis intelligentes excessum, devote ac humiliter mandatum estis Apostolicum exsecuti, et, juramento praestito vel recognito, absolutionis beneficium percepistis, vos et successores vestros, filii Comites, cum duobus Baronibus Gallicanis, ad satisfaciendum juxta mandatum nostrum, super eo, quod apud Jaderam excommunicationis sententiam incurristis, per patentes litteras obligantes. Utinam autem poenitentia vestra sit vera, ut sic poeniteatis videlicet de commissis, quod a similibus de caetero caveatis; quoniam qui adhuc agit, quod poenitet, non est poenitens, sed illusor, et cani reverso ad vo-

mitum comparatur poenitens rediens ad peccatum. Est quoque levius peccatum, quod semel committitur, quam quod comissum semel postmodum iteratur. Nullus itaque vestrum sibi temere blandiatur, quod terram Graecorum occupare sibi liceat vel praedari, tanquam minus sit Apostolicae Sedi subjecta, et quod ..... Imperator Constantinopolitanus, deposito fratre suo, et etiam excaecato, Imperium usurpavit. Sane, quantumcunque in hoc vel aliis idem Imperator, et homines ejus jurisdictioni commissi delinquant, non est tamen vestrum de ipsorum judicare delictis, nec ad hoc crucis signaculum assumpsistis, ut hanc vindicaretis injuriam, sed opprobrium potius crucifixi, cujus vos obsequio specialiter deputastis. Monemus igitur nobilitatem vestram, et exhortamur attente, et per Apostolica vobis scripta praecipiendo mandamus, quatenus nec decicipiatis vos ipsos, nec ab aliis decipi permittatis, ut sub specie pietatis agatis illa, quod absit! quae redundent in vestrarum perniciem animarum, sed cessantibus potius occasionibus frivolis et necessitatibus simulatis, in Terrae Sanctae transeatis subsidium, et crucis injuriam vindicetis, accepturi de hostium spoliis, quae vos, si moram feceritis in partibus Romaniae, oporteret forsitan a fratribus extorquere. Aliter enim, quia non possumus nec debemus, remissionis vobis gratiam nullatenus pollicemur. Inhibitionis autem nostrae tenorem, qua vobis, sub excommunicationis interminatione, vetuimus ne terras Christianorum invadere vel laedere tentaretis, nisi vel ipsi vestrum iter nequiter impedirent, vel alia justa et necessaria causa forsan occurreret, propter quam aliud agere, interveniente Legati nostri consilio, valeretis, memoriter retinere vos volumus, et monemus, ne contra eam leviter veniatis. Ne autem culpa Ducis et populi Venetorum in poenam vestram redundet, volumus et mandamus, ut litteras nostras, quas ipsis assignandas duxerimus, et quae adhuc apud vos esse noscuntur, assignari faciatis eisdem, ne ipsi excusationem in peccatis assumant. Datum Fer — — — — anno sexto.

(Migne n. o. I. köt. 106. l.)

## 156.

*III. Incze pápának levele a franczia keresztesekhez ugyanazon tárgyban. 1203.*

Innocentius Episcopus etc. crucesignatis. Si vere vos poenitet de commisso, et plene proponitis satisfacere de peccato, Dominum vobis credimus, imo novimus jam placatum. Si ergo Veneti potuerint ad satisfactionem induci, et absolutionis beneficium meruerint obtinere, secure cum eis navigare poteritis et praelium Domini praeliari. Quod si nec satisfacere forte voluerint nec absolvi, utpote qui non dolere sed gaudere dicuntur potius de commisso, permittimus vobis, ut cum ipsis usque in terram Saracenorum, vel Hierosolymitanam provinciam, juxta quod inter vos et ipsos convenit vel honeste convenerit, navigio transeatis, quanto minus poteritis, cum dolore tamen et amaritudine cordis, et sub spe veniae, communicantes eisdem. Cum enim jam a vobis majorem nauli receperint quantitatem, nec ad eam possint restituendam induci, aut etiam coarctari, si aliter fieret, videremini vos damnum ex poenitentia, ipsi autem praemium ex contumacia, reportare; cum ad hoc debitum exsolvendum ipsi vobis maneant obligati, et ab excommunicatis exigi possit et recipi, quod debetur. Est autem cautum in jure, quod, si quisquam per terram haereticorum aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere ac recipere poterit ab eisdem. Praeterea, si paterfamilias domus excommunicationis sententia fuerit innodatus, a participatione ipsius familia excusatur. Licet ergo Dux Venetorum dominus navium, tanquam paterfamilias domus in excommunicatione persistat, vos tamen, tanquam ipsius familia, dum in navibus ejus fueritis, ipsius excommunicatio non continget, et excusabiles eritis apud Deum, si, in excommunicatorum navibus existentes, cum dolore cordis sub spe poenitentiae excommunicatis ipsis communicaveritis, in quibus communionem eorum nequiveritis evitare. Verum, cum vel in terram Saracenorum vel Hierosolymitanam provinciam de navibus

vos descendere continget, nisi Veneti ad satisfaciendum, et recipiendum juxta formam Ecclesiae absolutionis beneficium, inducti fuerint vel compulsi, cum eis nullatenus praesumatis praelium Domini praeliari, ne, si, eis habentibus aliquid de anathemate, in crucis insurrexeritis inimicos, non praevaleatis in eos, sed, terga vertentes, fugiatis potius et cadatis. Nam in libro Josue legitur, quod, cum Achan, filius Charmi, pallium coccineum valde bonum, et ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum de Jerico anathemate rapuisset,. iratus est Dominus Israeli. Unde cum adversus Hai ascendissent tria millia pugnatorum, statim terga vertentes percussi sunt a viris urbis Hai, et corruerunt ex eis triginta et sex homines; persecutique sunt eos adversarii de porta usque ad Sabarim, et ceciderunt per prona fugientes; nec prius Dominus urbem Hai in manus tradidit Israel, quam Achan populus lapidavit, et omnia, quae illius fuerant, igne consumpsit. In Paralipomenon etiam, cum Josaphat, Rex Judae, cum Ochosia, Rege Israel, cujus opera pessima fuerant, amicitias inivisset, fecissentque naves, quae irent Tharsis, Eliezer, filius Dodaci de Maressa, ad Josaphat prophetasse legitur et dixisse: „Quia habuisti foedus cum Ochosia, percussit Dominus opera tua, contritaeque sunt naves, nec potuerunt ire Tharsis." (II. Par. xx.) In libro autem Machabaeorum legitur, quod, cum Judas contra Gorgiam, praepositum Idumeae, cum tribus millibus peditum et quadringentis equitibus ascendisset, in congressu contigit paucos ruere Judaeorum; cumque postmodum Judas prostratorum corpora in paternis sepulcris ponere voluisset, invenit de idolorum donariis, quae apud Jamniam fuerant, et a quibus prohibet lex Judaeos, sub tunicis occisorum. Factum est igitur omnibus manifestum, ob hanc causam eos, qui ruerant, corruisse. Ne autem victualia vobis desint, charissimo in Christo filio nostro Imperatori Constantinapolitano scribemus, ut, juxta quod per litteras suas nobis ipse promisit, victualia vobis faciat exhiberi. Quodsi forsan ea vobis contingeret denegari, cum tamen vos devoveritis ad commune obsequium Crucifixi, cujus est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi, qui habitant in ea, posset utique non absurdum videri ad similitudinem Imperatoris terrae, de quo cautum est in jure civili, quod si ejus exercitus indiguerit alimentis,

ea possit accipere undecunque, possitis et vos cum timore Domini, sub satisfaciendi proposito, ad necessitatem tantum, ea sine personarum accipere laesione. In libro namque Judicum reperitur, quod cum Gedeon Zebee et Salmana Reges Madian persequeretur instanter, et primo a viris Socoth, ac secundo ab habitatoribus Phanuet, panes pro populo, qui secum venerat, et jam quasi defecerat, postulasset, quia ei, quod postulaverat denegarunt, victor reversus tulit seniores civitatis Socoth et spinas deserti ac tribulos, et contrivit cum eis atque comminuit viros Socoth; turrim quoque Phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis. Necessitas enim, maxime cum insistitur operi necessario, multum et in multis excusat. Cum enim Dominus Sabbato per sata transiret, et vellerent discipuli ejus spicas, ac manducarent manibus confricantes, et quidam Pharisaeorum ad discipulos: „Quid facitis, quod non licet in Sabbatis“ (Luc. VI.) proclamarent; Jesus eis legitur respondisse: „Nec hoc legistis, quod fecit David, cum esuriret ipse, et qui cum eo erant, quomodo venit in domum Dei, et panes propositionis sumpsit, et manducavit, et dedit his, qui cum ipso erant, quos non licebat nisi tantum sacerdotibus manducare?“ (Ibid.) Et consequenter adjecit, quia Filius hominis dominus est etiam Sabbati. Sed et hoc negotium Filii hominis est, et praelium Domini, quod intenditis praeliari. Haec autem exempla de Scripturis Sanctis induximus, non ut concedamus rapinam, sed ut toleremus, quod ex gravi necessitate sine grandi dispendio vitari non posset. Provideatis autem prudenter et caute, ut si forte Veneti voluerint occasiones aliquas invenire, quod exercitus dissolvatur multa pro tempore dissimulare ac tolerare curetis, donec ad locum perveneritis destinatum, ubi, opportunitate accepta, eorum, ut expedit, militiam comprimatis.

(Migne u. o. II. köt. 107. l.)

## 157.

*A franczia és velenczei keresztesek levele III. Incze pápához, melylyel Jádra és Konstantinápoly városoknak elfoglalását jelentik. 1203.*

Quanta fecerit nobis Dominus, immo non nobis, sed nomini suo quantam dederit gloriam hiis diebus, quanta possumus brevitate perstringimus, ipso praenotantes initio, quia, ex quo urbem transgressionis exivimus (sic enim Jaderam nominamus, cujus excidium vidimus, dolentes quidem, et necessitate compulsi), nihil inter nos ordinatum esse meminimus, quod communiter ad utilitatem pertineret exercitus, quin illud in melius providentia Divina mutaverit, sibique totum vindicans, stultam fecerit sapientiam nostram. Hinc est, quod eorum, quae facta sunt apud nos gloriosa, omnem a nobis gloriam jure repellimus, quippe qui operis adhibuimus parum, consilii nihil. Unde necesse est, ut, si quis ex nobis voluerit gloriari, in Domino glorietur, non in se, vel in altero. Foedere igitur Jadere confirmato, cum Illustri Constantinapolitani quondam Imperatoris Isaachii filio Alexio, cum victualibus omnibus et rebus egentes terrae Sanctae videremur gravamen potius illaturi, sicut et alii ex nobis, qui nos precesserant, quam juvamen aliquod allaturi, nec terre Saracenorum in tanta egestate nos crederemus applicare potentes, verisimilibus quidem rumoribus et argumentis inducti, quod dicti Alexii suspiraret adventum Regie pars potior civitatis et pondus Imperii, quem electione concordi cum sollempitate debita Imperiali diademate sublimasset, contra consuetum ordinem temporis, aura favente, obedientibus Domino ventis, et mari, ad urbem Regiam preter omnem spem prospere applicuimus et in brevi. Sed nec adventavimus improvisi, qui usque ad sexaginta millia equitum, preter pedites, in urbe reperimus, et transilientes loca tutissima, pontes, turres et flumina, sine damno nostrorum, terra et mari obsedimus civitatem et tyrampnum pariter, qui, comisso in fratrem parricidio, fasces Imperii diutina in-

cubatione polluerat. Preter igitur omnium opinionem universorum civium mentes contra nos invenimus obfirmatas, nec aliter contra dominum suum civitatem muris et machinis observatam, quam si adventasset populus infidelis, qui loca Sancta polluere et religionem proponeret inexorabiliter evellere Christianam. Imperii siquidem crudelissimus incubator, domini sui et fratris Imperatoris orbator et proditor, quique eundem carcere perpetuo sine crimine condempnasset, idem filio ejus illustri facturus Alexio, si non eundem a manibus ejus felix eripuisset exilium, prehabita in populo detestabili concione, potentes simul et plebem sermonibus adeo infecerat venenatis, ut ad subversionem libertatis antique Latinos assereret adventare, qui Romano Pontifici locum et gentem restituere properarent, et Latinorum legibus Imperium subjugare. Hec profecto res sic omnes contra nos animavit pariter et armavit, ut contra nos et exulem nostrum viderentur omnes pariter conjurasse. Sepius ergo per nuntios nostros, immo per ipsum exulem nostrum, et Barones nostros a civibus postulantes audiri, nec adventus nostri causam, nec petitionis modum potuimus explicare; sed quotiens terra vel mari stantibus in muro sermones obtulimus, totiens retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quod preter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, ut statim necesse haberemus aut perire aut vincere, cum obsidionem ipsam nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis urgeret angustia, non ex desperatione quidem, sed inspirata quadam securitate Divinitus suspirare cepimus ad bella, paucissimi (promptissimi) periculis non audacter opponere, et incredibiliter in omnibus obtinere, ad conflictum etiam campestrem sepius ordinati, inestimabilem multitudinem fuga in urbe ignominiosa conclusimus. Aptatis igitur interim terra et mari bellicis instrumentis, die obsidionis octavo violenter civitas introitur, grassatur incendium, disponit in campo contra nos acies Imperator, et paratis nobis excipere venientem, constantiam nostram cum paucitate miratus, ignominiose frena reflectit, in urbem retrogressus ardentem. Ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suamque in urbe relinquit uxorem et parvulam prolem. Eadem re comperta, nescientibus nobis, Grecorum Proceres in palatio con-

gregantur, et exulis nostri sollempnis celebratur electio. seu potius restitutio declaratur, insperatamque letitiam copiosa in palatio luminaria protestantur. Mane facto prodit in castra copiosa Grecorum Procerum multitudo, suumque gaudio querit electum, restitutam civitati asserit libertatem, et regredienti filio ad fasces Imperii, cum gaudio inestimabili, sublevatum de carcere caput patris Isachii, quondam Imperatoris, ostendunt. Preordinatis itaque, que necessaria videbantur, ad Ecclesiam Sancte Sophie novus Imperator cum solemni processione deducitur, et exuli nostro sine omni contradictione Imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis. Hiis peractis ad solutionem promissorum prosilit Imperator, et promissa rebus accumulat, victualia servitio Domini profutura nobis omnibus prebet in annum; ducenta marcarum millia nobis solvere pergit, et Venetis sumptibus suis stolium prolongat in annum, seque juramento astringit, quod erigere nobiscum debeat Regale vexillum, et in passagio Martii nobiscum ad servitium Domini proficisci, cum quantis poterit millibus armatorum; et sub eadem promissione concludit, quod eam reverentiam prestare debeat Romano Pontifici, quam antecessores sui, Imperatores Catholici, predecessoribus suis Pontificibus pridem impendisse noscuntur, et Ecclesiam Orientalem ad hoc idem pro viribus inclinare, ac toto vite sue tempore milites quingentos cum sumptibus suis in terra Sancta honorifice provisurum ad servitium Redemptoris.

[Migne u. o. II. köt. 237. l.; Tafel G. L. F. és Thomas G. M., Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig. Bécs 1856. I. köt. 428. sk. ll.)

## 158.

*III. Incze pápának második levele ugyanazokhoz. 1203.*

Innocentius Episcopus etc. Nobilibus viris, B. Marchioni Montis Ferrati, et B. Flandriae, L. Blesensi, et H. Sancti Pauli Comitibus, et aliis Baronibus, et militibus crucesignatis: spiritum consilii sanioris. Quia veremur vos iterato excommunicationis esse labe pollutos, et utinam non incurreretis fidei laesionem, ideo ad cautelam vobis spiritum sanioris consilii loco salutationis et benedictionis optamus. Licet enim, sicut ex litteris vestris accepimus, apud charissimum in Christo filium nostrum, Alexium, Constantinopolitanum Imperatorem illustrem, institeritis, et obtinueritis ab eodem, ut juramento firmaret se omnem devotionem nobis et successoribus nostris substituendis canonice impensurum, quam antecessores sui, Imperatores Catholici, praedecessoribus nostris, patribus orthodoxis, Romanis Pontificibus, noscuntur antiquitus impendisse: promisso pariter, quod, opportunitate concessa, Orientalem Ecclesiam ad id prudenter inclinabit pariter et potenter; valde tamen praesumitur a quibusdam, quod id potius ad excusationem vestram feceritis, ut per hoc vestrum velaretis excessum, quam ut ad matrem filia, membrum ad caput, et pars rediret ad corpus. Verum, quia opera testimonium perhibent veritati, qua id intentione feceritis, melius effectus subsequens demonstrabit, si videlicet Imperator ipse se juramentum hujusmodi praestitisse per litteras confiteatur apertas, quas nobis dirigat in testimonium reservandas; si apud Patriarcham efficiat, ut per solemnes nuntios Ecclesiae Romanae Primatum et magisterium recognoscat, et reverentiam nobis et obedientiam repromittat, et pallium de corpore Beati Petri sumptum, sine quo Patriarchale officium exercere rite non potest, ab Apostolica Sede requirat. Quod si forsan hoc devotionis primordium circa suae promotionis initia denegarit, et noluerit, quod scribimus adimplere, nec oculus vester simplex fuisse videbitur, nec intentio ejus pura;

imo primae transgressioni, quam apud Jaderam incurritis, videbimini addidisse secundam, dum arma, quae in hostes crucis credebamini assumpsisse, in Christianorum excidium iterum convertistis, nisi forsan ad extenuandam culpam et poenam, ex zelo, quem circa matrem vestram Ecclesiam Romanam habetis, cui fuerant indevoti, quod de Graecorum inchoastis Ecclesia, studueritis consummare. Istud igitur erit et verum devotionis ejusdem Imperatoris indicium, et vestrae simplicitatis evidens argumentum. Caeterum, licet optemus, ut, per studium et sollicitudinem vestram, ad devotionem et reverentiam Apostolicae Sedis Constantinopolitana Ecclesia revertatur, quia tamen ad subsidium terrae Sanctae propensius aspiramus, ne succursus ejus dilatus hactenus diutius differatur, monemus universitatem vestram et exhortamur in Domino, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus, reconciliati ecclesiasticae unitati, peccatorum vestrorum maculas poenitentiae lacrymis expietis, ut, a criminum labe purgati, bellum Domini possitis, juxta primum mentis vestrae propositum, in puritate cordis et corporis laudabiliter praeliari. Ad recuperationem igitur terrae Sanctae totis viribus insistatis, quoniam id erit vobis potissimum et apud Deum meritorium, et apud homines gloriosum. Nos autem, quod ipsi terrae viderimus expedire, studebimus, dante Domino, efficaciter procurare. Datum Anagniae stb.

(Migne u. o. II. köt. 260. l.)

---

## 159.

*III. Incze pápának rendelete a soissonsi és a troyi püspökökhez fentebbi határozatának foganatosítása végett. 1203.*

Innocentius Episcopus etc. De mentis vestrae sinceritate confisi, et devotionis puritate sperantes, pro certo tenemus, quod ad honorem Apostolicae Sedis intenditis et pro-

fectum, et exaltationem ejus tanquam propriam affectatis; unde nullatenus dubitamus, quin inter pia desideria vestra, desideretis ardenter, ut Graecorum Ecclesia redeat ad Romanam, et membrum ad caput, et ad matrem filia revertatur, fiatque unum ovile et unus pastor, nec sit distinctio de caetero inter Latinos et Graecos, sed tam in fide Catholica, quam in unitate ecclesiastica uniantur. Verum, quantumcunque ad hoc crucesignati se asserant laborasse, videtur tamen aliquibus, quod potius in excusationem suam, quam ob devotionem Ecclesiae fecerint, quod fecerunt, ne in eos videlicet propter secundam transgressionem, sicut propter primam moti fuimus, moveremur. Nam, si oculum simplicem habuissent, et laborassent principaliter pro ecclesiastica unitate, tam devote, quam efficaciter procurassent, ut Imperator nuntios suos ad nos cum patentibus litteris transmisisset, in quibus se confiteretur, sicut jurasse dicitur, juravisse; fecissent etiam, ut Patriarcha per nuntios et apices suos Apostolicae Sedis magisterium recognosceret et Primatum; et, tam et quam nobis et successoribus nostris reverentiam et obedientiam repromittens, a nobis pallium sumptum de Beati Petri corpore postularet, sine quo nec ipse, nec alius rite potest Patriarchale officium exercere. Monemus igitur fraternitatem vestram et exhortamur attente, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus, ut quod minus est actum hactenus, suppleatur efficaciter, laboretis; nisi enim praesentibus vobis fiat — — — — — de facili juramentum vel promissio Imperatoris effectum debitum sortietur, et vos secundae transgressioni, sicut et primae videbimini consensisse. Datum Anagniae — — — — anno sexto.

(Migne u. o. II. köt. 261. l.)

## 160.

*III. Incze pápának levele ugyanazokhoz ugyanazon ügyben.*
*1203.*

Innocentius Episcopus etc. Cum olim tu, frater Suessionensis, et dilectus filius magister J(oannes) Noviomensis, cum quibusdam aliis ex parte crucesignatorum, ad Sedem Apostolicam venissetis, quam difficiles in vestra receptione fuerimus, et quam moleste tulerimus, quod apud Jaderam exercitus attemptarat, te credimus meminisse. Quia enim contra prohibitionem Apostolicae Sedis venire praesumpserant, quae per suas litteras nuntiarat, omnes illos excommunicationis vinculo innodatos, et indulgentiae, quam Apostolica Sedes crucesignatis indulsit, immunes, qui terras Christianorum invadere vel laedere attentarent, nisi vel ipsi eorum iter nequiter impedirent, vel alia justa vel necessaria causa forsan occurreret, propter quam aliud agere, accedente consilio Apostolicae Sedis Legati, valerent, excommunicationis sententiam incurrerant ipso facto, nosque postmodum absolutionem illam nuntiavimus nullam esse, quam a nobis se accepisse credebant, cum sententiam Apostolicae Sedis praeter auctoritatem ipsius nullus possit penitus relaxare. Volentes autem eis in hujus necessitatis articulo subvenire, dilecto filio nostro P(etro) tituli Sancti Marcelli Presbytero Cardinali, Apostolicae Sedis Legato, dedimus in mandatis, ut per se vel alium virum discretum, recepta juratoria cautione ab his, qui nondum juraverant nostris stare mandatis, et confessione illorum, qui jurarant audita, quod recognoscerent scilicet se taliter juravisse, absolutionis eis beneficium exhiberet. Inter caetera vero, quae sub debito juramenti mandati praecipimus absolutis, hoc nos meminimus expressisse, ut, de caetero a similibus penitus abstinentes, terras Christianorum, nisi ex praedictis causis et sub conditione praemissa, invadere vel laedere non auderent. Postmodum vero, cum Comites et Barones per suas nobis litteras intimassent, quod juxta mandatum nostrum absolutionis fuerant

beneficium assecuti, et quod universi Comites et duo Barones ad satisfaciendum juxta mandatum nostrum, super eo, quod apud Jaderam sententiam excommunicationis incurrerant, per patentes litteras se ac suos obligaverant successores, in litteris, quas ipsis remisimus, notavimus hoc expresse, ut nullus eorum sibi temere blandiretur, quod terram Graecorum occupare sibi vel praedari liceret, tanquam minus Apostolicae Sedi devotam, et quod Imperator Constantinopolitanus, deposito fratre suo et etiam excaecato, Imperium usurparat, cum eorum non esset de ipsorum judicare delictis, nec ad hoc crucis signaculum assumpsissent, inhibitionem quoque praemissam, quae ipsis sub interminatione anathematis facta erat, eos mandavimus memoriter retinere. Licet igitur optaremus, ut per studium et sollicitudinem eorumdem Constantinopolitana Ecclesia ad devotionem Ecclesiae Romanae rediret, quia tamen eos circumvenire nec volumus, nec debemus, veremur eos denuo excommunicationis sententiam incurrisse, multisque videtur, quod a reatu perjurii nullatenus sint immunes, quod contra id venire praesumpserint, quod eis prohibitum fuerat sub debito juramenti. Quia vero ipsorum salutis sollicitudinem gerimus pastoralem, monemus fraternitatem vestram, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus instetis monitis et exhortationibus apud eos, ut per legatos nostros, vel eorum alterum, vel alium virum discretum, quem uterque vel alter eorum ad hoc duxerit delegandum, absolutionis beneficium devote quaesitum percipere in vera cordis contritione procurent, et sic reconciliati ecclesiasticae unitati, et sic purgati a labe criminum, in obsequium Jesu Christi procedant, cui aliter, sicut credimus, non placerent. Vos quoque, si consentiendo eorum actibus excommunicationis maculam incurristis, simili modo vos faciatis absolvi. Quamvis autem, ut veritas eos liberet, noluerimus supprimere veritatem, vos tamen, ut alienis, et maxime Graecis, sua verenda non detegant, sollicite procuretis, ne forte scintilla devotionis, quae in ipso Imperatore videtur accensa, in jacturam, non tam nostram quam suam, possit exstingui. Datum Anagniae... anno sexto.

Migne u. o. II. köt. 262. l.; Tafel és Thomas, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig I. köt. 436. l.)

## 161.

*III. Incze pápának levele az yorki érsekhez a carleoli püspöki székhez áthelyezett ragusai érsek jogainak tekintetéből. 1203.*

Innocentius Episcopus etc.... Eboracensi Archiepiscopo. Ad supplicationem instantem venerabilis fratris nostri... Archiepiscopi Ragusini, eum a cura et sollicitudine, qua tenebatur Ecclesiae Ragusinae duximus absolvendum, eo videlicet, quod ibi non poterat secure morari, et, si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminebat. Ne vero idem Archiepiscopus in vituperium ministerii nostri defectum in rebus temporalibus patiatur, fraternitatem tuam monemus attente, ac per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus, quod de munificentia et liberalitate charissimi in Christo filii nostri, J. Regis Anglorum illustris, ac concessione tua, in Episcopatu Carleoli, et Ecclesia de Maleborn est illi collatum, ad sustentationem conserves ipsius. Nos enim ei de Sedis Apostolicae benignitate concessimus, ut in ipso Episcopatu, absque usu pallii, officium Episcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam et obedientiam impensurus.

(Migne u. o. II. köt. 58. l.)

## 162.

*Joannitius bolgár uralkodónak levele III. Incze pápához, melylyel magát a római széknek alávoti. 1203.*

Calojoannes, Imperator Bulgarorum, Sanctissimo domino, fidei Christianorum ab Oriente usque ad Occidentem Patriarchae, Papae Romano. Ego chartam mitto tibi, gaudens, si

nuntius meus inveniet te sanum et laetum, cum omnibus, qui sunt tecum, et omnibus consanguineis, ct amicis tuis. Ego sanus sum per virtutem Domini, et Beatae Virginis, et per orationes Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, et per sanctas orationes tuas. Intelligo ego Calojoannes, Imperator Bulgarorum, quod tu habes potestatem a Deo ligandi, et solvendi, sicut habuit Beatus Petrus Apostolus, cui dixit Dominus: „Quodcunque ligaveris super terram“ etc. (Math. XVI.), sic tibi contulit Deus gratiam istam; unde, quem ligaveris, ligatus est, et quem solveris, solutus. Notum facio Sanctitati tuae, quod elapsi sunt sex anni, quod ego semel, secundo, et tertio misi ad vos, sed nuntii mei non potuerunt ad Sanctitatem tuam accedere, et proponere verbum meum, et referre mihi consolationem tuam. Inspiravit Dominus Sanctitatem tuam, ut mitteret mihi Dominicum, Archipresbyterum Brundusinum, per quem intellexi, quod non es oblitus mei, servi tui, quem honoravi sicut hominem tuum, et dedi ei litteras, quas tuae Sanctitati deferret, quas utrum attulerit, vel non attulerit, Deus novit. Ex quo sciverunt istud Graeci, miserunt mihi Patriarcham, et Imperator: Veni ad nos, coronabimus te in Imperatorem, et faciemus tibi Patriarcham, quia Imperium sine Patriarcha non staret; — sed ego non volui, imo recurri ad Sanctitatem tuam, quia volo esse servus Sancti Petri, et tuae Sanctitatis; et sciat Sanctitas tua, quod ego misi ad te Archiepiscopum meum cum omni ordinatione et pecunia, et pannis sericis, cera, et argento, equis et mulis, ut adoret Sanctitatem tuam pro me servo tuo. Et rogo per orationes Beati Apostoli Petri, et per sanctas orationes tuas, ut tu mittas Cardinales, quibus praecipiat Sanctitas tua, ut me coronent in Imperatorem, et in terra mea faciant Patriarcham, ut sim servus tuus tempore vitae meae.

(Migne u. o. II. köt. 155. l.; Theiner u. o. I. köt. 20. l.)

## 163.

*Bazilius zagorai érseknek hasontartalmu levele ugyanahhoz. 1203.*

Noverit Sanctitas tua, quod ego, Archiepiscopus Basilius, veniebam cum ista pecunia adorare Sanctitatem tuam, et usque ad Durachium perveni, ubi vidi nuntios Comitis Walterii mecum pariter congaudentes, et disponentes mecum pariter transfretare; sed Graecus, qui veniebat cum illis, non permisit me transire cum illis, habito consilio Ducis Durachii, asserens, quod molestum Imperatori existeret, si transirem. Quo audito, Archidiaconus, et clerici Latinorum, qui sunt Durachii, consuluerunt similiter ne transirem, et si aliter agerem, res amitterem et personam. Unde, misi ad te bonos homines, et fideles Imperatoris, Sergium Comestabularium, et Constantinum Presbyterum, quibus injunctum est, ut tibi veritatem proponant. Inspiret tibi Dominus, ut bene te super hoc servitio intromittas.

(Migne u. o II. köt. 156. l.; Theiner u. o. 21. l.)

---

## 164.

*III. Incze pápának válasza a zagorai érseknek. 1203.*

Innocentius Episcopus etc. Receptis litteris, quas sub nomine nobilis viri Calojoannis Domini Bulgarorum, per dilectum filium Constantinum Presbyterum, et Sergium Comestabularium tua nobis fraternitas destinavit, laetitiam suscepimus pleniorem, intelligentes ex eis, quod ambo pariter recte de clavibus Ecclesiae sentientes, Ecclesiae Romanae Prima-

tum, ac nobis ligandi et solvendi recognoscitis potestatem, et magisterium ecclesiasticae disciplinae. Intelligentes etenim, quod nobis non solum in Beato Petro est dictum a Domino: „Tibi dabo claves Regni coelorum, et quodcunque ligaveris super terram“ etc. (Math. VIX.), sed nobis etiam dicitur in Propheta: „Ecce constitui te hodie super gentes et Regna, ut destruas, et dissipes, et disperdas, aedifices, et plantes“; a nobis petitis, ut Regium diadema, et Patriarchalis praeeminentiam dignitatis, cum idem nobilis auctoritate nostra sibi velit coronam imponi, et in terra sua per nos institui Patriarcham. Nos autem jamdudum, ut de ipsius et subjectorum ejus devotione, ac statu terrae possemus effici certiores, cum non velimus simpliciter, sed optamus etiam, ut, sicut descendit ex nobili prosapia Romana, sic etiam Ecclesiae Romanae instituta sequatur, et ab ea magisterium Catholicae fidei et honoris sui suscipiat incrementum, dilectum filium Dominicum, Archipresbyterum Brundusinum, ad ejusdem nobilis duximus praesentiam destinandum. Illo quoque cum litteris ejusdem Domini Bulgarorum, tuis etiam, et Bellotae Principis, ad Sedem Apostolicam redeunte, de praedictis certiores effecti, dilectum filium, J. Capellanum nostrum, Ecclesiae Romanae Legatum ad eum duximus destinandum, plena ei facultate concessa, ut in tota terra ipsius quoad spiritualia corrigeret, quae corrigenda cognosceret, et statueret, quae forent secundum Dominum statuenda. Per ipsum quoque uni Archiepiscoporum terrae ipsius pallium, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, duximus destinandum; mandantes eidem, ut, si qui forsan in terra illa promovendi ad ordines essent, vel in Episcopum consecrandi, per vicinos Catholicos duntaxat Episcopos in ordinandorum ordinatione, et consecratione consecrandorum, procedere non tardaret. Eidem etiam dedimus in mandatis, ut de corona progenitoribus nobilis saepedicti ab Ecclesia Romana concessa, inquireret diligentius veritatem, et tractaret de omnibus cum eodem, quae cognosceret pertractanda, ut per ipsum tandem, et nuntios ejusdem nobilis de omnibus redditi certiores, consultius et maturius super hoc procedere valeamus. Nuper autem idem Legatus noster nuntiis ejusdem nobilis obviavit, ad charissimum in Christo filium nostrum, H... illustrem Regem Ungariae, destinatis, cum quibus ad

eorum dominum sine mora se asseruit profecturum. Licet igitur praedictos Constantinum Presbyterum, et Sergium Comestabilem ad praesentiam nostram duxeris destinandos, quia tamen tibi specialiter memoratus nobilis veniendi ad nos laborem imposuit, et onus suae legationis injunxit, monemus fraternitatem tuam, et exhortamur attentius, et per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si unquam fieri potest, familiae ac equitaturarum multitudine, si oporteat derelicta, nostro te conspectui repraesentes. Credimus etenim, quod usque adeo per te certificabimur super his, de quibus volumus effici certiores, quod non oportebit nos forsitan praedicti Legati reditum exspectare, imo nostrum tecum poterimus destinare Legatum, per quem desiderio et petitioni Domini Bulgarorum plenius satisfiet. Studeas igitur in Apuliam navigare, quoniam exinde ad praesentiam nostram te faciemus secure conduci, et vel aliunde per mare, vel terram, ad partes tuas sub securo conductu remitti, ut te non oporteat de reditu dubitare. Datum Ferentini IV. Idus Septembris.

(Migne u. o. II. köt. 156. l.; Theiner u. o. I. köt. 21. l.)

---

## 165.

*III. Incze pápának válasza Jaannitiusnak. 1203.*

Innocentius Episcopus etc. Nobili viro Calojoanni, Domino Bulgarorum. (In eundem fere modum, usque in finem.) Cum ergo Archiepiscopus ipse ad nos accesserit, ut speramus, petitionibus tuis et ejus, quantum cum Deo et honestate nostra poterimus, annuemus, utpote, qui proponimus, tam te, quam populum tuae jurisdictioni commissum, et in fide confirmare Catholica, et in devotione Sedis Apostolicae radicare ac honorare personam tuam, sicut Ecclesiae filium specialem. Ad haec, nobilitatem tuam monemus et exhortamur attentius,

quatenus cum dilecto filio, nobili viro, Wlco, pacis studeas foedera reformare, ne, occasione discordiae, terra tua vel ejus, incurrat irreparabile detrimentum. Datum, ut supra.

(Migne u. o. II. köt. 158. l.; Theiner u. o. I. köt. 22. l.)

---

## 166.

*Jádra város községe magát a velenczei köztársaságnak aláveti. 1203.*

Nos missi Jadertinorum petimus a uobis, domino R(ainerio), filio domini Ducis, et a sapientia uestri Consilij, pro communitate Jaderensium, ut habeatis respectum misericordie erga illos. Volunt Jadertini semper Archiepiscopum eligere de Venetijs, et habere a Gradu uidelicet usque ad Caput Aggeris; eiusque ellectionem praesentabunt domino Patriarche Gradensi, confirmationem ipsius electionis postulantes. Et confirmatione facta ueniet ad Sedem Patriarchalem, et consecrationem de manu sua recipiet, facietque ei fidelitatem, reuerentiam et obedientiam ei exhibere promittens, et omnes honorificentias, quas dominus Lampredius Archiepiscopus exhibuit domino Patriarche H. Dandulo, et obsequia debita. Jurabitque fidelitatem domino Duci et successoribus suis; et sic facient omnes Archiepiscopi, qui in perpetuum erunt, Ducibus et Patrarchis, qui per tempora erunt. Archiepiscopus autem a domino Patriarcha honorem accipiet consuetum, et ius de Dalmatinis Episcopis ei non minuatur. Habebit Archiepiscopus omnes introitus, et omnes honorificentias, quas habere consueuerant Archiepiscopi, qui fuerunt ante, et a Communi Jadre insuper omni anno in kallendis Marcij mensis unum milliarium et dimidium cunicularum bonarum. Clerus autem bis in anno, in Natiuitate Domini et in Pascha Resurrectionis, laudes cantabunt in maiori Ecclesia solempniter domino Duci

et domino Patriarche, atque Archiepiscopo suo, et Comiti omni anno; propter quod benedictionem recipient consuetam. Eligent Jadratini semper Comitem de Venetijs, et habebunt a Gradu usque ad Caput Aggeris, et representabunt electionem domino Duci, uel qui pro ipso erit Venetie; et recipiet electus confirmationem, facta inuestitione ab eo. Jurabit ei fidelitatem et successoribus suis. Qui electus fuerit, si forte electionem in se factam recusaret, eligere de Venetijs non cessabunt, usque dum inuentus fuerit, qui electionem in se factam recipiat. Simili modo facient et de electione Archiepiscopi; et sic facient omnes Comites, qui per tempora erunt, Ducibus, qui per tempora erunt, in perpetuum. Comes autem habebit omnes redditus et honorificentias, quas habere solebant et habuerunt alij Comites, et omnes redditus et honorificentias, quas habere solebant de Insula Pagi, et insuper Scherdam Insulam, que est uersus terram. Jurabunt autem et omnes homines Comitatus, a quatuordecim annis et supra fidelitatem domino Duci et successoribus suis: et ipsa fidelitatis sacramenta renouabunt singulis annis decem. Jurabuntque fidelitatem domino Comiti omnes et Comitibus omnibus in perpetuum futuris, salua fidelitate domini Ducis, ad honorem Venetie et salutem Jadre. Et si forte contingerit, dominum Ducem uel successores suos Jadre applicare, recipient eum Jadratini honorifice, et tractabunt, et nuntios suos similiter. Et si dominus Dux uoluerit hospitari in domo Archiepiscopali, habebit eam ad suam honorificentiam et uoluntatem; sin autem, dabitur ei domus honorabilis, usque dum steterit ibi. Et quotiens fecerit Venetia exercitum usque Ragusium, et a Ragusio et infra, sicut Venetia faciet, sic facient et Jadratini secundum numerum uirorum suorum. Si uero fuerit exercitus a triginta galeis et supra, que debeant transire Ragusium, facient inde Jadratini tricesimam partem, et stabunt in seruitio Venetie, usque dum steterit exercitus Venetie. Dabunt Jadratini domino Michaele, qui factus erat a domino Duce Comes Pagi et aliarum Insularum, que sibi sunt concesse, libre MCCCL in quatuor annis; hoc est in singulis chalendis Martij pro quolibet anno quartam. Tollentque Jadratini de omnibus nauibus extraneorum, qui illuc applicuerint ad portum faciendum, illam dationem, quam Venetia tollit de extraneorum nauibus, diuidentque illam

in tres partes; de quibus unam dabunt Archiepiscopo, aliam Comiti, et tertia sit Communis Jadre. Omnes autem, qui erunt amici Venetie, Jadratini ipsos pro amicis habebunt; et omnes, qui erunt inimici Venetie, Jadratini ipsos pro inimicis habebunt. De muris autem ciuitatis ruinandis uel non, et non releuandis, si ruinati fuerint, sine uoluntate domini Ducis, uel illius persone, qui vicem obtinebit eius et sui Consilij uel maioris partis, sic erit, sicut de uoluntate ipsius domini Ducis fuerit, uel residentis pro eo, et sui consilij, uel maioris partis. Dabunt omni anno in Venetia Jadratini Communi Venetie perperos C et L in calendis Martij in perpetuum, aut tria milliaria bonarum cunicularum in Jadratinorum arbitrio, super hoc respondentium, in presenti nuntijs Venetie. Restituent etiam Jadratini omnes illos, qui Jadram exiuerunt pro discordia habita, qui morati sub dominio Ducatus Venetie, uel in exercitu iuerunt, aut steterunt ad fidelitatem Venetie, in domibus et in omnibus possessionibus suis, sicut fuerunt eo tempore, quo inde exiuerunt. Obsides autem dabunt Jadratini a triginta et infra, super quod uoluerit dominus Dux, uel qui erit pro eo, et suum Consilium uel major pars, et quos uoluerit, moraturos semper in Venetia ad expendium Jadratinorum; et si eorum aliquis moreretur, dabunt alium in loco eius. Dabuntque Jadratini terram illam, quė (fuit) P. de Jadera et fratris eius, ut ibi domus fiat, in qua Comes quisque debeat habitare; quam si possessores sic dare noluerint, prouidebit eis dominus Archiepiscopus et Comes et Consules, uel Judices Civitatis, aut eorum maior pars, in concambio, sicut apparuerit esse conueniens. Jurabunt autem et Comes, et antepositi in aliquo officio Civitatis, et unusquisque insuper pro suo capite, sic se omnia seruaturos, nisi remanserit per dominum Ducem uel illius persone, qui erit pro eo, et maioris partis sui consilij. Et Jadratini sint in Venetia, sic et in omnibus alijs partibus, sicut pacis tempore esse consueuerunt.

(A „Liber Pactorum“ czímű velenczei államkönyv II. köt. 24. sk. ll. után Tafel és Thomas, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig I. köt. 421. sk. ll.)

## 167.

*Jádra városi községének adománya szent Kozma és Dámián kolostora számára. 1203.*

Capitulum Jadrense, Domaldus Comes et Universitas ipsius Civitatis Reverendissimo Patri Dominico Sanctorum Cosmae et Damiani de Monte Abbati, ejusque Catholicis successoribus monasticam vitam professis in perpetuum. Quoniam nostrae desolationis et exilii tempore, vos et monasterium vestrum agnovimus nobis profligatis fore asilum pariter et auxilium; idcirco ad memoriam beneficia nobis benigne exhibita reducentes, vobis et per vos vestro monasterio Ecclesiam Sancti Demetrii martyris, in nostra civitate sitam, tradimus atque concedimus; ita dumtaxat, ut liceat vobis et praedicto monasterio memoratam ecclesiam cum adiacente curia sua libere obtinere, et rationabili jure perpetuis temporibus possidere. Obsecramus igitur et contestamur omnes Dei fideles per Deum Patrem Omnipotentem, et Jesum Christum filium ejus, nec non et Spiritum Sanctum ab utroque procedentem, ut haec omnia inviolata custodiant, quatenus in Sanctorum consortio aeternae retributionis bravium habere mercantur.

Ego Marinus Plebanus Sanctae Mariae huic donationi interfui et subscribo.

Ego Petrus Plebanus Sancti Stephani huic donationi interfui et subscribo.

Ego Joannes Plebanus Sancti Michaelis subscribo.

Ego Stephanus Plebanus Sancti Petri subscribo.

Ego Presbyter Michael subscribo.

Ego Presbyter Grisogonus subscribo.

Scriptum Jadrae a Camasio Diacono Sanctae Anastasiae et Communis Notario. Anno Dominicae Incarnationis 1203. mense Februarii, Indictione sexta feliciter.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. köt. 70. l.)

## 168.

*III. Incze pápának bullája, melylyel Joannitius a bolgárok uralkodójának koronázására iránt intézkedik. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. karissimo in Christo filio Calojoanni, Illustri Bulgarorum et Blachorum Regi, ejusque posteris et tam in Regno, quam in devotione Sedis Apostolicae successuris, in perpetuum salutem stb. Rex Regum et Dominus dominantium, Jesus Christus, sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, cui dedit omnia Pater in manu, pedibus ejus subjiciens universa, cujus est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et omnes habitantes in eo, imo cui flectitur omne genu coelestium, terrestrium, et infernorum, summum Apostolicae Sedis et Ecclesiae Romanae Pontificem, quem in Beato Petro sibi Vicarium ordinavit, super gentes et Regna constituit, evellendi, destruendi, disperdendi, et dissipandi, et aedificandi, et plantandi ei conferens potestatem, loquens ad eum in Propheta, qui fuit de sacerdotibus Anatoth: „Ecce constitui te super gentes et Regna, ut evellas et destruas, et disperdas, et dissipes, et aedifices et plantes" (Jer. I.). Ut autem id expressius demonstraret, non per alium, sed per seipsum, cum pro hominibus carnem assumpsisset humanam, et calceamentum suum extendisset in Idumaeam, ut ei allophyli subderentur, et oves suas, quae de hoc ovili non erant, adduceret, et fieret unum ovile et unus pastor, in se, qui est super omnia Deus benedictus in saecula, universalis Ecclesiae posuit fundamentum, ejusque Apostolorum Principi Petro magisterium contulit et Primatum, dicens ad eum: „Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam, et tibi dabo claves Regni coelorum" (Matth. XVIII.). Ubi etiam consequenter adjecit: „Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis; et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis" (ibid.). Post passionem quoque suam, ascensurus in coelum, ovile suum, videlicet Eccle-

siam, ei committens et commendans in omnibus, dixit ei: „Pasce oves meas“ (Joan. XXI.), vocabulo tertio repetito; per hoc patenter ostendens, quod ad ejus ovile non pertinent oves illae, quae se commissas et subjectas esse Beato Petro contumaciter denegarent, et ejus noluerint erudiri doctrina et magisterio subjacere. Siquidem Ecclesia est illa arca, in qua paucae animae, pereuntibus caeteris in diluvio, sunt salvatae. Unde, sicut omnes, quos arca non cepit, in diluvio perierunt, sic omnes, qui extra Ecclesiam inventi fuerint, in judicio damnabuntur. Arca enim Ecclesiam, cataclysmus judicium, et pastorem Ecclesiae Petrum Noe rector arcae figurant. Ille cum Domino legitur ambulasse; hic autem super undas maris, quod hunc mundum significat, ad Dominum scribitur pervenisse. In quo etiam expresse notatur, quod Petro non specialiter aliqua specialis Ecclesia, sed totus mundus commissus fuerit, et Ecclesia generalis. Nam, sicut aquae multae sunt populi multi, sic mare magnum et spatiosum mundum significat universum. Unde, vocatis caeteris in partem sollicitudinis, hunc assumpsit Dominus in plenitudinem potestatis, cum inquit ad eum: „Tu vocaberis Cephas, quod Petrus interpretatur“ (Joan. I.) et caput, ut Petrum caput Ecclesiae demonstraret, qui sicut unguentum, quod a capite Aaron descendit in barbam, in membra diffunderet, ut nihil sibi penitus deperiret, quoniam in capite viget sensuum plenitudo, ad membra vero pars eorum aliqua derivatur. Insuper, quaerenti Petro, si quoties peccaret in eum frater ejus, dimitteret ei usque septies, Dominus legitur respondisse: „Non dico tibi usque septies, sed usque septuagesies septies“ (Matth. XVIII.). Sane, cum omne tempus septem dierum numero concludatur, multiplicatus in seipsum septenarius in hoc loco notat universa peccata universorum, cum solus Petrus non solum omnia, sed et omnium possit crimina relaxare. Ipsi enim, et non alii, dictum a Domino reperitur: „Tu me sequere“ (Matth. VIII.); id est, in veri pastoris officio et potestatis ecclesiasticae plenitudine imitare; quia eum in officio Vicarium sibi substituit Dominus et in magisterio successorem, sic haereditatem, in cujus praeclaris funes ejus ceciderant, transferens in eumdem, ut aliis possit per eum et sub eo quasi partem facere de haereditate legata. Cum igitur, licet immeriti, ejus vices geramus in terris, qui dominatur in Regno

hominum, et cui voluerit dabit illud; utpote per quem Reges regnant, et Principes dominantur; cum Petro et successoribus suis, et nobis in eo, noverimus esse dictum: „Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, sed tu aliquando conversus confirma fratres tuos" (Luc. XXII.); cum ex praecepto Domini oves ejus pascere teneamur; populis Bulgarorum et Blacorum, qui multo jam tempore ab uberibus matris suae alienati fuerunt, in spiritualibus et temporalibus paterna sollicitudine providere volentes, ejus auctoritate confici, per quem Samuel David in Regem inunxit, Regem te statuimus super eos, et per dilectum filium Leonem, tituli Sanctae Crucis Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum, virum providum et honestum, nobis inter caeteros fratres nostros acceptum, sceptrum Regni ac Regium tibi mittimus diadema, ejus quasi nostris tibi manibus imponendum, recipiendo a te juratoriam cautionem, quod nobis et successoribus nostris et Ecclesiae Romanae devotus et obediens permanebis, et cunctas terras et gentes tuo subjectas Imperio in obedientia et devotione Sedis Apostolicae conservabis. Ad petitionem insuper venerabilis fratris nostri Blasii, Brandizuberensis Episcopi, quem ad Sedem Apostolicam destinasti, publicam in Regno tuo cudendi monetam tuo charactere insignitam liberam tibi concedimus facultatem. Venerabili etiam fratri nostro, Archiepiscopo Trinovitano, in terris, in quibus imperas, universis privilegium concedimus Primatiae, qui, et successores ipsius, tuos in posterum successores, simili ab eis juramento recepto, Apostolicae Sedis auctoritate coronent, et in terra tua Primatus obtineant dignitatem, eique Metropolitani tam in Bulgariae, quam Blaciae Provinciis constituti subjaceant, et juxta formam canonicam reverentiam Primati debitam exhibeant et honorem. Sic ergo, fili charissime, gratiam, quam Apostolica Sedes mater tua tibi facit, agnoscas, sic retribuas nobis pro omnibus, quae tribuimus tibi, sic Regnum tuum in Apostolicae Sedis subjectione ac devotione confirmes, ut, cum sub Beato Petro in illius petrae fuerit firmitate fundatum, de qua inquit Apostolus: „Petra autem erat Christus" (I. Cor. X.), nec pluviarum imbres, nec impulsus ventorum, nec fluminum formidet incursus, tu quoque, praeter auxilium Apostolicae Sedis, quod juxta devotionem tuam senties in praesenti, de temporali

Regno ad Regnum pervenias sempiternum. Decernimus ergo, ut nullus omnino etc. hoc privilegium nostrae constitutionis et confirmationis infringere, vel ei, etc. Si quis autem etc. Datum Anagniae, per manum Joannis, Sanctae Romanae Ecclesiae Subdiaconi et Notarii, VI. kalendas Martii, Indictione VII., Incarnationis Dominicae anno MCCIII., Pontificatus vero domini Innocentii Papae III. anno septimo.

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera II. köt. 277. l.; Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium historiam illustrantia I. köt. 23. l. Fejér ezen okmány kivonatát adta Cod. Dipl. II. köt. 524. l.)

---

## 169.

*III. Incze pápának levele a bolgárországi érsekhez ugyanazon tárgyban. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri B. Archiepiscopo Trinovitano, Bulgarorum et Blacorum Primati, ejusque successoribus canonice substituendis in devotione Sedis Apostolicae successuris in perpetuum salutem stb. Rex Regum, et Dominus dominantium, Jesus Christus sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, cui dedit omnia Pater in manu, pedibus ejus subjiciens universa, cujus est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et omnes habitantes in eo, imo cui flectitur omne genu coelestium, terrestrium, et infernorum, summum Apostolicae Sedis et Ecclesiae Romanae Pontificem, quem in Beato Petro sibi Vicarium ordinavit, super gentes et Regna constituit, evellendi, destruendi, disperdendi, et dissipandi, et aedificandi, et plantandi ei conferens potestatem, loquens ad eum in Propheta, qui fuit de sacerdotibus Anatoth: „Ecce constitui te super gentes et Regna, ut evellas et destruas et disperdas, et dissipes et aedifices et plantes“ (Jer. I.). Ut autem id expressius demonstraret, non per alium, sed per seipsum, cum pro hominibus carnem assump-

sisset humanam, et calceamentum suum extendisset in Idumaeam, ut ei allophyli subderentur, et oves suas, quae de hoc ovili non erant, adduceret, et fieret unum ovile et unus pastor, in se, qui est super omnia Deus benedictus in saecula, universalis Ecclesiae posuit fundamentum, ejusque Apostolorum Principi Petro magisterium contulit et Primatum, dicens ad eum: „Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam, et tibi dabo claves Regni coelorum“ (Matth. XVIII.) Ubi etiam consequenter adjecit: „Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis; et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis“ (ibid.) Post passionem quoque suam, ascensurus in coelum, ovile suum, videlicet Ecclesiam, ei committens et commendans in omnibus, dixit ei: „Pasce oves meas“ (Joan. XXI.), vocabulo tertio repetito; per hoc patenter ostendens, quod ad ejus ovile non pertinent oves illae, quae se commissas et subjectas esse Beato Petro contumaciter denegarent, et ejus noluerint erudiri doctrina et magisterio subjacere. Siquidem Ecclesia est illa arca, in qua paucae animae pereuntibus caeteris in diluvio, sunt salvatae. Unde, sicut omnes, quos arca non cepit, in diluvio perierunt, sic omnes, qui extra Ecclesiam inventi fuerint, in judicio damnabuntur. Arca enim Ecclesiam, cataclysmus judicium, et pastorem Ecclesiae Petrum Noe rector arcae figurant. Ille cum Domino legitur ambulasse; hic autem super undas maris, quod hunc mundum significat, ad Dominum scribitur pervenisse. In quo etiam expresse notatur, quod Petro non specialiter aliqua specialis Ecclesia, sed totus mundus commissus fuerit et Ecclesia generalis. Nam, sicut aquae multae sunt populi multi, sic mare magnum et spatiosum mundum significat universum. Unde, vocatis caeteris in partem sollicitudinis, hunc assumpsit Dominus in plenitudinem potestatis, cum inquit ad eum: „Tu vocaberis Cephas, quod Petrus interpretatur“ (Joan. I.) et caput, ut Petrum caput Ecclesiae demonstraret, qui sicut unguentum, quod a capite Aaron descendit in barbam, in membra diffunderet, ut nihil sibi penitus deperiret, quoniam in capite viget sensuum plenitudo, ad membra vero pars eorum aliqua derivatur. Insuper, quaerenti Petro, si quoties peccaret in eum frater ejus, dimitteret ei usque septies, Dominus legitur respon-

disse: „Non dico tibi usque septies, sed usque septuagesies septies“ (Matth. XVIII.) Sane, cum omne tempus septem dierum numero concludatur, multiplicatus in seipsum septenarius in hoc loco notat universa peccata universorum, cum solus Petrus non solum omnia, sed et omnium possit crimina relaxare. Ipsi enim, et non alii, dictum a Domino reperitur: „Tu me sequere“ (Matth. VIII.); id est, in veri pastoris officio et potestatis ecclesiasticae plenitudine imitare; quia eum in officio Vicarium sibi substituit Dominus et in magisterio successorem, sic haereditatem, in cujus praeclaris funes ejus ceciderant, transferens in eumdem, ut aliis possit per eum et sub eo quasi partem facere de haereditate legata. Cum igitur, licet immeriti, ejus vices geramus in terris, qui dominatur in Regno hominum, et cui voluerit dabit illud, utpote per quem Reges regnant, et Principes dominantur, cum Petro et successoribus suis, et nobis in eo, noverimus esse dictum: „Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos“ (Luc. XXII.); cum ex praecepto Domini oves ejus pascere teneamur; populis Bulgarorum et Blacorum, qui multo jam tempore ab uberibus matris suae alienati fuerunt, in spiritualibus et temporalibus paterna sollicitudine providere volentes, ejus auctoritate confici, per quem Samuel David in Regem inunxit, charissimum in Christo filium nostrum, Calojohannem, hactenus ipsorum Dominum, Regem statuimus super eos, per dilectum filium Leonem tituli Sanctae Crucis Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum, virum providum et honestum, nobis inter caeteros fratres nostros acceptum, sceptrum Regni ac Regium sibi mittimus diadema, ejus quasi nostris sibi manibus imponendum, recipiendo ab eo juratoriam cautionem, quod nobis et successoribus nostris et Ecclesiae Romanae devotus et obediens permanebit, et cunctas terras et gentes suo subjectas Imperio in obedientia et devotione Sedis Apostolicae conservabit. Te quoque in Regno Bulgarorum et Blacorum Primatem statuimus, et Ecclesiae Trinovitanae praesenti privilegio auctoritatem concedimus Primatiae, statuentes, ut tu, et successores tui, qui tibi in Apostolicae Sedis devotione successerint, caeteros Metropolitanos Bulgariae et Blaciae praecellatis ratione Primatus, et ipsi tibi et eis juxta formam canonicam reverentiam Primati debitam ex-

hibeant et honorem, fraternitatem tuam scire volentes, quod apud nos haec duo nomina, Primas et Patriarcha, pene penitus idem sonant, cum Patriarchae et Primates teneant unam formam, licet eorum nomina sint diversa. Praesenti quoque privilegio, tibi et per te tuis successoribus, inungendi, benedicendi et coronandi Reges Bulgarorum et Blacorum in potestatem liberam concedimus facultatem. Obeunte vero te, nunc Ecclesiae memoratae Primate, nullus ibi qualibet subreptionis astutia praeponatur, nisi qui canonice fuerit electus ad eam secundum consuetudinem approbatam. Electus autem, per Metropolitanum et alios Suffraganes ejusdem Ecclesiae, qui poterunt interesse, in Episcopum solemniter consecretur. Consecratus vero ad Sedem Apostolicam nuntios suos mittat, pallium de corpore Beati Petri sumptum, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, petituros; in cujus susceptione juramentum illud nobis, et successoribus nostris, et Ecclesiae Romanae praestabit, quod alii Primates et Metropolitani, secundum generalem consuetudinem, nobis praestant, et tu ipse in susceptione pallii praestitisti; cujus formam bulla nostra signatam ad perpetuam memoriam destinamus, exprimentes in ea, ut, cum in Regem quemlibet ex praedicti Regis successoribus coronarint, praescriptum ab eo recipiant juramentum. Cum autem aliquis Metropolitanorum, qui tibi jure subjacent Primatiae, viam fuerit universae carnis ingressus, confirmabis electionem canonicam de persona idonea celebratam, et personam electam in Episcopum consecrabis. Pro pallio vero, nuntios tuos cum nuntiis Ecclesiae cui praeest, ad Apostolicam Sedem mittes, nosque illud tibi per eos libenter et hilariter transmittemus, per te Metropolitano Episcopo, juxta formam, quam sub bulla nostra recipies, solemniter conferendum; ita tamen, quod, si Legatum vel nuntium nostrum contigerit interesse, id cum eo pariter exsequaris. Chrisma vero et oleum catechumenorum et infirmorum singulis annis in coena Domini, tam in Ecclesia tua, quam in qualibet Ecclesia Blaciae, fieri secundum consuetudinem Ecclesiae Romanae concedimus, ut, quoties necesse fuerit, qui baptizandi fuerint baptizentur, et confirmentur per diocesanos Episcopos, qui fuerint confirmandi, nec Episcoporum consecratio, nec ordinatio sacerdotum, propter defectum hujusmodi, vel impediatur penitus,

vel diutius differatur, quia, licet hactenus apud vos, nec in sua ordinatione presbyteri, nec in consecratione sua Episcopi consueverint sacram recipere unctionem, volumus tamen, ut deinceps, non tam ritum nostrum, quam mandatum Divinum sequentes, per quod in lege praecipitur, ut Pontifices et sacerdotes ungantur, manus eorum, qui ordinandi sunt in presbyteros, et tam manus, quam caput eorum, qui consecrandi sunt in Episcopos, solemniter inungantur. Praeterea, crucem, vexillum videlicet Dominicae passionis, ante te per totam Bulgariam et Blaciam deferendi fraternitati tuae licentiam impertimur. Decernimus ergo, etc. Datum, ut supra.

(Migne u. o. II. köt. 280. l.; Theiner u. o. I. köt 25. l.)

---

## 170.

*III. Incze pápának hasonló tárgyu levele ugyanahhoz. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. B. Archiepiscopo Trinovitano Bulgarorum et Blacorum Primati. Cum venisset ad Apostolicam Sedem venerabilis frater noster, Episcopus Brandizuberensis, clara nobis insinuatione monstravit, quod in consecratione sua Sacram non receperat unctionem, quoniam apud vos non consuevere pontifices, cum consecrantur, inungi. Nos ergo, quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus et manus per venerabilem fratrem nostrum, Joannem, Albanensem Episcopum, assistentibus ei duobus Episcopis, secundum morem ecclesiasticum, sacro chrismate deliniri. Hoc enim Catholica tenet Ecclesia, non solum ex praecepto Divino, verum etiam Apostolorum exemplo. In Exodo quippe legitur praecepisse Dominus Moysi, ut Aaron et filios ejus inungeret, quatenus ei sacerdotio fungerentur. Et Anacletus, natione Graecus, qui a Beato Petro fuit in Presbyterum ordinatus, et postea in Apostolatus officio Clementi successit, tradit in ordinatione

sua ungendos Episcopos, more Apostolorum et Moysis; quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto consistit, cujus invisibilis virtus Sancto chrismati est permista. Unde scire te volumus, duas esse species unctionis: exteriorem, quae materialis est et visibilis; et interiorem, quae est spiritualis et invisibilis. Exteriore visibiliter ungitur corpus, interiore invisibiliter ungitur cor. De prima Jacobus Apostolus ait: „Infirmatur quis in vobis? (Jac. V.) Inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum.“ De secunda Joannes Apostolus ait: „Vos, unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus vos docet de omnibus“ (I. Joan. II.). Unctio visibilis et exterior, signum est interioris et invisibilis unctionis; unctio vero invisibilis et interior, non solummodo est signum, sed etiam sacramentum; quia, si digne sumatur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat. Ad exhibendam igitur exteriorem et visibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum, et conficitur chrisma, quod ex oleo fit et balsamo, mystica ratione. Per oleum enim, nitor conscientiae designatur, juxta quod legitur: „Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus“ (Matth. XXV.); per balsamum autem, exprimitur odor famae, propter quod dicitur: „Sicut balsamum aromatizans odorem dedi“ (Eccli. XXIV.) Hoc igitur chrismate ungi debet Episcopus, non tam in corpore, quam in corde, ut et interius habeat nitorem conscientiae quoad Deum, et exterius habeat odorem famae quoad proximum. De nitore conscientiae dicit Apostolus: „Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae“ (II. Cor. I.) Nam omnis gloria filiae Regis ab intus. De odore famae idem Apostolus ait: „Christi bonus odor sumus in omni loco, et aliis sumus odor vitae in vitam, aliis odor mortis in mortem“ (II. Cor. II.) Debet enim Episcopum bonum habere testimonium, et ab his, qui sunt intus, et ab his, qui sunt foris, ut cortina cortinam trahat, et qui audit dicat: Veni. Hoc unguento caput et manus Episcopi consecrantur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud: „Unge caput tuum, et faciem tuam lava“ (Matth. VI.) Per manus opera designantur, secundum illud: „Manus meae distillave-

runt myrrham" (Cant. V.) Manus igitur unguntur oleo pietatis, ut Episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Caput autem inungitur balsamo charitatis, ut Episcopus diligat Deum ex toto corde, et ex tota mente, et ex tota anima, et proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur propter auctoritatem et dignitatem, manus propter ministerium et officium. Caput inungitur, ut ostendatur illius repraesentare personam, de quo dicitur per Prophetam: „Sicut unguentum in capite ejus, quod descendit in barbam, barbam Aaron" (Psal. CXXXII.). Caput enim viri Christus, caput Christi Deus est, qui dicit: „Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me" (Luc. IV.) Manus unguntur Episcopo, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi et consecrandi. Unde, cum eas consecrator inungit: Consecrare, inquit, et sanctificare digneris, Domine, manus istas per istam Sanctam unctionem et nostram benedictionem, ut quaecunque consecraverint consecrentur, et quaecunque benedixerint benedicantur in nomine Domini. Verum in Veteri Testamento non solum ungebatur sacerdos, sed et Rex, et Propheta, sicut in libro Regum praecipit Dominus Eliae: „Vade, et revertere in viam tuam per desertum in Damascum; cumque perveneris illuc, unges Hazael Regem super Syriam, et Jehu, filium Namsi, unges Regem super Israel; Elisaeum autem, filium Saphat, qui est de Abelmala, unges Prophetam pro te" (III. Reg. XIX.) Sed ubi Jesus Nazarenus, quem unxit Deus Spiritu Sancto, sicut in Actibus Apostolorum habetur, unctus est oleo prae consortibus suis, qui, secundum Apostolum, est caput Ecclesiae, quae est corpus ipsius, Principis unctio a capite scilicet in brachium est translata, ut Princeps extunc non ungatur in capite, sed in brachio, sive in humero vel in armo, in quibus Principatus congrue designatur, juxta quod legitur: „Et factus est Principatus super humerum ejus" (Isa. IX.). Ad quod etiam designandum, Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite vero Pontificis sacramentalis est delibatio conservata, quia personam capitis in Pontificali officio repraesentat. Differt autem inter Pontificis et Principis unctionem, quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium vero Principis oleo delinitur, ut ostendatur, quanta sit

differentia inter auctoritatem Pontificis et Principis potestatem. Quia vero Christus in sanguine suo fecit nos Deo nostro Regnum et Sacerdotes, propter quod Petrus Apostolus ait: „Vos estis genus electum Regale sacerdotium“ (I. Petr. II.); idcirco, in Novo Testamento, non solum sacerdotes et Reges unguntur, sed omnes etiam Christiani bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto, primum in pectore, deinde inter scapulas, et bis post baptismum, scilicet chrismate Sacro, primum in vertice, deinde in fronte. In pectore namque ungitur baptizandus, ut per Spiritus Sancti donum abjiciat errorem et ignorantiam, et suscipiat fidem rectam, quia „justus ex fide vivit“ (Rom. I.) Inter scapulas autem baptizandus inungitur, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligentiam et torporem, et bonam operationem exerceat, quia „fides sine operibus mortua est“ (Jac. II.) etc., ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, per operis exercitium sit fortitudo laborum in scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundum Apostolum, operetur. In vertice vero baptizatus inungitur, ut sit paratus omni poscenti de fide reddere rationem, quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur: „Oculi sapientis in capite ejus; cujus superior pars est ratio, et inferior sensualitas.“ Unde, bene per verticem, qui est suprema pars capitis, intelligitur ratio, quae superior pars est mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut libere confiteatur, quod credit, quia corde creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem; memor ejus, quod Dominus ait: „Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo“ (Matth. X.) Ante baptismum vero inungitur oleo benedicto, et post baptismum chrismate Sacro, quia chrisma soli competit Christiano. Christus enim a chrismate dicitur, vel potius a Christo dicitur chrisma, non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem. A Christo vero Christiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto; ut omnes currant in odorem unguentorum illius, cujus nomen oleum est effusum. Per frontis chrismationem manus impositio designatur, quae alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur et robur. Unde, cum caeteras unctiones simplex sacerdos, id est presbyter, valeat exhibere, hanc nonnisi summus sacerdos, id est Episcopus, debet conferre; quia de solis Apo-

stolis legitur, quorum vicarii sunt Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat. „Cum audissent, inquit, Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem : qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat; sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum" (Act. VIII.). Cujus adventus per unctionis mysterium designatur, quia columba, in qua Spiritus Sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo revertens, ramum retulit virentis olivae. Cujus utique sacramentum David Propheta praenoscens, exhilarandam faciem in oleo praedicavit. Unguntur praeterea secundum ecclesiasticum morem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, et cum benedicitur calix, non solum ex mandato legis Divinae, verum etiam exemplo Beati Silvestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Praecepit enim Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret tabernaculum testimonii, et arcam testamenti, mensamque cum vasis. De quibus etiam unctionibus si forsitan dubitaveris, cum a te fuerimus requisiti, fraternitatem tuam plenius instruemus. Verumtamen unctionis sacramentum aliud quidem efficit, et figuram tam in Novo, quam in Veteri Testamento. Unde non judaizat Ecclesia cum unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novere veritatem. Monemus igitur fraternitatem tuam et exhortamur attentius, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ad mandatum dilecti filii nostri Leonis, tituli Sanctae Crucis Presbyteri Cardinalis, Apostolicae Sedis Legati, tu quoque Sacram suscipias unctionem, ne quid tibi desit ad plenitudinem sacramenti; ut cum Sacro fueris chrismate delibutus, Archiepiscopos et Episcopos tuos similiter ungas, et per eos facias manus sacerdotum inungi oleo benedicto, illum de caetero in ordinandis Presbyteris et consecrandis Episcopis morem servans et faciens observari, quem Apostolica Sedes observat, quae, disponente Domino, cunctorum fidelium mater est et magistra. Mittimus autem tibi per Cardinalem praedictum Pontificalia ornamenta,

caligas et sandalia, amictum et albam, cingulum et succinctorium, orarium et manipulum, tunicam et dalmaticam, chirothecas et annulum, planetam et mitram. Pallium vero per dilectum filium, Joannem, Capellanum nostrum, antea miseramus. Et licet Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali, tum propter historicam, tum etiam propter mysticam rationem, quod idem Cardinalis, sicut a nobis accepit, poterit edoceri; tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti. Datum, ut supra.

(Migne u. o. II. köt. 282. l.; Theiner u. o. I. köt. 25. l.)

## 171.

*Joannitius a bolgárok uralkodójának okmánya, melylyel a római széknek hódol. 1204.*

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen. Cum placuit Domino nostro Jesu Christo, me dominum et Imperatorem totius Bulgariae et Blaciae facere, inquisivi antiquorum nostrorum scripturas et libros, et beatae memoriae Imperatorum nostrorum praedecessorum leges, unde ipsi sumpserunt Regnum Bulgarorum et firmamentum Imperiale, coronam super caput eorum et Patriarchalem benedictionem; et diligenter perscrutantes, in eorum invenimus scripturis, quod beatae memoriae illi Imperatores Bulgarorum et Blacorum, Simeon, Petrus et Samuel, et nostri praedecessores, coronam Imperii eorum, et Patriarchalem benedictionem acceperunt a Sanctissima Dei Romana Ecclesia, et ab Apostolica Sede, principe Apostolorum Petro. Sed Imperium meum voluit benedictionem, et Imperiale firmamentum coronae capitis Imperii sui suscipere, et Patriarchalem benedictionem ab Ecclesia Romana, ab Apostolicae Sedis principe Apostolorum Petro, et a Sanctissimo Patre nostro, universali Papa, tertio Innocentio. Et

a quocunque Patriarchalis benedictio et mandatum (sic), in civitate Imperii mei Trinovi, data et concessa fuerit a domino Papa, faciendi et consecrandi Archiepiscopos, Metropolitas, et Episcopos, et reliquas ecclesiasticas obsecutiones sacramentales, concedit Imperium meum, ut plenissimam in omni tenimento et Imperii mei pertinentiis habeant potestatem. Ecclesiae enim omnes totius Imperii mei et tenimenti, et Patriarcha meus Metropolitanus, Episcopi, Archiepiscopi, et cuncti sacerdotes Romanae subsint Ecclesiae, et teneant legem, et consuetudinem, et observationem, quas tenuerunt beatae memoriae Imperatores totius Bulgariae et Blaciae, prisci illi nostri praedecessores, et nos eodem modo vestigia eorum imitantes. Subsignat autem Imperium meum ad securitatem chrysobolum suum, quod nunquam ab Ecclesia Romana et ab Apostolica Sede, principe Apostolorum Petro, ipsum videlicet Imperium meum discedet, neque alii Imperii mei Principes disgregabuntur; sed ut vocatus dilectus filius Sacrosanctae et Apostolicae Romanae Sedis Principis Apostolorum Petri ero. Et deinceps, quascunque terras Christianorum seu paganorum meum acquisiverit Imperium, sub potestate et mandato ejusdem Sacrosanctae Romanae Ecclesiae et Apostolicae Sedis erunt. Et, ut praesens chrysobolum Imperii mei ratum et firmum habeatur, dedi Imperium meum in manibus Reverendissimi viri Joannis, Sacrosanctae Romanae Sedis Legati, et domini Papae Capellani, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subsignavit Imperium, anno sex millesimo septingentesimo duodecimo, Indictione VII.

(Migne u. o. II. köt. 287. l.; Theiner u. o. I. köt. 27. l.)

## 172.

*Bazilius ternovai érseknek levele, melylyel III. Incze pápát a vele történtekről értesíti. 1204.*

Multas inclinationes et magnas preces domino, et gloriosissimo, et concathedrali Apostolicae Sedis, patri totius Christianitatis, et domino meo, Innocentio tertio Papae, Archiepiscopus Basilius, de minoribus et humillimis totius Bulgariae et Blaciae, vestram perfectam benedictionem. Adoro clementissimum Deum, et Beatissimam Dei Genitricem, ut sanam et gaudentem Vestram Sanctitatem meum inveniat scriptum, et, quod mea anima desideravit per octavum decimum annum, ecce hodie dedit nobis Deus, et sancta tua oratio, benedictionem Sedis Beati Apostoli Petri et tuae Sanctitatis. Noscat Sanctitas tua, qualiter ego, conversatus sum tuam quaerens benedictionem. Mota est per mensem Julii quarta die, sex millesimo septingentesimo undecimo, Indictione sexta, mea humilitas ad Sanctum et Gloriosissimum patrem nostrum, Innocentium Papam Romanum, et fui dies triginta in Dyrrachio juxta mare. Et cum vellem introire navim gratia transfretandi, tunc retinuerunt me Graeci, et non dimiserunt transire, sed tenuerunt me apud Dyrrachium per octo dies, et multa mea deprecatione erga Deum et Beatissimum principem Apostolorum Petrum, per sanctas tuas orationes, dimiserunt me Latini; nam consilium acceperant projiciendi me in mare, sed eripuit me Dominus, tuaque sancta oratio. Exiens autem de civitate, reversus sum in villa nuncupata Cavatochori, et ibi dies quindecim permansi, et inde misi duos bonos homines meos Romam Sanctitati tuae; et utrum transierunt nec ne? novit Deus; sed litterae mihi ex parte domini mei Imperatoris venerunt, domini Joannis, dicentes mihi: Revertere cito, quia hic pervenit Cardinalis a domino Papa. Legens ego litteras Imperatoris, et videns quoniam me vocabat, reversus sum, et perveni Drinaum per mensem Septembrem, et inveni virum sanctum, justum et rectum, a tua San-

ctitate directum; nomen ejus, Joannes Capellanus, et dedit mihi omnes litteras ex parte Vestrae Sanctitatis, et perlectae mihi fuerunt. Unde valde anima mea est laetata, et manus meas ad coelum extendens, gratias Deo egi, quia visitavit Dominus plebem suam, et Pater noster Beatus Papa, quaerens ovem, quae perierat, ut et eam reducat in sancto ovili. Et sicuti continebatur in litteris Vestrae Sanctitatis, sic dominus Joannes Capellanus fecit, secundum edictum magnae Vestrae Sanctitatis, vestram mihi dedit benedictionem, et largiens pallium ad plenitudinem Pontificalis officii, mense Septembris, octava die, in festo Nativitatis Sanctissimae nostrae Dei Genitricis. Et ego cum multa devotionis humilitate recepto pallio, exhibui fidelitatis obedientiam, praesentibus Episcopis, qui scribunt Sanctitati Vestrae, et Principe nostro, et multis aliis in Ecclesia assistentibus. Et iterum, Pater Sancte, Vestram rogo Sanctitatem, ut dispenses, et adimpleas ordinem ecclesiasticum, et qualiter debeam regere ovile, quod mihi est comissum a Deo et Sanctitate tua. Sanctum chrisma non habemus, imo a Graecis receperamus: sed de caetero nos tanquam et vos Graeci exosos habent. Et sciatis, domine mi, quoniam haec omnia in Sanctitate tua remanserunt, quod debeat in omnibus dispensare, et de sancto chrismate nos doceas, qualiter gentem baptizare debeamus, et ne remaneat gens absque chrismate sancto, et erit peccatum. Sed in omnibus nos filios tuos, perditos et pereuntes, moneas, et mittas mihi, Pater bone, pallia ad opus duorum Metropolitanorum Priosthlavae et Belebusdii; et quicquid aliud noverit Vestra Sanctitas, quae sit ad opus mei Pontificalis officii plenitudinem, mihi illud Vestra dirigat Sanctitas.

(Migne u. o. II. köt. 288. l.; Theiner u. o. 28. l.)

## 173.

*A bolgárországi érsekeknek és püspököknek hódoló levele III. Incze pápához. 1204.*

Colla eorum sui dominii bravio supponentes, ut Sanctissimo Patri, et domino, domino Papae, prona cervice flexisque poplitibus inclinationem. In primis peccator et humillis Metropolitanus Sanctissimae Ecclesiae Belesbudii Anastasius; post eum peccator et humilis Metropolitanus Savas magnae Ecclesiae Prostlave; et Episcopus, licet indignus, Sanctissimae Ecclesiae Dei Genitricis de Scopia Marinus; humilis Episcopus Sanctissimi Episcopatus Sanctissimae Ecclesiae Beati et Gloriosissimi magni Martyris Procopii de Niso Kiricus; et indignus Episcopus, atque peccator Sanctissimae Ecclesiae Dei Genitricis Bydmensis Clemens: ut nostrum singularem pastorem, et universalem patrem et dominum, quatenus pallium ad Pontificalis officii plenitudinem mittere dignemini humotenus rogitamus, ut et nos omnibus diebus vitae nostrae pro vestra Magnificentia orare non desistamus.

Migne u. o. II. köt. 289. l.; Theiner u. o. I. köt. 29. l.)

---

## 174.

*Joannitius Bolgárország uralkodójának levele III. Incze pápához ugyanazon tárgyban. 1204.*

Sanctissimo et dominatori et universali Papae sedenti in Sede Beati Petri, et domino patri Regni mei, tertio Innocentio, Papae Sedis Apostolicae et Ecclesiae Romanae, et magistro totius mundi. Spero in Deum Salvatorem omnium, quod

bene et multum bene valeat Sanctitas tua, cum omnibus sedentibus circa thronum Sanctitatis tuae, Cardinalibus Sanctae Ecclesiae Romanae. Noverit magna Sanctitas tua, quod ego, filius tuus et Romanae Ecclesiae, Imperator omnium Bulgarorum et Blacorum, cum omnibus Principibus Imperii mei, multum bene sum per Deum et orationem tuam. Multoties misit Imperium meum nuntios suos ad Sanctitatem tuam, sed non invenerunt opportunitatem transeundi ad Sanctitatem tuam. Ideo certe non potuerunt transire, quia illi, qui non habebant pacem cum Imperio meo, servabant vias. Postea, mense Junii praeterito, Imperium meum (misit) Archiepiscopum meum et totius Bulgariae regionis, et universalem Sanctae et magnae Ecclesiae Trinovae, et magnum hominem Imperii mei merito nominatum Primatem, et Archiepiscopum totius Bulgariae et Blaciae, nomine Basilium: qui, cum pervenisset Durachium, non fuit permissus transire ad Sanctitatem tuam, ut compleret desiderium Imperii mei Sanctitas tua, secundum consuetudinem praedecessorum meorum, Imperatorum Bulgarorum et Blacorum, Simeonis, Petri et Samuelis, progenitorum meorum et caeterorum omnium Imperatorum Bulgarorum. Verum, Deo adjuvante, et intervenientibus orationibus Sanctitatis tuae, venit ad me praesens nuntius Apostolicae Cathedrae, et primae Sedis Principis Apostolorum, et Sanctae et Universalis Ecclesiae Romanae, Joannes Capellanus, et detulit mihi litteras ex praecepto Sanctitatis Vestrae et Apostolicae Sedis, et palliavit dictum Archiepiscopum, et fecit eum Primatem totius Bulgariae et Blaciae, et portavit Imperio meo litteras Sanctitatis tuae, et exposuit quidquid ei Sanctitas Vestra mandavit; et repletum est cor meum gaudio magno, quoniam secundum voluntatem Imperii mei donavit mihi Deus et Sanctitas tua. Et rogo et deprecor magnam Sanctitatem tuam, ut compleat desiderium Imperii mei, et mittat virgam pastoralem ad congregandas oves, et caetera, quae Patriarcha consuevit habere, et faciat praesentem Primatem et Patriarcham in Sancta et magna Ecclesia Trinovae, primae civitatis totius Bulgariae, et habeat Ecclesia ipsa etiam post mortem istius Patriarchae Patriarcham in perpetuum, ex praecepto Sanctitatis tuae. Et quoniam grave esset, propter longitudinem viae et guerram hominum, in obitu cujusque Patriarchae recurrere

ad Ecclesiam Romanam, concedatur ab Ecclesia Romana Ecclesiae Trinovae, ut sibi possit eligere et consecrare Patriarcham, ne ex ejus absentia terra illa sine benedictione remaneat, et tua consecratio imperfecta, et redundet peccatum in Sanctitatem tuam. Nunc autem petimus, ut fiat chrisma ex praecepto Sanctitatis tuae in Sancta et magna Ecclesia civitatis Trinovae, pro baptismate Christianorum. Sciat Sanctitas tua, quod cum sciverint Romae (Constantinopoli), quod receperimus consecrationem a Sanctitate tua, non dabunt mihi chrisma. Et aliud peto a Sanctitate tua, ut mittas Cardinalem ad Imperium meum, seu istum, qui venit ad me, sive alium a Sede Apostolica, et des ei diadema et sceptrum secundum Apostolicae Sedis et Apostolorum principis benedictionem, et mittas privilegium bullatum aurea bulla ad exemplar ipsius servandum perpetuo in Ecclesia Trinovae; et haec omnia dent Imperio meo, et consecrent et coronent Imperium meum. Omnia autem praedicta, quae mitti debent ad Imperium meum a Sanctitate tua, videat praesens nuntius, Episcopus Brandizuberensis Blasius, ut possit referre, quid tu scripseris manu propria. Et si haec omnia impleverit Sanctitas tua, ita reputabo cum prosapia Imperii mei et omnium Bulgarorum et Blacorum, quod sumus dilecti filii Orthodoxae Sanctae Romanae Ecclesiae. Et de confinio Ungariae, Bulgariae, et Blaciae relinquo judicio Sanctitatis tuae, ut dirigas negotium istud recte et juste, ut non habeat peccatum anima Sanctitatis tuae, et ita habeat Imperium meum justitias Bulgariae et Blaciae, quod Rex Ungariae habeat justitias Ungariae, et cessent occisiones Christianorum in me et Imperium. Sciat autem Sanctitas tua, quod quinque Episcopatus Bulgariae pertinent ad Imperium meum, quos invasit et detinet Rex Ungariae cum justitiis Ecclesiarum; et ipsi Episcopatus sunt annihilati; et si justum est hoc, fiat. Quidquid dicturus est praesens nutius Imperii mei, Episcopus Brandizuberensis Blasius Sanctitati tuae, habeas verum; quoniam ex parte mea dicet. Misi Sanctitati tuae examita dupla tria, et cuppam auream, et yperperorum libras quatuor, et scutellas argenteas tres, et gradale argenteum. Imperator Bulgariae Calojoannes.

(Migne u. o. II. köt. 290. l.; Theiner u. o. I. köt. 29. l.)

## 175.

*III. Incze pápának válasza Joannitiushoz. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. Illustri Regi Bulgarorum et Blacorum. Licet ex eo, quod, per Apostolorum principis merita, Universalis Ecclesiae sub eo sumus pastore pastores, qui oves alias, quae de ipsius ovili non fuerant, in unum adduxit ovile, ac pascendas eas Petro pastori commisit: „Pasce, inquiens, oves meas" (Joan. XXI.), instantia nostra quotidiana sit universarum Ecclesiarum sollicitudo continua, et profectus omnium populorum, quos mater Ecclesia, fermento veteri expurgato, in novam regeneravit infantiam, et in sinum suum, sicut gallina pullos suos congregat, congregavit; Bulgarorum et Blacorum populis tanto nos reputamus specialius debitores, quantum non solum fidem Catholicam per Sedem Apostolicam olim devotius receperunt, sed descenderunt etiam ex sanguine Romanorum, quorum sumus profectui et ministerio specialius deputati, qui, tanquam peculiaris populus noster, nobis tam in spiritualibus, quam temporalibus nullo subjacent mediante. Ut igitur ejus magisterium recognoscant, a qua sciunt se spiritualiter didicisse, quod credunt, et quod sunt, carnaliter accepisse, cum secundum carnem descenderint ex nobilibus Romanorum, nos, pro quibus Dominus tanquam Beati Petri successoribus exoravit, ne deficiat fides nostra, sed fratres nostros conversi aliquando confirmemus, eos confirmare volumus in fide Catholica, et in devotione Sedis Apostolicae roborare. Ut autem paternae dilectionis affectus, quem gerimus circa ipsos, omnibus innotescat, et in filiis matris liberalitas commendetur, in spiritualibus et temporalibus eos tanquam speciales Ecclesiae Romanae filios volumus honorare, ideoque dilectum filium L. tituli Sanctae Crucis Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum, virum litteratura conspicuum et praeditum honestate, quem inter caeteros fratres nostros specialis dulcedinis brachiis amplexamur, in Bulgariam et Blaciam a nostro latere destinamus, qui te

auctoritate ac vice nostra inungat, sceptrum tibi Regale tribuat, et imponat Regium diadema. Cumque venerabili fratri nostro . . . Archiepiscopo Trinovitanensi, per dilectum filium J. Capellanum nostrum, pallium duxerimus destinandum, et statuerimus eum totius Bulgariae ac Blaciae Primatem, per eumdem Legatum Metropolitanis, quos idem Capellanus instituens ei de novo subjecit, pallium, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, destinamus, eis juxta formam, quam sub bulla nostra interclusam mittimus, conferendum; eidem quoque Legato plenam contulimus facultatem corrigendi quae corrigenda cognoverit, et statuendi quae duxerit statuenda; mandantes eisdem, ut tam clerum quam populum, in his, quae pertinent ad fidei Christianae profectum, informent, et de benevolentia nostra efficiant certiores. Monemus igitur Serenitatem Regiam et exhortamur attentius, quatenus Legatum ipsum sicut personam nostram, imo nos et Beatum Petrum in ipso, benigne recipias et honorifice studeas pertractare, salubria monita et statuta ipsius et tu ipse recipiens et observans, et ab universa terra tua recipi faciens et servari; taliter super hoc, quod scribimus impleturus, ut devotionis affectum, quem circa nos et Romanam Ecclesiam habere te credimus, in effectu cognoscamus.

(Migne u. o. II. köt. 280. l.; Theiner u. o. I. köt. 30. l.)

## 176.

*III. Incze pápának válasza a bolgárországi érsekek és püspökökhez. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. Archiepiscopo Trinovitanensi, totius Bulgariae et Blaciae Primati, et aliis Archiepiscopis, Episcopis, clero et populo in Bulgaria, et Blacia constitutis. Licet ex eo, quod, per Apostolorum principis merita, universalis Ecclesiae sub eo sumus pastore pastores, qui oves alias, que de ipsius ovili non fuerant, in unum adduxit ovile, ac pascendas eas Petro pastori commisit: „Pasce, inquiens, oves meas“ (Joan. XXI.), instantia nostra quotidiana sit universarum Ecclesiarum sollicitudo continua, et profectus omnium populorum, quos mater Ecclesia, fermento veteri expurgato, in novam regeneravit infantiam, et in sinum suum, sicut gallina pullos suos congregat, congregavit; Bulgarorum et Blacorum populis tanto nos reputamus specialius debitores, quantum non solum fidem Catholicam per Sedem Apostolicam olim devotius receperunt, sed descenderunt etiam ex sanguine Romanorum, quorum sumus profectui et ministerio specialius deputati, qui, tanquam peculiaris populus noster, nobis tam in spiritualibus, quam temporalibus nullo subjacent mediante. Ut igitur ejus magisterium recognoscant, a qua sciunt se spiritualiter didicisse, quod credunt, et quod sunt, carnaliter accepisse, cum secundum carnem descenderint ex nobilibus Romanorum, nos, pro quibus Dominus tanquam Beati Petri successoribus exoravit, ne deficiat fides nostra, sed fratres nostros conversi aliquando confirmemus, eos confirmare volumus in fide Catholica, et in devotione Sedis Apostolicae roborare. Ut autem paternae dilectionis affectus, quem gerimus circa ipsos, omnibus innotescat, et in filiis matris liberalitas commendetur, in spiritualibus et temporalibus eos tanquam speciales Ecclesiae Romanae filios volumus honorare, ideoque dilectum filium L. tituli Sanctae Crucis Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum, virum litteratura conspi-

cuum, et praeditum honestate, quem inter caeteros fratres nostros specialis dulcedinis brachiis amplexamur, in Bulgariam et Blaciam a nostro latere destinamus, qui charissimum in Christo filium Calojoannem Regem Bulgarorum et Blacorum Illustrem auctoritate ac vice nostra inungat, sceptrum ei Regale tribuat, et imponat Regium diadema. Cumque tibi, venerabilis frater noster... Archiepiscope Trinovitanensis, per dilectum filium J. Capellanum nostrum, pallium duxerimus destinandum, et statuerimus te totius Bulgariae ac Blaciae Primatem, per eumdem Legatum vobis Metropolitanis, quos idem Capellanus instituens ei de novo subjecit, pallium, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, destinamus, vobis juxta formam, quam sub bulla nostra interclusam mittimus, conferendum; eidem quoque Legato plenam contulimus facultatem corrigendi, quae corrigenda cognoverit, et statuendi, quae duxerit statuenda, mandantes eisdem, ut tam clerum, quam populum, in his, quae pertinent ad fidei Christianae profectum, informent, et de benevolentia nostra efficiant certiores. Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur attentius, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus Legatum ipsum, sicut personam nostram, imo nos et Beatum Petrum in ipso, benigne recipiatis et honorifice pertractetis, ea, quae inter vos corrigenda duxerit vel etiam statuenda, suscipientes hilariter et inviolabiliter observantes, ut, etsi fueritis hactenus, sicut oves errantes, ex quo tamen conversi estis ad Episcopum et pastorem animarum vestrarum, ejus sequamini doctrinam et formam, cui Dominus totius Ecclesiae Magisterium contulit et Primatum. Cavete autem, ne de facili moveamini a constantia mentis vestrae, sed in bono perseverantes proposito, in devotione Sedis Apostolicae humiliter persistatis, ut in illius videamini petrae soliditate firmati, supra quam Dominus Ecclesiae posuit fundamentum, claves Regni coelorum concedens, ut esset, quibus Petrus aperiret, apertum, et quibus clauderet, non pateret.

(Migne u. o. II. köt. 294. l.; Theiner u. o. I. köt. 31. l.)

## 177.

*III. Incze pápának intézkedése az iránt, hogy mikép a pallium a bolgárországi érseknek átadattassék. 1204.*

Ad honorem Dei Omnipotentis et Beatae Mariae Virginis, et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et domini Papae Innocentii, et Romanae Ecclesiae, nec non et Ecclesiae tibi commisae, tradimus tibi pallium de corpore Beati Petri sumptum, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, quo ad missarum solemnia infra Ecclesias tibi subjectas utaris in Nativitate Domini, Festivitate Protomartyris Stephani, Circumcisione Domini, Epiphania, Hypapanti, Dominica in Ramis Palmarum, Coena Domini, Sabbato Sancto, Pascha, Feria secunda post Pascha, Ascensione Domini, Pentecoste, tribus Festivitatibus Sanctae Mariae, Natali Beati Joannis Baptistae, solemnitatibus omnium Apostolorum, commemoratione omnium Sanctorum, dedicationibus Ecclesiarum, consecrationibus Episcoporum, ordinationibus clericorum, Ecclesiae tuae principalibus Festivitatibus, et anniversario consecrationis tuae. Sane, solus Romanus Pontifex in missarum solemniis pallio semper utitur, et ubique, quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticae potestatis, quae per pallium figuratur. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua jurisdictionem ecclesiasticam acceperunt, certis decent uti diebus, quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

(Migne u. o. II. köt. 294. l.; Theiner u. o. I. köt. 31. l.)

## 178.

*III. Incze pápa Anastasius belebusdi-i bolgárországi érseknek is küldi a palliumot. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. Anastasio Archiepiscopo Belebusdiensi. Cum omnes unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra, nec omnia membra eumdem actum habere noscantur, sed non solum in officiis, sed in forma et a se distent, distantia hujusmodi, vel differentia potius, non deformitatem corporis, sed decorem potius operante, cum stella etiam in claritate distet a stella; decet, ut qui majorem locum in Ecclesia Dei tenent, honorentur amplius, et specialibus honoris insignibus adornentur. Cum igitur venerabilem fratrem nostrum . . . Archiepiscopum Trinovitanensem in omnibus terris, in quibus charissimus in Christo filius noster, Calojoannes, Rex Bulgarorum et Blacorum Illustris, imperat, Primatem duxerimus statuendum, honoris insignia, quae ad officium ejus spectant, ei juxta Sedis Apostolicae consuetudinem concedentes; ut te quoque, tanquam honorabile membrum Ecclesiae Trinovitanensis, et Metropolitanum Belebusdiensis Ecclesiae, ac suffraganeis ejus Metropolitico jure praelatum, specialiter honoremus, per dilectum filium, L. tituli Sanctae Crucis Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum, virum honestate morum et dote scientiae commendatum, quem inter caeteros fratres nostros specialis dilectionis brachiis amplexamur, pallium de corpore Beati Petri sumptum, insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii, tibi dirigimus, conferendum juxta formam bullae nostrae munimine roboratam. Monemus igitur fraternitatem tuam, et exhortamur in Domino, et per Apotolica tibi scripta mandamus, quatenus illud humiliter et devote suscipias, et eo, non ad elationem, sed humilitatem potius, infra Ecclesiam tuam in missarum solemnibus, diebus illis utaris, quos idem tibi Cardinalis exponet, talemque te studeas exhibere, ut interior virtutum ornatus exterio-

rem vestium ornatum excedat, et amictus exterior interiorem mentis habitum, non imaginaria tantum simulatione, sed vera potius expressione, figuret.

In e. m. Save Prosthlavensi Archiepiscopo.

(Migne u. o. II. köt. 292. l.; Theiner u. o. I. köt. 30. l.)

---

## 179.

*Basilius ternovai érseknek esküje a római széknek. 1204.*

Ego ... Archiepiscopus Trinovitanus, Primas totius Bulgariae et Blaciae, ab hac hora in antea ero fidelis et obediens Beato Petro, Sanctaeque Romanae et Apostolicae Sedi, et domino meo Innocentio ejusque Catholicis successoribus. Non ero in facto, vel consilio, vel consensu, ut perdant vitam aut membrum, vel capiantur aut spolientur. Consilium, quod mihi crediderint, ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam. Eorum certum malum si scivero, impedire studebo. Quod si non potero impedire, eis, quam cito potero, intimare curabo. Papatum Romanum, honores, dignitates et rationes Apostolicae Sedis defendam pro posse, salvo ordine meo, contra omnem viventem. Vocatus ad synodum veniam, nisi praepeditione canonica fuerim impeditus. Apostolorum limina singulis quadrienniis per me vel per meum nuntium visitabo, nisi eorum absolvat licentia. Legatum Apostolicae Sedis, quem pro certo scivero esse legatum, devote suscipiam, et in suis necessitatibus adjuvabo. Cum quemlibet de meis suffraganeis consecravero, faciam illi jurare, ut Romano Pontifici et Ecclesiae Romanae perpetuam obedientiam et debitum honorem impendat. Caeterum cum aliquem coronavero in Regem Bulgarorum et Blacorum, juxta indulgentiam mihi et successoribus meis ab Apostolica Sede concessam, ab eo juratoriam recipiam cautionem, quod ei, qui tunc Apostolicae Sedi praefuerit, successoribus ejus, et Ecclesiae Romanae devotus et

obediens permanebit, et cunctas terras et gentes suo subjectas Imperio, in obedientia et devotione Sedis Apostolicae conservabit. Haec omnia bona fide servabo. Sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Evangelia in praesenti et in futuro. Amen.

(Migne u. o. II. köt. 95. l.; Theiner u. o. I. köt. 32. l.)

---

## 180.

*III. Incze pápának bullája, melylyel Joannitius a bolgárok királyának a zászlót küldi. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. Calojoanni Regi Bulgarorum et Blacorum Illustri. Ut in cruce Domini nostri Jesu Christi cum Apostolo glorieris, et non tibi, sed ei, cui flectitur omne genu, tuos de caetero triumphos ascribas, qui docet manus ad praelium et digitos movet ad bellum, et inter varios bellorum eventus ejus suffragio sentias te muniri, cui Dominus claves Regni coelorum et ligandi atque solvendi contulit potestatem, praeter Regiae dignitatis insignia, quae tibi per dilectum filium Leonem, tituli Sanctae Crucis Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum, virum providum et honestum, tuae Serenitati dirigimus, per eumdem vexillum, quo contra illos utaris, qui honorant labiis Crucifixum, cor autem eorum est longinquum ab ipso, ad petitionem venerabilis fratris nostri B. Brandizuberensis Episcopi, tibi duximus destinandum. Praetendit autem non sine mysterio crucem et claves, quia Beatus Petrus Apostolus et crucem pro Christo sustinuit, et claves a Christo suscepit. Repraesentat itaque signum crucis, in quo Christus, utpote qui vincit, regnat et imperat, debellavit aereas potestates, et in quo capiens praeda praedonem absorbuit, moriens vita mortem et Behemoth cepit in suis oculis quasi homo. Clavem autem geminam repraesentat, di-

scretionis alteram, reliquam potestatis, ut cum discreveris inter bonum et malum, lucem et tenebras, sanctum et profanum, commissum tibi materialem gladium ad vindictam malefactorum, in laudem vero bonorum exerceas, et arma contra illos apprehendas et scutum, qui non posuerunt Deum adjutorem sibi, sed in feritate sua et multitudine confidentes, nituntur contra stimulum calcitrare. Monemus igitur Serenitatem Regiam et hortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus eodem vexillo in humilitate cordis utaris, et inter acies bellicas memor Dominicae Passionis existas, ejusque magisterium recognoscas, cui Dominus ipse dixit: „Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam; et tibi dabo claves Regni coelorum" (Matth. XVIII.) Sic enim inimici tui non solum contra te praevalere non poterunt, sed ante faciem tuam dante Domino non subsistent.

(Migne u. o. II. köt. 295. l.; Theiner u. o. I. köt. 83. l.)

## 181.

*Joannitius a bolgárok uralkodójának levele, melylyel III. Incze pápának jelenti, hogy Leo bibornoktól a koronát átvette. 1204.*

Calojoannes, Rex totius Bulgariae et Blachiae, ad a Deo promotum et Sanctissimum et in Christo dilectum et honorificentissimum patrem Regni mei, tertium Innocentium et sacerrimum Papam Romae et successorem principis Apostoli Petri. Legatus Apostolicae Sedis, dominus Leo Cardinalis, Sanctitatis tuae scriptum meo obtuli Imperio; addiscens quoque de ejus sanitate et incolumitate, Omnipotenti Deo et Sanctissimae Matri suae glorificavi. Et utinam, quod scriptum Imperii mei inveniat Sanctitatem tuam viventem et degentem cum omni gaudio et hilaritate; et Imperium meum, per gratiam Omni-

potentis Dei et Beatissimae Dei Genitricis, et per intercessiones Sanctitatis Vestrae, sanum est et multum bene cum omni gaudio et exsultatione. Hoc autem notum sit Sanctitati Vestrae, pater specialis Regni mei, domine Papa, quod dominus Leo, Legatus Apostolicae Sedis, venit ad Imperium meum, sibi afferens coronam et eam benedicens, super caput Imperii mei imposui, et in manibus meis dedit mihi sceptrum atque vexillum, et benedixit sanctissimo Patriarchae Regni mei et totius Bulgariae ex praecepto Vestrae Sanctitatis; et valde Deo et Beatissimae Dei Genitrici, necnon et circumspectioni Vestrae Sanctitatis glorificavimus, eo, quod secundum petitionem Imperii mei Sanctitas Vestra totum suum velle adimplevit. Et universa Bulgaria atque Blachia, et omnis Imperii mei pertinentia, valde glorificavit et Vestram Sanctitatem magnificavi. Scribo autem vobis et de Ungaria, quoniam Imperium meum non habet aliquam societatem regionum, vel aliquam rem cum eo, neque ei nocet, imo ipse parvipendet et nocet regionibus Imperii mei. Et dominus Leo Cardinalis vidit, et Vestrae Sanctitati annuntiabit justum vel injustum, quod est ab Imperio meo, aut si ego parvipendo Ungarum, vel si ipse meum Imperium parvipendit. Et scribat ei Sanctitas Vestra, quatenus distet a Regno meo, quoniam Imperium meum nec eum habet parvipendere, nec contra terras ejus abire. Si vero ipse venerit contra terras Imperii mei, et Deus adjuverit, ut vincatur, non habeat Sanctitas Vestra Imperium meum suspectum, sed sim liber. De Latinis quoque, qui Constantinopolim introierunt, scribo Sanctitati Vestrae, ut eis scribatis, quatenus distent ab Imperio meo, et, sicut Imperium meum nullum malum eis facit, neque ipsi nobis parvipendant. Si forte ipsi conati fuerint contra Imperium meum, et parvipenderint eum, et occidetur ex eis, non habeat Sanctitas Vestra Imperium meum suspectum, sed sint universa libera. Misi autem ad tuam magnam Sanctitatem pueros duos; unus vero nominatur Basilius, alius Bithlehem; et dentur ex praecepto ejus, ut addiscant in scholis litteras Latinas, quoniam hic grammaticos non habemus, qui possint litteras, quas mittitis, nobis transferre; et postquam ipsi addiscerint, remittantur ad Imperium meum. Misi autem ad praesens in signo parvae recordationis examita duo, episima dupla, unum est rubeum,

et aliud album, et camelum unum. Cum vero mittam Legatos ad Sanctitatem Vestram, semper Vestrae Sanctitatis recordabor.

(Migne u. o. II. köt. 551. l.; Theiner u. o. I. köt. 39. l.; Fejér ugyanazon levélnek kivonatát közli Cod. Dipl. II. köt. 446. l.)

---

## 182.

*Bazilius ternovai érseknek levele, melylyel III. Incze pápának jelenti, hogy Leo bibornok által felszenteltetett. 1204.*

Multas inclinationes et multas sanitates a me, Basilio humili Bulgarorum et Blachorum Primate, erga patrem universorum, et dominum, et patrem meum, Magnificentissimum et Sanctissimum Papam, Innocentium. Oramus Omnipotentem Deum, et Sanctissimam Dei Genitricem, et Beatissimos Apostolos Petrum et Paulum, ut cum sanitate et sospitate inveniat vos scriptum meae humilitatis; et per vestri dominii magnificentiam vivo et ego, per Dei gratiam, magnis involutus delictis. Notum sit ergo Vestrae Magnae Sanctitati, quoniam Leo, Cardinalis, sanus et sospes pervenit, delegatus a Vestra Sanctitate et Apostolica Sede, et usque ad nostram magnam civitatem Trinovae tetendit quinto decimo die mensis Octobris, et portavit universam plenitudinem Patriarchalis dignitatis, et paramenta omnia, quae mihi a Vestra Magna Sanctitate fuerunt delegata; tradidit similiter et annulum, et privilegium, et scripta et instructiones. Et praecepto Vestrae Sanctitatis unxit me chrismate, mihi benedicens, et consecravit me in Patriarcham, mense Novembris, septimo die, in festivitate scilicet Sancti Apostoli Jacobi, fratris Domini; et ego illa die duos unxi Metropolitanos, et caeteros Episcopos, magno cum gaudio, et duobus de Metropolitanis benedixit Cardinalis, et tradidit illis pallium atque mitras, et reliquis in caput eorum mitras imposuit. Octavo vero die ejusdem mensis,

in festivitate videlicet Sancti Michaelis, coronavit, et benedixit Imperatori Calojoanni, Domino omnium Bulgarorum, atque Blachorum, et super posuit capiti suo Regiam coronam, et sceptrum suis manibus imponens. Omnia haec complevit et perfecit secundum Sanctitatis Vestrae velle, et benedicens nobis, segregatus est a nobis mensis Novembris die quintodecimo. Interea, sciat Vestra Magna Sanctitas, quod duos pueros ex praecepto domini Imperatoris vobis mitto; unus est presbyteri Constantini filius, alius vero Regis; ut ex praecepto Vestrae Sanctitatis litteras Latinas addiscant. Et quidquid meditari valetis ad honorem Imperatoris, faciatis. Manuteneat enim Deus Vestram Sanctitatem per multa et longaeva tempora.

(Migne u. o. II. köt. 553. l.; Theiner u. o. I. köt. 39. l.)

---

## 183.

*III. Incze pápának levele Dandolo Henrik velenczei dogehez a jádrai és konstantinápolyi események tárgyában. 1204.*

Innocentius Episcopus etc. nobili viro... Duci Venetorum, spiritum Consilii sanioris. Praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, qui civitatem Venetiarum in pluribus honorarunt, ad honorem ejus intendimus et profectum, nec difficiles nos exhibuimus in petitionibus nobis pro ipsa porrectis, sed eas, quantum cum Deo, et honestate potuimus, curavimus promovere, sicut et ipsi novimus, et te credimus meminisse. Verum quanto magis ad ejus aspiravimus commodum et augmentum, tanto desideravimus amplius, ne illius in se provocaret offensam, qui exaltat humiles, et humiliat exaltatos. Noverat autem tua nobilitas, noverat et populus Venetorum, qualiter charissimus in Christo filius noster, H. Rex Ungarorum Illustris, et nobilis vir A. Dux, frater ipsius, assumpserant signum crucis, et in terrae Sanctae subsidium proposuerant

transfretare, quorum profectus vobis impedientibus hactenus est dilatus. Praeterea te ac Venetos non latebat, qualiter, post excidium terrae Sanctae, Apostolica Sedes universos, qui ejus reliquiis subvenirent, a die qua signum crucis acciperent, usque ab obitum, vel reditum eorumdem, in sua protectione susceperit, et tam familias eorum, quam bona sub ecclesiastica defensione praeceperit manere secura. Ad notitiam quoque tuam novimus pervenisse, qualiter, etsi Rex ipse, ac terra ipsius, ex eo quod crucem assumpserat, auctoritate constitutionis super hoc a praedecessoribus nostris editae, Apostolica protectione gauderet; quia tamen plus timeri solet, quod specialiter pollicetur, quam quod generaliter concluditur sponsione, protectionis nostrae litteras specialiter petierit, et receperit ad cautelam, quas ei nec potuimus, nec debuimus denegare, ne illi subtrahere videremur, quod signatis omnibus est indultum. Credimus etiam te novisse, qualiter nuntiis tuis, qui ad Sedem Apostolicam cum Crucesignatorum nuntiis accesserunt, petentibus pactiones inter vos initas confirmari, et per eos tibi, et Venetis duxerimus inhibendum, ne terras Regis ipsius aliquatenus laederetis. Insuper, ut iter Domini fieret in timore, nec modicum fermenti corrumperet totam massam, per litteras nostras, quas ad audientiam tuam et Venetorum credimus pervenisse, curavimus districtius inhibere, ne terras Christianorum invadere, vel laedere tentaretis, nisi vel ipsi vestrum iter nequiter impedirent, vel alia justa et necessaria causa tamen occurreret, propter quam aliud agere, accedente consilio Apostolicae Sedis Legati, possetis; si qui autem contra praesumerent, se scirent excommunicationis vinculo innodatos, et indulgentiae, quam Sedes Apostolica Crucesignatis indulsit, immunes. Tu autem et tui, omnibus his despectis, et Legato nostro repulso, contra Regem ipsum primo impetum facientes, ante Jaderam primas acies expandistis, et in auxilium vestrum convocantes exercitum Gallorum, obtinuistis ab eis, ut vestris consentirent, et manus suas fraterno sanguine macularent. Cepistis igitur, et evertistis per violentiam civitatem, destruxistis ecclesias, et altaria suffodistis, et in Divinae Majestatis offensam, et Ecclesiae Romanae contemptum, commisistis facinus jam notorium pene penitus toti mundo. Non enim crucem sumpsistis, aut sumere debuistis in

obsequium Jesu Christi, ut expugnaretis Christianos, sed potius Agarenos, crucis ipsius perfidos inimicos. Haec autem ad correctionem vestram referimus ex charitate sincera, quia pater filium, quem diligit, corripit, et Deus, quos amat, arguit et castigat. Recepimus vero litteras Constantinopolitani Imperatoris et tuas, et quae significastis per eas, notavimus diligenter. Verum, quamvis optemus, ut per studium et sollicitudinem tuam, ad devotionem Apostolicae Sedis Constantinopolitana Ecclesia revertatur, quia tamen ad subsidium terrae Sanctae propensius aspiramus, ne succursus ejus dilatus hactenus diutius differatur, monemus nobilitatem tuam et exhortamur in Domino, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus tu et Veneti, reconsiliati Ecclesiasticae unitati, peccatorum vestrorum maculas poenitentiae lacrymis expietis, ut, a criminum labe purgati, bellum Domini possitis in puritatē cordis et corporis praeliari, nec de multitudine, vel potentia vestra, vel ex eo, quod prospere vobis successit hactenus, praesumatis, sed quanto plura Dominus vobis praeter merita vestra concessit, tanto vos amplius in ejus oculis humiliare curetis, et patientia ejus ad poenitentiam vos adducat, ut, absolutione in humilitate quaesita, et cum devotione suscepta, recuperationi terrae Sanctae totis viribus insistatis; quoniam id potissimum erit vobis et meritorium apud Deum, et apud homines gloriosum. Nos autem, quod ipsi terrae videbimus expedire, studebimus, dante Domino, efficaciter procurare. Datum Anagniae, VI. kal. Martii, Pontificatus nostri anno septimo.

(Migne u. o. I. k. 301. l.; Theiner u. o. I. köt. 22. l.; Tafel és Thomas, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig I. köt. 442. l.)

## 184.

*Dandolo Henrik velenczei dogének levele, melylyel magát III. Incze pápa elött ugyanazon tárgyban mentegeti. 1204.*

Vènerabili in Christo patri, et domino I. Dei gratia Sanctae Romanae Ecclesiae Summo Pontifici, H. Dandulus Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae Dux, vester humilis et devotus, cum omni devotione servitium. Notum facio Sanctitati Vestrae, quod, cum crucem assumpserim pro servitio Jesu Christi et Sanctae Romanae Ecclesiae, et transmeandi gratia de Venetiis iter arripuerim, necessitate temporis hiemalis ingruente, oportuit me cum stolio meo, et peregrinorum apud Jaderam hiemare; quae cum esset rebellis mihi et Veneticis longo tempore injuste per proditionem contra juramenta praestita, de civitate et civibus, secundum quod moris est invicem se inimicantium, juste, ut existimavi, sumpsi ultionem. Verum quia, ut dicebatur, in vestra erant protectione, quod ideo non credebam, quia non existimo vos, nec antecessores vestros, illos sub protectione recipere, qui crucem accipiunt tantum, ut eam portent, non etiam iter perficiant, propter quod peregrini solent crucem accipere, sed et aliena inveniant, et injuste detineant, paternitati vestrae contra me, et Venetos sententiam ex communicationis placuit promulgare, quam patienter et humiliter sustinuimus, usque quo per dominum P. tituli Sancti Marcelli Presbyterum Cardinalem, et Sanctae Romanae Ecclesiae Legatum, praestita condigna satisfactione, meruimus absolutionem, sicut secundum ordinationem vestrorum nuntiorum, et scriptorum paginam, Vestrae poterit Sanctitati clarius innotescere. Superveniente autem inspiratione Divina, magis quam humano, ut opinamur, consilio, Alexio, filio quondam Isachii Imperatoris Constantinapolitani, eundi in Romaniam iter arripuimus, et ipsum, sicut Domino placuit, praestita ab eo cautione de obedientia Sanctae Romanae Ecclesiae, expulso Alexio avunculo suo, captaque Constantinopolitana civitate, cum magno periculo et labore, obtinere curavimus prius ab Isachio

patre ipsius, et parentibus, et pluribus aliis magnatibus civitatis, eadem securitate accepta; qui cum in dicta promissione mendaces et fallaces existerent, ipsos tanquam inimicantes Sanctae Romanae Ecclesiae, et Christianitatis proditores, diffidavimus, quibus scilicet patre et filio per Graecorum proditionem exstinctis, aliisque Graeculis sublimatis, Graecorum sustinentes molestias et infestationes assiduas, tam per mare mittentium ad nos naves accensas, ut nostrum navigium comburerent, et diuturna bella inferentium, quam per terram multis variisque modis, communicato consilio omnium clericorum et laicorum exercitus, convenientibus quibusdam inter nos et ipsos praemissis, sicut ex tenore exempli dictarum pactionum Sanctitas Vestra poterit clarius cognoscere, civitatem Constantinopolitanam ad honorem Dei et Sanctae Romanae Ecclesiae et Christianitatis subventionem decrevimus debellandam; quod et Christi suffragante misericordia, vestroque merito, nostroque laborioso studio, praecipue prae caeteris viventibus, contra omnium opinionem perfectum est. Capta igitur civitate, multaque strage Graecorum interveniente, Marcoflus, qui tunc erat Imperator, cum suis sequacibus de civitate aufugit, et secundum inter nos scriptum constitutum, et sacramentum adimplevimus. Cognoscat igitur Sanctitas Vestra, quod ego una cum Veneto populo, quidquid fecimus, ad honorem Dei, et Sanctae Romanae Ecclesiae, et vestrum laboravimus, et in nostra voluntati (így) habemus similiter laborare. Unde supplico Sanctitati Vestrae, quatenus petitiones, quas nuntii mei, viri nobiles et discreti, scilicet Leonardus Naugaiosus, dilectus meus nepos, et Andreas de Mulin., quos ad pedes Vestrae Sanctitatis transmittimus, fecerint, benigne exaudire dignetur Vestra Sanctitas et effectui mancipare.

(Migne u. o. II. köt. 511. l.; Theiner u. o. I. k. 38. l.; Tafel és Thomas u. o. I. k. 251. l.; Fejér ezen levélnek kivonatát közli Cod. Dipl. II. köt. 424. l.)

## 185.

*II. Endre király Lukács, Hozug, Vata és Péter vasvári jobbágyok számára, őseiknek II. Géza király általi felszabadítását helybenhagyja. 1205.*

Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame Seruieque Rex inperpetuum. Sicuti Deo annuente Regni heredes extitimus, nichilominus predecessores nostros in quibuslibet dispensacionibus eorum sequi uolumus. Eapropter notum fore desideramus vniuersis sub Christi tropheo degentibus, quod ad exemplar priuilegij Geyse Regis felicis memorie, nostri aui, presentem paginam innouamus et quatuor homines, quorum nomina sunt : Lukas, Hozug, Vatha et Petur, cum vniuersis heredibus eorum iam natis, et in posterum nascituris, prout auus noster auos eorum, qui hys exprimuntur vocabulis, Somus, Kwpan, Hynan, et Ude, ab omni iurisdiccione Castri de Voswar exemit, ita et nos exemptos eos permanere precipimus. Ne igitur in posterum super hoc aliqua possit exurgere calumpnia, autenticis scriptis redigi et nostre Serenitatis sigillo fecimus communiri. Si quis autem pertinax ausu temerario, huius donacionis renouacioni contra ire temptauerit, iram Omnipotentis Dei incurrat, et Regie Maiestatis indignacionem in persone sue distinccione, et rerum suarum percepcione uehemencius experiatur. Datum per manus Guthfrydi Orodiensis Prepositi, aule Regie Cancellarij; anno ab Incarnacione Domini nostri Jehsu Christi M° C°C° V°. Venerabili Johanne Colochensi Archiepiscopo, Calano Quinque-Ecclesiensi Episcopo, Bolezlao Vaciensi Episcopo, Kalanda Vesprimiensi Episcopo, Pechsa Geuriensi Episcopo; Nicolao Palatino et Comite de Vyuar, Mercurio Bano et Semigiensi Comite, Gyrcone Bichoriensi, Chepano Bachiensi, Moch Budrugyensi, Smaragdo Zonukensi, et Comite Curiali, Martino Comite de Woswar.

(V. István királynak 1270. megerősítő privilegiumából, melynek, a vasvári káptalan által 1330. készült átirata a Szelestey család levéltárában őriztetik. Közli a Hazai Okmánytár I. kötete, Győr 1865. 3. l.)

## 186.

*III. Incze pápának levele, melylyel a kalocsai érsekség suffragan püspökeit felszóllítja, hogy László, Imre király hátrahagyott fiának hívei maradjanak. 1205.*

Innocentius Episcopus etc. Suffraganeis Ecclesiae Colocensis. Ut sitis in fidelitate constantes, et integritatem famae vestrae conservetis illaesam, fraternitati vestrae per Apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus, in omnibus, quae ad tuitionem charissimi in Christo filii nostri Ladislai, Regis Hungariae, ac ... Reginae matris ejus, et Regni pertinent, venerabili fratri nostro ... Colocensi Archiepiscopo fideliter assistatis, ut inde retributionem a Domino, et grates a nobis obtinere possitis. Datum VII. kalendas Maii, Pontificatus nostri anno octavo.

(Migne, id. m. II. köt. 598. l.)

## 187.

*Henrik a konstantinápolyi latin császárság kormányzójának levele III. Incze pápához, Balduin császárnak a bolgárok általi elfogatásáról. 1205.*

Sanctissimo Patri ac domino Innocentio, Dei gratia Summo Pontifici, H. frater Imperatoris Constantinopolitani, et moderator Imperii, cum debita reverentia, humili et devoto pedum osculo. Cum universum Christiani exercitus progressum, et laborum peregrinationis nostrae seriem paternitati vestrae per multiplices litteras et nuntios frater meus et dominus Imperator, usque ad Martium elapsum novissime, satis lucide

significaverit, eventus nostros, extunc prioribus multum dissimiles, imo, peccatis nostris exigentibus, nimis miserabiles, vobis, tanquam patri et domino, dignum duxi propalare. Contigit igitur, Graecos, qui, ex innata malitia et perfidia consueta, post omne genus securitatis et cautionis, proditioni se semper pronos exhibent, statim post dimissionem nuntiorum ad vos ultimo directorum, proditionem, quam pridem mente conceperunt, rebellione contra nos facta, detegere manifeste. Quo comperto, frater meus et dominus Imperator, opportune paucioribus comitatus, quippe nobis per munitiones et marchias pro magna parte dispersis, contra caput rebellionis, Andronopolim videlicet, quae civitas est Graeciae munitissima, et, montibus tantum interpositis, Blachorum affinis populis, ulciscendi animum intendens, urbem Regiam egressus est. Eramus enim tunc temporis sic divisi; Marchio Montisferrati ultra Thessalonicam erat cum multis; ego, ex altera parte Brachii Sancti Georgii eram apud Andromiticum cum non paucis; Paganus de Aurelia, et P. de Braccel. versus Nicaeam, ex eadem parte Brachii; R. de Tric. apud Philippopolim cum pluribus; et alii alibi per loca et munitiones dispersi. Porro, audito a Joannitio, Blachorum Domino, quod Latini in tanta virorum paucitate civitatem praedictam obsedissent, quem etiam Graeci in auxilium suum, occulte tamen, ut magis laederent, evocarant, irruit subito Blachus ille Joannitius in nostros cum multitudine Barbarorum innumera, Blachis videlicet, Commannis et aliis, quibus etiam nimis improvise obviam exeuntibus nostris, et remotius quam oporteret instantibus, per inimicorum insidias tandem vallatis undique, (proh dolor!) dominus meus Imperator, Comes Lod. Stephanus de Pertico, et quidam alii Barones et milites, quod non sine sanguinearum lacrymarum effusione referre valeo, tanta obruti multitudine, non sine damno tamen illorum, ab inimicis intercepti sunt. Nescimus revera, qui capti fuerint, qui occisi. Accepimus tamen ab exploratoribus nostris certissimis et fama veridica, quod dominus meus Imperator teneatur et vivus, qui ab eodem Joannitio satis, ut asserunt, pro tempore honorabiliter procuratur, cum quibusdam aliis, quos tamen adhuc expresse nescimus nominare. Sciatis autem, quod ab ea die, qua Graecorum fines ingressi fuimus, usque ad diem infelicis

illius congressus, quantacunque nobis et nostris occurreret multitudo, licet aliquando nostri paucissimi fuissent, cum triumpho tamen semper et victoria recesserunt. Inaestimabilem vero jacturam, quam tunc nobis dolemus et plangimus accidisse, et inconsulta nostrorum audacia, et peccatorum nostrorum meritis credimus contigisse. Illi itaque, qui elapsi a praelio, manus inimicorum evaserunt, consilio abbreviato cum his, qui ad tentoria servanda remanserant, absque alio damno ab obsidione recesserunt. Quibus tendentibus ad urbem Regiam, et tam inopinabiliter desolatis, tantam Dominus subito dedit consolationem, ut quasi in momento omnes simul, quotquot dispersi fuerant, tanquam convocati a Domino, apud civitatem quamdam, quae dicitur Rodestoc, convenirent. Marchio tamen, feliciter et victoriose in suis marchiis, per R. de Tric. in suis partibus per Dei gratiam incolumis morabatur et indemnis. Inspectis igitur nostrorum viribus, urbes et castella extunc munire coepimus, quae contra Graecorum rebellionem tenere posse videbantur, et inter agendum Constantinopolim usque profecti sumus. Licet itaque in personis amissis infortunium lugubre nobis acciderit, speramus tamen in Domino, et audenter confidimus, quod inimicorum nostrorum insidias et assultus diutius, volente Domino sustinere poterimus, et etiam de longinquo subventionem et auxilium exspectare. Ecce tamen, quod verebamur, hoc accidit, et quod fama canebat publica, quoque per litteras ipsius Blachii, confoederationem ipsius cum Turcis et caeteris crucis Christi inimicis continentes, edocti fuimus, quas etiam, a nobis cum nuntiis ipsius interceptas, Apostolatui vestro in utraque lingua transmisimus, licet gravius exspectato vlnus incurrimus et ruinam; cujus susceptionem vobis incumbere, tanquam patri, causae nostrae patrono et domino, nemo est, qui ambigat, praesertim, cum ob Ecclesiae tantum unitatem reformandam, et terrae Sanctae subventionem laboremus, quorum unum eatenus pendet ex altero, sicut communis omnium Christianorum in Oriente degentium, et praecipue venerabilium fratrum militiae Templi et Hospitalis utriusque, qui nobiscum sunt, clamat assertio, ut non solum ipsius liberationem hujus operetur redintegratio, verum etiam omnium paganorum, et crucis Christi inimicorum, confusionem omnimodam apertissime procurare videatur,

sicut econtra ejus disturbatio, quam Deus avertat, non solum recuperandi partem amissam terrae Sanctae spem auferret, imo et illam, quae in praesenti Christiano cultui dedita est, procul dubio spem praeriperet detinendi. Attendentes igitur, sicut a principio, imperfectum nostrum ad tam ardui propositi celsitudinem minus sufficere, ad vos, tanquam summum et praecipuum, imo unicum spei nostrae refugium et fundamentum, qui solus prae filiis hominum, et Principibus et Regibus, in quantalibet potestate constitutis, nobis potestis succurrere, supplici et devota intentione et mente confugimus, ad pedes paternitatis vestrae prona humilitate prostrati, et quanta possumus precum instantia cum lacrymis implorantes, quatenus filiis vestris, in tam arcto constitutis, et, prae cunctis viventibus consilio et auxilio vestro indigentibus, consuetum pietatis impendere non differatis affectum; quod tanto securius a paternitatis vestrae dulcedine postulamus, quanto, praeter peregrinationis nostrae votum solemne, pro Ecclesia Romana corpora nostra et vitas impendimus, in quo, praeter communem omnium Christianorum, qua tenemini sollicitudinem, et nos paternitati vestrae, et vos nobis, tanquam militibus vestris, et Ecclesiae Romanae stipendariis, districte novimus obligatos. Legatos igitur cum auctoritate Apostolica a Latere vestro in Italiam, Franciam et Alamaniam et alias Occidentalium regiones dimitti petimus, qui integram indulgentiae plenitudinem in auxilium nostrum et subventionem ad nos propter praedicta venturis deferant, quae a Sede Vestra Apostolica indulta est per annum integrum in servitio crucifixi in terra Syriae moraturis. Quoniam autem, quae paternitati vestrae significare cupimus, longum est scriptis inserere, nuntios nostros et fideles, praecipue venerabilem patrem nostrum N. Suessionensem Episcopum, qui tam fideliter, quam constanter pro terrae Sanctae subventione et negotio Romanae Ecclesiae laboravit, et adhuc, tanquam fidelis et prudens talenti sibi commisi dispensator, sicut vos ipsi cernitis, laborare non desinit cujus absentia plurimum nobis esset damnosa, nisi cogens rei necessitas et ipsa negotii arduitas nos ejus praesentia ad tempus carere compellerent, et nobiles viros, M. de Mailli, et Joannem Bliaut, paternitati vestrae transmitto, rogans et cupiens, ut eis in his, quae de facto isto Apostolatui vestro sug-

gesserint, fidem indubitatam adhibere velitis et firmam, et consilium vestrum et auxilium, sicut Ecclesiae totique Christianitati, necnon et domini et fratris mei liberationi, qui se vestrum ubique devotum gerebat et dicebat militem, expedire videritis, apponatis. Datum in palatio Blackernae, anno Domini 1205., Nonis Junii.

(Migne u. o. II. köt. 706. l.; Theiner u. o. I. köt. 42. l.)

---

## 188.

*III. Incze pápának levele Henrik, a konstantinápolyi latin császárság kormányzójához, melylyel őt felszóllítja, hogy a bolgárok uralkodójával békességet kössön. 1205.*

Innocentius Episcopus etc. Henrico fratri Constanfinapolitani Imperatoris. Nobilitati tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus, ad liberationem fratris tui diligenter intendens, veram et firmam pacem stabilitas cum charissimo filio nostro, Calojoanne, Rege Bulgarorum et Blachorum illustri, rt inter Bulgaros et Latinos fidelis et stabilis amicitia de caetero perseveret. Breviter scribimus, quia opus est magis opere,, quam sermone. Multum enim utrinque poterit esse amicitia fructuosa. Datum, etc.

Migne u. o. II. köt. 710. l.; Theiner u. o. I. köt. 42 l.

---

## 189.

*Arbe sziget és Segnia város békességet kötnek. 1205.*

Anno Domini ab Incarnatione ejus 1205. mense Madii Indictione VIII. Arbi. Nos namque Prodanus Arbensis Episcopus, Joannes Sisinulus eiusdem loci Rector una cum nostris Judicibus Duimo et Philippo, et aliis nostrae civitatis nobilibus, Madio Tiane, Sergio Carine, et Marino Dimigne Blasii, ac universa communitate Arbensi; Terrinus fratrum Templariorum Segniensium Dominator, Crivosia Segniensis Setinicus, Laisnic Curiae Dvornicus, Brifania Vertiglavi, Moyses Judex, Sribren Curnaviz, Crasiz filius Rastinne, Radoslaus Prestiz — — — — et multi alii, qui ad huius negotii causam tractandam pro communitate illius loci Arbam venerunt, hanc recordationis et constitutionis cartam per manus Notarii perpetualiter habendam fieri fecimus de ordinamento, quod ad invicem componentes, unanimi voluntate ordinavimus. Volumus itaque, et praesenti scripto stabilimus etc.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. köt. 239. l. Ezen érdekes okmány további tartalmát Farlati nem közli, mert — mind mond — „caetera ad historiam ecclesiasticam non pertinent." A jelen munka kiadója annak sem eredetiét sem másolatát akár Segna városnak, akár Arbe szigetnek levéltárában már nem találta.)

## 190.

*Zelovellus ragusai comesnek levele Spalato város községéhez, az igazság szolgáltatása, tárgyában. 1205. körül.*

Zellovellus Dei et incliti Ducis Venetiarum gratia Ragusensis Comes, nobili et discreto viro eadem gratia Velcinno

Spalatensi Potestati et Traguriensi Comiti, et nobilibus, ac reliqui plenitudini ejusdem civitatis eorum ut fratribus salutem et dilectionem. Omnibus quippe patet, quod et vobis non est occultum, quoniam Judas olim Ragusensis Comes nec vobis, nec suis ciuibus justitiam facere voluit, et ideo dissensio et pignora inter vos et Raguseos de die in diem crescebant. Nunc autem, quia gratia Dei civitas Ragusensis de confinibus Venetiarum habetur, velemus, ut mala omnia, quae retro tempore usque nunc acta sunt, extirpentur, ita ut omnino non nominentur, set omnia cum justitia examinentur, et amodo pignora inter vos et Raguseos non sit. Si quis autem vestrorum aliquid habet adversus aliquem Raguseum, veniat et accipiat justitiam sicut in patria; et nostris Raguseis illuc venientibus plenam justitiam fieri facite, si placet; et nemo audeat vel presumat pignorare aliquem antequam convicerit illum per rationem, quoniam parati sumus omnibus justitiam plenam facere, ut fratribus et amicis.

K i v ü l. Nobili et discreto viro Velcinno Spalatensi Potestati et Tragurensi Comiti et Nobilibus ejusdem Civitatis.

(Carrara, Archivio Capitolare di Spalato. Spalato 1844. 73. l. Az okmány 1204. vagy 1205-ből való. Juda Dámián 1203. szűnt meg ragusai comes lenni; 1206. pedig már Quirino Lőrincz ezen hivatalt viselte.)

---

## 191.

*II. Endre király János esztergami érseknek adományozza Guerla helységet. 1206.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Seruie, Galicie (Lodome)rieque Rex in perpetuum. Licet ad salutis et temporalis uite prouentum Regie plurimum expediat Excellencie, unicuique merita recompensacionum gratitudine

refouere; speciali — — — — et propensius benigno quo debet fauore magnatum, quorum consilijs et uirtutibus Corone, Regnique status fulcitur inconcusse, res (illorum) usibus idoneis — — — — — — — (peti)ciones, que in iuris tramite informantur, decenter ad(uer)tere. Proinde venerabilis in Christo patris ac fidelis nostri Johannis Archiepiscopi Strigoniensis deuocionem, quam — — — —, Regia pensantes discrecione et eius peticionibus debito concurrentes assensu, ob hoc pocius, quod primicias — — — — (sp)onte suscepit, quandam uillam, que dicitur Guerla, a jurisdiccione castri Bors exemptam, cum terra, que — — — — — incolis — — — — uocabulis Hrad, Voddu, Petrus, Velsa, Damana, Erdeu, Endre, Dedun, Forcos, Vros — — — eorum — — — Ecclesie sue perpetuo iure possidendam contulimus. Dedimus insuper et forum, tali libertate dotatum, ut neque tr(ibuta)rij, neque curialis Comes, neque biloti, neque alij exactores aliqua illud adire possint occasione, uel aliquam in eo facere exaccionem. Assignata est autem hec memorata superius possessio Archiepiscopo per fidelem nostrum Lucam filium Ipoliti. Quia vero animaduertimus cuncta humane negociacionis studia ob indictam hominibus uite breuitatem pertransire, uel obliuione nouercante posse deperire, prefatam Regie Serenitatis munificenciam in scriptis redigi et sigillo nostro fecimus eternari. Datum per manus Godefridi Orodiensis Prepositi et aule Regie Cancellarij, anno ab Incarnacione Domini M° CC° VI°. Ipso venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo existente, Pertoldo Colocensi Archielecto, Calano Quinque-Ecclesiensi, Bolezlao Vaciensi, Petro Geuriensi, Calanda Bespremiensi, Gotchardo Zagrabiensi, Symone Varadiensi, Desiderio Chenadiensi, Villelmo Ultrasiluano Episcopis existentibus. Mochone Palatino et Comite Bichoriensi, Chepano filio Micha Bano, Smaragdo Vayavoda, Chepano Bachiensi, Marcello Chenadiensi, — — — Albensi, Gyula Budruguiensi, Mercurio Posoniensi, Benedicto Supruniensi, Martino de Ferreo Castro, Bancone de Nouo Castro Comitibus.

(Az eredeti után Knauz Nándor Magyar Sion II. köt. 127. l.)

## 192.

*III. Incze pápának határozata a spalatoi érsek és káptalan közti egyenetlenségek tárgyában. 1206.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri B. Archiepiscopo, et dilectis filiis Canonicis Spalatinis salutem et Apostolicam benedictionem. Cum inter bone memorie P. predecessorem tuum, frater Archiepiscope, ac tue ciuitatis clericos super variis articulis questio verteretur, eam felicis recordationis C. Pape predecessoris nostri audientie presentarunt, ut sub ipsius examine ventilata fine debito clauderetur. A quibus utique clericis idem tuus predecessor petebat, ut quartam partem decimationum et oblationum de corpore ciuitatis sibi debitam exhiberent. Petebat etiam, ut eo tempore, quo ipse vel successores sui ad Romanam Ecclesiam accederent consecrandi, seu Romanum Pontificem, Imperatorem vel Regem causa visitationis adirent, clerici sibi adjutorium impenderent oportunum. Ipsi vero sibi ad hec pariter respondebant, quod cum predecessores ipsius quinque ebdomadarios, presbiterum scilicet, levitam, subdiaconum, acolitam et sacristam, per totam tenerentur ebdomadam procurare, et hoc eis importabile videretur; ita cum canonicis convenerunt, ut pro rocompensatione procurationum supradictaru m haberent ips quartam partem decimationum et oblationum de corpore ciui tatis, sicut in scriptis bone memorie Gaudij, Gerardi et Petri predecessorum suorum continetur expressum. Petebant insuper duodecim prandia certis anni festiuitatibus percipienda, potationes Sabbatorum et procurationes tribus ebdomarijs singulis diebus Dominicis exhibendas. Cum igitur idem predecessor vester multis et variis negotijs occupatus ad hec respondere non valeret, venerabilem fratrem nostrum J. tunc Viterbiensem, nunc Albanensem Episcopum, et bone memorie G. de Sancto Apostolo Sancte Marie in Porticu Cardinalem concessit auditores — — -- — — presentia constituti post multas disceptationes et allegationes saniori usi consilio taliter con-

venerunt, quod clerici Archiepiscopo quartam partem decimationum et oblationum per suum procuratorem, annuatim viginti perperos pro recompensatione supra dictarum procurationum, et quod residuum esset de ipsa quarta in suum comodum converteretur et usum; preterea sex tantum prandia daret eisdem statutis festivitatibus anni, scilicet Sancti Domnij, Pentecosten, in Translatione Beati Domnij, Sancti Anastasii, Sanctorum Cosme et Damiani, et Sancti Vincentij; potationes Sabbatorum et tribus ebdomadarijs singulis Dominicis diebus procurationes, ab omnibus etiam alijs adjutorijs, que a totius ciuitatis clericis debito expetebat, tam pro se, quam pro successoribus suis perpetuo reddidit clericos memoratos immunes. Quam utique conventionem amicabilem de assensu et voluntate utriusque partis factam nos ratam habentes et firmam, eam ad exemplar ejusdem predecessoris nostri auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Ferentini XVI. kal. Julij, Pontificatus nostri anno nono.

(Carrara, Archivio Capitolare di Spalato 71. l.)

## 193.

*III. Incze pápának intézkedései a velenczeiek ellen Jádra elfoglalásáért. 1206.*

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis nobili viro . . . Duci et populo Venetorum salutem etc. Apostolicae servitutis officium laudabiliter exercemus, si juxta quod docet Apostolus, arguimus, obsecramus, et increpamus in omni patientia et

doctrina. Quia ergo pater filium quem diligit corripit, et Deus quos amat arguit et castigat, idcirco, dilectos filios, nobiles viros, R. Permar — — et P. Quir — — nuntios vestros, ad Sedem Apostolicam accedentes, paterno corripuimus affectu, vos in ipsis potius increpantes super multis et magnis offensis, quas non solum in Deum et Romanam Ecclesiam, verum etiam in populum Christianum, et vos, ac proximos vestros nequiter commisistis, praesertim in Jadertinae civitatis excidio, ubi et vos deviastis, et exercitum Domini deviare fecistis a dextera in sinistram, impugnantes populos Christianos, cum debuissetis expugnare perfidos Saracenos, repellendo Apostolicae Sedis Legatum, et excommunicationis sententiam contemnendo, violato crucis voto in injuriam crucifixi. Ut enim de multis iniquis operibus taceamus, quae apud Constantinopolim perpetrastis, diripiendo Ecclesiarum thesauros, et possessiones ecclesiasticas invadendo, volentes quasi haereditario jure sanctuarium Domini possidere, propter quod etiam pactiones illicitas extorsistis, dicite nobis quando vos tantum damnum restaurare poteritis terrae Sanctae? cum averteritis exercitum Christianum tam grandem, tam nobilem, tam potentem, adductum et congregatum, tam magno studio et labore, tam multis sumptibus et expensis, per quem procul dubio sperabatur, quod non solum Hierosolymitana provincia recuperari deberet, verum etiam magna pars Regni Babylonici occupari. Si enim sibi potuit Contantinopolim et Graeciam subjugare, quanto potius potuisset Alexandriam et Aegyptum, ac per hoc eripere terram Sanctam de manibus paganorum? Certe, licet gratum sit nobis, quod Constantinopolis rediit ad obedientiam Sacrosanctae Romanae Ecclesiae matris suae, gratius tamen nobis fuisset, si Hierusalem redacta esset in potestatem populi Christiani. Neque putetis, quod ideo minime peccaveritis, quod civitas una, vel altera tradita sit vobis, et illis, magis Divino judicio, quam potentatu mundano; quia saepe placet Deo passio flagellati, quando displicet ei actio flagellantis, sicut evidenter ostenditur auctoritatibus tam Novi quam Veteris Testamenti. Non ergo nostrae duritiae imputetis, sed vestrae ascribatis offensae, quod preces, quas pro palleo destinando ... Abbati Sancti Felicis, quem vos Jadertinum appellatis Electum, per praedictos nobis nuntios porrexistis, nondum

duximus admittendas; quia, cum ex iis, quae per vos acta sunt contra Jaderam, nimis contra vos scandalizatus sit populus Christianus, noluimus propter vos aliquid agere circa Jaderam, per quod amplius contra nos scandalizari deberet Ecclesia generalis, quod utique fieret, si ad petitionem vestram, ei palleum largiendo, absque omni satisfactione tantam remisisse videremur offensam; cum, juxta sententiam Salomonis, in quo quis peccat, in eo sit puniendus; quamvis haec dilatio non tam poena sit, quam cautela, per quam et nobis et vobis intendimus providere. Licet enim in hac parte non peccaverint Jadertini, quia tamen Metropolitica dignitas propter vestrum honorem specialiter fuit illis ab Apostolica Sede concessa, ut videlicet Ecclesia vestra non solo nomine, sed pleno jure Patriarchalem dignitatem haberet, cum ei subjecta fieret Metropolis Jadertina; magis in hoc vestram culpam, quam illorum poenam volumus denotare; cum nec novum sit nec absurdum, si quando puniantur subditi pro Praelatis, sicut absque propria culpa punitus est populus Israelis, quando David in ipsius enumeratione peccavit. Hoc itaque vobis per nuntios vestros, et per nostras litteras respondemus, ut vos ad satisfactionem Deo, et nobis efferendam, et exhibendam humiliter inclinetis, saltem illorum exemplo, qui licet minus peccaverint, quoniam ad hoc facinus perpetrandum per vos tracti fuerunt, ad satisfaciendum tamen se nobis firmiter obligarunt, quatenus, cum non excusando, sed accusando vestram offensam Divinam, et nostram imploraveritis indulgentiam, ad satisfactionem vos congruam exponentes; nos, qui vestram quoad Deum desideramus salutem, et vestrum quoad homines affectamus honorem, et in his, et in aliis, quae digne duxeritis postulanda, vos exaudire curemus. Interim autem, correctionem vestram aequanimiter exspectantes, censuram illam suspendimus, quam universorum pene sententia in vos asserit exercendam, ut, cum Domino inspirante, conversi fueritis, non solum remittamus vindictam, verum etiam gratiam impendamus. Nec se quisquam excuset, quod his gerendis corpore non interfuit, si forsan his gestis etiam corde consensit, quia facientes et approbantes similis culpa condemnat. Placeant igitur vobis, dilectissimi filii, verba nostra, licet in cortice aspera, tamen suavia in medulla; quia, sicut ille novit, qui nihil ignorat, de corde puro,

et conscientia bona, et fide non ficta procedunt; ut, sicut meliora sunt amici verbera, quam oscula inimici, sic vos magis delectet patris correctio, quam adulatio peccatoris. Non ergo vos pudeat sub illius humiliari potentia, qui solo nutu potest humiliare superbos, et humiles exaltare, concessam vobis victoriam non vestrae virtuti, sed Divinae potentiae ascribentes, quae, licet forsan occulto, justo tamen judicio, per vos alios voluit flagellare; scientes, quod nihil est magis abominabile Deo, quam ingratitudinis monstrum et prodigium arrogantiae, quorum utrumque de cordis tumore procedit. Nobis quoque cum devotione curetis obedientiam, et reverentiam plenariam exhibere, propter illius gloriam et honorem, cujus, licet immeriti et indigni, vicem gerimus, et locum tenemus, ut ipse vos in praesenti protegat et exaltet, et in futuro glorificet et coronet, qui est Rex Regum et Dominus dominantium, Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Datum Ferentini, Nonis Augusti, Pontificatus nostri anno nono.

(Migne id. m. II. köt. 957. l.; Theiner id. m. I. köt. 42. l.)

---

## 194.

*II. Endre király megerősíti Spalato dalmatiai városnak régi szabadságait. 1207.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gratia Vngarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Regie Sublimitatis interest, et equitas suadet naturalis, ut qui sua statuta a suis successoribus desiderat observari, ipse quoque suorum predecessorum sanctiones pari stabilitate studeat conservari, ut nulla vetustate dissolvantur, que succedentium sibi Regum auctoritas stabilitate perpetua decreverit roborare. Inde est, quod privilegia a predecessoribus nostris gloriose memorie

Regibus, videlicet avo et patre nostro, civitati Spalatensi pro libertate concessa renovantes, de verbo ad verbum presenti scripto nostro, tantum apposito nomine, et numero annorum Domini secundum tempora nostra immutato, hoc modo duximus inserenda.

Anno Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo septimo. Ego Andreas Dei gratia Vngarie Rex, juro super Sanctam Crucem vobis Spaleti Principibus firmam pacem et libertatem ;mihi quoque, et filio meo, et successoribus nostris tributarii ne sitis; Episcopum vero et Comitem, quem clerus et populus elegerit, confirmabo, et lege antiquitus constituta cum nostro judice vos uti permittam; preterquam introitus portus civitatis de extraneis, duas partes Rex habeat, tertiam vero Comes Civitatis. In civitate quoque vestra neminem Vngarorum vel alienigarum habitare permittam, nisi quem voluntas vestra expetierit. Cum autem ad vos coronandus, aut vobiscum Regni negotia tractaturus venero, nemini civium vis inferatur domorum suarum, nisi quem dilectio vestra susceperit. Judicem inter vos et extraneos a me constitutum vobiscum in civitate sedulo commorari; nec eum extra urbem alias proficiscentem sui precepto aut sigillo a nobis causa placitandi sequendum concedo. Si quis vestrorum per meum Regnum terra marique negotia exercuerit, mihi aut alicui nostrorum hominum ex proprio comertio nullum persolvat debitum. Obsides a vobis nullo modo recipiam, sed in curia nostra servire volentibus, regam, et impendam; et morandi sive discedendi ad suum velle, facultatem obtineant, nullamque eis super hoc molestiam inferam. Ac si forte Dominium meum aliquem aggravare videbitur, et urbem nostram exire voluerit; secure cum uxore et filia et familia et omnibus bonis suis, quocunque sibi placuerit, eat. Hec autem omnia absque fraude et ingenio ad detrimentum civium et civitatis in aliquo attinente observabo. Vt autem tam nostrorum predecessorum, quam nostra concessio perpetue robur obtineat firmitatis, presenti eam pagina in notitiam deduci posterorum, et Regie auctoritatis sigillo iussimus roborari. Datum per manus Roberti Albensis Prepositi et aule Regie Cancellarij. Joanne Strigoniense Archiepiscopo, Bertholdo Colocense Electo existentibus; Kalano Quinque-Ecclesiensem, Boleslao Vaciensem, Katupano Agrien-

sem, Simone Varasdinensem, Desiderio Chanadiensem, Vlino Vltrasilvanam, Kallenda Vesprimiensem, Gottardo Zagrabiensem, Petro Geuriensem Ecclesias gubernantibus; Cheffano filio Stephani Bachiense et Palatino Comite, et Cheffano filio Miche Bano et Saguriensi Comite existentibus, Jula Budrugiensem, Nicolao Bichorrensem, Petro Curiali Comite Regine Chenadiensem, Benedicto Supriniensem, Alexandro Musuniensem, Ochuz Vesprimiensem Comitatus tenentibus; Regni nostri anno secundo.

Ego Cumanus Clericus Communis Spalatensis Juratus Notarius, ut in authentica Regia bulla de auro bollato vidi, de verbo ad verbum scripsi et consueto signo complevi.

(Kukuljevics Iván, Jura Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae I. köt. Zágráb 1862. 40 l.; v. ö. Fejér Cod. Dipl. II. köt. 118. l.)

## 195.

*II. Endre királynak adománya Miska comes számára. 1207. körül.*

Ego Andreas Dei gracia Hungarie Rex, tam presentibus quam futuris litteras presentes inspecturis notum facio, quod fideli nostro Misca Comiti pro fidelibus seruicijs suis, que nobis a prima sue iuuentutis etate indesinenter exhibuit, terram de uilla Vamus ad unum aratrum, et molendinum ad Comitatum Wezprimiensem pertinens cum terra ad uiginti iugera, iure perpetuo contulimus possidendum. Et ut hec nostra donacio sibi et per eum suis heredibus et heredum successoribus salua semper et inretractabilis permaneat, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus in perpetuum roborari.

(Eredetie börhártyán a királynak kettős pecséte alatt, mely vörös-sárga-kék zsinóron függ, s egyik oldalán a király alakját, másikon az ország czimerét mutatja, azaz a négy pólyát, ezek közt az ismeretes oroszlányokat. A fömélt. herczeg Batthyáni család levéltárában.)

# 196.

*III. Incze pápának levele Joannitius, a bolgárok uralkodójához, melylyel őt felszóllítja, hogy a konstantinápolyi latin császársággal békességet tartson. 1207.*

Innocentius Episcopus etc. charissimo in Christo filio nostro Calojoanni, Regi Bulgarorum Illustri. Cum superbis Deus resistat, humilibus autem det gratiam, juxta quod Apostolus Jacobus contestatur, a Domino tibi triumphum concessum non tuae virtuti ascribere debuisti, sed potius illorum imputare peccatis, qui suis exigentibus meritis ceciderunt, utpote in arcu suo sperantes, et suo salvari gladio confidentes. Verum tu tibi ascribens triumphum de hostibus reportatum, Deo, in cujus sunt manibus corda Regum, prout debueras, gloriam non dedisti. Quod ex eo satis potuit manifeste perpendi, quod cum ad te nostrum curaverimus nuntium destinare, ut cum Latinis apud Constantinopolim commorantibus pacem inires aut treuguas, non solum id facere noluisti, verum etiam ipsum nuntium suscepisti et dimisisti minus honeste, quam decuerit Regiam dignitatem, quem ob reverentiam Apostolicae Sedis et benigne recipere debuisti et honeste tractare, attendens, quod missus fuerat evangelizare pacem et praedicare salutem. Licet ergo ex praefata victoria intra teipsum fueris plus debito exaltatus, quia tamen te sicut charissimum in Christo filium sincera diligimus in Domino charitate, optantes tibi salutem et pacem, dilectum filium . . . nuntium tuum et litteras, quas per eum nobis misisti, benigne recepimus, et quae nobis significasti per eas, notavimus diligenter. Intellecto sane, quod jamdudum nuntios affectaveras ad nostram praesentiam destinare, sed ipsis aditus non patebat, cum per Ungariam transire non audeant, nec per Duratium propter Venetos dominantes ibidem; charissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Hungariae per scripta nostra mandamus, ut nuntios tuos, quos ad Sedem duxeris Apostolicam destinandos, per terram suam transire permittat libere ac secure; id idem dilecto filio

nobili viro... Venetorum Duci mandantes, ut eisdem per Duratium faciat transitum habere securum. Super eo autem, quod te in devotione Apostolicae Sedis perseverare firmiter asseveras, et, si necesse foret, caput exponeres pro eadem, Excellentiam Regiam in Domino commendamus, et gratiarum actiones referimus bonorum omnium largitori, qui hoc propositum tibi misericorditer inspiravit. Monemus igitur Serenitatem Regiam, et exhortamur in Domino, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus cum Charissimo in Christo filio nostro H. Constantinapolitano Imperatore Illustri, et aliis Latinis in Romaniae Imperio commorantibus pacem vel treugam ineas et observes. Nos enim de mittendo ad te nuntium nostrum, cum expedire viderimus, curabimus providere, juxta quod nobis fuerit desuper inspiratum. Datum Laterani, VIII. kalendas Junii, Pontificatus nostri anno decimo.

(Migne id. m. II. köt. 1162. l.; Theiner id. m. I. köt. 44. l.)

---

## 197.

*III. Incze pápának levele Galiczia és Lodomeria érsekei-, püspökei- és lakosaihoz, kikhez a szent-vitáli bibornokot apostoli követül küldött, hogy az egyház egységéhez térjenek. 1207.*

Innocentius Episcopus etc. Archiepiscopis, Episcopis et universis tam clericis, quam laicis per Rutheniam constitutis etc. Licet hactenus elongati fueritis ab uberibus matris vestrae tanquam filii alieni, nos tamen, qui sumus in officio pastorali a Deo, licet immeriti, constituti, ad dandam scientiam plebi suae, non possumus affectus paternos exuere, quin vos sanis exhortationibus et doctrinis studeamus, tanquam membra vestro capiti conformare, ut Ephraim convertatur ad Judam, et ad Jerusalem Samaria revertatur. Utinam intelligere velitis, sapere, ac novissima providere, ut a mentibus vestris omni depulsa caligine, ad viam ab invio redeatis, qui dudum post

greges sodalium evagando, vos ejus pertinaciter magisterio subduxistis, quem Salvator noster Universalis Ecclesiae caput constituit magistrum, inquiens ad eum: „Tu vocaberis Cephas"; et: „Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claves Regni coelorum. Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis." Cui cum Dominus oves suas pascendas tertio repetito vocabulo commisisset, manifeste dedit intelligi, eum a grege Dominico alienum, qui etiam in suis succesoribus ipsum contempserit habere pastorem. Non enim inter has oves et illas distinxit, sed simpliciter inquit: „Pasce oves meas"; ut omnes omnino intelligantur ei esse commissae. Cum igitur una sit et indivisa Domini tunica, nec unquam passa sit divortium sponsa Christi, juxta quod sponsus in Cantinis attestatur: „Una est, inquiens, columba mea, una est matri suae, electa genitrici suae; viderunt eam filiae Sion et beatissimam praedicaverunt Reginae, et concubinae laudaverunt eam"; necesse est, ut quicunque ab hujusmodi unitate recesserint, aquis submersi diluvii, partem cum angelo apostata sortiantur. Ut autem ipsius illibata unitas servaretur, unum eidem Dominus, sicut premisimus, Beatum Petrum videlicet, caput constituit et magistrum, ut quasi Noe arcam, extra quam animalia derelicta in diluvio submerguntur, salvatis ceteris intra ipsam contentis, in uno cubitu consummaret; pro cujus fide, ne in sua passione deficeret, specialiter exoravit, eidem praecipiens, ut fratres suos conversus aliquando confirmaret. Cum ergo innumeris fere testimoniis scripturarum, quas vos nec convenit, nec expedit ignorare, unitas Ecclesiae comprobetur, non est mirum, cum simus, licet immeriti, successores illius, cui jussit Dominus pascere oves suas, si errabundas oves nitimur ad caulas reducere, ut sicut est unus pastor, sic fiat unum ovile; si totis viribus laboramus, ne quodammodo difforme fiat corpus Ecclesiae, si partem aliquam ab eo contingeret separari. Ut autem ad praesens de reliquis taceamus, cum Graecorum Imperium et Ecclesia pene tota ad devotionem Apostolicae Sedis redierit, et eius humiliter mandata suscipiat, et obediat jussioni, nonne absonum esse videtur, ut pars toti suo non congruat, et singularitas a suo discrepet universo? Praeterea

quis scit, an propter suam rebellionem et inobedientiam dati fuerint in direptionem et praedam, ut saltem daret eis vexatio intellectum, et quem in prosperis non cognoverant, recognoscerent in adversis? Quia igitur, charissimi fratres et filii, si digne volumus impositum nobis pastorale officium adimplere, quantum fragilitas humana permittit, vos ad ea debemus inducere, per quae dispendium temporalium, et aeternorum possitis periculum evitare; dilectum filium nostrum G. tituli Sancti Vitalis Presbyterum Cardinalem, virum genere nobilem, litterarum scientia praeditum, morum honestate praeclarum, discretum et providum et, suis exigentibus meritis, nobis et fratribus nostris carum admodum et acceptum, ad partes vestras duximus destinandum, ut filiam reducat ad matrem, et membrum ad caput, concessa sibi plenaria potestate, ut evellat et destruat, aedificet et plan tet, quae in partibus vestris evellenda et destruenda, aedificanda cognoverit et plantanda. Monemus proinde Universitatem vestram attentius, et exhortamur in Domino, per Apostolica scripta praecipiendo mandantes, quatenus praefatum Cardinalem, tanquam Legatum Apostolicae Sedis, et magnum in Ecclesia Dei locum habentem, imo personam nostram in eo, recipientes humiliter et devote, ipsiusque salubribus monitis et praeceptis pronis mentibus intendentes, quae inter vos statuenda duxerit, tanquam devotionis filii, recipiatis firmiter et servetis; de cujus nimirum circumspectione provida et providentia circumspecta indubitatam fiduciam obtinemus, quoniam dirigente Domino gressus ejus, inter vos ea curabit statuere, per quae Deo, nobis quoque ac vobis pariter, merito poterit complacere. Datum Viterbii Nonis Octobris. Pontificatus nostri anno X.

(Turgenev A. J., Historica Russiae Monimenta, Sz. Pétervár 1841. I. köt. 3. l.; Migne id. m. II. köt. 1232. l.; v. ö. Fejér Cod. Dipl. III. köt. 1. r. 54. l.)

## 198.

*Jegyzői okmány a tihanyi apátságnak adományozott földnek eladásáról. 1207.*

Omnibus in Christo pie conuersantibus Misca de Faiz filius Lucij cum suis fratribus Teodoro, L. et Christoforo salutem in eo, qui est uerax in promissis et sanctus in omnibus operibus suis. Quicquid a mortalibus iuris ordine disponitur, litterarum monimentis non inmerito demandatur, ne instabilitate temporum trahatur in precipicium. Notum sit tam presentibus quam futuris, quod Andrea Rege Gloriosissimo Bele Regis filio regnante, Johanne Archiepiscopo Strigoniensem kathedram feliciter obtinente, Kalenda Vesprimiensi Episcopo existente, Cempone Preposituram Vesprimiensem pie et fideliter gubernante, Cepano Palatino Comite tocius Regni negocia pio animi studio pertractante; vxor Marc eo facto, de medio terram de Vamus se contingentem, pro remedio sui animi (igy) et mariti Ecclesie Sancti Aniani vniuersaliter condonauit. Verumtamen cum Abbas Ecclesie de Tycon nomine Vros, et Comes nomine Teodorus filius Balduyn, consensu monachorum ad peragrandam terram — — — — conuenissent, et uidissent terram Ecclesie ex nouo collatam non satis amplam, Misce et eius fratribus in septem marcis consciencia Prepositi C(emponis), Cantoris Michaelis, Custodis Nicolaj, Decani Petri, et ceterorum omnivm Vesprimiensium Canonicorum puplice exposuerunt uendicioni, ut alia Ecclesie fragmenta ex commercio terre reintegrarent. Est enim inibi terra tota sufficiens ad duo aratra et dimidium, locus competens piscine, arbores fructifere sunt uberrime. Vt autem huius cause tenor in perpetuum permaneret inmobiliter, Ego N. Notarius presenti paginule per alphabetum secate asscribire curaui. Anno ab Incarnacione Domini M° CC° VII° in mense Augusto in festo Sancti Laurencij scriptus est iste cyrographus.

A B C D

(Eredetie börhártyán, melyről börzsinegen függ a pecsét, a főmélt. herczeg Batthyáni családnak levéltárában.)

## 199.

*Ünnepélyes okmány, mely által a Bubianiban, Jádra mellett, sz. Péter tiszteletére felszentelt kápolna a Pasman dalmatiai szigeten fekvő sz. Dámián-apátsághoz kapcsoltatik. 1207.*

Instante tempore maximae perturbationis, et supervenientibus diebus malorum, et dolorum, in quibus civitas Jadertina solotenus prostrata est, necessitate cogente ad quamdam capellam in honorem Sancti Petri Apostoli fundatam in loco, qui dicitur Bubiani, quae quondam fuit sub ditione monasterii Sancti Dimitrii, in quo parvus grex noster Deo Omnipotenti famulabatur, confugimus nos quidem Dragosa, Girda, Premilla, et Dabrosa moniales, et quaedam aliae, quae Dei judicio universae carnis viam ingressae sunt. Volentes igitur, et modis omnibus affectantes, in praedicto loco Domino Jesu Christo debitum servitium exhibere, propter instans schisma, quod ortum est inter potentes Sclavoniae, multa et gravia incommoda ab omnibus, tempore ferventis schismatis, quotidie perpessae fuimus; tumque sine Rectore eramus, tumque usque ad unum non erat, qui nobis faceret bonum. Ceterum cruciatus diurnos et nocturnos evadere optantes, cogitavimus, ut quoquo modo tot angustiis, quibus premebamur, finem Deus Omnipotens sua benignitate imponeret; et reversis in nobismetipsis, ad honorem et gloriam domini nostri Andreae almifici Regis Hungariae, accessimus mente et corde ad venerabilem patrem dominum Dominicum Abbatem Sancti Damiani de Monte, et ad universos fratres ejusdem monasterii, scientes pro certo, quod nullo modo in memorata capella stare poteramus, rogantes plurimum posteritatem (? paternitatem) ejus, quod sui gratia et nobis consuleret pariter et subveniret; qui habito fratrum consilio, nostrae mediocritatis et calamitatum nimium compatiens, suscepit nos in consortio fraternitatis suae, firmiter nobis polliciens in vita nostra, tam in victualibus, quam et indumentis, seu omnibus necessariis, prout sororibus suis, veluti meliori e fratribus monasterii, providere;

ideoque de communi voluntate et assensu fundatorum saepedictae Ecclesiae Sancti Petri, scilicet Sloviniae et Grubessae filiorum Boricii, Radoslavi et Dragoslavi filiorum Stephani, Yrace Binboli filii Tolissi, Jiargii filii Radosti, Niculae et Prodanizi filiorum Dominici — — — optulimus et tradidimus ipsam Ecclesiam Sancti Petri, cum omnibus pertinentiis suis, tam in vineis, quam in terris, sive in nutrimentis animalium quorumcumque, et subposuimus eam, et nos ipsas sub ditione et jure praedicti monasterii Sancti Damiani in perpetuum. Praesente domino Bartholomeo Scardonense Episcopo, Mirso, Dessidrugo, Stoyanno, Negoso, Dragovanno presbyteris; Duymo Megorovikio, Tartaro Chleunianio, Chodimiro, Cacicle Sutroso, et Slaomiro Lisnici, Kig Privoso, et Trebeso Vireviksg, Stroyco, Dalmozaymo, et Uste Cuddomivikio. Scriptum est hoc, et roboratum a Vitale Sancti Petri Veteris Plebano, et Jadrensi Notario, festo Sancti Benedicti Abbatis, quod est XII. kalendas Aprilis; anno vero Incarnationis Jesu Christi Domini nostri 1207. Indictione X., tempore Innocentii Papae tertii; regnante vero Andrea, tercii Belae Regis filio, Hungariae, Dalmatiae, Chroatiae, Ramae, Serviaeque Rege feliciter.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. köt. 70. l.)

---

## 200.

*Bertalan scardonai püspök ezen apátságot a bubnianoi sz. Péter templomnak birtokában megerősíti. 1207.*

Bartholomaeus Divina dispositione Scardonensis Episcopus, licet indignus, Dominico Abbati Sancti Damiani de Monte, dilecto in Christo fratri, et per te tuis Catholicis successoribus in perpetuum. Dignum itaque et consentaneum omni rationi est omnibus, maxime Ecclesiarum Praelatis, monasteria et loca Dei fovere, manutenere, et omni modo consulere, ac vota, quae rationis tramite non discordant, effectu prosequente im-

lere. Eapropter, dilecte in Domino frater, tuis justis postulationibus gratum praebentes assensum, Ecclesiam Sancti Petri de Bubniano, quae voluntate et assensu fundatorum ejus, quorum nomina inferius scripta sunt, tibi et tuo monasterio cum omnibus suis pertinentiis subposita et tradita est, auctoritate nostra damus, et confirmamus, statuentes praesentis scripti firmitate, ut nulli omnino hominum de praedicta Ecclesia te, vel ipsum monasterium, et successores tuos aliqua dolositate, vel violentia liceat perturbare, molestare, vel inquietare. Quicumque igitur fuerit ille cuiuscumque ordinis seu conditionis, qui praedictum monasterium Sancti Damiani de praedicta Ecclesia, et omnibus suis pertinentiis, et tuos quoque successores fatigare praesumpserit, iratum habeat Deum Patrem Omnipotentem, et Jesum Christum filium ejus, ac Spiritum Sanctum ab utroque procedentem; conservatoribus autem sit pax Domini nostri Jesu Christi, et vita potiantur aeterna. Haec omnia per nos statuta et completa sunt traditione Sloviniae filii Boricii, et Grubesse fratris ejus, Radoslavi et Dragoslavi filiorum Stephani, Yrace Binboli filii Tollissi, Jurgii filii Redosci, Nicule et Prodanizi filiorum Dominici Gussikiorum, praedictae Ecclesiae fundatorum; praesentibus Mirgo et Dessidrago, Stojanno, Negosso, Dragovano presbyteris; Duymo, Mogorovikio, Tattaro, Chleunanino, Choddimero, Caciclo, Juttroso etc. Scripta sunt haec omnia et firmata a Vitale Sancti Petri Veteris Plebano et Jadertino Notario, festo Sancti Benedicti Abbatis, quae est XII. kalendas Aprilis, anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi 1207., Indictione decima; tempore domini Innocentii Papae tertii, regnante vero Andrea tertii Belae Regis filio, Ungariae, Dalmatiae, Croatiae Ramae, Serviaeque Rege feliciter.

(Farlati Illyricum Sacrum IV. köt. 13. l. l.; Fejér ezen okmány kivonatát adta Cod. Dipl. VII. köt. 5. r. 172. l.)

## 201.

*II. Endre királynak Chof nevü helységet tárgyazó adománylevele Potho mosonyi főispán számára. 1208.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gratia Vngarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum Regie Celsitudinis munificentia nullis terminis coarctetur, sed optima in Principe donandi mensura inmensitas iudicetur; precipua tamen est erga benemeritos circumspectio adhibenda, ne quis apud illum sui laboris premio defraudetur, qui sue liberalitatis beneficia etiam ad extraneos usque protendit. Inde est, quod fideli nostro Pothoni Comiti Musuniensi propter eximia sue fidelitatis merita et indefesse probitatis constantiam, uillam quandam nomine Chof in Comitatu Musuniensi sitam, terra ipsius uille certis ex omni parte metis distincta, adiunctis etiam eidem terre trecentis iugeribus terre Castri Supruniensis, cum aliquot uineis sub eisdem metis inclusam, sibi et per eum suis heredibus iure perpetuo contulimus possidendam, et eum per pristaldum nostrum Theodorum de genere Opuz, presente etiam Gregorio filio ipsius Theodori, in possessionem eiusdem uille fecimus introduci. Ad maiorem etiam cautelam metas eiusdem terre ab ipso pristaldo designatas presenti scripto iussimus annotari. Que hoc ordine disponuntur: Incipit sane eadem totalis terra a fluuio Sar, qui diuidit terram Theutonicam ab Vngaria, et ibi est meta; inde dirigitur uersus orientem ad riuulum Megapotok, secus cuius rippam uadit ad montem Challars, et ibi est terminus; et ibi adiungitur terra illa, quam supradiximus a Supruniensi Comitatu subiectam eidem Comiti nos dedisse, que protenditur ad uallem Salch, et ibi est terminus; inde dirigitur ad Hidus arch, iuxta quam est terminus; et inde itur ad paruum montem, et est terminus; a quo tendit ad uallem Nir, et est terminus; per quam uallem itur ad predictum montem Challars, et est terminus; inde ad montem Lerz, et est terminus; indeque

pergit ad lutosam uiam, et est terminus; ex qua dirigitur ad populeum montem, in quo est terminus; inde uadit ad iemalem uallem, et est terminus, et per eandem uallem itur ad montem erinacej; et inde per pedem monte (igy) Medches transit ad predictum Sar, secus cuius rippam uadit ad primum terminum. Vt autem hec a nobis facta donatio nullis unquam temporibus ualeat retractari, presenti eam pagina in notitiam deduci posterorum, et Regie auctoritatis sigillo iussimus roborari. Datum per manus Roberti Prepositi Albensis et Regie aule Cancellarij in anno Dominice Incarnationis M° CC° VIII°. Venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Bertoldo Colocensi Electo existentibus; Kalano Quinque-Ecclesiensem, Bolezlao Waciensem, Katapano Agriensem, Desiderio Chenadiensem, Kalenda Vesprimiensem, Willelmo Ultrasiluanam, Gothardo Zagrabiensem, Petro Geuriensem Ecclesias feliciter gubernantibus. Chepano filio Stephani Bachiensi et Palatino Comite, Bancone Bano, Benedicto Woiawoda existentibus; Jula Budrugiensem, Smaragdo Bichoriensem, Petro Curiali Comite Regine Chenadiensem, Nicolao Curiali Comite Keweiensem, Marcello Supruniensem, Mog Posoniensem Comitatus tenentibus, Regni nostri anno quarto.

(Eredetie bőrhártyán, a pecsét már lehullat, a mélt. báró Révay család levéltárában.

## 202.

*III. Incze pápának levele a ragusai érsek és a traui esperesthez, melylyel a templomrendiek ellen hozott itéletet megsemmisíti.*
*1208.*

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Ragusino, et dilecto filio ... Archidiacono Traguriensi salutem et Apostolicam benedictionem. Significarunt nobis fratres militiae Templi de Uratia (Croatia), quod cum ad venerabilem fratrem nostrum Episcopum Tinniensem contra Nonensem Episcopum nostras litteras impetrassent, idem Nonensis Episcopus amicabiliter super iis, de quibus inter ipsos quaestio vertebatur, composuit cum eisdem; sed praefatus Tinniensis Episcopus ex litteris nostris occasione suscepta praefatum Nonensem Episcopum, contra quem rancorem conceperat, eisdem fratribus nescientibus, excommunicationis vinculo innodavit, ductus arbitrio propriae voluntatis, non judicio rationis. Quocirca discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquisita plenius veritate, si rem inveneritis ita esse, praefatam excommunicationem denuntietis irritam et innanem. Nullis litteris etc. Datum Anagniae, III. Idus Junii, Pontificatus nostri anno undecimo.

(Migne id. m. II. köt. 1424. l.; Theiner id. m. I. köt. 44. l.)

## 203.

*III. Incze pápa bullája a vallis Flaviana czímü vidéken szent Egyed tiszteletére fennálló benedekrendü apátság és fiokapátságainak (ezek közt a magyar somogyvidéki sz.-egyedi apátságnak) számára, megerősiti privilegiumait. 1208.*

Innocentius Episcopus etc. dilecto in Christo filio Pontio Abbati monasterii Sancti Aegidii ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum. Quamvis Ecclesiarum omnium cura nobis et sollicitudo immineat, illis tamen locis atque personis, quae Beato Petro et Sanctae Romanae Ecclesiae specialius adhaerere et in ejus fidelitate atque obedientia devotius permanere noscuntur, attentiori cura providere nos convenit. Ut autem pro Beati Aegidii monasterio, cui Deo auctore praeesse dignosceris, diligenti sollicitudine vigilemus, tanto amplior nobis necessitas est injuncta, quanto idem locus ab exordio suae fundationis ad jus et dominium ejusdem Apostolorum principis specialiter dignoscitur pertinere. Tuis itaque, dilecte in Domino fili Ponti Abbas, justis postulationibus benignum impertientes assensum, ad exemplar praedecessorum nostrorum sanctae recordationis Innocentii, Eugenii, et Adriani quarti Romanorum Pontificum, omnem libertatem, seu immunitatem vobis ac vestro coenobio per antecessorum nostrorum privilegia contributam praesentis privilegii pagina roboramus; statuentes, ut nulli omnino Archiepiscopo vel Episcopo liceat super idem coenobium vel Abbatem sive monachos ibidem Domino servientes manum excommunicationis aut interdictionis extendere, sed tam vos, quam monasterium cum villa, quieti semper ac liberi ab omni Episcopali exactione vel gravamine per Omnipotentis Dei gratiam maneatis. Monachos vero et presbyteros seu clericos, qui in vestris obedientiis commorantur, pro delictis suis a quibuslibet laicis capi, verberari, aut ad redemptionem cogi penitus prohibemus. Praeterea statuimus, ut quascunque possessiones, quaecunque bona idem monasterium inpraesentiarum juste et canonice possidet,

aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis praestante Domino poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus et illibata permaneant; in quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis: Abbatias videlicet Sancti Aegidii de Ungaria, et Sancti Eusebii de Provincia, ecclesias Sancti Aegidii de Aceio, ecclesiam Sancti Aegidii de Duno, ecclesiam Sancti Aegidii de Supervia cum villa, ecclesiam Sancti Eusebii de Longobardia, ecclesiam Sancti Baudilii de Hispania, Ecclesiam Sanctae Eulaliae de Barbasta, ecclesiam de Revinas cum sua villa, ecclesiam de Boccona cum villa, ecclesiam Sancti Andreae de Lucapello, eclesiam Sancti Aegidii de Tolmone, ecclesiam Sancti Aegidii de Creissaco, ecclesiam Sancti Hyppoliti de Melseo cum villa, ecclesiam Sancti Lupi, ecclesiam Sanctae Mariae de Fraixeneto, ecclesiam Sancti Joannis de Gardonenca cum villa, ecclesiam Sanctae Crucis de Molazano, ecclesiam Sancti Martini de Cerbario cum sua capella, ecclesiam Sancti Stephani de Corconna, ecclesiam Sancti Amantii cum villa, ecclesiam Sancti Martini de Orianegues, ecclesiam Sancti Martini de Cinciano, ecclesiam Sancti Andreae de Berniz cum capella sua, ecclesiam Sancti Saturnini de Seura cum ipsa villa, villam de Bionz, ecclesiam Sanctae Ceciliae de Stagello cum ipsa villa, ecclesiam Sancti Felicis de Aspirano cum ipsa villa, ecclesiam Sanctae Columbae cum media villa, ecclesiam Sancti Andreae de campo Mariniano, ecclesiam Sanctae Mariae de Saturanicis, ecclesiam Sancti Aegidii de Missiniaco, ecclesiam Sancti Stephani de Castlar cum capella, ecclesiam Sancti Petri de Prevencheriis cum villa et ecclesiis suis, ecclesiam Sancti Andeoli de Robiaco cum capella et villa, ecclesiam Sancti Victorini, ecclesiam Sancti Andreae, ecclesiam Sancti Petri de Vannis cum ipsa villa, ecclesiam Sanctae Mariae de Monte Alto cum capella de villa, ecclesiam Sancti Baudilii de Somerio cum capella, ecclesiam Sancti Servii ultra Rhodanum cum villa, ecclesiam Sancti Petri et Sancti Michaelis juxta castrum Rossilianis, ecclesiam Sancti Privati cum villa, ecclesiam Sancti Stephani de Menerba cum capellis et villa, ecclesiam Sancti Christofori de Vacheriis cum capella et vlila, ecclesiam Sancti Joannis de Albenatis cum villa et parochiali ecclesia Sanctae Mariae, ecclesiam Sanctae Mariae

de Redosc cum villa, ecclesiam Sanctae Columbae de Capingo, ecclesiam Sancti Aegidii de Padernis, ecclesiam Sancti Maximi de Medenis, ecclesiam Sancti Petri de Inter-Montes cum ipsa villa, ecclesiam Sancti Petri de Trincatallis, ecclesiam Sancti Joannis de Meiano, ecclesiam Sancti Sebastiani de Montepesato, ecclesiam Sancti Petri de Launiaco, ecclesiam Sancti Salvatoris de Caisanigis, ecclesiam Sancti Eugenii de Orbesat cum capella, ecclesiam Sancti Genesii de Mediogozez, ecclesiam de Acione, ecclesiam de Malbosc cum sua capella, ecclesiam de Rocca, ecclesiam de Camponaz, ecclesiam de Lardario, cum ecclesiiis et omnibus earum pertinentiis, castrum de Montfort, castrum de Lennatio, et quinque modiatas terrae, ac quatuor candellas quotidianas, quae quondam de Berjaco monasterio Sancti Aegidii testamento reliquit. Transactiones praeterea, quae inter vos et Joannem Nemausensem, atque Raimundum Uzeticensem Episcopos de Ecclesiarum quartonibus factae sunt, et authentico scripto firmatae, vobis nihilominus confirmamus. Illud autem auctoritate Apostolicà prohibemus, ut nullus Abbas vel monachus thesaurum, honores vel possessiones praefati monasterii, seu cellarum ad ipsum pertinentium, quae aut modo habentur, aut in futurum largiente Domino acquirentur, alienare, distrahere, impignorare, vel in feudum, censum, seu beneficium alicui militi dare praesumat, nisi forte pro redemptione videlicet captivorum, pro communi et graviori famis inopia, et pro emptione seu pro redemptione possessionum. Id ipsum autem si contigerit, totius fiat communi deliberatione Capituli; ut nihil dolo vel subreptione aliqua, sed praedictarum necessitatum instantia committatur. Abbas vero vel monachus, qui hoc attentaverit, Abbas siquidem Abbatiae regimine careat et excommunicationis sententia percellatur, monachus autem a monasterio penitus et ab ejus honoribus excludatur, et ejusdem excommunicationis sententia teneatur, nisi praesumptionem suam digna satisfactione correxerit. Prohibemus etiam, ut infra villam Sancti Aegidii, et circa eamdem villam usque ad unam leugam, nulli Hospitalariorum seu militum Templi, vel cuilibet alii personae, absque Abbatis et Capituli consensu liceat religiosam domum, ecclesiam, oratorium, seu munitionem construere, coemeterium habere, Divina officia populo celebrare cum villa ipsa cessaverit, signa

pulsare, oblationes a populo in missarum celebratione suscipere, baptizare, et parochianos vestros ad officia Divina suscipere. Obeunte vero ejusdem vestri loci Abbate, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia praeponatur, nisi quem fratres ipsius monasterii communi assensu, vel pars consilii sanioris secundum Deum et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Electus autem ad Romanum Pontificem benedicendus accedat. Sane illam Tolosani Comitis nobils memorie Raimundi abdicationem auctoritate Sedis Apostolicae confirmamus; siquidem Comes ipse honores omnes ad Beatum Aegidium pertinentes tam in valle Flaviana, quam in extrinsecis, quidquid juste vel injuste videbatur tenere, omnes rectas sive pravas consuetudines, quas ipsius antecessores aut ipse habuerant, ob honorem Dei et Beati Aegidii reverentiam apud Nemausense Concilium, in manu praedecessoris nostri beatae memoriae Urbani Papae jurans, Odiloni Abbati et ejus fratribus noscitur reliquisse, et se atque universos successores suos, si forte hoc donum irritum facere pertentarent, quod ad se erat, damnatione ac maledictione mulctavit, atque a praefato antecessore nostro excommunicationis inde sententiam in Concilio dari fecit. Quia vero praefatus Adrianus Papa praedecessor noster, devotioni praefati Comitis annuens, Apostolica auctoritate constituit, neminem successorum ejus aliquid de iis, quae a praedicto Comite Raimundo praefato monasterio Sancti Aegidii relicta sunt, ulla posse temporis longaevitate praescribere, ut maledictionem et damnationem evadat a praefato Comite constitutam; quod ab eo provide factum est, auctoritate Apostolica confirmamus. Ad haec adjicientes pro ampliori Beati Aegidii veneratione statuimus, ut infra terminos a nostris praedecessoribus constitutos nemo prorsus, aut super ipsam Aegidii villam depraedationem vel assultum facere, aut graviorem personae cuilibet inferre audeat laesionem. Nulli ergo omnino hominum liceat praefatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, vel minuere, seu aliquibus vexationibus fatigare; sed illibata omnia et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura. Salva Sedis Apostolicae auctoritate et Dioecesanorum Episcoporum in supradictis capellis cano-

nica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi praesumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine di- districtae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi; quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Datum Laterani per manum Joannis Sanctae Mariae in Cosmidin Diaconi Cardinalis Sanctae Romanae Ecclesiae Cancellarii, II. Idus Novembris, Indictione XII., Incarnationis Dominicae anno 1208., Pontificatus vero nostri anno undecimo.

**(Migne id. m. II. köt. 1480. l.; II. Orbán pápa és Odilo apátra nézve l. Fejér Cod. Dipl. II. köt. 13. l.)**

## 204.

***Viola apácza-fejedelemasszony helybenhagyja a bubianoi kápolnának 199. sz. a. átengedését. 1208.***

Ego Viola monialis Sanctae Mariae, quondam Abbatissa Sancti Dimitrii, post desolationem civitatis Jadertinae, cum non esset aliquis, qui de voluntate Ducis Venetiarum in ea quiesceret habitare, relicto parvo ovili meo, diverti ad civitatem Arbensem, ubi quamdiu Deus voluit, in monasterio Sancti Andreae permansi; sorores namque meae bonis omnibus expoliatae confugerunt ad ecclesiam Sancti Petri in Bubiano, capellam nostri monasterii, et ibi miseram et infelicem vitam ducentes per aliquod tempus manserunt. Cumque Deus Omnipotens sua gratuita pietate Jadertinis facultatem redeundi ad

loca propria tribueret, et sorores praedictae propter fervens schisma, quod inter nobiles Sclavoniae ortum fuerat, diurnis et nocturnis afficerentur incommodis, et nullam redeundi facultatem ad Ecclesiam Sancti Dimitrii haberent, quae a quibusdam Jadertinis habitabatur; Illustrissimus vir Domaldus Comes, Capituli et populi consilio habito, optulerunt eam monasterio Sancti Damiani de Monte habendam in perpetuum atque regendam; cui etiam et sorores meae cum praedicta capella sua sponte se subdiderunt. Ceterum cum civitas praedicta volente Domino de die in diem in melius cresceret, et ego multis indigerem, reversa in memetipsam redii et ego, ubi cum quaererem Ecclesiam meam, pro voluntate Capituli et Vitalis Danduli Comitis, et totius communitatis illam habere nequivi; praesertim cum dominus Benedictus Faletro Gradensis Patriarcha ipsam iam dicto monasterio Sancti Damiani privilegii sui munimine roborasset. Ego vero benigne et misericorditer a Talia Sanctae Mariae Abbatissa, domina mea, cum sororibus suscepta, cum ibidem manerem, ad exhortationem Capituli et Communitatis, Dominicus Ábbas Sancti Damiani ad sustentandam inbecillitatem meam tribuit mihi XX perperos, et pro illis, quas ego mecum eduxeram e monasterio Sancti Dimitrii. Ideoque ipsum monasterium a modo perpetuis temporibus per me reddo securum, nullam aliquando loquelam, vel rixam contra eum, vel fratres ipsius aliqua fraude, vel Imperio excitaturam. Praetaxata sunt haec, et firmata in aspectu et testimonio Matthei Presbyteri Sanctae Mariae Majoris, Praedicii Sancti Stephani, Manfredi Sancti Michaelis Plebanorum, Grisogoni Presbyteri Sanctae Anastasiae, et Camosii Diaconi, Cossae Grisogoni, Michae Pecenigi, Dese de Pezze, Vitazae Petricii, Nicolai de Lampredio, Leonardi de Ossinico, et aliorum multorum. Quod ego Vitalis Sancti Petri Veteris Plebanus, et Jadrensis Notarius, ut audivi, scripsi, roboravi, et solito signo signavi procurrente anno Domini 1208. mense Septembris Indictione XI. Jadrae.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. köt. 70. l.)

## 205.

*II. Endre királynak adománya Chepan nádor számára. 1209.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum Regie Celsitudinis munificentia nullis terminis coarctetur, sed optima in Principe donandi mensura inmensitas iudicetur; precipua tamen est erga benemeritos circumspectio adhibenda, ne quis apud illum sui laboris premio defraudetur, qui sue liberalitatis beneficia etiam ad extraneos usque protendit. Inde est, quod dilecto et fideli nostro Chepano filio Stephani, Palatino et Bachiensi Comiti, ob eximia fidelitatis merita et in multis experte probitatis eius recompensationem, eius quoque fidelitatis integre constantiam, terram cuiusdam uille Boloct nostre, certis metis ex omni parte distinctam, cum alia quadam uilla nomine Sumbotheil certis etiam metis circumquaque metata, iure perpetuo sibi, et per eum suis heredibus contulimus possidendam; ipsum quoque in possessione utriusque terre castro Musuniensi pertinentis, tam Boloct quam Sumbotheil, cum tributo eidem uille Sumbotheil annuatim pertinenti, per pristaludum nostrum Comitem Valentinum de villa Thet fecimus introduci. Licet uero super utraque terra priuilegijs sibi collatis, Regie Magestatis (igy) sigillo communitis, que si fortuna sibi contraria, bonis fidelibusque inuidente, duo prefata priuilegia casu quolibet, quod absit, contigerit deperire, ad maiorem cautelam presens priuilegium sigilli nostri munimine roboratum in armario Albensis Ecclesie sibi concessimus custodiendum. Ut autem hec a nobis facta donatio nullis unquam temporibus ualeat retractari, presenti eam pagina in notitiam deduci posterorum, et Regie auctoritatis sigillo iussimus roborari. Datum per manus Roberti Albensis Prepositi et aule Regie Cancellarij, anno Dominice Incarnationis M° CC° IX°. Venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Bertholdo Colocensi Electo existentibus; Calano Quinque-

Ecclesiensem, Bolezlao Waciensem, Kathapano Agriensem, Simone Waradiensem, Desiderio Chenadiensem, Kalenda Besprimiensem, Willelmo Ultrasiluanam, Gothardo Zagrabiensem, Petro Geuriensem Ecclesiam feliciter gubernantibus; Chepano filio Stephani Bachiensi et Palatino Comite, Banc Bano, Benedicto Waiouoda existentibus, Jula Budrugiensem, Smaragdo Byoriensem, Petro Curiali Comite Regine Chendiensem (igy), Nicholao Curiali Comite Keweiensem, Morcello Supruniensem, Mog Posoniensem, Poch Musuniensem Comitatus tenentibus, Regni nostri anno quarto.

(Eredetie bőrhártyán, a pecsét már elmállott. A mélt. báró Révay család levéltárában.)

---

## 206.

*II. Endre király Poch nádort Challó nevü jószágnak birtokában megerősíti. 1209.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum ex uarietate temporum uarientur gesta mortalium, dignum est et rationi consentaneum, quod quelibet possessio, licet iusto gaudeat comparationis titulo, ut inde lis et controuersia sopiatur in posterum, Regie confirmationis priuilegio tutelam percipiat et perpetue securitatis argumentum. Inde est, quod dilecto et fideli nostro Poch Palatino et Mussuniensi Comiti ob eximia sue fidelitatis merita, terram quamdam Challov nomine, quam emerat a quodam iobagione Castri Mussuniensi Mochorial nomine, sibi et per eum heredibus suis in perpetuum confirmauimus. Prima meta huius terre incipit a quadam palude iuxta Sar ex meridionali parte communicando metas cum terra Janus; et inde procedit uersus occidentem ad montem, ubi sunt tres mete de terra; et inde uadit ad magnam uiam; inde pro-

ccdendo iuxta eandem uiam communicat metas cum uilla Kata; et inde uadit uersus aquilonem ad statuam lapideam; et inde procedit communicando metas cum villa Fulzaran; abhinc ascendit ad unum monticulum, ubi sunt due mete de terra; et inde descendendo ad campum per aquam, que dieitur Sar; et inde iuxta aquam reflectitur uersus orientem ad primam metam. Vt autem hec a nobis facta confirmatio nullis unquam temporibus ualeat retractari, presenti eam pagina in notitiam deduci posterorum, et Regie auctoritatis sigillo iussimus insigniri. Datum per manus magistri Thome aule Regie Cancellarij anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo IX°. Venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Bertoldo Colocensi Electo et Bano existentibus; Calano Quinque-Ecclesiensem, Bolezlao Waciensem, Cathapano Agriensem, Symone Waradiensem, Willelmo Transiluanam, Desiderio Chenadiensem, Petro Geuriensem, Roberto Electo Bezprimiensem Ecclesias feliciter gubernantibus; Poch Palatino et Mussuniensi Comite, Michaele Woiauoda existentibus, Marcello Bachiensem, Jvla Budrigiensem, Bancone Bichoriensem, Nicholao Keweiensem, Ochuz Supruniensem, Moys Ferrei Castri, Mochone Posoniensem Comitatus tenentibus Regni nostri anno qvinto.

(Eredetie bőrhártyán, a pecsét már lemállott, a mélt. b. Révay család levéltárában.)

## 207.

*III. Incze a Pasman dalmatiai szigeten fekvő, sz. Kozma és Damiáni apátságnak birtokát megerősíti és az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1209.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Abbati et fratribus Conventus Sancti Cosmae et Damiani de Monte salutem et Apostolicam benedictionem. Sacrosancta Romana Ecclesia devotos et humiles filios assuetae pietatis officio propensius diligere consuevit, et ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos tamquam pia mater, protectionis suae munimine confovere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, personas vestras cum omnibus bonis, quae in praesentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis dante Deo potestis adipisci, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus; specialiter autem ecclesias, monasterio vestro subditas, sicut eas juste et pacifice possidetis; nec non etiam donationem ecclesiarum Sancti Petri de Bubniani et Sancti Dimetri de Jadra, cum omnibus pertinentiis earumdem ab illis, ad quos hujusmodi donatio pertinebat, provida vobis liberalitate concessas, vobis, et per vos Monasterio vestro auctoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino huminum liceat hanc paginam nostrae confirmationis et protectionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Viterbii 14. kalendas Julii, Pontificatus nostri anno 12.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 8. l.; Migne, Innocentii III. Romani Pontificis Opera IV. köt. 194. l.)

## 208.

*III. Incze pápának levele Ziani Péter velenczei dogéhez, melyben felszólítja, hogy Judra visszaszolgáltatása által, az apostoli szék kivánatát teljesítse. 1209.*

Innocentius Episcopus etc. nobili viro Petro Duci et populo Venetorum etc. Quoniam iuxta sententiam Salomonis meliora sunt amici verbera quam oscula inimici, cum ista correctionem, illa vero deceptionem inducant, non debetis ferre moleste, si quando nos, qui de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta vestram diligimus civitatem, vos arguimus et corripimus in spiritu laenitatis; quia non indignationis, sed dilectionis est argumentum, et quod pater filium, quem diligit corripit, et Deus quos amat arguit et castigat; maxime cum ad hoc ex Apostolicae servitutis officio teneamur, juxta quod docet Apostolus, dicens: „Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina“ (II. Tim. II.). Memores igitur obsequiorum, quae Apostolicae Sedi Civitas vestra reverenter impendit, et beneficiorum, quae Apostolica Sedes Civitati vestrae gratanter indulsit, gemimus et dolemus illam intervenisse materiam, quae non sinit ad praesens, ut preces, quas nobis multoties porrexistis pro palleo destinando Abbati Sancti Felicis, quem vos Jadertinum praesulem appellatis, cum nostra possimus admittere honestate, propter excessum, quem in Divinae majestatis offensam, Apostolicae Sedis injuriam, et terrae Sanctae jacturam in Jadertinae civitatis excidio commisistis. Et certe, nisi correctionem vestram ex paternae benignitatis affectu voluissemus hactenus exspectare, potuissemus quidem ex canonici juris rigore in eo vos punire quo peccastis, subtrahendo Patriarchatui vestro Metropolim Jadertinam, quam ei Apostolica Sedes propter vestrum subjecit honorem. Adhuc autem experiri volentes, si hujusmodi plagam medicinali possimus arte curare, disposuimus ad vos nuntium dirigere specialem, sicut dilectus filius B. nuntius vester, vir utique providus et fidelis, pio nobis suggessit affectu, per quem efficacius

viva voce nostrum vobis beneplacitum exponamus; quatenus si cor vestrum gratia Divina tetigerit, ut propriam non excusetis, sed accusetis offensam, satisfactionem congruam exhibendo, et in iis et in aliis, quae digne duxeritis postulanda, mereamini exaudiri. Quocirca devotionem vestram rogandam duximus et monendam, obsecrantes in Domino, quatenus in ejus vos humiliantes conspectu, qui exaltat humiles et deponit elatos, ad satisfaciendum ei vestros animos inclinetis, recepturi ab ipso et gratiam in praesenti et gloriam in futuro. Datum Viterbii, Idibus Julii, Pontificatus nostri anno duodecimo.

(Migne, Innocentii III. Summi Pontificis Opera III. köt. 88. l.; Tafel G. L. és Thomas G. M. Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig, II. köt. Bécs 1856. 100. l.)

---

## 209.

*A sz. István első vértanu Nagyvárad melletti konventje bizonyságot tesz arról, hogy Durug comesnek fiai Ecsedet sógorukra Gyulára, Gyulának fiára átruházták. 1209.*

J. miseracione Diuina Prepositus et Conuentus Sancti Stephani Protomartyris de Promontorio Waradiensi omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in eo, qui est omnium vera salus. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum Ladizlao et Marcho filiis Comitis Durug pro se, nec non Alberto ac Dominico fratribus suis ab vna parte, Gyula filio Gyula eorum sponso ab altera coram nobis personaliter constitutis, iidem Ladizlaus et Marchus quandam terram seu possessionem ipsorum Eched nuncupatam in heredibus eorum, vt dixerunt, per femineas proles donandam, dandam et voluendam sub vna meta et distinccione inclusam, cum omnibus vtilitatibus suis et pertinenciis, eidem Gyule sponso

ipsorum, et per eum vxori eiusdem, eorum sorori, causa mutue dileccionis, vtpote Durug ipsorum pater predictus tempore contractus matrimonij sue filie Gyule suo sponso, vt ijdem dixerunt, tradiderat jure perpetuo possidendam, modo cum simili iidem Ladizlaus et Marchus, suorum voce et fratrum suorum predictorum, eidem Gyule dederunt, tradiderunt, donauerunt inreuocabiliter et pacifice possidendam. In cuius rei testimonium perpetuamque firmitatem litteras priuilegiales nostri sigilli munimine presentes duximus muniendas. Datum ab Incarnacione Domini anno millesimo ducentesimo nono.

(Kamarai hitelesített átirat a mélt. gr. Károlyi család levéltárában.)

---

## 210.

*Tamás nyitrai főispán és a király által kiküldött bíró előtt, az esztergami káptalan és a Garam melletti szent-benedeki apátság közti Susolul helységet tárgyazó per elintéztetik. 1209.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Vnitatis. Regnante gloriosissimo Andrea Rege Hungarorum, Thoma Comite Nitriensi existente, discussa est contentio inter populos Strigoniensis Ecclesie ex una parte, et populos Ecclesie Sancti Benedicti de iuxta Gron ex altera, super quadam terra ville, que dicitur Susolul, in presencia prefati Comitis Judicis in hac causa delegati a Rege; in qua discussione terminata est — — — — predictorum Sancti Benedicti populorum, adversarijs eorum remanentibus, iudiciumque soluentibus, Basuna filio Mochwd existente pristaldo. Terra vero illa separatur a predictis Strigoniensis Ecclesie populis per aquam Gran ab una parte vsque ad riuulum Tepla, a superiori vero parte vsque ad fluuium, qui vocatur Lodomera. Eodem tempore contra eosdem Sancti Benedicti populos et coram eodem Judice remanserunt jobagyones castri de Bars super terra ville

Thaszar prope fluuium Sytwam, eodem Basuna existente pristaldo, qui iuxta preceptum domini Regis eandem terram multis metis distinxit, et distinctam eidem Ecclesie, nullo contradictore apparente, coram bonis testibus assignauit. Distinccio autem metarum hec est: prima meta terrea incipit iuxta magnam viam ad occidentem, qua itur in Hecze; inde in plaga occidentali per eandem viam currit ad arborem querceam, vbi sub arbore est meta terrea; inde transcendendo ipsam viam in plaga aquilonis versus vallem ad dextram venit ad vnam metam terream; inde vltra vallem versus terram arabilem est meta terrea, que distinquit inter populos Sancti Benedicti de Thaszar et nobiles de Paruo Hecze; et vltra in eadem valle superius procedendo, iterum venit ad vnam metam terream; inde iterum in eadem valle ascendendo, venitur ad vnam magnam metam terream, que est inter populos Sancti Benedicti de Thaszar et Magni Hecze, et de illa magna meta per eandem vallem adhuc supra procedendo versus Zelesen, venitur ad magnam viam, vbi ultra viam est eciam magna meta terrea, que distinquit inter populos predictos Sancti Benedicti et Zelesen; inde transeundo per viam eandem, adhuc in latere aquilonis versus orientem venitur ad magnam metam terream, que eciam est inter populos predictos de Thaszar et Zelesen; deinde descendit per vallem versus fluuium Stranya, vbi iuxta fluuium est vna magna meta terrea; inde prope fluuium descendendo, venitur ad quoddam frutetem (talán fenetum), quod dicitur Hizerberek, vbi sunt due mete terree, que distinquunt inter populos de Hyzer et populos Sancti Benedicti de Thaszar; inde venitur ultra Sythwam, ubi in litore Sythwe est meta terrea; inde modicum procedendo, prope viam est meta terrea, vbi ascenditur per vallem adhuc in plaga aquilonis versus orientem, venitur ad magnam metam terream, que est eciam inter populos de Thaszar et populos de Hyzer; deinde declinando modicum ad sinistram, venitur ad viam, qua itur de Hyzer, et venitur ad viam magnam, que ducit de Herestien versus Sanctum Benedictum, que via est meta, procedendo versus orientem vsque ad aliam viam graminosam, que via est per transversum eiusdem vie, et hac via graminosa aliquid ad sinistram ascendit et transit in verticem montis, qui respicit versus Wezeken, in plaga orientis versus

— — — — villam Wezeken commetaneam habens per magnum spacium, vbi prope viam sunt tres mete terree, que distinqunnt inter populos de Thaszar et Wezeken et populos de Molonyan; inde itur ad meridiem per magnum spacium, includendo particulam terre Zelaz vocatam, que eciam est in parte populorum Sancti Benedicti de Thaszar, venitur ad metam terream in fruteto retro villam Malonian — — — — est magna meta terrea; inde Sythwam transeundo per campos venitur ad primam metam terream prope viam ad occidentem, et ibi terminantur. Ne igitur memorate mete — — — — super predictis terris in posterum valeant iterata quaestione reuocari; praenominatus Comes huiusmodi testimonialibus aprime sigillum suum apposuit, fratresque nostri, Capitulum Strigoniense, suum impressere sigillum. Anno Domini millesimo ducentesimo nono. Joanne Dei gratia venerabili Episcopo, Guillermo Lectore, Jacobo Cantore, Suna Decano, Stephano Custode.

(XVII. századi hiteles átiratból Knauz Nándor, Magyar Sion II. k. 129. l.)

---

## 211.

*II. Endre király Novák nevü birtokot Pócs nádornak adományozza. 1210.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum inter ceteras uirtutes Regiam Maiestatem decorantes inmensitas largitatis commendabilior atque prepotens iudicetur, Regie Celsitudinis interest eciam non promerentibus manum largitatis copiose porrigere; multo habundancius eximia fidelium suorum seruicia possessionum distribucione tenetur compensare. Inde est, quod dilecto et fideli Poth Palatino et Mussuniensi Comiti

ob recompensacionem fidelitatis eius et seruicij, quod nobis benigne deuoteque indesinenter exibuit, terram quandam que uocatur Nouac, Geuriensi Castro subtractam, iure perpetuo contulimus possidendam. Cuius terre prima meta incipit iuxta Danubium, et procedit ad stagnum, quod uocatur Kazia; inde tendit ad Danubium, qui wlgo dicitur Agduna; hinc procedit ad caput Keua; a quo capite regrediens tendit ad Danubium tenens metas cum Comite Heidrih; et due insule, que inter iam dictas metas site sunt, pertinent ad eandem terram. Contulimus insuper dicto Poth Palatino et Mussuniensi Comiti de terra ciuilium predicti castri, videlicet de terra Rethi terram ad culturam duum (igy) aratrorum sufficientem; dantes ei partem tam de stagno quam de arundineto, et dc prato, ubi fenum secatur, ad sortes duum aratrorum pertinentem. Preterea fidelissimi nostri memorati Poth Palatini et Mussuniensis Comitis preclara obsequia et merita considerantes, terram ad Castrum Mussuniense pertinentem, que est circa Danubium in Kamana, sibi iure hereditario possidendam contulimus. Cuius prima meta incipit uersus orientem iuxta Danubium tenens metas cum Tenkere; inde procedit ad occidentem, transiens per magnam uiam; inde tendit ad palludem, que wlgo uocatur humerou potok, que uenit de Bordos; inde uadit ad stagnum, ubi finitur uia, que dicitur parata, que wlgo uocatur Etteuen, et habet metam ultra stagnum super ripam eiusdem stagni; inde regreditur ad Danubium, et habet ultimam metam super Danubium in fine arene Episcopi. In possessionem uero dictarum terrarum per pristaldum nostrum Comitem Valentinum de uilla Tech ipsum fecimus introduci. Ut autem hec a nobis facta donacio nullis unquam temporibus ualeat retractari, presenti eam pagina in noticiam deduci posterorum et Regie auctoritatis sigillo fecimus communiri. Datum per manus magistri Thome Bezprimiensis Prepositi et aule Regie Cancellarij, anno ab Incarnacione Domini millesimo CC° X°. Venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Bertoldo Colocensi Electo et Bano existentibus; Calano Quinque-Ecclesiensem et Bolezlao Waciensem, Kathapano Agriensem, Symone Waradiensem, Desiderio Chenadiensem, Willelmo Transsiluanensem, Gothardo Zagrabiensem, Petro Geuriensem, Roberto Bezprimiensem Ecclesias feliciter

gubernantibus; Michaele Woiauoda existente, Petro Bachiensem, Jula Budrugiensem, Bancone Bichoriensem, Nicolao Keweiensem et Curiali Comite, Mog Posoniensem Comitatus tenentibus; Regni nostri anno sexto.

(Eredetie bőrhártyán, a pecsét már lehullatt, a mélt. báró Révay család levéltárában.)

---

## 212.

*III. Incze pápának bullája, melylyel az ausztriai sz. Kereszt apátságot szabadságaiban, s ausztriai és magyarországi birtokában megerősíti és az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1210.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Abbati Monasterii Sancte Crucis eiusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum. Religiosam uitam eligentibus Apostolicum conuenit adesse presidium, ne forte cuiuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito reuocet, aut robur, quod absit, sacre religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, uestris iustis pustulationibus clementer annuimus, et prefatum monasterium Sancte Crucis, in quo Diuino mancipati estis obsequio, sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus, et presentis scripti priuilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et Beati Benedicti regulam, atque institutionem Cisterciensium fratrum in eodem loco institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur. Preterea quascumque possessiones, quecumque bona idem monasterium inpresentiarum iuste ac canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum uel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante Domino poterit adipisci, firma uobis uestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda uocabulis. Locum ipsum, in quo

prefatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis, grangiam de Drumowe, grangiam Talaru, grangiam Sigenuelde, grangiam Brummgesfelde, grangiam Volchenberge, grangiam Regis Ungarie in predio, quod Bisseni quondam possederant, et possessiones in Minkendorf, in Sulze, et in Sulze inferiori, in Boumgarten, in Wecelendorf, in Hasla, in Haderichesdorf, in Volfchers, in Geswente, in Reinoldesdorf, in Suneendorf, et in Steifingen, et apud Sanctum Petrum cum pratis, uineis, terris, nemoribus, usuagiis et pascuis, in bosco et plano, in aquis et molendinis, in uiis et semitis et omnibus aliis libertatibus et inmunitatibus suis. Sane laborum uestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis tam de terris cultis quam incultis, siue de ortis et uirgultis et piscationibus uestris, uel de nutrimentis animalium uestrorum, nullus a uobis, decimas exigere, uel extorquere presumat. Liceat quoque uobis, clericos uel laicos liberos et absolutos e seculo fugientes ad conuersionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum uestrorum post factam in monasterio uestro professionem fas sit, absque Abbatis sui licentia de eodem loco discedere, discedentem uero absque communium litterarum uestrarum cautione nullus audeat retinere. Quod si quis forte retinere presumpserit, licitum sit uobis, in ipsos monachos uel conuersos regularem sententiam promulgare. Illud districtius inhibentes, ne terras seu quodlibet beneficium Ecclesie uestre collatum liceat alicui personaliter dare, siue alio modo alienare absque consensu totius Capituli, uel maioris aut sanioris partis ipsius. Si que uero donationes uel alienationes aliter, quam dictum est, facte fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hec etiam prohibemus, ne aliquis monachus siue conuersus sub professione domus uestre astrictus, sine consensu et licentia Abbatis et maioris partis Capituli uestri pro aliquo fideiubeat, uel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat ultra procuratorium Capituli uestri prouidentia constitutum, nisi propter manifestam dotis uestre utilitatem. Quodsi facere presumpserit, non teneatur Conuentus pro hiis aliquatenus respondere. Licitum preterea sit uobis, in causis propriis, siue ciuilem siue criminalem contineant questionem, fratrum uestrorum testimoniis uti, ne pro defectu testium ius uestrum in aliquo ualeat deperire. Insuper

auctoritate Apostolica inhibemus, ne ullus Episcopus uel quelibet alia persona ad sinodos uel conuentus forenses uos ire, uel iudicio seculari de propria substantia uel possessionibus uestris subiacere compellat, nec ad domos uestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, uel conuentus aliquos publicos conuocandi uenire presumat, nec regularem electionem Abbatis uestri impediat, aut de instituendo uel remouendo eo, qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Si uero Episcopus, in cuius parochia domus uestra fundata est, cum humilitate ac deuotione, qua conuenit, requisitus substitutum Abbatem benedicere, et alia, que ad officium Episcopale pertinent, uobis conferre renuerit, licitum sit eidem Abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios nouitios benedicere, et alia, que ad officium suum pertinent, exercere, et uobis omnia ab alio Episcopo percipere, que a uestro fuerint indebite denegata. Illud adiicientes, ut in recipiendis professionibus, que a benedictis uel a benedicendis Abbatibus exhibentur, ea sint Episcopi forma et expressione contenti, que ab origine ordinis noscitur instituta; ut scilicet Abbates ipsi saluo ordine suo profiteri debeant, et contra statuta ordinis nullam professionem facere compellantur. Pro consecrationibus uero altarium uel ecclesiarum, siue pro oleo sancto, uel quolibet alio ecclesiastico sacramento, nullus a uobis sub obtentu consuetudinis uel alio modo quicquam audeat extorquere, sed hec omnia gratis uobis Episcopus diocesanus impendat. Alioquin liceat uobis, quemcunque malueritis Catholicum adire Antistitem gratiam et communionem Apostolice Sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate uobis, quod postulatur, impendat. Quodsi sedes diocesani Episcopi forte uacauerit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a uicinis Episcopis accipere libere et absque contradictione possitis, sic tamen, ut ex hoc imposterum propriis Episcopis nullum preiudicium generetur. Quia uero interdum propriorum Episcoporum copiam non habetis, si quem Episcopum Romane Sedis, ut diximus, communionem habentem, et de quo plenam notitiam habeatis, per uos transire contigerit, ab eo benedictiones uasorum et uestium, consecrationes altarium, ordinationes monachorum auctoritate Sedis Apostolice accipere ualeatis. Porro si Episcopi uel alii Ecclesiarum rectores in

monasterium uestrum uel personas inhibi constitutas suspensionis, excommunicationis uel interdicti sententiam promulgauerint, siue etiam in mercennarios uestros pro eo, quod decimas non soluitis, seu aliqua occasione eorum, que uobis Apostolica benignitate indulta sunt, seu benefactores uestros pro eo, quod aliqua uobis beneficia uel obsequia ex caritate prestiterint, uel ad laborandum adiuuerint in illis diebus, in quibus uos laboratis et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tamquam contra Sedis Apostolice indulta prolatam duximus irritandam, nec littere ulle firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis et contra tenorem Apostolicorum priuilegiorum constiterint impetrari. Preterea cum commune interdictum terre fuerit, liceat uobis nichillominus in uestro monasterio exclusis excommunicatis et interdictis Diuina officia celebrare. Paci quoque et tranquillitati uestre paterna in posterum sollicitudine prouidere uolentes, auctoritate Apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum uestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem capere, tenere, interficere seu uiolentiam audeat exercere. Preterea omnes libertates et immunitates a predecessoribus nostris Romanis Pontificibus ordini uestro concessas, nec non et libertates et exemptiones secularium exactionum a Regibus et Principibus uel aliis fidelibus uobis rationabiliter indultas, auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti priuilegio communimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare, aut ei possessiones auferre, uel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet uexationibus fatigare, sed omnia integra conseruentur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salua Sedis Apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire temptauerit, secundo tertioue commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subiaceat.

Cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen atque Amen.

(Pápai pecsét.) (Pápai névjegy.)

Ego Innocentius Catholice Ecclesie Episcopus m. p.

† Ego Petrus Portuensis et Sancte Rufine Episcopus m. p.
† Ego Johannes Albanensis Episcopus m. p.
† Ego Johannes Sabinensis Episcopus m. p.
† Ego Guido Prenestinus Episcopus m. p.
† Ego Nicolaus Tusculanus Episcopus m. p.
† Ego Hugo Hostiensis et Velletrensis Episcopus m. p.
† Ego Cinthius tituli Sancti Laurentii in Lucina, Presbyter Cardinalis m. p.
† Ego Centhius Sanctorum Johannis et Pauli, Presbyter Cardinalis tituli Pamachii m. p.
† Ego Petrus tituli Sancti Marcelli, Presbyter Cardinalis m. p.
† Ego Benedictus tituli Sancte Susanne, Presbyter Cardinalis m. p.
† Ego Leo tituli Sancte Crucis in Jerusalem, Presbyter Cardinalis m. p.
† Ego Petrus Sancte Pudentiane tituli Pastoris, Presbyter Cardinalis m. p.
† Ego Guido Sancti Nicolai in Carcere Tulliano, Diaconus Cardinalis m. p.
† Ego Johannes Sancte Marie in Via Lata, Diaconus Cardinalis m. p.
† Ego Guala Sancte Marie in Porticu, Diaconus Cardinalis m. p.
† Ego Otto Sanctorum Sergii et Bachi, Diaconus Cardinalis m. p.
† Ego Johannes Sanctorum Cosme et Damiani, Diaconus Cardinalis m. p.
† Ego Pelagius Sancte Lucie ad Septa Solis, Diaconus Cardinalis m. p.

Datum Laterani per manum Johannis Sancte Marie in Cosmidin Diaconi Cardinalis, Sancte Romane Ecclesie Cancellarii. II° kalendas Februarii. Indictione XIII$^{a}$ Incarnationis Dominice anno M° CC° VIIII° (igy), Pontificatus uero domini Innocentii Papae III. anno duodecimo.

(Az eredeti után Weis János Urkunden des Cistercienser Stiftes Heuligen-Kreutz, Bécs 1856. 41. sk. ll.)

## 213.

*II. Endre királynak sóadománya a pannonhalmi apátság számára. 1211.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Vnitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Galicie Lodomerieque Rex in perpetuum. Recolentes antecessorum nostrorum deuocionem in operibus misericordie semper extitisse feruentem, elemosinas ab eisdem Deo collatas non solum nostris temporibus obseruare, sed et zelo proprii feruoris intendimus ampliare. Cum itaque clare memorie Bela Illustris Rex, pater noster, pro remedio anime sue Monasterio Beati Martini de Sacro Monte Pannonie ad sustentacionem fratrum ibidem Deo seruientium, tres naues saliferas liberas sub hoc libertatis tenore contulerit, quod videlicet ab ipso salifodine loco usque ad iam dictum Montem Pannonie, tam per aquam, quam per terram, nemo de salibus illis, quos eedem naues detulerint, tributum exigere, uel aliqua alia dampnifica exaccione eos audeat inpedire; nos, quorum interest non solum paterne hereditatatis, sed eciam esse Christianitatis heredes, eandem elemosinam a patre nostro collatam, eidem Monasterio sub eiusdem libertatis tenore perpetuo confirmamus. Et quia in ipso loco salifodine predictum Monasterium Beati Martini minus libere solet predictos sales accipere, et a salifodinariis uel aliis super ipsis salibus multimodis exaccio-

nibus fatigari eo, quod libertas ipsa in priuilegio patris nostri minus plenarie est expressa; nos de nostra deuocione eidem Monasterio expressiorem concedimus libertatem, uidelicet: ut predicte naues Sancti Martini per omnia eam libertatem habeant, quam Bistryensis et Orodiensis Ecclesiarum naues utantur. Et ut huius nostre confirmacionis et concessionis nostre tenor perpetuum robur optineat, eum auctoritate Regia perhenamus per presentem paginam sigillo nostro munitam. Datum per manus Magistri Thome aule Regie Cancellarii, et Bezprimiensis Prepositi, anno ab Incarnacione Domini M.° CC.° XI.° Venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Bertholdo Colocensi Electo et Bano existentibus; Calano Quinque-Ecclesiensem, Bolezlao Waciensem, Cathapano Agriensem, Simone Waradiensem, Desiderio Chenadiensem, Willermo Transsilvaniensem, Gothardo Zagrabiensem, Petro Geuriensem, Roberto Bezprimiensem Ecclesias feliciter gubernantibus; Poth Palatino et Mussuniensi Comite, Michaele Woiuoda existentibus; Petro Bachiensi, Jula Budrugiensi, Bancone Bychoriensi, qui et Curialis Comes est Regine, Marcello Keweiensi, qui et Curialis Comes est, Nicolao Posoniensem Comitatum tenentibus, Regni nostri anno VI.°

(A pannonhalmi főapátságnak levéltárában lévő ú. n. Liber Ruber-ből 19. l.)

## 214.

*III. Incze pápa az esztergami káptalant a János esztergami érsek által adományozott nagyszombati templom birtokában megerősíti. 1211.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Capitulo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod iustum est et honestum, tam uigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officij nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filij, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu; Ecclesiam Sancti Nicolaj de Scembot (így), quam venerabilis frater noster J(ohannes) Archiepiscopus uester uobis contulit canonice cum pertinentijs suis, sicut eam iuste, ac pacifice possidetis, uobis auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nullj ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, uel ej ausu temerario contraire. Si quis uero hoc attemptare presumpserit; indignationem Omnipotentis Dej et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Laterani III. Idus Februarij, Pontificatus nostrj anno quartodecimo.

(Az eredeti után Knauz Nándor Magyar Sion II. köt. 203. i.)

215.

*III. Incze az esztergami káptalant érteséti, hogy azon egyezkedést, mely az esztergami és kalocsai érsekek közt a magyar király koronázási joga iránt keletkezett, meg nem erősíti. 1211.*

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Capitulo Strigoniensi salutem et Apostolicam benedictionem. Venerabilis frater noster Vesprimiensis Episcopus in nostra proposuit praesentia constitutus, quod cum de pace perpetuo statuenda inter Strigoniensem et Colocensem Ecclesias diu fuerit vobis mediantibus tractatum, tandem venerabilis frater noster Strigoniensis Archiepiscopus de consensu et voluntate Suffraganeorum Strigoniensis Ecclesiae, videlicet Agriensis, Georiensis, et praefati Vesprumiensis Episcoporum ex parte una, et dilentus filius Colocensis Electus de voluntate suffraganeorum Colocensis Ecclesie, Waradiensis videlicet, Cenadiensis, et Ultrasilvani Episcoporum ex altera, in certam formam concordiae devenerint, quam per praefatos Georiensem et Vesprumiensem Episcopos redigi mandaverunt in scriptis; cum illam in scriptis redactam in medium produxissent, et super ea fuisset diutius disputatum, tandem ita correcta exstitit et conscripta, quod eam pars approbavit utraque, et tam Strigoniensis Archiepiscopus, quam Colocensis Electus cum Ecclesiarum suarum suffraganeis ad sancta Dei Evangelia juraverunt, quod formam pacis, quae continebatur in illo scripto posito coram eis, firmiter observarent, et laborarent ad hoc nihilominus bona fide, ut nos compositionem confirmaremus eamdem. P. quoque Quinque-Ecclesiensis Praepositus, ab Episcopo suo missus pro eo, et Benedictus Praepositus Sancti Thomae, nec non et Jacobus Scholasticus Strigoniensis pro vobis, a quibus sub debito juramenti se asseruerunt habere mandatum, et Hubaldus Posoniensis Praepositus juraverunt etiam illud idem. Pro Colocensi vero Ecclesia Jacobus Colocensis, et Hosmundus Sancti Laurentii Praepositi praestiterunt consimile juramentum. Unde praefatus Episcopus ex parte dilecti filii nostri A.

illustris Regis Hungarorum nobis humiliter supplicavit, ut compositionem eamdem, quam sigillorum praedictorum Electi et Waradiensis, Cenadiensis, Ultrasilvani, Agriensis, et ipsius Vesprumiensis Episcoporum, nec non Capitulorum Colocensis et Bachiensis nobis exhibuit munimine roboratum, auctoritate dignaremur Apostolica confirmare; cujus tenor talis est:

In nomine Patris stb. (mint Fejérnél Cod. Dipl. III. köt. 1. r. 131. l.)

Cumque super his cum fratribus nostris deliberare vellemus, dilecti filii Jacobus Scholasticus et Nicolaus Canonicus praefati Archiepiscopi nuntii, et M. Thesaurarius, et Jo. Archidiaconus Strigonienses, procuratores vestri petierunt a nobis audientiam sibi dari. Qua ipsis de more concessa, nuntii proposuere praedicti, quod inter praefatos Archiepiscopum et Colocensem Electum et eorum Suffraganeos talis compositio intervenit, ut prima coronatio Regum Hungariae, ubicunque in ipso Regno eos primum contingeret coronari, solius Strigoniensis Ecclesiae juris esset, et monetae, ubicunque cuderentur in Regno, vel illius quod loco colligeretur monetae, decima ad eamdem Ecclesiam pertineret; ac dilectus in Christo filius A. illustris Rex, et charissima in Christo filia... Hungarorum Regina per suas a nobis litteras peterent, quatenus primam sedem primamque vocem cum juribus supradictis, quae dictus Rex et dicta Regina, nec non et pars Colocensis publice praefatae Strigoniensi recognoverunt Ecclesiae, ipsi perpetui dignaremur privilegii munimine roborare; super aliis vero, de quibus inter eos esse videbatur contentio, propter bonum pacis sic exstitit ordinatum, ut nec Colocensis in Strigoniensi provincia, nec Strigoniensis in Colocensi praeter praedicta sibi juris aliquid vindicaret, auctoritate in omnibus Apostolicae Sedis salva; ita quod si haec non approbarentur a nobis, res in eo statu, in quo tunc fuerat remaneret. Unde quidquid sit scriptum, vel juratum esse dicatur, hoc actum et intellectum esse a partibus asserebant, et illud ex parte Archiepiscopi confirmari a nobis suppliciter postulabant, asserentes sic actum et intellectum fuisse, idem Archiepiscopus et praefati Agriensis et Geuriensis Episcopi suis litteris declararant. Procuratores vero vestri proposuere constanter, quod tam illa compositio, quam redactam in scriptis praefatus Episcopus

nobis exhibuit, quam illa in quam praefati nuntii dixerunt Archiepiscopum consensisse, inita fuerat sine assensu vestro, et in enorme dispendium Strigoniensis Ecclesiae redundabat. Unde contradicentes utrique, nobis humiliter supplicarunt, ut auctoritate Apostolica cassaremus utramqe. Nos igitur attendentes, quod dictus Rex olim nobis multa precum instantia supplicaverat, ut super jure coronandi Reges Hungariae Strigoniensi Ecclesiae privilegium concedere dignaremur, nosque eius precibus inclinati, ei super hoc privilegium concesserimus fratrum nostrorum subscriptionibus roboratum, considerantes etiam, quod si potestas coronandi Regis Hungariae penes diversas Ecclesias resideret, toti Regno grave periculum, et haeredibus dicti Regis grande posset dispendium generare, cum frequenter inter Regum Hungariae cohaeredes super optinenda Regni corona scandalum sit exortum, quod utique posset facilius suboriri, si eos diversos coronatores contingeret invenire, propter contradictiones et rationes praescriptas compositionem huiusmodi non potuimus, sicut nec debuimus, confirmare.

Datum Laterani II. Idus Februarii, Pontificatus nostri anno quarto decimo.

In eumdem fere modum scriptum est Strigoniensi Archiepiscopo: Venerabilis frater noster Vesprumiensis Episcopus in nostra proposuit presentia constitutus, quod cum de pace, etc. usque nec debuimus confirmare.

(Migne u. o. III. köt. 518. l.)

---

## 216.

*II. Endre király a kapornaki monostornak kegyúri jogáról intézkedik. 1212.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie,

Galicie Lodomerieque Rex in perpetuum. Solet simplex veritas falsitatis artibus plerumque sui iuris uiribus eneruari, nisi Regie auctoritatis conniuencia ius suum impetrauerit diligenter confirmari (conservari, Hevenesy szerint.) Attendentes itaque rei ueritatem, quomodo gloriose memorie Bela Rex pater noster pro recompensacione monasterij Cuzin (Cutia, H. sz.), quod Wolfer (Wolser, H. sz.) pater eius fideli suo seruicio inuenit et construxit, Aenz (Benz, H. sz.) Comiti monasterium Copornuch nomine contulit, quod dicto Regi B. remanserat de Martino filio Georgij de genere Cador; in Regali consistorio decreuimus, sicut commune ius exigebat, quod patronatus Ecclesie Copornuch ad filios suos, Michael scilicet et Henrich, et ab eis descendentes deberet de cetero spectare. Pro eo vero, quod in puericia sua illi duo fratres extra Regnum fuerunt, et eos Fabianus et Benz pro predicto monasterio iniuste molestare ceperant et impetebant; Regia auctoritate sancimus, quod non illi duo fratres, Benz scilicet et Fabianus, uel ab eis descendentes, uel aliquy alij pro aliquo iure dicte Ecclesie alios dictos duos fratres, scilicet M. et H., uel heredes eorum de cetero presumant impetere uel molestare. Vt autem ipsi et heredes eorum, filij dicte Ecclesie in perpetuum permaneant, eis presentem paginam sigillo nostro corroboramus. Datum per manus Thome Albensis Prepositi et tocius Hungarie Cancellarij, anno ab Incarnacione Domini M.° CC.° XII.° Venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Bertholdo Colocensi Archiepiscopo et Woiuoda existentibus; Calano Quinque-Ecclesiensem, Cathapano Agriensem, Roberto Vesprimiensem Ecclesias feliciter gubernantibus. Bank Palatino et Keweiensi Comite, Micaele Bano existentibus, Jola Bachiensi et Curiali Comite, Andrea Budrugiensi, Nicolao Posoniensi Comitibus, Regni nostri anno VIII.°

(Eredetie után, mely a királynak rendkivülileg nagy pecséte alatt kelt, Knauz Nándor, Magyar Sion I. köt. 204. l. Fejérnél ezen okmány Hevenesy kéziratai után R. 61. sz. 90. l. sok lényeges hibákkal találtatik Cod. Dipl. III. köt. 1. r. 125. l.)

## 217.

*János esztergami érseknek ítélete Hysis nagyváradi apát, s Farkas Selának fia és Jakab Kozmának fia közt. 1212.*

Johannes Dei gracia Sancte Strigoniensis Ecclesie Archiepiscopus omnibus ad quos littere presentes peruenerint in perpetuum. Cum sit instabilis mundus, et omnia in mundo posita sint caduca, discretorum prouidencia stabiliuit, ut que fiunt in tempore, litterarum tenori, ne labantur cum tempore, committantur, ne ualeat ueritati inposterum calumpnie versucijs derogari. Hinc est, quod vniuersitatis vestre noticie uolumus intimari, quod cum dominus noster A. Illustris Rex Hungarie nobis iniunxisset, ut Farcasio filio Sela et eius nepoti Jacobo filio Cosma plenam de Hysi Waradiensi Abbate super iniuria sibi illata iusticiam faceremus, sicut ordo exhigit iudiciarius, partibus terminum prefiximus competentem; qui cum in nostra die constituto essent presencia constituti, Farcasius et Jacobus proposuerunt, quod Abbas ipsos omnibus possessionibus ipsorum, terris, vineis, molendinis et omnibus rebus in villa, que dicitur Hetin, contra iusticiam spoliasset; Abbas autem respondit, quod ijdem Farcasius et Jacobus iobagiones essent Ecclesie Waradyensis, et quia a seruicio Ecclesie se uolebant subtrahere, ut ipsos in seruicio Ecclesie retineret, ne per contumaciam alienarentur ab Ecclesia, ipsa bona detineret. Idem autem Marcellus Decanus verbo Capituli, et iobagiones Chot, Chuda, Zadur asserebant. Ad hoc Farcasius et Jacobus responderunt, quod liberi et seruientes Regis essent, nec aliquo seruicio Ecclesie tenerentur; et per multos sue cognacionis liberos et seruientes Regis id se probaturos asserebant, et ad hoc probandum per testes ydoneos terminum postulabant. Quibus precepimus, vt se esse liberos et seruientes Regis cognatorum suorum testimonio comprobarent, et ad ducendos testes terminum eisdem prefiximus competentem. Die autem prefixo viros nobiles ad intencionem suam probandam Farcasius et Jacobus produxerunt; testes igitur recepi-

mus, et eorum dicta precepimus reseruari. Cum autem spoliatis iniuste per restitucionis sit beneficium succurrendum, Abbati precepimus, ut ea, que a dictis Farcasio et Jacobo abstulerat, ipsis restituere non differat. Interim autem utraque pars composuit sub hac fama, quod Abbas et Capitulum, et dicti jobagiones, quia falso ipsos impecierant, a lite cessarent, et eis terram eorum in dicta uilla Heten ad duo aratra cum L iugeribus pinguis terre, IIII vineas, et II molendina, V prata, III silulas et II antra restituerent, Farcasius vero et Jacobus pecuniam, quam ultra possessiones scriptas petebant, se in presencia Capituli de Sacsard et aliorum plurimorum nunquam requisituros promiserunt. Deinde pristaldus noster Bethlem Canonicus Dymisiensis utrique parti terminum prefixit, quo se nostro conspectui presentarent; die autem prefixo Farcasius et Jacobus in nostra constituti presencia aduersam partem expectauerunt; que cum non venisset, pristaldo precepimus, ut parti que non venit, terminum prefigeret competentem; que cum primo, secundo, tercio, quarto, quinto citata non venisset, cognoscentes iusticiam dictornm Farcasij et Jacobi, ipsos ab impeticione Abbatis, Capituli et iobagionum absoluimus et liberos esse pronunciauimus, precipientes pristaldo nostro possessiones prescriptas restitui, et eis sub discretorum virorum testimonio assignari. Vt igitur via malignari volentibus precludatur, processum negocij sub presensencium testimonio litterarum sigilli nostri munimine precepimus roborari; anno ab Incarnacione Domine millesimo CC.° XII.°

(Chanadin esztergami érseknek megerősítő okmányából, a főmélt. herczeg Eszterházy családnak levéltárában.)

## 218.

*Gauzigna Albert Arbe szigetén sz. István tiszteletére kápolnát épít. 1212.*

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem 1212. Indictione prima, die tertia mensis Januarii. Temporibus equidem domini Petri Ziani inclyti Ducis Venetiarum, Dalmatiae et Croatiae, et venerabilis in Christo patris et domini Prodani Episcopi Arbensis, nec non egregii Marci Mauroceno honorabilis Comitis Arbensis etc. In episcopali palatio Arbensi, congregato Capitulo per eumdem dominum Episcopum ad sonum campanae more solito cum Praelatis, videlicet Archidiacono, Archipresbytero, Primicerio, et caeteris Canonicis. Ibique vir nobilis dominus Albertus quondam Matthaei de Gauzigna, tamquam senior stirpis, cum omnibus propinguis dictae domus de Gauzigna sexus masculini civibus Arbensibus, se sistitit in episcopali palatio coram Episcopo Prodano, et Capitulo convocato ibidem. Exposuit suam et eorumdem magnam erga Beatum Stephanum devotionem, et oravit enixe Episcopum et Canonicos, ut concederent facultatem supra turrim ad eos spectantem, et existentem supra Catribum, aedificandi unam ecclesiam ad honorem praedicti Sancti. Item, ut ipse et progenies sexus masculini habeant in eamdem Ecclesiam aedificandam ius patronatus, cum libertate eligendi Capellanum ab Episcopo confirmandum. Episcopus cum suis Praelatis, et toto suo Capitulo ibidem coegregato consensit, ut dicti Gauzigna possent fieri facere ad honorem Beati Stephani ecclesiam, vel capellam cum pactis et conditionibus superius tactis, et inferius contentis; scilicet, quod primo Ecclesia sit congrue dotata; secundo quod Capellanus si non eligatur intra sex menses, electio ad Episcopum intelligatur devoluta.

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 239. l.)

## 219.

*II. Endre király a sz. gothardi monostornak Dobra birtokot visszaadatni rendeli. 1213.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Piorum semper fuit studiorum, peritura permansuris, temporalia sempiternis, laboris dolorisque tristiciam presentis, eterne patrie gaudiis commutare. Longe lateque patet, quot et quantis mercimonijs Christi nauem, id est Ecclesiam, ditauerint, et per pelagus uite pretereuntis construendo, gubernando, resarciendo sancti patres nostri multiplicauerint, et ad gaudia patrie celestis ipsi quoque sequentes premiserint. Cum igitur his gloria et honore temporali non simus impares, pares eciam esse pietate uelut heres uolumus; ut Christi Ecclesiam custodientes, et eius amissa restituentes, sicut presenti communimus cura, sic eiusdem — — Domini gloria participemus. Et quamquam simus omnibus Christi Ecclesiis debitores, speciali tamen tenemur nouis plantacione paterna relictis. Hinc est, quod cum Ecclesia Sancti Gothardi, que beate memorie Bele patris nostri fundatio est nobis relicta, plurimis in continuo perturbacionibus agitatur, ut in melius meliusque proficiat nostre pietatis studio, confirmamus hactenus habita, restituimus amissa. Igitur terram de Dobra, que per aliquot annos ab eadem Ecclesia perturbacione continua fuit dilapsa, per Moys tunc temporis Castri Ferrei Comitem, et Thomam Prepositum Albensem, Regnique nostri Cancellarium. Nam Pancrace, Peter, Dionis et Beniamin, ceterique ioubagiones predicti Castri coram Comite M. et T. Cancellario constituti, et ad nostram iussionem de ueritate requisiti, predictam terram Ecclesie Sancti Gothardi fuisse asseruerunt; sed per Comitem quondam Castri Ferrei Andream speculatores de Zala illic ire, et ipsorum terram populi Eclesie, qui ibi morabantur, intrare pulsi sunt, ita, ut vicissim alter alterius domum ingrederentur. Cumque

speculatores propter infestacionem Teothonicorum in predicta terra minimine possent persistere, ad pristinum locum redeuntes, populum Abbatis expulerunt, atqne inter hec terra Eccle sie in solitudinem redacta, nostra nec iussione restauratur. Que cum nullam habuisset contradictionem, precedentibus pre omnibus ioubagionibus castri, Pancratio, Ebergeno et Buza, sequentibus eciam et attestantibus uicinis iovbagionibus, Petro videlicet Sancti Martini sacerdote, Michaele filio Petri Comitis, Michol Centurione, Stephano, Baka, Wollos et Pota fratribus, Zerma, Martino et Bogdan iovbagionibus Comitis Nicolai, Chopov, Thoma et Noge speculatoribus; Moys tunc temporis Castri Ferrei Comes et ex parte nostra huius rei pristaldus, misso pro se Matheo Clerico nostro, eandem terram circuiuit et metauit, et absque contradiccione aliqua Ecclesie Sancti Gothardi restituit. Meta autem eiusdem terre incipit, ubi riuulus, qui dicitur Dobra, cadit in flumine Raba, et pergit uersus meridiem usque ad riuulum siccum, et ibi iterum metatur; deinde ascendit in montem versus orientem, ubi iterum metatur; ac inde progrediens in eiusdem montis *berze* positis metis cadit in caput Zalaoga, et ibi metatur; inde progreditur ad metas Nicholaj Comitis, continuatque uadens usque in Lindua; et ascendens per Lindua transit montem unum, et cadit in riuulum, qui dicitur Sibring; et per Sibring reuertitur in flumen Rabe, continuaturque super totum flumen Rabe usque ad Dobra iterum, ubi prius inceperat. Vt autem huius institutionis nostre paginam nullus audeat infringere, uel ei ausu temerario contraire, illam sigilli nostri testimonio confirmamus. Cui si quis contradixerit, indignationem Regiam tanquam reus lese Maiestatis se nouerit incursurum. Datum per manus Thome Albensis Prepositi et Hungarie Cancellarij, anno ab Incarnacione Domini M° CC° XIII°. Venerabili Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Reuerendo Bertoldo Cholocensi Archiepiscopo et Woiwoda existentibus; Calano Quinque-Ecclesiensem, Cathapano Agriensem, Symone Waradiensem, Desiderio Chanadiensem, Willermo Transsiluanam, Gothardo Zagrabiensem, Petro Geuriensem, Roberto Wesprimiensem, Jacobo Waciensem Ecclesiam feliciter gubernantibus; Banc Palatino et Posoniensi Comite, Martino Bano existentibus, Jula Bachiensi. et Curiali Comite, Andrea Budrugiensi, Hu

gone Keweiensi, Micho Bichoriensi, Nicholao Supruniensi, Alexandro Sumugiensi, Bugen Albensi, Nicholao Ferrei Castri Comitatus tenentibus, Regni nostri anno octauo.

(Eredetie börhártyán, melynek hátáról a király nagy alaku pecsétje vörössárga selyem zsinóron függ, a föméit. herczeg Batthyányi család körmendi levétárában.)

---

## 220.

*II. Endre király a pannonhalmi apátságnak régi birtokát uj okmánynyal erősíti meg. 1213.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Vnitatis. Andreas Dei gratia Hungarie, Chroacie, Dalmacie, Rame, Seruie, Galicie Lodomerieque Rex in perpetuum. Quoniam ea, que charitatis geruntur officio, apud eum, qui charitas est, non celat ingrata temporum obliuio; dignum est, ut ea, que a Regibus gloriose memorie Diuine remuneracionis intuitu collata Ecclesiis esse cognoscuntur, tanto clemencius Regia authoritate illesa permaneant; quanto oraciones Deo jugiter seruiencium apud Regem Regum omnium clemenciorem aditum optinere pie confiduntur. Dilecti igitur ac fidelis nostri Vros Abbatis de Monte Sancti Martini in Pannonia favorabili peticioni benigne condescendentes, priuilegium Beati Ladizlai Regis gloriose memorie tanto clemenciori affectu, ne inimice vetustatis succumberet silencio, vel aliqua calumpnia emergente deperiret, Regia authoritate dignum duximus corroborare et renouare; quanto superne uite feruenciori desiderio ab ipso Beato Rege collatum et confirmatum dicte Ecclesie esse minime diffidimus; et quanto euidencius oracionibus ibidem Deo jugiter seruiencium in opportunitatibus nostris nos adjuvari feliciter cottidie sentimus. Unde quia Beatus Rex Ladizlaus illam Ecclesiam specialiter prerogatiua dileccionis in omnibus amplexus est; tante prerogatiue, quam ex longa

antiquitatc possidet, derogare minime in aliquo volentes, sed ut jus exigit, eundem locum, quem integro affectu specialiter diligimus, ampliare satagentes; scilicet quidquid est in auctentico Beati Regis, ad rescindendum quamlibet calumpniam imposterum perpetuo confirmamus. Tenor autem auctentici ipsius talis est.

Quamvis homo omnia, que possidet, a Deo habeat; tamen id quod habet, Deo prebere non dubitet. Etenim si Christo, a quo multa habet, pauca porrigere dubitat; et ilud, quod possidet perdit, et ejus remuneratione, ut absconsor unius talenti carebit. Quia qui in his delectantur, que hujus mundi sunt, semper mendicant, et in egestate permanent. Qua vero remuneratione ne privaremur, Beatissimus Rex Stephanus, suique successores Reges, Duces, Pontifices, Comites, ceterique religiosi homines, et Ego Rex Ladizlaus monasterium Sancti Martini supra Montem Paunonie situm, prout Regia uis concessit, multis condonauimus opibus. Unde vero, ne per violentiam aliquorum vel fraudem, seu per negligentiam aliquid depereat, Ego Rex Hungarie Ladizlaus consilio omnium Regni mei Primatum curaui dinumerare et commendare huic charte scriptum. Et ut propter antiquitatem negligentie locus non daretur; jussimus, ut ad memoriam posteris per succedentia tempora observaretur. Que autem tradita sunt, queque acquisita eidem Sancte Dei Ecclesie ab his prefatis hominibus, cum ceteris suis reditibus in terra, in aqua, in tributo et in omni substantia et facultate, continetur sub hac denotatione. Hec sunt autem predia et mansiones ceteraque mobilia ejusdem Sancte Dei Ecclesie: Primum predium est Pannonia, ubi Monasterium situm est. Secundum predium est Ruohti, quod dedit Rex Ladizlaus pro redempcione anime sue, et siluam unam, que vocatur Hashag. Tertium predium est Himudi nomine ville appellatum. Quartum predium est, quod vocatur Lahi. Quintum predium est, quod vocatur Vuosian, eodem eciam nomine ville appellatum. Sextum predium est Weihna eodem modo nomine ville appellatum. Septimum predium est, quod dedit Karci eodem eciam nomine, cujus appellatur locus. Octavum predium est, quod a colono accepit vocabulum Weinic, et quoniam ibi piscatorum copia est, ad auxilium eorum dedit Rex Ladizlaus lacum unum, qui vocatur Erecu, et terram par-

vulam de pastura boum; Regalis prestaldus quorum iudex Peder calvus. Nonum predium est, quod dedit Gurcu licentia Regis, et partem prati, quod est intra terminum alterius ville Regalis; prestaldus quorum vocatur Graba. Decimum predium est, quod vocatur Fizeg super ripam Danubii in condescensu ipsius fluminis in Danubium, a quo ipse locus suum sumpsit vocabulum; juxta quod predium est insula una, et usionale, de quo usionali tercia pars contingit Ecclesiam Beatissimi Martini, due vero partes conferuntur ad monasterium Beatissimi Petri. Vndecimum predium est, quod vocatur Almas. Duodecimum predium est, quod a colono nomen suum accepit Tiimurdi. Tredecimum predium est, quod vocatur Dinna. Quartum decimum predium est super Titiam in introitu Kenesa in supra dictum flumen, ad quod est lacus, qui vocatur Miruhe, quem dedit Rex Salomon. Regalis Prestaldus fuit Zoloca. Quintum decimum predium est infra sylvam Seleuch, quod dedit Rex L(adizlaus) ad pasturam porcorum cum triginta mansionibus subulcorum et trecentis porcis. In his vero supra dictis prediis nullus hominum habet potestatem preter Abbatem ipsius Sancte Ecclesie. Cetera autem loca, que habet commixta cum populis ista sunt: Est unus locus, ubi dedit Rex L(adizlaus) ductores nauium decem mansiones; Regalis prestaldus quarum Kuca. Alius locus, quem dedit Ruohti. Tercius Budrig, in quo Rex L(adizlaus) dedit lacum cum VII mansionibus piscatorum, et portum, et theloneum ipsius mercati. Quartus Bata. Quintus Funoldi, Tupei, Tordi, Keurishig, Cleti, Higmogos, Copulcy; in his duobus locis Rex L(adizlaus) dedit XX mansiones seruorum; Tuhriez, Balvanis, Fen, Bagag et Vag, in quo habetur pomerium valde bonum, II lacus, et silua determinata; capelle vero eiusdem loci sanctissimi VII sunt, molendina ipsius loci sunt VII, CXXXI mansiones ministrorum, ad omnia genera operum debite, preter vineas, et aratra; CXL familie seruorum; XXX mansiones piscatorum; LXXXVIII mansiones vinitorum; CXXXVIII cocorum, pistorum, tornatorum, artificum, aurificum, fabrorum, pastorum, lotorum, pellipariorum, et ad omnia alia genera officiorum. Item eciam confirmauimus Regia auctoritate secundum quod inspeximus in tenore priuilegij Sanctorum predecessorum nostrorum Sancti Stephani et Ladizlai felicissime memorie terram in Sala, quam

ex donacione ipsorum predicta Ecclesia possederat. Super cuius partem, que est ibidem versus Nitriam, controuersia magna tempore proaui nostri, secundi Bele Regis, inter Abbatem predicti monasterij, et jobagiones nec non populares Nitriensis castri orta fuit; super partem vero, que est extra insulam versus Posonium, similiter inter jobagiones et castrenses Posonienses in eiusdem Regis presencia contencio fuit. Sed cum veritas nubilo falsitatis fuit palliata, per judicialem censuram diligenter pertractari et emergi nequiverat, secundum ordinem judicij ventilando prememoratus Rex iuris Ecclesie Sancti Martini ipsam possessionem fuisse approbauit, et sic approbando Ecclesie restituit per fidelem Capellanum suum nomine Laurencium Canonicum de Tytely. Post longum eciam temporis processum nobis feliciter in Hungaria regnantibus, quoniam secularis vite status semper pronior est ad iniqua, et cupiditas nunquam suo nouit iure contineri, super predicta possessione similis priori contencio in nostra presencia mota fuit inter prenominatos homines iam nominatorum castrorum et Abbatem eiusdem loci, super quo nos vtriusque partis allegacionibus hinc inde diligenter auditis, et probacionibus Vros nostri temporis Abbatis in medium deductis, inspectisque priuilegijs Ecclesie Beati Martini veris et autenticis, scilicet Sancti Stephani et Ladizlai, nec non secundi Bele, predecessorum nostrorum, et in omnibus reperiendo ipsam terram integraliter pertinere Ecclesie nostre, secundum definitiuam sentenciam ordine iuris reseruato omni consilio et discrecione Principum nostrorum adiudicauimus possessionem sepius memoratam restituendam Ecclesie, conuictis aduersis partibus, salua iusticia et ordine iudiciario, et misimus fidelem nostrum Martinum Archidiaconum Budrugiensem ad peragrandam terram, et metarum distinccionibus assignandam, qui nostra auctoritate introduxit Ecclesiam in suam possessionem. Cuius terre metarum ordo talis est: Incipit a septemtrionali parte iuxta ripam fluuij nomine Holutwag, et progreditur ad australem partem; cui commetanea est terra ciuilium de villa Feneu vlta fluuium prenominatum; secunda meta iuxta arbores, que vocantur vlmi, et hac parte eidem est vicina terra ciuilium de Nitra in insula; inde vero protenditur per metas in agris vsque ad nemus, quod wlgo dicitur

Beleh, iuxta quod in collicolis habet metas magnas; inde per medium eiusdem insule tendit ad vlmum, sub qua sunt mete; inde per metas vsque ad nemus quod vocatur Selech, iuxta quod habet metas; inde extra idem nemus ad arbores vlminas pluribus metis, sub quibus sunt eciam mete; inde ad viam, que ducit ad villam Wduory, et ibi sunt mete; inde transit in fine predicti nemoris per metas ad metam magnam, que est in arundineto, et ibi sunt mete; inde iterum ad predictam viam, iuxta quam sunt mete, per quam pluribus metis protenditur vsque ad beregheg, et ibi sunt mete; inde extra illud beregheg in agris vadit pluribus metis usque ad metas, que sunt iuxta ripam praedicti fluuij Holutwag, in quarum vna est avellana; vltra quam ripam habetur fossatura versus occidentalem plagam, per quam transitur aqua ad paludem predicte Ecclesie; que fossatura habetur pro metis, et ibi incipit esse commetanea cum terra nobilium, que villa vocatur Berhen in alia insula, que est inter predictum fluuium Holutwag et Pinna, in qua vadit ad Ygari, in medio cuius habet metam; inde extra lacum Selnuch; inde transit per prenominatum fluuium Penna, vltra quem iuxta ripam habet metam; inde uersus Posonium cum eisdem nobilibus protenditur per arundinetum, et iuxta quasdam populeas arbores est meta; inde procedit aliquantum per idem arundinetum, iuxta canalem est meta; hinc in finibus eorundem agrorum vadit versus aquilonem vsque ad viam, que ducit ad Berhen, iuxta quam est meta; inde vadit per metas vsque ad duas metas, que sunt iuxta Barbaheri; inde ad lacum Gemulsinus, ibi est meta; inde transit lacum, vltra quem habet duas metas; et inde ad Ikvrtou, ultra quem habet metam; inde ad Saartou, ibi sunt quatuor mete; ibi dimissis metis de villa Beren incipit esse commetanea cum ciuilibus Posoniensibus de villa Thogsun; inde cum eisdem ciuilibus iuxta Fizedthere vadit ad lacum, qui vocatur Fized, qui lacus est communis, per quem vadit vsque ad lacum Nadostou, iuxta quem habet metas; per quem inde vadit ad viam, que ducit ad villam Kusatid, iuxta quam habet metas iuxta quandam fossam, que vocatur Aldoukut; ibi dimissis metis ville Togsun per eandem viam vertitur ad orientem, et incipit esse conmetanea cum villa Wduori jobagionum Posoniensium, scilicet Kucar et cognato-

rum sociorumque eius vsque ad arbores vlminas, sub quibus sunt mete; inde in campo per metas vadit vsque ad lacum, qui vocatur Eleutou, cuius mencio est in priuilegio Sancti Ladizlai Regis; inde ad sepulchrum paganorum, et ibi habet metas; inde per metas in arundineto vadit vsque ad lacum, qui vocatur Scele, cuius media pars est Ecclesie; inde ad Fuenes, et ibi extra nemus habet metas; inde ad Pinnam fluuium, iuxta quem habet metas; inde transiens fluuium vadit ad Pereloue, et ibi habet metas; inde iuxta nemus vsque ad Holutwag, iuxta quem habet vltimas metas.

Preterea eciam renouamus confirmantes donacionem Sancti Regis Stephani monasterio Sancti Martini, secundum quod inspeximus in serie priuilegij Regis Geyze, que in temporibus Colomani et filij sui Stephani subtracta fuerunt, sed Geyza Rex intuitu Diuine remuneracionis restituit plenarie; videlicet terciam partem vsonum, qui capiuntur Geurini in pertinentibus ad Comitatum et Regiam dignitatem. Item eciam cum nouimus antecessorum nostrorum deuocionem in misericordie operibus semper fuisse feruentem, non solum eorum elemosynas Deo collatas obseruari volumus, verum eciam proprij operis zelo feruenti ampliare, donantes intuitu seruiciorum Abbatis Vros, et maxime propter edificacionem fabrice monasterij, cui nos specialiter tenemur, confirmamus nostri priuilegij auctoritate, consilio et consensu omnium primatum Regni nostri terciam partem Danubij et piscature integraliter, que tanya dicitur, que castrensibus Zulgageurensibus et vduornicis Regis de villa Geney contigebat, cum tota tercia parte voraginis, quod wlgo euren dicitur, infra omnes terminos eiusdem ville, et precipue consensu Nicolai Comitis tunc temporis Palatini nostri, cuius tercia pars ad Palatinatum pertinebat. Vt autem donaciones antecessorum nostrorum et nostre, que in hoc priuilegio confirmate sunt, salue semper et inconcusse permaneant, presentem concedentes paginam secretioris sigilli nostri, videlicet auree bulle caractere fecimus in perpetuum roborari. Datum per manus Cleti aule nostre Cancellarij et Agriensis Prepositi anno verbi incarnati M° CC° XIII°.

(Eredetie a pannonhalmi főapátságnak levéltárában. Ezen okmány sok tekintetben megegyez II. Endre királynak ugyanazon tárgyú egy másik 1213-ki okmányával, l. Árpádkori Uj Okmánytár első folyam I. k. 129. l.)

221.

*III. Incze pápának itélete a vegliai püspök és musciovári papság közti ügyben. 1213.*

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri ... Veglensi Episcopo salutem etc. Cum olim causam, que inter te ex parte una, et clericos castri Musculi Veglensis Diocesis ex altera vertebatur super eo, quod asserebas dictos clericos te, quociens ad ipsos accedis, extra portam castri debere cum processione recipere, ac tam tuis, quam sociorum equis annonam ministrare in domo, et ipsos in pascuis custodire, emendaturos, si eorum aliquem quoquo modo perdi contingeret, et tibi ac tuis, si ultra unum diem, in quo te debent integre procurare, moram ibidem duxeris faciendam, usque ad diem quartum panem et vinum procurationis nomine prestituros; asserens nichilominus eosdem tibi sicut laicos potestatibus secularibus ad banna teneri, et te a Spalato usque Venetias, cum illuc ire volueris, propriis debere sumptibus navigio deportare, ... Abbati de Melta, et ... Plebano Sancte Marie Maioris Jadertine, et ... Archidiacono Veglensi sub certa forma duxerimus committendam: iidem, cognitis cause meritis, dictos clericos ad predicta omnia exolvenda tibi sententialiter condempnarunt; quorum sententia per venerabilem fratrem nostrum ... Episcopum, et dilectum filium ... Archidiaconum Polenses (igy) auctoritate nostra postmodum extitit approbata. Verum ipsis clericis ad Sedem Apostolicam provocantibus, et partium procuratoribus demum propter hoc in nostra presentia constitutis, nos auditis, que fuerunt proposita per eosdem, venerabilibus fratribus nostris ... Traguriensi et ... Nonensi Episcopis, et dilecto filio ... Abbati Sancti Damiani Jadertine Diocesis dedisse recolimus in mandatis, ut inquirentes super totius cause processu in litteris tunc directis ad ipsos plenius comprehenso, diligentius veritatem, causam ipsam ad presentiam nostram remitterent sufficienter instructam, prefigentes partibus terminum competentem, quo se no-

stro conspectui presentarent sententiam recepture. Cum igitur procuratores partium nuper ad nostram presentiam accessissent, processum judicum eorundem ab eisdem procuratoribus nobis exhibitum per dilectum filium nostrum P. tituli Sancte Cecilie Presbiterum Cardinalem examinari fecimus diligenter, et eodem per relationem Cardinalis ipsius plenius intellecto, sententiam a prefato Abbate de Melta et eius conjudicibus pro te latam de fratrum nostrorum consilio duximus confirmandam. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere etc. Si quis autem etc. Datum Laterani XIIII. kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno sextodecimo.

(Theiner id. m. I. köt. 46. l.)

---

## 222.

*II. Endre király adományа Miska comes számára. 1214.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum Regie Serenitatis magnificencia iuxta suorum merita uberiori debeat diffluere gracia, interest et salutis, in bene meritorum laudibus manu plena et aperta Regali munificencia assurgere, qui nec sibi nec suis parcere querunt, sed cum locus affuerit, pro deuota fidelitate sui sanguinis effusionem non formidant. Hac itaque consideracione nos faboraliter (így) ducti, ob eximie fidelitatis seruicium, quod nobis Comes Mysca pater Magistri Salomonis exhibuit, qui post miserandam cedem dilecte consortis nostre per inpios inpie factam, filium nostrum Bela in nostra desolacione de latere nostro assumpsit, quem tenerrime educauit, et cum uoluimus, mirum in modum mire fidelitatis gloriose educatum, qui quamuis poterat, tamen non excessit, ad sinum nostre paternitatis deportauit; in recompensacionem

tanti hac (így) talis seruicij terram quandam nomine Edelych de Castro Zaladiensi exemtam sibi suisque heredibus iure perpetuo possidendam contulimus; quam per fidelem nostrum Comitem Henricum de genere Zoloue nullo reclamante circummetari iussimus, et dictum Mýscam introduci. Huius igitur terre prima meta incipit in capite fontis Warizka, et per uallem nemorosam et fagosam perueniunt mete ad domum Domase; deinde ad magnam uiam, que uenit de uia ad conterminium Moghorod; illinc itur per metas terreas et arbores signatas usque ad metas Marcus, ibique intrat in magnam uiam, iuxta quam per metas terreas et arbores signatas usque ad conterminium Comitis Ochuz, in quo uenitur per siluam ad montem, qui uulgo dicitur *berczy*, in quo descendit per metas terreas ad aquam Ztumpach; deinde ascendit superius iuxta domum Dionisij ad magnam uiam, in qua itur diucius in arboribus signatis et metis terreis, reuertitur ad priorem locum, uidelicet ad caput fontis Warizka, ubi in orientali plaga commetatur Sehturiensibus a sinistris. Vt igitur nostre donacionis et perpetue confirmacionis series duret inposterum inconcussa, presentem paginam in cautelam manentem sigilli nostri munimine fecimus insigniri. Datum per manus Thome aule Regie Cancellarij et Albensis Prepositi, anno Dominice Incarnacionis M° CC° XIII.° Venerabili Johanne Strigoniensi, Reuerendo Bertoldo Colocensi Archiepiscopis existentibus; Calano Quinque-Ecclesiensem, Catapano Agriensem, Desiderio Chenadiensem, Symone Waradiensem, Gothardo Zagrabiensem, Willermo Vltrasiluanam, Petro Geuriensem, Roberto Bezprimiensem, Jacobo Waciensem Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Nicolao Palatino et Budrugiensi Comite, Ochuz Bano, Jula Voiauoda et Zounukiensi Comite existentibus, Salomone Bachiensi et Magistro Tauarnicorum, Mica Bychoriensi, Smaragdo Posoniensi, Johanne Supruniensi, Pothone Musuniensi, Misca Wosuariensi, Martino Chenadiensi, et Curiali Comite, Alexandro de Nouo Castro, Nicolao Albensem Comitatus tenentibus; Regni nostri anno decimo.

(Eredetie bőrhártyán, melytől a pecsét vörös-sárga selyemzsinóron függ, főmélt. herczeg Batthyáni család levéltárában. Ezen okmány részét közzé tette Fejér Cod. Dipl. VII. k. 1. r. 191. l.)

223.

*II. Endre király Vasmegye főispánjának meghagyja, hogy a sz. gothardi monostor jogait fenntartsa. 1214.*

A. Dei gracia Hungarie Rex fidelibus suis Comiti de Ferreo Castro, et eius Curiali Comiti cum omnibus, ad quos littere presentes peruenerint salutem et graciam in perpetuum. Quociens quid a Regibus priuilegiatur, perhenni stabilitate firmatur. Vnde cum uniuersa priuilegia Regali auctoritate confirmata inuiolabilem debeant obtinere firmitatem, firmius tamen obseruari debent priuilegia, que Christi Ecclesijs nostra uel antecessorum nostrorum benignitate noscuntur indulta. Hinc est, quod ualde nos mouet, sicut ex relacione fratrum nostrorum de Sancto Gothardo comperimus, quod quidam nostri ministeriales et operarij occasione litterarum, quas a nobis impetrant, priuilegia nostra uel antecessorum nostrorum contempnendo presumunt annulare. Vnde uobis Comiti et Curiali Comiti Ferrei Castri specialiter, et omnibus ad quos littere presentes peruenerint, firmiter ac districte precipimus, ne hominem uel litteras quaslibet a nobis missas contra priuilegia monasterij Sancti Gothardi recipiatis, ut per hoc iura et libertates eiusdem monasterij inminuantur; sicut enim idem monasterium et eius populum a iurisdiccione per priuilegium omnimodis (igy) exemimus, ne aliquod ius Comes Castri in eodem cenobio uel eius populo haberet; sic et a monetarijs nostris et liberorum denariorum ac ponderum collectoribus per priuilegium liberauimus, ne in terram prefati monasterij ingrediantur, nec descendant, nec populum numerent, nisi locum eundem nostre peccunie fidei eorum credite defraudatorem accusare uoluerint, et in nostra presencia conuincere accusatum; quod si in probacione defecerint, idem iudicium subibunt, in quo sepedictum monasterium condempnauerint. Denique quia super fidem Abbatis et eiusdem loci Conuentus reliquimus, quod peccuniam nostram de populo suo secundum suum priuilegium colligat et nobis deferat, aut cui iusserimus

persoluat; penitus nolumus, vt hominem nostrum cum operarijs nostris in populum predicti monasterij ire aut aliquod ius sibi uel uobis in eis exigere permittatis. Quodsi deinceps ad nos querimonia de contemptu et uiolacione nostri priuilegij per Abbatem et fratres nostros delata fuerit et probata, quisquis ille presumptuosus temerator extiterit, Regiam indignacionem grauissime se nouerit incurrisse, et omnium rerum proscripcione, et capitis sui diminucione plectendum. Datum per manus Magistri Cene in Zowolun anno gracie M° CC° quartodecimo.

(Eredetie börhártyán, melyen a vörös-sárga-violaszinü selyemzsinórból függött pecsét már lemállott, a fömélt. herczeg Batthyáni család levéltárában.)

---

## 224.

*II. Endre király megerősíti azon barátságos eggezkedést, melylyel Ananias comesnek fiai Tubullal és rokonaival egyenetlenségeiket elintézik. 1214.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Iste sunt littere testimoniales composicionis super causa, que inter filios Ananie Comitis, scilicet Thomam et Ywancam fratrem eius mota fuit ex una parte, et Tubul, Petrum fratrem eius, et alios multos consanguineos eorundem Tubul et Petri ex altera, super destruccione predij predictorum Thome et Ywanca nomine Hongun, et bonorum ablacione, que in eodem predio erant, super interfeccione eciam Curialis Comitis eorum, qui in eodem predio fuit interfectus, nec non iniusta et uiolenta detencione terre sue et alijs iniurijs eisdem indebite illatis. Quod cum iam dicti Thomas et Ywanca essent in minori etate constituti, nec per se possent suam exequi iniuriam, Petrus et Conradus filij Cazmer Comitis eo, quod magis supradictis Thome et Ywanca attinebant, quia filij patruj sui erant, no-

luntariam suscipientes tutelam sepedictorum Thome et Ywanca, et tanquam propriam iniuriam reputantes, supradictos Tubul et Petrum et alios aduersarios suos coram domino Rege conuenerunt, Rex vero causam delegauit Magistro Salomoni, et Letro Comiti fratri Marcelli cognoscendam. Judices autem dato pristaldo nomine Paulo de Zundia partes ad suam presenciam citarunt. Lite vero coram eisdem judicibus contestata, et ad peticionem partis impetite, eo quod supradicti judices eisdem suspecti uidebantur, ipse dominus Rex prioribus duobus judicibus alios duos adjunxit, scilicet Kalanum Quinque-Ecclesiensem et Robertum Wesprimiensem Episcopos, qui simul cum duobus prioribus in cause cognicione procedentes, ad peticionem actoris estimarunt dampnum uniuersum eisdem illatum pro trecentis et quinquaginta marchis. Que cum coram judicibus sepedictis causa diucius esset uentillata; tandem post multa hinc inde proposita, rei meritis cause sue diffidentes, secundum quod consciencia eorundem dictabat, rogauerunt dictum Regem et Judices, ut remitterent partes a sua persona ad propriam prouinciam, cupientes causam magis amicabili uia sopiri, quam iudiciali sentencia decidi. Qui ad prouinciam suam redientes, boni uiri eiusdem prouincie taliter inter partes composuerunt, ut propter bonum pacis rei persoluerent actoribus tam pro dampnis illatis, quam interfeccione hominis sui, nec non et aliis iniuriis sexaginta et duas marchas, terram uero in litigio positam relinquerent iisdem actoribus sine omni lite in pace in perpetuum possidendam, secundum quod Petrus Comes patruus eorum olim possederat; promiserunt, quod nec per se nec per suos aliquo unquam tempore de terra supradicta mouerent questionem, nec eciam essent consilio uel auxilio hijs, qui de multociens nominata terra iam dictis Thome et Ywanca vel eorum heredibus questionem essent moturi; promiserunt eciam, quod si aliquo unquam tempore sepe dicta terra ab ipsis contingeret euinci, ut a possessione caderent terre memorate, id rei predictis actoribus inrequisitis vel inuitis non deberent emere; et ista omnia a parte rei sacramento corporaliter prestito, quod omnia, ut supradictum est, ab ipsis conservarentur intemerata. Hec composicio facta est coram predicto P. de Zundia pristaldo Magistri Salomonis, et coram multis aliis prouincie

sue yobagionibus. Ego vero Rex A. Hungarie huic composicioni consensum adhibens, ut predicta composicio firma et rata permaneat, sigilli mei impressione (igy) feci roborari. Actum anno ab Incarnacione Domini M° CC° quartodecimo.

Eredetie bőrhártyán a királynak zöld selyemzsinórról függő pecséte alatt, főmélt. herczeg Batthyáni körmendi levéltárában.)

---

225.

*A győri káptalan bizonyságlevele, hogy Potho comesnek neje a mosonmegyei várjobbágyoktól bizonyos földet vett. 1214.*

A B C D E F G H I K

M° CC° X° IIII° factum est ita, quod cum uxor Pothonis Comitis a ioubagionibus Musuniensis Castri, videlicet a filijs Ysov, quorum nomina Petrus, Iseph, Bece, in villa Nulos XIIII loca curiarum, quod uulgo lechnu uocatur, cum omnibus utilitatibus ibi ad ea pertinentibus pro XL marcis emisset, et insuper a filijs Sullu, quorum nomina Stephan, Vstuch, et a filio Wasard, cui nomen Sumurca XII lechnu pro XXXV marcis emisset, omnem illam pecuniam eis datam per Curialem Comitem suum Nicolaum Geurinum misit, et in presencia Kiliani Prepositi et Canonicorum, uidelicet Petri Archidiaconi, Petri Custodis, Feliciani Decani, Elie Decani, Jacobi Archidiaconi, Nicolai, Briccij, et aliorum eis totaliter persoluit. Vt igitur istud forum inter eos factum firmum et inreuocabile posssit consistere, utriusque parcium consensu sub testimonio eorundem in scriptum est redactum, et sigilli Capituli Geuriensis Ecclesie impressione confirmatum.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a hártyazsinegen függött pecsét már lemállott, a mélt. báró Révay család levéltárában.)

---

226.

*Berthold kalocsai érseknek itélete Dunne nevü birtok felett a pannonhalmi apátság számára. 1214—1218.*

B(ertholdus) Dei gracia Colocensis Archiepiscopus vniuersis tam presentibus, quam futuris, ad quos littere presentes peruenerint, salutem et benediccionem. Nolentes, vt ea, que sub nostre sollicitudinis officio finem debitum persenserunt, cum quadam calumpniosa tergiuersacione suscitentur imposterum, vniuersitati vestrum notum facimus; quod cum de consciencia domini Regis et consensu, Leustachius predium quoddam suum cum hominibus, Dunne vocatum, pietatis intuitu Monasterio Sancti Martini in Monte (Sacro Pannonie), jure perpetuo possidendum contulisset, frater ipsius Ethey nomine suorum nobis eo, quod prefati Monasterij judex essemus ac defensor, proposuit, quod nec tenuit, nec tenere debuit in predicto predio facta donacio. Sed dum id probare nitebatur, in causa succubuit, et in judicio remansit. Vnde prefatum predium cum suis pertinencijs per pristaldum nostrum Both Bachiensem Canonicum circuiri, metari ac memerato Monasterio Sancti Martini fecimus assignari. Postmodum vero quidam cognati eiusdem, Knesius scilicet et Jewr metas illas auctoritate propria destruxerunt. Super quo cum ab Abbate supradicto coram nobis conuenirentur, asserebant prefatam donacionem non tenere, sed ad se terram prefatam debere de jure pertinere. Verum quoniam et ipsi, sicut et supradictus Ethey a causa illa ceciderunt, nos dicte terre metas per prenominatum pristaldum nostrum releuantes, eam iterum Monasterio Sancti Martini per sentenciam definitiuam assignauimus, ipsique Knesius et Jwer nobis in judicio remanserunt. Nunc autem, quoniam rebus gestis nouercari consueuit obliuio, considerantes eciam, quod habundans nocere non nouit astucia, ad maioris cautele cumulum, iam dicte cause cogni-

cionem et processum in presenti pagina poni ac sigilli nostri munimine fecimus roborari.

**(Eredetie bőrhártyán, igen megrongált állapotban, melyről a pecsét már elveszett, a pannonhalmi főapátság levéltárában. Néhány hiányt egy régi másolatból pótoltam.)**

## 227.

*II. Endre királynak levele III. Incze pápához Galiczia ügyeiről. 1215.*

Venerabili in Christo patri I. Dei gracia Sacrosancte Romane Ecclesie Summo Pontifici, A. eadem gratia Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Galicie, Ladomerieque Rex, salutem et debitam ac devotam in omnibus reverentiam, Significamus Sanctitati Vestre referentes gratiarum actiones, quod postulatio nostra super coronando filio nostro in Regem Galicie ad mandatum Apostolicum optatum consecuta est effectum, licet novissime populus Galicie fidelitatis sacramento deposito a Rege suo non solum recesserit, verum etiam collecto circum adjacentium Ruthenorum exercitu, castrum Galicie, in quo filius noster cum paucis commorabatur, obsederit. Ob quam rem ad partes illas adeo repente et festinanter compulsi sumus accedere, ut non solum honorandi, sicut decet Paternitatem vestram, propositum ad tempus arctaremur obmittere, verum nec exercitum nostrum nobis fas esset expectare. Unde quia non expediebat et maxime propter discrimen belli cursorem vestrum in illum tumultum introduci, ipsum ad vos remisimus, assumentes nobis, si Deus misericordiam nobiscum fecerit, onus transmittendi ad Concilium Episcopos Ruthenorum. Ad presens vero rogamus Paternitatem vestram, ut cursorem cum litteris vestris ad cognatum nostrum L. Ducem Polonie diriger dignemini, commendantes cognationem inter nos et ipsum mediante filii nostri et filie

sue matrimonio contractam, invitantes enim eumdem, ut una nobiscum ad defensionem Galicie contra impugnatores ipsius sit sollicitus, maxime cum iidem Galicienses, sicut Regi suo suo super fidelitate, ita etiam super obediendo Romane Ecclesie sacramento teneantur adstricti. Supplicamus insuper Sanctitati Vestre quatinus coronam auream Regie dignitati congruentem filio nostro conferre et per latorem presentium fidelem nostrum in proximo transmittere dignemini, ut sicut unctionem Regalem a Sede Apostolica, ita et coronam a liberalitate vestra se recepisse gaudeat, ac per hoc magis favorabilem se suis efficiat et convicinis Regni sui perpetuam stabilitatem pretendat. Latori autem presentium in ceteris Sanctitas Vestra sicut et nobis fidem plenam adhibeat.

(Huillard-Bréholles, Examen des chartes de l' E'glise Romaine contenues dans les rouleaux dits rouleaux de Cluny, Paris 1865. 84. l.)

---

## 228.

*III. Incze pápa átírja szent István királynak 1001-ki privilegiumát, melylyel a pannonhalmi apátságot alapította. 1215.*

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conventui Sancti Martini de Pannonia salutem et Apostolicam benedictionem. Cum inter vos et venerabilem fratrem nostrum ... Vesprimiensem Episcopum super decimis Comitatus Sumugiensis et rebus aliis longa coram nobis controuenrsia uerteretur, uos ad iuris uestri defensionem priuilegium Sancti Regis Stephani produxistis, quod idem Episcopus multis modis nisus est inprobare; sed uobis e contrario diuersis rationibus resistentibus, ipse tandem in sua intentione defecit. Ne igitur ipsi priuilegio ulterius possit opponi uicium falsitatis, illud, quod contradicto (igy) judicio comperimus esse verum, de uerbo ad uerbum presenti pagine iussimus annotari. Cuius tenor est talis:

**In nomine Domini Dei Summi stb. (következik szóról szóra szent István királynak 1001-ki priviledíuma, melylyel a pannonhalmi apátságot alapította, mint Fejérnél Cod. Dipl. I. köt. 280. sk. ll.).**

**Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre annotationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. Datum Ferentini V. kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno octauo decimo.**

**(IV. Béla király átiratából, mely a pannohalmi főapátság levéltárában őriztetik Capsa 33. M. alatt.)**

---

## 229.

*III. Incze pápa több magyarországi monostort az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1215.*

Abbati et Conventui Sancti Demetrii scribitur, et recipiuntur sub protectione Beati Petri, et quod non teneantur solvere decimas de terris, quas propriis manibus excolunt.

Eodem modo Abbati et Conventui Monasterii Sancti Demetrii super Sabam.

Eodem modo Abbati et Conventui Monasterii Sancti Demetrii Grecorum de Ungaria.

**(Rubricae sive argumenta litterarum Innocentii PP. III. quae deperierunt. Theinernél, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 65. l.)**

---

## 229.

*Birói itélet Cattaróban az egyházi rend törvénykezési szabadságának tárgyában. 1215.*

In anno Dominicae Incarnationis MCCXV. mense Augusti. Evenit tunc, ut pro quodam debito fuissent datae aptagiae super presbyterum Michaelem Comiti Tupze; et postquam hoc factum nunciatum fuisset Archidiacono Sergio, qui tunc primatum Ecclesiae tenebat, venit in curia coram judicibus, qui ipso tempore erant, videlicet Drago Potis Basilii, cum Petro Potis Tryphonis, atque Simeone Junii; et coram istorum judicio convicerunt Comitem Tupzam. Et judicatum (est), ut Comes non auderet recipere aptagias super nullum clericum, nisi Episcpus, vel si ibi Episcopus in civitate non fuerit, hanc potestatem Archidiaconus habeat, tollendi aptagias super quemlibet clericum. Scripsit hoc Junius Communis Notarius.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 436. l.)

---

## 230.

*III. Incze pápának intézkedése a pannonhalmi apátság tizedeinek tárgyában. 1216.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri ... Episcopo Jauriensi, et dilectis filiis ... Archidiacono ... Nitriensi, et ... Preposito Albensi Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Dilectis filiis ... Abbati Sancti Martini de Pannonia et B. Procuratori Jerosolimitano Hospitalariorum in Ungaria, in nostri presentia constitutis dilectum filium nostrum L. tituli Sancte Crucis Presby-

terum Cardinalem dedimus iudicem. Coram quo proposuit dictus Abbas, quod quedam decime de quibusdam uillis et possessionibus, quas habent Hospitalares predicti in Simigio, ad ius Monasterij sui debeant pertinere; sicut super hijs se dixit habere donationes Regum cum confirmationibus Pontificum Romanorum; prefati uero Hospitalarij quasdam earum temere inuadentes, ex ijs fructus etiam indebite perciperent in dicti sui Monasterij lesionem: vnde humiliter postulabat, ut decimas ipsas cum fructibus earum perceptis sibi restitui faceremus. Procurator uero dictorum Hospitalariorum ex aduerso respondens, perceptionibus ipsis tanquam annosis esse per desuetudinem derogatum, utpote quibus dictum Monasterium minime usum fuit; Hospitalarios autem asseruit decimas ipsas per annos quadraginta et amplius pacifice possedisse, quocirca esse prescriptionem interuentam; quam se temporibus aliis obtulit probaturum, ac nihilominus reprobaturum testes a Monasterij parte productos, per quos probatum dicebat, Monasterium ipsum uiginti annis consequenter in dominio ipsarum decimarum prescriptarum extitisse, imo super decimis dictis priuilegio fuisse usum, et Hospitalarios ipsos predictum Abbatem tempore Regni Emerici a quibusdam uillis de receptis sigillorum pecuniis quietasse; ac eosdem Hospitalarios a septem tantum annorum spatiis integras decimas recepisse, ante uero solum a quibusdam, et non ab omnibus uillis eorundem; et hoc etiam uiolenter, et nonnisi triginta trium annorum spatium assignasse, ex quo dicti Hospitalarij decimas ipsas pro se receperint, sed quod petitum ex parte Monasterij annotati friuolum existeret. Super deductione priuilegiorum et decimarum prescriptarum asserit pars aduersa posse habere iustum locum, si uerum esset, quod de quadragenaria possessione proponit ad prescriptionem: secus si nequiuerit pro se — — — dictum Monasterium habuerit, et decimam illam possederit bona fide. Cum igitur constet decimas ipsas ab antiquo fuisse concessas Monasterio antedicto, atque sibi per Reges et plures Romanos Pontifices confirmatas, de Prelatorum et utriusque partis consensu per Apostolica scripta uobis mandamus, quatinus ipsi Hospitalarii sepedicti prefatos testes infra spatium duorum mensium post exhibitionem presentium coram uobis de prescriptione sistant, et comprobent, et ueritati testimonium

perhibere per censuram ecclesiasticam compellatis, sublato appellationis effugio; et quicquid per prenotatos testes rescineritis, nobis perscribendum imperantes, nullis litteris obstantibus preter assensum presentium a Sede Apostolica impetratis. Quodsi non omnes huius executioni poteritis interesse, tu frater Episcope cum uno altero ea nichilominus exequaris. Datum Viterbii XII. kalendas Maij, Pontificatus nostri anno nonodecimo.

(Eredetie börhártyán a pannonhalmi főapátságnak levéltárában.)

232.

*Ekbert bambergi püspök azon aranymárkán, melyet testvére, Gertrud magyar királyné küldött, boldog asszony apácza monostrának, a bambergi hegyen jószágot vesz és ad. 1216.*

Ekebertus Dei gracia Babinbergensis Episcopus notum esse uolumus et — — — qualiter pie et semper felicis memorie soror nostra Gerdrudis Regina Vngarie, ad agendam et habendam perpetualiter sui memoriam sex marcas auri ad comparandum predium — — — sororibus in Sancta professione in Monte Beate Marie Babinbergensi Domino — — — — famulantibus transmisit. Unde — — — — bona Lintenhart dicta — — — — — prefate Ecclesie contulimus — — — — Anno Dominice Incarnationis M° CC° XVI° Indiccione IIII.

(Eredetie börhártyán függő pecséttel, Münchenben a bajor királyi országos levéltárban. Petrovics Frigyes jegyzete.)

## 233.

*II. Endre király szerződése Ziani Péter velenczei dogevel, midőn a sz. földre készült, s Velenczétől hajókat bérelt. 1217.*

Cum inspirata coelitus pectora Christiana niterentur Dei Omnipotentis cultores ad liberationom terrae Sanctae, quam Passio Christi primitiauit, ubi Deus Rex noster ante secula operatus est salutem in medio terrae, quam peccatis exigentibus possidebat natio Christiani nominis emulans, et pro Jadertina terra lis et controuersia inter Reges Hungariae hactenus et Duces Venetorum fuerit diucius agitata, viri prouidi et circumspecti P(ontius de Cruce) Prior Domus Hospitalis totius Hungariae, et Alexander Praepositus Transiluanae Ecclesiae Legati Domini A(ndreae) Dei gratia Illustris Regis Hungariae accesserunt ad praesentiam domini Petri Ziani Dei gratia Inclyti Venetiarum Ducis, et ei literas eiusdem domini Regis aureo ipsius sigillo impressas obtulerunt, quarum tenor erat.

A. Dei gratia Hungariae Rex, amico suo quam plurimum diligendo Petro Illustri Venetiarum Duci salutem et suae amicitiae incrementum. Fideles et dilectos nostros P. Priorem Domus Hospitalis totius Hungariae, et Alexandrum Praepositum Transilvanae Ecclesiae pro negocijs nostris ad vestram transmittimus amicitiam, uobis notificantes, et firmiter promittentes, quod quicquid cum eis tractaueritis seu disposueritis ratum habebimus, et inconcussum obseruabimus, tanquam ea, quae nobis praesentibus fuissent tractata et ordinata, quoniam eorum discretioni et fidei negocia nostra commisimus gerendaet promouenda.

Praefati quoque Legati, cum tenor dictarum litterarum fuisset expositus, tale pactum cum nominato domino Duce Venetiarum composuerunt, uidelicet super controuersia, quae habebatur inter dominum Regem praedictum et praefatum dominum Ducem et praedecessores eorum de ciuitate Jadra et pertinencijs eius: dominus Rex praefatus debet dare priuile-

gium securitatis et finis bulla aurea insignitum ipsi domino Duci et Communitati Venetiarum et suis successoribus, per quod eis finem perpetuum faciet inde et de caetero, neque per se neque per successores suos aliquam facere, uel fieri debeat querimonia super dicta Ciuitate Jadrae et eius pertinencijs; et super his eidem domino Duci et eius successoribus ac caeteris Venetis nulla molestia inferri debeat uel grauamen in perpetuum. Renunciare insuper debet memoratus dominus Rex pro se ac suis successoribus et gente sua canonico uel legali, et utroque jure personali et reali, quo se posset uel successores suos tueri, uel contra praedictam renunciationem venire, et totum dicto domino Duci et eius successoribus populoque Venetiarum integrum obseruetur perpetuo et illibatum ita etiam, quod nullo modo suprascriptus dominus Rex et successores eius ac populus Venetiarum super Ciuitate Jadrae, et omnibus ipsius pertinentijs, a praefato domino Rege et successoribus eius, uel aliquo pro eis homine molestabuntur. Et ad maiorem cautelam obtinebit nominatus dominus Rex, ut memoratum priuilegium auctoritate Apostolica roboretur. Praeterea legati praedicti haec omnia taliter affirmauerunt. Suprascriptus Praepositus iurauit ad Euangelia Sancta Dei, quod suprascriptus dominus Rex cuncta que dicta sunt, sibi commisit facienda, promittenda et disponenda, que in nullo postea reuocauit, et in anima dicti domini Regis iurauit, eodem modo, quod dictus dominus Rex haec omnia inconcusse obseruabit absque dolo in perpetuum. Ad haec dictus P. Prior legatus in habitu Religionis suae ista omnia confirmauit. Praeterea memoratus dominus Dux et antedicti legati taliter pacti sunt et stabilierunt vicissim, quod homines antedicti domini Regis Hungariae sint salui et securi in Venetijs et eundo ac redeundo, tam in personis quam in rebus, saluo eo, quod octuagesimum in Venetijs de bonis suis persoluere debent, excepto quod de auro et gemmis, ceterisque lapidibus pretiosis, et pannis sericis atque seta, siue de speciminibus nihil dare debebunt. Et e conuerso Veneti omnes salui et securi sint in Hungaria et pertinentijs eiusdem domini Regis omnibus, saluo eo, quod octuogesimum de bonis suis tantum in ingressu Regni Hungariae persoluere tenebuntur; praeterquam de auro et gemmis, caeterisque pretiosis lapidibus et pannis sericis, seta

et speciminibus, de quibus nihil persoluere tenebuntur. Peti-erunt insuper nominati legati pro dicto domino Rege, ut eidem domino Regi Vngariae concederentur decem naues ad transfre-tandum; quod dictus dominus Dux Venetiarum clementer annu-it, ea uidelicet ratione, quod navis que erit milliariorum quin-gentorum, debet habere quinquaginta marinarios, caeterae au-tem naues marinarios habebunt competenter plures uel paucio-res secundum rationem magnitudinis uel paruitatis ipsarum; et ipse dominus Rex persoluere eidem domino Duci pro naui quin-gentarum milliarium quingentas quinquaginta marchas argenti talis, qualis est moneta Venetiarum grossa ad pondus Venetia-rum, et extimabitur ipsum argentum per quatuor homines iura-mento astrictos, duos pro una parte et duos pro altera. Et si maio-res fuerint naues, secundum dictam rationem plus inde habebit dictus dominus Dux; si minores fuerint, eodem modo minus reci-piet. Verumtamen nulla dictarum nauium erit minor milliario-rum trecentorum, et ad extimandas dictarum nauium quantitates nuncij nominati domini Regis eligere debent tres Regales ho-mines peritos in facto nauium, qui debent iuramento astricti dicere, cuius quantitatis fuerint ipsae naues; et quicquid dicent inde, firmiter utrinque obseruabitur. Argentum namque praefa-tum taliter appagabitur; quarta pars dabitur domino Duci de-hinc usque Pentecostem in Riuoalto; alia quarta pars dabitur ei per totum mensem Madij (igy) primo uenturum; caetera medictus dicti argenti soluetur eidem domino Duci octo diebus antequam ipsae naues egrediantur portum Riuoalti. Naues autem ipsae debent esse paratae ita, quod possint esse in procinctu iti-neris in festo Beati Jacobi, quod primo occurrerit uel ante, et ibunt ad Spalatum recepturae dictum dominum Regem et suos, cum rebus suis et equis ad portandum eum ultra mare, quo caeterum nauigium de praesenti passagio applicabit. † Jurabit namque suprascriptus dominus Rex, quod saluos et securos ha-bebit Venetos, et naues ipsas cum rebus suis usque ad locum praedictae applicationis, et eodem modo Veneti, qui cum eo ibunt, iurabunt, quod Regem et suos, qui cum eo ibunt, saluos et securos habebunt. Marinarius vero quilibet portabit secum in naui tantum quatuor staria inter panem et farinam, et unam buticellam vini continentem duos bigontios, et alia victualia, et arma et drapos ad sufficientiam, et insuper medium millia-

rium. Haec omnia quae suprascripta sunt tam de priuilegijs, quam de alijs suprascriptis pro parte ipsius domini Regis seruanda iuramento firmabuntur eiusdem domini Regis.

Hic cadit Locus Signi Notarij.

(Horvát Mihály közleménye. Ezen okmány kivonatát közölte Fejér Cod. Dipl. VII. köt. 4. r. 72. l.)

---

## 234.

*II. Endre király biztosító levele a vasvári egyház jogainak és birtokának fenntartása tárgyában. 1217.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Vnitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Licet inter cetera virtutum opera largiendi beneficium a plerisque semper comprobetur; ibi tamen largientis memoria precipue commendatur, cum Deo datum, quod est sanctum, a deuote dispensacionis cultoribus propagacione bonorum operum in Dei laudem ac seruicium de die in diem dilatatur. Hac igitur consideracione salubriter inducti presentibus et posteris notum facimus, quod cum in procinctu itineris essemus in transmarinas partes proficiscentes, dilectus ac fidelis noster Petrus Geuryensis Episcopus, qui nobis a primeuis iuuentutis sue temporibus, et deinceps in legationibus nostris extra Regnum proprijs sumptibus et expensis quampluries deferendis, et maxime tunc, dum Constantinopolim ad transducendam carissimam coniugem nostram Reginam Yolen transmisissemus, idem P. Episcopus dilectus et fidelis noster inter ceteros nobiles et primates Regni nostri fideliter et excellenter summopere summaque diligentia seruiuisset; ad nostram accedens presenciam diligenter postulauit, quia nobiscum erat ipse transfretaturus, vt aliquem de primatibus Regni nostri daremus, qui omnes populos et hospites Ecclesie Sancti Michaelis de Castro Ferreo auctoritate nostra protegeret, defenderet ac manuteneret. Peciit in-

super, vt omnia predia Ecclesie eiusdem, et omnes vineas, piscinas, et molendina, et siluas, ceterasque possessiones vltra et citra siluam Rabam eidem Ecclesie pertinencia nominatim, et loca vinearum et molendinorum, piscinarum et siluarum priuilegio nostro notari faceremus. Nos vero peticionibus ipsius pio volentes occurrere assensu omnia predia Ecclesie cum omnibus supranominatis possessionibus singillatim priuilegio nostro expressimus; et ad populorum hospitumque Ecclesie tuicionem fidelem nostrum Poch Palatinum, tunc temporis vero Comitem Mosoniensem, nostra dedimus auctoritate. Sunt autem hec nomina prediorum: Predium Mylyk nomine cum domo molendinaria, in qua due rote molant, cuius predij terra est metata ex parte vna versus villam castrensium Thana nomine, et ex parte altera versus villam castrensium Mylyk nomine, et protenditur vsque ad metam terre Vyndov et fratrum suorum. Predium Kynih nomine cum domo molendinaria super aquam Saard, et silua, cuius mete procedunt super viam, tenendo metas cum Comite Baas procedendo usque ad Gungys. Predium Musov nomine cum vna domo molendinaria duas rotas continente super Gungys, et vna piscina distincta certis metis versus villam wduornicorum Wcep nomine. Predium Megehid nomine cum duobus locis molendinorum, cuius predij prima meta incipit a Gungys et vadit ad arborem *zcil*, et inde ad villam cuiusdam Famia nomine iuxta aquam Sard nomine, et inde ad eandem aquam. Vnde incipit predium Zyluag nomine, cuius terra distincta et separata est rectis metis de terra populorum de Szcilnag. Et ista predia iacent vltra siluam Raba nomine; citra vero eandem siluam sunt: Primo terra circa monasterium Beati Michaelis, vbi nunc hospites eiusdem monasterij superhabitant, cum eadem libertate in omnibus, qua et burgenses eiusdem castri; cuius terre incipit vna meta de arbore *zcyl* super materiam (?) magnam, et vadit per viam publicam, et continuatur (igy) metis terre Vzkov, quam terram considerata paupertate eiusdem monasterij antecessor noster pie recordacionis Bela Rex contulerat Ecclesie. Habet insuper duo loca molendinorum super aquam Raba, et piscinam vnam cum duabus vineis in exitu porte ciuitatis, iuxta viam qua pergitur ad Sanctum Gothardum. Predium Lapsa nomine vndique certis metis clausum. Predium

Pachun nomine cum vna vinea, et prato vbi nunc fenum falcatur. In villa Saracad sex vineas. In villa Chech vnam vineam. In villa Durug vnam viam. In villa Turpucz vnam vineam. In villa Gynuk terram ad vnum aratrum. Habet insuper predium Ztemene nomine vndique metatum. Predium Gely nomine cum vna vinea, et vno molendino super aquam Hrebyna nomine, et alio molendino super aquam Poponas, vndique certis metis disdincta, ex parte vna versus Belkus, et ex parte altera versus Jacobum et fratres eiusdem. Videns autem fidelis noster Hercules Prepositus eiusdem castri, qui presens aderat, dum hec a nobis dilectus et fidelis noster Petrus Geuriensis Episcopus peteret, quod donacio ipsius inter ceteras possessiones Ecclesie non intitularetur, misericordia ductus, in presencia omnium de progenie sua contulit Ecclesie, in qua Prepositali fungebatur dignitate, predium Ygmeleech (Ilmitz) nomine; et vnum mancipium Fata nomine cum omnibus heredibus natis et nascituris; et alium libertinum Kana nomine vltra stagnum Fertev situm in Comitatu castri Sproniensis; quod recepit in concambium terre de omni progenie sua, excepto Pousa nomine filio Petri, qui non dedit partem suam pro concambio, et ille numeratim habet octo iugera terre libere in predio illo, tamen absque loco curie. Vt autem hec a nobis facta confirmacio salua semper et inconcussa permaneat, nec vllis vnquam temporibus valeat in irritum reuocari, presentem paginam sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum per manus Magistri Vgrini aule Regie Cancellarij, anno ab Incarnacione Domini M°CC°X°VII° Venerabili Johanne Strigoniensi, Reuerendo Bertoldo Colocensi Archiepiscopis existentibus, Kalano Quinque-Ecclesiensi, Desiderio Chenadiensi, Willermo Vltrasiluano, Roberto Wesprimiensi, Symone Waradiensi, Jacobo Waciensi, Stephano Zagrabiensi, Petro Geuriensi Electo, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Jula Palatino, Bankone Bano, Dionisio Magistro Tauarnicorum et Comite Noui Castri, Ocuz Curiali Comite, Rofoyn Wayuoda, ceterisque Comitibus Comitatus tenentibus, Regni nostri anno terciodecimo.

(Zsigmond király 1412. „XVI. kalendas novembris“ alatti megerősítő okmányából, mely a szombathelyi káptalan levéltárában őriztetik.)

## 235.

*II. Endre király Trau város önállóságát biztosítja. 1217.*

Andrea — — — faciamo sapere à ciascheduno d'hauer concesso alli fedeli nostri cittadini della città di Traù, che non siano tenuti di rispondere in cosa alcuna, ne à Domaldo, ne al suo figliolo, ne alli suoi huomini, e sopra ciò con l'autorità Regia comandiamo à Domaldo, ed al suo figliolo, ed alli suoi huomini, che non ardiscano per l'auenire molestarli in cosa alcuna, nè esigere alcuna esattione sopra di loro, e se li molestaranno, non solo incorreranno nella Regia indignatione; ma saranno puniti in pena personale. Comandiamo ancora al maestro della militia del tempio, che li difenda contro Domaldo, suo figliolo, e suoi huomini. Ed acciò questa concessione sia ferma, e nell'auenire perseueri con magior fermezza il presente scritto, habbiamo fatto sigillare col nostro doppio sigillo. Dato per mano de Vgrino Cancellario della Corte Regia, l'anno del Signore 1217.

(Az eredetileg latin okmány után, mely — mint látszik — elveszett, Lucius, Memorie di Trau, Velencze 1674. 20. l.)

236.

*III. Honorius pápa intézkedése a szent föld számára gyüjtendő segélypénzek tárgyában. 1217.*

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopo Strigoniensi et suffraganeis eius, salutem et Apostolicam benedictionem. Approbante Generali Concilio extitit ordinatum, ut omnes omnino clerici tam subditi, quam prelati, vicesimam ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium integre conferant in subsidium terre sancte per manus eorum, qui ad hoc fuerint Apostolica providentia deputati; quibusdam dumtaxat religiosis exceptis ab hac prestatione merito exhimendis, et illis, qui assumpto vel assumendo crucis signaculo illuc sunt personaliter profecturi. Sane super modo dispensandi huiusmodi vicesimam audivimus consilia diversorum, quibus inter se plurimum variantibus, illud de consilio fratrum nostrorum providimus eligendum, secundum quod vidimus ipsam vicesimam distribuendam utilius, et tam ab hiis, qui conferent, quam ab illis, quibus fuerit distributa, materiam suspicionis et murmuris melius amputandum: ut videlicet vicesima cuiusque Diocesis redacta fideliter in pecuniam sub certo numero comprehendendo, in autenticorum virorum, et presertim illorum, qui eam collegerint, testimonialibus litteris, et nobis etiam explicando, ultra mare portetur per quatuor, vel quinque, seu plures viros prudentes, clericos et laicos crucesignatos illius civitatis et Diocesis, qui note fidei, discretionis et opinionis existant: quorum unus sit Episcopus loci, siquidem crucesignatus extiterit, reliquis ab Episcopo diocesano et ipsius vicesime collectoribus eligendis, et per manus ipsorum, de conscientia tamen Cardinalis, qui fuerit ibi Legatus, distribuatur fideliter et discrete crucesignatis egentibus et utilibus negotio terre sancte, ac presertim de illa Diocesi, ubi vicesima illa collecta fuerit, oriundis: iidemque distributores ipsi Legato et Magistris Hospitalis et Templi red-

dant diligentissime rationem, per quam redactam in scriptis appareat evidenter, pecuniam, quam, ut premissum est, sub testimonialibus litteris secum attulerint, esse crucesignatis fideliter et utiliter distributam: et tam testimoniales littere super quantitate pecunie commisse distributoribus ipsis, quam scriptura ratiocinii, quod Cardinali et Magistris reddiderint antedictis, diligentissime conserventur, ut et eorumdem distributorum fides et diligentia illarum testimonio pateant, et suspitiosorum conquiescant mentes, et labia conticescant. Quocirca fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus hec solempniter per vestras Dioceses publicantes, difficultatem seu moram aliquam nullatenus innectatis, vel permittatis innecti, quin tam collectio vicesime per eos, qui ad hoca bone memorie Innocentio Papa predecessore nostro fuerunt, vel a nobis fuerint deputati, sine fraude ac expensarum discrimine, prout ad eos pertinet, quam alia, prout superius sunt descripta, efficaciter valeant executioni mandari. Sane pecuniam collectam et colligendam in truncis per distributores predictos distribui volumus, et mandamus inter crucesignatos strenuos et prudentes de populo illo, ubi fuerit pecunia ipsa collecta; quibus ad peragendum votum suum proprie non suppetunt facultates: que recepta sub testimonio virorum fidelium crucesignatis ipsis distribuatur tempore arripiendi itineris, vel in portu, prout videbitur expedire ipsis distributoribus, rationem de illa, sicut de alia, in scriptis fideliter reddituris. Datum Laterani II. kalendas Martii, Pontificatus nostri anno primo.

In eodem modo scriptum est Archiepiscopo Colocensi et suffraganeis eius, et Abbatibus exemptis per Ungariam constitutis, et omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis etc.

(Theiner, Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia I. köt. 6. l.)

## 237.

*III. Honorius pápa a nónai püspököt az apostoli szék elé idézi. 1217.*

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus ... Veglensi et ... Traguriensi Episcopis, salutem et Apostolicam benedictionem. Dilectus filius N. Subdiaconus Canonicus Spalatentis, apud Sedem Apostolicam constitutus, coram dilecto filio magistro G. Capellano nostro, sibi a bone memorie I. Papa praedecessore nostro, et postmodum a nobis auditore concesso, proposuit, quod cum in Episcopum Nonensem canonice fuisset electus, venerabilis frater noster Archiepiscopus Spalatensis G. Archipresbiterum Spalatensem, non electum a clerico, vel a populo expetitum, pro sua voluntate in quadam villa rurali presumpsit in Episcopum predicte Ecclesie consecrare; et licet tam consecranti quam consecrato a predicto predecessore nostro, sicut accepimus, mandatum fuerit, ut propter hoc se Apostolico conspectui tempore Generalis Concilii presentaret, vobisque mandatum fuerit ab eodem, ut super dicti N. electione, inquisita diligentius veritate, quod inveneritis, fideliter referatis: quia predicti Archiepiscopus et Episcopus tempore Generalis Concilii apud Sedem Apostolicam constituti de hiis, pro quibus specialiter vocati fuerant, non habita mentione recedere presumpserant, idem suam nondum potuit iustitiam obtinere. Quocirca fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus dicto Nonensi Episcopo auctoritate nostra firmiter iniungatis, ut in festo Sancti Luce proxime venturo per se vel procuratorem idoneum Apostolico conspectui se presentet, exhibiturus et recepturus super hiis, quod postulat ordo juris: alioquin ne mandatum Apostolicum totiens clusisse videatur impune, ipsum extunc, sublato cuiuslibet contradictionis et appellationis obstaculo, ab officio et beneficio suspendatis. Datum Anagnie VII. kalendas Junii, Pontificatus nostri anno primo.

**(Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 70. l.)**

## 238.

*Pontius, a templomrend magyarországi és szlavoniai mesterének, itélete Domald comes és Trau város ügyében. 1217.*

Fra Pontio della Croce humile Maestro della militia del Tempio per Vngaria e Sclauonia, e Locotenente Regio in Croatia e Dalmatia, à tutti che le presenti vederanno salute. Facciamo noto à ciaschedano, che per la causa che vertisse trà'l Conte Domaldo, e li cittadini di Traù habbiamo assegnato 'l termino ad ambidoi, che comparissero auanti di noi, e delli nobili di Croatia appresso la Casa nostra in San Pietro de Boischie: allora in Conte Domaldo mandò un suo huomo al prefisso termine, e li Traurini mandarono Dessa de Luca, e quando voleuimo discernere quella causa, il predetto Dessa de Luca monstrò le lettere Regie sigillate con doppio sigillo, nel tenor delle quali era cosi scritto, che li Traurini nè à Domaldo Conte, nè al suo figliolo, nè alli suoi huomini in cosa alcuna fossero obligati di rispondere; e sopra ciò commanda à Domaldo Conte ed al suo figliolo con l'autorità Regia, ed alli suoi huomini, che non ardiscano molestarli nell' auuenire, nè exiger da loro alcuna exattione, e se li molestaranno non solo incorreranno nello sdegno regio, mà ancora saranno puniti con pena personale. Per tal causa noi hauuto il consiglio con tutti li nobili di Croatia, che furono presenti, nesun'altra cosa potessimo intendere, se non che la concessione regia, come per le sue lettere è stata confermata fosse rata e ferma; e sopra questo li Traurini dimandarono le nostre lettere. Perciò noi per parte del Rè comandiamo à tutti, che la detta donatione e concessione per l'auuenire sia ferma, e sopra ciò habbiamo fatto le presenti sigillate col nostro sigillo. Iui furono presenti Giouanni Vescouo di Nona, il Conte Bodemir, Conte Gregorio con li suoi fratelli, Conte Giorgio Dessiuoy di Lika, Bratke, e molt'altri, li nomi de quali tralascio di riferire. Vi fù anco frà G. Cappelano, frà Giacomo de Peco-

raria, frà Paolo de Oriol, Madio Judice di Spalato, l'anuo del Incarnatione del Signor 1217.

(Az eredetileg latin okmány után, mely, mint látszik, elveszett; Lucius, Memorie di Trau, Velencze 1674. 30. l.)

## 239.

*Talia, Dragovan nejének adománya a sz. istváni apátság számára Spalatóban. 1217.*

In nomine Christi. Anno Incarnationis 1217. Indictione V. Venerabili domino Slavigo electo Archiepiscopo Spalatensi, Domaldo inclyto Comite, Mengaza nepote Maravennae. 24. Novembris etc. (Talia uxor Dragovani praedium dedit Deodato Abbati Sancti Stephani sub ea conditione, ut sibi quidem e coenobio alimenta suppeditarentur; filium vero suum monachi educandum atque erudiendum susciperent etc.)

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 244. l.)

## 240.

*II. Endre királynak intézkedése jószágcsere tárgyában, Paulin comes és Jakab számára. 1218.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum ea, que bonorum deliberacione legittima disponuntur, et maxime, que Re-

gia pertractat authoritas, salua semper et inconcussa permanere debeant; ad uniuersorum presencium atque posterorum noticiam clarescere uolumus, nos in commutacionem uille Turdos, quam nostris fidelibus Paulino Comiti et Jacobo dederamus, et postmodum Sancte Strigoniensi Ecclesie contulimus, terram uille Burin, que ad castrum Posoniense prius pertinebat, exceptis castrensibus, memorato Paulino Comiti et Jacobo et eorum heredibus per nostrum fidelem Lampertum filium Omodey in perpetuum contulisse; ita uidelicet; ut sicut Strigoniensis Ecclesia uillam Turdos iurisdiccione perpetua suscepit possidendam, eodem iuris ordine sepedicti Paulinus Comes et Jacobus frater eius et eorum successores, tamquam sua patrimonia possideant in perpetuum, sine contradiccione, sub eisdem metis et terminis, quibus unquam plenarie, necnon pacifice iam dictum Posoniense castrum possidebat. Cuius terre conterminales sunt hii: uersus orientem populus Monasterii Sancti Martini de Pannonia de Sala; hinc procedendo conterminatur uille Zemere; hinc — — — — — versus meridiem, hinc transit aquam Duduag, et transit procedendo iuxta Beren uillam Moynolth memorati, hinc ad uillam Zer — — — — — (s)iluis et piscinis Zele, uilla Buren Posoniensis suam habet legittimam porcionem; hinc participat metas cum vdvernicis Regis uersus — — — — uillam Nek castrensium, et inde circuiens uenit ad predium Berecu domine Bogosloe, et retransiens Duduag uersus Sala Abbatis — — — — — — nomine Thumoy .. ~sus occidentem; hinc procedit ad tres populos, et rediens ad terminos populorum Abbatis Sancti Martini, uenit ad priorem metam. Vt igitur hec per nos facta donacio, pariterque disposicio, per omnia successorum nostrorum tempora salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam, sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus magistri Hugrini aule Regie Cancellarii, anno ab Incarnacione Domini Millesimo CC. — — II° Venerabili Johanne Strigoniensi, Reverendo Bertholdo Colocensi Archiepiscopis existentibus; Kalano Quinque-Ecclesiensi, Desiderio Chanadiensi, Willermo Ultrasylvano, Symone Waradiensi, Roberto Uesprimiensi, Jacobo Wachiensi, Petro Geuriensi, Stephano Zagrabiensi, Thoma Agriensi Electo Episcopis, Ecclesias feliciter gubernanti-

bus. Jula Palatino, Bancone Bano, Dyonisio Magistro Thauarnicorum et Comite Noui Castri, Rophoyn Voyuada, Ochuz Curie Comite ceterisque Comitibus, Comitatus tenentibus. Regni nostri anno tercio X°

(Knauz Nándor, Magyar Sion I. köt. 207. l.)

---

## 241.

*II. Endre király adománya János esztergami érsek számára. 1218.*

Andreas Dei gracia Rex uniuersis presentes litteras inspecturis salutem et omne bonum. Ad uniuersorum noticiam, tam presencium, quam futurorum, tenore presencium uolumus peruenire, quod nos ex gracia et bona uoluntate nostra Reuerendo in Christo patri nostro Johanni Dei gracia Archiepiscopo Strigoniensi terram cuiusdam uille nomine Gamas, que est communis cum terra uduornicorum Regis, cum octo mansionibus hominum, quorum nomina hec sunt: Eccu, eius frater Huus, Hencu, Laurencius, Stephanus, Beya, Deus (a nyolczadik kimaradt) contulimus in perpetuo possidendam. Insuper eciam in uilla Copul octo mansiones uinitorum cum terra eorumdem, quorum nomina hec sunt: Sicus, Domud, Muta, Mocusea, Gapsa, Geus, Mateus, Chemen. Item in uilla Egrus tredecim mansiones uinitorum, cum terra eorumdem, quorum nomina hec sunt: Mochu, Peta, Cipeu, Hiuotol, Hayanduc, Codu, Lat, Cecur, Marcel, Stephan, Ficca, Sega, Muka. Item in uilla Lulha undecim mansiones uinitorum cum terra eorumdem, qnorum nomina hec sunt: Dionisius, Gelian, Johannes, Marcel, Sumug, Vilma, Sereda, Ceseu, Pousa, Hunuca, Matey, eidem eciam Archiepiscopo contulimus possidendas. In possessionem uero prenominatarum mansionum et terrarum prenominatum Archiepiscopum, per pristaldum nostrum Andream Ruphum fecimus introduci. Ut igitur hec a nobis facta dona-

cio nostris nostrorumque successorum temporibus salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam, duplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam, datam (így) annis ab Incarnacione Domini millesimo CC. X. VIII., Regni nostri anno XV.

(Knauz Nándor, Magyar Sion I. köt. 206. l.)

## 242.

*III. Honorius pápa Bertold kalocsai érseknek az aquilejai patriarchatusi székre áttételét helybenhagyja. 1218.*

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Capitulo Aquilegensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum nuper Aquilegensi Ecclesia vacante pastore, quidam ex vobis in venerabilem fratrem nostrum ... Colocensem Archiepiscopum postulandum a nobis contulerint vota sua, et alii Wlricum Canonicum vestrum duxerint eligendum; utrique super hiis procuratores idoneos ad nostram presentiam transmiserunt, quibus benignam concessimus audientiam, et diligenter audivimus, que curaverunt proponere coram nobis. Quia vero ex hinc inde propositis plenius intellectis constitit, tam postulationem, quam electionem predictas contra formam Concilii Generalis fuisse presumptas, de fratrum nostrorum consilio electionem eandem cassavimus, et postulationem non admisimus factam de Archiepiscopo supradicto, reservando nobis potestatem Ecclesie vestre secundum officii nostri debitum providendi. Sane habito postmodum super eiusdem Ecclesie provisione cum fratribus nostris diligenti tractatu, nolentes, ut gregi dominico deesset diutius cura pastoris, et credentes firmiter, prefatam Ecclesiam sub predicti Archiepiscopi regimine debere proficere, ac a malignorum iniuriis consistere posse securam, ipsum eidem Ecclesie preficiendum providimus, et ad eius curam et sollicitudinem transferendum. Hinc

est, quod eundem Archiepiscopum a vinculo, quo tenebatur Colocensi Ecclesie, absolventes, ad sepedictam Ecclesiam vestram transferimus, et licentiam sibi ad eam tribuimus transeundi, palleum sibi ad nomen et usum eiusdem Ecclesie transmissuri. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus cum honore debito recipientes eundem, sibi tamquam Prelato vestro et pastori animarum vestrarum humiliter intendatis, eius salubria monita et precepta suscipiendo devote ac plene in omnibus observantes: alioquin sententiam, quam ipse rationabiliter tulerit in rebelles, ratam habebimus, et servari firmiter usque ad satisfactionem condignam, auctore Domino, faciemus. Datum Laterani VI. kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo.

In e. m. scriptum est super hoc ... Advocato et ministerialibus Ecclesie Aquilegensis usque transmissuri. Quocirca etc. usque ad finem.

In e. m. scriptum est super hoc B. Colocensi Archiepiscopo in Patriarcham Aquilegensem electo usque transferendum. Hinc est, quod te a vinculo, quo tenebaris Colocensi Ecclesie, absolventes, ad sepedictam Aquilegensem Ecclesiam transferimus, et licentiam tibi ad eam tribuimus transeundi, palleum tibi ad nomen et usum eiusdem Ecclesie transmissuri. Datum Laterani VI. kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo.

(Theiner, Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia, I. köt. Róma 1859. 11. l.)

## 243.

*III. Honorius pápának rendelete ugyanahhoz, hogy a triesti püspöknek felszentelésében azonnal eljárjon. 1218.*

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri ... Colocensi Archiepiscopo in Patriarcham Aquilegensem electo, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum, sicut accepimus, dilectus filius M. Tergestinus Electus de voluntate bone memorie W. Patriarche Aquilegensis, Cleri et populi Tergestini suam consecrationem distulerit, quia id expedire commisse sibi Ecclesie videbatur, idemque Patriarcha hoc tempore, nisi fuisset morte preventus, munus consecrationis impendisset eidem: fraternitati tue, iuxta quod prefatus postulavit Electus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus Electum predictum ad te devote ac humiliter accedentem, nisi ei canonicum quid obsistat, non differas, palleo ab Apostolica Sede recepto, cum ab eo Clero et populo supradictis requisitus fueris, consecrare. Datum Laterani VI. kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo.

(Theiner, id. m. I. köt. 12. l.)

---

## 244.

*Az esztergami káptalannak bizonyságlevele, hogy Péter, Sámuel comesnek ügynöke az Örs helységi komáromi várjobbágyoktól három ekényi földet vett. 1218.*

Sancte Strigoniensis Ecclesie Capitulum omnibus, ad quos littere presentes peruenerint, oraciones in Domino. Notum sit uniuersis, quod constitutis in presencia nostra Moor

primipilo Kamarniensi (így), Vid, jobagione eiusdem castri ab una parte; Petro filio Cokos procuratore Samuelis Comitis, ut ipse dicebat, ab altera; proposuit dictus P., quod S. Comes, dominus ipsius a jobagionibus castri Kamarniensis de uilla Vrs terram ad tria aratra cum pertinencijs ad ipsam, pro III marcis argenti comparasset, et de precio eisdem ad plenum satisfecisset. Supradictis uero M. primipilo et V. tum pro se, tum pro ceteris conjobagionibus suis de uilla Vrs super propositis a prefato P. testimonium perhibentibus, postulaverunt communiter, ut secundum recitacionem factam rem gestam scripto commendaremus. Ad quorum peticionem presentem paginam confecimus, et sigilli nostri munimine roboravimus; anno ab Incarnacione Domini M° CC° XVIII° Regnante feliciter glorioso Andrea Hungarorum Rege et in peregrinacione Jherosolimis commorante; Johanne Strigoniensi Archiepiscopo, Calano Quinque-Ecclesiensi, Petro Geuriensi, Roberto Vesprimiensi Episcopis; Jacobo Ecclesie nostre Lectore, Amando Cantore, Hysce Custode, Apolinario Nitriensi, Johanne de Saswar, Alexandro Gumvriensi Archidiaconis, Laurencio, Wos, Philippo Canonicis existentibus.

A. B. C.

(Knauz, Magyar Sion I. köt. 290. l.)

---

## 245.

*Treguen trau-i püspök Szarundában, dalmátiai helységben, sz. Miklós templomának alapkövét teszi le. 1218.*

In nomine Christi Amen. Anno eius Incarnationis 1218. 13. Januarii. — — — Cum Ecclesia Spalatensis Archiepiscopo careret, Ego Treguanus Dei gratia Episcopus Traguriensis, a Grupcio Archidiacono et Canonicis Ecclesiae Spalatensis, nec non a Deodato Abbate et monachis Sancti Stephani accersi-

tus, ut sacris precationibus initiarem primum lapidem subiiciendum fundamentis ecclesiae Sancti Nicolai de Saranda, quam in honorem eiusdem Divi aere suo aedificare constituerat Racca civis Spalati cum Elisabetha eius coniuge, ab illis percontatus sum, quid et quantum in dotem atque administrationem eiusdem ecclesiae contribuere vellent. Uterque respondit palam aperteque coram clericis et laicis utriusque sexus, qui sane frequentissimi convenerant, sibi in animo esse, locum illum, et quidquid agri circa erat, offerre ac tradere pro expiatione animae suae et suorum parentum Deodato Abbati et monachis Sancti Stephani. Praeterea ad Ecclesiam dotandam assignabant terras omnes frugiferas, quas illi possidebant in Marnano; quibus quidem excolendis satis esse aiebant quatuor boves, quos item cum grege ducentarum ovium, ac decem apiariis eidem Ecclesiae donabant; et decrevisse etiam cisternam ibidem fodere, unde ad usus necessarios aquae quod satis esset, suppeteret. Quae omnia se facturos polliciti sunt sub ea conditione, ut monachi tres clericos, aut minimum duos constituerent, qui perpetuo eidem ecclesiae tuendae et custodiendae praeessent, simulque Divinis mysteriis ibidem operam darent. His auditis, implorata Spiritus Sancti gratia, ad Dei gloriam, et honorem Sancti Nicolai lapidem rite consecravi, et statis cerimoniis adhibitis in profundum locum ad substruenda fundamenta dimisi. Testes fuerunt Andreas et Petrus diaconus.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 336. l. Okát annak, hogy a spalatoi érseki szék itt üresedettnek mondatik, holott más okmányokban Slavizo mint „Electus Archiepiscopus Spalatensis“ említtetik, Farlati abban keresi, hogy sokan ennek választását törvényesnek el nem ismerték. Id. m. III. köt. 244. l.)

## 246.

*Adományok a sz. istváni apátság számára Spalatóban 1218.*

In nomine Christi. Anno Incarnationis 1218. Indictione VI. Venerabili domino Slavico electo Archiepiscopo Spalatensi, Domaldo inclyto Comite, Meugaza nepote Maravini Vicario etc. (Possessio legitima cuiusdam moletrinae, quam olim Lapsius Coenobio Sancti Stephani donaverat, testificatione juridica firmatur.)

In nomine Christi. Anno Incarnationis 1218. Indictione VI. Venerabili domino Slavico Archiepiscopo electo, Comite et Vicario ut supra. Ego Gregorius Villicus Regius etc.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 244. l.)

## 247.

*II. Endre király János esztergami érsek, és az ottani káptalan hűségét Vincz helység adományával megjutalmazza. 1219.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Vnitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum Regum omnium et Regnorum potencia, pax et securitas in sola suorum fidelitate consistant; merito apud Regie Serenitatis prouidenciam fidelitatis firmitas ceteris est uirtutibus politicis preferenda, et quanto nunc hominibus, ex corruptela seculi senescentis infectis, et in malum pronis existentibus, ea rarior inuenitur in terris; tanto carior est habenda et premiis amplioribus compensanda. Hinc est, quod nos inventam in venerabili patre Johanne Strigoniensi Archiepiscopo et eiusdem

Ecclesie Canonicis constantissime fidelitatis prerogatiuam, perpetue memorie duximus commendandam, eamque, etsi insuffienter, utpote omnem premii temporalis affluenciam transcedentem, liberaliter tamen Regia decreuimus largitate donandam. Cum enim nos assumpte peregrinacionis debitum reddituri, ultra mare in subsidium terre Sancte fuissemus profecti, et ex Regie sollicitudinis prouidencia Regnum, positum in pace optima et quiete, commisissemus nostris fidelissimis, iamdicto Johanni Archiepiscopo et aliis quibusdam, in statu, in quo nobis recedentibus fuerat gubernandum; quamplurimi potentum et nobilium Regni, satellites Sathanae, Regiam non uerentes offendere Maiestatem, nostris disposicionibus ausu praesumpserunt nephario contraire, pacem perturbantes, et Hungariam hostiliter affligentes. Memoratus autem Archiepiscopus iniunctorum sibi a nobis constantissimus obseruator, cum eligeret mori magis, quam ipsorum maliciis consentire, ab eisdem tirannis rebus omnibus et redditibus spoliatus, captus cum iniuria et summo dedecore extra Hungariam est eiectus, vbi pro nostra gracia libenter omnem sufferens inediam, usque ad nostrum reditum exulauit. Canonici eciam memorati plurimis et gravissimis dampnorum et iniuriarum penis et passionibus afflicti, in sue fidelitatis proposito immobiliter permanserunt. Nos igitur in tante fidelitatis memoriam et compensacionem, in passionum et afflictionum suarum quandam consolacionem; eisdem Canonicis in Ultrasilvanis partibus dedimus quandam terram, que Wynchy uocatur, cum vduornicis nostris et eorum heredibus in perpetuum possidendam, dilecto ac fideli nostro Nevke Woywode iniungentes, ut eos auctoritate nostra induceret in possessionem et dominium terre prefate et dictorum vduornicorum. Qui conuocatis omnibus, quorum oportuit conuocari, et presentibus, quorum ad hoc exigebatur presencia; sepedictam terram, certis circumquaque metis et terminis, nullis contradicentibus, assignatam, Canonicis tradidit sepius nominatis. Cuius terre prima meta progreditur ab eadem villa Wynchy et transit fluuium, qui dicitur Soust, et fit prima meta in uia iuxta metam ville Kuen, ville videlicet Sancti Regis; inde tendit per eundem fluuium superius ad metam Muton, per quinque vel sex metas et ibi fit meta in loco, qui dicitur Telukzad; et inde

dirigitur per locum, ubi secatur fenum, et vadit ad locum, nomine Bundrov, et ibi uicinatur mete Dimisiensis Ecclesie et Pastuh; et inde tendit ad locum, qui dicitur Tulgistue, et ibi uicinatur cum uilla, que dicitur Liquj, populis castrensibus, et ascendit ad radicem montis, qui Nyr dicitur; in inde descendit ad locum Zudtelke; et inde ad locum Toutnetkuta; et inde transit vallem et uincinatur cum Ecclesia de Eperies; et inde descendit ad sepulchrum sacerdotis Orod; et inde ad stagnum Chazar; et inde reuertitur uersus Morisium ad pratum Mycula, et ibi sunt due mete, altera Sancti Adalberti, altera de Eperies. Preterea eadem uilla de Wynchy habet aliam terram, et super illa habet siluam super montem Guchbrun et ibi sunt due mete, altera Sancti Adalberti, altera Gyule; et inde transit fluuium Eurmenes, et uadit ad montem magne fagi; et inde ad metam ville Myroslov, et inde ad montem Cachon, et inde reuertitur ad Sycozov. Nomina autem memoratorum vduornicorum in eadem terra commorancium hec sunt: Cuzma, Bessu, Scesun, Scese, Andre, Andreas, Fakas, Jacobus, Hysce, Bundu, Kuke, Ruga, Regus, Varous, Farcas, Abel, Stephan, Elemdu, Zalas, Johannes, Scegne, Lessev, Fele, Farkas, Sune, Torda, Bud, Such, Povka, Ereu, Fele, Reuka, Bech, Teth, Cuzma, Ytheu. Vnde, quia non minus collatorum conseruacio, quam conferendorum pro cuiusque meritis premiorum racio ad sollicitudinem pertinet Regie Maiestatis; in huius nostre donacionis testimonium et perpetuam firmitatem presentem paginam sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum per manus Cleti aule Regie Cancellarii et Prepositi Agriensis Ecclesie, anno ab Incarnacione Domini M° CC° XIX° Eodem Venerabili Johanne superius et sepius nominato Strigoniensi, Reverendo Vgrino Colocensi Archiepiscopis existentibus, Desyderio Chenadiensi, Willelmo Ultrasiluano, Roberto Wesprimiensi, Jacobo Wachiensi, Stephano Zagrabiensi, Thoma Agriensi, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Cosma Yauriensi, Alexandro Waradiensi Episcopis, Ecclesias (Dei) feliciter gubernantibus. Nicholao Palatino et Comite Supruniensi, Jula Bano et Comite Zonugiensi, Ochuz Curiali Comite, Regine et Comite Budrugiensi, Dionysio Magistro Thauarnicorum et Comite Noui Castri, Jula fratre Ratold Curiali Comite Regis et Comite Kewensi existentibus.

Benedicto filio Samud Nitriensi, Johanne Albensi, Batiz Musuniensi, Smaragdo Posoniensi et ceteris Comitatus tenentibus, Regni nostri anno sextodecimo.

(Az eredeti után Knauz, Magyar Sion II. köt. 206. Hibásan kiadva Fejér által Cod. Dipl. III. köt. 1. r. 269. l.)

## 248.

*II. Endre király Rudger fiát Hervint Szebeleb földnek birtokában megerősíti. 1219.*

Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerieque Rex, omnibus ad quos presens scriptum peruenerit, salutem et omne bonum. Cum ea, que Regalis disponit auctoritas, salua semper et inconcussa permanere debeant; modernorum atque posterorum noticie clarescere uolumus, quod dum quidam ex jobagionibus Hunt et Blonduch, Heruynum filium Rudgueri Comitis, eodem mortuo, coram nobis accusarent, ut amplius, quam ad viginti aratra de terra Zuyhplip, expulsis castrensibus, memoratus R. uiolenter occupasset; iamdictus H. nominatam terram certo titulo donacionis fratris nostri Heymerici Regis felicis memorie iam longo tempore possedisse, necnon iuste possidere; nec ultra, quam ad uiginti aratra contra memoratos homines allegabat. Nos igitur huius rei uolentes experiri ueritatem, transmisso quodam ex nostris fidelibus, Comite Chac de genere Chac, uerum esse cognovimus, quod sepedictus iuvenis, H. uidelicet, asserabat. Huius autem terre mete sic distinguntur: Prima meta incipit a monte, qui uocatur Zeregna; hinc tendit ad paludem Lubus; et per eandem descendendo, uenit ad paludem, que uulgo dicitur Meges Potach; et per eandem uenit usque ad ortum ipsius paludis in medium campum; hinc tendit ad Lagku; inde ad montem, qui uulgo dicitur *Zevlevmal;* hinc transeundo per crepidines moncium, redit ad prio-

rem locum. Porro nos fratris nostri donacionem nolentes irritare, sepenominatum H. in huius terre possessionem per fidelem nostrum Chac Comitem confirmauimus, et auctoritatis nostre karaktere perpetualiter insigniuimus. Datum per manus Hugrini Colochensis Electi et aule Regie Cancellarii, anno ab Incarnacione Domini M° CC° X° IX° Regni nostri anno quinto decimo.

(Az eredeti után Knauz, Magyar Sion II. köt. 209. l.)

---

## 249.

*A lébényi apátságnak bizonyságlevele, hogy az egyik szerzetes Beke szolgáját, Buzát szabadon bocsátotta. 1219.*

A B C D E

†. Vniuersis Christi fidelibus, ad quos presentes littere peruenerint L. Abbas Ecclesie Sancti Jacobi de Lybin et eius loci Fratrum Uniuersitas oraciones in Domino. Quoniam omne quod fine clauditur, mutabile est, et labente temporum curriculo memoria inposterum eradicetur; idcirco quod inpresenciarum agitur, scripture testimonio duximus commendandum. Ideoque notum fieri uolumus tam futuris quam presentibus, quod Beke confrater noster quemdam seruum suum nomine Buze, qui ei a progenitoribus suis in seruili tenebatur condicione, pro remedio anime sue, eum a iugo seruitutis excepit, et perpetuam sibi contulit libertatem, tali videlicet tenore, ut ubicunque uoluerit, liberam habeat manendi facultatem, et nec a filijs suis, nec a successoribus suis, nec a quoquam hominum eius libertas ualeat infirmari. Et ut hoc firmum et stabile permaneat, et a nullo possit infringi, presentem paginam predicto Buze in testimonium sigilli nostri munimine roborauimus. Factum est hoc anno Dominice Incarnacionis M° CC° XV° IIII°; presentibus Ecclesie fratribus Andrea Magistro, Valentino Decano, Deruodio Celerario, Bla-

sio Presbitero, Orphano Custode, Henrico Presbitero, Laurencio Presbitero existentibus et ceteris Christi fidelibus.

(Eredetie bőrhártyán, a pecsét már lehúllott, a mélt. b. Révay család levéltárában.)

## 250.

*Adakozás a sz. istváni apátság számára Spalatóban. 1219.*

In nomine Christi. Anno Incarnationis 1219. Indictione V. (VII.) Venerabili Electo domino Slavigo, Domaldo inclyto Comite, Marino nepote Palubellae Vicario, mense Martio. (Donatio quorundam praediorum facta Coenobio Sancti Stephani.)

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 244. l.)

---

## 251.

*III. Honorius pápa megerősíti III. Inczének a spalatoi érsek és káptalan közti egyenetlenségekre vonatkozó intézkedését. 1220.*

Honorius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Canonicis Spalatensibus salutem et Apostolicam benedictionem. In litteris bonae memoriae Innocentii Papae praedecessoris nostri sic perspeximus contineri:

Innocentius stb. (mint fentebb 1206. 198. sz. a.)

Nos ergo, quod super hoc ab eodem praedecessore nostro factum est, approbantes, illud auctoritate Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirma-

tionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum apud Urbem Veterem IIII. kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno quinto.

(Farlati, Illyricum Sacrum III. köt. 247. l.)

---

## 252.

*III. Honorius pápa a pécsi püspök és az azt pártfogoló esztergami érsekre nézve tett intézkedéseknek foganatosításával a veszprémi és az egri püspököket bízza meg. 1220.*

Honorius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus ... Vesprimiensi et ... Agriensi Episcopis salutem et Apostolicam benedictionem. Intellecto, venerabilem fratrem nostrum ... Episcopum Quinque-Ecclesiensem in duobus pati defectum, scientia scilicet et etate, mandamus super etate diligenter inquiri; et si eum constiterit, electionis sue tempore etatis legitime non fuisse, quicquid de eo factum est, volumus irritari. Ceterum cum inventus sit, sufficientem non habere scientiam litterarum, eum in spiritualibus a pontificalium executione suspendimus usque ad nostre beneplacitum voluntatis; ut si de legitima etate docuerit, et studio subsequente suppleverit quem patitur in litteratura defectum, eidem gratiam, prout expedire videbimus, faciamus. Ad hec ... Strigoniensem Archiepiscopum, qui ad confirmationem et consecrationem dicti Episcopi Quinque-Ecclesiensis contra Generalis Concilii statuta processit, eiusdem Concilii animadversione punimus; ut videlicet non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate; verum etiam a perceptione proprii beneficii sit suspensus; donec, si equum fuerit, indulgentiam mereatur, ipsius beneficii fructibus interim in aliquam evidentem utilitatem Strigoniensis Ecclesie de vestrum con-

scientia et consilio convertendis. Ideoque per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus hec Strigoniensi et Quinque-Ecclesiensi Ecclesiis publicantes, et quatenus ad ipsum Archiepiscopum pertinet, facientes per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, firmiter observari; iniungatis Capitulis, Clero et universis subditis Quinque-Ecclesiensis Ecclesie, ut procuratoribus, quos idem Episcopus in spiritualibus de conniventia nostra providit, et sibi ac illis, quos procuratores in temporalibus duxerit providendos, intendentes humiliter et devote, de iustitiis Episcopalibus eis curent sine difficultate qualibet respondere. Datum apud Urbemveterem VIII. kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno quinto.

(Theiner, Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia I. köt. 25. l., v. ö. a pápának a pécsi püspökhez intézett rendeletét Fejérnél Cod. Dipl. III. k. 1. r. 295. l.)

---

## 253.

*Acontius pápai követnek beismerése, hogy a spalatoi papság neki tengeri utjában önként nyujtott segítséget. 1221. körül.*

Acontius domini Papae Subdiaconus et Capellanus, Dei gratia Apostolicae Sedis Legatus universis praesentes litteras inspecturis salutem in Domino. Noveritis, nos propter instantem necessitatem guerrae nephandorum Cazethorum, qui pro ipsorum posse nobis insidias ad nocendum parabant, a Capitulo et Clero toto civitatis Spalatensis exegisse, ut ligna nobis pararent, cum quibus secure possemus Jaderam pervenire. Quod tam devote quam hilariter facere procurarunt, postulantes a nobis, ne id illis, qui non consueverunt super vectione Legatorum auxilium exhibere, ad praejudicium proveniret. Nos autem nolentes, ut quod nobis fit voluntate spontanea, debeat aliquibus praeiudicium generare, praesentibus his litteris declaramus, ne praeiudicium aliquod ex hoc nobis

auxilio praestito alicui generetur; super quo auxilio neminem duximus eximendum.

(Farlati Illyricum Sacrum III. köt. 250. l.)

254.

*II. Endre királynak Moglocha nevü birtokot tárgyazó adománya Belud és Osl, Osl Comes fiai, számára. 1222.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Prouida Regum discrecio tam circumspectam erga sibi subditos debet habere diligenciam, ut quanto quis sibi famulatur, tanto propensius munificencie donis remunerandus fore censeatur. Cum itaque nobis fideliter obsequencium merita non debeamus ingratitudinis preterire silencio; propter indecidue (igy) fidelitatis obsequia, quibus oculis nostre Maiestatis nostri fideles, Belud scilicet et Oslw filij Comitis Oslw, tam in Regno, quam extra Regnum seruiuerunt, in eorum reconpensacionem probitatum et memoriam, terram quandam nomine Moglocha ad castrum de Suprun pertinentem, tam eis quam eorum heredibus contulimus in perpetuum possidendam. In cuius nostre donacionis possessionem per Bulsw Prepositum Geuriensem fecimus ipsos introduci. Cuius terre prima meta incipit a predio Petri Comitis filij Endus, quod uulgo Morgota dicitur, porrigitur per medium stagnum, quod Uswen vocatur in uillam Belidii Borboso, sitam in plaga meridionali; a qua protenditur uersus occidentem in arundinetum, quod est inter insulam Osly Comitis et uille Moglocha; per medium uero iam dicti arundineti currit in plagam septemtrionalem ad uillam Sarkan; dehinc ad metas uille Bene; post quod reuertitur in primam metam uille Morgota et stagnum Vsven, et sic terminatur. Vt igitur hec a nobis facta donacio et nostris et nostrorum suc-

cessorum temporibus salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Cleti aule Regie Cancellarij et Agriensis Prepositi, anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo vicesimo secundo. Venerabili Johanne Strigoniensi, Reuerendo Vgrino Colocensi Archiepiscopis existentibus, Desiderio Cenadiensi Episcopo, Roberto Wesprimiensi, Thoma Agriensi, Stephano Zagrabiensi, Alexandro Waradiensi ceterisque Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Nicolao Palatino et Supruniensi Comite, Dionisio Magistro Tauarnicorum et Comite Bachiensi, Ochuz Bano, Smaracdo Posoniensi, Bancone Novi Castri, Pousa Borsodiensi, et aliis Comitibus Comitatus tenentibus, Regni nostri anno decimo et nono.

(Az eredeti után hasonmással együtt Érdy a Magyar Akadémia Évkönyveiben VI. köt. II. 197. l.—IV. László királynak 1274-ki átirata után azt már Fejér is kiadta Cod. Dipl. VII. köt. 5. r. 197. l.)

---

## 255.

*II. Endre király Szebeléb nevü birtoknak az esztergami káptalan által megszerzését helybenhagyja, s lakosait Hontmegyére szóló vámmentességgel adományozza meg. 1222.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum insopita malorum pernicies ad demolliendum ueritatis constanciam semper inuigilet, prouida Regum adinuenit discrecio, ut suis gesta temporibus negocia perpetue traducenda memorie, ne processu temporis a sui tenoris constantia possit recedere, litterarum testimonio commendentur, auctoritatis Regie cyrographo (így) confirmata. Hinc est, quod terram quandam, nomine Zbehleb, cuius partem fratres Strigoniensis Ecclesie

iusto iuris titulo ab antiquo possidebant, partem vero, quam a castris Blondich et Hunt exceptam, ex donacione fratris nostri bone memorie Regis Heymerici Ludugerius Comes inrecompensacionem suorum seruiciorum ei collatam possederat, eo defuncto, a filio eiusdem Ludegerii Herruino, et Herruini socero Detrico ex beneplacito ipsorum uendere uolentibus, ne aliquis alienus interueniens posset eos disturbare, memorati fratres, nobis scientibus et assensum prebentibus, nonaginta marcis compararunt. Cuius terre prima meta incipit uersus Lvzna pothok, cadit in flumen Lubus; inde tendit ad ortum fluminis, quod wlgo dicitur Meges pothok; et inde Lagkv; deinde iuxta montem Plesca transeundo, venit ad Lubus pothok, et sic per flumen redit ad priorem metam. Nolumus eciam silencio preterire, quod ad preces memoratorum sepius fratrum, hominibus, super dictam terram commorantibus, talem concessimus libertatem, vt nusquam per totum Comitatum Hunt, scilicet nec in foris, nec in pontibus, nec in aliis locis tributum soluere teneantur. Vt autem et hec a nobis facta concessio, et memorate rei series, nostro mediante consensu gesta legitime, nec nostris, nec nostrorum successorum temporibus ualeat retractari; ad peticiones utriusque partis supranominate, ementis scilicet et uendentis, presenti eas pagina in noticiam deduci posterorum et sigilli nostri munimine in perpetuum iussimus roborari. Datum per manus Clety aule Regie Cancellarii et Agriensis Prepositi; anno Dominice Incarnacionis M. CC. XX. II° Venerabili Johanne Strigoniensi, Reuerendo Vgrino Colocensi Archiepiscopis existentibus, Desiderio Cenadiensi, Roberto Vesprimiensi, Thoma Agriensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Cosma Geuriensi, Alexandro Waradiensi, Briccio Waciensi Ecclesias feliciter gubernantibus. Nicolao Palatino et Comite Supruniensi, Ochuz Bano, Paulo Woiawoda, Dionisio Magistro Tawarnicorum et Comite Bachiensi, Bancone Curiali Comite Regis et Comite Budrugiensi, Demetrio Senescalco et Comite Woswariensi existentibus. Regni nostri anno XIX°

(Az eredeti után Knauz Nándor Magyar Sion II. köt. 210. l.)

## 256.

*II. Endre királynak a dunai és vági halászatot illető adománya a pannonhalmi apátság számára. 1222.*

Andreas Dei gracia Hungarie Rex vniuersis tam presentibus quam futuris litteras presentes inspecturis salutem et omne bonum. Ad vniuersorum noticiam volumus peruenire, quod nos ad preces dilecti et fidelis nostri Wros Abbatis Sancti Martini de Pannonia terciam partem Danubij et piscature, que tonya dicitur Hungarice, que ad castrenses Zuluga Geurienses, et uduornicos nostros de villa Gueneu pertinebat, vna cum tercia parte uagi, quod uulgo Eurem dicitur, que ad Palatinum nostrum pertinebat, cum consensu Nicolai tunc temporis Palatini nostri, dicte Ecclesie Sancti Martini perpetuo contulimus possidendas. Vt autem hec nostra donacio nostris nostrorumque successorum temporibus salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam dupplici sigillo roboratam. Datum per manus Cleti aule nostre Cancellarij et Agriensis Prepositi anno verbi incarnati M° CC° XX° secundo.

(Eredetie bőrhártyán, melyről vörös-fejér zöld zsinoron a pecsét függ, a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

## 257.

*II. Endre királynak rendelete az almissai kalózok ellen.*
*1222 körül.*

Andreas Rex Hungarie Malduco Duci Kachetorum, totique suae cognationi — — — — — jubet, quod alatrociniis in insulis duabus maritimis et Zernouniza se abstineant, piratas et Patarinos ejiciant; aliter cum robore Regni, et filiis duobus B(ela) et C(olomano) in persona castigabit.

A spalatoi káptalan levéltárából Farlati Illyricum Sacrum III. köt. 249. l.)

## 258.

*A budai káptalan bizonyságlevele Hecse helység határjárásáról.*
*1222.*

Nos Capitulum Ecclesie Budensis memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis. Quod nos summa reuerencia receptis litteris annualibus Serenissimi domini nostri metuendi Andree, Dei gracia Regis Hungarie etc. pro parte in Christo patris Vrie, Abbatis claustri Beati Martini de Monte Pannonie, confectis, eisdemque per ipsam Regiam Serenitatem per anni circulum more solito ad inquisicionis, euocacionis, metarumque possessionis Hecse in Comitatu Jauriensi habite, commetanea cum possessione S. Güd et Vrüegang aliter S. Iuan, et possessione Merena et S. Mihaly, apud manus ipsius pacifice habite reambulacionis, ac ad omnia alia, que talibus in processibus iuxta Regni ipsius consuetudinem fieri consueuerunt, peragendi concessis, nobisque preceptorie transmissis; iuxta earundem continenciam

una cum Dominico de Vrken homine Regio in eisdem litteris annualibus inter alios homines Regios nominaliter conscriptos expresso, nimirum hominem, videlicet honorabilem uirum Magistrum Valentinum de Baia socium et Concanonicum nostrum ad infrascriptam reambulacionem metarum dicte possessionis Hecse nostro pro testimonio fide dignum duximus destinandum, qui demum exinde ad nos reuersi concorditer nobis retulerunt, ut prelibatus homo Regius presente nostro testimonio feria secunda proxima post dominicam quintam Pentecosten (igy) proxime preteritam, et eciam aliis diebus ad id aptis et sufficientibus ad faciem dicte possessionis Hecse, uicinis et commetaneis eiusdem vniuersis illuc legitime conuocatis et eysdem presentibus, accessisset, ipsam possessionem Hecse a dictis possessionibus earumque pertinencijs sub infrascriptis metarum taliter sequestrasset. Quod primo incepisset exeundo ab ipsa porcione et villa Hecse penes collem Nagyhalom soro eundem uersus Kopas harast dictum inter terras aratas non procul a colle dicto duas metas antiquas bene apparentes reperisset, quarum una uersus orientem ad Vrüegang aliter S. Iuan, alia ad Hecse pertinet versus septemtrionem; inde eundo versus occidentem ad dumum *sil bokor* aliam metam antiquam bene apparentem inuenisset; inde ad viam, qua ex villa Varma itur ad ciuitatem Gaurinensem, eundo peruenissent ad metam cursualem nonprocul a via versus meridiem; hinc tendendo ad occidentem penes viam dictam versus montem S. Mihaly nominatum, cuius pars media ad Merena pertineret, venisset declinando ad septemtrionem, non procul a monte dicto tres metas reperisset bene apparentes, quarum una uersus occidentem ad S. Mihaly, alia uersus meridiem ad Merena, alia ad Heccse spectaret versus septemtrionem; inde uersus septemtrionem ad colles *elö homokok* uenisset ad metam cursualem; inde uersus eandem plagam uenisset ad viam, qua de ciuitate Gauriensi itur ad Heccse, in colle penes viam uersus meridiem vnam metam bene apparentem reperisset; ab hinc via pertransita uersus septemtrionem eundo uenissent ad quandam uiam, que *felsö-ut* dicitur, ibique metam erexissent; inde eandem plagam uersus eundo viam pertranseundo uenissent ad diuerticula terrarum dicte possessionis Heccse, ibique metam terream reperissent,

qnam et renouassent; hinc quasi ad occidentem flectendo uenissent ad diuerticula terrarum arabilium dicte possessionis Heccse et S. Gv̄d in vnum attingencium, ubi metas terreas duas dicte possessionis Heccse terras ad meridiem et terras possessionis S. Gv̄d ad septemtrionem distinguentem reperissent, quam et renouassent; inde uersus septemtrionalem plagam eundo ad viam *kösep ut* dictam, qua de civitate Gauriensi itur ad Vrugang aliter S. Iuan, eaque pertransita uenissent ad montem Gyapar Tete vocatum, ibique duas meast reperissent, quarum una ad meridiem ad Heccse, alia ad septemtrionem ad S. Gőd pertineret; deinde flectendo ad septemtrionem uenissent ad quendam montem *halom* dictum, ibique metam cursualem reperissent; ab inde uersus orientem uenissent ad montem paruum, ubi metam terream angularem terream dicte possessionis S. Gőd et Heccse distinguentem inuenissent et renouassent; hinc ad eandem plagam eundo uenissent ad quandam vallem ad dumum *gyumollch* (es bokor) dictum, ubi metam terream inuenissent; hinc versus eandem plagam per bonum spacium eundo directe uenissent ad metam (cursualem ibique) declinando ad septemtrionem uenissent ad quendam montem, ubj metas angula(res) tres reperissent, que ab oriente possessioni Ürügang aliter S. Iuan ad occidentem possessioni S. Gv̄d, ad meridiem possessioni Heccse deseruerint; ab hinc declinando ad orientem per bonum spacium uenissent ad metam cursualem, ib(ique) similiter renouassent; inde uersus meridiem eundo ad uiam *kosep vt* dictam, qua de ciuitate Gauriensi itur ad Vrugang, non procul a uia inuenissent duas metas terreas, quarum una ad orientem ad Vrugang, alia ad meridiem deseruiret; ab hinc ad orientem eundo uenissent ad uiam, per quam similiter de ciuitate Gauriensi itur ad Vrugang, eaque pertransita per bonum spacium metas angulares, que ab oriente possessioni Vrugang, ad meridiem possessioni Heccse deseruirent; ibique talium terrarum reambulacionem terminassent, ipsamque possessionem Heccse modo prescripto reambulatam et ab alijs possessionibus premissis signis metalibus separatam prefato in Christo patri Vrie, Abbati Beati Martini de Pannonie Monte iure ipsi incumbente perpetuo possidendam, nemine contradictore pro tunc presente, reliquissent legitimis diebus et horis

in facie ejusdem existendo. In cujus memoriam et firmitatem presentes contulimus nostras litteras pendentis sigilli nostry munimine roboratas. Actum per manus honorabilis viri Sebastianj Lectoris S. Ecclesie nostre et Stephano Custode, die X. Septembris Anno M° CC° XXII°

(Az eredeti után Ráth Károly Hazai Okmánytár I. köt. Győr 1865. 4. l. — Az előtt, de sok hibával kiadva Fejér által Cod. Dipl. III. köt. 1. r. 357. l.)

## 259.

*Detrich zólyomi főispán és Herduin, Szebeléb nevű birtokot az esztergami káptalannak eladják.* 1222.

A B C D

Detricus Comes de Zvolon et Herduinus filius Beduguerii omnibus, ad quos littere presentes peruenerint, significamus, quod nos totam terram de Zebehleb, que ad predictum Reduguerum pertinebat, Capitulo Strigoniensi sub testimonio litterarum Andree Illustris Regis Hungarie uendidimus perpetuo possidendam, pro summa centum marcarum argenti, de quibus decem marcas eidem Strigoniensi Ecclesie indulsimus pro remedio anime eiusdem Redugnerii, et decem marcas pro remedio anime nostre ita; ut tam in ipsius anni versario, quam nostro, singulis annis in eadem ecclesia fieret memoria in oracionibus. Reliquum uero pecunie predicte, scilicet LXXX marcas argenti, confitemur nos a prefato Capitulo ante festum Omnium Sanctorum totaliter et plenissime recepisse. Vt ego nemo in posterum per aliquam calumpnie speciem contra prefatum Capitulum super hoc ualeat insurgere; confessionem nostram, coram fratribus Sancti Stephani Regis de Strigonio publicatam et presentibus litteris inscriptam, eorumdem testimonio et sigillo exegimus roborari. Factum anno verbi incarnati M. CC. XX. secundo.

(Az eredeti után Knauz, Magyar Sion II. köt. 211. l.)

## 260.

*A velenczei doge és tanácsának határozata Arbe sziget számára. 1222.*

Haec sunt ordinamenta, quae dominus Dux (Ziani Péter) cum Majori parte sui Consilii Minoris et majoris dat hominibus Arbi; scilicet, quod insulae Collum et Arta usque ad octo annos sint hominum Arbi, et viri nobilis Marci Mastropetri Arbensis Comitis; de quibus insulis usque ad dictum terminum medietas sit Communitatis de Arbo, et reliqua medietas sit Comitis suprascripti, qui Comes Communi Venetiarum pro ipsa medietate solvat in mense Martii libras Venetiarum septuaginta quinque annuatim, et Commune Arbi pro sua medietate solvat similiter annuatim Communi Venetiarum usque ad ipsum terminum alias libras Venetiarum septuaginta quinque. Quibus octo annis completis dictae insulae veniant in Commune Venetiarum sine omni contradictione. De Nevalia sic dicunt, quod quicquid inde olim tenuit Communitas Arbi et filii Comitis Rogerii, veniat in potestate supradicti Comitis Arbi nomine Communis Venetiarum, et ipse Comes illud intromittat, et ejus reditus et omnia teneat quousque fuerit decisum, quid iuris Commune Venetiarum et filii dicti Rogerii atque Communitas Arbi in eisdem habeant vel habuerint. De Petro Bozola dicunt, quod infra dies triginta, quibus in insula Arbi adjunxerit, de ipsa exire debeat, abinde in antea in eandem non reversurus, nec ad eam ad minus viginti quinque milliaria adproximaturus usque ad annos quatuor; nisi per licentiam domini Ducis et majoris partis sui Consilii, vel per licentiam supra scripti Comitis Arbi. Dicunt etiam, quod omnes illi, qui tempore, quo dominus Petrus Ziani Venetiarum Dux regebat Comitatum Arbi Comes existens, erant sibi reddentes, sic de cetero dicto Comiti Marco Mastropetro reddere teneantur; videlicet etc. etc. (következik a jövedelmek jegyzéke.) Item si ullam conventionem fecerunt vel fecerint sine Comite vel suo misso, nihil valere debeant.

(Következik azon eskü formulája, melyet letenni az arbeiek tartoznak.) Anno 1222. mense Augusti.

(A „Libri Pactorum“ czímű velenczei államkönyvből I. k. 460. és 461. lev.)

---

## 261.

*Acontius pápai követnek határozata, melylyel a lacromai apátságnak bizonyos szőlő birtokát oda ítéli. 1222.*

Anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo secundo mense Octobris. Cum Acontius domini Papae Subdiaconus et Capellanus, Apostolicae Sedis Legatus, in aula residens Ragusinae Sedis, et coram subscriptis adstantibus, dixit: Hunc Jordanem Lacromonensem Abbatem, et vineas Juppanae, et earum pertinentias, quae olim Savini Pincioli fuerunt, meo judicio, meaque sententia — — — — misi, et statui, ut eas Abbas cum fratribus jam dicti Monasterii in perpetuum habeant, et obtineant ad sui utilitatem, ut nunquam a se alienare queant. Si autem aliquis hoc meum statutum aliquo modo perturbare praesumpserit, et dictum Monasterium de dicta vinea et ejus pertinentiis aliquam molestiam intulerit, Omnipotentis Dei, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et Beatae Mariae semper Virginis, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, omniumque Sanctorum maledictionem, et nostram incurrat. Omnibus hoc bono animo servantibus pax, et benedictio Dei Omnipotentis, omniumque Sanctorum perpetua sit. Amen.

Haec autem carta nullo testimonio rumpi possit.

Hi sunt testes, qui praesentes fuerunt D — — — — — — — Dandulus Com. R. D., Matthaeus Ballislavae, D. Lucarius Naimeri, Matthaeus Bodatiae Judex juratus. Cum quibus et Ego Presbyter Gataldus et Communis Notarius juratus scriptor sum et testis.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 95. l.)

---

## 263.

*Gondola János és nejének alapítványa a sz. Miklós tiszteletére Brelusban épített monostor érdekében. 1222.*

Anno Domini 1222. mense Octobris die 2. astante, cum dominus Acontius, domini Papae Subdiaconus, et Capellanus, Apostolicae Sedis Legatus, Rhagusium devenisset, et in Archiepiscopali aula resideret, ipso praesente, et praesentibus Blasio Cathariensi Episcopo, Joanne Dandulo Ragusino Comite, Jordano Locrumensi Abbate, domino Alexio Vali, domino Mathaeo Balislavae, domino Luccari Narmeri Judicibus juratis, Balli Zervati, Nicolao Mauri, Mathaeo Bodaazzo, Bundania Petri, et testibus ibidem assignatis, Marino Petragne, Joanne Bogdani Petracicha, Petro Rozini, et aliis. Tunc Joannes Gundula in medio astans, mera ac propria voluntate, et consensu suae conjugis Dobroslavae filiae Mauri Mananae, quae interrogata assensum in hoc plenum praebuit, monasterium Sancti Jacobi Apostoli, quod propriis suis construxerat nummis in loco, qui Brelus vocatur, sub protectione domini Papae Romanae Ecclesiae statuerunt, ut in illius sit potestate atque ditione, ita tamen, ut semper monasterium sub Beati Benedicti regula consistat, et Abbatis custodia, et fratrum ibi degentium, et ut nemo suorum tam clericorum, quam etiam laicorum aliquam habere possit proprietatem, aut potestatem, salva tamen reverentia domini Rhagusini Archiepiscopi. Quod quidem monasterium praefatus Joannes Gundula una cum conjuge sua Dobroslava, per juramentum Evangelii statuentes firmaverunt, ut haec, quae scribuntur, inviolabiliter perpetuo perseverent; dotantes illud suis donis et possessionibus, videlicet tribuentes ei suas vineas omnes, et terras, quae sunt in Brelo, et earum pertinentias, et vineas, et terras suas, quae sunt in Vergatto, quas de Communi Rhagusino emerant, et vineas, et terras omnes, quae in circuitu ejus sunt, quae de paterna fuerunt haereditate dicti Joannis, et domum, quae est ad Pusterulam, quae fuit patris ipsius Joannis, et molen-

dinum cum suis pertinentiis, et centum quinquaginta pecora, et triginta vaccas, et duos servos, et quatuor paria bovum; et Dobroslava per fidei juramentum spopondit dare eidem monasterio post mortem suam domum, quae olim fuit sui patris. Statuerunt atque voluerunt, et ut firmum haberetur in perpetuum decreverunt, ut si Abbas, qui nunc est, decesserit, nullum alium in Abbatem eligant, nisi quem Congregatio ipsius Coenobii, ut decet, communi, et concordi voluntate, si eligere voluerint, secundum regulam monachorum eligant.

Haec autem omnia, quae praedicta sunt, secundum Benedicti Abbatis regulam disposita firmiter observentur. Si forte aliquis hoc temere perturbare praesumpserit, decreverunt atque statuerunt, ut defensores existant, Damianus, et Grubescia Gundulae, fratres ipsius Joannis, et eorum haeredes perpetualiter. Ita tamen, ut non haereditarii sint, nec vocentur haereditarii, sed solummodo defensores sint ipsius Coenobii. Dictus vero Joannes Gundula, et ejus conjux Dobroslava statuerunt firmiter, promittentes post obitum ipsius Joannis et conjugis ejus Dobroslavae, ut eidem Coenobio deveniant omnes vineae, et terrae, quae sunt in Gionchetto cum pertinentiis earum, et domus, quae est juxta domum Grubiscae fratris ipsius Joannis. Similiter, ut dictum est, statuerunt, ut eidem Coenobio deveniat domus cum omnibus pertinentiis etiam, in qua ipsi nunc habitant. Decreverunt etiam et hoc, ut si quis hanc illorum dispositionem ac deliberationem aliquo modo dissipare, vel infringere voluerit, maledictionem Omnipotentis Dei, et Beatae Mariae semper Virginis, et Beati Jacobi Apostoli, et duodecim Apostolorum, omniumque Martyrum, Confessorum, Virginum, atque omnium Sanctorum incurrat.

Ego Presbyter Gabaldus Communis Notarius juratus, qui etiam his omnibus praesens fui, scripsi, et testis permaneo.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 93. l.)

## 264.

*II. Endre királynak adománya Gergely és István comesek számára. 1223.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum ex Regie dignitatis officio teneamur metiri merita singulorum, et cuique pro meritorum exigencia respondere; iustum est et racioni consentaneum, vt infideles et iniquitatis sectatores radicitus euellamus et disperdamus; bonos vero et equitatis amatores, qui fideliter ad utilitatem Regie Corone, et Regni commodum se exercent, munifice donis decorare non postponamus. Hinc est, quod ad uniuersorum noticiam presencium et posterorum uolumus peruenire; quod cognita infidelitate jobagionis nostri Domaldi de Crhoacia, quam contra Regiam Coronam perpetrarat, consilio omnium jobagionum nostrorum, quandam possessionem suam, que incipit ab aqua Cerca, descendens ad mare uenit usque Zadur, fidelibus Comitibus nostris Gregorio et Stephano, et fratribus eorundem, propter indecidue fidelitatis obsequia ipsorum, que nobis indesinenter et indefesse exhibuerunt; maxime quoniam jam dictus Domaldus prenominatorum fidelium nostrorum Gregorij et Stephani terram, viribus exterorum Regnorum requisitis, adducto exercitu deuastauit, in recompensacionem tantorum meritorum, ipsis, et per eos suis heredibus et heredum successoribus iure perpetuo contulimus possidendam; quam sepe nominatus D. et cognati eiusdem ab ano suo ceco Zoloyna obtinuerunt, introducentes ipsos per fidelem nostrum Gregorium filium Jaduch Comitis in predictam possessionem. Ut autem hec a nobis facta donacio salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Cleti aule nostre Cancellarij et Agriensis Prepositi, anno uerbi incarnati millesimo CC° XX° tercio. Ecclesia Strigoniensi vacante, Reuerendo Vgrino Colocensi Archi-

episcopo existente; Desiderio Chaneadiensi, Stephano Zagrabiensi, Ruberto Wesprimiensi, Thoma Agriensi, Alexandro Waradiensi, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Briccio Waciensi, et alijs Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Jula Palatino, et Comite Budrugiensi, Nicolao Curiali Comite Regine et Comite Supruniensi, Salomone Bano, Batetz Curiali Comite Curie nostre et Comite Bekesiensi, Pous Bihoriensi, Buzad Posoniensi, Laurencio Vyuariensi, et alijs Comitibus Comitatus tenentibus, Regni nostri anno XX°

(Eredetie börhártyán, melyről a pecsét már elveszett, a leleszi konvent levéltárában. Ugyanazon okmánynak egy másik, arany függő pecséttel kiadott példányát 1845. mélt. Fluck Eduard, akkor a kir. ügyek aligazgatójánál láttam. Néhány lényeges hibával kiadva Fejér György által Cod. Dipl. III. köt. 1. r. 402. l.)

## 265.

*Konstanczia cseh királyné, III. Béla magyar királynak leánya, Bizencze várośát szőlőhegyeivel megadományozza. 1223.*

C(onstantia) Dei gracia Regina Bohemorum et Ducissa Moravorum, notum facimus vniuersis tam presentibus quam futuris, quod volentes ciues nostros dilectos de Bysinze in Prouincia Brecislauensi, quam a carissimo marito nostro gubernandam accepimus, cum omnibus suis pertinencijs et redditibus, post incursum malignorum et ignis voraginem, quo magna pars eorum ciuitatis consumta esse dinoscitur, pristinum in statum, ymmo iuxta posse in commodiorem, constituere et euehere; Regie compassionis intuitu ipsis uinearum montes, quos plantauimus ipsi ciuitati adiacentes, contulimus in perpetuum possidendos, relaxantes omnes decimas, que nobis competere poterint exinde. Exceptis tantummodo decimis vinearum, quas monialibus ad Sanctum Petrum in Olomuc, et monasterio in Gradisch, hactenus persoluimus, quas etiam in

futurum soluent prefati ciues de iisdem montibus. Et ut hec nostre benignitatis donatio robur in perpetuum valiturum obtineat, carissimus maritus noster dominus Otokarus, qui et Premizl, Dei gracia Rex Bohemorum et Dux Morauorum, sigilli quoque sui munimine hanc nostram paginam roborauit. Actum in Godinge mense Martio anno gracie millesimo ducentesimo vigesimo tertio; coram testibus subnotatis, quorum sunt hec nomina: Bawarus Olomucensis Camerarius, Stephanus de Medloue, Cstibor Castellanus Prerouensis, Ratiborius Judex Brunensis, Cunradus Scriba Brunensis, Onso Burgrauius de Podiuin, et alii quam plures. Datum ibidem per manus Jaros Capellani nostri.

(Boczek Antal, Codex Diplomaticus et Epistolaris Moraviae, II. köt. 148. l)

---

## 266.

*I. Otakar cseh király, neje Konstanczia királyné hozzájárulván, Breczislava vagyis Lundenburg városnak vámmentességet ad. 1223.*

Premizl Dei gracia Bohemorum Rex et Marchio Morauie, omnibus thelonariis per Regnum nostrum Bohemie et Morauie constitutis, notum et mandatum esse uolumus; quod nos ad instantem intercessionem karissime coniugis nostre Constancie, ciuibus ciuitatis ipsius, que dicitur Brecizlava, site in terminis Austrie, hanc concessimus graciose libertatem, ut sint per continuos decem annos ab omni tributorum et vectigalium exactione liberi et exempti, et telonea per terras prefatas libere transeant, quatinus sic ciuitatis sue meliorationem nos omnimoda liberalitate promouere sentiant. Datum in Hodonin anno gracie MCCXXIII.

(Boczek, u. o. II. köt. 150. l.)

---

## 267.

*I. Otakar cseh király és neje Konstanczia Bizencze város jogait, Lundenburg város mintájára, megerősítik. 1223.*

In nomine Sancte et Indiuidue Trinitatis Amen. Prouide ac laudabiliter per predecessorum instituta et ordinata inconuulsa quoque conseruare et tueri, Regie sane est Maiestatis. Hinc est, quod ego Ottakarus, qui et Premizl, Dei gracia Rex Bohemorum et Dux Morauorum, innotescere cupio omnibus tam presentibus quam successuris in Christo, qualiter ciues nostri dilecti de Bisinze, accedentes ad mee Serenitatis presentiam in Godinge, humiliter supplicarunt, quatinus ipsis priuileginm bone et pie memorie dilecti fratris nostri Marchionis Morauie nomine Wladjzlay, quod temporis et ignis iniuria non modice lesum extitit, innovarem et fauorabiliter confirmarem. Cuius videlicet tenor in hec verba scriptus erat:

In nomine Domini Amen. Ego Henricus, qui et Wladizlaus Dei gracia Marchio Morauie, uniuersis Christi fidelibus tam modernis quam ipsos secuturis in perpetuum. Principalis profecto glorie excellencia clariori effulgere solet lumine, dum ciuitatum amplarum splendente numero circumdata esse cernitur. Ideo ego Wladizlaus Dei gracia Marchio Morauie, uolens uillam forensem nomine Bizince muro forti construere, et ita ampliare, ut honore et prerogatiua ceterarum nostrarum ciuitatum congauderet, relexamus et penitus remittimus ad triginta annorum spatium ipsis ciuibus de Bisince censum denariorum et mensuras annone, que Serenissime domine Regine Bohemorum nomine Constancie annis singulis persoluere debebant. Item uolumus, ut ex nunc et in futurum omnes culpe in ipsa ciuitate iuxta ius, quod a ciuitate Breczislaua acceperunt, et antiquam consuetudinem, iudicentur, preter graues culpas, que coram nobis uel nostris iudicibus debent iudicari. Item siluam, que vulgariter dicitur Dubraua, ipsis tradimus extirpandam, uel in usus suos retinendam, secundum quod sibi placuerit; quam circumeundo positis aceruis, qui kopci

uel granicie dicuntur, limitauimus. Item concedo ipsis molendinum libertatum; item duos mansos ad usum sacerdotis, qui pro tempore fuerit. Et hec nostra ordinatio facta est de uoluntate Serenissime domine Regine Bohemorum, prefate videlicet domine Constancie, in presencia Serenissimi domini Otakari Regis Bohemorum, karissimi fratris nostri, qui sigillum suum nostro adiunxit in munimen literarum. Actum in Olomuc III. nonas Januarii anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo decimo quarto. Testes sunt hii: dominus Otokarus Rex; Robertus Episcopus Olomucensis; dominus Boleslaus, Hermannus Abbas de Gradisch; Sifridus Abbas de Welegrade; Walterus Decanus; Stephanus Prepositus; Radozlaus Archidiaconus, et omnes Canonici Olomucenses; Bauarus Camerarius Olomucensis; Zauisa Burgrauius Olomucensis; Bludo Prefectus Prerouiensis; Ditricus cum filio Grut; Onso filius Bludonis; Lutek; Welen; Zuda; Protiua de Vniczoue, et alii quam plurimi. Datum per manus Johannis capellani nostri.

Videntes itaque, qualiter prefati ciues malignorum incursu et ignis uoragine ad magnam egestatis pressuram sint delapsi, ipsis prefati priuilegii tenorem Regia auctoritate confirmantes, in restaurum ciuitatis sue prouentus telonei nostri ibidem in Bisince per decennii curriculum concedimus benigne; et indulgemus, ut omni iure et libertate gaudeant, que ciuitati Brecizlaue sunt concessa. Actum et datum mense Marcio in Godinge anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo vigesimo tercio. Ad maiorem rei cautelam ego Otakarus et domina Constancia Regina Bohemorum, presentem paginam impressione nostrorum sigillorum muniuimus coram testibus, quorum sunt hec nomina; Bawarus Olomucensis Camerarius, Stephanus de Medloue, Cstibor Castellanus de Preroue, Ratiborius Judex Brunensis, Cunradus Scriba Brunensis, Onso Burgrauius de Podiuin, et alii quam plures. Datum per manus Jarosii capellani domine Regine.

(Boczek, u. o. II. köt. 149. l.)

## 268.

*II. Endre királynak adománylevele Pachun nevű földbirtokról, a vasvári szent Mihály-templom számára. 1224.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Licet inter cecetera uirtutum opera largiendi beneficium a plerisque semper comprobetur; ibi tamen largientis memoria precipue commendatur, cum Deo datum, quod est Sanctum, a deuote dispensacionis cultoribus propagacione bonorum operum in Dei laudem et seruicium de die in diem dilatatur. Hac itaque et nos speculacione salubriter inducti, presentibus et posteris notum esse uolumus: Quod Prepositus et fratres Ecclesie Beati Michaelis Archangeli de Ferreo Castro ad nostram accedentes presenciam, terram quandam nomine Pachun ad sex aratra ad iddem (így) castrum pertinentem, tamen habitatoribus carentem, quia undique ipsorum terra includitur, multa precum instantia pro remedio anime nostre a nobis sibi dari postularunt. Nos igitur iustis peticionibus eorum pium prebentes assensum, dictam terram perpetuo iure, libere et pacifice concessimus possidendam. Et in possessionem iam dicte terre ipsos per fidelem nostrum Michaelem filium Chumou auctoritate Regia fecimus introduci. Cuius terre prima meta incipit sub quodam monticulo, qui wlgo *muginoulochou* dicitur, et inde transit iuxta quandam siluulam, et uadit usque Seludgatha; et ibi transit lacum illum predictum, et tendit in sursum iuxta spinas super *mege;* et inde recuruando descendit et transit in Marcusgatha; et inde incipit ascendere per frutices rubeos, et perueniet ad metam Martini Comitis, que vocatur magnum stagnum; et iuxta eandem metam ascendendo perueniet ad metam terream, et ibi transit uiam publicam, et progreditur super *iegfa;* et de ligno prefato uadit super metam, in qua stat pirus; et inde protelando ascendit per uiam berbosam uersus occidentem; et ibi per quandam metam spinosam de-

scendit super uillam, que dicitur Lapsa; et per eandem uillam iuxta sepem descendit per arbores pomiferas super predium, quod Dionisius Comes contulit Ecclesie, que eodem nomine nuncupatur, uidelicet Pachun, et ex superiori parte uille predicte est riuus et meta terrea; et sic reuertitur ad metam priorem, unde prius inceperat. Vt autem hec a nobis liberalitate Regia facta donacio nostris nostrorumque successorum temporibus salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus magistri Stephani, domini Pape Subdiaconi, aule nostre Cancellarij et Orodiensis Prepositi, anno uerbi incarnati M° CC° XX° IIII° Vacante Sede Strigoniensi, Reuerendo Vgrino Cholocensi Archiepiscopo existente, Desiderio Chenadiensi, Roberto Wesprimiensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Alexandro Waradiensi, Briccio Waciensi, Regnaldo Transsiluaniensi, Gregorio Geuriensi, Cleto Agriensi Episcopis existentibus Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Jula Palatino et Comite Suppruniensi, Nicholao Curiali Comite Regine et Comite Posoniensi, Ladizlao aule nostre Curiali Comite et Comite Nitriensi, Theodoro Bichoriensi, Dionisio Magistro Tawarnicorum, Demetrio Magistro Dapiferorum, Dionisio filio Dionisij Magistro Agasonum, et alijs quam pluribus Magistratus et Comitatus tenentibus, Regni nostri anno vicesimo primo.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a királynak nevezetes nagyságu pecsétje kettős vörös-zöld zsinóron függ, a szombathelyi káptalan levéltárában.)

269.

*Gyula nádor az ó-budai káptalan kérésére ennek Csehtó nevű halastavát Sebestyén pap által uj határokkal elláttatja. 1224.*

Jula Dei gracia Palatinus et Sopronienais Comes vniuersis presentem paginam inspecturis salutem in eo, qui salutes mandat, salutes Jacob. Vt emergenti calumnie imponatur silencium, et obliuionis redimatur dispendium, prouida adinuenit racio fidelem memoriam litterarum sibi efficacem adiutricem. Sciat itaque etas presens et noscat postera, quod vniuersum Capitulum Budensis Ecclesie considerans predia et piscinas collata eidem Ecclesie ab antiquo; ne prolixitate temporum, uel metarum uetustate super eis possit calumnia suboriri, a nobis humiliter postulauit, quod ad eorum piscinam, que wlgo Chechtoo dicitur, de nostris fidelem, qui eam circumspiceret, et nonas metas ueteribus apponeret, transmitteremus. Nos igitur Sebastianum clericum, fidelem et prouidum, ad negocium tam arduum decreuimus destinandum. Predictus igitur Sebastianus, vicinis conuocatis et omnibus commetalibus, predicte piscine terminos circuiuit, et ex circumiacentibus memorate piscine nec est inuentus aliquis contradictor. Porro terra prefate Ecclesie, infra cuius terminos predicta pisscina concluditur, primam habet metam ab oriente iuxta Tyciam proximam silue, que wlgo Ffyzuforku dicitur; inde vero protenditur per medium fluuium Tycie vltra lacum, qui Lapusfeu dicitur; iuxta quem exiens a predicto fluuio, versus orientem protenditur ad aqueductum, qui Chechtow dicitur, includens piscinam, que Ffeyrtow dicitur; et inde reuertitur ad Tyciam, iuxta aque alueum, per quem omnes incluse piscine detrimentum aque susscipiunt et augmentum, et ibi ad rippam eiusdem aluei meridionalem transiens, ad occidentem flectitur, et tangit quoddam precipicium, quod Peteraya dicitur; et inde extenditur iuxta ripam Sedum, et inde girans versus meridiem iuxta eandem ripam tendit ad villam Salomonis, et inde ad villam Kokot; inde vero ad occidentem di-

latatur iuxta sepedictam ripam ad terram filiorum Kollou; et inde ad terram seruorum Regis extenditur versus aquilonem; deinde vero — — — sepedictam ripam tendit ad uiam precipitem, que Golumbaya dicitur; et inde protenditur vsque ad terram Bulsu; et ibi terminantur mete iuxta ripam posite memorate; et inde reflectitur versus orientem, includens radicem aluei, qui Homurher dicitur, et complectens paludem Tamar nomine, multis metis interpositis, tendit ad metam primam, de qua circum — — — — pcio dicte terre fuerat incoata. Quidquid autem infra metas concluditur memoratas, Budensis Ecclesia ab antiquo tempore possedit pacifice et quiete. Vt autem huius rei series permaneat inconcussa et illesa pro posteris, eam censuimus recordatione presencium litterarum et nostri sigilli munimine roborari. Anno verbi incarnati M° CC° XX° IV°.

(Fejér ezen okmányt Hevenesi után sok hibával tette közzé Cod. Dipl. III. k. 1. r. 470. l.; a hibákat Zsigmond király 1389-ki átiratából Knauz Nándor igazította ki, Magyar Sion I. köt. 291. l.)

## 270.

*II. Endre király intézkedéseinek folytán a borsmonostori apátság számára Zaka helység határai szabályoztatnak. 1225.*

Wladislaus stb. (a csornai konventhez.) Noveritis, quod Nicolaus de Zelesthew pro venerabili et religioso fratre Valentino Abbate Ecclesie de Borsmonostra, in quem per mortem condam fratris Johannis Abbatis eiusdem Ecclesie de Borsmonostra presens causa est condescensa, et Conuentu loci eiusdem, cum procuratoriis litteris eorundem, iuxta continenciam Serenissimi Principis condam domini Mathie Regis predecessoris nostri immediati, et tandem ipso de hac vita decedente nostrarum litterarum prorogatoriarum, et Capituli Ecclesie Castri Ferrei euocatoriarum et insinuatoriarum, in

presentibus octauis festi Beati Michaelis Archangeli (1498.) in figura judicij nostre Personalis Presencie comparendo, contra Egregium Anthonium de Pook stb. volens, predium Zaka ad predictum Monasterium Beate Virginis vigore litterarum metalium condam domini Andree Regis legittime pertinere debere, comprobare; exhibuit nobis quasdam litteras eiusdem domini Andree Regis confirmationales, habentes in se diuersarum litterarum condam Comitis Bors filij olim Dominici Comitis donacionalium continenciam, quibus mediantibus ijdem predictum Monasterium Beate Marie Virginis de Borsmonostra dotasse agnoscerentur sub suis veris — — — — — — metarum distinccionibus et remonstracionibus anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo vigesimo quinto emanatas sub sigillo impendenti in rotundo consignatas; in quarum tenoribus inter alia predia (quoad) metas predii Zaka in vna earundem litterarum donacionalium hec verba vidimus contineri: Quod eciam tria predia sibi coniacencia, quarum nomina sunt hec, Wkas, Zaka et Boran, dicte Ecclesie prebuissent, metis infrascriptis circumdata, quarum metarum prima incipit versus aquilonem a *zylffa* iuxta riuulum super viam, que venit de Sopron; inde paululum vadit per ipsam viam versus meridiem ad viam tendentem in Wud; deinde viam ipsam non deserens versus orientem per plures metas pergit ad terminos Wud; inde vadit ad magnam metam sub meridie, vbi termini sunt Syra et Ambus; postea tendit ad tres metas, vbi incipit terra Zakan iuxta quandam viam, per quam properat ad tres metas, et ab hys per aliam viam versus occidentem perdit (igy) ad metam iuxta terram Gerolt; inde versus aquilonem per plures metas vadit ad monticulum; deinde descendit versus occidentem ad metam, que iacet iuxta viam tendentem in Gerolt; inde per plures metas reuertitur versus aquilonem per eandem viam ad duas metas, et ab istis versus occidentem descendit ad viam iuxta terminos terre Nygwan; inde denuo per ipsam viam versus aquilonem festinat ad angulum quendam, vbi est meta, quam relinquens tendit per viam euntem Baran ad magnam metam; ab isto vero semper rotundo cursu sub occidentem descendit per plures metas ad riuulum, vbi sunt termini Margiud et Zoboth Baran; post hec ipsum riuulum transiens ascendit ad metas iuxta

viam, vbi termini sunt ex altera parte Zoboth Baran et Conradj; inde per dictam viam currens properat ad metas sub via Salomonis sitas; et ab istis per plures metas pergit ad angulum, in quo mete iacent; quem relinquens descendit versus meridiem in riuulum, ipsumque semper descendendo reuertitur ad *zylffa*, vnde processerat. Infra metas istas nullus alienus aliquid possidet, preter filios Bwcze, qui terram cultam et incultam tantummodo possident ad vnum aratrum, cetera omnia sunt Ecclesie. Quibus presentatis stb.

(A budai k. kamarai levéltárban őrzött eredeti ítéletlevélből.)

---

## 271.

*Az esztergami káptalan bizonyságlevele, hogy Wendégi Epelen lévő birtokjogát Epeli Benczének eladja. 1225.*

Nicolaus Prepositus Strigoniensis et eiusdem loci Capitulum omnibus, ad quos littere presentes peruenerint, oraciones in Domino. Vniuersitati uestre significamus, quod constitutis in nostra presencia Wendegy de uilla Epely, ab una parte, Benedicto et filio eius Muthud de eadem uilla, ab altera, proposuit dictus Wendegy, quod ius, quod habebat in dicta uilla Epely, tam in terra, quam in feneto, quam eciam in siluulis, que vulgo *horosth* dicuntur, de uoluntate uillanorum suorum, prefato Benedicto et filio eius Muthud pro IV marcis argenti et dimidia totaliter uendidisset, perpetuo possidendum, et de precio plenissime sibj satisfactum esse confessus est. Hys a uenditore propositis, VI homines de eadem uilla, uidelicet: Jacobus, Petha, Cheta, Mogd, Bescha, Chumov, ex parte uillanorum transmissj, ut dicebant, prefatum contractum ipsis consencientibus inter partes factum esse protestatj sunt. Postulauerunt ergo omnes communiter, ut super hoc facto litteras concederemus testimoniales, sigilli nostri munimine roboratas. Quod et fecimus anno ab Incarnacione

Domini M° CC° XX° V° Datum per manus Magistri Benedicti Lectoris Strigoniensis.

A. B. C. D.

(Az eredeti után; Knauz Magyar Sion II. köt. 214. l.)

## 272.

*A keresztesek esztergami konventjének bizonyságlevele, hogy a belai lakosok a per megkezdése elött beismerték az esztergami káptalannak határjukban három ekényi földet tárgyazó jogát. 1225.*

Quoniam labilis est hominum memoria et rerum turbe non sufficit; solent ea, que inter homines siue in iudicio, siue extra iudicium legitime geruntur, litterarum testimonio commendari et scripture memoria perhennari. Hinc est, quod ego Herbrandus Magister Hospitalis Domus Sancti Stephani Regis Hungarie de Strigonio, meique fratres; videlicet Hemericus Decanus, Visuntinus Custos, Thomas, et ceteri fratres eiusdem Domus, tam clerici, quam laicy, ad vniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod constitutis in presencia nostra Canonicys Strigoniensibus ab vna parte; hominibus de uilla Bela, videlicet Bodun, Chefun, Ciba, Topsa, Ylario, Doncus, Gude et Both, pro tota eadem villa, ab altera; proposuerunt dicti homines, quod cum dicti Canonici terram ad tria aratra, quam in villa ipsorum habebant, ab ipsis repeterent, et ipsi inficiantes eandem reddere dissimularent; Canonici ordine iudiciario dictam terram ab ipsis requirere intendebant. Videntes igitur ipsi, quod tantum ius Ecclesie Beati Adalberti absque magno sui dampno et animarum suarum gravi periculo celare non possent, recognouerunt ante litis ingressum, eandem Ecclesiam habere terram ad tria aratra in villa ipsorum, preter terram ad vnum aratrum in eadem villa, quam a Cosma filio Comitis Paschasij, eidem Ecclesie olim dicebant

esse collatam. Et hec omnia coram nobis homines supradicti pro tota villa sunt confessi. Ne igitur super hys inter ipsos et Ecclesiam questio oriatur imposterum; ad peticionem utriuspartis presentem paginam confecimus in testimonium, sigilli nostri munimine roboratam. Anno ab Incarnacione Domini M° CC° XX° quinto.

(Az eredeti után; Knauz, Magyar Sion II. köt. 213. l.)

---

## 273.

*II. Endre király intézkedése a pannonhalmi apátság bortizedi jogának tárgyában, vonatkozólag a székesfehérvári polgárok borkereskedésére Somogy megyében. 1226.*

Andreas Dei gracia Vngarie Rex vniuersis, quibus presens pagina patuerit, salutem et omne bonum. Ad universorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum Abbas et Conuentus Beati Martini de Sacro Monte Pannonie contra hospites nostros Latinos Albenses, eo quod de vino empticio in Symigiensi Parochia decimas iustas et debitas non persoluerent, querimoniam nobis multociens effudissent; nos, prout tenemur, ad locandam inter eos et hospites memoratos iusticiam, Nicolaum Comitem tunc Palatinum nostrum, et postmodum venerabilem Gregorium Episcopum Geuriensem judices constituimus. Sed cum in illorum judicio contenti esse non possent, ad ultimum tandem ex communi consilio et consensu venerabilis uiri Roberti Episcopi Wesprimiensis, Jule Palatini et Comitis Supruniensis, Nicolai filii Borch iterato Palatini, et aliorum Jobagionum nostrorum, secundum juris ordinem procedentes statuimus firmiter, quod memorati hospites de vineis suis propriis decimas iuste et plenarie persoluentes, vinum in Symigio semper et ubique liberam habeant emendi facultatem, in presencia tamen decimatorum Abbatis et Conuentus Beati Martini, et hominis nostri, quem idem

Abbas singulis annis a nobis pecierit; scilicet si forte ipsi decimatores occasione dilacionis ad eos, de quibus hospites dicti vinum emerint, ire noluerint, uel in eodem loco secundum certum numerum tunellarum litteras aut ligaturas sine precio in sigillis dare denegauerint, testimonio hominis nostri, nec non collectoris vicesimarum, et aliorum idoneorum hominum ad hoc inuocato libere et secure deferant vina sua empticia; et decimas de vino, quod predicto modo emerint, soluere nullatenus teneantur. Si autem absque sigillo quis repertus fuerit usque festum Beati Martini vinum detulisse, totum vinum, et res, quas idem habuerit, amittat. Vt autem huius rei series salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum anno ab Incarnacione Domini M° CC° XX° VI° Regni nostri anno XX° III°

(A pannonhalmi főapátság levéltárában őrzött ú. n. „Liber Ruber-ből 39. l.)

---

## 274.

*II. Endre király adománya Ugrin esztergami érsek testvérének számára. 1226.*

(Andreas Rex Vngarie) omnibus presentes litteras inspecturis salutem, et omne bonum — — — — — presencium quam futurorum noticiam volumus pervenire, quod cum — — — — Vgorinj quondam Archiepiscopi Strigoniensis, pro suis — — — — serviciis, continuis multo ampliora mereretur, tamen — — — Yiner, in Parochia Albensi ad Comitatum de Bana pertinens — — — VIII mansionibus ibidem degentibus ei VIII vineys et CLX iugeribus terre iure perpetuo sibi et per eum suis heredibus contulimus possidendam, presentibus nostris Baronibus, Curiali Comite nostro Ocuzh scilicet, et aliis, necnon Magistris; et in possessionem predictam fecimus

introduci per fidelem nostrum servientem Nicolaum, filium Buda de Berense. Vt autem hec a nobis facta donacio salva semper et inconcussa permaneat, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum per manus Magistri Zlandi Lectoris Albensis, nostri Cancellarii. Anno ab Incarnacione Domini M° CC° XXVI°.

(Az eredeti után közölte Ráth Károly; Győri történelmi és régészeti füzetek III. köt. 297. l.)

## 275.

*Robert veszprémi püspöknek bizonysága, hogy Lucha és testvérei bagatai birtokukat Hoholthnak eladták. 1226.*

Ego R. Dei gracia Vesprimiensis Episcopus significo uniuersis, quod Lucha, Gude et Rugas ad meam accedentes presenciam dixerunt pro se et fratribus suis absentibus, Martino videlicet et Ibrachun; se terram suam liberatam et distinctam a terra Castri Zalaiensis (így) in Bagata, quam dominus Rex Hoholth contulerat, uendidisse eidem Hoholth libere pro XV marcis argenti. Cuius terre meta incipit a Bocounibus; et procedens iuxta uineam Gordon vadit ad quendam fontem; exinde ad pratum; exinde terminatur ad Gelse.

Ad peticionem itaque utriusque partis in testimonium contractus huiusmodi coram nobis celebrati litteris presentibus nostrum fecimus apponi sigillum. Datum in Segust anno Domini M° CC° XX° VJ°.

(Eredetie bőrhártyán, melytől a püspöknek pecséte hártyazsinegen függ, a budai kir. kamarai levéltárban.)

## 276.

*A győri káptalannak bizonyságlevele, hogy Szerafin, Somosnak fia, Monorokeréki birtokát a lébeni apátnak eladta. 1226.*

A B C.

Capitulum Geuriensis Ecclesie omnibus, quibus presentes littere legende occurrerint, salutem et oraciones in Domino. Vniuersorum noticie significandum duximus, quod Seraphyn filius Somos presencie nostre assistens confessus est, se et fratrem suum Saulum magistrum terram suam, que wlgo Monoroquerech uocatur, terre Abbatis de Liben contiguam ad X mansiones, que *lehen* uocantur, sufficientem, Leonardo Abbati eiusdem Ecclesie pro XII marcis argenti uendidisse; quas in eodem instanti eidem uenditori ab Abbate iam dicto plenarie solutas uidimus. Vnde in argumentum rei memoriter retinendum litteras sub sigillo nostro dari fecimus. Anno Incarnacionis Dominice M. CC. XX. VI.

*Kivül egykoru írás.* Litterae Capituli Geuriensis pro villa Munurocherec.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a káptalani pecsét töredéke zsinegen függ, a mélt. báró Révay család levéltárában.)

## 277.

*A győri káptalan bizonyságlevele, hogy István valdi lakos bizonyos neki törvény útján megitélt földet Hercenig és Dichere hermani lakosoknak eladta. 1226.*

A B C D E.

Capitulum Geuriensis Ecclesie omnibus, ad quos littere presentes perveneriut, salutem et oraciones in Domino. Universorum noticie significandum duximus, quod Stephanus filius Mod de villa Vald ad nos accedens, confessus est, se vendidisse Hercenig et Dichere de villa Herman terram, que adiudicata est ei pro morte Esich uterini fratris sui ab hominibus eiusdem ville, Demetrio videlicet, Omodeo, Micov, Tegech, Iluba, Portal, Jacab, Domous, Domov, Bitoc et duobus filiis Hech, ante Julam Palatinum et Supruniensem Comitem; sic eciam quodam, nomine Farcasio de Colon, qui se pristaldum in hac causa dicebat, referente audivimus, pro septem marcis argenti, que in eodem instanti, in presencia nostra, eidem venditori sunt solute. Terra autem, sicut idem Stephanus, quam pristaldus eius retulerunt, undique metata est, que ex una parte adiacet terre Wep, ex altera terre Chomud, ex tercia terre Huda, ex quarta terre eiusdem Stephani, ex quinta terre Beud. Vnde litteras sub sigillo nostro, ne forum inter eos factum lapsu temporis per eundem Stephanum, vel per alios infringi possit, dari fecimus. Anno Incarnacionis Dominice M° CC° XX° VI°

(Az eredeti után közölte Rómer Floris; Győri történelmi és régészeti füzetek, II. kötet 289. l.)

## 278.

*A veszprémi káptalan átirja és hitelesíti Robert veszprémi püspöknek 274. sz. a. bizonyságlevelét. 1226.*

A B C D

Vniuersis Christi fidelibus, ad quos presens scriptum peruenerit, Capitulum Wesprimiensis Ecclesie salutem in uero salutari. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod litteras domini nostri Roberti Episcopi recepimus in hunc modum continentes:

Ego R. Dei gracia Vesprimiensis Episcopus stb. (mint fentebb 275. sz. a.)

Igitur satis certificati de huiusmodi contractus testimonio, ne successu temporis uel calumpnia dissoluatur; presentem cedulam ad eorum roborandum idem factum tradidimus sigilli nostri munimine roboratam. Datum per manus magistri Johannis Lectoris Wesprimiensis anno M° CC° XX° VI° Reuerendo domino et patre nostro Bartholomeo Episcopo, Johanne Preposito, Salomone Cantore, Mathia Custode existentibus.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a káptalan pecsétje hártyazsinegen függ, a budai kir. kamarai levéltárban.)

## 279.

*Miklós nádor itélete a pannonhalmi apátság szolgáló népeinek tartozásairól. 1226 körül.*

Nicolaus Dei gracia Palatinus et Comes de Sopron vniuersis presens scriptum inspecturis salutem et omne bonum. Ad noticiam omnium tam presencium quam posterorum volumus peruenire, quod cum populi Ecclesie Beati Martini de Pannonia indebitis exaccionibus et seruicijs de tempore in tempus se esse aggrauatos domino Regi Andree lacrimabiliter fuissent conquesti; placuit eidem, vt causam querimonie illorum nobis committat audiendam et ordine juridico finitime determinandam. Constitutis itaque in nostra presencia vniuersis populis iam dictis ex vna parte, jobagionibus et Capitulo memorato ex alia parte, antiquas leges et debita eorundem populorum a Sanctissimo Rege Stephano eis instituta diligenter et sollicite a Capitulo et jobagionibus ordinatim exquisiuimus. Quibus exquisitis et per omnia veraciter expertis, exacciones quasdam, et que populis vduornicis superflue addita esse videbantur, licet ex multis temporibus, Abbate tamen et Capitulo, nec non jobagionibus eiusdem Ecclesie consencientibus resecauimus; que vero justa et authentica fuerant, in perpetuum reseruanda confirmauimus, et ea presencium litterarum notulis seriatim fecimus annotari. Hec sunt igitur debita, quibus ipsi vduornici Ecclesie prelibate sine omni contradiccione seruire tenentur. Primum debitum eorum est, a tempore nouarum frugum persolvere in sex mensibus, vnoquoque videlicet mense de suis proprijs, CXXX akones farine de frumento, et quadraginta akones de siligine, et CLXX akones de annona. Item debitum eorum est ad alios sex menses, portare segetes tam Symigij, quam in alijs partibus existentes, centum videlicet et LXX akones ad molendinum Ecclesie, et ea ibi molare, et reportare ad clicium. Item debitum eorum est, facere communem farinam vsque ad XX akones pro pastu cuiusque mensis, de segetibus tamen Ecclesie. Item

debent facere communem araturam, que dicitur *eneu*, de vnoquoque mense decem jugera, et ea seminare ex grano Ecclesie. Item hi, qui pascunt mensem, debent dare currum cum jumento ad portandos panes Abbatis, quocunque iuerit. Preterea omnes vduornici communiter debent dare currus cum animalibus ad farinam portandam Abbati et monachis quocunque necesse fuerit ire pro negocijs Ecclesie, siue ad curiam Regis, siue alias. Similiter omnes ceteri populi seruiciales, scilicet pelliparii, sutores, fabri, ceterique omnes alij, qui nominantur in priuilegio Sancti Ladislai, ad omnia genera officiorum debent dare currus cum animalibus ad portandum vinum Abbati, et monachis, quocunque necesse fuerit ire. Preterea vduornici debent administrare ligna et aquam ad furnum et ad coquinam, preter balnea, et datur eis prebenda ex parte Ecclesie per mensem, in quo seruiunt. Item hi pascentes mensem tenentur dare de singulis septimanis tres carratas lignorum, ne forte aliquo casu deficiant ligna ad furnum vel ad coquinam. Item vduornici tenentur renouare curiam furni, cum veterascit, et portam eiusdem curie custodire. Similiter tenentur renouare ortum Pannoniensem. Ad omnem vero farinam faciendam Ecclesia tenetur dare vduornicis molendina. Item vduornici tenentur ad festum Sancti Martini de pastu cuiusque mensis dare C oua, IIII gallinas, et II anseres; et ad carnipriuium similiter; in pascha vero C oua et agnum vnum. Item tenentur in festo Sancti Martini, et in aduentu Regis, de vnoquoque mense III carratas lignorum, que vocantur *eulfu*. Item tenentur dare plebano suo de singulis mansionibus II hidrias annone. Preterea quelibet villa ad festum Sancti Martini tenetur dare bouem triherbem, et de quolibet loco vnam idriam annone, et vnam brasij. Item vduornici tenentur dare ad festum Sancti Martini XXX panes; et tenentur dare de vnoquoque mense annuatim filum ad vnum rete huzonis, et portare ad monasterium; et debent dare panem interim illis, qui parant recia. Preterea omnis populus tam vduornicorum, quam et alij, tenentur colligere fenum, quilibet eorum vna die; similiter et vna die portare fenum, et vna die metere. Fabri vero ex eisdem populis tenentur operari apud monasterium in vna incude; non tamen ipsi debent portare ferrum, sed vnus faber ex ipsis vadit ad ferreum castrum pro

eligendo ferro; similiter tenentur facere ferramenta et alia necessaria, preter dictam vnam incudem. Preterea de singulis villis in priuilegio Ladislai nominatis vnaquelibet mansio tenetur in suo curru et animali portare tunellam vini de vino Ecclesie siue de Symigio, siue de Sala vsque Ecclesiam ipsam Beati Martini. Ceterum omnes vduornici, vnaquelibet mansio tenetur facere brasium de hordeo proveuienti Ecclesie ex decimis ad duos akones. Exacciones uero et debita, que eis laxauimus, hec sunt: Decimas videlicet de vino, agnis, de apibus provenientes non soluere; et residuum vinum non portare, que hactenus facere consueuerunt; duo jugera de aratura, que vocatur kuen (?), et LXX panes, quos debebant ad festum Sancti Martini per singulos annos, ex voluntate tam Abbatis quam et monachorum eis indulsimus. Statuimus eciam, quod Abbas sepe memorate Ecclesie descensum suum eodem modo, sicut Abbas Varadiensis, vel Simighiensis, aut Sexardiensis tenentur exigere. Vt autem hec omnia auctoritate domini Regis a nobis statuta irrefragabiliter perdurent in perpetuum, presentem paginam super his concessam sigilli nostri munimine duximus corroborare.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a nádor pecséte már elveszett, a pannonhalmi főapátság levéltárában. II. Endre király által 1233. megerősíttetett.)

## 280.

*II. Endre király a Pál, Mátyásnak fia és több baranyai várjobbágyok közti peres elintézést, helyben hagyja. 1227.*

Andreas Dei gracia Rex Hungarie vniuersis, quibus presens pagina patuerit, salutem et omne bonum. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod accedentes ad presenciam Petri Quinque-Ecclesiensis Prepositi et tocius Capituli eiusdem in festo Sancti Georgij, secundum quod in litteris ipsius manifestius intelleximus, Johannes filius Constantini, et Paulus filius Mathei, cum pristaldo suo nomine Petro filio Philippi de villa Peter, proposuerunt ipsis, quod dictus Johannes filius Constantini impeciisset quosdam de genere Meyz, scilicet Perekw, Razlov et Laurencium coram Jula Comite a nobis sibi delegato judice super duobus predijs, quorum nomina sunt hec, Srebsa et Kysfolud, asserens se ab ipsis predicta predia centum viginti marcis comparasse, et ex hijs septuaginta octo marcas dedisse, et adhuc teneri in quadraginta duabus marcis; predicti autem Perekw, Razlov et Laurencius e contrario dixerunt, se illa predia non Johanni, sed Paulo filio Mathei vendidisse per centum quadraginta quatuor marcis, et totam pecuniam se ab eodem Paulo recepisse, et sic sepedicta predia ipsorum assercione Paulus obtinuit; Johanne vero pecuniam suam a predictis, scilicet Perekv, Razlov et Laurencio, constanter repetente, prefatus judex, testibus idoneis ab ipso receptis, homini Johannis ferri candentis examen adiudicauit, locum autem, vbi ferrum portare deberet, Colochiam constituit; qui veniens ad statutum locum in prefixo sibi termino, ferroque judiciali per hominem suum portato, volente Deo iustificatus est, supradicti vero aduersarij sui, videlicet Perekv, Razlov et Laurencius remanserunt sibi in centum quinquaginta sex marcis. Dumque sepedictus Johannes residuum terrarum predictorum Perekw, Razlov et Laurencij vellet racione pecunie illius, in qua sibi remanserant, accipere, Paulus filius Mathie non permisit, asse-

rens, se pocius iuxta consuetudinem Regni confinitatis gracia debere emere quam Johannem; et quia idem Johannes inimicus eius esset a tempore auorum suorum, eo quod auus Pauli auum Johannis occidisset, ideo non debere se participare cum illo. Quapropter visum est nostre Regie Magnitudini et aliis jobagionibus Regni nostri, quod Paulus pocius deberet emere, quam Johannes. Vnde idem Paulus estimacionem residue terre, scilicet Weyk, et Ban, et Rurcos pro Perekw, Razlv et Laurencio centum quinquaginta sex marcas coram memoratis Preposito et Capitulo Quinque-Ecclesiensis Ecclesie Johanni filio Constantini in Ecclesia Beati Petri Quinque-Ecclesiis in tribus terminis persoluit; primo termino in festo Beati Georgij existente; secundo reuoluto anno sexta feria infra octauas Pentecostes; tercio anno tercio in festo Sancti Marcelli Pape et martiris. Et sic predicta quinque predia, scilicet Srebsa, et Kisfolud, et Weyk, et Ban, et Rurcos sibi cesserunt cum omnibus libertinis et alijs sibi pertinentibus. Hec autem supradicta, sicut in litteris autenticis supradicti Capituli continentur, acta sunt anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quarto decimo. Transactis autem aliquibus temporibus, cum seruientes de Brana de prefatis quinque predijs tria predia dicti Pauli filij Mathie, scilicet Weyk, Ban et Rurcos ab ipso violenter auferentes, Laurencio et Abbati Sancti Michaelis de Brana, quod est monasterium Moyz, statuissent, idem Paulus ab eis in audiencia Salomonis Bani, tunc temporis Judicis Curie nostre et Comitis de Musum existentis requisiuit, in cuius iudicio Laurencius et Abbas antedicti contra Paulum conuicti succubuerunt, existente cause huius pristaldo Rouzonigaba filio Pauli de Zala. Postmodum eciam ijdem seruientes de Brana eadem nominata tria predia iterato a sepius dicto Paulo recipientes, Abbati memorato et monasterio Moyz reddiderunt. Quorum importunitatem cum Paulus sustinere non posset, Abbatem ad presenciam Dyonisij Comitis Palatini citari fecit; qui in audiencia ipsius Palatini predia illa monasterij sua esse asserebat, et sibi in judicio Salomonis Bani cessisse, et per pristaldum ipsius fuisse assignata coram cunctis affirmabat, quod et postmodum litteris tam Capituli Quinque-Ecclesiensis, quam Salomonis et per pristaldum eiusdem Rouzonigaba nomine euidencius compro-

bauit. Vnde Abbas iam dictus et seruientes quidam de Brana, quorum nomina sunt Wach, Ku, Opud, Gregor, Leustacius, Paul, Herrich, et Mortun, qui verbo et voluntate seruiencium omnium de Brana coadiutores Abbatis in hac parte prefuerant, conuicti succubuerunt; predia autem illa, super quibus agebatur, per pristaldum ipsius Palatini Comitis Martinum nomine filium Borych de villa Leguend eidem Paulo filio Mathei reddita sunt pacifice possidenda. Vt autem rei huius series perpetue stabilitatis robur obtineat, nec vllis vnquam temporibus valeat retractari, presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine roboratam. Datum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo vigesimo septimo, Regni autem nostri anno vigesimo quarto.

(A pécsi káptalan átiratából, mely a Maróthi László machói bán és Monostori László közti 1416-ki peres ítéletben foglaltatik, a méltós. báró Mednyánszky család beczkói levéltárában.)

## 281.

*Dénes nádor, elődének Miklós nádornak Regnald comes birtokjogára vonatkozó intézkedését megerősíti. 1227.*

Dionisius Dei gracia Comes Palatinus vniuersis presentes litteras inspecturis tam presentibus quam futuris salutem in Domino. Ad uniuersorum noticiam presencium testimonio litterarum uolumus peruenire, quod cum Ellu Archidiaconus de Pest, et Othmarus frater eius, quandam terram inter Chergo et Zacun sitam a Comite Regnaldo coram nobis requisissent, dictus R. in nostra presencia dixit, se eandem terram a Borozlov Archidiacono et fratribus suis emisse; igitur in termino assignato iam dictus B. Archidiaconus in presencia nostra constitutus, dixit illam terram matri sue ab Anthonio, scilicet patre eiusdem domine fuisse donatam, et de consensu matris sue et fratrum suorum prenominato R. eandem libere uendi-

disse; supranominatis uero E. et O. fratribus omnia, que a sepedicto B. dicebantur, falsa esse asserentibus, idem B. dixit, se iam altera uice coram Nicolao quondam Palatino Comite predecessore nostro a Comite R. contra quemdam nomine Michaelem, qui ex precepto Episcopi Waciensis terram impetebat eandem, fuisse constitutum, contra quem legitime euicit; et super hoc nobis litteras pretaxati N. Comitis duplicis sigilli sui munimine roboratas porrexit continentes:

N. Dei gratia Palatinus et Comes de Suprvn etcetera. Ad noticiam omnium etcetera.

Contra quem E. et O. litteras eiusdem N. Palatini sigillo anuli sui munitas presentarunt, in quibus continebatur, quod priores littere, quas B. porrexerat, non deberent exaudiri. Nos vero utrumque par litterarum per hominem nostrum ad Comitem N. remisimus, ut quibus maior fides esset adhibenda, nobis intimaret. Ipse autem litteras duplici sigillo suo roboratas iustificatas nobis remisit; litteras uero anulo suo impressas, que contra priores fuerant presentate, penitus cancellauit, dicens, eas falsa suggestione fuisse impetratas. Nos igitur finem litibus imponere uolentes, ne quisquam hominum ulterius sepedictum R. Comitem super eadem terra presumat molestare, litteras praedecessoris nostri priuilegio nostro duplicis sigilli nostri munimine roborato fecimus confirmari. Anno ab Incarnacione Domini millesimo CC° vicesimo septimo.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a vörös szinü selyemzsinoron függött pecsét elveszett, a budai kir. kamarai levéltárban. Miklós Nádor intézkedéséről az okmányt meg nem találtam.)

## 282.

*Az egri káptalan bizonyítja, hogy István Bogathnak fia és testvérei a Bogad-Radvani nemzetségből, Kazonban és Lunchban lévő birtokrészeiknek tulajdonát ugyanazon nemzetségnek más ágbeli Mog Sándor fiára átruházták. 1227.*

Nos Nicolaus de Gara Regni Hungarie Palatinus et Judex Cumanorum stb. Noveritis, quod cum Marcus filius Mathyus de Isyp, et Nicolaus de Chele super facto duarum parcium possessionum Lunch, Meggyezo et Zada, item medietate possessionum Nogkazon et Lazk vocatarum in Comitatu Zemlynyensi (így) existencium Magistrum Petrum filium Mychaelis de Dob; item idem Markus — — — Magistrum Petrum, nec non Mychaelem filium Johannis, Thomam filium Stephani, et Ladislaum filium Ladislai super facto tercie partis possessionis Myhaly, Monyak — — et — vocatarum in eodem Comitatu Zemlynyensi existencium (1404. „ad octauas Epiphaniarum Domini" perbe idézte; s ezen ügynek tárgyalása több ízben elhalasztatott volna; 1409. „Budae sexagesimo die octavarum festi Beati Michaelis Archangeli" az ügy törvénykezésileg felvétetett, Dobi Péter 8 okmányt hoz fel; névszerint) duas Capituli Agriensis, vnam anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo septimo, et aliam anno Domini millesimo tercentesimo sexagesimo sexto stb. — — Quarum quidem litterarum prefati Capituli Agriensis prima per Stephanum filium Bogath, Zech et Pongrach filios Chele, Albertum filium Ipolth de genere Bogad-Radwan ab vna parte, ab altera vero Mog filium Alexandri de eodem genere ab alia fronde coram dicto Capitulo Agriensi comparuisse, et ipsum Stephanum prefatum Mog filium Alexandri propter causam acquisicionis mortis Fylke fratris sui sibi in societatem suscepisse, de porcionibusque Chyz filij Chepan, qui pro morte fratris sui Philke predicti filij Logis ordine in duello devenissent, terram Kazon vocatam cum omnibus vtilitatibus suis iacentem et situatam cum metis iuxta Berethe, et partem terre Lunch versus cruciferos

existentem in prouincia Zemplyniensi cum terra et fluuio Tyza, prefato Mog filio Alexandri suisque heredibus jure perpetuo possidendam dedisse, denotaret stb.

(Garai Miklós nádornak 1409-ki ítéletleveléből, melynek eredetie a budai kir. kamarai levéltárban őriztetik.)

---

## 283.

*A váczi káptalan bizonyságlevele, hogy Werebi Henche comes Harkyan birtokát megszerezte. 1227.*

Omnibus Christi fidelibus presencium noticiam habituris Capitulum Vaciensis Ecclesie salutem in uero salutari. Scripture testimonium memorie suffragatur, et futurorum mandat noticie presentis temporis acciones. Exinde uniuersis innotescat, quod accedentes ad nostram presenciam Comes Henche filius Zacharie dę Wereb ab una parte; ab altera uero Chozmas, Andreas, Mikou, Turda Yrasmeus, Barakon filij Turdos de genere Zaah, cum Augustino filio Gumb fratruele ipsorum, cum Comite Alexandro cano de Pauly et fratribus suis filijs Constantiny Leonardo, Petro, Felyciano et Endre, cum filijs Berende Vgrino, Gyure et Petro, qui sunt commetanei illius terre, Keze; Kazemerio cum Comite Watha filio Osl de Kesyu, cum Pouka, Herrando, Comite de Gerege, et Vyd cum filio suo Moka vocato et alijs pluribus, quos quidem generacionem ipsorum esse dicebant. Ex uoluntate, consensu et permissione predictorum virorum predicti filij Turdos possessionem ipsorum Harkyan uocatam, quam ex iure hereditatis inter ipsos diuisione facta Andreas et Yrasmeus possidebant; et tandem latrocinio deficientes sepcies proclamati, sicut moris est in Regno, per Dyonisium Palatinum sepius, ut dicebant, et maxime pro morte Naason sacerdotis, Capellani domini Andree Illustris Regis Vngarie, conuicti, cuius sacerdotis mortem Saadoch sacerdos frater suus coram domino Palatino requisi-

uit; predicta uero possessio Harkyan uocata remansit prorsus iudicijs Palatino sepedicto, quam eciam ipse Palatinus Cruciferis Milicie Templi locauerat, et super eam residebant. Sed quia dicebant, quod ex ipsa possessione dictus Henche Comes porcionem haberet nomine uxoris sue, quam dictus Turdos ex permissione filiorum et cognatorum suorum eidem Henche Comiti concessissent (igy), dicentes tamen, quod in medium ipsorum tam prepotentem uirum timerent intromittere, ne racione concambij a Cruciferis dictus Palatinus reciperet, et plurima de possessionibus ipsorum acquireret; tamen secundum quod consuetudo Regni approbabat, ut quia prior commetaneus erat illius terre dictus Henche Comes et tota generacio ipsorum redimere noluerunt, nec eciam potuerunt, pro bono pacis eidem Henche Comiti permiserunt remutare iure perpetuo et pacifice possidendam omnibus heredibus heredumque suorum successoribus, ita tamen, quod si aliquis ex ipsis uel ex heredibus ipsorum aliquam litem mouerent, uel reuocarent, uel aliquis commetaneus, ante responsionem in presencia quorumlibet judicum centum marcas soluere teneretur; quia personaliter constituti unanimiter concesserunt, dixerunt eciam, quod idem Henche Comes a Palatino et a Cruciferis septuaginta et quinque marcis fini argenti remutasset; secundum quod uidimus in litteris Palatini contineri, quod dictus Henche has septuaginta quinque marcas plenarie persoluisset, quando ab Asceno Rege Bulgarorum est reuersus. Cuius autem terre prima meta incipitur per unum byrch, ubi erunt commetanei filij Berenche; deinde uero descendit ad inferiorem partem piscine, qua (igy) est in eadem terra; et inde tendit in Zarozpotok usque uiam, et a uia ad magnum berch, ubi sunt terree mete; et per eundem magnum berch usque ad terram Comitis Helye, uidelicet ab aquilone per eundem berch uersus Lucen, ubi erit commetaneus idem Comes Henche per terreas metas uersus meridionalem usque ad tres metas terreas, quarum metarum vna pertinet Comiti Helye, alia terre Lucen, tercia Augustino filio Gumb; de tribus uero metis eidem Henche Comiti per berch Augustinus est commetaneus, ubi est terrea meta; et inde tendit ad aliam terream metam, et per eundem berch descendit ad arborem unam, que prope est pomerium Augustini; et de illa arbore tendit ad

unum monticulum, que uulgaliter Agogous berch uocatur, in superiori fine dicte piscine, et ibi cadit ad riuulum, que fluit de terra castri, et usque ad riuulum Augustinus semper est commetaneus; in eodem riuulo currit ad iacturam unius sagitte uersus occidentalem, ubi uicinatur terre castri, quam terram castri tunc temporis Comes Nycolaus iobagio castri possidebat; deinde ascendit ad unum montem uersus Lapasd, que (igy) in Vngarico Nerges berch nominatur, et per eundem berch uicinatur terreno Lapasd usque ad priorem metam, unde egressa est prima meta. Vt igitur prenarrate rei series perpetue firmitatis robur optineat, predicto Henche nec (correct. non) aliquibus contradicentibus presentes litteras in argumentum fidei sigilli nostri munimine roboratas duximus indulgendas. Etheo Preposito, Benedicto Lectore, Gregorio Cantore, Ozya Custode, ceterisque fratribus Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; anno Domini M° CC° vicesimo septimo.

(A váczi káptalannak 1395-ki átirátából „datum per manus honorabilis viri domini Petri Lectoris Ecclesie nostre antedicte quarto die festi Concepcionis Beate Virginis Gloriose", a magyar kir. kamarai levéltárban, melynek eredeti példányára, a bőrhártyának küllapján a következő közel egykorú feljegyzés olvasható: „Ez is Waci kaptjaljan leueljo hogy Worebelj henchye wettje meg hyartyat de feljeseget js Jlljesje wolnja hotuen et gyrja ezysten crjucjferjs mjljcie templjotjol, melyot nyeki walja ez Djenes nadjor Ispan Zahandrastul es erasmostjul es Eznek hatarja utleuelje.")

## 284.

*A veszprémi káptalannak bizonyságlevele, a Mischa comes, s Villemir és testvérei közti peres ügyben történt barátságos egyezkedésről. 1227.*

Vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis Capitulum Wesprimiensis Ecclesie salutem in uero salutari. Ad cunctorum cupimus peruenire noticiam, quod Mischa Comes quendam Willemirum, et fratres suos, Eustachium vi-

delicet et Forchasium, et quendam puerum nomine... ad Regis Andree citauit presenciam, obiciens eis, quod eorum fretus consilio Lomb frater ipsorum contra eum extendisset gladium, manum eius dextram detrvncando. Vbi iudicatum est: Si Mischa Comes cum fratribus suis Michaele et Absa coram Capitulo Wesprimiensi super hoc facerent sacramentum, in ulcionem unius dextere prefatorum uirorum quatuor manus truncarentur. Cumque deuentum ad hoc fuisset, et M. Comes cum fratribus suis probare iuxta formam iudicij illud promptus extitisset, presente pristaldo Regis Luca nomine filio Abbe de Sucorov; fratres nostri, ne sanguinis fieret effusio, cum alijs uiris discretis se interponentes in hunc modum composuerunt: Vt Villemirus prefatus et alij tres fratres eius prenominati traderent omnes terras suas et vineas, preter solam terram, quam Villemirus in uilla Kenese habuit, Misce Comiti possidendas. Ipse vero sepe dictus M. pacem cum eis habuit spondens eis eciam eandem amiciciam suis de propinquis. Igitur ad tollendam omnem calumpniam factam, et ut talis composicio rata permaneret et stabilis, placuit nobis super his dare pro testimonio presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Johannis Lectoris Vesprimiensis anno Domini M° CC° XX° VII° Reuerendo domino et patre nostro Bartholomeo Episcopo, Johanne Preposito, Salomone Cantore, Mathia Custode existentibus.

A B C D

(Eredetie bőrhártyán, melyről sárga selyemzsinóron a káptalan pecséte függ, a nmélt. herczeg Batthyáni család körmendi levéltárában.)

## 285.

*A győri káptalannak bizonyságlevele, hogy Osl comes örökvallás utján Vicza helység birtokát szerezte. 1227.*

Capitulum Geuriense universis presens scriptum inspecturis salutem et oraciones in Domino. Notum sit universis tam futuris, quam presentibus, quod Osl Comes filius Osl Comitis in nostra presencia assistens, protestatus est, terram populorum de villa Wiccza, duobus aratris sufficientem, pro X marcis argenti emisse, et pecuniam plene persoluisse quibusdam ex eisdem populis, Tymoc videlicet, Tunsa, Johanne, Gregorio, Tanch, Scemere, Tympa et Jula presentibus, et idem tam pro se, quam pro alijs cognatis suis, qui presentes esse nequierunt, confitentibus; Paulo filio Fechyr, Andrea filio Forcos jobagionibus Castri Supruniensis presentibus, nec eisdem populis contradicentibus, sed pocius asserentibus, quod cum hij populi essent filij jobagionum predicti Castri, terram suam libere et nulla prohibicione interueniente vendere possint. Terra vero prescripta hec habet loca metarum; ab oriente, ubi conterminatur terre Wodos et Klary, est meta; a meridiana parte conjungitur terre eiusdem O. empte a Jacza et Mogd; ab orientali, ubi tendit ad stagnum, quod wlgariter dicitur Baluanus, est meta; a septentrione, ubi conterminatur terre Fortunad, est meta. Nos vero utriusque partis peticioni satisfacientes, litteras presentes sigillo nostro roboratas, conferre decrevimus. Anno Incarnacionis M. CC. XXVIJ.

(Az eredeti után A. Sz. Nagy Imre, Hazai Okmánytár I. köt. Győrött 1865. 8. l.)

## 286.

*Balázs cattaroi püspöknek adományozása Bovali Máté számara.*
*1227.*

In nomine Dei aeterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. Ego Blasius licet indignus Catharensis Episcopus una cum omni Catharensi clero, nec non Communitatis praedictae; sub tempore domini Regis Radoslavi, facimus hunc breve Matthaeo de Bovali propter bonum servitium, quod gessit circa nostrae Ecclesiae et nostrae civitatis, adducens nobis caput Sanctissimi Tryphonis nostri protectoris. Igitur de pleno corde facimus sibi exenium secundum nostrum posse, et donamus sibi agrum de Sancto Theodoro, ut habeat illud cum Dei benedictione et nostra; et habeat potestatem ex illo facere suam voluntatem, sicut ei placuerit. Et hoc sibi concedimus, ut ex omni collectione, quae in civitate fuerit, de magna sive de minima, ipse et filii eius, et universo suo herede, qui de Matthaeo nati fuerint, sint absoluti ab omni datione Communis in perpetuum. Et cum gesta de hac translatione scripserimus, ipsum in eadem gesta scribam. Et haec omnia, quae sibi permittimus, et sacramento firmamus, et quicunque hoc decretum annihilare temptaverit, et hanc permissionem sibi datam non audierit, ex parte Dei Omnipotentis sit maledictus, et subiaceat in poena excommunicationis, dum ipse vixerit. Et ad confirmandum haec pagina Notarius Capitularis ex iussione Episcopi juravi Tryphon Archidiaconus cum presbytero Jacobo Archipresbytero, et presbytero Junio Communis Notario, et multis aliis presbyteris unitis cum Tryphone, Bolize et Milessa Dino; quoniam ipso tempore Judices jurati erant in Civitate. Testes exinde existentibus Sergalludino, Andreas Catth., Marino Mosche, Joannes Eutici, Joannes Jacobus, Petrus filius Joannis Dubionis. Et hoc donum, quod sibi damus, nullus homo praesumat sibi eum tollere pro qualicumque suo debito. Hoc fuit anno millesimo CCX(X)VII. mensis Octobris.

Ego autem Junius Presbyter et Communitatis Notarius ex jussione scripsi.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 439. l.)

---

## 287.

*Péter, Ursicusnak fia, Clissa várnak parancsnokságát átveszi. 1227.*

L' anno dell' Incarnatione del Signore 1227. Inditione 15. del mese d' Aprile il giorno 14. nelli tempi de Guncello venerabil Arciuescouo di Spalato, de Gregorio Illustrissimo Conte Micha Zadal Vicario, Io Pietro figlio del quondam Zupano Vrsico ricognosco, confesso, e con la presente scrittura manifesto tanto alli posteri, quanto alli moderni, che ho riceuuto da voi Signor Gregorio prenominato Conte, e dall' vniuersal Communita de nobili, e di tutt' il popolo di Spalato il castello di Chlissa, da douer esser per mano vostra custodito e guardato à honore principalmente della Corona del Regno d' Ongaria, et à salute e sicurezza delle città tanto di Spalato, quanto di Traù; con questo ligame di conditione obligandomi, e promettendo sotto sigurtà delle persone, che sotto si leggeranno: Che dell' istesso castello non presumerò far cosa alcuna senza commando e consiglio vostro; ne lo darò ad alcun huomo, benche l' istesso Rè per se, ò per il suo Prencipe lo dimandasse; da me niente sarà fatto senza consiglio delli grandi della Città; mà al commando loro se s' hauerà da consegnare consignarò, se da tenere tenerò; se farò altrimente, le sottonotate sigurtà de mille perperi saranno tenute di satisfare alla Communità. Che se il castello sarà assediato da qualch' esercito, voi mi prestarete agiuto opportuno, e se non lo farete, tanto io, quanto le mie sigurtà saranno libere et assolute; eccetto se lo lasciassi ad alcuno per prezzo, ò comodo alcuno. Similmente se li castellani assaltassero il ca-

stello, e non mi potessi diffendere da loro, saro sciolto io, e le mie sigurtà. Che se io da me, ò per li miei offendessi Spalatini o Traurini, le sottonotate sigurtà saranno tenute di sodisfare, con quest' ordine però: Se l' offesa sarà sopra dieci perperi, la giustitia si debba fare in Spalato; mà se sotto dieci perperi, l' offeso dimandarà da me la giustitia; la quale se sarò negligente di fare, datomi il termine d' otto giorni da me, ò per il mio commissario, verrò à Spalato à rispondere; e se non lo farò, le sigurtà saranno tenute satisfare. E questo certamente sara osseruato tanto da Spalatini, quanto da Traurini. Oltre di ciò voi communemente toccati li sacrosanti Euangelij mi hauete giurato aiutarmi, e mantenermi con buona fede come figliolo e cittadino vostro; similmente et io giuro à voi, che sarò fedele à voi del tutto, e sono per fedelmente portarmi in honor, salute e commodo vostro in ogni tempo sempre pronto et apparecchiato, come habitante e cittadino, in persona et hauere, serui e vasalli, e con tutto l' apparecchio mio al seruitio della città venire; cosi Dio mi aiuti, e questi Santi Euangelij. Li castellani de quali io hora per la Dio e vostra gratia son posto al commando, communente giurano che insieme con me starano fedelmente al seruitio della Città come cittadini e compatrioti vostri. È per magior fede delle cose premesse per pegno di sicurtà questi nobili presenti di mille perperi vi dò per assecuratori, cioè Madio cittadino vostro, socero mio per 150, Micha fratello suo per 50, Stepo cognato mio per 50, Cuzeta per 50, Desa Michaelis per 50, Cusan per 50, Leonardo de Micha per 50, Stire Magerr per 50, Martino Luccari per 50, Vulcinna de Desazza per 50, Bucasso per 50, Theodosio nipote de Drimo per 50, Pietro di Camercio per 50, Stanicco de Jancio per 50, Giacomo de Leonardo per 50, Formino de Tessa per 50, Giacomo da Trau per 50. Fù fatto questo nella Corte di Spalato, e con solenne giuramento stabilito tanto dal Conte e nobili della Città, quanto dal prenominato Pietro e Chlissani. Doue questi grandi principalmente rissedeuano; il signor Gregorio prenominato Conte, Stefano e Micha Giudici, Drago de Pinsa, Giorgio de Matteo de Grute, Dirmo de Formino, Drago de Nicola, Gregorio de Luca, Murgia, et altri molti; da Traù veramente Desa de Luca Casotto, Mille, et altri; in presenza di tutt' il Popolo.

Et io Toma Chierico, giurato Notaro del Commune di Spalato fui presente, e per commissione del Conte, e de volontà della Corte, et in parola del spesso nominato Pietro, e delli suoi assicuratori ho scritto, e col consueto segno di stabilità ho fermato.

(Az eredetileg deákul szerkeztett okmánynak olasz fordítása Luciusnál, Memorie di Trau Velencze 1674. 31. l.; ki az aláirott jegyzőre nézve megjegyzi, hogy „questo Toma Chierico deue essere l' istesso, che poi fù Arcidiacono, e scrisse l' istoria, che spesso vien citata.“ Az okmány kivonata találtatik Fejérnél Cod. Dipl. VII. köt. 4. r. 76. l.)

---

288.

*I. vagyis fejér Leszko Szendomiri és krakói herczegnek rendelete a Krakóvidéki bányászat tárgyában. 1205—1227.*

Ego Lesko Dei gracia Dux Polonie de consensu Baronum meorum constituo hanc constitucionem in perpetuum ualituram; videlicet ut omnes artifices auri et argenti inuentores, fossores, seu alterius metalli, uidelicet plumbi et heris, seu et salis ubicunque locorum in nostro Ducatu degentes, siue sint Romani, siue Teuthonici, siue quicunque alij hospites, habeant libertatem secundum consuetudinem terrarum, unde sunt oriundi, ipsi et loca eorum et cum suis Rectoribus suis legibus regantur; Principi provincie, in qua habitant, iustam secundum sue terre consuetudinem, solucionem dependentes; contra inuadentes terram eius sev alia bona sua eum pro uiribus defendentes, avrum autem siue argentum, si illud in solo specialiter Principis sev in solo aliarum personarum priuatarum, ecclesiasticarum sev secularium, fuerit inuentum, Ecclesie Cracouiensi decima tantum proueniat; si autem in solo Ecclesie Cracouiensis, siquidem ille fundus a priuatis personis donacionis sev empcionis iure eidem Ecclesie fuerit, acquisitus, decima tantum, sicut et in alijs, ut iam dictum est,

Episcopo Cracouiensi pertineat. At si fundus ille dicte Ecclesie a Principibus terre quandocunque fuerit donatus; quum Princeps totum jus, quod habuit, videtur Ecclesie contulisse; tunc de pensione, que solet de auro vel de argento domino fundi dependi, Principi medietas, et Ecclesie medietas persoluatur, saluo tamen jure decime, que semper Ecclesie debetur. In quo fundo, si dicti artifices mansionem fecerint, in omni jure, siue in judicio siue in alijs, Ecclesie subiaceant, terram Principis contra inuasores pro iuribus defensuri; si autem hes (aes), plumbum, sal in solo Ecclesie fuerit inventum, secundum consuetudinem antiquam juri Ecclesie conseruentur integraliter.

(Ezen határozatnak, mely a magyarországi bányászat történetére nézve is fontos, eredeti példánya bőrhártyán, a herczegnek vörös selyemzsinóron függő pecséte alatt, a krakói káptalan levéltárában őriztetik.)

---

## 289.

*II. Endre király Dénés nádornak a Woykffy család ősi birtokára vonatkozó itéletét megerősíti 1228.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Vnitatis. Anreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Quoniam cuncta senescunt, et omnia transeunt; expedit, que hic aguntur, scripto memorie commendari. Per presens scriptum cunctis nunc et in posterum damus in noticiam; quod litteras Dionisii Comitis Palatini ab ipso porrectas recepimus in hac forma:

Dionisius Dei gracia Palatinus stb. (mint alább 291. szám alatt.)

Nos igitur huius processus seriem ratam et firmam habentes, in testimonium rei facte, et amplioris fidei certitudinem presentes litteras dupplicis sigilli nostri munimine fecimus irreuocabiliter roborari. Datum per manus Magistri Bul-

cliu aule nostre Cancellarij et Prepositi Jauriensis, anno ab Incarnacione Domini M° CC° XX° VIII° Venerabili Roberto Strigoniensi, Reuerendo Vgrino Colocensi Archiepiscopis existentibus; Desiderio Chenadiensi, Alexandro Varadiensi, Reynoldo Vltrasiluano, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Gregorio Geuriensi, Cleto Agriensi, Briccio Vaciensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Wesprimiensi Episcopis existentibus, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Dionisio Comite Palatino, Ladizlao aule nostre Curiali Comite Budrugiensi, Jula Magno Comite Supruniensi, Dionisio filio Dionisij Magistro Tauarnicorum et Comite de Zonuk, Demetrio Magistro Dapiferorum et Comite Posoniensi, Jula Magistro Pincernarum et Comite Musuniensi, Nicolao Magistro Agasonum, et alijs quam pluribus Comitatus et Magistratus tenentibus Regni nostri anno XXV°.

(Mátyás királynak 1488-ki megerősítő privilegiumából, kelt „Vienne ciuitate nostra Australi quinto die mensis Augusti", mely bőrhártyán a királynak függő pecséte alatt találtatik a budai k. kamarai levéltárban. V. ö. Fejér munkáját „Croatiae ac Slavoniae cum Regno Hungarioe nexus et relationes, Buda 1839. I. 132. l.)

---

## 290.

*II. Endre király Tamást Oslu fiát a soproni várjobbágyoknak követelései ellenében Neweg nevű adományi birtokában megerősíti. 1228.*

A. Dei gracia Hungarie Rex vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem et omne bonum. Cum ea, que Regia confert uel confirmat auctoritas, salua semper et inconcussa permanere debeant; presentibus et posteris uolumus fieri manifestum, quod cum karissimus primogenitus noster Illustris Rex Bela de nostro mandato perpetuitates reuocaret, jobagiones Castri Supruniensis, Thomam filium Oslu super

quadam terra nomine Neweg ad tria aratra de memorato castro exempta ad nostram traxerunt presenciam; asserentes, ipsum dictam terram uiolenter detinere. Thomas uero proponebat, dictam terram sibi ex nostra donacione pro suo fideli et multplici seruicio prouenisse; sicut postmodum auctoritate nostri priuilegij super hoc a nobis impetrato legitime et manifeste probauit. Nos uero uia Regia procedentes, nulli in sua iusticia deesse uolentes, una cum filiis et magnatibus nostris racione preuia habita diligenti deliberacione censuimus dictam terram prefato Thome, et per eum suis heredibus pro suis seruiciis, que nobis exhibuit, perpetuo debere pertinere; imponentes super hoc jobagionibus dictj castri silencium, qui fuerint pro tempore; ne super eadem causa contra Thomam, aut ipsius successores aliquam audeant mouere questionem. Vt igitur tam nostra precedens donacio, quam eciam subsequens a nobis legitime promulgata sentencia ullis umquam temporibus reuocari non possit, sed salua semper et inconcussa permaneat, in amplioris fidei argumentum presentem concessimus paginam dupplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum anno gracie millesimo CC° XX° octauo, Regni autem nostri anno XX° quinto.

(Eredetie bőrhártyán, a sárga-kék selyemzsinóron függött pecsét elveszett, a budai kir. kamarai levéltárban.)

## 291.

*Dénes nádornak itélete, a Woykffy család öseinek a Dráva és Száva közti régi birtoka tárgyában. 1228.*

Dionisius Dei gracia Comes Palatinus vniuersis presens scriptum inspecturis salutem in vero salutari. Vniuersitati omnium tenore presencium volumus fieri manifestum, quod inter Rubinum filium Comitis Job de genere Woyk et eius generacionem ab vna perte, ab altera Comitem Petrum filium Marcelli de genere Thethen et totam generacionem suam fomes discordie et materia questionis a longi temporis tractu pro terra inter fluuios Pwker et Thapolcha vocatos contigue adiacente, et aliis rebus ac dampnis processisset, et vsque modo in nostri presencia perdurasset, que tandem ad dominum Regem fuit deducta; quam dominus Rex nobis vice sua commisit audiendam et fine debito terminandam. Quibus nos terminum ad producendum jura ipsorum versus inuicem prefiximus; quibus mediantibus terram pretactam generacio ipsorum tenuisset, et ipsis appropriarent. Quo aduento parte utraque coram nobis constituta, dictus Rubinus repetebat ipsam terram sub nomiue juris sui vsui proprio, allegando eam per generacionem suam olim populasse et coluisse; sed per generacionem Comitis Petri vi occupatam detineri; et in eodem instanti instrumentis autenticis inclite memorie Beatissimi Stephani et Bela Belyn condam Regum illustrium Regni Hungarie, et aliorum ipsis succedencium coram nobis productis suam euidentissime comprobauit intencionem. Cuius allegata et litteralia instrumenta Comes Petrus memoratus ex aduerso, que nos iusta ac uera recto juris tramite comperueramus, calumpniosis processibus cassare et improbare conabatur. Sed quia nullum euidens priuilegium ad juris sui defensionem produxit; nec proceres inter Drauum et Zauum commorantes, adducti per racionem quicquam pro parte ipsius responderunt, sed contra penitus sua improbacio locum habere non potuit. Qui intellecta dampnacione sue cause sepius a nostri

judicij sentencia vana aufugiens presumpcione, ad nostrum semper judicium a domino Rege est remissus. Nos igitur, licet iusticie debuissemus facere complementum, ad maiorem tamen cautelam fame nostre precauendam, ambas partes presencie domini Regis fecimus astare, causam eorumdem, sicut coram nobis processum fuerat, serietenus explicantes, et raciones et litteralia instrumenta filiorum Woyk, quarum vigore spanatum siue knezeatum in iam fata terra tenuissent, exponentes. Cum itaque ambe partes ante dominum Regem diu altercassent, idem Comes Petrus in sua intencione contra Rubinum memoratum totaliter omnino defecit; quem inueneramus tanquam calumpniatorem remansisse, sed ad peticionem domini Regis, et nostram, et aliorum quam plurium, dictus Rubinus condempnacionem et penam, quam merebatur, eidem remisit, et propter bonum pacis et sincere dileccionis ac vicinitatis super omnibus iniuriis, questionibus, controuersiis, inimicicijs, dampnis, nocumentis, wlnerum illacionibus, morte seruiencium, et generaliter dicendo, super omnibus malis hactenus inter eos contra sese inuicem habitis et motis, et specialiter pro terra, de qua lis inter ipsos orta fuerat et suscitata, vnanimiter in talem perpetue et indissolubilis concordie vnionem deuenerunt: Quod dictus Comes Petrus partem terre predicte, supra quam villa Keresthwr ad generacionem Woyk pertinens extitit fundata, cum sessionibus, terris sacionalibus, villis et libertinis, earumque pertinencijs, adiacentiis et vtilitatibus vniuersis, intra certis metis, terminis, limitacionibus et signis inferius declaratis, Rubino sepedicto et eius generacioni annuit et concessit, heredum in heredes perpetuo possidendam; aliam uero partem terre prescripte, supra quam villa Megeriwch extitit fudata, cum sessionibus, terris sacionalibus, villis et libertinis, earumque pertinencijs, adiacencijs et vtilitatibus omnibus, Comiti Petro sepedicto et sue generacioni sub ea condicione uel forma, qua prius tenuerunt, idem Rubinus modo simili annuit et concessit heredum in heredes perpetuo possidendam. Imo omnem accionem et litis proprietatem, quam inter se super quocunque facto habuissent, habebant uel habere uidebantur quoquomodo, alter alteri commisit et renunciauit; litteras eciam per generaciones ipsorum uel eosdem hucusque inter sese super rebus premissis obtentas et emana-

tas, mortuas reddiderunt et inanes, si umquam in lucem exhiberentur; hoc tamen non obmisso, quod si qua parcium a modo imposterum aliquam porcionem suam in prenominata terra habitam vendere et alienare niteretur, aut litis materiam promouere attemptaret, uel aliquid premissorum non acceptando reuocaret, aut contra id temere ueniret in preiudicium alterius partis, quelibet porciones talis partis absque litis processu in jus alterius premissa obseruantis deuoluerentur perpetuo possidende; et insuper talis pars conuicta ducentas marcas argenti parti hanc composicionem siue pacem tolleranti soluere teneretur eo facto. Ad que omnia premissa sese et proximos ipsorum absentes presentibus obligauerunt propria sua uoluntate coram domino Rege et nobis. Verum quia quantitas terre iam dicte ad plenum nobis non constabat, nobilem virum Zochud Comitem ad faciem eiusdem terre destinauimus; qui partem filiorum Woyk auctoritate domini Regis in propria nouis metis separauit ab alia parte terre separaret et generacioni Woyk sepedicte assignaret. Vnde idem ad nos rediens dixit: quod coram commetaneis et vicinis eorundem circumstanciam terre seu ville Kerezthwr iam nominate, secundum quod per ipsos fuerat limitata, reambulauit, et metaliter separauit ab alia parte terre, separatam pacifice et quiete, cum villis et libertinis circumadiacentibus ipsis nullo contradictore assignauit. Cuius quidem ordo metarum, prout idem Comes Zochud nobis partibus presentibus retulit, et in litteris Capituli Quinqueecclesiensis rescriptis exhibuit, hoc ordine distinguntur: Videlicet quod prima meta incipit in fluuio Toplicha, ubi aqua Mechchencha cadit in eodem; et in eadem aqua Mechchencha tendit in longo spacio, peruerit ad locum, ubi riuulus nomine Zwha Mechchencha intrat in ipsam aquam Mechchencham; deinde in eodem riuulo ascendit in bono spacio in uallem ad caput riuuli Zwh Mechchencha memorati, de qua ualle ibidem exit uersus partem orientis, et cadit in viam penes uallis originem tendentem; abhinc per ipsam viam progreditur quasi versus partem septemtrionis, et reflectitur in bono spacio in eadem via ad partem dextram versus orientem, peruenit ad arbores quinque *twl* cruce signatas, sub quibus cadit in aliam viam magnam, que venit de Pwker, et ista uia pro meta habetur; inde per ipsam uiam magnam in breui spa-

cio ad plagam septemtrionis transit, de qua directe uersus eandem plagam ingreditur in uallem nemorosam, et per sinum eiusdem uallis descendit per meatum aque pluuialis in Werbnichapothok; iterum ingreditur in fluuium Toplicha predictum, et per ipsum fluuium infra descendendo peruenit ad priorem metam, ibique terminatur. Dixit eciam idem Comes Zochud, quod Woyna filius Woyna, Johannes filius Fabian, Zazlau et Mark filij Bwza, filij Comitis Job de predicta generacione Woyk; Arnoldus filius Peterd, Leukus filius Deschen de genere Comitis Petri sepetacti, cum Stephano et Iwan de genere Tholonygh super facie iam dicte ville Kerezthwr presencialiter comparentes, huic composicioni ac metarum reambulacioni fauorabilem consensum prebuerunt. Ne autem hec coram nobis acta vllo vnquam tempore per aliquorum calumpniam possit retractari, ad instanciam et peticionem partis utriusque presentem paginam sigilli nostri munimine communitam dedimus generacioni Woyk sepefate. Datum per manus Mathie nostri Notarij anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo vigesimo octauo, Andrea victoriosissimo Rege Bele tercij filio regnante.

(II. Endre királynak ugyanazon 1228-ki megerősítő privilegiumából, fentebb 287. sz. a. V. ö. Fejér Croatia et Slavonia Buda 1839. I. r. 128. l.)

## 292.

*Az esztergami káptalan bizonyságlevele, hogy a barsi várjobbágyok Ruiska és Béla birtokukat Leustachius comesnek, Borch fiának eladták. 1228.*

A B C D

Thomas Prepositus Strigoniensis, et eiusdem loci Capitulum, omnibus, ad quos littere presentes pervenerint, oraciones in Domino. Vniuersitati uestre significamus, quod constitutis in presencia nostra Leustachio Comite filio Borch ab una

parte; Paulo filio Terezen, Vid filio Farcasij, et Dobruzlov, jobagionibus castri Borsiensis pro se, et pro sua cognacione, ut dicebant, ab altera, proposuerunt jobagiones castri, quod ipsi terram Ryvchka nomine, et terram nomine Bela, ad se et ad omnem cognacionem suam pertinentes, de communi omnium cognacionum suarum consensu, et ex permissione ac beneplacito domini Andree Regis Hungarie, Leustachio Comiti pro quinquaginta marcis argenti uendidissent, perpetuo possidendas. Quorum proposicioni Samuel Comes, et Burunch filius Symeonis de villa Musla interfuerunt; qui hunc contractum de voluntate et permissione domini Regis, a quo se missos asserebant, inter partes factum esse protestati sunt. Et in eorundem ac nostra presencia, uenditoribus de precio plenissime fuit satisfactum. Volentes igitur nuncii domini Regis, et emptores ac venditores hunc contractum celebri memoria stabilire, hominem a nobis postularunt, qui et prefatas terras circuiret, et, si qui contradictores existerent, nobis reuelaret, ne nos litteras daremus super rebus contradictis. Ad quorum preces, unum ex fratribus nostris, Laurencium videlicet prebendarium Ecclesie nostre cum ipsis transmisimus; qui cum eisdem ad nos rediens, nobis retulit, quod prenominati uenditores cum sua cognacione in presencia conterminalium, Alexandri videlicet filii Leustachii, et Alexandri filii Egidii, ac in presencia jobagionum prouincie, prefatas terras nullo contradicente Leustachio Comiti in jus perpetuum assignarunt. Cujus relacionem Alexander filius Egidij, qui tunc ad nos personaliter accesserat, et Endre, qui ab Alexandro filio Leustachii missus esse dicebatur, suis assercionibus confirmarunt. Prima autem meta terre Ryvchka, sicut ab homine nostro, presentibus partibus et conterminalibus didicimus, incipit in superiori parte Boron in eo loco, ubi torrens nomine Draguna cadit in Boron; et ascendendo per Dragunam tendit ad torrentem nomine Hrabich; et inde ad torrentem nomine Ryvchka; et ab ista parte conterminalis est ei terra Alexandri filii Leustachii; a parte uero meridionali meta ejusdem terre incipit in inferiori parte Boron super uadum, quod dicitur Brisneborod, et ascendit super rupem, et tendit super summitatem montis, qui uulgo dicitur *berch* usque ad prefatum torrentem Ryvchka; et ab ista parte conterminalis est ei terra

Alexandri filii Egidii. Item prima meta terre Bela, que est ab orientali parte ultra Boron, incipit in eo loco, ubi torrens nomine Bela oritur de Boron, et uadit per eundem torrentem usque ad radicem montis, qui dicitur Zucule; et ibi ascendit in montem, et uadit per summitatem montis, qui dicitur *berch* usque ad argenti fodinam. Et hec terra in superiori parte apud torrentem Bela conterminatur terre ejusdem Leustachii emptoris, et fratris ejus Borch; ab inferiori uero parte conterminatur cuidam torrenti nomine Lvcovcha, quem non transit. His a Laurencio de metis terrarum propositis, postulauerunt a nobis humiliter partes supradicte, et nuncii domini Regis, presentibus prefatis conterminalibus, et hec ita esse asserentibus, ut in hujus contractus testimonium emptori litteras concederemus sigilli nostri munimine roboratas. Quod et fecimus. Anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo vigesimo octavo. Datum per manus Magistri Benedicti Lectoris Strigoniensis.

(Ezen okmánynak kivonatát már Nagy Gábor közölte Fejérnél Cod. Dipl. VII. köt. 5. r. 568. l.; az Árpádkori Okmánytár első folyama Czech jegyzeteiből I. köt. 257. l. és Horváth Mihály a m. Akademia Történelmi Tárának IX. kötetében 99. l. Teljes szövegét ugyan méltós. Horváth Mihály püspök szives közlésének folytán adjuk. Eredetie bőrhátyán a káptalan függő pecséte alatt őriztetik a szepesi káptalan levéltárában.)

## 293.

*A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Ajkai Istvánnak özvegye férjének rokonával Pállal hitbére tárgyában egyezkedett. 1228.*

Uniuersum Vesprimiensis Ecclesie Capitulum omnibus presens scriptum inspecturis salutem. Vniuersitati uestre elucescat, uxorem Stephani de uilla Aika cum fratre sui pristaldi, videlicet Thome sacerdotis de eadem uilla, ad nostram acces-

sisse presenciam, et nobis retulisse, quod dotem suam a Paulo cognato mariti sui coram Bartholomeo Episcopo Vesprimiensi iuris ordine requisiuisset; sed tandem Petrus filius Abram, et Thochtel cum ceteris jobagionibus inter ipsam et predictum Paulum cognatum mariti sui pacem in hunc modum componentes, pro dote memorate mulieri hec, que subsequuntur assignarunt immobiliter possidenda; videlicet ducenta iugera terrarum, et partem duorum molendinorum; et libertinos, quorum nomina hec sunt: Rigou cum filio suo Bech, germanus eius Keserеu, Cheme filius Ber; Estiga cum duobus filijs suis, Yegis videlicet et Hog; Michou cum tribus filijs suis Micula, Cingul, Reuka; Chuda cum tribus filijs suis, Hegun, Marchus, Mortunus, Chopov, Muna, Tenke; et preterea ancillas, quarum nomina hec sunt: Cheperka cum filiabus suis, Scinta, Scentev, Giluad, Draga, et una neptis dicte Cheperke. Ne autem factum presens ab hominum memoria euanesceret, litterarum presentium indicijs et sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum per manus Johannis Vesprimiensis Lectoris, anno grracie M° CC° XX° VIII° Bartholomeo Episcopo, Johanne Preposito, Salomone Cantore, Mathia Custode existentibus.

A B C D

(Eredetiét bőrhártyán, a káptalan függő pecséte alatt vörös-sárga selyemzsinoron T. Thaly Kálmán közölte velünk úr. V. ö. a Hazai Okmánytár III. kötetét 1. l.)

## 294.

*A zágrábi káptalan bizonyságlevele, hogy Wolsheca Mezteunek fia Kulpatő nevű birtokát Robert comesnek örök időre eladta.*
*1228.*

Capitulum Zagrabiensis Ecclesie omnibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino. Ad universorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod Wolsheca nobilis vir vna cum fratribus suis Szida et Mega filiis Mezten ab una parte, et Roberto Comite filio Abel ab altera coram nobis personaliter constitutis, idem Volsheca Comes et fratres sui superius annotati publice sunt protestati; quod ipsi vinculum proximitatis volentes cum ipso Comite Roberto contrahere, eidem introductu filie prefati Volsheca nomine Dragozt, possessionem ipsorum hereditariam Culpateuu vocatam cum omnibus utilitatibus et pertinencijs seu circumstancijs suis metis subscriptis nterclusam, dederunt seu contulerunt eidem Roberto Comiti, et per eum suis heredibus, heredumque successoribus liberam et plenam opcionem de ipsa possessione ordinandi, disponendi iuxta libitum sue voluntatis. Pro cuius facti ampliori cautela unum ex nobis, virum utique fidedignum, magistrum scilicet Dragoslaum pro inspiciendis et considerandis metis et circumstancijs terre prescripte transmisimus; qui demum ad nos rediens indicauit nobis, quod prescriptam possessionem sub certis metis et limitibus, presentibus commetaneis et vicinis, ac in nullo contradicentibus reambulasset. Astiterunt eciam consanguinei seu proximi Ultece Comitis et fratrum suorum uniuersi, scilicet Concunnia et Wolshek filij Extina, Sceidimech et Wanesko filij Crisan, Wolk et Nork filij Norsa, Jonosa filius Coleda, Predislaus cum suis fratribus et proximis, Ortum, Dragos, Extesa, Chercht, Odola et Zorislau filij Chuchuk, Volcoy et Volk filij Ztoyklay; qui donacionem memoratam sub metis et limitibus infrascriptis consensu suo ratificantes, sine contradiccione aliqua admiserunt, et consensum prebuerunt unanimem et assensum. Prima vero meta possessionis

superius annotate, sicut a prefato homine nostro et prefatis partibus nobis constiterat referentibus, incipit ab oriente in meta terre, vbi quidam alueus Saue Stwdech vocatus cadit in ipsam Sauam; per quem Ztwdech vadit et peruenit ad vnum chresh, in quo vadit et peruenit ad fluuium Corica vocatum; inde procedendo venit ad quoddam jun; inde vadit et peruenit ad vnum locum Pyarichna vocatum; inde procedendo peruenit ad vnum fluuium, in quo in transuerso meatus eiusdem fluuij vadit ad vnam siluam, que magna knea nominatur; inde procedit et peruenit ad fluuium Cherenchina vocatum; de quo exiens cadit ad viam vnam, in qua procedendo peruenit ad duas metas terreas; hinc flectitur versus occidentem, et transit vnam viam, et per metas cruce signatas vadit per vnum iuger bona longitudine, et peruenit ad viam antiquam versus septemtrionem, per quam procedit nimia longitudine, a sinistra parte terra Abbatis de Toplica, et a dextra parte terra Roberti Comitis remanente; per eandem viam procedendo peruenit ad vnum riuum, qui Slepeht nominatur, et per eundem cadit in fluuium Moschenicha, per quem fluuium Moschenicha cadit in Culpam; hinc vadit inferius per eandem Culpam, et exit directe inter Rakou et Gonicha, et peruenit ad vnum locum, qui Wrist nominatur; inde directe ascendens intrat quandam viam, que pergit versus Sticeht; et per eandem viam procedit versus aquilonem, et in eadem via intrat vnum riuulum Cozopor nominatum, qui riuulus cadit in fluuium Culpa predictum; et in eodem fluuio Culpa descendit, et peruenit vbi aqua Saue prefate et aqua Culpe coniunguntur seu commiscentur; inde procedit uersus septemtrionem per aquam Saue per magnum spacium; de quo exiens peruenit ad quandam indaginem ad metam terream versus orientem flectendo procedit per eandem indaginem, et peruenit ad vnum lacum in fine eiusdem indaginis existentem, qui Locou nominatur; et per medium eiusdem lacus vadit in magna longitudine; et inde exiens vadit ad arbores *scil* vocatas per metas terreas, et arbores cruce signatas, et peruenit ad vnum lacum Krepche vocatum, per cuius medium vadit, et exit ad vnam arborem, que wlgo *doob* vocatur cruce signatam; hinc procedit versus meridiem per arbores sitil in magna latitudine cruce signatas; de quibus exeundo peruenit ad finem vnius terre Loca vocate,

et ibi meta terrea iuxta arbores *scil*; de eadem cadit in fluuium Schepchina vocatum, vbi limites nobilium Domonozlau a metis Roberti Comitis separantur; hinc vadit versus occidentem per fluuium Schepchina supradictum, vbi nobiles de Blina commetantur; per quem fluuium vadit per magnum spacium, et flectitur versus meridiem in antiquo cursu supradicti fluuij; et per eundem antiquum cursum cadit in fluuium Saue prenotate; abhinc vadit directe per medium eiusdem aque pergendo per magnum spacium peruenit ad alueum Saue Ztwdecho vocatum supradictum, ibique terminatur. In cuius rei certitudinem et cautelam perpetuam presentes contulimus sigilli nostri munimine roborando. Datum in octauis Sancti Stephani Regis anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo octauo.

(Nagy Lajos királynak 1359-ki „datum XIV. kal. Aprilis" helybenhagyó okmányából, melyet I. Lipót király 1699. márczius hó 14 ke alatt megerősített. Az Árpádkori Új Okmánytár első folyamának I. kötetében 258. l. ezen okmány töredékét közöltük; melynek teljes szövegét azóta a Liber Regius XXVI. kötetében feltaláltuk.)

---

## 295.

*II. Endre király a pannonhalmi apátság és a székesfehérvári káptalan közt a birtokviszonyokat rendezi. 1229.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Cum ea que causa sopiendarum licium legitime disponuntur, posterorum commendanda noticie rata semper et inconcussa debeant permanere, ad Regie Maiestatis Excellenciam precipue pertinere dinoscitur, ut que Regum auctoritate seu donacione in ampliandis locis Divino cultui dedicatis ordinantur, standi vigorem in perpetuum sorciantur. Hac siquidem et nos consideracione inducti super causa, que a multis retro temporibus inter Ab-

batem et Conventum Sancti Martini ex parte una, et Prepositum et Capitulum Albensis Ecclesie ex altera, super decimis tam suis, quam eciam populorum suorum in Comitatu Symigiensi existencium, quas idem Abbas et Conuentus a iam dictis Preposito et Capitulo requirebant, fuerat ventilata, cum Regni nostri Principibus, et maxime mediante viro venerabili Magistro Egidio Subdiacono et Capellano domini Pape, et Apostolice Sedis Legato, sollicite invigilare cupientes, et inter iam dictas Ecclesias pacem reformare, sine cuius condimento nec Deo, nec proximo placere possunt, compassionis animo parcium expensis et laboribus admodum condolentes, cum utraque Ecclesiarum ad nos in temporalibus et ad dominum Papam in spiritualibus nullo pertineat mediante, et ideo ad utriusque indempnitatem et utilitatem equa lance prospicere teneamur, exemplis eciam antecessorum nostrorum, qui lites inter Ecclesias subortas sepius simili donacione sopiere, diligenter instructi de voluntate Albensis Ecclesie, disposuimus, ut Monasterium Sancti Martini de redditibus nostris unum timinum salium Regalium in Posonio libere et sine contradiccione percipiat annuatim, secundum quod in priuilegio eiusdem Albensis Ecclesie continebatur; quod eciam predicti Abbas et Conventus plurimum acceptarunt, et promiserunt se de cetero ulterius contra predictos Prepositum et Capitulum Albense super prefata causa aliquam controversiam non movere, ita quod sepedicti Prepositus, et Canonici Albenses presentes et posteri, nec non clerici et populi Albensis Ecclesie, et eorum possessiones, a solucione decimarum perpetuo sint immunes. Et ne forte populi extranei cum propriis terris vineis decimalibus Monasterio Sancti Martini occasione talis libertatis ulterius se servicio dicte Ecclesie subiiciant, vel eciam Prepositus et Canonici in acquirendis terris et vineis decimalibus Monasterio Sancti Martini ulterius existant iniuriosi, et ne eciam eadem Ecclesia Albensis, et eius populi, super possessionibus suis ab aliqua seculari vel ecclesiastica persona iniurias querimoniasve paciantur; omnes possessiones eorum in Comitatu Symigiensi constitutas tam a Sanctis Stephano, et Ladizlao Regibus, quam aliorum Regum seu Principum, seu quorumlibet fidelium donacione collatas, ipsorum eciam seu populorum, clericorumque eorundem possessiones quantulas-

cunque, quas usque ad tempus huius nostre liberalitatis possederunt, per fidelem et dilectum nostrum clericum Babvs Canonicum Geuriensem, presente fratre Egidio nunc monacho Sancti Martini ex parte Abbatis et Conventus Sancti Martini ad hoc destinato connumerari ac notari fecimus in hunc modum. In villa Kuisfolwd sunt XXX mansiones, quas Ecclesia Albensis ex donacione Mag domine habet, exceptis parvulis et iuvenibus, et habent terram ad V aratra, vineas quasi XXX, silvas quasi XL iugera. In villa Nyn sunt II mansiones, et habent VI iugera terre, IIII vineas; Damianus clericus habet ibidem IIII mancipia, vineas IIII incultas, II silvas in duobus locis quasi IIII iugera, et XXX iugera ad arandum. In villa Vchma est I mansio cum tribus vineis; teram (habet) XXX iugera, silvam quasi IIII iugera. In villa Kaas sunt IIII mansiones; terram habet ad tria aratra, et silvam quasi C iugera, vineas quasi XX. In villa Sumberem sunt XXIX mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram habet ad XXX aratra, silvam quasi ad X aratra, vineas XL. In villa Meger sunt III mansiones, et habent terram ad CC iugera, vineas cultas V, incultas XII, silvam in IIII locis, quasi XX iugera, insuper silvam communem cum populis, feneta in VII locis. In villa Seuleus VII mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, et habent terram ad II aratra, fenetum in V locis, vineas IX, silvas quasi XII iugera. In villa Told, quam habet ex donacione Gejse Regis, XXXV mansiones exceptis parvulis et iuvenibus; et in alia Told VI mansiones, terram ad XV aratra, fenetum a villa Coaznya usque Azalar, vineas XX cultas, incultas XX, silvas quasi M iugera. Juxta eandem villam dominus Prepositus habet predium, III mancipia exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad VI aratra, fenetum in IIII locis, silvam quasi LX iugera; terras habet aptas ad vineas. In villa Azalar XXIX mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad XX aratra, feneta in XX locis, vineas XV cultas, incultas XX, silvas quasi CC iugera, preter communes silvas, quas habent cum vdvornicis Regis. In villa Seud XXV mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad XX aratra, vineas XXX et VIII cultas, incultas fere C iugera; silva a Buduna usque ad metas Sancti Aniani nullo mediante multas et incom-

putabiles. In villa Buduna, quam habent ex donacione Sancti Regis, C mansiones exceptis paruulis et iuvenibus; terras ad XL aratra, feneta CC iugera, vineas CL cultas, loca vero apta vineis infinita, silvas vero Buduna tota nullo mediante. In villa Vlwes VIII mansiones, terram ad IIII aratra, vineas VIII, incultas V, feneta in X locis continentes XXIII iugera, silvas quasi CC iugera. In villa Wodoy, quam habet ex donacione Sancti Regis, XL mansiones exceptis paruuilis et iuvenibus, terram ad X et VII aratra fenetum quasi XX iugêra, vineas XV cultas; sed habent in consvetudine extirpare silvas proprias, et implantare vineas; silvas continentes terram quasi ad XV aratra. In villa Baba V mansiones, terra ad III aratra, fenetum quasi X iugera, silvam ad II aratra. In villa Muchula V mansiones, terra ad I aratrum, vinee V culte, inculte III. Item Petrus Decanus habet ibidem predium, et IIII mancipia, terram ad III aratra, fenetum quasi XX iugera, vineas VII cultas, incultas X, silvam ad I aratrum, et loca apta ad stagnum et molendina. In villa Merena, quam Ecclesia habet ex donacione Sancti Regis, XXV mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram ad XV aratra, stagnum in tribus locis, silvam in I loco L iugerum, et in alio loco quasi XL, preterea in V locis quasi X iugera, vineas XXX. In alia Merene inferiori, quam habent ex donacione Sancti Regis, XXXII mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad XL aratra, fenetum XL jugerum, silvas quasi ad X aratra. In villa Tumurken XI mansiones, terra ad III aratra, fenetum satis, silvam quasi XXV iugera, quam et frutecta communia cum populis Abbatis. In villa Bagat, quam Ecclesia habet ex donacione Sancti Regis, CXX mansiones, exceptis paruulis et iuuenibus, terram ad XL aratra, fenetum quasi XL jugerum, silvam habent super eandem terram, preterea terram, que vocatur Keycfev, quasi ad X aratra; est in lite cum odornicis Regis. In villa Egis sociorum Bagat XII mansiones preter paruulos et iuvenes, terram quasi ad VI aratra, fenetum quasi XXX iugera, silvam quasi XL jugera. In villa Mehus sociorum eorundem, X mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram ad IIII aratra, silvas quasi XX iugera. In villa Kara sociorum Bagat, XXXV mansiones exceptis paruulis et iuvenibus,

terram ad XIIII aratra, silvam qaasi C iugera, feneta satis, stagna in tribus locis. In villa Bev XIII mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum in IIII locis, silvas L iugera. In villa Oztupan XXXI mansiones, terram ad V aratra, fenetum quasi X iugera, silvas in tribus locis quasi XXXV iugera. In villa Quer et Bard XI mansiones exceptis parvulis et iuvenibus, terram ad V iugera, fenetum ad XXX iugera, loca apta ad vivaria, silvas quasi XX jugera. In villa Palyan XX mansiones exceptis parvulis et iuvenibus; terram ad III aratra, fenetum quasi XXX iugera, stagna in tribus locis communia cum Sebus, silvas quasi C iugera. Preterea Ecclesia habet quandam terram, que vocatur Inka, circumquaque metatam, fenetum sufficientem, loca apta ad stagna et ad molendina, silvas satis, de quantitate certificari non potuimus, quia incolis caret. In villa Kulked XX mansiones, terram ad XII aratra, fenetum cum arundineto quasi XL iugera, stagnum in I loco, et locum ad molendinum, silvam quasi L iugera. In villa Tord XXV mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum XX iugera, vineas XL cultas, XX non cultas, silvas XX iugera. In villa Tur XXII mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum XL iugerum, vineas XL cultas, silvas quasi XX iugera; preterea vero yobagiones Ecclesie Botha et Ibrahyn habent ibidem vineas in II locis. Preterea Petrus Decanus habet terram ad XXX iugera ibidem, vineas totidem, fenetum IIII iugera, silvas quasi XII iugera, et duo mancipia. In villa Gamas superiori idem Ibrachim habet I vineam. In villa Wysch est una in terra ad X iugera, fenetum in uno loco, vinee IIII culte, inculte II, silva ad II iugera. In villa Fer VIII mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram habet ad V aratra, fenetum XII iugera, vineas XIV cultas, incultas X, silvas quasi XXIIII iugera. In villa Chyopok III mansiones, terra L iugerum, vinee IIII. In villa Rad XV mansiones, terra ad II aratra, fenetum in X locis, vinee XXX culte, et inculte totidem, silve quasi XXX iugera. Preterea tres jobagiones Ecclesie habent ibidem terram ad III aratra, fenetum X iugerum, vineas XV cultas, incultas IIII, silvam II iugerum. Unus eciam eorum nomine Gallus habet terram in

villa Lela XX iugerum et I vineam. In villa Eusced XV mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum III iugerum, silvam III iugerum, vineas XV cultas, incultas IIII. Preterea Scemd sacerdos habet ibidem vineas V, terram ad I aratrum. Item Paulus clericus I vineam, et III iugera terre. In villa Cup VIII mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram ad III aratra, fenetum III iugerum, arundinetum in duobus locis, et locum aptum ad stagna, vineas XXII. In villa Vrs Ipolitus habet II mancipia, terram ad V aratra, fenum quasi XX iugerum, vineas X cultas, incultas quasi XXX, silvam in tribus locis quasi XXIX iugerum. Scemd sacerdos terram XXV iugerum, fenetum XII iugerum, vineas XII cultas, incultas IX. Item Torca habet II mancipia, et terram ad II aratra, fenetum quasi XX iugerum, vineas X cultas, incultas XV, silvam in V locis, quasi LX iugerum. Item uxor Jacobi, que se et sua adhuc vivente marito contulit Ecclesie, habet ibidem II mancipia et IIII vineas cultas, incultas II; de terra, et feneto, et silva nondum recepit partem a filio suo. Ibidem Ecclesia habet VII mansiones, terram LX iugerum, vineas XI cultas, silvam in duobus locis quasi IIII iugera. In villa Zoulat IIII mansiones, terram XX iugera, fenetum III iugerum, vineas IIII cultas, II incultas. In villa Sancti Nycolai de Zoulat XL mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad X aratra, fenetum XXV iugerum, vineas CXX cultas; et habent I locum aptum ad vineas et arandum, qui vocatur Beseneumal. Item Martinus quondam Decanus habet ibidem XX iugera, vineas III, fenetum III iugerum in duobus locis, silvam ad I iugerum, et in Euzud I vineam et III iugera; et in Zoulat alteram, et tria iugera. Paulus habet in Borockcha, I vineam; et in Nezda I, et X iugera, et VIII vineas incultas, silvam I iugeri. Item Damianus in Zoulat VI vineas, XX iugera, et I silvam. Acha eciam II. vineas. In villa Nezda VI mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram XXX iugerum, fenetum tria iugera. Item Elemerus clericus X vineas, terram ad dimidium aratrum, siluas X iugera. In villa Keccha superiori IX mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad II aratra, fenum in tribus locis, vineas XV. Item Symon ibidem. CCC iugera, fenetum in V locis, vineas XV,

silvam in IIII locis quasi iugera LXX. Ibidem Tor de Furtvn II vineas. In villa inferiori Keccha XI mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, terram ad III aratra, fenetum in VIII locis, vineas XXV, silvam in tribus locis quasi VIII iugera. In Feeyreghaz XI mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram ad tria aratra, fenetum XX iugerum, vineas XXXV, silvam in tribus locis quasi XII iugera. In villa Chepel XVIII mansiones exceptis parvulis et iuuenibus, terram ad tria aratra, fenetum XX iugerum, vineas XL, silvam LX iugerum; item Demetrius I mancipium, XV iugera, II vineas; item Benedictus filius Michaelis II vineas et XV iugera. In villa Karad X mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terra ad IIII aratra, fenetum quasi XX iugera, vineas in VI locis, silvam in IIII quasi XX iugera. In villa Teluki, quam habet Ecclesia ex donacione Sancti Regis, XXVII mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram ad IIII aratra, fenetum XX iugera, vineas LX cultas, incultas XL, silvam quasi LXV iugerum; et habent socios in Nezda VI mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram LX iugera, fenetum V iugera, vineas XII cultas, incultas X, silvam in II locis quasi LX iugera; I socium habent in Vrs, et XV iugera terre, vineas cultas II, II incultas. In villa Zarozozou, quam Ecclesia habet ex donacione Colomani Regis, XX mansiones preter parvulos et iuvenes, terram ad IV aratra, XC vineas, incultas XL, silvas in X locis quasi XXV iugera. Quidam eciam ex eis in Keurushyg habet in silva quasi IIII iugera. Item Martinus clericus VI iugera, vineas II; Zacharias VI iugera, vineas IIII; Paulus clericus crispus vineas III, XL iugera in Zolat. In villa Keurushyg XXXII mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terra ad V aratra, fenetum in V locis quasi VIII iugera, vinee LXXX culte, inculte XX, silve in X locis quasi XXX iugera. Eciam Ecclesia Sancti Nicolai XIII mansiones, terram ad VII aratra, fenetum in IIII locis, vinee L culte, inculte XIIII, silve in IIII locis quasi XX iugera. Eciam in villa Kerequi ad dimidium aratrum, silvam quasi IIII iugerum. Paulus Prepositus habet terram ad I aratrum cum Mathia clerico fratre suo, fenetum in duobus locis, vineas XII cultas, incultas VII, silvam in VI locis quasi VII iugera. Item Pousa decanus terram XVII iugerum, fenetum II iugerum, vi-

neas IIII. Widou sacerdos terram XVI iugerum, vineas XIII cultas, incultas IIII, silvam in tribus locis quasi X iugera. Item Kench IIII vineas incultas; item Apollo XII iugera, vineas IIII cultas, incultas II; item Scena decanus XXVII iugera, fenetum II iugerarum, vines X cultas, incultam I; eciam Vnyka II vineas apud eundem, silvam in V locis quasi X iugera. Item Sebastianus subcustosus cum Mathia fratre suo III iugera, vineas VIII cultas, silvam II iugera. Item Christianus I locum, vineam I cultam, incultas III. Item Dominicus filius Bas vineas III, terram XL jugerum, fenetum in I loco, silvam IIII jugera. Item Eclev decanus vineas II cultas, incultas II. Item Petrus vineas cultas II; Ivanch II, Petrus I vineam. Item Fornos clericus vineas II cultas, incultas II. Item Gregorius rasor III vineas; Gregorius de Insula I vineam, incultas II et silvam IIII iugerum. Item Petrus filius Johannis vineas II cultas, incultam I, silvam IIII iugerum. Item Marcellus pulsator II vineas. Item Zallas in Nezda I vineam. In villa Kereky XI mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terra ad LX iugera, fenetum in IIII locis, vinee VII culte, inculte IIII; silva in VII locis quasi XX iugera. Item Mike custos ad I aratrum terram, fenetum in I loco, vineas IIII cultas, incultas II, silvas quasi X iugera. Item Pethke clericus frater Elysei terram XL iugerum, fenetum in II locis, vineas X cultas, incultas II, silvam I quasi II iugerum. Item Harga clericus II vineas. Item Homodoy XXXIIII iugera, vineas VI cultas, incultam I, silvam iu duobus locis VIII iugera. Item Baca XX iugera, vineas III cultas. Item Pousa XX iugera, vineas IIII, silvas II iugera. Item Vroch clericus in villa Keurushyg habet III vineas. In villa Lyuba VII mansiones, terra ad I aratrum, fenetum in III locis, vinee XXIV culte, inculte II, silve ad II iugera. In villa Lynlya mansionem cum IIII silvis, terre XXX iugera, fenetum in I loco, vineas IIII cultas, incultas II. Item Paulus in Lyuba I vineam et II iugera. In villa Chega XIIII mansiones, terra ad II aratra, fenetum IIII iugera, vinee XXV culte, inculte VI, silve in III locis quasi VIII iugera. Item Augustinus Comes Ecclesie habet ibidem terram XXX iugera, fenetum in I loco, vineam I; item Joubag Comes vineam I; item Escleh XXX iugera, fenetum in I loco; vineas III cultss, incultas IIII; item Scena de-

canus XL iugera fenetum in I loco. In villa Baluanus VII mansiones preter paruulos et iuvenes, terra ad II aratra, fenetum in III locis, vinee XIIII culte, inculte VII, silva in IIII locis XV iugera; et in IIII locis habet porcionem cum villa; et in Egis habet I seruum nomine Echkud, terram ad dimidium aratrum, vineam I. In villa Berky, quam habet Ecclesia a Sancto Rege, terra ad XXX aratra, fenetum in X locis, vinee LXXXII culte, inculte LXX, silva in I loco quasi CC iugera, et in V locis quasi XX iugera. Preterea in Gyogu habet terram ad dimidium aratrum. Item Felicianus cantor habet ibidem terram ad IIII aratra, fenetum in IX locis, vineas IX cultas, incultas XIII, silvam in VII locis, quasi X iugera. Item in Endred ad dimidium aratrum, silva quasi V iugera. Item Scena Decanus III vineas incultas; Jacobus Canonicus XV iugera, fenetum in I loco, vineas IIII cultas, silvam tria iugera; item Silvester Canonicus vineas III cultas, incultas II, XL ingera; item Byria ad I aratrum fenetum in II locis, vineas in III locis maximas, silvas in tribus locis quasi XX iugera; item Thomas III vineas cultas. Item Ecclesia Sancti Henrici VIII vineas, XIIII iugera terre. Preterea tres castrenses Simigienses, ne predium cuiuslibot potentis intraret inter populos Ecclesie, cum terra ad II aratra, et fenetum quasi XX iugera, vineas VIII, silvam quasi L iugera, eidem contulimus Ecclesie. Item joubagiones III vineas, et Martinus III vineas. Item Gyouka IIII vineas, Laurencius Canonicus III vineas, Marcellus Clericus XIII iugera, vineas III. In villa Scemes III mansiones, terra ad I aratrum, vinee IIII culte, inculte III, silva X iugerum. In Copul III mansiones, terra ad unum aratrum, vinee culte II, inculte II. In inferiori Endred XIII mansiones exceptis paruulis et iuuenibus, terram habet ad IIII aratra, fenetum in VII locis, vineas XLVII cultas, incultas XX, silvam in IX locis, quasi XXX iugera. Exequiatores terram XX iugera, fenetum in I loco, vineas III cultas, incultam I, silvam quasi IIII iugera. Item Petrus clericus ad I aratrum, fenetum in II locis, vineas III, silvam VII iugera; item Alexander ad I aratrum, vineas III cultas, incultas III, silvam in tribus locis, quasi XVI iugera; item Michaël Comes terram ad I aratrum, vineas in I gyro multas, silvam V iugera; Prepositus I vineam, Martinus

I vineam, et alius Martinus I vineam; Symon II vineas, II iugera. In superiori Endred XXVIII mansiones, terra ad IIII aratra, fenetum in VIII locis, vinee LX culte, inculte X et VIII, silva in IIII locis quasi XV iugera. Preterea in I loco habet terram communem cum villa. Item magister Ipolitus habet servos tres ad I aratrum, fenetum in V locis, vineas XV cultas, incultas XI, silvam in tribus locis quasi XX iugera; item Demetrius ad I aratrum, fenetum II iugera, vineas VIII cultas, incultas III, silvam ad II iugera; item Mathyas clericus IIII jugera, vineas in IIII locis magnas; item Paulus Canonicus I vineam; Domus eciam clericus III iugera, vineas III cultas. In Zamard XXXII mansiones exceptis paruulis et iuvenibus, et exceptis VII mansionibus, quas Comes Capelle Regie violenter usurpat sibi cum terra ad I aratrum, habet terram ad VI aratra, vineas LXXXIIII cultas, XV incultas de Sceku, et X de Tobol, et incultas XXX, silvam in XV locis quasi XL iugera. Item Scena Decanus ad I aratrum, vineas in II locis, silvam in II locis quasi XVI iugera; Benedictus eciam IIII vineas; item Johannes Prepositus XV iugera, vineas II; Thadeus eciam ad I aratrum, vineas IX; item Demetrius LX iugera terre, fenetum I, vineas IX cultas, incultas III, silvam in II locis quasi VII iugera. In alia Zamard XIIII mansiones, terra ad II aratra, vinee XX culte, inculte XI; item Myca custos ad I aratrum, vineas XX cultas, incultas XV; silvam in tribus locis quasi VI iugera; item Bencha sacerdos ad I aratrum, vineas VIII, silvam V iugera; item Elemerus clericus vineas in II locis magnas, terram LX, silvam in II locis, quasi V iugera; Benedictus filius Joseph ad dimidium aratrum, vineas III cultas. In villa Kiralturky XIII mansiones, terra ad IIII aratra, fenetum in V locis, vinee XX culte, inculte VII, silva in XI locis quasi XV iugera. In villa Joud, quam Ecclesia habet ex donacione Cosme Episcopi ante Concilium, LXXV mansiones, terram secundum opinionem eorumdem ad XXX aratra, fenetum ibi et in Gan quasi LX iugera, vineas cultas et incultas CC, silvam secundum opinionem eorundem quasi ad X aratra, et in Berey XX iugera. Item in Clety XIII mansiones, terra ad IIII aratra. In villa Berey, quam dictus Episcopus ex patrimonio habuit, XI mansiones, terra ad IIII aratra, fenetum in VIII

locis, vinee XX culte, excepta I, que habet in I loco quasi XXX iugera. Item Johannes Episcopus de Sceny IIII vineas; item Ambrosius Canonicus V vineas cultas, incultas II; item Paulus Canonicus II vineas; Wydou Canonicus I; item Canonicus Vytalis L iugera et X vineas; item Potov Decanus L iugera, vineas XXVII, et II in Gan, I in Laba, silvam quasi X iugera; item Bokot in Clety ad II aratra, in Berey ad I aratrum, terciam partem filio suo cum decimis dimisit; vineas habet XIII, terciam partem filio suo cum decimis, silvam in tribus locis, quasi X et VIII iugera. In villa Gan IIII mansiones, XXX iugera, vinee VIII culte, inculte V, silva in tribus locis quasi XX iugera, fenetum in tribus locis quasi VIII iugera. Item Johannes st Wosos in Chepel habent III vineas; Guza clericus in Keurusheg II vineas, Both Custos in Kysfoluud II vineas. In villa Chaba terram ad II aratra, vineas VII cultas, incultas IIII, silvam in IIII locis quasi VIII iugera, fenetum in II locis. Item filius Petri XX iugera, fenctum in II locis, silvas III iugera. Si vero aliqui de hijs, qui debent decimas Monasterio Sancti Martini, de cetero Ecclesie Albensi se subiecerint, vel Prepositus et Canonici Albenses aliquas possessiones predicto monasterio decimales titulo emptionis, vel donacionis, vel quocunque modo acquisierint, ipsi omnes Monasterio Sancti Martini decimas de eisdem possessionibus solvere teneantur. Vt igitur hec Regalis ordinacio tam nostris quam nostrorum successorum temporibus salva semper et inconcussa permaneat, presentem paginam sub eodem tenore tam Ecclesie Albensi, quam Monasterio Sancti Martini concessimus sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Magistri Bulsu Aule Regie Cancellarii et Geuriensis Prepositi. Anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXIX° Venerabili Roberto Strigoniensi, Reverendo Vgrino Colocensi Archiepiscopis, vacante Sede Chenadiensi, Bartholomeo Quinqueecclesiensi, Gregorio Geuriensi, Cleto Agriensi, Briccio Wachiensi, Alexandro Waradiensi, Reynaldo Transsilvaniensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Vesprimiensi Episcopis existentibus, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Moyse Comite Palatino, Ladizlao Judice Curie nostre, et Comite Baachiensi, Ochuz Curiali Comite domine Regine, Dionisio filio Dionisii Magistro Tavarnicorum et Comite Zounukyensi, De-

metrio Magistro Dapiferorum et Comite Posoniensi, Luca Magistro Pincernarum et Comite de Bors, Nicholao Magistro et Comite Agasonum, et aliis quam pluribus Comitatus et Magistratus tenentibus. Regni nostri anno XX° sexto.

(A pannonhalmi főapátságnak levéltárában őrzött ú. n. vörös könyvből 23. l.)

## 296.

*Kálmán galicziai király és szlavoniai herczeg Don és Mátyás testvéreket bizonyos földnek birtokában megerősíti. 1229.*

Colomanus Dei gracia Halicie Rex ac Dux Sclauonie vniuersis presens scriptum inspecturis salutem et omne bonum. Nouerint vniuersi tam presentes quam posteri, quibus scire expedierit, quod nos terram quandam exceptam de villa Thome, continentem ad quatuor aratra, quam Dominicus quondam Comes filiis Rugas, videlicet Don et Mathie contulerat, ab eis non abstulimus; verum cognita fidelitate ipsorum, terram supradictam eis possidendam, et suis heredibus contulimus; quam eciam per fidelem pristaldum nostrum nomine Polen certis metis assignari iussimus. Vt autem hec a nobis facta donacio obliuioni non tradatur, nec in irritum possit reuocari, presentem paginam sigilli nostri munimine concessimus roboratam. Datum anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo vigesimo nono; consensu et consilio omnium jobagionum nostrorum.

(Eredetie a Szent-Andrássy család levéltárában.)

## 297.

*Ekly-i Althumonnak özvegye, az elhúnyt férje után hitbére fejében bírt Zakalus pusztát a győri káptalan előtt ifjabb fia Endrére átruházza. 1229.*

Nos Comes Petrus de Peren Judex Curie Serenissimi et Magnifici Principis domini Sigismundi Dei gracia Romanorum Regis semper Augusti ac Hungarie, Bohemie etc. Regis memorie commendantes tenore presencium significamus, quibus expedit vniuersis, quod cum ob contradictoriam inhibicionem statucionis medietatis possessionum Ekly et Zakalos vocatarum in Comitatu Komaromiensi existencium Thomas filius Thome de Werehtiw Johannem filium Iwachon de dicta Ekly legitime euocacionis modum obseruando contra se Regiam in presenciam ad certum terminum in causam attraxisset (az ügynek tárgyalása „ad presentes octauas festi Beati Michaelis Archangeli" elhalasztatván; János mint alperes részéről öt okmány felhozatik); „in quarum prima anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo octauo emanata habeatur, quod vxor Althumon de villa Ekly cum juniore filio suo nomine Andrea in ipsius Capituli Jauriensis accedens presenciam protestata fuisset; vt ipsa predium suum nomine Zakalus, quod maritus suus sibi pro dote sua reliquisset, filio suo dicto A. reliquisset soli in perpetuum possidendum." stb. Datum Bude 39º die octauarum festi Beati Michaelis Archangeli anno Domini MºCCCCºXXºIIº

(Perényi Péter országbíró ítélő levelének eredetie a budai k. kamarai levéltárban.)

## 298.

*A csaszmai káptalan bizonyságlevele, hogy Garmanus comes, s Pál és Gergely Ilyának fiai a Kamanchában fekvő záloghirtok kiváltására nézve megegyezkedtek. 1229.*

Nos Capitulum Chassmensis Ecclesie memorie commendamus, quod Comes Garmanus a parte vna, ab altera autem Paulus et Gregorius filij Ilya personaliter coram nobis constituti, idem Comes Garmanus quandam terram in Kamacha sitam prope Ecclesiam Beate Virginis iuxta aquam Kamacha ad ipsum ex parte dicti Pauli pro vigintiquinque marcis secundum tenorem litterarum nostrarum titulo pignoris deuolutam, quam idem Paulus in termino redempcionis deputato non redemerat, sicut in alijs litteris nostris exprimitur exinde confectis, resignauit et reliquit coram nobis amore cognacionis eidem Paulo; quinque marcis de propria pecunia et grauamine, quod intererat pro obmissione termini, relaxatis. De — — — — quidem terra pro residuis viginti marcis ijdem Paulus, et Gregorius frater eiusdem, terram sufficientem ad quinque aratra cum sessione Ilya patris eorum in monte, et fundo vnius molendini in Kamacha, confessi sunt pignori obligasse Dominico filio ipsius Comitis Garmany, a data pressencium, videlicet a festo Beati Nicolay in decima reuolucione anni cum hijsdem viginti marcis coram nobis redimendam; ita videlicet, quod ante ipsum terminum ijdem filij Ilya, quecunque eis possibilitas affuerit, vel proximi eisdem, quorum causa interfuerit, facultatem hanc dictam terram cum predicta pecunia coram nobis redimendi (habeant); ipsa autem quinque aratra eidem Dominico in montibus, siluis, nemoribus et terris arabilibus complere tenerentur ijdem filij Ilya, sicut coram intercessit. Verum quia predictam terram nunc vacuam esse dixerit et desolatam, interuenit coram nobis, quod vtilitates et edificia, quas et que idem Dominicus super facie terre predicte medio tempore construxerit, post tempus vel terminum redempcionis eiusdem super eadem residendo, vsque ad anni

reuolucionem, liberam habebit facultatem clara luce transferendi et vendendi alijs, si ijdem filij Ilya condigna estimacione prima comparare nollent vel non possent. Obligauerunt inter se ijdem filij Ilya ad expediendum dictum Dominicum proprijs laboribus et expensis ab omnibus, qui racione dicte terre insurgerent contra ipsum, vel eum molestare niterentur. Datum in festo Beati Nicolay anno Domini M° CC° XXIX°.

(Ráth K. és Rómer Fl., Győri Történelmi és Régészeti Füzetek, II. füzet Győr 1863. 290. l.)

## 299.

*Okmány az arbei püspökség javairól és jövedelmeiről. 1229.*

Anno Dominicae Incarnationis 1229., Indictione III. mensis Februarii die 5. exeunte Arbi. Temporibus quidem domini Jacobi Teupolo Incliti Ducis Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae, et Jordani venerabilis Arbensis Episcopi, et Mag. Petri Egregii Comitis. Quoniam ab humanis mentibus cito delebitur, quod in scriptis non fuerit redactum; idcirco Ego Jordanus Arbensis Episcopus superius nominatus hoc scriptum recordationis fieri jubeo de terris et vineis et aliis jurisdictionibus mei Episcopatus et meae Ecclesiae Arbensis. Cum penitus ignorentur jura mei Episcopatus et meae Ecclesiae, de voluntate suprascripti domini Comitis et totius Communitatis Arbensis jurare feci tres clericos atque tres laicos, quorum nomina sunt haec : Ursus quondam Abbas Sancti Petri, Designa Archipresbyter, Stephanus Presbiter, Philippus filius quondam Fusci Judex, Julianus, atque Designa filius quondam Micali, ut secundum quod scirent, et a suis praedecessoribus audierunt, jura mei Episcopatus et Ecclesiae mihi probarent et demonstrarent.

Inprimis Designa Archipresbyter juratus dixit, se audiisse a suis praedecessoribus, quod locus ille, qui dicitur

Salbinus, positus juxta montem Sancti Damiani cum tota — — — locello, qui dicitur Potueto, et Pulveraria tota usque ad Lapirum, et vinea cum terra, quam tenet Andreas Potestas prope fontem Bonifacii, et totus mons de Sciro, et locellus, qui dicitur Catilla, totus positus prope ad Schirum, et totum Pluginum usque ad Drinduli, et locus, qui dicitur Campus de Pino, et terra de Vallicella, et terra tota de Portamo, et terra de Sassi, erant et extiterunt Ecclesiae Sanctae Mariae. Et vinea, quam tenet Ugolus frater quondam Prodani Episcopi de Lauro, ac quondam Episcopus Andreas eam tenebat, et eidem Archipresbyter in ea laboraverat; et vallis plana, et vinea uxoris quondam Lampridii de Bagnolo, et Gurgum quondam Catalella de Marano, et monticellus de Cupellago, quem tenet Madius Ginani, erant supradictae Ecclesiae, secundum quod audierat.

Stephanus sacerdos juratus dixit eo modo, sicut suprascriptus.

Designa dixit; addens praeterea, quod cum esset quartarius praedicti Prodani Episcopi, vendidit terram, in qua presbyter Drasimerus habet vineam in Sabuno; vinea Marinae Gerdussae; et vinea quondam Fanfognae, et vinea Bivaldi, et vinea Petri Buzolae, et vinea Cypriani Veglensis, et vinea Joannis Fligulini, et vinea Locave, et vinea filiorum Maltranae, et vinea Nicole Magnorelii, et vinea Joannis presbyteri de Bencina; audierat, quod cum vinea Drasigne Stanne, et vinea — — — fuerunt terrae Ecclesiae Sanctae Mariae, dicens se vendidisse locum, quem tenet Ragaza cum Episcopo Andrea, et cum Brugnolo quondam quartario; et vinea Madii Bertaldi, et vinea Calende, et pastinum Orient., et vinea Designae Vilzi, et vinea filiōrum Lampridii Costizzae; audiverat, quod essent in terris suprascriptae Ecclesiae, quae omnes sunt in Galbano.

Philippus Judex juratus dixit, se audivisse a suo patre, et suis praedecessoribus, quod a via, qua venitur a monte Sancti Damiani, usque ad viam publicam, et inde eundo versus austrum usque ad vineam Sancti Petri, et vineam Cotopagne, totum fuit de quarto; et audiverat, quod vinea Vezoli suprascripta fuerat propria Ecclesiae Sanctae Mariae; et vinea uxoris Lampridii suprascripta simili modo; et Gurgium Vazatrichi, quod tenet Vitus Zadolini.

Designa iuratus dixit, se audivisse, ita verum esse, sicut suprascripti Designa et Stephanus dixerunt.

Julianus juratus dixit eodem modo, quod alii supradicti dixerunt; excepto de vinea et terra suprascripti Andreae, de qua nihil dixit.

Ursus juratus dixit, sicut alii suprascripti dixerunt.

De salinis positis in capite Comorcarii, suprascripti Ursus, Designa, Stephanus atque Julianus dixerunt, quod erant Ecclesiae Sanctae Mariae, quia Episcopus Andreas eas fecit, et Ecclesiae dimisit. Et dixerunt, molendinum positum prope monasterium Sancti Petri, cum tribus terris ibidem positis, cum terra una posita in Marano prope terras Duimi Brane, esse suprascripti Episcopatus; dicentes praeterea praenominati Ursus, Designa et Stephanus, quod torcular positum prope domum Perdae Cotroni erat Ecclesiae suprascriptae; addens idem Archipresbyter, se vidisse unum et alium Episcopum de eo reditus habuisse. Item suprascriptus Stephanus dixit, quod omnes vineae de quarto a 20 modiis superius debeant dare unum modium Episcopo. Item Designa Archipresbyter dixit, se vidisse habentes vineas de quarto dare unum utrem vini Episcopo Andreae.

Acta sunt haec coram his appositis testibus, Stephano Archidiacono etc.

(Farlati, Illyricum Sacrum V. köt. 240. l.)

---

## 300.

*Kálmán galicziai király és dalmatiai herczeg rendelete a spalatoi grófhoz. 1229.*

C(olomanus) Dei gracia Dux Crohatie et Dalmatie Comiti Spalatino, nec non et omnibus populis eiusdem Ciuitatis salutem et graciam. Fidelitati vestre, qua Regie tenemini dignitati, firmiter precipientes mandamus, ut cum omnibus na-

uibus vestris, tam paruis quam et magnis, decenter apparati, dum nuncium ad vos miserimus, contra Domaldum inimicum Regis protinus in auxilium nostrum occurratis. Et de rebus eiusdem Domaldi nichil in vestram custodiam recipere presumatis.

(Carrara Ferencz, Archivio Capitolare di Spalato. 73. l.)

---

## 301.

*II. Endre király a Garam melletti sz. benedeki apátságnak jobbágyait vámkedvezményekben részesíti. 1229.*

A. Dei gracia Rex Hungarie omnibus, ad quos presens scriptum peruenerit salutem et omne bonum. Ad uniuersorum noticiam volumus peruenire, quod nos piis antecessorum nostrorum vestigiis atque statutis inherere cupientes, populos Ecclesie nostre dé Gron in uilla Wduord constitutos, ab omni tributo, quod in ipsa eadem uilla deberent soluere, liberauimus. Ita tamen, quod in aliis locis, ubi tributa exigenda sunt, dimidiam particulam tributorum solummodo persoluant. Et ut huius rei series nullis unquam temporibus possit retractari, presentem paginam sigilli nostri munimine per manus Bulch aule nostre Cancellarij Geuriensisque Prepositi fecimus roborari. Anno Dominice Incarnacionis M° CC° XX° VIIII°

(Az eredeti után; Knauz, Magyar Sion II. köt. 287. l.)

---

## 302.

*II. Endre király adománylevele Szebeszlavesz földéről Buheka és Mark testvérek számára. 1230.*

(Andreae II. Regis privilegium donationale pro quodam Buheka et Mark super terra Szebeszlavesz in Districtu Thuroczensi existente, eisdem in concambium pro terra Nemti vocata, ac inter fluuios Sajó et Hango existente, pro fidelibus servitiis in exercitu contra Ruthenos praestitis, jure perpetuo data et collata elargitum.)

(A Beniczky család akkor még közös levéltárának Mattyasovszky László levéltárnok által 1794. Pribóczon készített lajstromából. A levéltár később a család ágai közt felosztatott; az említett okmányt azonban sem a czinkotai, sem a pribóczi ágnak részes levéltárában feltalálnom nem sikerült.)

## 303.

*II. Endre király kézbesitési parancsa az esztergami káptalanhoz. 1230.*

Andreas Dei gracia Rex Vngarie dilectis et fidelibus suis Capitulo Strigoniensi salutem et graciam. Fidelitati Vestre precipiendo mandamus, quatenus litteras nostras super facto fratris Johannis Magistri Cruciferorum Sancte Crucis de Strigonio, Comiti Barleo Castellano de Strigonio destinatas, per vnum ex vobis faciatis eisdem exhiberi; et quicquid idem visis ipsis litteris responderet, nobis rescribatis. Datum Bude die Dominico proximo ante octauas Omnium Sanctorum.

(Az esztergami káptalannak jelentéséből, mint alább 308. sz. a.)

## 304.

*Béla ifjabb király Franco és István, Berthold comes fiai számára II. Endrének Muthsa helységet tárgyazó adományát megerősíti. 1230.*

Bela Dei gracia Rex, primogenitus Regis Hungarie, vniuersis pie in Christo uiuentibus salutem cum uere salutis augmento. Cum inutiles et superfluas perpetuitatum donaciones de uoluntate patris nostri Illustris A. Regis in irritum reuocaremus, fideles nostri Franco et Stephanus filij Bertoldi Comitis obtulerunt nobis priuilegium patris nostri super quadam terra in Comitatu Supruniensi, uidelicet uilla Muthsa, super quo ad nostram fuerant citati presenciam. Nos igitur considerantes racionabilem donacionis causam; presertim cum inter cetera, quibus idem Bertholdus Regi et Regno utilis et fidelis extitisse dinoscitur, idem per circulum anni extra Regnum cum sorore nostra ex mandato patris nostri in Thuringia una simul cum uxore sua in grauibus expensis et famosa conuersacione ad honorem tocius Regni commendabiliter laborauerit; filius quoque prenominati B. per sanguinis effusionem in servicio patris nostri de hac uita decedens graui condicione mortis fauorem Principis et Regni euidenter sibi comparasse perhibetur. Pro hiis, et aliis fidelitatis sue insigniis, quibus iugiter in seruicio patris nostri desudauit, et post ipsum filii eiusdem non minori deuocione nobis astiterunt; antedictam donacionem patris nostri non tantum non minorare, sed pocius augmentare decreuimus. Eapropter sepedictam terram expresse ad X aratra de consensu fratris nostri Illustris Cholomani Regis, et Principum nostrorum consilio pretaxatis fratribus F. et S. suisque heredibus perpetuo irreuocabiliter possidendam confirmamus. Anno Incarnacionis Dominice M° CC° XXX° Pous Magistro Tawarnicorum, Schak Dapiferorum, Michahele Pincernarum, Pousa Agasonum nostrorum Ma-

gistris existentibus. Jula Woiwada existente. Datum per manus Mathie Prepositi aule nostre Cancellarij.

(Eredetie bőrhártyán, a viola-fehér-sárga selyemzsinóron függött pecsét elveszett; a budai k. kamarai levéltárban)

---

## 305.

*Béla ifjabb király nagyatyjának III. Bélának a Görögországban vitézül harczolt Lob és Tamás részére adott adománylevelét tartalmilag ujra kiadván, megerősíti.. 1230.*

Bela Dei gracia Rex, primogenitus Regis Hungarie vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui salus omnium est. Cum voluntate patris nostri, et maturo Principum terre nostre consilio perpetuitatum donaciones invtiliter factas reuocaremus, optulit nobis Chama filius Lob, terre nostre nobilis, quoddam priuilegium pie recordacionis avi nostri quondam Bele Regis, concessum super donacione nouem terrarum seu possessionum; quod postmodum apud nos casu accidente, vel ex improuidencia est amissum. Nos ergo considerantes fidele et excellentissimum seruicium Lob patris ipsius, et Thome fratris eiusdem, quod exhibuerunt in Grecia, fideliter invigilantes Regie Maiestati, et honori vsque ad sanguinis effusionem dimicando se morti tradere non formidantes; quorum probitas et insignia facta et seruicia fideliter exhibita Ompudinus tunc Banus, et Leustachius Voyvoda ad aures Bele Regis et noticiam retulerunt, cum quibus dicti homines in Grecia militauerunt. Et propter tot insignia virtutum, et quia merita non debent defraudari premio, idem Bela Rex auus noster contulit et condonauit Lob et Thome pro fidelitatis sue constancia possessiones, videlicet Besscel, Ombozteleke, Fizestelek, Popteleke, Kundurmart, Mohal, Deuecher inferiorem et superiorem Deuecher, et villam Igalia iuxta fluuium Syov, in qua est ecclesia Beati Andree edificata, in Comitatu de Do-

boka existentes, cum omnibus vtilitatibus et pertinencijs earundem vniuersis, videlicet terris arabilibus, fenetis, siluis, pratis, agris, nemoribus et fluuijs, ad easdem pertinentibus, eisdem Lob et Thome et per ipsos heredibus, heredumque suorum successoribus perpetuo possidendas. Nos ergo volentes deferre antiquitati, et possessiones ab auo nostro donatas et concessas, et stabilitatem in nullo diminuere, vt veri antecessorum nostrorum imitatores inveniamur; easdem confirmamus, confirmacionis seriem scribi facientes sigilli nostri munimine corroboratum. Datum per manus Mathye Zagrabiensis Prepositi, aule nostre Cancellarij, anno Domini M.° CC.° tricesimo. Pous Thauarnicorum, Gaab Dapiferorum, Pousa Agazonum, Mychaele filio Opud Pincernarum nostrorum Magistris existentibus, et Gyvla filio Leustachij Voyvoda existente.

(Az erdélyi káptalan 1349-ki átiratából, a Czegei gr. Wass család levéltárában, közli Szabó Károly. V. ö. Fejér Cod. Dipl. VII. köt. 4. r. 82. l.)

## 306.

*Az esztergami káptalannak bizonyságlevele, hogy Lőrincz esztergami pénzverőnek özvegye és fia, tatai birtokukat Florentin szebeni prépost és esztergami kanonoknak eladták. 1230.*

Thomas Prepositus et Capitulum Strigoniense omnibus, ad quos littere presentes peruenerint, oraciones in Domino. Vniuersitati uestre significamus, quod mulier quedam Almanda nomine, filia Danielis, uxor quondam Laurencij Latini, auri malliatoris de Strigonio, et Perrin filius eiusdem Laurencij, cum Florentino Preposito Scibiniensi nostro concanonico, coram nobis constituti, terram ad vnum aratrum, quam habebant vltra Danubium in villa Thata iuxta Gron, tam illam quam secum, cum ad coniugium ipsa transiit, tulerat, quam eciam illam, que a patre predicti Perriu fuerat empta, cum

suis pertinencijs, cum nostro et villanorum consensu, uendiderunt prefato Preposito pro sex marcis argenti et dimidia perpetuo possidendam; cuius precium ab eodem Preposito coram nobis plenarie receperunt. Preterea est quedam terra in eadem uilla non partificata, de qua Prepositus habebit in porcione sua, quantum alij duo homines de uilla; cum autem contigerit eam partificari, equali gaudebit porcione, qua et alij duo homines in pratis et in pascuis, et in ripis, in montibus et in uallibus, spectantibus ad eandem uillam. Preterea predictus Prepositus habebit ante ecclesiam Sancti Mauricij duas mansiones, et duas plateas ad duo molendina edificanda, et duas mansiones in longum ripe. Preterea idem Prepositus habebit duo prata feneti circa Granam, et vnum ultra Granam. Est eciam supra Granam quoddam buscagium, de quo dictus Prepositus habebit tantam partem, quantam alij duo homines habent de uilla. Vt igitur hec coram nobis legitime acta perpetue firmitatis robur obtineant, ad peticionem uenditorum prefato Preposito litteras super hys concessimus testimoniales sigilli nostri munimine roboratas. Anno ab Incarnacione Domini M° CC° XXX° Datum per manus Magistri Benedicti Lectoris Strigoniensis.

A. B. C. D.

(Az eredeti után Knauz Nándor, Magyar Sion II. köt. 288. l.)

---

## 307.

*Az esztergami káptalan bizonyságlevele, hogy Endre Dautnak fia és testvérei a rokonuk Ponta után öröklött birtokot Deodatus kanonoknak eladták. 1230.*

A B C D E

Thomas Prepositus Strigoniensis et eiusdem loci Capitulum omnibus, ad quos littere presentes peruenerint oracio-

nes in Domino. Wniuersitati uestre tenore presencium fieri uolumus manifestum, quod Andrea filio Daut, et fratribus suis, scilicet Accincto presbitero, Deme, Chopano, Stephano, Opsa, Dethmaro, Detrico, cognatis uero eorundem Acus, Marcello filio Petri, Micou, Gregorio et Dus de uilla Sagisidoud ab una parte; ab altera Deodato presbitero Canonico Sancti Georgij coram nobis constitutis; idem Andreas et prenominati fratres sui confessi sunt terram quandam cuiusdam hominis, scilicet cognati sui, nomine Ponta, qui caruit herede, numero ad XXX iugera, cum omnibus ad eandem terram pertinencijs, prefato sacerdoti D. in perpetuum uendidisse pro duabus marcis argenti; de quibus uero XXX iugeribus terre duo iugera in eadem uilla pertinent ad fundum situm iuxta riuulum, qui wlgo denominatur *potok*, et sexdecim iugera a superioribus nemoribus descendunt in uallem Blata, et in eadem valle per latitudinem dictorum iugerum constat fenetum, ab altera uero parte uersus magnam uiam, que ducit ad Kemence, sunt duodecim iugera, que protenduntur ad eandem Blata. Sepedictus autem Andreas, et alij prenominati fratres sui siue cognati, hanc uendicionem de consensu suo et permissione factam tali condicione firmauerunt, ut nullus de ipsis uel ipsorum successoribus ab eodem D. sacerdote posset reuocare, et idem D. sacerdos eandem terram, quibus uoluerit, siue suis heredibus, siue Ecclesijs liberam potestatem conferendi absque ulla contradictione haberet — — — — uendendi nullam potestatem, nisi Andree et suis successoribus. Hys ita propositis sepedictus A. de precio dicte terre plenissime sibi (satis)factum esse confessus, una cum fratribus et cognatis supra nominatis a nobis postulauit, ut D. sacerdoti litteras super hoc concederemus testimoniales sigilli nostri munimine roboratas; quod nos fecimus anno uerbi incarnati M° CC° XXX° Datum per manus Magistri Benedicti Lectoris Strigoniensis.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a káptalannak ép pecsétje hártyazsinegen függ, a budai k. kamarai levéltárban.)

## 308.

*Az esztergami káptalannak jelentése II. Endre királyhoz a fentebbi 303. sz. a. parancsnak tárgyában. 1230.*

Excellentissimo domino suo Andree Dei gracia Illustri Regi Vngarie Magister Thomas Prepositus et Capitulum Strigoniense oraciones in Domino debitas et deuotas. Recepimus litteras Vestre Serenitatis sub hac forma.

Andreas stb, (mint fentebb 303. sz. a.)

Nos autem preceptis Serenitatis Vestre obedire, vt tenemur, cupientes, ad exsequenda premissa vnum ex nobis ydoneum ad exhibendas litteras nostras Comiti Barleo destinare celeriter cura(uimus, qui) demum ad nos rediens nobis dixit, quod idem Comes Barleo ipsam causam fratris Johannis, Magistri Cruciferorum Sancte (Crucis de Strig)onio a crastino Beati Martini Confessoris ad quindenas eiusdem diei examine Vestri judicij sine debito decidendam — — — — permanente duxisset perhemptorie prorogandam. Datum in crastino Beati Martini Confessoris.

*Kivül:* Excellentissimo domino suo Andree Dei gracia Illustri Regi Vngarie pro Johanne seruiente Comitis Barleo a crastino Beati Martini ad quindenas eiusdem diei.

(Az eredeti után Ráth Károly, Győri Történelmi és Régészeti Füzetek I. köt. 206. l.)

## 309.

*A győri káptalannak bizonyságlevele, hogy több sassini lakos ott a lébényi apátnak birtokot eladott. 1230.*

Capitulum Geuriensis Ecclesie vniuersis quibus littere presentes ostendentur salutem in Domino. Vniuersorum noticie duximus insinuandum, quod Joachim filius Wasard, Cumpolth et Cothpan filij Pipule de uilla, que uocatur Moncha Sasuna, in nostra assistentes presencia confessi sunt, terram eorum patrimonialem in eadem uilla Moncha Saczuna ad quinque aratra sufficientem, et molendinum suum Abbati de Libun pro octo marcis argenti et dimidia uendidisse, que in nostra presencia eisdem sunt persolute; ihobagionibus uero Castri Musuniensis, Nicolao videlicet filio Macharie, et Zene pro Comite Ceken assistentibus et affirmantibus, quod eiusdem condicionis sint, qui libere terram suam possunt vendere. Et ut hoc firmum et stabile perpetuo possit permanere, peticionibus eorundem in presentem paginam fecimus annotari, et sigilli Capituli nostri munimine roborari. Anno Domini M° CC° XXX°

A B C D E

*(Kivül egykorú írás.)* Littere Capituli Geuriensis pro villa Sasun.

(Eredetie bőrhártyán, melyről hártyazsinegen a káptalan pecsétje függ; a mélt. b. Révay család levéltárában.)

## 310.

*A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Schopa Boduennek fia, és István mester Murnak fia, Schakadat peres birtokra nézve barátságosan egyezkedtek. 1230.*

A B C D

Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in vero salutari. Vniuersitati vestre litteris declaramus presentibus, quod Schopa filius Boduen, et Nicholaus, et Petrus ex una parte; (item) Stephanus magister filius Mur ex altera ad nostram accesserunt presenciam; et prenominatus Schopa coram nobis retulit, quod cum quandam terram — — — Schakadat a predicto Stephano uellet requirere; et super hoc a Colomano Rege pristaldum nomine Michaelem recepisset; et cum eundem Stephanum uoluisset coram Colomano Rege conuenire; Rex Colomanus commisit eosdem sentencie quorundam jobagionum, videlicet Andree Comitis, et Johannis filij Syrac, et Germani filij Thome iudicandos; predicti autem jobagiones intelligentus, quod predictus Stephanus non posset, nec deberet facere, quin prenominato Schope aliquam terram daret, iuxta sentenciam eorundem jobagionum iam dictus Stephanus dedit predicto Schope aliam terram diuersas metas a predicta terra habentem; et huic discussioni Schopa, et fratres eius Nicholaus et Petrus, et jojobagiones castri Simigiensis videlicet Stephanus et Marcellus, qui in hac parte iuxta predictum Schopam steterant, consenserunt; eciam dictam terram Schakadat reliquerunt predicto Stephano libere possidendam. Est autem terra, que data est in concambio, his metis designata : Incipit a Schakadat; et vadit ad orientem iuxta terram Thadei; et inde tendit ad fluuium, qui dicitur Cugmater; et inde protenditur ad Scheg; et inde exit ad terram Peterne, et intrat fluuium Vrman; et inde ascendit et vadit ad viam, per quam uenitur ad Culun; et inde descendit iuxta terram Martini et Gergij; et reuertitur ad Schakadat, vnde inceperat; et vltra Schakadat est p — —

Stephani. Ut autem contextus huiusmodi possit permanere stabilis, nec processu temporis, nec iniquorum perturbari calumpnia, ad instanciam — — — — dedimus pro testimonio presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum Vesprimij per manus magistri Johannis Lectoris nostri, anno Domini M° CC° XXX° Reuerendo domino et patre nostro Bartholomeo Episcopo, Johanne Preposito, Salomone Cantore, Mathia Custode existentibus.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a zsinegen függő pecsét már elmállott; a mélt. báró Révay család levéltárában.)

## 311.

*A jurlei konventnek bizonyságlevele, hogy a Kezői nemesek elhunyt anyjuk hitbére és jegyajándékára nézve a Honi nemesekkel egyezkedtek. 1230.*

Nos A. Prepositus et Konuentus Monasterij Beate Uirginis de Jurle vniuersis quibus expedit memorie commendantes significamus per presentes, quod Comite Dominico, Jonas, Mor et Jacobo filijs Mor nobilibus de Kezeu ab una parte, Benedicto et Bartholomeo filijs Emricy de Hon ex altera coram nobis constitutis, propositum extitit per eosdem, quod super causa, quam idem Comes Dominicus et fratres sui super dote et rebus parefernalibus domine Markeg matris ipsorum coram domino Episcopo Vesprimiensi mouere intendebant, et super rebus ipsorum a patre ipsorum eisdem relaxatis, cum ipsa domina deductis, quas in puericia ipsorum Dominicus omnino expendiderat, taliter per arbitrium proborum uirorum se dixerunt concordasse, quod ipse Benedictus ex uoluntate et permissione et consensu dicti Bartholomey fratris sui, ac vicinorum suorum, porcionem suam totam in possessione ipsum contingentem pro dicta dote et rebus parefarnalibus, ac pro rebu dictorum filiorum Mor, ipsis filijs Mor dedit, donauit et

assignauit perpetuo et inreuocabiliter possidendam. Datum in festo Beati Michaelis Archangeli anno Domini M° CC° (XXX.°)

(Eredetie a Csepcsányi Codexben a m. akademia könyvtárának kéziratí gyűjteményében.)

## 312.

*Treguan trau-i püspöknek levele a spalatoi káptalanhoz, melyben Prodan kanonokot annak pártfogásába ajánlja. 1230. körül.*

Viro venerabili et amico karissimo C. Dei gratia Spalatensi Archidiacono et ejusdem Ecclesiae Capitulo Treguanus permissione Divina Traguriensis Ecclesiae Minister humilis, eorum subditus et amicus, in vero salutari salutem. Universitatem vestram, de qua gero et gessi semper indubitatam fiduciam, rogandam duxi propensius et orandam, quatenus meorum obsequiorum intuitu, si qua sunt, vel vobis aliqualiter necessaria esse poterunt, Prodanum servientem nostrum, filium et concanonicum in jure beneficiorum, a benignitate vestra sibi misericorditer collatorum, manutenere, fovere et juvare dignemini, ut ipse vestró favore resistentibus valeat contraire optinendo concessa; et ego in hoc, qualiter me diligitis, valeam cognoscere, et Universitati vestrae serena semper voluntate gratiarum expendere rationes.

(Farlati Illyricum Sacrum IV. köt. 338. l.)

## 313.

*Robert apát és a sz. Kozma és Damián spalatoi monostorának lekötelezése Guncel spalatoi érsek részére. 1230 körül.*

Ego Abbas R. una cum fratribus meis omnibus per honorem Dei, et Sanctorum Martyrum Cosmae et Damiani Ecclesiae, promitto me obedientem Beato Dominio, et Spalatinae Sedis Archiepiscopo, et per omnia ejus mandatis stare justis et honestis. Obligo etiam me et meam Ecclesiam, una cum fratribus meis intuitu justitiae, et pro multo labore Spalatini Archiepiescopi, quod si Templares pro sententia contra ipsos data dominum Archiepiscopum appellaverint ad Curiam domini Papae vel Regis Hungariae, expensas sufficientes sibi dabo in eundo et redeundo. Et si necesse fuerit, in propria persona cum ipso vadam semper, donec negotium compleatur. Haec omnia me facturum super religionem meam cum fratribus meis promitto et confiteor bona fide, sine fraude et malo ingenio; et praesentem paginam bulla Capituli mei corroboravi.

(U. o. III. köt. 258. l. A templom rendüeket illető itéletet, melyre ezen okmány vonatkozik, lásd Farlatitnál u. o. III. 257. l.; és Fejérnél Cod. Dipl. III. k. 2. r. 198. l.)

## 314.

*Ceken mosonyi várispán itélete egy mosonyi udvartelek tárgyában. 1231.*

Anno ab Incarnacione Domini M° CC° XXX° I° Ego Ceken iobagio Castri Musuniensis et Curialis Comes uice Nicolai Comitis eiusdem Castri, notifico omnibus presens scriptum

inspecturis, quod Leonardus Abbas de Lybin litigauit in presencia nostra cum quodam homine nomine Poth pro quadam curia in Musunio prope forum constituta, asserens, quod per trium annorum spacia iam elapsa censum, quem de curia idem Poth sibi dare debuisset, non persoluisset. Cuius assercioni prefatus P. obiecit, quod prefata curia esset sita super terram castralem, et ius ciuile esset suum, et in nullo teneretur respondere domino Abbati de usu curie. Contra quem prememoratus Abbas sic respondit dicens; non hoc verum esse, sed eandem curiam a Comite Pothone pie memorie, filio Ecclesie Sancti Jacobi de Lybin, eidem Ecclesie collatam, et per multum tempus ab eadem Ecclesia possessam affirmauit. Cum ergo causam utriusque partis audissem; iudicaui, quod iam dictus Abbas probaret cum domino Pothone filio prememorati Comitis Pothonis, ipsam curiam a patre suo Ecclesie antedicte fore collatam. Qui in prefixo termino dominum Pothonem ad presenciam meam producens, et nimis utiliter cum eo eandem curiam a patre suo Ecclesie sepedicte fore collatam comprobauit. Tandem Ego habita sentencia judiciaria sic causam pretactam diffiniui; ut dictus Potho cum Abbate sepedicto, facto iuramento, curiam, que in causa uertebatur, Ecclesie predicte confirmaret. Cum igitur prefatus Poth aduersarius Abbatis conspiceret, se in causa conuictum deficere, nec dominum Pothonem, nec Abbatem iuramentum facere permisit; sed se culpabilem, et false contra Abbatem dixisse, indulgenciam ab eodem postulando professus est. Et sic per meum pristaldum nomine Thene dominum Abbatem in possessionem curie sepedicte, datis sibi clauibus omnium edificiorum in ipsa curia constructorum, feci introduci. Et hoc scriptum super hanc causam in memoriam successorum sigillo meo reliqui sigillatum.

*Kivül:* Littere Ceken Comitis pro una curia Comitis P. quam habuit in Musun.

(Eredetie bőrhártyán; a kivül oda nyomott pecsét eltünt már, a mélt. b. Révay család levéltárában.)

## 315.

*II. Endre királynak adománylevele Izsák comes számára. 1231.*

Andreas Dei gracia Rex Hungarie omnibus, ad quos littere presentes peuenerint, salutem et omne bonum. Ad uniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam tenore presencium uolumus peuenire, quod dilecto et fideli nostro Ysaac Comiti pro multiplicibus et fidelibus suis seruiciis, que nobis a puericie sue temporibus fideliter et deuote exhibuit, terram cuiusdam serui nostri, qui uulgo dicitur burhodo Hercego nomine, de uilla Zamard, qui sine herede decessit, et cognatis caruit, in Comitatu Sumugiensi sitam et liberam, super qua ipsum nullus legitime molestare poterat, ad viginti duo iugera, cum tribus uineis, quarum due site sunt in monte iuxta uineas Nicholay Comitis fratris Vgrini, tercia uero in ualle sita est, prope uillam Zamard; sibi et per eum heredibus heredumque suorum successoribus, iure perpetuo contulimus possidendam. Vt igitur hec a nobis facta donacio nullis umquam temporibus ualeat retractari, uel in irritum reuocari, sed semper salua et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam dupplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum anno uerbi incarnatj. M° CC° XXX° primo. Regni autem nostri anno XX° VIII.

(Az eredeti után a Hazai Okmánytár I. köt. 10. l.)

## 316.

*II. Endre király engedélye, hogy az esztergami káptalannak a Nicolin prépost által hagyományozott birtok átadattassék. 1231.*

Andreas Dei gracia Hungarie Rex omnibus tam presentibus, quam futuris, litteras presentes inspecturis salutem et omne bonum. Ad uniuersorum tam presencium, quam posterorum noticiam presencium tenore uolumus peruenire, quod nos Regia liberalitate inducti, terram Sagv, quam fidelis noster Nicolynus Prepositus Ecclesie Strigoniensis ex nostra donacione possidebat, que antea ad castrum de Hunt pertinebat; et illam, quam ipse idem Prepositus a filijs Chepea pro quadam sumpma pecunie sue, in quibus ei illi remanserant, ordine iudiciario optinuerat; cum ipse N. Prepositus iter uniuerse carnis ingressurus, in ultimo testamento suo, non accepta a nobis licencia, nec nostro consensu et beneplacito inquisito, illas terras pro remedio anime sue Ecclesie Strigoniensi reliquisset, et nos easdem terras, sicut ad Regium Fyscum debebant de iure deuolui, ueluti possessiones illorum, qui sine herede solent decedere, a dicta Ecclesia recepissemus; tamen Regia pietate, sicut in primis est pretaxatum, inducti, tum recordatis fidelitatibus et seruicijs nominati Prepositi Ecclesie Strigoniensis, eodem iure cum omnibus suis pertinencijs, quibus ipse Prepositus possidebat, restituimus primam donacionem sepedicti Prepositi Regia auctoritate confirmantes. Vt igitur hec a nobis facta donacio salua semper et inconcussa permaneat, nec nostris unquam, seu nostrorum successorum temporibus ualeat retractari; presentem paginam dupplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo CC° XXXI° Regni nostri anno vicesimo octauo.

(Knauz Nándor, Magyar Sion II. köt. 290. l.)

## 377.

*Bertalan veszprémi püspök bizonyságlevele Cherner, a kenesei templom kegyurának végintézkedéséről. 1231.*

Bartholomeus Dei gracia Wesprimiensis Episcopus omnibus, ad quos presentes littere peruenerint, salutem in Domino Jesu Christo. Nouerint vniuersi, quod cum Spiritus Sancti gracia illustrante in ecclesia Sancte Crucis de Kenesa quedam altaria ad instanciam Chernerij, patroni eiusdem ecclesie, consecraremus, ibidem Chernerius idem recognoscens vitam presentem esse transitoriam et caducam; prout ipse prius in mente concepisse dicebat; accedente consensu et voluntate vxoris sue, de omnibus bonis suis, que ipse tunc temporis pacifice possidebat, taliter in nostra et multorum ibi proborum virorum existencium presencia ordinauit; ita videlicet, quod quedam pro remedio anime sue et parentum suorum contulit ecclesie memorate; quędam vero dedit vxori sue tam pro dote sua, quam eciam pro quadam summa pecunie, videlicet pro centum et quinquaginta marcis argenti, in quibus se sibi teneri dicebat pro eo, quod dictam summam pecunie expenderat in prosecucione suarum causarum; nec non eciam pro amore dicte vxoris sue, que sibi legitime copulata, et fidem seruans coniugalem ipsum semper deuocione debita pertractauit. Jam dicte igitur vxori sue, videlicet domine Dominice contulit medietatem cuiusdam predij sui nomine Golombuk, que iacet versus partem meridionalem, secundum quod publica transit strata per medium ville; cui eciam ibidem dedit boues ad vsum duorum aratrorum, et sex vineas, et quinquaginta porcos, et viginti homines inter seruos et ancillas, quorum nomina sunt hec; videlicet Mathus, Moguya, Zumbotka, Stephan, Jacob, Peturka, Mezov, Myxa, Zempch, Dardaz, Muta, Pusun, Zuga, Chekez, Johana, Nachteka, Johannes, Zalaas, Maria, Stephania cum duobus suis infantibus. De quibus omnibus nominatis vxor sua se esse contentam asseruit coram nobis et aliis viris discretis et honestis, videlicet Iwan Bano,

Laurencio tunc Comite nostro, Magistris Gerardo, Fauno, Petro, Gregorio Canonicis Vesprimiensibus, et aliis quam pluribus ibidem existentibus, qui intererant consecracioni altarium et disposicioni bonorum Chernerij nominatj. Ne igitur predicti Chernerij disposicio futuris temporibus valeat ab aliquibus in dubium reuocari, presentes litteras in testimonium rei geste conscriptas sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum apud Sanctam Crucem de Kenesa anno Domini M° CC° XXX° primo.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a püspöknek pecsétje barna zsinóron függ, a budai királyi kamarai levéltárban.)

---

## 318.

*Az esztergami káptalannak bizonyságlevele a Sebus comes és a pozsonyi várjobbágyok közti peres egyezkedésről. 1231.*

A B C D

Thomas Prepositus Strigoniensis, et eiusdem loci Capitulum omnibus, ad quos littere presentes peruenerint, oraciones in Domino. Vniuersitati uestre significamus, quod constitutis in presencia nostra Sebus Comite ab vna parte, Bacha, Kotov, Jacob iobagionibus Castri Posoniensis pro se et pro alijs iobagionibus eiusdem Castri ab altera, mediante Martino filio Simonis de villa Volyan, qui se pristaldum Regis Bele esse dicebat, proposuit pristaldus, quod centum et sexaginta iugera terre in villa Gezt, et terra ad unum aratrum in villa Korosa, quas terras dicti iobagiones nomine iuris Castri ab S. Comite repetebant, et S. Comes hereditario iure ad se pertinere asserebat, per sacramentum ipsius S. Comitis sibi per sentenciam B. Regis svnt adiudicata; quod ijdem iobagiones ita esse professi sunt. Item proposuit pristaldus, quod terra ad unum aratrum in prefata villa Korosa, quam iobagiones

dicti Castri de eadem villa suam esse dicebant, et S. Comes hereditariam sibi esse asserebat, similiter per sacramentum ipsius, sibi contra illos per dictum B. Regem fuit adiudicata; quod Mortun de dictis iobagionibus pro se et pro suis sociis coram nobis constitutus ita esse professus est. Item proposuit pristaldus, quod terra ad unum aratrum in villa Teyed, super qua dicti Castri iobagiones S. Comitem impetebant, cum idem Comes euidentissima probacione suam esse demonstrasset, dominus Rex eandem terram sibi sine sacramento ipsius adiudicauit; quod predicti Castri iobagiones, qui pro se et pro suis sociis accesserant, ita esse asseruerunt. Ne igitur processu temporis super hys contra S. Comitem per prefatos iobagiones uel eorum successores calumpnia possit suboriri, ad peticionem S. Comitis, et pristaldi, ac dictorum iobagionum, litteras eidem S. Comiti concessimus testimoniales sigilli nostri munimine roboratas. Anno ab Incarnacione Domini M° CC° XXX° primo. Datum per manus Magistri Richardi Lectoris Strigoniensis.

(Eredetie bőrhártyán, a függő pecsét elveszett, a budai k. kamarai levéltárban.)

---

## 319.

*II. Endre király privilegiuma Belsa helység birtokviszonyairól Endre, Kun fiának számára. 1232.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Vnitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Quoniam sub ueritatis tytulo quandoque falsitatis subrepit cauillacio, rei geste seriem hominum didicit prouidencia litterarum testimonio confirmare. Ad vniuersorum ergo noticiam volumus peruenire, quod Andreas filius Cun, a Petro filio Kayl, et Preposito Dunsla, et Comite Kamino, consensu suorum fratrum, Johanne vi-

delicet et Wrchon Comitibus (igy), et filijs Bodun Comitis nec, non filijs Abrae et Serechimuz (igy), emerunt quandam terram nomine Belsa pro quatraginta marcis argenti, et pro terra ad quatuor aratra sufficiencia (igy), quam terram accepit Kaminus Comes, quia ad suam villam vicina iacebat; Petrus vero filius Kayl super prefatam habuit libertinum nomine Wrpus, quem cum duobus filijs liberauit; ita vt vbicunque vel quocunque vellent ire, haberent facultatem. Preterea nos dicto Andree pro suo fideli seruicio, quod nobis infra vel extra Regnum in legacione suis proprijs expensis exhibuit, in recompensacionem suorum fidelium scruiciorum, ad dictam terram addidimus quandam terram ad duo aratra, exemptam de terra Belsa, et de Ketenteu, et de Scina. Cuius terre prima meta incipit a termino ciuilis Bilsa, super viam, que transit lacum Egrys, et vadit ad uillam Scina, et inde tendit ad magnam viam, et de via sclapit per rura super monticulos ad Bolchart; inde descendit ad magnam viam, et est meta, que diuidit terra (igy) Bolchart et Socol; et inde vadit ad arborem, sub qua sunt mete; et inde diuidit terram Sceschphani ad unum aratrum; inde vadit per siluam, et venit ad viam, que ducit ad Eniske, et ibi est meta, et vadit ad rura, et est meta, et inde procedit sub curia Scech, et ibi est meta, et vadit retro ortum Scech ad pratum, et est meta; et vadit ad viam, que ducit ad fluuium Homad ad priorem metam. Pro qua nos peticionem vtriusque partis consencientes presentem paginam sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum per manus Wgrini Archiepiscopi et aule Regis Cancellarij. Anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° II° Roberto Strigoniensi Archiepiscopo, Wgrino Colocensi Archiepiscopis existentibus, Cleto Agriensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Bezprimiensi Episcopis Ecclesias feliciter gubernantibus; Moyse Palatino Comite existente, Dyonisio Magistro Tauarnicorum, Ladizlao Judice aule Regis existente, Petro Comite Noui Castri, Edo Comite Posoniensi, Nicolao filio Burich Judice Curie Regine existente; alijs quam pluribus Comitibus existentibus, anno Regni nostri XXX°

(A jászói konventnek 1384-ki „feria secunda proxima post Ascensionis Domini" kelt átiratából, melyet ugyan a jászói konvent 1393. „feria sexta proxima ante Dominicam Invocavit" ismét átírt; a budai k. kamarai levéltárban.)

## 320.

*II. Endre király adománylevele, melylyel a fehérvári, csanádi, orodi és zarándi várakhoz tartozó azon földeket, melyeket fia Béla Miklós comestól elvont, annak ismét visszaadja. 1232.*

Andreas Dei gracia Rex Hungarie vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem et omne bonum. Vniuersorum tam modernorum quam preteritorum noticie tenore presencium uolumus fieri manifestum, quod cum karissimus primogenitus noster B. Rex in disscussione perpetuitatum terras quasdam, castorum videlicet Albensis et Cenadiensis, Orodiensis et de Szarand, quas exceptas ab eisdem castris dilecto et fideli nostro Comiti Nicholao, fratri Vgrini, pro multiplicibus suis seruiciis contuleramus, ab eodem Comite abstulisset; nos suorum seruiciorum recordatj, que nobis tam in Regno, quam extra Regnum fideliter exhibuit ac indefesse, nolentes ipsum nostro carere beneficio; predictas terras, tam sibi, quam per eum suis heredibus, heredumque suorum successoribus, iure perpetuo restituimus possidendas; et in possessiones earundem terrarum ipsum per fidelem hominem nostrum Moys de uilla Alberti fecimus introduci. Prima meta terre Zuld a castro Albense excepte incipit ab oriente, et tenet metam cum terra Dama; inde protendens tenet metam cum agasonibus; exinde uadit et tenet metam cum terra Chak, cuius nomen Medwed; et inde egrediens tenet metam cum terra Vrusey cum cocis Regis; inde uero ab occidente tenet metam cum terra Tymar; inde egrediens ab aquilone, et iuxta terram eiusdem N. Comitis eundo appropinquat ad aquam, que uenit de Dobos. Metas uero terrarum Tymar et Zabaca ad distinccionem parcium describere non possumus, eo quod cum Cruciferis et aliis habent metas circumquaque communes, et quilibet suam per sortem possidet porcionem, scilicet eadem sorte, qua ad predictum castrum tempore nostro pertinebant; residuum terrarum iamdictarum concessimus possidendum eidem. Residuum eciam terre Boyanca, de qua Gre-

gorio Comiti filio Basilei contulimus, eidem N. Comitj permisimus possidendum; que terra circumquaque tenet metam cum Cruciferis, excepta tamen terra, quam emit a Comite Moys. Prima autem meta Bissenorum de castro Cenadiense excepte incipit ab oriente, tenet metam cum terra Seryan; exinde tenet metam cum terra Potkerequ; inde uero cum terra Laurencij; exinde autem cum terra Degur; inde uero egrediens appropinquot terre Comitis eiusdem, cuius terre nomen Pon; exinde tenet metam cum terra Suran. Prima uero meta terre Pon; ab oriente tenet metam cum terra Degur; inde vero tenet metam cum terra Jara; inde autem tenet metam cum populis Roancensis Ecclesie, scilicet cum uilla Sceploc, Zoth, et Suran. Item prima meta Teluky; tenet metam cum terra eiusdem Comitis, cuius nomen Sceuleus; inde ab australi parte tenet metam cum iobagionibus eiusdem castri; inde progrediens tenet metam cum terra Markys; inde egrediens tenet metam cum terra eiusdem Comitis, cuius nomen Beu; et inde tenet metam cum terra vdornicorum (igy); et inde uenit ad terram Tymar; et inde redit ad predictam terram Sceuleus. Item prima meta terre dicte Beu incipit ab oriente, tenet metam cum terra Laba; et inde egrediens tenet metam cum terra vdornicorum Covth nomine; inde peruenit ad terram eiusdem Comitis; inde uadit et tenet metam cum populis Seba Prepositj, et uadit ad terram iobagionum castri, que vocatur Beuu, et ibi habet cum ipsis communem residenciam; et inde reuertitur ad priorem metam. Item prima meta prenominate terre Laba; ex oriente tenet metas cum terra Szuza; inde tenet metam cum terra Teka, que uocatur Laba; inde tenet metam cum terra Beu; inde ad aquilonem uadit et peruenit ad terram supradictam Zuza. Item prima terre Anascehund a castro Orodiense excepte; tenet metam cum iobagionibus castri, que eciam Anazehund uocatur; inde tenet metam cum terra Petri, cuius nomen Bobos; inde uadit iuxta terram Bobos ad occidentem; et inde declinat ad aquilonem, et uadit usque terram Posorogh; et inde separatur et redit ad orientem, ubi tenet metam cum terra Ochyz, que vocatur Szor, et uadit ad terram iobagionis castri, qui vocatur Cyzar, cuius terre nomen Szor. Item prima meta terre Zerhet a castro Szarand excepte; incipit de Crisyo ex oriente, tenet metam cum terra Vosian; et

inde uadit ad meridiem, et habet metam terream sub piro; inde tenet metam cum terra Bata sub monticulo, qui uulgo *holm* dicitur; et inde egrediens ad terram Bug; inde ab occidente tenet metam cum terra Ysaac, ab aquilone uero tenet metam cum terra Michaelis, et inde egrediens transit Crisium; inde autem egrediens super Solfuca peruenit ad Lusukevreu; inde tenet metam cum terra Vlma, et inde per terram Scep peruenit ad Zunna, et ibi cadit ad medium Crisij; et inde egreditur, superius peruenit ad Yciafucara; et inde uenit ad Lehudfoka; et inde ad Chekafoka; et inde ad Keurus; inde uero ad Ludylevscekura; inde ad Perafoca; et exinde ad montem aureum; et inde uadit ante cimiterium, et peruenit ad priorem metam. Et super eandem terram sunt sex mansiones piscatorum castri, quos contulimus Episcopo Waradiensi, qui terram non habent, nec quantum curia et domus ipsorum possunt occupare. Item prima meta terre Craco; ab oriente tenet metam cum terra Elec; et inde pergit ad terram Chomud, que similiter Craco dicitur; et inde uadit ad terram Ynok, que eodem modo Craco dicitur; inde ab occidente tenet metam cum terra Resuga; et inde cum terra fabrorum Regis, que uocatur Kesey; et inde peruenit ad terram Koyan; et inde reuertitur ad priorem metam. Item prima meta terre Alba; ex oriente tenet metam cum terra Kendkut; et inde egreditur ad terram Opus; inde vero egrediens iuxta terram Opus, uadit ad terram Episcopi, que uocatur Kupa; et inde uadit ad terram Boy; inde uero uadit ad terram Dingonog; et inde tenet metam cum terra Kiva; et inde cum terra Resuga; et inde peruenit ad priorem metam. Vt autem hec a nobis facta restitucio nullis unquam temporibus valeat retractari, uel in irritum reuocari, sed salua semper et inconcussa permaneat, ad argumentum maioris cautele, presentem concessimus paginam dupplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratum. Datum anno gracie M° CC° XXX° II° Regni autem nostri anno XX° nono.

(Az eredeti után Véghelyi Dezső a Hazai Okmánytárban I. köt. 11. l.)

## 321.

*Dénes nádornak itélete Péter Móricznak fia, és Poth Pothnak fia közt. 1232.*

Dionisius Dei gracia Palatinus vniuersis presens scriptum inspecturis salutem in uero salutari. Notum fieri uolumus presentibus et futuris, quod Petrus filius Mauricij, Poth filium Poth ad nostram asciuit presenciam, agens contra eum tali forma: quod omnes populi ad Poth pertinentes, et milites extranei de Theutonia suo adiutorio uenientes, in suum castrum nomine Pordan irruentes dampnum ei ducentarum marcarum intulissent. Contra hec Poth respondens hoc totum denegauit; asserens non suam vim, nec extraneam aliquid ei intulisse, nec consilium ipsius in talibus fuisse. Vtriusque autem partis responsione audita, testimonio legitimo Petro acquisitori (igy) suam assercionem jussimus comprobare, certo termino assignato; in quo Petrus personaliter non comparuit, sed homo ipsius accedens, testes, quos debuit, non adduxit, litteras uero Regis attulit hunc modum continentes:

Nos A. Dei gracia Rex Hungariae precipimus tibi D. nostro fideli Palatino; quatenus Petrum iudicio non condempnes, quia in nostro est negocio constans in nostri confinio Regni prouidendo; sed adhuc iudicata testimonia adducere permittas.

Nos utem ordine iudiciario ipsum P. decernebamus remansisse, sed ad domini Regis preceptum distulimus, usque dum Regis personam uiseremus. Rege ergo Strigonij existente, presentibus suis Barronibus Jula Bano, Demetrio Judice Aule Regie, Dees, magistro Demetrio fratre Marcelli, et alijs viris discretis et honestis; ad Regem accedentes, seriem huius cause viua uoce enarrauimus. Super quo Rex cum suis Barronibus clementer decernens, iterato Petro dedit facultatem comprobandi; iudicio cuius ante responsionem persoluto, probacionis terminum octauas Sancti Martini assignando. In quo idem Petrus nec iudicium instituit, nec testes adduxit; unde ipsum

remansisse, et Poth iustificatum sentenciauimus. Idem autem Petrus super Poth nomen infidelitatis imposuerat, in quo amplius non fecit mencionem, nec potuit lucidare. Petrvm ergo conuictum omnino, Poth autem libere et honorifice iustificatum decreuimus, accepto circa nos residencium consilio et consensu. Et vt hoc perpetue scripture uiuacitate roboretur, presentem pagiuam eidem concessimus dupplicis sigilli nostri munimine; pristaldo nostro Doch fratre Pauli de Scunda in hac causa mediante. Anno Gracie M° CC° XXX° Ij°

(Eredetie börhártyán, a fejér selyem-zsinóron függö pecsét már lemállott; a mélt. b. Révay család levéltárában.)

---

## 322.

*Gyula szlavoniai bánnak itélete Pukuri Marczell és Abraham comesek, s Dursan és érdektársai közt. 1232.*

Jula Banus tocius Sclauonie et curialis Comes Regie (így) vniuersis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis salutem et omne bonum. Vniuersitati vestre declaramus, quod cum coram nobis inter Comites Marcellum et Abraham de Pukur et totam cognacionem eorum ex vna parte, et inter Dursan, Comitem Martinum, Deucher et Wlchie filios Radeuan ac Comitem Hodos et eorum cognacionem ex altera parte quedam causa super quadam terra, que Topolouec nuncupatur in Pukur habita fuisset ventulata, cum conseusu nostro ad pacem peruenerunt, tali tamen condicione, quod si altera pars iterato litem remoueret, CC pensas alie parti persolueret; terram tamen supradictis Comiti Dursan et fratribus suis in pace dimiserunt possidendam. Prima meta huius terre incipit ex parte orientali in quodam monticulo, cuius nomen est Babinagorycha; inde versus meridiem quandam viam transeundo descendit ad siluam Rauen; inde

tendit ad aquam Pukur, vbi quidam duo riuuli cadunt in ipsam; inde per cursum ipsius venit ad aquam Mlaka, per cuius meatum eundo intrat iterum in Pukur; hinc per descensum aque Pukur in magno spacio descendit ad fluuium Pucrutz, qui cadit in ipsam Pukur, et vbi est meta terrea; inde per meatum eiusdem Pukur longe in commetacione terre Toide et Retzlan venit, vbi fluuius Zdenichnit intrat in Pukur; inde vero tendit contra Zdenichnit, in bono spacio venit, vbi fluuius Racouez cadit in ipsum; inde ad caput eiusdem, ibi est meta terrea in silua magna Rauen; inde ad plagam occidentalem per multas arbores cruce signatas venit ad siccam Mechenicam; abhinc eundo ad septemtrionem per metas et signa in arboribus posita tendit ad fluuium Gradinouecz, et ibi est meta terrea; et exiens de Gradinouecz vadit per campum versus eandem plagam in quandam vallem, et illa tendit ad fluuium Bucouecz, et ibi est meta terrea, per cuius decursum intrat in aquam Mechenica, per quam superius eundo venit, ubi fluuius Dobouecz cadit in ipsum Mechenicam, et per ipsum Dobouecz dirigitur sursum usque ad vadum Rigibrod dictum; inde per viam tendit versus orientem supra montem, est meta; et per eandem viam directe in bono spacio cadit in fluuium Radmis, ibi eciam est meta; transitque fluuium Radmis, in eadem via venit ad caput cuiusdam vallis; et de capite ipsius tendit ad caput alterius vallis Clopetnik nominate; inde per viam et siluam, per arbores crucesignatas quandam viam magnam in paruo spacio saliendo, reuertitur ad priorem metam; et terminantur. Ad huius autem rei confirmacionem presens scriptum sigillo nostro munitum contulimus. Ad hec pristaldus Bani Daniel vocatur, pristaldus nobilium nominatorum Cacanus Comes terrigena de Cus. Anno gracie M° CC° XXX° secundo.

(A pozsegai káptalan egykoru átiratából, mely eredetiben a mélt. hg. Batthyányi család körmendi levéltárában öriztetik.)

## 323.

*A budai káptalannak bizonyságlevele, hogy István Mournak fia és Pet Potnak fia, Demeter mesterrel annak 600 girányi követelése tárgyában egyezkedtek. 1232.*

A B C D E F G H I K L

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Budensis Ecclesie Capitulum salutem in Domino salutari. Que geruntur in tempore, ne labantur cum tempore, sollers hominum adinuenit prudencia, ut scripture testimonio perempnentur. Hinc est, quod ad uniuersorum noticiam tam presencium quam futurorum harum tenore uolumus peruenire, quod Stephanus filius Mour, et Pet filius Pot in nostri presencia constituti dixerunt uiua uoce, quod contra Magistrum Demetrium pro expensis ab ipso D. Cepano filio Cepani quondam Comitis Palatini, qui filiam ipsius D. sibi matrimonialiter copulauerat factis, in sexcentis marcis remansissent ordine iudiciario ; et cum non haberent unde soluere, quandam uillam ipsorum nomine Chun, communem cum Abbate de Lybyn dato utiliori concambio ipsi Ecclesie, scilicet medietatem uille Curtuel, cuius media pars prius dicte Ecclesie fuerat, ex consensu Abbatis et Conuentus, quod concambium Leonardus Abbas predicte Ecclesie ex bona uoluntate sua et fratrum suorum factum esse, uiua uoce asseruit, pro dicta summa pecunie integraliter ipsi D. et eiusdem successoribus iure perpetuo possidendam concesserunt, omni iuri et accioni tam ipse Abbas et Conuentus, quam dictus S. et P. super ipsa uilla sponte et uoluntarie renunciantes; ita quod siue in presencia iudicis secularis seu ecclesiastici querimoniam proposuerint, eisdem audiencia nullo modo prebeatur; si autem aliquis extraneus contra predictum D. super ipsa uilla Chun agere uoluerit, dictus S. et P. super his respondere tenebuntur. Istud ciam nolumus preterire silencio, quod quamuis ipsa uilla Chun non ualeat summam pecunie nominate; tamen Magister D., uolens

agere misericorditer cum eisdem S. et P., et detractoribus remouere materiam malignandi; preter relaxacionem debiti, quod ijdem S. et P. dicto D. tenebantur, eis persoluit centum marcas, quas sepedictus S. et P. integraliter recepisse sunt confessi. Vt igitur huius cause series in nostri presencia fine debito terminata, salua semper et inconcussa permaneat, testimonium fidei presentem concessimus paginam sigillo Capituli roboratam. Anno Dominice Incarnacionis millesimo CC° XXX° II°; Johanne Cantore, Jonata Custode, Augustino Decano, Thoma Comite, et ceteris fratribus existentibus.

Eredetie bőrhártyán, melyről a káptalan pecséte hártyazsinegen függ, a budai k. kamarai levéltárban.)

---

## 324.

*A székesfehérvári káptalannak bizonyságlevele, hogy Mihály Baladnak fia a Zolouk nemzetségből, Kynus berényi birtokát Balázsnak a veszprémi főegyház udvarbírájának eladta. 1232.*

Omnibus in Christo renatis presentibus pariter et futuris presentem paginam inspecturis Albensis Ecclesie Capitulum salutem in Domino. Noscat tam presens etas, quam futura posteritas, quod anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo trigesimo secundo Michaele filio Balad de genere Zolouk ex una parte, et Blasio Curiali Comite Ecclesie Vesprimiensis ex altera in nostra presencia constitutis; idem Michael dixit viva voce, quod terram suam, seu porcionem terre sue, quam in territorio ville Kinus Beren vocate hereditario iure habet, sicut inferius exprimetur, vendidisset, et tradidisset Capitulo Ecclesie Vesprimiensis pro quinquaginta marcis prius numeratis et receptis ab eisdem coram nobis, jure perpetuo possidendam. Specificaciones autem locorum hujus terre sunt tales; scilicet in predicta villa Kinus Beren juxta ecclesiam Sancti Georgij in uno loco sunt terre sessionales ad centum

iugera; item in altero loco ab alia parte eiusdem ecclesie ad occidentalem partem versus puteum Gyruskut vocatum, in uno loco adiacet terra fimata ad centum et decem iugera, et ibidem iuxta puteum predictum adiacet fenetum sufficiens ad duodecim falcastra; item in tercio loco trilag vocato, in uno loco adiacet terra arabilis ad duo aratra in parte orientali; item in quarto loco adiacet major pars terre campestris eiusdem ville Kinus Beren; item quinto loco sylva Hygmuguy vocata adiacet in spacio unius aratri. Item assumpsit antedictus Michael, quod si aliquis pro eadem terra contra Capitulum Wesprimiense litem mouerit, ipse vel heredes sui tenentur expedire. Et ne series talis vendicionis aut empcionis aliquo unquam tempore per calumpniam quorundam maliciosorum hominum possit in irritum reuocari, nostris introseruimus litteris testimonialibus. Ecclesie nostre Michaele Preposito, Myke Custode, Sylvestro Decano, Gallo Succentore existentibus.

(A székesfehérvári káptalannak 1281-ki átiratából, a veszprémi káptalan levéltárában.)

## 325.

*A győri káptalannak bizonyságlevele, hogy Tamás Osl comesnek fia bizonyos követelése tárgyában a Churt nemzetségbeliekkel egyezkedett. 1232.*

Capitulum Jeuriensis Ecclesie vniuersis presens scriptum intuentibus salutem in salutis largitore. Vestra nouerivniuersitas, quod Tomas filius Comitis Oslu ex una parte, Martinus, Nicholaus filii Viruntonis, Georgius, Ipolitus et Georgius filii Thome de Ysobur, et villani Ennd de genere Churt ex altera, in nostra professi sunt presencia, quod Thomas dictus eos pro terra Ennd, et pro destruccione predii sui ad presenciam Dionisi Palatini mediante pristaldo nomine Declip

de Mayad citauisset; in cuius presencia ipse T. eos pro eadem causa remanere fecisset; tandem vero mediantibus bonis viris et componentibus, videlicet Magistro Demetrio, et omnium villanorum de Musey, talem inter eos pacem reformauerunt; quod ipsi Thome terram nomine Ennd aduersarii sui predicti communi consilio reliquissent in perpetuum possidendam. Cuius prima meta incipit ab oriente super Rabam, et tendit ad occidentem ad siluam, que pertinet ad ipsum T., in cuius fine habet metam assignatam; et postea cadit in palludem, qui vulgo dicitur Piscarustou, qui cvrrit a uilla Gelca; quam transeundo uadit parum super uiam Etteuen ad uillam fratrum Jeuriensium, que Cusfolud vocatur, ad metam antiquam; tandem iterato Rabe, vnde prima meta eius inceperat, continuatur. Vt autem hoc in perpetuum robur firmitatis obtineat, in presentem cartam sigilli Capituli nostri munimine roboratam pecierunt aduotari. Anno Domini M° CC° XXX° IJ°

A B- C D

(Eredetie bőrhártyán, melyről a hártyazsinegen függött pecsét elveszett, a budai kir. kamarai levéltárban.)

---

## 326.

*A pécsi káptalannak bizonyságlevele, hogy Mortun Gordasának fia és érdektársai Bedech et Terpycz birtokukat Ivankának a Sudan nemzetségből eladták. 1232.*

Garinus Prepositus et totum Capitulum Quinque-Ecclesiense omnibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salutari. Ad vniuersorum noticiam volumus peruenire, quod Iwanka filius Abraham de genere Sudan ex vna parte; et Mortun, et Wolko filius Gordasa, Christofol filius Kyris, et Laurycz filius Mycola ex altera, coram nobis accedentes confessi sunt, quod isti quatuor, scilicet Mortun et Wolko, Chri-

stofol et Laurycz iam dicti, sub testimonio et voluntate domini Vgrini Colocensis Archiepiscopi quandam terram, que Bedech et Terpycz nominatur, terram dico tam in campo, quam in siluis, sed in campo, que coli potest, ad triginta aratra protenditur, Iwanka filio Abraham pro quinquaginta marcis vendiderunt, et iam dictas L marcas omnino receperint. Cuius terre prima meta incipit in zelemen, et subtus z elemen est puteus, qui vocatur *kenezkuta*; et inde descendit contra meridiem iuxta terram Drusko, et pervenit ad locum, vbi riuulus Papugh cadit in Cirkonik, a parte orientis sub *fenesberch*; et per eandem aquam Cirkonik descendit contra meridiem, et peruenit ad vnum riuulum, vbi idem riuulus cadit in eadem Cirkonik, et ibi terra Drusko finitur, et commetatur terre Abraham jobagionis castri; et a parte meridionali iuxta terram dicti Abraham ascendit ad vnum *berch*, et per eundem *berch* ascendit ad vnum montem, et in summitate montis est arbor, qui vocatur *harast*; et inde descendit ad occidentem, et peruenit ad Palespotoka; transeundo Palespotoka peruenit ad vnam siccam vallem; et inde ascendit ad occidentem, et peruenit ad vnam viam; et inde vergit ad aquilonem, et in magno spacio eundo peruenit ad zelemen, et per illum zelemen tendit ad occidentem iuxta terram Abraham prenominati in magno spacio, et ibi cadit in magnum potok; et per eundem potok descendit ad septemtrionem, et cadit in Pukur; et per eandem aquam Pukur descendit in magno spacio, et iuxta Suoysam montem ascendit ad aquillonem, et perueniet ad magnum zelemen, vbi commetatur terre magistri Jule, et per eundem zelemen tendit ad orientem, et ibi perueniet ad primam metam. Vt autem hec vendicio rata et firma permaneat, presens scriptum sigilli nostri munimine fecimus roborari. Actum anno gracie M°CC°XXXII° mense Aprili; Georgio Cantore, Syka Custode, Pethe Decano et alijs quampluribus existentibus. Datum per manus Thome Lectoris Quinque-Ecclesiensis.

(A pécsi káptalannak 1248-ki átiratából, mely a főm. hg. Eszterházy család levéltárában őriztetik.)

## 327.

*A veszprémi káptalannak bizonyságlevele, hogy Strochona bizonyos birtokát Hoholt comesnek eladta. 1232.*

A B C.

Capitulum Wesprimiensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Nouerint vniuersi, quod Strochona in nostra constitutus presencia asseruit, quod de terra sua quandam partem, et siluam Comiti Hoholt pro L marcis uendidisset, quam Rex Henricus eidem cum fratribus suis sub priuilegio suo munitam dederat, et dictus (igy) Hoholt terram, quam emit, cum metis assignauit. Prima meta incipit a fossa, que est inter aquam Lyboam et Muram; inde tendit superius ad Muram, et per Muram vadit ad insulam eiusdem Mure, in qua erat domus drusinie, et eandem insulam circumiacet vada Mure non fluens; et inde tendit superius ad Muram usque ad Hochsu quendam locum; et inde iterum vadit ad septemtrionalem partem usque ad fluuium Lyboam; et inde transiens Lyboam tendit superius iuxta siluam Hetes ad montem Wald, et ibi est meta de terra, et superius ad occidentem remanet Strochone, inferius uero per aquam ad orientem remanet Comiti Hoholt; et ibidem de monte transit per nemus Hetes, et tendit ad fluuium Lyndua, et ibi in insula est meta de terra; et inde transit per dictum nemus ad aliud fluuium Lindua; inde per campum tendit ad metam proprie terre Comitis Hoholt, et ibi terminatur; coram nobis sic sunt professi. Dixerunt eciam, quod dictus Hoholt primitus metam iuxta terram eorum habuisset. Vt autem ea, que acta sunt in nostra presencia firmiter permaneant; super hoc litteras concessimus nostras sigilli nostri munimine roboratas. Datum Wesprimij per manus Magistri Johannis Lectoris, anno gracie M° CC° XXX° IJ° Reuerendo domino et patre nostro Bartholomeo Episcopo, Cazmerio Preposito, Johanne Cantore, Mathia Custode existentibus.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a káptalan pecsétje vörös-zöld selyem zsinóron függ, a budai k. kamarai levéltárban.)

## 328.

*A Garam melletti szent benedeki konventnek bizonyságlevele, hogy Joahun barsi várjobbágy Tulmachban lévő birtokát rokonainak eladta. 1232.*

Laurencius Abbas et Capitulum Monasterij Sancti Benedicti de Grana omnibus fidem Catholicam professis, quibus presens pagina patuerit, salutem in salutis actore. Ad uniuersorum noticiam tam presencium quam posterorum harum tenore uolumus peruenire, quod quidam ex jobagionibus Castri Borsiensis nomine Joahun cognatis suis, Giliano uidelicet, Woceh, et Munchur, uendidit terram suam hereditariam in villa Tulmach iacentem, ad unum aratrum et dimidium sufficientem; et ab ore pristaldi sui, scilicet Suche de Bors didicimus, certis metarum monticulis distinctam, et ab omnibus conterminalibus suis secure sequestratam cum assensu omnium jobagionum castri, pro quatuor marcis argenti perpetuo iure possidendam; super hoc Paulo jobagione atque Curiali Comite sepe dicti Castri judice indubitanter existente. Quas quidem marcas memoratas uenditor coram nobis pleniter accepit. Ut igitur huius uendicionis forma, empcionisque series, salua semper et inconcussa permaneret, ad peticionem utriusque partis diligentem presentes concessimus litteras in argumentum ueritatis conscriptas, Abbacialis atque Capituli sigilli munimine in perpetuum roboratas. Anno Incarnacionis Dominice M° CC° XXXIJ° Datum per manus Jacobi tunc temporis huius loci Magistri.

(Eredetie bőrhártyán, melyről az apát és a konvent pecsétje sárga-kék zsinóron függ, a budai k. kamarai levéltárban.)

## 329.

*Stana özvegy házát Trauban Treguan püspöknek eladja. 1232.*

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis eius MCCXXXII. decimo kalendas Madii Indictione vero V.; existente Tragurii Treguano venerabili Episcopo, Stephano inclito Comite, Judicibus Casotto et Luca Theodosii, in praesentia testium inferius legendorum actum est hoc. Ego siquidem Stana uxor Petrisse — — — — pronomine cum filiis meis profiteor et protestor accepisse a te domino Episcopo memorato viginti perperos nomine pretii pro domo, quae fuit nominati viri mei; quam tibi, tuisque successoribus vendidi perpetuo possidendam cum omni introitu et exitu, atque cum omnibus pertinentiis, quas dicta domus circa se dignoscitur habere. Sita autem est dicta domus juxta illam domum, quam Venna obtulit Beato Laurentio; nomine vero concambii unum passum de terra longum, et amplum apud pinum. Tali quidem tenore nominatam domum tibi, tuisque successoribus vendidi, ut liberam habeas potestatem de ipsa juxta velle tuum faciendi; et si aliquis te de ipsa infestaverit, ego cum natis meis debrigare tenebor.

Huius autem rei testes sunt : Urso Archidiaconus, Innocentius Presbyter, Theodorus Rugia et Helias filius Mathei.

Et ego Johannes Traguriensis juratus Notarius et Sancti Laurentii Canonicus vocatus ab utraque partium, et rogatus a praefata cum filiis Stana praesens instrumentum scripsi, et consueti signi munimine roboravi.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 338. l.)

## 330.

*II. Endre királynak bizonyos sójövedelmet tárgyazó adakozása a perndi apátság számára. 1233.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas tercius (így) Dei gracia Ungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex, Abbati et Conuentui Sancte Margarete de Pernou Cisterciensis Ordinis, et eorum successoribus in perpetuum. Per presens scriptum cunctis nunc et imposterum facimus manifestum, quod cum nos, pro nostri nostrorumque predecessorum ablucione peccatorum; Ecclesie uestre contulerimus mille zuanos, in Woswar a salinariis annuatim circa festum Sancti Joannis Baptiste, in prima uia sine omni contradiccione, diminucione et dilacione persoluendos jure perpetuo; Comiti de Woswar, quicunque fuerit, ediccione Regali iniungentes, quod si dictos sales salinarij soluere recusarent, Ecclesie ipsi ad recipiendum auxilium amministret; et iuxta transaccionem, que inter venerabilem patrem dominum Jacobum Prenestinum Electum, Apostolice Sedis Legatum ex una parte, et nos ex altera intercessit, hanc dantes uobis et uestris successoribus libertatem, ut omnes predictos sales libere et absque ulla contradiccione et molestacione nostra uel aliorum, absque cuiuslibet prestacione tributi, ad usus uestros retinere possitis. Ut autem hec nostre concessionis et libertatis pagina robur perpetue obtineat firmitatis, contra quam scienter non ueniemus, nec contra alia priuilegia monasterio uestro a nobis aut predecessoribus nostris indulta, Regio sigillo eam uolumus communiri; statuentes, ne nos aut nostrorum aliquis successorum, uel aliquis alius contra ea quicquam audeat attemptare, uel ei ausu temerario contraire. Datum per manus Reuerendi Vgrini Colocensis Archiepiscopi, aule nostre Cancellarij, anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° III° Indiccione VI. kalendis Octobris. Venerabili R. Strigoniensi Archiepiscopo existente, Cleto Agriensi, Gregorio Geuriensi, Briccio Waciensi, Bartholomeo Wes-

primiensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Reynaldo Transsiluano, Bulch Cenadiensi, Benedicto Waradiensi Episcopis existentibus, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Dionisio Comite Palatino, Demetrio aule nostre Curiali Comite et Baciensi, Nycolao filio Borz Supruniensi, Latislao Musoniensi, Petro fratre Marcelli Nytriensi, Stephano Bichoriensi Comitibus; Nycolao Magistro Tawarnicorum et Comite Posoniensi, Mauricio Dapiferorum, Michaele Agasonum, Bagin Pincernarum Magistris, et alijs quam pluribus Comitatus tenentibus, Regni nostri anno XXX°

(Eredetie bőrhártyán, melyről a király nagy pecsétje sárga-zöld selyemzsinóron függ, a főmélt. hg. Batthyányi család levéltárában.)

## 331.

*II. Endre király Miklós nádornak 1226-ki itéletét megerősiti, melylyel a pannonhalmi szolgáló népeknek tartozásait szabályozta. 1233.*

Andreas Dei gracia Hungarie Rex vniuersis Sancte Matris Ecclesie filijs tam presentibus, quam futuris, presentem paginam inspecturis salutem in domino Jesu Christo. Quoniam temperata nostri temporis, nostri regiminis clausulis circumscripta, et ordinem et tutelam a nostro expectant patrocinio, venerabilis Vrias Abbas Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ad nostram accedens presenciam, quoddam nobis obtulit instrumentum super debitis et seruicijs populorum suorum, confectum a dilecto et fideli nostro Nicolao filio Borchy, tunc temporis Comite Palatino et Comite Sproniensi, et tanquam vir discretus et prouidus, ac imposterum precauens, a nobis instanter postulauit illud idem instrumentum in perpetuum confirmari; cuius nos honestis ac legitimis peticionibus ex consensu filiorum nostrorum, et jobagionum nostro-

rum consilio communi volentes satisfacere; instrumentum supradictum Regia auctoritate confirmamus, et ad stabilitatis cautelam firmioris de verbo ad verbum in presenti pagina iussimus annotari. Cuius tenor talis est:

Nicolaus Dei gracia Palatinus stb. (mint fentebb 279. szám alatt.)

Nos autem ad abundaciorem rei euidenciam et fidei cautelam amplioris, vt presens confirmacio super debitis et seruicijs supranominatis populorum Ecclesie antedicte, Regia liberalitate juste ac legitime facta nullis vnquam temporibus calumpnia vel obliuione mediante in irritum possit reuocari, sed salua semper et inconcussa permaneret, presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo XXX° IIJ° Regni autem nostri anno XXX°.

(Eredetie bőrhártyán a király függő pecsétje alatt a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

## 332.

*II. Endre király a pannonhalmi apátságnak az atyja III. Bélától nyert sójövedelmét megerősíti és bővíti. 1233.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas secundus Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Servie, Rame, Lodomerie Rex, viris religiosis Abbati et Conuentui Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie et eorum successoribus in perpetuum. Per presens scriptum cunctis nunc et in posterum facimus manifestum, quod inclite recordacionis dominus Bela, pater noster, misericordie prouocatus affectu, tres naues saliferas liberas contulit ad sustentacionem fratrum ibidem Deo seruiencium; ea uidelicet libertate priuilegiatas, ut ab ipso salisfodine loco usque ad predictum montem Pan-

nonie, tam per aquam, quam per terram nemo de salibus in illis tribus nauibus delatis tributum exigere, uel aliqua alia dampnifica exaccione audeat eos impedire. Et nos postmodum, quorum interest, non solum paterne hereditatis, sed eciam esse Christianitatis heredes, eandem elemosinam a patre nostro collatam eidem Monasterio, sub eiusdem libertatis tenore perpetuo confirmamus. Et quia in ipso loco salifodine predictum Monasterium Beati Martini minus libere consueuerat predictos sales accipere, et a salifodinariis uel aliis super ipsis salibus multimodis exaccionibus fatigari, eo quod libertas ipsa Monasterio uestro concessa in priuilegio patris nostri minus plenarie erat expressa; de nostra largicione eidem Monasterio expressiorem concessimus libertatem: Ut predicte naues Sancti Martini per omnia eam libertatem habeant, quam Bistriensis et Orodiensis Ecclesiarum naues habuerunt. Quam collacionem et libertatam a patre nostro, et a nobis Monasterio uestro concessam, nunc et in futurum ratam habemus, et ex certa sciencia confirmamus; promittentes per nos nostrosque successores, ea omnia obseruare, que superius sunt expressa, et in priuilegiis iuris similiter continentur. Et iuxta composicionem, que inter dominum Jacobum Electum Prenestinum, Apostolice Sedis Legatum ex una parte, et nos ex altera, prouide intercessit, hanc damus uobis et uestris successoribus libertatem: Ut de predictis salibus ad usus uestros teneatis tantum, quantum Prelatus uester in anima sua dixerit salinariis nostris; ceteri uero, uel pars ipsorum, cum uobis fuerint persoluti, libere et absque ulla contradiccione et tributo in domo uestra, sub sigillo salinariorum nostrorum et Prelati uestri, qui pro tempore fuerit, deponantur, depositique seruentur usque ad octauas Sancti Stephani Regis; et tunc ab illo die usque ad Natiuitatem Beate Virginis Marie faciemus uobis solui argentum pro salibus, quos tunc apud nos habetis, pro quolibet timino salium aquaticorum octo marcas. Et, si in illo termino nos aut salinarii nostri sales ipsos non emeremus, et uobis et Ecclesie uestre argentum secundum estimacionem predictam non solueremus; extunc omni tempore omnes illos sales libere in proprium usum Ecclesie uestre percipiatis, et uendatis iuxta uestre arbitrium uoluntatis; et omne lucrum, quod deberemus nos, uel alius Rex, qui pro

tempore fuerit, uel ipsi salinarii inde percipere, totaliter cedat in usus Ecclesie uestre, nec a salinariis ueteribus uel nouis, aut aliis personis, permittemus uos aliquo modo molestari, nec nos ipsi molestabimus, quin possitis, quidquid uobis placuerit, facere semper de salibus ipsis, ex quo in dicto termino non fuerit uobis pecunia persoluta. Idem dicimusde secundo termino, uidelicet, quod a festo Beati Nicolai usque ad festum Beati Thome Apostoli pro salibus, quos in domo uestra apud uos habebitis sub sigillo salinariornm, et Prelati uestri, faciemus uobis solui argentum secundum estimacionem superius annotatam; quod si factum non fuerit, uolumus, quod idem fiat, quod in casu superiori de salibus primi termini dictum est. Argentum uero, quod uobis faciemus persolui, erit in bonis frixaticis, uel in argento, cuius decima pars comburetur. Vt autem huius nostre confirmacionis, et concessionis, et libertatis pagina robur perpetue obtineat firmitatis, contra quam scienter non ueniemus, nec contra alia priuilegia Monasterio uestro a nobis, aut a predecessoribus nostris indulta, Regio sigillo ea uolumus communiri; statuentes, ne nos, aut nostrorum aliquis successorum, uel aliquis alius, contra ea quidquam audeat attemptare, uel ei ausu temerario contraire. Datum per manus Reuerendi Vgulini Colocensis Archiepiscopi, et aule Regie Cancellarii, anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° III° Indictione VI., kalendis Octobris. Venerabili Roberto Strigoniensi Archiepiscopo existente, Cleto Agriensi, Gregorio Jauriensi, Briccio Waciensi, Bartholomeo Vesprimiensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Quinqueecclesiensi, Renaldo Vltrasiluano, Bulchv Chenadiensi, et Benedicto Waradiensi Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Dionisio Comite Palatino, Demetrio aule nostre Curiali Comite et Bachyensi, Nicolao filio Bors Supruniensi, Latisslao Mussuniensi, Petro fratre Marcelli Nitriensi, Stephano Bichoriensi Comitibus, Nicolao Magistro Tawarnicorum et Comite Posoniensi, Mauricio Dapiferorum, Michaele Agasonum, Bagyn Pincernarum Magistris, et aliis quam pluribus Comitatus tenentibus, Regni nostri anno tricesimo.

(A pannonhalmi főapátságnak levéltárában őrzött ú. n. vörös könyvből. V.ö. III. Béla királynak adakozását tárgyazó 1192-ki okmányát fentebb 115. sz. a.)

## 333.

*II. Endre király megerősíti a választott birák által Urias pannonhalmi apát, s annak jobbágyai és népei közt ezeknek szolgálatairól hozott itéletet. 1233.*

Andreas Dei gracia Rex Hungarie vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem et omne bonum. Cum Regie intersit Maiestatis de statu omnium Ecclesiarum in ambitu sui Regni existencium diligenti sollicitudine uigillare; precipue de earum cura ac prouisione debet esse sollicitus et attentus, que ad ejus solius personam nullo medio pertinere dinoscuntur, et quicquid de earum statu arbitrorum sentencia racione previa ordinat et diffinit, ne processu temporis aliquo casu emergente possit infirmari, auctoritatis sue munimine inconcussam eis debet tribuere firmitatem. Eapropter presentis etatis et future posteritatis noticie volumus elucescere, quod cum inter Vriam Abbatem Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex una parte, et jobagiones ac populos eiusdem Ecclesie ex altera, discordia fuisset exorta; utrisque partibus pro suo grauamine nobis instanter conquerentibus, ut iusticia et ueritas nobis pateret per effectum, uiro sancte conuersacionis, Magistro Enoch, fratri uidelicet Ordinis Predicatorum a nobis, et Magistro Cognoscenti Canonico Strigoniensi, Capellano domini Jacobi Prenestini Electi, tunc temporis Regni nostri Legati ex parte ipsius, inquisitoribus super premissis constitutis, prout in ipsis tam ex parte Abbatis, quam jobagionum et populorum suorum tamquam in arbitros et compositores extitit compromissum, arbitrium ipsorum iustum et honestum approbantes, ac per omnia commendantes, sicut in litteris eorundem diligenter perlectis contineri inspeximus, auctoritate Regia duximus confirmandum. Quarum tenor talis est :

Cum Patre stb. (mint alább 340. sz. a.)

Nos igitur tam ad peticionem Abbatis supradicti, quam jobagionum et populorum suorum instanciam, hanc nostre

confirmacionis paginam dupplicis sigilli nostri munimine fecimus communiri. Datum ab Incarnacione Domini anno millesimo ducentesimo XXX° III° Regni autem nostri anno XXXI°

(Eredetie bőrhártyán, a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

---

## 334.

*Béla ifjabb király a borsmonostori apátságot Sydan helység birtokában megerősíti. 1233.*

Bela Dei gracia Rex, primogenitus Regis Hungarie, omnibus Christi fidelibus salutem in vere salutis largitore. Cum Monasteria in Vngaria constituta multum indigeant sollicitudine Regalis prouidencie; maxime talium, qui mundo ignoti, solummodo viuunt Deo, oportet possessiones vel ex nostra donacione, vel ex beneplacito aliorum in elemosynas assignatas diligenti prouidencia custodire; quia in custodiendis illis retribucio multa. Hinc est, quod vniuersis tam presentibus, quam futuris tenore presencium volumus peruenire (ad noticiam), quod cum Monasterium Dominici Bani de Monte in honorem Sancte Marie terra quadam Sydan nomine sub eodem Monasterio sita nimis indigeat, et hoc patri nostro illustri, Andree Dei gracia Regi Hungarie per Abbatem et fratres Ecclesie eiusdem fuisset declaratum; et pariter inde virorum condescendens peticionibus religiosorum, terram dictam exceptam a castro Sproniensi, pro remedio anime matris nostre contulisset; idem Abbas et fratres ad nostram accedentes presenciam, super collacione patris nostri confirmacionem priuilegij nostri sibi, imo Ecclesie humiliter et diligenter postularunt indulgentem (?). Nos igitur, et anime matris nostre, prout possumus, miserentes, et peticionibus dictorum Abbatis et fratrum satisfacere volentes, super dicta terra eollacionem patris nostri Ecclesie dicte confirmamus. Cuius terre prima meta incipit ab occidente, et tenet metam cum eodem Mona-

sterio; inde vadit inferius juxta aquam Rebche, et tenet metam cum terra Bajka a parte septemtrionali; inde vadit versus orientem juxta eandem terram, et incipit tenere metas cum terra Prescina, que eciam est terra Ecclesie eiusdem, ubi sunt tres mete capitales, prima meta predicte Baka, secunda Prescina, et tercia Sydan; inde incipiendo tenere metas cum supradicta terra Prescina vadit versus partes meridionales, et venit ad arborem magnam pomiferam, sub qua eciam sunt tres mete itidem principales, prima Prescina, secunda Tiuan et Boeffia, tercia Sydan; inde incipit metas tenere cum terra Tiuan, et vadit ad villam secundam Tiuan; inde ascendit montem, et vadit ad vineam Borotey, et de eadem vinea descendit in vallem quandam Ablanch nomine, ubi itidem sunt tres mete capitales, prima meta Tiuan, secunda Tumind de Ferreo Castro, tercia Sydan; inde incipit tenere metas cum Tumind in eadem valle, et ad occidentem versus idem monasterium, vallis autem illa diuiditur ita, quod Borsbaniensis occasionem terre sue ad terram Sydan transferre non possint, neque terra Sydan ad Borsuanienses; inde reuertitur meta ad idem monasterium, vbi inchoata fuerat, videlicet ad Vigna potoka, et in eodem potok sunt tres mete, prima Chedenka, secunda predicti Monasterij, tercia Sydan, et sic terminantur. Preterea eciam omnes collaciones alias eidem Monasterio Dominici Bani a patre nostro racionabiliter et honeste factas, tam in liberis denarijs, quam in cybrionibus, vel in tributo, nostro confirmamus priuilegio. Vt autem collacio patris nostri nullis vnquam temporibus reuocetur, sed per confirmacionem a nobis factam Ecclesie eidem salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam sigilli nostri munimine roboratam. Datum per manus Mathie Zagrabiensis Prepositi aule nostre Cancellarij anno gracie millesimo ducentesimo trigesimo tercio; Dyonisio Palatino existente, Pous Magistro Tauarnicorum, Andrea filio Seraphin Dapipherorum, Pronsa filio Solum Agasonum, Belud filio Osl Pincernarum nostrorum Magistris existentibus.

(III. Endre királynak 1291-ki megerősítő okmányából Hevenessy kéziratai közt LIX. köt. 428. l.)

## 335.

*IX. Gergely pápa a jádrai érseknek meghagyja, hogy a Jadrában lévő sz. grisogoni apátság ellen támasztott panaszok ügyében eljárjon. 1233.*

Gregorius Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri... Archiepiscopo Jadrensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Fraternitatis tue litteras benigne recepimus, et que continebantur in eis intelleximus diligenter, sollicitudinem tuam, quam te in executione mandatorum nostrorum habere didicimus, plurimum in Domino commendantes. Sicut enim predicte littere continebant, cum dudum recepto super reformatione morum et correctione excessuum subditorum tuorum, presertim incontinentie vitio laborantium, ab Apostolica Sede mandato, ad executionem ipsius procederes, prout decuit, reverenter, associatis tibi dilectis filiis M. Archidiacono, C. Archipresbitero, et G. Primicerio Jadrensibus, contra... Abbatem Monasterii Sancti Grisogoni et Passerenum Presbiterum Jadrenses, publice infamatos de ipsorum excessibus, sollicite veritatem inquirens, tot et tantis eos plenos flagitiis invenisti, quod pudori referentibus et audientibus sunt horrori. Idem enim Abbas, ut de aliis suprascriptis excessibus taceatur, sicut equus et mulus, in quibus non est intellectus, non minus patenter quam imprudenter, totum in lapsum carnis dampnabiliter se effundit, iumentis insipientibus comparatus, ad instar eorum in stercore computrescens, et quasi non sibi propria culpa sufficiat, ut suas culpas efficiat aliorum, fiatque anima sua pro animabus illorum, eos in suprascriptis iniquitatibus confouendo, duos filios suos monachos, vel verius demoniacos, et alios impudicos, quasi testes sue incontinentie, circa se retinet, qui tabernas armati et prostibula frequentantes, committunt rapinas, presbiteros verberant, auferunt spolia, ludunt ad aleas publice in plateis, excommunicati celebrant, immo verius, quantum in eis est, officia Divina prophanant, mandata Ecclesie Romane contempnunt, nullam agunt

penitentiam de commissis, et satisfacere congrue cuidam vulnerato ab eis et spoliato presbitero contradicunt. Preterea dictus Abbas, interni luminis splendore privatus, quasi passus mentis exilium, prudenter, prout convenit, non attendens, quam magnum sit Eucharistie Sacramentum, quod secundum Apostolum manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit angelis, predicatum gentibus, creditum Deo, assumptum in gloria, et quod non nisi puro corde, mundis manibus et contritione devota offerenda est hostia salutaris, nec inter celestes cibos et panes laicos devota veneratione discernens, nocte sancta Nathalis Domini nephandis actibus depravatus, dicta missa cum quibusdam subscriptis monachis solempniter, bibit nectar, et iterum post calices, quamquam nullatenus dormivisset, sollempnia celebravit. Iniecit quoque manus publice in Ecclesia in quemdam presbiterum temere violentas, qui eum ad presentiam venerabilis fratris nostri . . . Absarensis Episcopi a nobis delegati citabat, turpiter in terram proiectis citationis litteris, quas ei abstulit violenter, et excommunicatus ad mandatum ipsius Episcopi, pulsatis campanis, per totam civitatem Jadere nuntiatus non abstinuit, nec abstinet a Divinis: sed ad maioris iniquitatis cumulum et ecclesiastice discipline contemptum, ascitis sibi excommunicatis predictis, cantando discurrit cum mitra et baculo per plateam. Denique cum dictum Monasterium tamquam vinea gratiosa in spiritualibus et temporalibus florere consueuerit ab antiquo, nunc per ipsius Abbatis incuriam, immo culpam, adeo est in utrisque collapsum, et collabitur incessanter, quod vix unquam adiciet, ut resurgat. Jam enim in ipso monasterio vix religionis vestigia remanserunt, unusquisque graditur post desideria cordis sui, indifferenter omnes utuntur carnibus, dormire in dormitorio simul nolunt, et alia multa committunt enormia, que sunt a monachali modestia penitus aliena. Prefatus vero presbiter Passarenus de periurio, adulterio etiam in ecclesia dampnabili presumptione commisso, furto et sacrilegio, ac multis aliis criminibus legitime est conuictus. Et licet ad correctionem eius intenderis diligenter, ipse tamen, licet correctionis et humilitatis signa pretendens, solito insolentior est effectus, et excommunicatione notatus, amicis et propinquis ad se vocatis, missam contemptis Ecclesie clauibus, cantare solempniter non

expauit. In quibus omnibus·. . . Traguriensis Episcopi dicitur esse manus, qui pretextu cuiusdam rescripti a nobis ad ipsum in communi forma obtenti, in quo de premissis aliqua mentio non habetur, Abbatem et alios supradictos absoluit. Ad hec cum olim quibusdam suggerentibus intellecto, qnod quedam in partibus Dalmatie false littere fuerant sub nomine nostro confecte, tibi dederimus in mandatis, ut inquisita super hoc diligentius veritate fabricatorem earum pena canonica castigares: tu mandati nostri diligens executor Abbatem Sancti Michaelis Jadrensis Diocesis, de quo suspitio habebatur, et eundem Episcopum Traguriensem, qui erat de falsitate bulle nostre gravissime infamatus, propter quod fuerat ab officio Pontificali remotus, et adhuc falsas sub nostro nomine non erubescit litteras fabricare, ad tuam presentiam citavisti; quorum alter, Abbas videlicet, valetudine prepeditus nec venit, nec misit; alter vero, Episcopus scilicet, etsi ad partes tuas venerit, presentiam tuam tamen adire contempnens, seditionem contra te maximam concitavit; quare quid in premissis agendum sit edocere per nostras litteras postulasti. Licet igitur coactionibus in ferendis dignitati deferri debeat et persone, quia tamen nonnulle sunt culpe, in quibus culpa est relaxare vindictam, mandamus, quatenus, si premissis veritas suffragatur, Episcopum Traguriensem et alios superius nominatos suspensos ab omni officio et beneficio ad nostram venire compellas presentiam, meritorum suorum stipendia recepturos; ad correctionem Conventus predicti monasterii Sancti Grisogoni iuxta mandatum Apostolicum processurus; Contradictores autem etc. Nullis litteris obstantibus a Sede Apostolica impetratis, plenam de processu tuo non facientibus mentionem. Datum Laterani III. Nonas Decembris, Pontificatus nostri anno septimo.

(Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium I. köt. 74. l.)

### 336.

*IX. Gergely pápa ugyanahhoz ugyanazon ügyben. 1233.*

Gregorius Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri . . . Archiepiscopo Jadrensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Quia omne caput languidum et omne cor merens a planta pedis usque ad verticem sanitatem non habet, ut prophetica vox testatur; non est mirum, si membra capite languescente languescunt, et ad subditos derivatur corruptio Prelatorum, cum canes muti, non valentes latare, que evomuisse debuerant, amplexantur, et ea publice non erubescant committere, que laici expavescerent exercere. Presentata siquidem nobis tua petitio continebat, quod cum ad Monasterium Sancti Grisogoni tue Diocesis, adiunctis tibi viris prudentibus, accessisses visitationis officium impensurus, ibidem ipsum Monasterium invenisti a malitia habitantium in eodem spiritualiter et temporaliter esse collapsum. Nam . . . Abbas et nonnulli monachi eiusdem loci, demoniacis cedentes insultibus, bona monasterii memorati multipliciter dilapidant et consumunt, et nullis artati limitibus, statuta regularia non observant, ducentes vitam Deo et hominibus displicentem. Iidem quoque, qui carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifixisse debuerant, undique per lupanaria vagis pedibus discurrentes, relaxant frena claustralis observantie in omnem desiderii libertatem, ita, ut iam universis sacre religionis cultibus abiuratis, de Christiano nomen, de monacho solum habere habitum videantur; necnon, licet pro violenta iniectione manuum in quemdam presbiterum excommunicationis nexibus sint astricti, Divina celebrare vel prophanare potius non verentur. Cupientes igitur fetorem de Sanctuario Domini penitus amoveri, mandamus, quatenus personaliter ad locum dictum accedens, et habens pre oculis solum Deum, corrigas et reformes ibidem tam in capite, quam in membris, que correctionis et reformationis officio noveris indigere. Contradicto-

res etc. Datum Laterani III. Idus Decembris Pontificatus nostri anno septimo.

(Theiner u. o. I. köt. 75. l.)

## 387.

*Dénes nádornak ítélete azon perben, melyet Poth, Pothnak fia, Péter Móricznak fia és bűntársai ellen Hubi és Menhart helységeknek feldulása miatt indított. 1233.*

Dyonisius Dei gracia Comes Palatinus vniuersis presens scriptum inspecturis salutem in salutis auctore. Presentibus et futuris tenore presencium volumus fieri manifestum, quod Poth filius Poth Petrum filium Mauricij et viginti unum homines ad ipsum pertinentes ad nostram asciuit presenciam pro destruccione duarum villarum eius, quas supradictorum hominum adiutorio destruxerat. Villarum autem, que destruxerat, nomina sunt Hubi et Menhart. Petrus autem et sui, tribus terminis assignatis per pristaldum, coram nobis comparere neglexerunt; quarto tamen termino accedentes, ipse P. ad formam pacis super hac causam (igy) inter se proponendam nos rogauit, et ita factam inter se conuencionem tandem nobis retulerunt: Vt Petrus Poth Comiti quadraginta tres marcas in festo Sancti Georgij in loco Jauriensi ita suscepit persoluendas, quod si de facta conuencione resiliret, in omnibus acquisitis per Poth remaneret; qui factam conuencionem dirrumpere non hesitavit. Petrus uero sepedictus super Poth notam infidelitatis in prima littera imposuerat, pro quo commisso eidem Poch honorifice reum se reddidit, pro falso uerbo se inclinans. Sed quia toti conuencioni postmodum obuiauit, ad nos fecimus citari iterato, nec aliqatenus uoluit comparere. Ipsum ergo pro conuicto in omnibus supradictis, Poth uero iterato iustificatum secundum tenorem iudicij habemus. Petrus eciam in ducentis marcis prius in sua lite

remanserat, ad quas soluendas terminum quadruplicem assignauimus, in quibus neutiquam satisfecit. Et in tot causis multiplicibus, et pristaldi nostri uerbere conuictus, noluit sue cause et nostro honori in aliquo prouidere, pristaldo nostro Both de Scunda huic cause mediante. Et vt hec scriptuararum (így) uiuacitate memorentur, presentem paginam super hijs concessimus duplici sigilli nostri munimine roboratam. Hoc autem non proponimus omittendum, quod estimacio dampni uillarum destructarum sunt marce VI cente. Datum anno gracie M° CC° XXX° III°

(Eredetie bőrhártyán, melynek sárga selyemzsinóron függött pecséte lehullott, a mélt. báró Révay család levéltárában.)

---

## 338.

*A székesfehérvári káptalannak bizonyságlevele, hogy a Cholt nemzetség emberei Cholnuk helységet Endre comesnek, Farkas fiának, és rokonainak eladták. 1233.*

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Albensis Ecclesie Capitulum salutem in Domino. Cunctorum discrecioni duximus intimandum, quod anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° IIJ° accesserunt ad nostram presenciam Vata Comes filius Vata, Hrmurich filius Jula, Stephanus filius Chepan, Gutharth frater eiusdem Stephani, Dyonisius filius Martini, Martinus frater eiusdem Dyonisij, de genere Cholt ex una parte, et Comes Andreas filius Forcos de villa Huigman cum suis cognatis Hab videlicet, Comite Oltus, Naney, Zonuch, Martino filio Myka, Nicolao, Fedur filio Moys, Nicolao, Jacobo, Saul et Salamone, Ombud, Gumb, Symone ex altera, viua voce asseruerunt, quod terram suam, que iuxta villam Huigman continetur de villa Cholnuk, que wlgo Wathacholnuka nuncupatur, cum suis pertinencijs vendidissent Comiti Andree

prefato et suis cognatis pro LXV marcis argenti, quam sibi jure hereditario pertinere dicebant, perpetuo possidendam. Et dum super hoc litteras nostras testimoniales pars vtraque peteret, quidam duo homines superuenientes, Budel videlicet Comes, et Centurio Latorum (igy) Bacciniorum Regis, super tercia parte terre predicte Vate predicto et cognatis suis contradixerunt, dicentes eandem porcionem sibi pertinere. Et dum talis controuersia inter eos occurreret, duas partes terre eiusdem Vata supradictus et cognati ipsius Comiti Andree prefato, quod si eam posset emendare nulli alij preter Andream Comitem et suos cognatos vendere possent, iuxta tamen estimacionem predictam, videlicet super premissam summam pecunie Andreas et sui cognati XX et duas marcas dare tenerentur; et sic eciam tercia parte terre supranominate potiri possint. Nec hoc eciam sub silencio pretereundum esse putamus, quod Comes Andreas XI marcas, Naney tres, Zoruch duas, filij Myka quatuor, Hab Comes cum duobus filijs XI, Oltus quatuor, Fedur cum fratre suo quatuor, Ombud cum fratribus suis quinque marcas persoluerunt. Et terre eiusdem, vt pars vtraque dicit, ex parte orientali commetaney sunt predicti homines de villa Huigman, usque dum tendit ad partem meridionalem; de plaga vero occidentali populi Abbatis de Catpan; et de septemtrione villa Mechcud, populi Ecclesie de Demus; et postea villa Cheny, populi Strigoniensis Ecclesie; et sic eadem terra adiungitur supradicte ville Huigman, et est vndique metis veteribus stabilita. Vt igitur huius rei series rata ac stabilis in perpetuum possit permanere; ad peticionem partis vtriusque nostris confirmamus litteris testimonialibus; Ecclesie nostre Mychaele Preposito, Myka Custode, Siluestro Decano existentibus, Cantoria vero vacante.

Verum quia iuxta verbum sapientis, quanto iuniores sunt homines, tanto perspicaciores et magis ingeniosi; ideo ad recludendam omnem viam malicie, que in litteris nostris testimonialibus propter sigilli defectum posset euenire, de communi consilio et consensu domini Bele quarti, secundi Andree filij, Illustris Regis Hungarie, litteras, que hactenus non fuerant sigillate, decreuimus sigillandas; et quia tenorem presencium litterarum verum esse cognouimus, easdem sigillo nostro fecimus in perpetuum confirmari. Anno gracie

M° CC° XXX° VIII° Michaele Preposito, Martino Cantore, alio Martino Custode, Siluestro Decano existentibus.

(A győri káptalannak 1416-ki átiratából, mely a budai k. kamarai levéltárban őriztetik.)

---

# 339.

*A veszprémi káptalannak bizonyságlevele, hogy Okuz bán Miley és Lengyel helységekben lévő földeit több ottani birtokosnak eladta. 1233.*

A B C

Capitulum Wesprimiensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Nouerint vniuersi, quod Ocuz Banus in nostra constitutus presencia asseruit, quod terram de uillis Miley et Lengel uendidissent hominibus de prefatis villis existentibus, quorum nomina sunt hec; de uilla Miley partem terre filiis Luthart, Moch et Both, partem vero filijs Rede, Bych, Jacob, Sydou; de uilla vero Lengel Geur barbato et filijs Nurch, Petro et Herney cum omnibus fratribus eorundem. Et hi emerunt; cognatis suis se emere posse non fatentibus, quia magnus Ocuz pater dicti Ocuz Bani emerat de predictis villis, videlicet Miley et Lengel, et certas metas assignauerat, et sigilli munimine Wesprimiensis Capituli roborauerat. Cum autem dicti homines, qui terram iterum emerunt ab Ocuz litteras priores repeterent, ut destrverentur, Ocuz coram nobis cum iuramento dixit, quod amisse fuissent, et si reperire posset, siue ipse siue sui heredes destruerent, et de cetero nullius roboris firmitudinem obtinerent; et eandem terram sub eisdem metis, sicut ipse Ocuz possidebat, dictis hominibus assignauit. Vt autem ea, que acta sunt coram nobis, in perpetuum roborentur, dedimus litteras presentes sigilli nostri munimine roboratas. Datum

Wesprimij per manus Johannis Lectoris anno gracie M° CC° XXX° tercio. Reuerendo domino Batholomeo Episcopo, Cazmerio Preposito, Johanne Cantore, Mathia Custode existentibus.

(Eredetie bőrhártyán, a pecsét elveszett; a budai k. kamarai levéltárban.)

## 340.

*A pannonhalmi monostor apáta és szerzeteseinek nyilatkozata, hogy a szolgáló népeikkel lévő egyenetlenségeikre nézve, magukat a választott birák itéletének alávetik. 1233.*

In Christi nomine Amen. Anno ab Incarnacione Domini millesimo CC° XXXIII°, Indiccione V. XII. kalendas Maii in Capitulo Monasterij Beati Martini de Sacro Monte Pannonie. Domini Vrias Abbas et Conuentus loci eiusdem, cum consensu omnium fratrum monachorum, et ipsi fratres monachi, scilicet Henricus Prior, Joannes quondam Abbas nunc Prepositus prescripti monasterii Beati Martini, Nicodemus, Lazarus, Kanya Prepositus Simigiensis, Haymo, Seruacius, Vitalis, Thomas Custos Sancti Martini, Machabeus, Mathias, Beniamin, Felix, Joannes, Michael, Herricus, Vrbanus, Farcasius, Saulus, Ivan, Prunus, Vitus, Valentinus, Georgius, Ambrosius, Elias, Simon sacerdotes; Benedictus, Beda, Saduceus, Thadeus, Simon, Ivanka diacones; Kilianus, Andreas subdiacones; Nicolaus, Bernardus et Florianus, pro se et Ecclesia Sancti Martini ex vna parte; et Egidius monachus, Simon, Benedictus, Ibrahim, Ambrosius, Mochkus et Albertus, principales Capitanei populorum et jobagionum omnium pertinencium ad Ecclesiam Sancti Martini pro se personaliter, et pro ipsis populis et jobagionibus supradictis ex altera; compromiserunt in fratrem Enoch Ordinis Predicatorum, et magistrum Albeum Archidiaconum Hontensem, et magistrum Cognoscentem Canonicum Strigoniensem et capellanum domini Jacobi Prene-

stini Electi, Apostolice Sedis Legati, tunc inquisitores predicti monasterij ex mandato domini Legati predicti de omni lite vel litibus, discordijs, controuersijs, iniurijs, violencijs vel rixis, et de omnibus causis, quas haberent vel habere possent, tanquam in arbitros compromissarios, arbitratores, seu amicabiles compositores. Promittentes Abbas et Conuentus pro se et dictaEcclesia Sancti Martini, et supradicti Capitanei pro se et populis ac omnibus iobagionibus suprascriptis, dictis arbitris, et sibi per inuicem partes per stipulacionem, sub sen tencia et pena excommunicacionis, tunc ab eis imposita et lata, de voluntate dictorum Abbatis et Conuentus, et Capitaneorum tali condicione, quod quicunque non impleret, aut contradiceret, vel obuiaret, vel non obseruaret, quicquid concorditer dicerent ipsi arbitri, preciperent semel vel pluries, quociens vellent, et quando et vbi vellent, laudarent, arbitrarentur, sentenciarent vel iudicarent presentibus partibus vel absentibus; extunc esset excommunicatus ipso iure, remota omni exceptione; et data licencia, quod omnia dicerent et facerent, in omnibus et per omnia ad eorum beneplacitum et voluntatem, nulla occasione, vel cauillacione, seu excepcione in aliquo facto vel faciendo, dicto vel dicendo in perpetuum opponenda. Ad maiorem uero rei vel negocij firmitatatem nos iam predicti Inquisitores, Abbates, Conuentus, et principales iobagionum et populorum Capitanei suprascripti omnia suprascripta perlecta et intellecta sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a pecsétek már elvesztek, a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

## 341.

*A pannonhalmi apátság jobbágyai és népei meghatalmazottjainak ugyanazon értelmbeni lekötelezése. 1233.*

In Christi nomine Amen. Bench Clericus de Sala, Ibrahim, Nicolaus, Mochcus, Benche, Jacobus, et frater Egidius, procuratores jobagionum et populorum pro se, et jobagionibus et populis ex una parte, et dominus Vrias Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie cum Henrico Priore, Thoma Custode, Lazaro Camerario, Mathia magistro pistorum, Vitale Priore de Sala, Primo clavigero et Bernardo Monachis et procuratoribus Conventus ex altera, compromiserunt in fratrem Enoch Ordinis Predicatorum et Magistrum Cognoscentem Legum Doctorem Canonicum Strigoniensem, tamquam in arbitros vel arbitratores, et amicabiles compositores, promittentes partes sub pena infrascripta, ratum se habituras omnino quicquid dixerint, arbitrati fuerint, vel composuerint seu preceperint. Et quia partes attulerant predictis arbitris peticiones et libellos querimoniales innumerabiles, ita quod cogniciones magni temporis exigebant, et sic non poterant expediri sine magnis laboribus et expensis; spontanee, de plana et plena voluntate et consensu expresso, ex mandato et voluntate ipsorum arbitrorum seu amicabilium compositorum, requisito ad hoc expresso consensu aliorum jobagionum et populorum, dicte partes renunciauerunt omnibus peticionibus seu libellis querimonialibus, et omnibus litibus vel querimoniis motis, hoc saluo et excepto et cum instantia precum petito ab eis, quod solummodo super infrascriptis grauaminibus et oppressionibus, iniurijs et molestijs, seu indebitis exaccionibus jobagionum et populorum cognoscerent et pronunciarent, et excepta causa Benchi clerici de Sala; promittentes sibi ad inuicem, quod de cetero de alijs peticionibus seu libellis querimonialibus porrectis eisdem coram eis vel aliis non mouerent partes aliquam questionem, sed super infrascriptis grauaminibus, et super causa dicti Benchy arbitrarentur, pronunciarunt pro-

nunciantes dictis arbitris vel amicabilibus compositoribus, et inter se ad inuicem partes per stipulacionem, sub pena centum marcarum argenti soluenda a parte, que contra veniret parti arbitrium seu composicionem seruanti, quod quicquid ipsi dixerint, laudauerint, preceperint, arbitrati fuerint, pronunciaverint vel composuerint, totum omnino ratum firmumque habebunt, facient et obseruabunt, emelgabunt et in nullo ullatenus contradicent, renunciantes omni iuri, et legum seu canonum auxilio; qua pena soluta vel commissa omnia semper maneant intemerata. Actum in domo Hospitalis Sancte Crucis, presentibus partibus, domino Firmino Abbate de Thata, fratre Benedicto Ordinis Predicatorum, et domino Adriano hospitalario eiusdem loci et Valterio Clerico de Sala, et pluribus aliis, anno ab IncarnacioneDomini millesimo ducentesimo trigesimo tercio, die kalendarum Junij Indiccione sexta.

(Eredetie bőrhártyán a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

---

## 342.

*Ugyanazon apátság jobbágyainak és népeinek panaszai. 1233.*

Ista sunt grauamina et oppressiones super quibus mota sunt litigia vel querele

Vduornici aggrauantur soluere decimas et dare fila ad unum rhete husonis, et portare ad monasterium, et renouare ortum Pannoniensem indebite, et dare panem facientibus rhetia.

Item hec sunt grauamina equestrium seruiencium: Non tenentur dare equum nunciis Abbatis; nec tenentur ferre currum viniferum; nec Abbas dat prebendam equis ipsorum in via, quod facere deberet; nec extra Regnum ducere equos ipsorum, sed Abbas Vrias duxit Romam viginti duos equos eorum cum totidem marchis argenti, et nunquam reddidit.

Nec tenentur metere arundines, nec quinque capecias per singulas mansiones; nec tenentur fenum colligere vel portare.

Item hec sunt grauamina fabrorum, pellipariorum, cocorum, pistorum, sutorum, cubiculariorum, qui incessanter debitum exercent officium: Compelluntur plaustra grauia ferre per totum Regnum Ungarie incessanter.

Item hec sunt grauamina sacriferorum: Tenentur dare equum ad portandam capellam Abbatis, que Abbas debet reddere, dum reuertitur de via. Sed Abbas Vrias quolibet anno accipit duas marcas pro equo indebite, et quinque equos eorum bonos donat suis amicis.

Item piscatores de villa Veinik grauantur, quia Abbas Urias compellit eos remigare carinam plenam victualibus ad confinia Regni Ungarie indebite; insuper compellit eos explere officium nautarum, qui tamen pisces debent dare.

Item villa Teneu tenetur portare cum Abbate leuem currum vini ad expensam unius diei; sed Abbas Vrias imponit currui ipsorum onus importabile.

Item villa custodum porcorum soluit Abbati et Conuentui de singulis binis mansionibus unum porcum et sexaginta pelles caprinas cum aruina sufficienti. Soluunt eciam quadringentos acones optimi tritici. Sed Abbas Vrias compellit eos facere legaciones, parare tunellas, portare plaustra indebite. Insuper compellit eos soluere decimas agnorum, hedorum et apum.

Item hec sunt grauamina jobagionum de Sala, Omoch scilicet et proximorum eius. Abbas Vrias recepit terram eorum et dedit aduenis, et ipsos compellit reddere tributa hospitum, et explere officium jobagionum.

Item in villa Torian sunt sex mansiones vduornicorum, sunt dati a sancto Rege, quos Abbas fecit aratores.

Item hec sunt grauamina portatorum capelle de villa Olup: Ipsi debent ducere equos, qui portant capellam; Abbas vero recipit equos dictorum — — torum, et mittit in legacionem sub nuncios, et insuper quando vult, dat in dono; et ita abstulit eis quinque vicibus quinque equos.

Item hec sunt grauamina piscatorum de Sala. Pellunt oues, boues, porcos, portant rotas; est tamen debitum eorum dare de singulis mansionibus unum fertonem, et portare fructus ad monasterium.

Item hec sunt grauamina jobagionum et officialium; quod cum teneantur portare decimas ad horreum illius obediencie, de quo loco, vel in quo loco vel villa dant decimas; et teneantur dare et non portare hidriam brasii et annone, que datur ad festum Sancti Martini; Abbas compellit eos portare ad monasterium Sancti Martini.

Item hec sunt grauamina Bench clerici de Sala: Ego Bench conqueror vobis dominis inquisitoribus, quod Vitalis monachus, et Michael conuersus inhibuerunt mihi scrinia tria in camera Sancte Marie in Sala reposita; dum autem vellem recipere ut mea, erant venientes laici Jacobus, Benka et alij, violenter abstulerunt multis videntibus, et custodem camere fratrem Clementem, mea mihi reddere volentem, grauiter ceciderunt semivivum relinquentes, et hec facta sunt post sacramentum inter nos et dominum Abbatem factum. Item Michael conversus, Benka et Jacobus cum quibusdam aliis viginti electos boues a me abstulerunt, et duos ex eis in eodem loco frustatim mactaverunt. Et hec omnia paratus sum probare tempore oportuno.

(Az eredeti okmány a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

## 343.

*A választott biráknak ugyanazon ügybeni itélete. 1233.*

Cum Patre nos Natus iuuet hic et Spiritus Almus. Suadente humani generis inimico, qui propter elationis concupiscentiam et proteruitatis superciliositatem de ineffabili gloria celestis regionis depulsus, in terris artem nephariam sue iniquitatis maxime inter electos inuicem et diligendos exercet seminando zizaniam, suscitando rixas, odia procreando, peiora et et pessima perpetrando, ut qui in hereditatem glorie supradicte non ab illo persuasore, sed a Christo, qui de Beatissima Vir-

gine matre nostra tunicam nostre humanitatis assumens, eam suis fraudibus et deceptionibus veluد clipeum opponens, cunctos nos e tartaris eripuit liberans, ut a morte succedente deberet, illos alliciat, terrenis voluptatibus inuoluat, inhamet, alliget eternaliter, et occidat. Orta fuit discordia, lis vel litigium inter jobagiones et populos Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex una parte, et dominum Vriam Abbatem eiusdem loci ex altera; et etiam proclamatum fuit a dictis jobagionibus et populis ad dominum Regem, et ad dominum Jacobum Prenestinum Electum, tunc Apostolice Sedis Legatum. De qua discordia et litigio faciente Domino, qui cordium pax est firma, in nos, fratrem Enoch Ordinis Predicatorum, et Magistrum Cognoscentem Legum Doctorem, Canonicum Strigoniensem, exstat, sicut in factis etiam litteris continebatur actenus compromissum. Que talis erat:

Petebant namque dicti jobagiones, facti procuratores a populis et jobagionibus predictis, ut grauamina, et oppressiones et exactiones indebitas, et iniurias ac molestias, que omnia, ut dicebant, inferebat illis iniuste dictus Abbas, remouere et de cetero abstinere ab eis, et super hys de die in diem libellos vel petitiones, querimonias innumerabiles porrexerunt. Sed postea a dicto Abbate et procuratoribus Conuentus libellos offerentibus infinitos, quibus cum viderent partes, quod tot libelli vel petitiones cognitionem magni temporis exigebant, ita, quod non poterat fieri sine magnis laboribus et expensis, omnibus renunciarunt per consilium et consensum jobagionum et populorum expresse, et dictorum Abbatis et procuratorum Conuentus, requisito consensu a nobis dictis arbitris vel amicabilibus compositoribus, saluo tamen, quod de quibusdam querelis jobagionum et populorum cognosceremus, nobis in quadam carta porrectis in hanc formam:

Nos Bencius, Ibrahim, Mockus, Ambrosius, Albertus, Bencha, Paulus, Martinus, Jacobus, Nicolaus et ceteri nomine nostro, et procuratorio nomine populorum et jobagionum Ecclesie Sancti Martini de Sancro Monte Pannonie, petimus a vobis, frater Enoch, et a vobis, Magister Cognoscens arbitris, compromissariis, et amicabilibus compositoribus, quatenus intuitu Jesu Christi debeatis pronunciare et facere, quod Vrias Abbas Sancti Martini cesset a grauaminibus, oppressionibus,

iniuriis, molestiis, uexationibus et exactionibus, que et quas iniuste et indebite infert nobis populis et jobagionibus Ecclesie Sancti Martini Grauamina vduornicorum sunt hec: Cogit eos soluere filum in unoquoque mense ad unum rete usonis et portare ad monasterium, et dare interim panem illis, qui parant retia, et soluere decimas, et renouare ortum eiusdem Ecclesie in Pannonia cogit indebite. Grauamina equestrium seruientium sunt istu: Quod cum non teneantur dare equum nuntiis Abbatis, cogit eos, nec dat prebendam equis ipsorum in uia, quod facere debet; et petunt dari. Et cum Abbas non debeat extra Regnum ducere equos eorum, recipit tamen ab eis, et ducit, et semel duxit Romam XXII equos eorum nec reddidit, et cum non teneantur metere arundines, nec quinque capetias per singulas mansiones, nec fenum colligere vel portare, tamen indebite cogit eos. Grauamina uero fabrorum, pellipariorum, cocorum, pistorum, sutorum, cubiculariorum sunt hec: Cum incessanter debitum exerceant officium, compellit eos insuper grauia plaustra ducere per totum Regnum Hungarie incessanter. Grauamina uero Sacriferorum sunt ista: Quia cum teneantur dare equum ad portandam capellam Abbatis, et Abbas postquam reuertitur, illum debeat eis reddere, hoc non facit, sed donat eum cui vult; et quinque equos illorum donauit amicis suis, et quod plus est, quolibet anno accipit ab eis duas marcas indebite. Piscatores uero de uilla Veynek conqueruntur, qui cum pisces dare teneantur, et remigare carinam plenam victualibus usque ad locum, qui dicitur Zigetfeu; ipse tamen compellit eos usque ad confinia Regni Hungarie, et insuper compellit eos explere officium nautarum in certo loco stando, ducendo currus et victualia, equos et alia ultra et citra Danubium, quod non deberet facere. Homines quidem de villa Teneu conqueruntur, quod cum teneantur portare Ecclesie Sancti Martini leuem currum uini ad expensam unius diei, Abbas facit imponi curribus ipsorum onus importabile. Homines nempe de uilla custodum porcorum conqueruntur, quod cum soluant Abbati et Conuentui de singulis binis mansionibus unum porcum et LX pelles caprinas cum aruina sufficienti, et soluant eciam quadringentos akones optimi tritici, Abbas

Vrias compellit eos facere legaciones, parare tunellas, portare plaustra indebite; insuper compellit eos indebite soluere decimas agnorum, edonum et apum. Jobagiones nempe de Sala, scilicet Homot et proximi corsanguinei eius, conqueruntur, quod Abbas recepit terram eorum, et dedit advenis; et quod compellit eos reddere tributa hospitum, et explere officium jobagionum. Portatores enim capelle de villa Olup conqueruntur, quod cum debeant ducere equos, qui portant capellam Abbatis, ipse Abbas recipit equos ipsorum, et mittit in legationem per nuntios suos, uel etiam donat eos alicui; et sic in quinque uicibus eis abstulit quinque equos. Porro grauamina piscatorum de Sala sunt ista: quod cum teneantur de singulis mansionibus dare unum fertonem pro piscibus, uel pisces, et portare fructus ad monasterium supradictum; ipse Abbas super his cogit ipsos ducere oues et boues, et portare rotas, quod si non faciant, facit eos tundi uel uerberari. Item jobagiones et officiales Monasterii supradicti conqueruntur, quod cum teneantur tantum portare decimas ad orreum illius obediencie Sancti Martini, de quo loco, uel in quo loco uel uilla dant decimas, et teneantur dare, et non portare idriam brasii et annone, que datur ad festum Sancti Martini; ipse Abbas cogit eos portare ad monasterium Sancti Martini; licet, ut dicebant predicti jobagionum procuratores, quod dictus Abbas non offendet eos, sed benefaciet eis.

Quibus conquestionibus et petitionibus receptis, lectis et cognitis, auditis confessionibus, allegationibus et rationibus utriusque partis tam jobagionum et populorum, quam Abbatis et procuratorum Conuentus, inspectisque priuilegiis eorum diligenter, habito insuper consilio virorum prudentum, et per nos frequenter et plenius deliberato: Nos supradicti frater Enoch et Magister Cognoscens, per ea, que uidimus et cognouimus, pronunciamus, arbitramur, laudamus precipimus amicabiliter, componentes de partium uoluntate spontanea et consensu expresso, et pro bono pacis: Quod dictus Abbas non debeat exigere decimas ab vduornicis, sed sit contentus iis, que debent et tenentur, sicut continetur in priuilegio uel sententia Nicolai quondam Comitis Palatini; et quod ipsi vduornici teneantur unoquoque mense dare, et dent filum ad

unum rete usonis, et portare ad dictum monasterium, et dare panem interim parantibus retia, quia sic inuenimus scriptum in priuilegio uel sententia predicti Comitis nobis ab utraque parte editum uel editam. Item pro bono pacis arbitramur, quod seruientes equestres non teneantur dare equum nuntiis Abbatis, et quod dictus Abbas equis ipsorum det prebendam a festo Sancti Martini usque ad carnipriuium; si contingeret, quod dictus Abbas mitteret eos in legationem uel secum duceret, in antea det eis prebendam, sicut dant Abbates Waradiensis et Saxardiensis; non debeat ducere equos eorum extra Regnum, non compellat eos metere arundines, neque quinque capetias, sed teneantur per singulas mansiones, et non in capita, una die metere, et una die fenum colligere, et una die portare; quia sic inuenimus scriptum in priuilegio predicti Comitis Nicolai. Item pronunciamus, quod dictus Abbas fabros, pelliparios, cocos, pristores, sutores, cubicularios uel mansiones eorum non compellat, donec exercent suum debitum officium, et sunt in vice apud Monasterium uel Abbatem, plaustra ducere, uel aliud simile facere per Regnum Hungarie. Item precipimus, quod dictus Abbas equum sacriferorum, postquam portauerint capellam eius, et reuersus fuerit de itinere, non tollat de eis, sed reddat, nec argentum pro equís ab eisdem recipiat. Item pronunciamus, quod piscatores de uilla Veynek dictus Abbas non compellat remigare carinam plenam victualibus ad confinia Regni, sed ad plus, usque ad locum, qui dicitur Zigetfeu; nec teneat eos ultra unam septimanam, cum peruenerint ad locum destinatum; nec compellat eos exercere officium nautarum; sed cum peruenerint ad locum destinatum, non debet eos tenere ad remigandas naues ultra et citra Danubium, portando currus, victualia, equos uel alia, sed ibidem incepta et finita septimana statim eos remittat. Item laudamus, quod dictus Abbas non cogat homines de uilla Teneu grauem currum uini ducere et deferre, sed leuem, scilicet tantum, quod sufficiat ad unum diem Abbati et secum euntibus, et sequente die primo sublato portet tantumdem sic de singulis diebus, quibus fuerint in uia. Item uolumus et jubemus, quod dictus Abbas homines de uillis custodum porcorum non cogat facere legaciones,

parare tunellas, nec soluere decimas agnorum uel edorum, sed decimas apum soluant; quia sic inuenimus eos debere; nec cogat aliquem eorum portare plaustra, sed inter omnes teneantur portare quinque plaustra de lignis ad tunellas faciendas, que vulgo dicuntur *dunga*, scilicet usque ad molendinum Abbatis de Copus. De terris Ecclesie Sancti Martini habendis a jobagionibus de Sala sic definimus et uolnmus esse firmum, quod quilibet jobagio habeat XX iugera terre, scilicet decem pro officio jobagionatus, et decem pro tributis Ecclesie Sancti Martini reddendis. Sed si nollet esse tributarius, non teneatur, sed tunc tantum habeat decem iugera terre. Si uero inutilis efficeretur ad officium suum perficiendum, tunc remaneant ei quinque iugera terre pro sua sustentatione, et reliquum possit recipere Abbas. Item uolumus et pronunciamus, quod sex mansiones v d u o r n i c o r u m de u i l l a T o r y a n date a Sancto Rege dicto Monasterio, quas Abbas fecerat aratores, restituantur officio vduornicorum, si uoluerint. Si qui tamen aratores inter vduornicos sunt admissi, uel admixti, liceat dicto Abbati abstrahere, et sex ponere loco illorum. Item dicimus et laudamus, quod dictus Abbas non auferat aliquem equum p o r t i t o r u m c a p e l l e, uel illorum, qui ducunt equos portantes capellam Abbatis, scilicet de u i l l a O l u p, nec mittat in legationem suam, neque donet equos ipsorum. Item pronunciamus et arbitramur pro bono pacis, quod dictus Abbas non cogat p i s c a t o r e s d e S a l a ducere oues uel boues, uel portare rotas; ipsi tamen teneantur dare de singulis mansionibus unum fertonem, uel pisces, et teneantur portare fructus ad Monasterium, et omnia esculenta et poculenta, que comparantur ibi de fertonibus dandis a predictis piscatoribus loco piscium predictorum, teneantur portare ad Monasterium Sancti Martini. Item pronunciamus, quod j o b a g i o n e s e t o f f i c i a l e s non teneantur portare decimas ad Monasterium Sancti Martini, sed ad orreum uille, de qua uilla dant decimas, et teneantur dare, et non portare idriam brasii et annone, que datur ad festum Sancti Martini.

Hec omnia supradicta nos predicti compromissarii et amicabiles compositores ita arbitramur et precipimus, volumus et laudamus pro bono pacis amicabiliter componentes, manere penitus semper illibata, sub pena excommunicationis,

et sub pena centum marcarum argenti soluenda a parte, que violaret aliquid de predictis partem (igy) fidem seruanti. Et hec omnia ita arbitramur, componimus, laudamus et precipimus que que intemerata seruari, nec quidquam in fraudem horum ab aliqua partium attentetur. Saluo in cunctis aliis omni debito iure, et debitis seruitiis predictis Monasterio, Abbati et Conuentui; et saluo quod possimus arbitrari uel componere de causa Benchy Clerici de Sala, de qua fuit pariter compromissum.

Prolatum fuit hoc arbitrium, et pronunciata hec amicabilis compositio a dictis arbitratoribus super gradibus Reuerende Strigoniensis Ecclesie, presentibus partibus; scilicet jobagionibus et populis, et dicto domino V(ria) Abbate, et Henrico Decano, Lazaro, Vitali, Bernardo, Thoma monachis et procuratoribus Conuentus Sancti Martini. Que partes omnes unanimiter homologauerunt omnia supradicta, dicentes sibi esse justissime judicatum. Et interfuerunt presentes dominus Ferminus Abbas de Tata, Hyke Cantor Strigoniensis, Holgerius Archidiaconus de Kamarun, et infinita multitudo populorum. Actum anno ab Incarnatione Domini millesimo CC° XXX° III°, die sexto intrante Junio, Indictione VI.

(II. Endre királynak ugyanazon évi megerősítő okmányából, mint fentebb 333. szám alatt.)

## 344.

*II. Endre királynak Gilien birtok iránti jószágcseréré vonatkozó okmánya. 1233.*

Andreas Dei gracia Rex Hungarie omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino Jesu Christo. Ad uniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod nos terram quandam nomine Gilien in Comitatu de Zothmar sitam, quam

nos olim bone memorie — — — quondam Comitj, emptam de Ypoche, pro multiplicibus suis seruiciis iure perpetuo contuleramus, quam eciam terram ipse Comes decedens a seculo filie sue uxori Stephani Comitis de genere Katha dimiserat, ab eadem domina pro C marcis comparauimus; quam terram predicta domina uendidit ob multiplicem uexacionem Petri filij Mohe de genere Coplon. In cuius terre precium terram nostram q — — — — Zounuc Dyocesis Ultrasiluane sitam ab eodem Comitatu exemptam nomine Scilovas pro L marcis dedimus, et eandem dominam in possessionem predicte terre per fidelem nostrum Petrum filium Acus fecimus introduci; residuas autem L marcas eidem domine soluimus in argento. Ne igitur predicta terra Sciloas possit a quoquam nostrorum successorem recipi, aut a quouis calumpniatore intemptari, sed semper salua et inconcussa permaneat, tam apud ipsam dominam, quam apud suam posteritatem, presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine roboratam. Datum anno Domini M° CC° XXX° IIII°, Regni autem nostri anno XXX°.

(Eredetie a mélt. gr. Sztáray család levéltárában; annak hasonmása után, melyet néhai Waltherr László készíttetett. V. ö. Fejér Cod. Dipl. III. köt. 2. r. 403. l.)

## 345.

*II. Endre király adománya Aba nemzetségbeli Demeter mester számára. 1234.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Quoniam digne ac laudabiliter in memoriam uertitur hominum, ubi fideles in seruicijs exhibitis ac exhibendis emeriti condignis meritorum premijs a suis recompensatoribus non priuantur; eo propen-

sius ad illorum penuriam tollendam merito prouocamur, quos non modo inter communes et in communibus recipimus fideles, verum eciam singularis seruiciorum frequens ac laudabilis prerogatiua reddidit multipliciter commendatos; ne meritum de elongato siue denegato suspirans premio causa sit nobis demeriti uel geene; sed ut magis tributo pie gestis in vno, quasi per odorem suauitatis se diffundens in plures, plurimorumque exilarans corda, si quos quamuis contingat opices, quosque exemplariter informans ad eandem fidelitatis ament accessionem. Exempli igitur gracia, vt luce clarius pateat, quod in precedentibus diffusius est enucleatum; ad vniuersorum noticiam tam presencium quam posterorum tenore presencium uolumus peruenire: Quod ad instar probitatis et exigenciam meritorum Magistri Demetrij dilectissimi ac fidelis nostri, dapiferi karissimi filij nostri Regis Colomani de genere Aba, qui a puericie sue temporibus in seruicijs fidelibus et arduis tam nobis quam karissimo filio nostro predicto C. exhibitis clarius enituit; quem eciam ad preces karissime prime coniugis nostre vnacum consilio omnium Principum nostrorum eidem dulcissimo filio nostro predicto C. Regi adhuc in teneris infancie sue uagicimus (igy), propter laudabilem morum ipsius eleganciam in didasculum prefecimus, et magistrum; nec non cum eciam eundem sepedictum filium nostrum, opteuto ex indulgencia Sedis Apostolice dyademate, Illustrem Regem Gallicie feliciter inunctum fecissemus inclite coronari; prefatum D. tanquam fidelem expertissimum in dapiferum eidem instituentes, et in alios Baronatus maiores attolentes, eidem fecimus adherere. Qui eciam, postquam infidi Ruteni, qui vnanimiter cum ex instinctu scelerato in Excellencie nostre depressionem et sepedicti filij nostri captiuitatem seu mortem communiter inspirarent, et hoc non semel uel bis, sed multociens nefandissime ac crudeliter attemptarent, sepedictus Magister D. contra infidelium acies inter suos sodales uiriliter ac fideliter potentique manu frequenter dimicans ac decertans nulli secundus patuit, et, quod famosa res est per Hungariam, nullius egens inquisicionis inter emeritos fide, et merito est iustissime computatus. Qui eciam quam pluries de manu mortis in conflictibus pro domino suo, quociens qui per intermedium ignis et aque euaserit, si recitare uellemus,

tempus prius posset deficere, quam facultas; et quia quod certum est, racione non indiget, ne eciam tam multiplicium seruiciorum enumeracio fastidium possit generare apud animum auditoris, breuiter et uere compilamus, quia fere minus sufficimus, si dicere non pudeat, ad recompensanda seruicia eiusdem, quam ipse suffecit in meritis pluries et a pluribus commendatis. Nam et ut totum sub silencio non pretereat, ex quam pluribus quedam enumeremus. In quodam conflictu a Rutenis tam ipse, quam fratres sui, Mykola videlicet bone memorie, et Ladislaus frater eiusdem captiuati cum magnis uulneribus diu in Lodomeria inferrati et alijs penis difficillimis anxiati per plurima tempora sunt detenti et atrociter cruciati; cuius eciam frater vterinus nomine Aba, cum alijs suis consanguineis, Thoma filio Janus, et Johanne consanguineo suo ex parte matris, et Juda filio Othonis, Mathya filio Wyd, Moys filio Pexa, ibidem interijt; nec non et alij quam plures non solum illa, sed et alijs vicibus de suis sodalibus multi bello interierunt, rerumque suarum aliarum, equorum et armorum magnarumque expensarum in redempcionibus hominum captiuorum, quam magna dampna sit perpessus, vix posset sufficienter enarrari. In tot igitur et tantorum seruiciorum et sanguinis recompensacione, licet minus digne fecerimus, tres tamen terras de Comitatu Byhoriensi exemptas, quarum nomina sunt Salan videlicet, Warassuklou, Hasay; et totidem de Comitatu Noui Castri exemptas, quarum nomina sunt Peel videlicet, et quartam partem terre Patha, que pridem Comitatum contingebat, et Byna de Zurduk, sibi et per eum suis heredibus, heredumque successoribus iure perpetuo contulimus possidendas. In quarum possessionem eundem per dilectum et fidelem pristaldum nostrum Johannem filium Both de Holmoy fecimus introduci. Prime autem terre meta sic incipit: prima meta incipit uersus orientem super quoddam longum fossatum, et ibi est commetanea terre Salan, ubi sunt homines liberi; et inde super idem fossatum tendit versus meridiem, et ibi est commetanea terre Albun; et inde tendit uersus quendam (igy) uillam, qui uulgo dicitur Kyrali, cui est commetanea; et inde tendit in quandam particulam uersus quandam uillam Ecclesie Tytulensis, cui est commetanea; et inde reuertitur ad eandem terram Kyrali; et inde ten-

dit ad quandam terram hereditariam eiusdem D.; et inde reuertitur ad uillam Salan, ubi recte sub uilla est meta, et inde tendit ad metam priorem. Terra uero nominata secundo loco videlicet Varassuklou his distinguntur metis: prima meta incipit ab oriente, et est commetanea terre Martini et fratrum suorum; et inde tendit ad meridiem, et in quodam angulo est commetanea terre Kyrali; et inde tendit ad terram Halald, cui est commetanea; et inde uadit per girum et tendit ad terram Suklou, que est seruiencium Regis; et inde uadit ad terram predicti Martini empticiam; et inde tendit ad terram Mykud de genere Puk contermina; et inde reuertitur ad terram Martini in priorem metam. Terra uero nominata tercio loco videlicet Hasay his distinguntur metis: prima meta a septemtrione incipit super Crysium, et est commetanea terre Opud; et inde tendit ad meridiem per pratum, et transit quemdam fluuium, et per quamdam terram, que dicitur Zeek, uenit ad terram arabilem, et ibi commetanea est terre filiorum Holtbrandi; et inde tendit ad terram Guda, cui est commetanea; et inde tendit ad terram hereditariam eiusdem D.; et inde tendit ad terram Lodomer, que est ministerialium Ecclesie Waradiensis, cui est commetanea; et inde tendit ad terram Mykud supradicti; inde tendit ad terram Joud, cui est commetanea; et inde progreditur per Zeek, et transiens fluuium quemdam per pratum reuertitur ad Crisium in metam priorem. Quarta uero terra, que uulgo Peel appellatur, tenet primam metam in magna palude cum Oltuman; et inde progreditur per eandem paludem et est commetanea terre Soly; inde tendit uersum terram Holopy, et est eidem commetanea; inde tendit uersus Araka, et est eidem terre commetanea; inde tendit ad terram arabilem et est contermina terre Holmoy; inde tendit uersus terram Iwan; et inde tendit prope ecclesiam Sancti Georgij, et ibi super magnum fossatum est meta de terra cumulata, et transiens magnum fossatum, progreditur per minus fossatum ad septemtrionem, et per girum uenit ad uillam Endree, cui est commetanea; et inde tendit ad Palgar, cui est commetanea; inde ad Wesequen; inde ad En, inde ad Tyuld, et inde reuertitur ad priorem magnam paludem. Quinta uero terra hys metis distingitur: prima meta incipit in fluuio Harnad et est commetanea terre populorum Regine de

villa Weytha; et inde per magnum nemus tendit ad quandam magnam viam, et ibi est meta de terra cumulata; inde progreditur et ascendit montem, et tenet metam cum predictis populis, et de monte descendit ad fluuium Grachna, et transiens fluuium ascendit montem magnum, et ibi est commetanea terre Keech, et de monte descendit ad uillam Petri filij Houl, videlicet Gradna; et inde transit quendam (így) silvam et descendit per uallem ad mununrous potok, et per illum riuulum tendit ad orientem, et est commetanea terre Theotonicorum Regine, et per eundem riuulum reuertitur ad Harnad in priorem metam. Vt igitur huius nostre donacionis series perpetuo iure duret in posterum, nec possit a quoquam nostrorum successorum retractari, sev in irritum reuocari, sed semper salua et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam maioris sigilli nostri munimine roboratam. Datum per manus Magistri Nicolai Prepositi Scibiniensis aule nostre Cancellarij, anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° IIII°. Venerabili Roberto Strigoniensi, Reuerendo Wgrino Colocensi Archiepiscopis existentibus; Renoldo Transsiluano, Briccio Vachiensi, Gregorio Jauriensi, Stephano Zagrabiensi, Cleto Agriensi, Basilio Chanadiensi, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Bartholomeo Wesprimiensi, Benedicto Varadiensi, Jacobo Nitriensi et alijs Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Dyonisio Comite Palatino, Nicolao Magistro Tauarnicorum et Comite Posoniensi, Ladislao Judice Curie et Comite Bakachiensi, Mauricio Dapifero et Comite Musuniensi, Alexandro Pincerna, Mychaele Magistro Agasonum et Comite eorundem, Ladislao Comite Chanadiensi, Keminio Nytriensi, Mychaele Albensi, Jula Bano, Dyonisio Wayauada, Dees Comite de Zonuk, Stephano Bycoriensi, Jula Budrugiensi, et alijs Comitibus Magistris, Comitatus et Magistratrus Regni nostri tenentibus, Regni autem nostri anno tricesimo primo.

(IV. Béla király 1243-ki megerősítő privilegiumából a budai kir. kamarai levéltárban.)

## 346.

*II. Endre király adománya Francu, Pertold fiának számára.*
*1234.*

In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Licet sincere fidelitatis meritum, qua quisque uitam suam in usum Regni dispensare non dubitat, nullis temporalibus stipendijs sit equiparabile; tamen ut humanum iusticie debitum impendatur, a Regie Celsitudinis serenitate stipendiis temporalibus debet refoueri. Nouerint igitur uniuersi presentes et futuri presentem paginam inspecturi; quod nos eo, quod fidelis noster Francu filius Pertoldi Comitis, a primeuis puericie sue temporibus, in Regno et extra Regnum, ad Regni commodum et honorem Corone bella exercendo, legaciones arduas et assiduas deferendo, effusionem sanguinis sustinendo, mortis pericula paciendo, et omnia precepta nostra ad nostrum beneplacitum adimplendo, semper et sine aliqua intermissione seruierit; pro eo eciam, quod cum carissima coniuge nostra domina G. inclita Regina beate memorie a medio sublata, nuncios nostros ad traducendam nobis dominam Y. Reginam pie recordacionis mitteremus, idem Francv in proprijs expensis in eundo cum illis, et redeundo cum eadem domina vsque ad nos, totum factum nostrum ad honorem nostrum in illa parte pertractauit; denique pro eo, quod cum inter nos et dominum F(ridericum) Illustrem Ducem Austrie et Styrie gverra orta esset non modica, et cum terram eius intrassemus debellatvrj, ipse idem Francv in signum manifestande fidelitatis ipsius, se et sua mortis casibus et periculis opponens, curam adhibuit diligentem, ita, ut idem Dux nobis in omnibus, que ab ipso requirebamus, ad honorem nostrum satisfecit. Item pro alijs multis ac fidelibus seruicijs eiusdem Francu, in quibus omnibus enarrandis per singula facilius nobis tempus quam facultas deficeret, concessimus et concedendo contulimus eidem

Francu et per eum eius successoribus ex Regia liberalitate, licet respectu magnitudinis tanti meriti parum videatur conferri, terram Cal, in qua sita est ecclesia in honorem Sancti Petri, a Castro Suppruniensi exceptam iure perpetuo possidendam; introduci facientes eundem in eiusdem terre possessionem corporalem per dilectum et fidelem nostrum Ladizlaum Comitem Mussuniensem. Cuius prima meta incipiens uersus orientem prope villam nomine Ywan, que est Abbatis de Perno, et in ualle descendenti uersus uillam illam per eandem vallem uadit ad uillam Ferteud, et tenens metas cum illa tendit uersus meridiem, et tenet metas cum terra ville Ladun, et transiens prope ecclesiam Sancti Nicholai uadit ad uillam nomine Cal, et transiens iuxta illam per magnam viam uadit et tenet metas cum villa Nicholai filij Zothmar nomine Beren uersus occidentem; et inde uadit et tenet metas cum alia villa eiusdem Nicholai nomine Cal, et peruenit ad primam metam. Postea uero Arnolth Comes frater Buzad terram supradictam requisiuit coram nobis a Francu memorato sub nomine donacionis nostre; sed quia in primo, secundo et tercio termino suo ad offerendum nobis priuilegium terre eiusdem a nobis peremptorie assignato, nullum penitus offerre potuit instrumentum, terram sepedictam eidem Francu reliquimus possidendam; decernentes auctoritate Regia, ut Arnolt Comes uel sui successores nullum super hac terra offere possint priuilegium, et si unquam aliquod obtulerint, auctoritate presencium destruimus, decernentes esse falsum ita, ut nullas penitus vires habeat in preiudicium istius instrumenti. Et ut hec a Regia liberalitate iuste ac legitime facta collacio terre, perpetue stabilitatis robur obtineat, nec umquam in irritum ualeat reuocari, in argumentum fidei cercioris presentem concessimus paginam priuilegiantis sigilli nostri munimine roboratam. Datum per manus Reuerendi Vgulini Colocensis Archiepiscopi aule Regie Cancellarij anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° IIII°, Regni autem nostri anno XXX° V°. Venerabili Roberto Archiepiscopo Strigoniensi, Gregorio Geuriensi, Cleto Agriensi, Renaldo Vltrasiluano, Bulsu Chenadiensi, Bartholomeo Quinque-Ecclesiensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Wesprimiensi, Bricio Waciensi, Benedicto Waradiensi Episcopis; Dyonisio Palatino, Demetrio aule nostre Judice et Co-

mite Baachiensi, Nicholao Tawarnicorum, Mauricio Dapiferorum, Bagyn Pincernarum, Michaele filio Apa Agasonum Magistris; Ladizlao Mussuniensi, Fyla Supprunicnsi, Symone Latino Gevriensi, Michaele filio Opud Albensi, Stephano Byhoriensi, Ladizlao filio Vetuk Chenadiensi Comitibus, et alijs quam plurimis aliorum castrorum Comitibus existentibus.

(Eredetie bőrhártyán, melyről a pecsét elveszett, a budai kir. kamarai levéltárban. Töredékét lásd Fejérnél Cod. Dipl. III. köt. 2. r. 101. l.)

---

## 347.

*II. Endre király megerősíti a Farkas comes és a pakusi királyi lovászok közti, Rabay helységre vonatkozó határjárást. 1234.*

Andreas Dei gracia Hungarie Rex, universis tam presentibus quam futuris presentes litteras inspecturis salutem in vero salutari. Ad noticiam universorum presencium et posterorum volumus pervenire: quod dilectus et fidelis noster Farkasius Comes ex una parte, et agazones nostri de villa Pakus et de Haraszthy ex altera in nostri presencia constituti, nobis asseruerunt viua voce, quod super metis, quibus terra ipsius Farkasij Comitis, nomine Rabay a terra dictorum agazonum dividitur, sepius controversia oriretur. Unde nos ad peticionem utriusque partis dilectum et fidelem nostrum Martinum Magistrum filium Thome ad eleuandas metas terre Rabay transmisimus, qui dictam terram in presencia Michaelis Magistri et Comitis, agazonum, ac jobagionum ipsorum, et populorum nulla facta contradiccione metavit in hunc modum: Prima meta incipit a parte orientali iuxta fluuium Raba, et tenet metam cum villa Pakus; inde versus meridiem eundo descendit ad quoddam stagnum, et habet metas sub snb monticulo cum eadem villa; deinde vadit et tenet metas cum villa Haraszthy; exinde versus occidentem est comme-

tanea cum villa nomine Musuny, inde cum villa Balasij filij Apa; deinde versus septentrionem vadit ad dictum fluvium Raba appositum, vulgo Gonoysreny dicitur, ibique tenendo metas cum filiis Simoy, et sic terminantur. Nos igitur rixe et contencioni dictarum parcium finem imponere cupientes, metas dicte terre a nominato Michaele elevatas, in presentem paginam fecimus annotari, eamque dupplicis sigilli nostri munimine in testimonium fidei iussimus perpetuo roborari. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo, trigesimo quarto (1234.), Regni nostri anno trigesimo primo.

(Másolat a budai kir. kamarai levéltárban.)

---

## 348.

*Jakab prenestei bibornok-püspök és pápai követnek okmánya Demeter királyi udvari bírónak a pannonhalmi apát és népei közt megállapított rendre (349. sz. a.) vonatkozó intézkedése tárgyában. 1234.*

Jacobus miseracione Diuina Prenestinus Electus Apostolice Sedis Legatus vniuersis Christi fidelibus, ad quos littere fuerint delate presentes, salutem in vero auctore salutis. Tenore presencium pateat universis, nos litteras fidelis viri Demetrii aule Regie Judicis inspexisse, in quibus profecto continebatur, quod jobagiones et populi monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie non obseruauerunt arbitrium seu laudum latum per fratrem Enoch Ordinis Predicatorum et Magistrum Cognoscentem Capellanum nostrum, tunc Inquisitorem Ecclesie Sancti Martini; quod licet idem arbitrium seu laudum approbatum fuerit per eosdem, et tam per nos, quam per dominum Regem fuerit confirmatum, tamen iidem jobagiones et populi contrauenerunt domino Regi iterum querulando, vnde dictus Abbas et Conventus fuerunt inde conquesti eidem domino Regi; ideoque dictus Rex causam ipsam

inter dictos jobagiones et populos ex vna parte, et predictos Abbatem et Conventum ex altera delegavit eidem. In quibus litteris dictus Judex asserebat, quod predicti non exhibuerant debita seruicia dictis Abbati et Conventui dominis suis; sed quia false accusaverant eos, et in multis excesserant contra eos, et inciderant propter hoc in excommunicacionem et eciam penam centum marcarum tanquam excommunicati, prociderunt ad genua predictorum Abbatis et fratrum, et absolucionis beneficium meruerunt, et ad preces ipsius Judicis inclinati predictam penam centum marcarum misericorditer indulserunt; sed ipse, ut in litteris dicebatur, condonauerat seculari judicio tam maiores quam minores, vt starent quilibet in carcere Albensi per mensem; saluo tamen jure ipsis sepedictis Abbati et Conuentui contra Ibrahymum, Mochkum et Ambrosium, quod quandocunque voluerint super negocijs, que gesserunt, debeant reddere racionem. In testimonium igitur huius rei ad peticionem dictorum Abbatis et Conuentus presentes lit'eras nostro sigillo munitas duximus concedendas. Actum anno gracie M° CC° tricesimo quarto IV. nonas Februarij.

(Eredetie börhártyán, a pecsét már lemállott, a pannonhalmi főapátság levéltárában.)

---

## 349.

*Demeter királyi udvari birónak a panonhalmi apát és népei közt már itéletileg megállapított rendre vonatkozó intézkedése. 1234.*

Vniuersis Christi fidelibus, ad quos presentes littere peruenerint, Demetrius Dei gracia Aule Regie Curialis Comes et Bachiensis, salutem in Domino Jesu Christo. Ad uniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod cum jobagiones et populi Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie mouissent

causam contra Vriam Abbatem et fratres predicti Monasterii; et proclamassent contra eosdem ad dominum Regem Vngarie, multa — — — — tunc dominus Rex rogauit per nuncium et litteras suas venerabilem patrem dominum Cardinalem Jacobum Prenestinum Electum, et tunc in Regno Hungarie Apostolice Sedis Legatum, qui habita inquisicione illa faceret corrigi uel emendari. Qui cum misisset super predicta inquisicionem, videlicet fratrem Enoch Ordinis Predicatorum, et Magistrum Cognoscentem Capellanum suum et Canonicum Strigoniensem, facta inquisicione diligenter in dicto Monasterio tam in Capite, quam in membris, super omnibus reformandis, de litibus et controuersiis seu iniuriis habitis vel illatis inter jobagiones et populos ex una parte; et dictos Abbatem et Conventum ex altera, pro bono pacis, et discordie ad partes eorumdem in se compromissum, ut apparet in litteris inde factis, et auditis hinc inde racionibus, et uisis priuilegiis et instrumentis, de uoluntate utriusque partis, promulgatum erat arbitrium, seu laudum, sub pena centum marcarum, et sub pena excommunicacionis, ut quecunque parcium resiliret ab ipso arbitrio, seu laudo, esset excommunicata, et solueret centum marcas parti arbitrium obseruanti, manente arbitrio. Insuper ipsum latum partes statim emologauerunt. Postmodum cum prefatum arbitrium tam per se dominus Rex, quam dictus dominus Legatus per suas litteras confirmasset, et predicti jobagiones et populi idem arbitrium non obseruassent, et debita seruicia dominis suis non exhibuissent, sed ad dominum iterum accessissent; Abbas et sui fratres conquesti fuerunt domino Regi, et exhibuerunt litteras domini Legati, in quibus continebatur, quod si constaret domino Regi, ut predicti jobagiones et populi arbitrium promulgatum per predictos inquisitores non obseruassent, condemnarentur per Regale iudicium, tanquam excommunicati et non obseruatores arbitrii. At cum dominus Rex commisisset nobis causam ipsam sub testificacione Diui Saluatoris, et comminacione Sancti Regis Stephani, nec non sub periculo anime nostre, ut predictis Abbati et fratribus de ipsis jobagionibus et populis plenam iusticiam faceremus auctoritate Regia; post multas querimonias memoratorum Abbatis et fratrum, statuto die accessimus ad Monasterium Sancti Martini, ut ibidem Abbati et fratribus iu-

sticie plenitudinem de eisdem jobagionibus et populis faceremus. Commorantibus autem nobis ad Monasterium nominatum, et multis aliis Jobagionibus et Magnatibus Regni Vngarie existentibus, sepedicti jobagiones Monasterii Sancti Martini, cognoscentes se reos esse, culpabiles, atque condempnandos, ceperunt flagitare ab Abbate et fratribus beneficium absolucionis tamquam excommunicati. Qui nudis pedibus venientes ad genua Abbatis et fratrum, munus absolucionis promeruerunt. Sed quia false et immerito accusauerant et diffamauerant dominos suos, et in multis excesserant contra eosdem, et in penam centum marcarum inciderant, ut coram me recognouerunt tunc ibidem; Abbas et fratres ipsam penam ad nostram peticionem et ad preces eorundem ipsis jobagionibus misericorditer indulserunt. Tamen, ne propter offensam et tantum delictum existerent impuniti, condempnauimus ipsos iudicio seculari; maiores scilicet et minores tali modo: ut quilibet eorum iaceret in carcere Albensi per integrum mensem, nisi Abbas et fratres velint eis parcere, ut ipsa pena minuatur; ceteros autem populos, quia in soluendis C marcis ualde grauandos intelleximus, peciimus ab Abbate et fratribus, ut hoc iudicium et grauamen ipsis populis propter misericordiam Jesu Christi indulgerent. Qui nostris precibus inclinati, et reducentes scriptum ad memoriam „judicium superexaltet misericordia"; plene ipsis indulserunt. Tamen ne pro tantis iniuriis et dampnis incruciati remanerent, quibusdam ex ipsis abradi crines dimidii capitis eorum, et circuire locum foralem (iuss'mus ?) in testimonium talium, qui insurgunt et agunt contra dominos suos; in his omnibus salvo iudicio nostro exister..e. Verum quidam ex ipsis jobagionibus videlicet: Ibrachim, Ambrosius, Mocchus tenebantur super quibusdam negociis reddere racionem, et non reddiderant, Abbati scilicet et fratribus: hoc ipsis salvum est; et jussimus esse saluum, quandocunque uoluerint. Vt autem hec nostris temporibus tractata non possint aliquo tempore retractari, presentem paginam nostri sigilli munimine fecimus roborari. Datum in villa Papuch anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° IIII°. Et ne prefati jobagiones et populi Ecclesie sepedicte contra priuilegia dicti Monasterii, et alia supradicta tam venerabiliter ordinata, ullis unquam temporibus procedere ualeant, aut con-

traire in aliquo, auctoritate domini Regis et nostra, qua fungimur, sicut de iure melius possumus confirmamus. Amen.

(A pannonhalmi főapátság levéltárában őrzött u, n. vörös könyvből.)

---

## 350.

*Ugolin kalocsai érseknek és biróťársainak mint kiküldött biráknak itélete a grabi apát és Sudani Iván közt Zelboronna nevű birtok tárgyában. 1234.*

Ugulinus Dei gracia Colocensis Archiepiscopus, et Aule Regie Cancellarius vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in salutis auctore. Innotescere uolumus presentibus ac futuris, quod cum Hozuga Abbas de Grab, et Bertolo ministerialis eiusdem Ecclesie, conuenissent in nostra presencia Iwankam filium Abraam de Sudan, couquerentes de ipso, quod quandam terram iam dicte Ecclesie, que Zelbarouna dicitur, sitam ad Orauam, per uiolenciam occupatam contra iusticiam detineret; respondit prenominatus Iwanka, non uiolenter, sed iure empcionali in possessionem eiusdem terre se uenisse. Ad quod probandum eiusdem terre uenditores, filios scilicet Budur Jacobum et Petka patronos superius dicte Ecclesie in nostra constituit presencia, qui publice sunt professi, se iam dictam terram Iwance uendidisse. Quorum cum eciam simplici assercioni credi potuisset, ad maiorem tamen iuris exaccionem uisum est nobis, nostrisque assessoribus, uidelicet uenerabili Baradlao Episcopo Senensi, et Danieli Archidiacono Bachiensi, et Martino Bano, et Andree Comiti, ut dicti Jacobus et Petka assercionem suam iuramento confirmarent. Prestito igitur sacramento in nostra capella, Abbate et suo Curiali Comite pro merito condempnatis, sepe dicta terra pacifice et sine contradiccione aliqua est Iwance restituta empcionis iure, quod allegauerat, possidenda, et in

eiusdem terre possessionem per fidelem nostrum clericum Benedictum est introductus. Cuius terre prima meta posita est super montem Camuna burda, per quam distinguitur a terra Ecclesie de Grab; ab eo autem loco uergit uersus septemtrionem per quendam cliuium, qui uulgo Cuesberc appellatur, et procedit inter duo fontana, que Joloue uocantur, usque ad aquam Pucur; et per Pucur tendit superius usque ad fontem Luplan; exinde uero ascendit in montem, qui dicitur Stoyla, et uadit iuxta terram in meta de Noac, et tendit uersus orientem Keneelbere usque Bedech. Vt autem super possessione huius terre controuersie emersure inposterum argumento late sentencie sopiantur, nos ad stabilitatem rei geste presentem conscribi iussimus paginam et sigillo nostro roborari. Datum per manus Magistri Johannis Notarii nostri Canonici Bachiensis anno gracie M° CC° XXX° IV°. Pontificatus nostri anno quinto decimo.

(Eredetie bőrhártyán, melyről az érseknek pecséte függ, a főmélt. herczeg Eszterházy család levéltárában.)

---

## 351.

*A zágrabi káptalannak bizonyságlevele, hogy Illés és Simon Péternek fiai Budindol nevű birtokot János viadornak átengedtek. 1234.*

Capitulum Zagrabiensis Ecclesie vniuersis tam posteris quam presentibus, ad quos presens pagina peruenerit, salutem in Domino. Ad omnium deferimus agnicionem, quod Elias, et Symon frater eius, filij scilicet Petri, Johanni duellatori filio Rados, quia pro ipsis personam suam periculo duelli exposuerat, in precium huiusmodi laboris quandam terram nomine Budindol, quam olim pater iam dicti duellatoris patri ipsorum uendiderat, libere et iure perpetuo reddiderunt pos-

sidendam, nibil sibi de adherencijs eiusdem terre retinentes. Preterea quandam partem terre illi terminatam sepedictus duellator ab ipsis precio comparauit. Et super utroque facto nostrum inuocans testimoninm, prefatos uiros nostra statuit in presencia. Quorum pari confessione nos predicte rei seriem agnoscentes, hominem nostrum, qui in uicinorum consciencia predictas terras certis metarum differencijs circumscriberet, destinauimus. Prima igitur meta est apud quendam riuulum, qui dicitur Melnicha, quem riuulum transit uia, a cuius ripa una est malus, ab altera arbor, que Hungarice dicitur *egurfa;* cum eadem uia procedens uersus orientem uenit ad quendam montem, ibique predicta uia iungitur cum alia, et ibidem sunt due mete terree; inde declinans uersus aquilonem uenit ad montem Jazouine, ibique sunt due mete terree, et a prima meta usque huc uicina est terra Guerdine filij Ladise et fratrum eius; post latus ipsius montis tendens uersus orientem uenit ad riuulum Ribnic, apud quem riuulum est fons et due mete terree; inde uersus orientem uenit ad montem, ibique sunt due mete terree, in quibus est quercus; inde descendens uenit ad uallem, in qua ualle proceditur ad Crapinam, et usque huc a monte, qui Jazouina dicitur, uicina est terra Turde Comitis; inde secus Crapinam uenit ad locum, ubi riuulus, qui riuulus Riutna dicitur, iungitur cum Crapina, et usque huc ultra Crapinam uicinatur terra Elie et Cosme; et cum ipsa Crapina uenit ad molendinum Domozlay, ibique ultra Crapinam accedit terra Hraschine; inde cum quodam riuulo uersus occidentem uenit ad montem, et ibi pirus est pro meta; inde uenit ad caput riuulj, qui Ribine dicitur, et cum eodem riuulo uenit ad Melnicham, a Crapina autem usque ad Melnicham uicina est terra Johannis supradicti et fratrum suorum; inde iuxta Melnicham uersus aquilonem protenditur ad primam metam. Hoc eciam sciendum, quod super utraque terra fideiussoriam caucionem prestiterit Jacou filius Martini, Hrane filius de Ragos. Et nos ad peticionem utriusque partis testimonium de predictis perhibemus, duobus litterarum paribus per ordinem alfabeti signatis et per medium diuisis factum dedimus annotari, ut ex litterarum conferencia rei probacio possit reperiri. Datum anno M° CC° XXX° IIII°; existente secundo Stephano Zagrabiensi Episcopo, domino Matthya

Preposito, Magistro Pangracio Archidiacono et Cantore, Magistro Johanne Lectore, Cornelio Decano, Gregorio Custode.

(Eredetie bőrhártyán, melynek sárgavörös selyemzsinóron függött pecsétje elmállott, herczeg Batthyány Ő Főméltósága levéltárában.)

---

## 352.

*Segna tengeri város és Arbe sziget közt az 1205-ki egyezkedés megujíttatik. 1234.*

In nomine Domini. Anno eiusdem Incarnationis millesimo CC. tricesimo quarto, Indictione VIII. mense Octobris Arbi. Temporibus equidem domini nostri Jacobi Teupoli Incliti Ducis Venetiarum, Dalmatiae atque Crohatiae, et Jordani venerabilis Arbensis Episcopi. Ne processu temporis ducatur in dubium et a memoria recedat, quod subtili statuitur ordinatione; idcirco dominus Jordanus Arbensis Episcopus, Christoforus Mald, Nicholaus de Rufaldo, et Ciprianus de — — — pro tota Communitate Arbensi fuerunt electi ad resecandam omnem controversiam, que inter Civitatem Arbensem et Civitatem Segniensem suborta esse videbatur; et fr. Radoslaus Domus Templi de Segna etc. simili modo pro sua communitate fuerunt electi ad eandem controversiam resecandam, hanc recordationis cartam per manus Notarii perpetualiter, firmiter habendam et tenendam fieri jusserunt. In primis itaque pari et concordi voluntate affirmantes perpetuo illud instrumentum confectum et corroboratum per manus quondam Pot, Diaconi Arbensis, tenor cujus talis est :

In nomine Domini, anno ab Incarnatione ejus M. CC. quinto mense Madii Indictione VIII. Arbi. Nos Prodanus Arbensis Episcopus etc. (következik az egyezkedés, mely „easdem leges pacem et mercandi societatem stabilivit", mint fentebb 189. sz. a.)

(Farlati Illyricum Sacrum V. köt. 240. l.)

---

## 353.

*Dessa trau-i polgárnak végintézkedése a ferenczrendiek javára. 1234. körül.*

In nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo trigesimo quarto duodecimo kalendas Martii Indictione vero VI.; domino Gregorio Nono Summo Pontifice Sacrosanctae Ecclesiae praesidente, domino Andrea tertio (helyesebben secundo) Regnatori (?) Hungariae gubernante; nec non viro venerabili domino Treguano Episcopo, Stephano inclito Comite, Judicibus ser Casoto et Saladino Tragurii existentibus, coram testibus inferius legendis hoc actum est. etc. etc.

Ego Dessa Luce quondam filius praefatum periculum mihi imminere metuens, cum sanus essem tam mente, quam corpore, assensu dominae Stanae uxoris meae requisito, testamentum, quod post meum obitum volo irrefragabiliter observari, si, quod absit, absque linguae propriae loquela me obire contigerit, duxi praesenti pagina diligentissime subnotandum etc. — — — Cum etiam verissime polliceatur Dominus, se daturum centuplum, et insuper vitam aeternam, relinquentibus propter nomen suum vineas et agros; operae pretium duxi, eidem Domino inservientibus universa, quae possideo, largienda; adoptans loco carnalium filiorum, quibus careo, spirituales filios, imo patres; Fratres scilicet Minores, ad quorum receptaculum et utilitatem ecclesiam ad honorem Dei et Gloriosae Virginis Mariae cum murorum ambitu et domibus fabricavi prope civitatem Traguriensem, et adhuc feliciter in carne vivente, qui Minorum Fratrum Ordinis et religionis primus Praelatus extitit et Minister, per manum domini Treguani memorati Episcopi eandem ecclesiam faciens consecrari etc.

(Farlati, Illyricum Sacrum IV. köt. 338. l.)

## 354.

*Gundula János, ragusai lakos és birtokosnak végrendelete. 1234.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno Incarnationis ejusdem Domini 1234. mense Fecruarii die 4. exeunte. Quoniam praesens mortalium vita decurrentis aquae more quotidie labitur, et unicuique propriae mortis incertus est dies,, ac ignorat utrum memoria, an sine memoria obiturus sit. Idcirco ego Joannes filius Michaelis Gundulae in infirmitate corporis positus, tamen sana et bona mente mea, una cum uxore mea Dobroslava filia Mauri Manaue, dato, firmato inter nos consensu per fidei sacramentum, de omnibus rebus nostris mobilibus et immobilibus, coram nobis subscriptis testibus hoc testamentum nostrum primum et ultimum facimus ratum, et inviolabile in perpetuum, ut permaneat, sine quaestione, et querimonia, quiete. Quod committimus Epitropis nostris, scilicet Presbytero Sabe, patri nostro spirituali diebus suis, et Valio nepoti meo, et haeredibus fratris mei, et eorum haeredibus in perpetuum, et Grubessae fratri meo, et haeredibus suis, et eorum haeredibus in perpetuum, et Presbytero Eliae Joannis Viviani diebus suis, ut in loco de propriis nostris personis habeant plenam virtutem, et potestatem faciendi, dandi et ordinandi illud, sicut sublegitur, pro remedio et salute animarum nostrarum, et mortuorum nostrourm. Volumus autem, ut pro primitia dent perperum unum, et secundum quantitatem nostrarum caussarum mobilium, dent ustam decimam; firmiter autem, et inviolabile volumus, ut Monasterium, quod cum nostris denariis in loco, qui vocatur Brelas, construximus ad honorem Sancti Jacobi Apostoli, perpetualiter sit sub protectione domini Papae Romanae Ecclesiae, et in illius sit potestate atque ditione, sicut continetur in privilegio facto a domino Honorio dignissimo Papa Romanae Ecclesiae; et sicut continetur in carta domini Acontii, domini Papae Subdiaconi, et Capellani, Sedis Apostolicae Legati; et sicutituno tsonetur in carta, quam Presbyter Gataldus Notar

in Archiepiscopali Palatio scripsit coram eodem domino Acontio Apostolicae Sedis Legato, et coram caeteris, qui ibi fuerunt; et sicut continetur in hac quarta carta et in alia carta, quae est similis et aequalis huic cartae. Ita tamen volumus, ut Deo dante in aeternum illud Monasterium Sancti Jacobi sub Beati Benedicti regula consistat, et Abbatis custodia et fratrum ibi degentium; et ut nemo nostrorum tam Clericorum, quam etiam laicorum, aliquam habere possit proprietatem, aut potestatem super illud Monasterium, salva tamen reverentia domini Rhagusini Archiepiscopi. Quod Monasterium per fidei sacramentum in perpetuum stabilimus, et confirmamus, et etiam de bonis nostris eidem Monasterio Sancti Jacobi in perpetuum donamus vineas, et terras, quae sunt in Brelo, et earum pertinentias, et vineas, quae sunt in Vergatto cum suis pertinentiis, et omnes terras, quae incipiunt a spelunca Mauritii, et vadunt usque ad istud Monasterium, et totum illud, quod est in circuitu ejus, et domum, quae est ad pusterula cum molendino, et cum omnibus pertinentiis ejus, quae est juxta domum Grubiscae fratris mei, ac post mortem nostram domus, quae fuit patris Dobroslavae cum omnibus pertinentiis ejusdem domus, in qua modo manemus, quae est ad latus domus Dabrane Prochuli, et est super viam, quae descendit ad magnum mercatum, damus eam in perpetuum eidem Monasterio Sancti Jacobi, et post mortem nostram damus eidem Monasterio domum, quam per aliam cartam emi a Marino Zriene cum pertinentiis eiusdem domus, quae domus fuit de Capalii, et de Jachna, et ista domus est ex latere pelagi, confinat domui Catenae Debigi, et ex latere montis confinat domui, quae fuit Michaelis patris mei; et istam domum cum suis pertinentiis, quae fuit patris mei, dedimus Grubescae fratri meo, et haeredi suo in perpetuum, et sic in carta sua continetur. Sit firmum. Et haec domus, quam dedimus eidem Grubescae ex latere pelagi, confinat praedictae domui, quae fuit Capalii, et Jachnae, et ex latere montis confinat aliae domui patris nostri Michaelis Gundulae, in qua nunc manet idem Grubesca; et post mortem nostram videlicet, vaccas, et pecora nostra, quae sunt in terra nova, damus eidem Coenobio. Et post mortem nostram dentur eidem Monasterio Sancti Jacobi, vineae de Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis, et

buttae, et caratelli, et buticelli, et barilli, et scamna, et banzi, et reliquum argatium, et lignamen, quod est in domo, in qua manemus, cum eadem domo detur eidem Monasterio, et illud argatium maneat in eadem domo. Et omnia paramenta, et libri dentur Sancto Jacobo; et a modo in antea detur eidem Monasterio quarta pars navis, que vocatur Striga, et alia tertia pars istius navis, et novem cartae navis, in qua est Nauclerius Luccarius Chisanae, sit in potestate Dobroslavae, et post mortem ipsius ista tertia pars navis, et novem (cartae) navis vendantur, et pretium earum detur pro anima sua, et mea. Et post mortem meam detur Sancto Jacobo navicula, et capsella, et arscanum, et retia. Et post mortem Dobroslavae barcosus vendantur, et pretium eiusdem detur pro animabus nostris. Si autem Abbas Sancti Jacobi decesserit, nullum alium Abbatem eligant, nisi quem Congregatio Coenobii ipsius, ut decet, communi, et concordi voluntate eligere voluerint; secundum regulam Beati Benedicti Monachorum eligant. Haec autem omnia, quae praedicta sunt, secundum regulam Beati Benedicti Abbatis in aeternum observentur firmiter. Si forte aliquis hoc temere perturbare praesumpserit, stabilimus, et firmiter volumus, ut nominati Pitropi nostri, pater Saba spiritualis Pater noster in vita sua, et Vallius nepos meus in vita sua, cum haeredibus fratris mei, Damiani, et cum suis haeredibus in perpetuum, et Grubesca frater meus cum suis haeredibus, et eorum haeredibus in perpetuum, Presbyter Elias Joannis Viviani in vita sua, sint consiliatores, et defensores ejusdem Monasterii Sancti Jacobi; ita tamen, ut non haereditarii sint, nec vocentur haereditarii, sed solummodo consiliatores et defensores sint istius Monasterii. Et pes Sancti Jacobi laboretur de una libra argenti, et detur Monasterio; et filacta detur eidem Monasterio, et Dobroslava uxor mea, sicut scriptum est, possideat caussas nosras diebus suis. Verumtamen non possit illas minuere, neque dare alicui suo, neque meo, neque extraneo, praeter quae scripta sunt; sed pro animabus nostris faciat eleemosynas, et pro animabus nostrorum mortuorum. Et post mortem ipsius adimpleatur, secundum quod ordinavimus. Et post mortem nostram illum terrenum extra portam Leonis, qui mihi pertinet, excepto illo, quem dedi Vitello, et uxori suae Radizae; nepotes mei, filii Damiani fratris

mei, videlicet Valleus et Jacobus, accipiant illam in suam potestatem, et quantum valet ille meus terrenus, detur pro animabus nostris. Et cartae, quae continent super Joannem Desizae, et omnes aliae cartae, quae sunt scriptae in nomine meo, quas habuit Damianus frater meus in compagniam suam et meam, sint in potestate filiorum suorum Vallii et Jacobi, et post mortem meam et Dobroslavae iidem nepotes mei Vallius, et Jacobus pro animabus nostris dent perperos 50, et in aeternum habeant et possidiant ad suam voluntatem et potestatem vineam, cum suis pertinentiis, quae est in Campo Giupunensi juxta Seifonum, et juxta vineam fratris mei Grubescae, et juxta vineam Sancti Andreae. Et post mortem nostram Grubesca scilicet — — — — — cum suo haerede, sicut continetur in alia carta, quam sibi fecimus, in aeternum habeat ad suam voluntatem et potestatem illos quinque solidos de vinea, cum pertinentiis eorum, qui sunt juxta vineam suam in Giupana, et alios tres solidos de vinea juxta vineam Calendae de Moska in Giupana, et sic(ut) continetur in sua carta: ita sit firmum. Et post mortem nostram Petinagus de Scaputo det perperos 50, ubi Dobroslava praeceperit dare illos, et sic in sua alia carta continetur, quam sibi fecimus in aeternum cum suo haerede; et ad suam voluntatem et potestatem habeat illam vineam, quae est in Jupana, quae fuit Petiicoli, quam quondam emi perperis octoginta, et sic continetur in illa carta Petinagii: ita sit firmum. Clericis autem Sanctae Mariae Majoris Ecclesiae dentur perperi duo, et ad opera Sanctae Mariae perperi tres; et Locrumensi perperi tres; et Mercano perperi uno; et Sancto Petro de medio mari perperi uno; et Sancto Andreae de Pelago perperi quatuor; et Meledae perperi unum; et Sancti Petri de Monachabus perperi unum; et Sancto Simeoni perperi unum; et Sancto Andreae perperi unum; et Sancto Thomae perperi unum; Sancto Nicolao perperi duo; et Sanctae Mariae de Castello perperi duo; et Sancto Bartholomaeo perperi duo; et reclusis ad dimidium perperi uno; et ad opera Fratrum Minorum perperi tres; et Magistro Bratis Calafati pro Nicolao dentur perperi quinque; et Tesalo perperi uno; et post mortem meam omnes servi nostri, et omnes ancillae nostrae in aeternum sint liberi, et scapuli vadant per quatuor partes mundi. Si autem aliqua carta,

vel aliquae cartae factae sunt antea, vel factae fuerunt postea praenominatum privilegium domini Papae Honorii, vel contra praedictum cartam domini Acontii Apostolicae Sedis Legati, sive contra praedictam cartam, quam scripsit Presbyter Gataldus Notarius coram eodem domino Legato, vel contra duas cartas, videlicet contra hanc et contra aliam, quae est similis, et aequalis huic, in aeternum sint ruptae, irritae, vanae, et falsae, et sine vigore. Et praenominatum privilegium domini Papae Honorii, et praenominata carta domini Accontii Legati Sedis Apostolicae, et praenominata carta, quam scripsit Presbyter Gataldus Notarius coram ipso, et duae cartae, quae sunt ad hoc similes, videlicet haec, et alia, de quibus unam tenet Valleus, et aliam tenet Grubesca, in aeternum permaneant firmae, plenae, sicut in ipsis continetur, et sicut praelegitur, praenominati Pitropi nostri, videlicet Presbyter Saba pater meus spiritualis in vita sua, et Valleus nepos meus cum haeredibus patris sui, fratris mei Damiani, et cum suis haeredibus in aeternum, et Presbiter Elias Joannis Viviani in vita sua permaneant firmi in loco de propriis nostris personis. Quia nos bona nostra, bona voluntate per fidei sacramentum ordinavimus, et stabilivimus, haec omnia in aeternum sint firma, inviolabilia, et rata. Quicumque autem homo haec rumpere tentaverit, vel aliter praesumpserit facere, anathematis ultioni subjaceat, et habeat maledictionem Dei, Patris Omni potentis, et Filii, et Spiritus Sancti, et Beatae Mariae semper Virginis, et Beatorum Apostolorum Petri, et Paulli, et Jacobi et Beati Blasii Episcopi et gloriosi martyris, et omnium Sanctorum ; et habeat partem cum diabolo, et Juda traditore Domini, et cum Datan, et Abiron, quos terra absorbuit, et in inferno inferiori. Amen.

Haec autem carta nullo homine, et testimonio rumpi possit. Hi sunt testes : Mathaeus Badatiae juratus Judex, et Vitalis filius Joannis Coledae. Ego Presbyter Paschalis Capalu et Communis Notarius juratus scriptor sum, et testis.

(Farlati, Illyricum Sacrum VI. köt. 93. l.)

355.

*II. Endre királynak Chonuk birtokot tárgyazó adománya Wigmán nemzetségbéli Endre comes számára. 1235.*

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Unitatis. Andreas Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerieque Rex in perpetuum. Digna remuneracione fidelitas dignis debet stipendijs a Regie Celsitudinis Serenitate refoueri; quatenus et humanum iusticie debitum impenditur, et retribucionis exemplo fidelium numerus augeatur. Proinde ad vniuersorum tam presencium quam futurorum Sancte Matris Ecclesie filiorum noticiam volumus peruenire, quod nos consideratis multiplicibus seruicijs dilecti ac fidelis nostri Andree Comitis de genere Wigman, que nobis in Regno et extra Regnum, et specialiter in Teothonia in illa expedicione nostra, quam tunc habuimus contra Ducem Austrie, quando Petrus frater Mauricij Magistri sub quodam castro nomine Roro est interfectus, laudabiliter exhibuit; in ipsius seruicij recompensacionem quandam terram nomine Chonuk sitam in Parochia Castri de Kamarun ad culturam quinque aratrorum sufficientem, que olim preconum domine Regine fuerat, contulimus sibi, et per eum suis heredibus iure perpetuo possidendam; et in ipsius terre possessionem per fidelem pristaldum nostrum Symonem Comitem Latinum ipsum fecimus introduci. Cuius prima meta incipit a parte orientali iuxta quandam magnam viam, que procedit per arundinetum in quodam monte; deinde progreditur versus meridiem interpositis metis per terras arabiles parumper; exinde venit ad occidentem per metas ad caput cuiusdam arundineti; dehinc flectitur iuxta arundinetum, a meridionali parte diu procedendo exit ad orientem, ita, quod totum arundinetum spectat ad Andream Comitem; inde metis interpositis per terras arabiles vadit et conterminatur terre ville Dusnik Lybyn, tenendo metas vsque huc cum terra Tadei, Ambrosij, et suorum cognatorum; deinde procedit per pratum directe ad occidentem, per interpositas

metas venit ad quendam paruum monticulum, et in eodem monticulo incipit tenere metas cum villa Luaz Chonuk; inde tendit versus aquilonem, et per metas in terra arabili peruenit ad quoddam *teluk*, et transiens per medium teluk descendit ad finem prefati arundineti, et transiens arundinetum venit per terras arabiles ad locum, vbi sunt fossata limorum; in metis interpositis per terras arabiles descendit ad magnum arundinetum; inde incipit tenere metas cum terra Wata, que est empticia terra eiusdem Andree Comitis; exinde tendit uersus orientem, et peruenit ad eandem magnam viam, vnde prius inceperat; et sic terminatur. Vt autem hec a nobis facta donacio tam nostris, quam nostrorum successorum temporibus salua semper et inconcussa permaneat, presentem concessimus paginam priuilegiantis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per (manus) Vgulini Colocensis Archiepiscopi et aule Regie Cancellarij anno Dominice Incarnacionis M° CC° XXX° V°. Venerabili Roberto Strigoniensi Archiepiscopo existente, Cleto Agriensi, Gregorio Geuriensi, Benedicto Waciensi, Bartholomeo Vesprimiensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Quinqueecclesiensi, Regnaldo Transsiluanensi, Bulchu Chenadiensi, Benedicto Waradiensi Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Dyonisio filio Dyonisii Comite Palatino, Ladizlao aule nostre Curiali Comite et Baachiensi, Luca Posoniensi, Osl Suppruniensi, Rameno Nitriensi, Bagyn Mussuniensi Comitibus; Nicolao Magistro Tauarnicorum, Mychaele Magistro Dapiferorum, Stephano Magistro Pincernarum et Comite Bycoriensi, Alexandro Magistro Agasonum, et alijs quam pluribus Comitatus tenentibus, Regni nostri anno tricesimo secundo.

(A győri káptalannak 1416-ki átiratából, mely a budai k. kamarai levéltárhan őriztetik.)

## 356.

*II. Endre királynak jóváhagyása, hogy Salter nevű híve Turda praediumot Miklós comesnek eladhassa. 1235.*

Andreas Dei gracia Rex Hungarie vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem et omne bonum. Cum ea, que Regia confert uel confirmat auctoritas, legum imperatrix, salua semper et inconcussa permanere debeant; presentibus pariter et posteris harum insinuacione duximus manifestandum; quod cum Demetrius pro interfeccione Pauli filij Matheus in presencia nostra et Dionisij tunc temporis Comitis Palatini omnes possessiones suas ordine iudiciario, ut cunctis nostris iobagionibus notum est, inrecuperabiliter amisisse deberet; et quoddam predium suum nomine Turda, quod a quodam cognato suo nomine Primogenito (?) sine herede defuncto secundum consuetudinem Regni in manus suas deuolutum possidebat, dictus Dionisius Palatinus pro parte, que judicem contingit, recepisset; nos illud predium ab eodem Palatino petentes, et ex eiusdem beneplacito optinentes, cuidam nobili uiro Salterio, fideli militi karissime coniugis nostre Y. bone recordacionis Regine Hungarie, pro multiplicibus seruicijs suis fideliter exhibitis, tam sibi, quam eorum heredibus perpetuo contulimus cum suis pertinencijs possidendum; hanc nostram donacionem priuilegio nostro confirmantes; ita uidelicet, ut liberam habere possit uendendi, donandi, pignorandi facultutem, ad sue arbitrium uoluntatis. Postmodum autem, cum idem Salterius non recusans propter nos subire laborem, ad honorem nostrum et karissime filie nostre Joleth domicelle, quam in legitimum thorum Incliti Regis Aragonye duximus copulandam, honorifice proficisceretur; in nostra presencia constitutus, ex nostro beneplacito et consensu supradictum predium nomine Turda Nicolao Comiti fratri Vgruini nulla contradiccione imminente pro ducentis marcis argenti uendidit coram nobis; summam eciam supradicte pecunie professus est a Comite Nicolao sibi sine ali-

qua diminucione plenarie fuisse persolutam. Ad huius eciam rei caucionem prefatus N. Comes, et Salterius, a nobis postularunt diligenter et attente, ut huius uendicionis et empcionis seriem auctoritate litterarum nostrarum dignaremur confirmare. Quorum peticionibus iustis et honestis Regio fauore condescendentes, ut res gesta legitime coram nobis duret imposterum, nec unquam nostris uel nostrorum temporibus successorum queat retractari, in argumentum maioris certitudinis litteras nostras concessimus dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo CC° XXX° quinto, Regni nostri anno XXX° secundo.

(Az eredeti után közli Ráth Károly, Hazai Okmánytár I. köt. 14. l.)

---

## 357.

*IX. Gergely pápa II. Endre magyar királyhoz, hogy azokat, kik az ellene hozott egyházi itéletet követték, ne sujtsa. 1235.*

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio ... Illustri Regi Ungarie salutem et Apostolicam benedictionem. Non venit in dubium, qualiter ab olim venerabilis fràter noster ... Strigoniensis Archiepiscopus, in minori adhuc officio constitutus, sincerum gerens dilectionis affectum erga Sedem Apostolicam matrem suam, adeo apud eam devotionis merito profecit, ut gratiam eius specialem meruerit, et ab ipsa multipliciter honorari. Sane cum venerabilis frater noster ... Bosnensis Episcopus et college sui deputati essent a venerabili fratre nostro... Prenestrino Episcopo tunc electo, Apostolice Sedis Legato, denunciatores sentenciarum suarum excommunicationis et interdicti, videlicet quas in te promulgarat; idem, sicut relatum fuit auribus nostris, proponens, quod paratus eras satisfacere, cui imputandum non erat, si officiales tui in hoc fuerant negligentes, ac per hoc te ligatum non esse sententiis supradictis. Cum tamen iam incurris-

ses easdem, idem Archiepiscopus prohibuit ad Sedem Apostolicam appellando, ut denunciatores ipsi ad denunciationem procedere non deberent, sicque communicavit postmodum tibi in coronatione carissime filie nostre Regine, et aliis ecclesiasticis sacramentis, quamvis iidem nullam potestatem haberent relaxandi dictas sententias, vel terminum etiam prorogandi. Quare nos eidem per litteras nostras mandavimus, ut aut dictis pareret sententiis, aut ad presentiam nostram accederet, suam, si posset innocenciam ostensurus. Cumque coram nobis idem se nisus fuerit excusare, et nos eidem plenam audientiam prebuerimus et benignam, tandem comperimus excusationem suam minus canonicam extitisse. Verum in die malorum immemores bonorum esse nolentes, cum etiam ex anteacta vita sua didicerimus, quid de eodsm presumere debeamus; benigno intellectu credentes, quod non malitiose id fecerit, sed simplicitate lapsus potius vel errore; dum verisimile non existit, quod in maturiori constitutus etate, fame prodigus esse debeat et salutis, cum eodem super hoc de benignitate solita dispensamus, notam, si quam exinde contraxit, eidem misericorditer remittentes. Quocirca Serenitatem tuam rogandam duximus propensius et hortandam, quatenus adversus eos, qui servaverunt, sicut ex necessitate tenebantur, sententias memoratas, cum inde gratiam nostram velut devotionis filii meruerint, non debeant commotionem Regiam sustinere, nullatenus movearis. Datum Perusii XV. kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno nono.

(Theiner, Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia, I. köt. 134. l. V. ö. Fejér Cod. Dipl. III. köt. 2. r. 431. l.)

## 358.

*II. Endre király privilegiuma Garam melletti Szent-Benedek mezőváros számára. 1204—1235.*

1550. Posonii 20. Februarii litterae privilegiales Ferdinandi I sub sigillo secreto in pendenti, quibus mediantibus Sua Regia Maiestas litteras Serenissimi quondam Principis domini Andreae Regis Hungariae praedecessoris sui bonae memoriae super his libertatibus : Quod cujuscunque nationis homines, Saxones videlicet, Hungari, Sclavi, seu alii, qui ad terram Claustri Sancti Benedicti de Gran commorandi causa jam convenerunt vel convenerint, praerogativa ejusdem libertatis jure perpetuo gaudeant, quo hospites nostri in Pesth, Albae et Budae commorantes; sub his videlicet exemptionibus, quod de omnibus proventibus et commoditatibus, quae ad Regiam jurisdictionem pertinent, tam in tributis et in descensibus, in liberis et ponderibus, seu aliis quibuscunque debitis, quae in Regno (isto) solent vel possent emergere, nec Fisco, nec cuiquam hominum respondere teneantur; sed ad Ecclesiae memoratae jurisdictionem, tam in judiciis faciendis, quam in aliis supradictis libertatibus sint exempti; — civibus et inhabitatoribus oppidi Sancti Benedicti eorumque successoribus et posteris universis gratiose confirmavit, salvo jure alieno.

(A királyi könyv II. kötetéből 382. l.)

# Függelék.

**Jehuda-ha-Cohen XI. századi zsidó rabbinak (megh. Mainzban 1070.) három Magyarországra vonatkozó jognyilatkozata (responsum-a.)**

**(Rothenburgi Meir gyüjteményéből, prágai 1608-ki kiadás, 903. 904. és 935. szám alatt.)**

## 903. sz.

ראובן ושמעון באו לדין ראובן טוען פייסני בארץ הגר לדבר עליו למלכה שתצוה היא לבעל המטבע לעשות לו לשמעון פשיטים מכסבו עדק׳ ליט׳. וכל חריוח שיזומן לו אחלוק עמך. אמרי לו והלא אין לך כסף אמר לי אטרח אחריו אולי ימצאני חבורא לידי ושמעתי לדברץ ודברתי עם המלכה וצותה לבעל המטבע לעשות לשמעון הבשיטי׳ דהלכתי לדרכי בשליחות המלכה והנחתי שותפי במקומי והרשיתיו בקניין עדים לקבל חלקי המגיע לי מן הריוח מיד שמעוך ונתן לו שמעון שבעה חצאי של כסף ולא יותר וה שאר אני תובעו השיב לו שמעון ודאי עלה בדעתי לשאל מאת המלכה אם יזמן לי המקום כסף לעשות פשי׳ ויראתי ממך שמא תלשין עלי למלכה לתקי לי חמעשה וקלקלת׳ בדבר בכל בחך ודברתי אני בעצמי למלכה ועשיתי לי כל יכולתי ואע״ב שהלכת׳ לזרכך נתתי לשלוחך זקוק אחר שנדרתי לך וששה הלויתי לו לעצמו כי הוצרך מהם וטוחתי בעצמי בדבר אשר יכולתי. כך דעתי נוטה שאיז לו לראובן על שמעון כלום כיכל דבריהם דברים בעלמא הוא׳ ותנאים שהתנו על דבר שלא בא לעולם היה כי הכסף איבוא היה וביד מי היה וחלכה רווחת בישראל שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם על כן אין לו עליו כלום.

*(Magyar fordítas.)*

**Ruben és Simon biró elébe jönnek. R. így szól: te Hagar országában (= Magyarország) rábeszéltél, hogy szólljak a királynével, miszerint bízza meg a pénzverésre ügyelőt, hogy S.-nak ezüstjéből pénzt veressen, és pedig 100 fontból: úgy hogy „az ebből eredő hasznot meg fogom osztani veled.“ Erre én felelém:**

„hisz nincs ezüstöd!“ Erre ő mondá: „majd azon leszek, hogy ezüstöt előteremtsek; talán megajándékoz olyannal Isten.“ Én meghallgatván szavait, beszélék a királynével. Ez fölszólítá a pénzverésre ügyelőt, hogy készíttessen pénzt S. számára. Én erre eljárék a királyné küldetésében, barátomat lakásomon hagyván, s fölhatalmazván, hogy tanuk előtt a majd bekövetkezendő haszonbani részemet S.-tól fölvegye. — S. adott is neki 7 félezüstöt s nem többet. A többit tehát most követelem. Erre felele S.: „igaz, szándékom volt a királynét megkérni, hogy hagyjon számomra pénzt veretni azon esetre, ha Isten ezüsttel megajándékozna. De félvén, hogy a királynénál elárulhatsz, s a dolgot hátráltathatod; magam beszéltem a királynével, s mindent lehetőkép megtettem ügyemben. S míg te elmenél, megbizottadnak egy darab tiszta ezüstöt adtam számodra, melyet igérék, s ezen kivül még hatot kölcsönöztem neki, mert szüksége volt reájok, s eljártam magam lehetőkép az ügyben.“ — Én azt vélem, hogy R.-nek nincsen követelése S. irányában, mert egész alkudozásuk puszta szó volt, s a föltételek, melyeket kikötöttek, oly tárgy körül forogtak, mely még nem létezett, mert hol? s kinél? volt még a pénz. Pedig Izraelben szabály az, hogy nem idegenithetek el senkinek sem oly dolgot, mely nem létezik; s ennél fogva nincsen követelése irányában.

### 904. sz.

וששאלת ראובן ושמעון היו בארץ הגר ונתן ראובן
לשמעון ליטר׳ זהב לקנות חפצים ולהוליך למענץ ולמוכרו שם
נלקנות שם חפצי׳ שהם מבקשי׳ הנה בארץ הגר ולמוכרו
ולחלוק הריוח יוכן עשה שמעון קנה מה שקנה והוליך למענ״ץ
ובבואו שם כגעוהו בעליחובים של ראובן ובקשו מן הקהל
להוציא ממון ראובן לפורעו להם וכן עשוהקהל גזרו עליו להביא
ציר נאמן כל מה שהיה בידו ממון של ראובן חוץ מן הריוח וכן
עשה הביא הקרן אבל הריוח נעל׳ לעצמו בחלקו המגיעו כי
אמר הואיל ונתמשכן הקרן שלו בשבילו ואינו יכול לסחור
ולשוב אלוו אין לו חלק בזה הרווח ולעצמי אני נוטל חלקי
המגיע לי בריוח. וחוצרכתי לידע אם הדין עם שמעון. כך דעתי
נוטה שאין לו לראובן חלק בריוח הנעשה כ׳ כבר קבל הריוח
שלו ונחלק השותפות וחבה. שמעון במה שבידו דהוה ליה ראובן

כמי שחזר בו. ותנן כל החוזר בו ידו עלה תחתונה כדתניא המוכר שדה לחביכו באלף זוז ופרא לו מהן׃ חמש מאות זוז בזמן שהמובר חוזרבו לוקח על העליונה רצה אומר לו תן מעות או תן לי קרקע כנגד מעות׳ ומהיכן מגבהו מן העידית׳ ה״נ יד ראובן על העליונה וזכה שמעון מה שבידו ואם יעלה על לב אדם לומר שזה הריוח שביד שמעון יחליק לשנים מחציתו יבתן לראובן ומחציתו לשמעון שאם אין אתה אומר כן לא ימנה מן הריוח ביד ראובן כלום שכבר נטלו בעלי חובי׳ את הקרן בחובם ולא נסתר בו. ועוד מי אמר שיהיה בוריוח כמצא ראובן מן הריוח מסולק לגמרי על כן יחלוקו. דבר זה לא יעלה על לב איש ולא יאמר שאם אתה אומר כן כמצא יד החוזר בו ידו על חעליונה ויד שכנגדו על התחתונה. ואנו חילוף שנינו. במשנתינו על כן אי איבשר להעשות כן. ועוד מצינו שלא חשוחכמים לדבר זה וכיוצא בזה שמא יהיה דת״ד השוכר את הסבינה ופירקה לה בחצי הדרך נות לו שכרו של חצי הדרך ואוקימ׳ בשכיח לאו גורי דלא קבסיד ולא מידי אבל לא שכיח לאגורי כולי אגרי׳ בעי למיהב ליה וניחושדי למא לא מטי להתם דמתברא ליח לסיפנתי׳ אלא לאו ש״מ׳ דבהאי גוונא ליכא למיחש.

*(Magyar fordítás.)*

Azt kérdezted, hogy : Ruben és Simon Hagar országában lévén, amaz ennek egy font aranyat adott, hogy vegyen drágaságokat, s vigye azokat Mainzba eladni, hol ismét olyanokat vásároljon, melyeket itt Hagar országában keresnek, hogy azokat eladja s a hasznot vele megoszsza. S. így tett, vásárolt mit vásárolt, s azt elvitte Mainzba. De megérkezve ott, megragadák őt R.-nek hitelezői, s megkérék az odavaló községet, venné föl R. pénzét, hogy ők kielégíttessenek. A község így cselekedett : fölszólítá őt (S.-t), hogy lelkiismeretesen adjon elő mindent, mi R.-től birtokában van, kivéve a hasznot. Ő megtevé ezt, előhozá a tőkét, s megtartá a hasznot, mint olyat, mely őt illeti, mert így szóla : minthogy a tőke R. adósságának fejében letartóztattatott, s így én semmire nem vállalkozhatom, ő neki nincsen semmi része ezen haszonban, s így azt magamnak tartom, mert engem illet. Látni akarjuk tehát, kinek van igaza. — É n a z t v é l e m , hogy R.-nek nincsen része a haszonban, mert ő már megvette hasznát, a társaság fölbomlott, s S.-t illeti az, mi birtokában van, mert R. az, ki

visszalépett az ügyzettől, s van egy törvényünk, mely szerint: a ki visszalép, hátrányban van, s van egy másik, mely azt határozza: hogy ha valaki barátjának elad 1000 ftért egy darab földet, s ez erre neki 500 ftot fizet, hogy ha most az eladó az ügyzetet megbánja, a vevő van előjogban, mert ez azt mondhatja hozzá: „add vissza pénzemet"; de ép úgy követelhet tőle egy darab földet is, mely ugyanoly értékű, s a legjobbik azok közt, melyekkel bír. Itt ugyanazon eset forog fenn: S. van előjogban, s így megtartja azt, mi birtokában van. De valaki azt állíthatná, hogy azon hasznot, melyet S. bír, föl kellene osztani, s felét R.-nek a másikat S-nak adni, mert különben R. nem kap semmit a haszonból, a tőkét lefoglalták a hitelezők, s így nem keresett semmit pénzével; s ezenkivül még azt lehetne állítani: „ki kezeskedhetik arról, hogy akkor lett volna haszon, hogyha az ügyzet az egység szerint létre jött volna is? s így, minthogy R.-nek ekkor sem lett volna része a haszonban, ennél fogva nekik most osztozkodniok kell." Ilyesmi senkinek sem juthat eszébe, mert így azt kellene állítnom, hogy a visszalépő előnyben s ellene hátrányban van; minekünk pedig van törvényünk, mely az ellenkezőt mondja, ennélfogva semmikép sem cselekedhetem így, s nem találjuk sehol sem a hasonló aggodalmat kifejezve, sokkal inkább az ellenkezőt találjuk, mert így áll írva: ha valaki egy hajót bérel, s azt fele útján lerakodtatja, akkor neki a bért csak az út feléért kell megfizetni; de ezt csak akkor, ha bizonyosan föl lehet tételezni, hogy az út másik felére is szállítmányt kapni, és így kárt szenvedni nem fog, ellenkező esetben neki a vitelárt egészen ki kell fizetni. Így tehát itt is tekintetbe kellene venni, talán a hajót szerencsétlenség éri, s így be van bizonyítva, hogy előre nem látott eseményekre nem kell tekintettel lenni.

## 935. sz.

ראובן ושמעון היו בארץ הגר ונתן ראובן לשמעון עשר מוזהבותוב׳ קופ״רינש להוליכו למעגנ״ץ ולתת המוזהבות לפלו׳ והקופ״רינש לבלו׳ ובא שמעון למעגנ״ץ. ולא נתן החפצים לבלוני לאחר זמן גדול בא אחיו של ראובן למעגנ״ץ ושאל אל שמעון נתת החבצים שנתן לך אחי למי שנשתלח וענה לו שמעון

הזכרתני שמיום שנתנם לי ראובן לא ראיתים ולא זכרתי סולא ידעתי
היכן נעבדו אבל ודאי נתחייבתי בתשלומין ועכשיו רוצה שמעון
לשלם כשוין שהיו שוין בארץ הגר. והתובעי״רוצי׳ כשוה שהן
שוים במעגנ״ץ עתה הוצרכנו לידע עם מי חדין, כך דעתי נוטה
שאילו היה יודעי׳ באיזה מקום נאבדו החפצים שהיו לשלם
כשוים באותו מקוס׳ עכשיו שזה אומ׳ כך וזה אומר כך נראה
לנו שהדין עם התובעי׳ שיש לומר שהבאו החפצי׳ למעגנ״ץ
ושם נעבדו ונתחייב שמעון בתשלום כשוים במעגנ״ץ כדתנן
המביא פימות להיות מפריש עליהם תרומה ומעשר ומעות
להיות מפריש עליהן מעשר שיני מפריש עליהם בחזקת קיימי׳
ואים אבדו אבדו הריז החושש מעת לעת ר׳ יוחנן אמר מעת לעת
של בדיקה ר׳ אלאזר בן אנטיגנום משו׳ ר׳ אלעזר ב״ר ינאי מעת
לעת של הנחה וקיים׳ לז כר׳ יוחנן דהא איתותב ר׳ אלעזר
אלמא שמודי׳ היו מעת לעת להרגשת אבדתו׳ הי״ל כך יש
לשלם לשמעון כשוים במעגנ״ץ

*Magyar fordítás.*

Ruben és Simon Hagar országában lévén, ez annak tiz aranyat és két kufrins-t adott, hogy azokat Mainzba hozza, s két bizonyos embernek adja. S. Mainzba jött ugyan, de nem szolgáltatá át a drágaságokat. Jóval ezután R.-nek bátyja Mainzba jő, s kérdi S.-t vajjon átadta-e a drágaságokat annak, a kinek küldettek? De S. ezt felelé: „valóban emlékeztetél; mert mióta R. nekem azokat átadá, nem látám azokat, sem nem jutának eszembe, s nem tudom, hol veszhettek el; minden esetre neked kárpotlással tartozom.“ S. tehát fizetni akar azon érték szerint, melylyel Hagar országában birtak (a drágaságok), a követelő ellenben azon érték szerint akar kielégíttetni, melylyel jelenleg Mainzban birnak. Látni akarjuk tehát, kinek van igaza. — Én azt vélem: hogy ha tudnók, hol vesztek el a drágaságok, akkor azon érték szerint kellene fizetnie, melylyel ott birtak, hol veszendőbe mentek; minthogy azonban véleménykülönbség forog fenn, azt hiszszük, hogy a követelőnek van igaza, mert ő azt állíthatja, hogy a drágaságok Mainzba hozatva, ott vesztek el, s így S. azon érték szerint kénytelen kárpótolni, a melylyel Mainzban birnak. Ez úgy van a mint már fönebb szólottunk: hogy ha valaki gyümölcsöket hozott, hogy belő-

lök elválaszszon szent adót s tizedet, s pénzt hozott, hogy abból másod tizedet elválaszszon, akkor azon föltétel alatt választom el azokat, hogy a gyümölcs létezik, s hogy ha elveszett, akkor csak a legközelebbi 24 óra veendő tekintetbe. Rabbi Jochanan azt mondja: ezen 24 óra a vizsgálás idejétől van számítva; Rabbi Eleazar ben Antignos azt állítja Rabbi Eleazar ben Janai nevében, ezen 24 óra azóta számíttatik, mióta azokat elhagytam; s mi Rabbi Jochanan ezen nézete szerint itélünk, mert Rabbi Eleazar ellenmondásban van egy másik illetékes helylyel. Így látjuk tehát, hogy beismerik, miszerint a 24 óra azon időtől számíttatik, a midőn a veszteség tudtára jött, s azért S.-nak azon érték szerint kell fizetnie, a milyennel most Mainzban bírnak (a drágaságok.)

# MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

A

# MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

ÁTNÉZETE.

## ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály). I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és 387. — II. KÖT. 1538—1553. Pest VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553—1608. Pest 1859. VIII és 324 l. — IV. KÖT. 1608—1652. Pest 1859. VIII és 323. l. I. Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I—IV. kötet.*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, londoni könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemásolta Simonyi Ernő. 1521—1717. Pest 1859. VII és 318. l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). *Közzé teszi* Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001—1235, és Függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Civilis" czímű munkájának az árpádi korszakot illető része felett.* Pest 1860. XLII és 405 l. — II. KÖT. 1234—1260. és Függelékül: *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.* Pest 1861. XIX és 402. l. — III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olaszhon levéltárai a magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV és 353 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. — V. KÖT. 1290—1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia" czímű munkájáról.* Pest 1864. XXI és 336 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: 890—1235. Pest 1867. XXXVI és 572 l. — *Monum. Diplom. VI—XI. köt.*

Ezen kötetek sorába fel vannak véve, s egymás után sajtó alá adatnak: az *Árpádkori Új Okmánytárnak* egyelőre még négy kötete; a *Londoni M. Okmánytárhoz egy* újabb kötet; *Milánói M. Okmánytár*, két kötetben; *Beatrix királyné Levelestára*, két kötetben.

## MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok udvari káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL 1484—1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergomi érsek ÖSSZES MUNKÁI, közli Szalay László (1—7.) és Wenzel Gusztáv (8.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest 1857. XX és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. XV és 321 l. — III. KÖT. Első portai követség 1553—1554. Pest 1858,

XII és 402 l. — IV. KÖT. 1655—1657. Pest 1859. XI és 401 l. — V. KÖT. Második [illegible] 1657—1663. Pest 1860. VIII és 290 l. — VI. KÖT. Vegyes Levelek 1538—40 [illegible]. Pest 1860. VI és 471 l. — VII. KÖT. Vegyes Levelek 1540—1543. Pest 1860. VI és 480 l. — VIII. KÖT. Vegyes Levelek 1550—1562. Pest 1863. XIV és 317 l. — *Monum. Scriptt. II—VI. IX. X. XIX. köt.*

GR. ILLÉSHÁZY ISTVÁN [illegible] FELJEGYZÉSEI 1592—1603 és HIDVÉGI MIKÓ FERENCZ HISTÓRIÁJA 1594—1613. [illegible] SÁMUEL nyilatkozat (és két Függelékkel: [illegible] Pál [illegible] 1599—1601, [illegible] Mihályhoz és Illésházyhoz). Közli Kazinczy Gábor. P. 1863. X és 331 l. *Monum. Scriptt. VII. köt.*

ROZSNYAY DÁVID, az utolsó török deák, TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI. Összeszedte s jegyzetekkel, okleveltárral kísérve kiadta Szilágyi Sándor. Pest 1867. 469 l. — *Monum. Scriptt. VIII. köt.*

ALTORJAI B. APOR PÉTER MUNKÁI. Közli Kazinczy Gábor. (Lusus Mundi. Synopsis novitatum [illegible] in Transylvania, et progressus vitae meae. Metamorphosis Transylvaniae (és magyarul). CSEREI MIHÁLY Pótlékai és Megjegyzései). Pest 1863. X és 454 l. — *Monum. Scriptt. XI. köt.*

BRUTUS JÁNOS MIHÁLY magyar kir. történetíró MAGYAR HISTÓRIÁJA 1490—1552. A m. kir. egyetemi könyvtár [illegible] kéziratából, a szerző életével közli Toldy Ferencz. I. KÖT. Második Ulászló uralkodása, bevezetéssel. Pest 1863. CIX és 461 l. — II. KÖT. Második Lajos trónra lépésétől 1527-ig. Pest 1867. IX és 493 l. — III. KÖT. 1527—1552. Brutus elveszett XIV—XX. könyveinek töredékei 1571-ig, és Magyarországhoz írt Levelei (sajtó alatt). — *Monum. Scriptt. XII. XIII. XIV. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1693—94. [illegible] Az eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Pest 1863. VIII és 701 lap. — *Monum. Scriptt. XV. köt.*

GHYMESI FORGÁCH FERENCZ nagyváradi püspök MAGYAR HISTÓRIÁJA 1540—1572. Forgách Simon és Istvánffi Miklós Jegyzéseikkel együtt. A hg. Esterházy-féle Könyvtárból közli Majer Fidél, bevezette Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXXVIII és [illegible] l. — *Monum. Scriptt. XVI. köt.*

BARANYAI DECSI JÁNOS MAGYAR HISTÓRIÁJA 1592—1598. A szerző életével közli Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXX és 323 l. — *Monum. Scriptt. XVII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1676—78 [illegible]. Közli Torma Károly. Pest 1866. XII és 400 l. — *Monum. Scriptt. XVIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1686 [illegible], ugyanannak Levelezőkönyve 1686; Dobay Zsigmond Naplója 1686; Sándor Gáspár, [illegible] Mihály és [illegible] Balogh László Naplói 1692—[illegible]. Közli Thaly Kálmán (Sajtó alatt).

Sajtókészen: *Kritobulos*, II. Mohammed [illegible] Élete görögül és magyarul, 2 köt. Dethier Ágoston és Szabó Károlytól; *Szamosközi István* [illegible] Történeti Munkái, 3 köt. Toldy Ferencztől.

Nyomatott Emich Gusztáv, magy. akad. nyomdásznál. Pesten 1868.